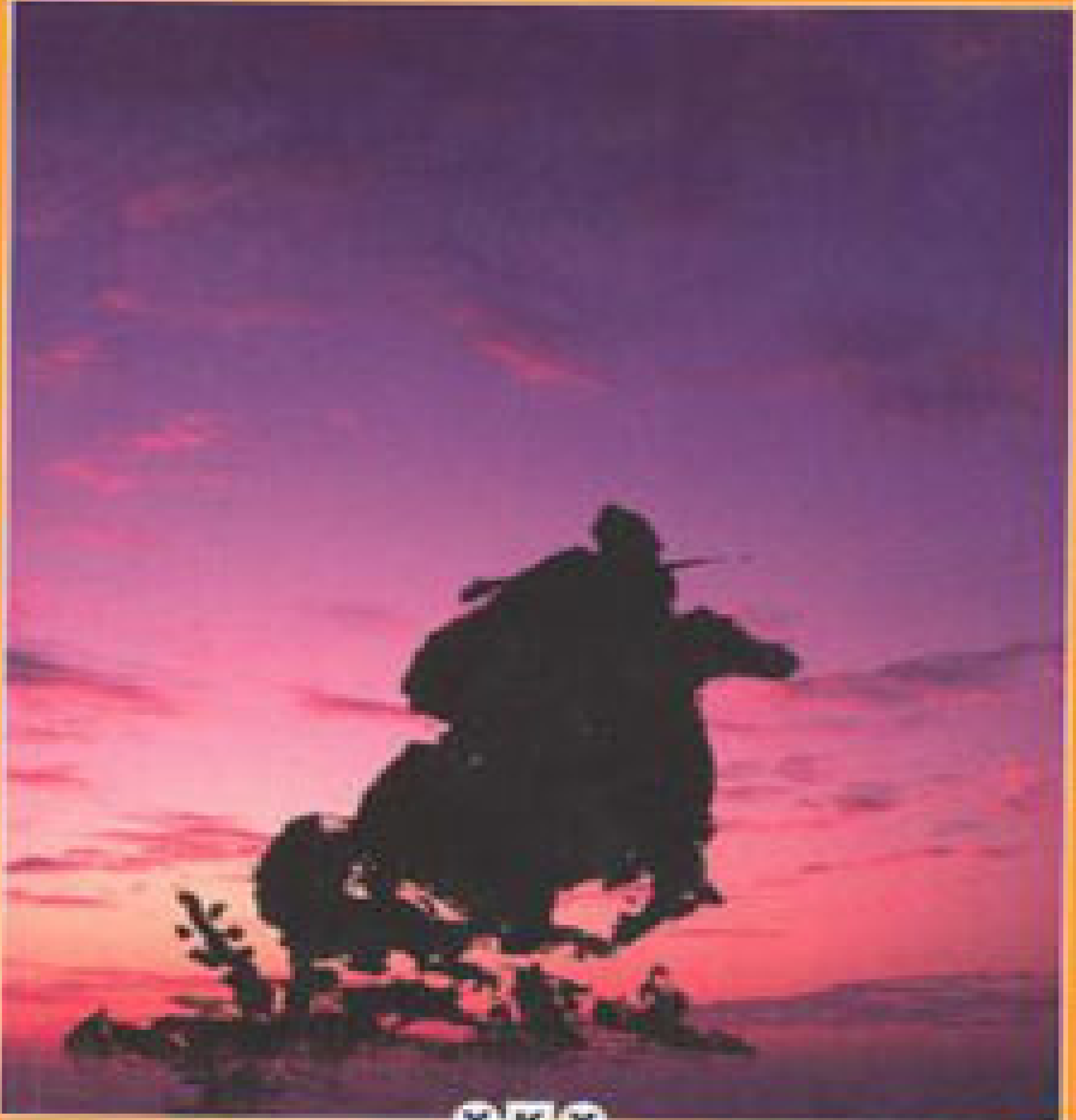
Yaşar Kemal

İNCE MEMED 2

İNCE MEMED 2

Yaşar Kemal 1923'te Osmaniye'nin Hemite (bugün Gökçedam) köyünde doğdu. Komşu Burhanlı köyünde başladığı ilköğrenimini Kadirli'de tamamladı. Adana'da ortaokula devam ederken bir yandan da çırçır fabrikalarında çalıştı. Ortaokulu son sınıf öğrencisiyken terk ettikten sonra ırgat kâtipliği, ırgatbaşılık, öğretmen vekilliği, kütüphane memurluğu, traktör sürücülüğü, çeltik tarlalarında kontrolörlük yaptı. 194O'lı yılların başlarında Pertev Naili Boratav, Abidin Dino ve Arif Dino gibi sol eğilimli sanatçı ve yazarlarla ilişki kurdu, 17 yaşındayken siyasi nedenlerle ilk tutukluluk deneyimini yaşadı. 1943'te bir folklor derlemesi olan ilk kitabı Ağıtlafı yayımladı. Askerliğini yaptıktan sonra 1946'da gittiği İstanbul'da Fransızlara ait Havagazı Şirketi'nde gaz kontrol memuru olarak çalıştı. 1948'de Kadirli'ye döndü, bir süre yine çeltik tarlalarında kontrolörlük, daha sonra arzuhalcilik yaptı. 1950'de komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla tutuklandı. Kozan cezaevinde yattı. 1951'de salıverildikten sonra istanbul'a gitti, 1951 - 63 arasında Cumhuriyet gazetesinde fıkra ve röportaj yazarı olarak çalıştı. Bu arada 1952'de ilk öykü kitabı San Sıcatı, 1955'te kendisine büyük bir ün kazandıran ilk romanı İnce Memed'i yayımladı. 1962'de girdiği Türkiye İşçi Partisi'nde genel yönetim kurulu üyeliği, merkez yürütme kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. Yazıları ve siyasi etkinlikleri dolayısıyla birçok kez kovuşturmaya uğradı, 1967'de haftalık siyasi dergi Ant'm kurucuları arasında yer aldı. 1973'te Türkiye Yazarlar Sendikası'mn kuruluşuna katıldı ve 1974 - 75 arasında ilk genel başkanlığını üstlendi. 1988'de kurulan PEN Yazarlar Derne-ği'nin ilk başkanı oldu. 1995'te Der Spiegel'de yayımlanan bir yazısı nedeniyle İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılandı, aklandı. Aynı yıl Index

on Censorship'te yayımlanan "Türkiye'nin Üstündeki Karabulut" başlıklı yazısı dolayısıyla 1 yıl 8 ay hapis cezasına mahkûm edildi, cezası ertelendi. Şaşırtıcı imgelemi, insan ruhunun derinliklerine nüfuz eden kavrayışı, anlatımının şiirselliğiyle yalnızca Türk romanının değil dünya edebiyatının da önde gelen isimlerinden biri olan Yaşar Kemal 1973'ten bu yana Nobel Edebiyat Ödülü adayıdır. Yapıtları kırka yakın dile çevrilen Yaşar Kemal, Türkiye'de aldığı çok sayıda ödülün yanı sıra yurtdışında aralarında Uluslararası Cino del Duca Ödülü (1982), Legion d'Honneur nişanı Commandeur payesi (1984), Fransız Kültür Bakanlığı Commandeur des Arts et des Lettres Nişanı (1993), Premi Internacional Catalunya (1996), Alman Kitapçılar Birliği Frankfurt Kitap Fuarı Barış Ödülü'nün (1997) de bulunduğu 19 ödüle değer görüldü.

YAŞAR KEMAL

İNCE MEMED 2

ROMAN

Yapı Kredi Yayınları - 1953

Edebiyat - 552

İnce Memed 2 / Yaşar Kemal

Kitap Editörü: Tamer Erdoğan

Düzelti: Eylül Duru

Kapak Tasarımı: Yeşim Balaban

Kırlangıç yapar yuvayı
Çamur sıvayı sıvayı

1

Anavarza ovasının güneyinden Ceyhan ırmağı geçer. Irmak Hemite dağından Anavarza kayalıklarına kadar öyle büyük kıvrıntılar yapmadan düz iner. Bazı yerlerde sular toprağı derinden oymuştur. Altı oyulmuş toprak zaman zaman büyük gümbürtülerle suyun üstüne çöker. Bazı yerlerde kılıçla kesilmişcesine suya inen dik yarlar, çöküntülerden dolayı diş diş olur, ırmağın kıyılarında küçük, kumlu koycuklar yapar. Bazı yerlerde de ırmak ovaya çakıltaşlarını sererek, geniş, yayılır. Buralarda sığ suyun aydınlık dibinden binlerce iri sazan balığı ışığa batmış, ardı ardına tirkenmiş, oradan oraya dalgalanarak kayar. Bir de ırmağın kıyılarında, küçük sazlık vardır. Sazlıklarda çok iri yeşil kurbağalar, bulut rengi, uzun boyunlu balıkçıllar dolaşırlar.

Ilgın ağaçları, hayıtlar, söğütler, zıncarlar, böğürtlenler yer yer kıyıları örerler. Sarıca arılar, kırmızı eşekarıları, boncuklu arılar, mavi yoz arılar peteklerini sıcakta büyütürler. Arı vızıltısından büklük uğuldar. Ve sert bir böcek sırtına benzeyen uzun gagalarıyla mavi, yanar döner pırıltılı gurruk kuşları gelir, kılıç gibi kesilmiş yarlara ince, uzun deliklerini günlerce oyar, yuvalarını ta toprağın dibine, derinine yaparlar. Hemite dağından Anavarza kalesine kadar, suyun bu kıyısında, yani Anavarza kalesi gecesinde, Hemite, Orhaniye, Selimiye, Endel, Kesikkeli köyleri vardır. Irmak zaman zaman yatak değiştirdiğinden bazan bu köylerden uzaklaşır, ta ötelere gider, bazan da evlerin içlerine kadar girer. Ulu sellerin köylerin yarısını alıp götürdüğü zamanlar da olur.

Ceyhan Anavarzanın yanında geniş bir büvet yapar. Anavarza kalesinin dibi büyük bir göl gibi olur, suları durmadan dönen. Büvetin suları yüzlerce yerde küçük küçük, birer hortum gibi çukurlaşıp kabararak, başdöndürücü bir hızla ince ince köpüklenerek durmadan döner dururlar. Büvete düşmüş bir dal parçası, bir yaprak, hiçbir yere akıp gitmeden, büvetten büvete geçerek suyun yüzünde dönerler. Ve sulara kelebek düştüğünde, suların üstünde yüzbinlerce kelebek uçuştuğunda, bir insandan daha iri yayın balıkları geniş bıyıklı ağızlarını açarak suyun yüzüne fırlarlar. Bir kelebek yığınını kapıp sulara geri dönerler. Bu sıralar su sarı köpükten olur.

Anavarza kalesinin kayalıkları kuzeyden güneye uzanmış bir gemiye benzer. Üstündeki eskimiş, dökülmüş örenleri, yıkmtılarıyla. Anavarza gemisi her zaman durgun bir denizde hiç sallanmadan ağır ağır ilerler.

Yüce, sarp, mor Anavarza kayalıklarına çıkıp yönümüzü gündoğuya dönersek, ilk olaraktan başı dumanlı Hemite dağını görürüz. Eğer tanyerleri ışımışsa, dumanlar yücelere doğru ağmışsa, Hemite dağının tepesindeki top ağaçları, ermiş türbesini de görürüz. Hemite dağından sonra tepeler yassılır. Bozkuyu köyünün yöreleri çıplaktır. Boz topraklardır. Uzaklardan apak gözükür. Cığcık köyünün oralarda toprak değişir, kararır, ormanın yeşili başlar, ortalık çiçeklenir. Cığcıkta tarlaların ortasında, bir tarla Bizans mozayığı vardır. Yabanıl, büyük bir bahçe gibi ovanın ortasında çiçeklenir. Kuzeyde Kadirli, Kadirlide Sülemiş tepesi... Sülemiş tepesinde tek tük mersin çalıları, ağır kokulu. Sülemiş tepesi çıplaktır ama hep yeşildir. Dibinden Savrun çayı kaynayarak ovaya iner. Anavarza ovasının kuzeybatısı Kozan yolu... Sumbas çayı Kozan yolunu ikiye biçip Anavarza kayalıklarının önüne gelir. Sumbasın öte gecesi, Anavarza kalesinin batıdan yüzü, Hacılar köyü... Onun ötesinde de Aslanlı köyü... Aslanlı köyünde eskilerin alıcı kuş dedikleri Lek Kürtlerinin kalıntıları otururlar. Daha ötelerde yelkenlerini açmış son hızla Akdenize doğru uçarcasına giden Dumlukale... Dumlukale hep dumana batık olur. Sıcakta kırmızı kayaları tüter.

İşte bu ova verimli Anavarza ovasıdır. Anavarza ovasının ortasına uzanmış karanlık, uğultulu, uçsuz bucaksız, kuş uçmaz, yılan işlemez büklüğü, sazlıklarıyla Akçasaz bataklığı. Akçasaz bataklığının kıyılarına kurulmuş sazdan, kamıştan evleriyle Türkmen köyleri... Akçasaz bataklığı güneyde Savrunun Ceyhana kavuştuğu yerden başlar. Kuzeyde Vayvay köyünün tam altında biter.

Verimli Anavarz'a toprağı yılda üç kez ürün verir. Kara, yağlı, rahat ve doğurgan olan bu kütür kütür topraktan yılın her gününde başka türlü bir bitki fışkırır. Her bitki iridir. Başka topraklarda biten aynı bitkilerin iki, üç, beş misli olurlar. Çiçeklerinin, yeşilden patlamış otlarının, ağaçlarının renkleri de başkadır. Yeşilse yeşili billur yeşili, sarıysa sarısı sapsarı, kehribardır. Kırmızısı yalım yalım kıvılcımlanarak parlar, mavisi bin misli mavidir. Böceklerinin, karıncalarının, kelebeklerinin, kuşlarının kanatları, kabukları, sırtları görülmemiş, büyülü binbir renk içinde yalp yalp eder. Böcekleri, kelebekleri, kuşları, çekirgeleri ovada bir fırtına olur eser. Bir gün bakarsın, Anavarza ovasında binbir renk içinde balkıyarak, savrularak bir kelebekler fırtınası esmektedir. Ağaçlar, otlar, taş toprak, yeryüzü, gökyüzü kelebeğe kesmiştir. Sarı, kırmızı, yeşil, mavi, ak, her birisi bir kuş kadar kelebekler biribirlerine girmiş, binlerce, milyonlarca büyük bir kelebek hortumunda dönmekte, göğe ağmakta, dalgalanmakta, ovaya serilmekte, sonra birden kalkmakta, bulut bulut gene havalanmakta, dünyayı erişilmez, hayran, bambaşka, büyülü bir dünya yapmaktadır. Bir gün bakarsın, iri, kırmızı atlı karıncalar, uzun bacakları üstünde yaylanarak ovaya düşmüşler doludizgin ovayı bir uçtan bir uca geçmektedirler. Bir gün bakmışsın rüzgarlar safi boncuklu arı esiyor.

Ovanın ateş böcekleri de çok iridir. Geceleri ova, Akçasaz yıldız yıldız ışık döşenmişcesine donanır. Sabahlara kadar otlar, ağaçlar, çiçekler, yapraklar, dallar yanar yanar söner. Ve çokturlar, üst üste uçuşurlar. Bir yıldız yalımı fırtınası savrulur durur. Yeryüzündeki, gökyüzündeki yıldız yalımları taşar, kavuşur, biribirlerine girerler.

Yeşil sinekleri, çekirgeleri, sırtlarındaki nakışlı kabukları sert, yanar döner böcekleri, hep bir fırtınada eserler.

Anavarza ovasında her şey, ot, ağaç, böcek, kuş, hayvan,sonsuz bir çiftleşmede, döllenmededir. Yaratıklar Anavarza ovasında başkadır. Verimli, sağlıklı, ışıltılı, büyülü bir dünyanın yaratıklarıdırlar.

Akçasaz bataklığının kıyıları ta içerlere kadar nergisliktir. Ve nergisler göbeğe kadar çıkarlar. Bir gül kadar da iri açarlar. Bütün bataklığın kıyıları fırdolayı sapsarı nergis tarlalarıdır. İşte bu yüzden baharları Akçasaz bataklığından bataklık kokusu gelmez. Yumuşak topraktan ılgıt ılgıt esen nergis kokusu, sıcağa, taşlara, otlara, ağaçlara, insanlara, böceklere, kuşlara siner. Baharları Anavarzada her şey, sinek, böcek, kurt, kuş nergis kokar. Gündüzleri, ılık güneşte nergis kokusu ağırdır. Baharları Akçasazm

insanları sarhoş sarhoş yalpalar, başları döner. Anavarzada bütün yaratığın, kuşların, kurtların başı döner.

Çok eskilerden, Anavarza ovasını çölden gelen binlerce cerenin doldurduğu günlerden kalmış üç sürmeli ceren ovayı yıldırım gibi koşarak, kelebek fırtınalarının, çekirge, böcek, arı, kuş fırtınalarının, nergis esen yellerinin içinden geçerek Hemite dağından Anavarza kalesine, Anavarza kalesinden Vayvay altına, Vayvaydan Hacılara, Dumlu altına, oradan Ceyhan kıyısına vurup, gece gündüz dolaşırlar. Anavarzada hiçbir yaratık, yılan çıyan, alıcı kuş, kartal, insan, kurt, çakal, köpek, hiçbir yaratık bu cerenlere dokunmaz. Onlar Anavarza ovasında son kutsal yaratıklar gibi özgür, istediklerince gezerler.

Akçasaz bataklığının büküne kurşun işlemez, yılan giremez, öylesine sıktır. Bataklığın suları da bazı yerlerinde köpürerek, fıkır fıkır kaynar, yalım gibidir, içine parmağını sokamazsın, yakar. Bazı yerlerde su başkalaşır, o kaynayan fıkır fıkır suya hiç benzemez. Dibi çakıltaşlı, aydınlıktır. Bir de buz gibidir. Ta uzaklara kadar çakıltaşlarma vurmuş gün yansır. Bazı yerlerde de su bulanıktır, çürümüştür, kokar.

Bataklık toprağı da her yerde bir değildir. Çok büyük ayrıcalıklar gösterir. Bazı uzun, birer ağaç gibi uzamış sazlar, bazı kısacık, bodur otlar, kısa, parlak kaya çiçekleri... Bazı dümdüz serilmiş bir çimenlik, som yeşil. Bazı sık, ulu ağaçlarıyla gök görünmez bir orman... Türlü, renkli ağaçlar, otlar... Sarmaşıklar. Gün doğarken sarmaşıklar iki el büyüklüğünde mavi çiçekler açar. Sık kamışlıklar, yabangülleri, nilüferler ki, her birisi bir kucak, aydınlık sularda yüzen. Ve sazan balıkları, yayınlar, kaplumbağalar, iri yeşil kurbağalar... Sivrisinek bulutu. Kara yılanlar, su yılanları, kırmızı kuyruklu tilkiler, korkak çakallar, boz yeşilimsi, uzun bacaklı, uzun boyunlu binlerce su kuşu.

Toroslardan ovaya inince, ova alabildiğine sessizdir. Ne bir kuş, ne bir su, ne bir,insan sesi duyulur. Düz ova bütün sesleri yutar. Hele güneş varsa, sıcaksa, ovadan çıt işitilmez. Akçasazın yanına kadar bu böylece sürer. Sonra birden bir gürültü patlar, insanı şaşırtır, kanını dondurur. Bataklıktan türlü, biribirine karışmış, alışılmadık sesler gelir. Çığlık çığlığa kuş sesleri, kurbağa vıraklamaları, bataklık sularının fokurtusu, tuhaf böcek sesleri, orman uğultusu, sazların hışırtısı, horoz ötmeleri, köpek havlamaları, çakal vıykırmaları sazlıkta birleşir, kıyıda top gibi patlar. Akçasaz, insanı korkutur. İşte bu yüzden insanlar Akçasazm içine kolay kolay giremezler.

Anavarza toprağı, binlerce yıllık ölü Anavarza şehri, sarp kayalığında kaleleri, delirircesine taşan Ceyhan ırmağı, Savrun, Sumbas çayları, kuşları, kartalları, çiçek azmanı çiçekleriyle, böcek azmanı böcekleri, bire bin veren tarlaları, Akçasazı, sarı sıcağın altında buz gibi aydınlık çaykaralarıyla, tozlu yolları, uçan balıklarıyla, verimli, doğurgan, durmadan doğuran bolluğuyla Çukurovanın ortasına, sıcağına serilmiş, sevdayla, şehvetle, rahat gerinir.

Gün Anavarza kayalığının üstünden batıya yıkılırken, bir kuş büyüklüğünde turuncu nakışlı bir kelebek, kanatlarını sırtında birleştirip, ayaklarıyla başını, gözlerini sıvazlayarak, bedeni ince, tatlı bir titreme içinde, batan güne karşı aydınlığa boğulmuş, büyülü, bir çeti dalına konmuş, öylece dimdik durur. Tam günün battığı o an, bütün Anavarza ovası, ağaçlar, sular, yeryüzü gökyüzü, silme bir maviye batar. Kelebek de mavi olur.

Anavarza toprağı toprak değil, altın. Bunun böyle olduğunu bir Ali Safa Bey bilir, toprağın tadını bir Ali Safa Bey yüreğinin ta derininde duyar. Herkesin başında iyi kötü bir sevdası vardır, herkesin bir tutkusu vardır. Ali Safa Beyinki kara sevda, onulmaz, beterin beteri. Ali Safa Beyin tutkusu Anavarzanın doğurgan kara toprağıdır. Ali Safa her gün doğuşunda ayaklarını kara toprağa sağlamca basıp, dünya uyanırken Anavarza ovasını tattan titreyerek gözler. Bu uyanışı, bu biribirine karışmış böcekleri, akan sağlıklı, besili yılanları, üst üste binmiş iri, yeşil, yeşilin en tazesinde parıldayan kurbağaları, hızlı kaplumbağaları, sert kabukları binbir renk cümbüşünde böcekleri, arıları, kuşları, cerenleri, çiçek azmanı çiçekleri, fışkırmış ekinleri, doymuş, yeşilden patlamış çeltik tarlaları, kelebekleri, suları, bataklıkları, çaykaraları, yolları, toz direkleri, döne döne yağan gümüş bulutları bu kaynayan, deliren, esen, savrulan, durmadan çiftleşip doğuran dünyayı bir kıyamet günü dehşetine döndüren dünyayı, dünyanın yeniden doğuşunu gözler, başı döner, kendinden geçer. Ve Anavarza ovasını iki kolunun arasına alıp kucaklamak ister. Anavarza ovasında bir karış toprağı yokken, çiftliklere sahip olmuştur, doymaz. Niçin Anavarza ovasının tümüne sahip olmasın? Ya da daha çok daha çok topraklarını niçin büyütmesin? Ali Safa Bey hayat savaştır diyordu. Daha çok, daha çok toprak. Hayat savaş değilse hiçbir şey değildir. Toprak savaşıysa, savaşların en kutsalıdır, insanoğlu bu dünyada bir de savaşmıyorsa, ne işe yarar? Ottan çöpten ne farkı olur?

Ama toprak savaşı da gittikçe güçleşiyordu. Bu toprağa, Çukurovaya, Anavarzaya, sıcağa, sineğe, saz evlere, yerleşmeye düşman, toprağa zorla çakılmış iskan Türkmenleri gittikçe topraktan başka çareleri olmadığını anlıyorlardı. Elli dönümlük bir toprak parçasını beş kilo tuza, bir keçiye, on liraya, bir taya, bir ineğe aldığı günler çok uzaklarda kalmıştı. Bundan on beş, yirmi yıl önceleri üç bin liraya bir köy, yeriyle yurduyla satın alınır, köylüler de başka bir yere iskan edilebilirdi. Şimdiyse durum epeyce değişmişti. Şu saz evlerde oturanlar toprak için kan bile dökebilirlerdi. Ali Safa Bey bir şeye çok yanıp yakılıyordu, işini daha gizli görebilirdi. Tutkusunu hiç belli etmeyebilirdi. Hırsıyla, toprağa verdiği değerle, köylülerin gözlerini açan kendisiydi. Gözleri açılmış köylülerle savaşmak çok daha zordu, ama tatlıydı. İnsanlığa yaraşır bir davranıştı. Ve toprağı, bu kadar değerli bir şeyi elde etmek o kadar kolay olmamalıydı.

Anavarza ovasındaki köylerden birisi de Vayvay köyüdür.Öteki köylere bakarak az daha büyüktür. Vayvay köylüleri Ali Safa Beyin karşısında dikilen bir engeldir. Ne eşkıya, ne hükümet korkusu, ne iyi, ne kötü söz para eyliyordu bunlara. Ölmezotu gibi toprağa yapışmışlar, gelen bütün belalara karşı bağırlarını açmışlar, dövüşüyorlardı. Ali Safa Bey bir Vayvay köyünün üstesinden gelse, gerisi kolaydı. Bütün Anavarza çorap söküğü gibi eline gelirdi.

Vayvay köyü Anavarza ovasının yukarı ucunda, Topraktepenin yarım saat kadar aşağısında, Dedefakılı bükünün sağında, Savrun çayının çakıltaşlarını yayarak genişlediği yerdedir. Köyün evlerinin hepsi kamıştan, sazdan, çitten yapılmış huğdur. Anavarza düzlüğüne yukarlardan bakar.

Ceyhan ırmağından Sülemiş tepesine kadar Anavarza o kadar düzdür ki, bataklıkları, köyleri, hüyükleri, bükleri, küme küme ağaçlarıyla bile bir deniz gibi bembeyaz kesilir. Gün doğmadan önce, Anavarza ovası da tıpkı deniz gibi bembeyaz kesilir. Ovadan çıt çıkmaz. Bu bir sesi bin ses eden toprak ıpıssız olur.

Daha ova beyazken, bir kuş büyüklüğündeki turuncu kelebek, bir çeti dalma konmuş dik kanatları titreyerek, başını ön ayaklarıyla sıvazlar, doğan güne karşı gerinir.

Karaçalı en güzel, en verimli toprakta biter. Boyu bir insan boyunu geçmez ama, bir kökten bir sürü çalı fışkırır. Genç karaçalı bal rengindedir. Çalı yaşlandıkça rengi de koyulaşır, baldan karaya kadar dönüşür. Baharda ilk tomurcuklanıp yapraklanan, sarı çiçeğini ilk açan karaçalıdır. Karaçalı yaprakları önceleri buğulu bir yeşildir. Sarı çiçekleri de buğulu bir sarıdır. Sonraları yapraklar koyu yeşil olur, karaya kaçan bir yeşil... Sarı çiçekler de yaza doğru turuncuya döner.

Çukurovada, Anavarza ovasında yüzlerce dönümlük karaçalı ormanları vardır. Balta girmemiş, kuş uçmaz, kervan geçmez alanlardır bunlar.

Karaçalı en sert dikenli ağaçtır. Bütün gövde tepeden tırnağa, en ince dallara kadar, kısa, üç köşe dikenlerle sıvalıdır. Karaçalı bal renginden karaya dönüşürken dikenleri de sertleşir, demir çivi gibi olur. Çalının kökleri bir tuhaf köklerdir, derinlere iner, kıvrım kıvrımdır. Bir karaçalıyı topraktan söküp atmak zor bir iştir. Yapışmıştır toprağa, ayrılmaz.

Karaçalılıkta atlar, eşekler, sığırlar, domuzlar, kurtlar dolaşamazlar. Köpekler giremezler. Yanılıp da girenler karaçalılıktan çıktıklarında kan revaridırlar.Tavşanlar, bir de porsuklar, küçük çakallar yatağıdır karaçalılık. Bir de karaçalılıkta arada sırada kuyrukları yolunmuş yalım renkli tilkiler görülür.

Bahar aylarında karaçalılık bir arı mahşeridir. Dallarda sert dikenlere tutturulmuş binlerce sarıca arı peteği, boncuklu, kara arı, eşekarısı peteği... Ve kovanlarından dışarı uğramış balarıları karaçalılığın üstünde oğul verir gibi, binlerce, milyonlarca ipiltiyle ipildeşir, savrulurlar.

Örümcekler de karaçalılığa ağ gererler. Sabahlan, gün doğarken, karaçalılık incecik ak bir örtüye bürünmüş gibi olur. Esen seher yelinde, büyük, çalıdan çalıya gerilmiş ağlar sallanırlar.

İncecikten bir yağmur çiseliyordu, belli belirsiz, yağmur gibi, pus gibi. Hiç yel esmiyordu. Anavarza ovası bir buğu içindeydi. Gün doğuyordu. Doğuda, pusun ardında bulanık bir aydınlık görünüp yitiyordu. Adam, sırmalı abasına sarınmış, başını bir karaçalı köküne uzattığı tüfeğinin üstüne koymuş, dizlerini iyicene karnına yapıştırmış, büzülüp uyumuştu. Üstünden, tam karaçalılığın ucundan kıyameti koparan çığlık çağlığa bir kuş sürüsü geçti, adam gözlerini açtı, geri kapadı. Az sonra da doğruldu, gözlerini ovuşturdu, sağına soluna anlamsızca bakındı. Bedeni uyuşmuş, dizleri kırılıyordu. Gerinerek ayağa kalktı, ağzı acıydı, tükürdü. Tükrüğü bir

örümcek ağını deldi, bir çalının budağına düştü. Eğildi, tüfeğini yerden aldı, omuzuna astı. Gümüş savatlı, uzun Çerkeş hançeri sol kalçasının üstüne asılıydı, aşağılara, dizine kadar sarkıyordu. Onun yanına, kasığının üstüne nagant tabancasını takmıştı. Kaim, el dokuması, alacalı bir ipek gömleğin üstüne üç koşar fişek dizmişti. Boynundaki kara, iri dürbünü el değmemişcesine yeniydi. İşlenmiş, kalın bir yünden yapılmış çarığı da yeniydi. Nakışlı yün çorabı dizlerine kadar geliyordu. Toros köylülerinin dokuyup giydiği, ceviz kabuğuyla boyanmış açık kahverengi yün şalvarının üstüne çekmişti.

Üç yönden horoz sesleri, köpek ürüşmeleri geliyordu. Adam yönünü güneye döndü, hiçbir yeri kestiremedi. Uzun bir horoz sesi geldi güneyden. Batıda her şey bir uğultuydu. Geceden kalma kurbağalar daha ötüyorlardı, yer yer. Doğudan da bir hoş bir uğultu geliyor, sonra kesiliveriyordu. Uzaklardan, karaçalılığın dışından uzun uzun bir ay ıslığı geldi kulağına. Ortalık yapış yapış sıcaktı. Gün doğmuş, bir minare boyu kalkmıştı, pusun arkasından gözükmüyor, hayal meyal bir aydınlık buğulanıyordu, çiseleyen yağmurun ötesinde.

Doğuya yürüdü. Hali kalmamış, dizleri bükülüyordu. Dört günden beri yoldaydı. Azığını dün öğleyin bitirmişti ama, aç değildi. Açlık hiç aklına gelmiyordu. Dört gün önce onu askerler Savrungözünde kuşatmışlardı. Askerler çoktular. Üstüne yağmur gibi kurşun yağmıştı. Bereket versin ki sarıldığında vakit akşamüstüydü. Karanlık kavuşurken bir de yağmur başladı. Gece yarısına doğru bir kedi gibi, asker duvarını çıt çıkarmadan aştı. Artık dağlarda yaşanmazdı. Dağı taşı asker almış, bir de taşlı sopalı, silahlı köylü kalabalığı onlara katılmış, çalı çalı, kovuk kovuk eşkıya avlıyorlardı. Bir hafta önce ulu, sarp bir dağın doruğuna sığınmış Koca Aliyi, dağa tırmanan binlerce köylü yakalamıştı.

Bir tek sığınacak yer, bir tek umut ışığı, kurtuluş yolu vardı, o da Vayvay köyü, Vayvay köyünde de Koca Osman. İkircikliydi, belki de daha köye varır varmaz Vayvaylılar onu hemen hükümete teslim ediverirlerdi. Belki de bir kardeş, bir oğul gibi bağırlarına basarlardı. Bir de Koca Osman çok yaşlıydı, bir ayağı çukurda... Ondan epeydir de bir haber alamamıştı. Ya ölmüşse, Vayvay köyünde kim tanırdı onu? Gelirken Sarı Ümmete uğramış, bir gece onda kalmıştı ama, Sarı Ümmetin de ödü kopmuştu. Ya Koca Osmanın da ödü koparsa? Koca Osman çok gün görmüş, çocuk yürekli yiğit bir yaşlıydı ama, insanoğlu bu, belli olmaz ki...

Düşünmek, kurmak para etmez, sonu ne olursa olsun Vayvay köyüne gidecek. Başka bir yolu, başka sığınacak bir yeri olsa gene Vayvaya gitmeye can atıyordu. Çok merak ediyordu. Ona bu kadar dostça, candan davranan Koca Osman, Vayvay köylüleri şimdi nasıl davranacaklardı? Kendilerine hiç zararı dokunmamış, üstelik de faydası dokunmuş fıkara dostu, zengin düşmanı Öksüz Koca Alinin durumu ortada. Köylüler onu dorukta yakaladıktan sonra döve döve, yüzüne tüküre tüküre alıp komutana getirmişler: "Düşmanıyın ömrü bu kadar olsun paşa kumandan," demişler, sonra da üç gün üç gece toy düğün eylemişlerdi.

Köye girer girmez elinin kolunun Koca Osman tarafından bağlandığını, sonra Ali Safa Beye götürülüşünü gözünün önüne getiriyordu. Nasıl bir adamdır acaba Ali Safa Bey?

Dün gece karaçalılığa düştüğünde dikenler bacaklarını yırtmışlardı. Yaraları sızladı. Yağmur belli belirsiz durmadan çiseliyor. Islanmış peteklerde büzülmüş, üst üste binmiş sarıca arılar...

Çalılar sık, bu yüzden o kadar çabuk yürüyemiyor.

Öğleye kadar böyle yürüdü, bir sel yatağına geldi. Sel yatağı baştan başa karaçalılığı ikiye biçiyordu. Dört sel yatağının birleştiği bir hüyüğün yamacında üç tane kocaman ağaç gördü. Ortadaki ağacın gövdesi çürümüş, iki adam sığacak kadar oyulmuştu. Ağacın kovuğuna girdi, sırtını dayadı. Abadan yağmur geçmemiş, bedeni ıslanmamıştı. Yalnız ayakları, bacakları ıslaktı. Sık dokunmuş, geniş sırmalı aba ta dizlerine kadar geliyordu. Tüfeğini çıkardı yana dayadı. Dürbününü, hançerini, tabancasını aldı tüfeğin yanına koydu. Gözlerini yumdu. İyice acıkmıştı, aldırmadı. Sarı Ümmet Vayvay köyünün yerini ona anlatırken, "Aşağıdan Narlıkışladan Savrunu karşıya geçecek, karaçalılığa düşeceksin," demişti. "Karaçalılıktan yukarı doğru yürü, bir hüyüğe varırsın. Hüyüğün yamacında üç ağaç göreceksin. Vayvay köyü oraya tam iki saat çeker. Vayvay köyüne gece gireceksin. Köyün orta yerinde ulu bir ağaç vardır, dibinde de yazılı apak bir mermer taş. Gecede bile parlar. Şıkır şıkır ışık gibidir. Ağaca varınca ona sırtını dayayıp yönünü güneye dön, yürü. Göz gözü görmez karanlık olsa da yürü. Bir kapıya varacaksın. Koca Osman diye seslen. Kapı hemen açılır."

Ya kapı açılmazsa, diye aklından geçirdi. Ya kapı açılıp da içerde bütün köyün erkeklerini toplanmış bulursam, diye düşündü.

Yarı düş, yarı hayal içinde ağacın kovuğunda akşamı etti. Kovuktan çıktı.

Hava azıcık serinlemişti. Daha yağmur çiseliyordu. Pul pul aydınlıktı, puslu bir gece düşüyordu karaçalılığın üstüne. Karaçalı çiçekleri tatlı, bayıltıcı bir kokuyla kokuyordu.

Tüfeğini, dürbününü, hançerini, nesi var nesi yoksa abasının altına aldı. Dışardan bakan hiçbir şey göremezdi. Yalnız abanın bir sakıncası vardı, o da Çukurovada aba giymezlerdi. Aba dağ köylülerinin urbasıydı. Kim görecek, köye geceleyin girecekti.

İlerde küçücük bir parlak ışık gözüktü. Çok yorulmuş, ayaklarını sürüklüyordu. Yağmur çiseliyordu. Burnuna gübre kokusu gelince ayıktı. Karaçalılığı çıkmış, köyün ilk evlerine varmıştı. Kalın sesli bir köpek bütün heybetiyle havladı. Çok karanlık vardı. Artık hiçbir şey düşünmüyor, yalnız nedense yüreği hızlı hızlı çarpıyordu. Köye içeri girince karşısından bir adam geldi, o, hiç bozmadı. Adamın üstüne üstüne yürüdü. Selam verdi geçti. Adam da selamı aldı.

Sesi tanımayan adam:

"Uğurola, nereden gelip nereye gidiyorsun yolcu?" diye sordu. "Bu gece vakti!"

"Dağlardan," diye karşılık verdi. "Narlıkışlaya gideceğim."

Adam üstünde durmadı, usulca:

"Güle güle," dedi, "uğurola."

"Sağ ol," derken kendinde olmadan titredi.

Yol, köyü ortadan ikiye ayırıyordu. Sağda büyük bir ağaç kararıyordu. Vardı ağacın dibinde durdu. Yazılı ak mermer taşı ötede ağarıyordu. Silme bir karanlık vardı. Hiçbir ışık yoktu evlerde, bir tek ışıktan başka. Ölü sessizliği... Ağaca sırtını dayadı. Öyle yorgundu ki, bir süre ağaca dayalı öyle kalakaldı. Yüreği hızlı hızlı atıyordu. Neresi güney, neresi batı, kuzey, doğuydu, yönü bir türlü bulamıyordu. Başı dönüyordu. Yağmur çiseliyor, üstündeki ulu ağacın dallan gürlüyordu. Doğruldu, ne olursa olsun diye düşündü yürüdü. Az sonra bir evin çitine tosladı, el yordamıyla kapıyı buldu.

Osman Ağa, Osman Ağa, oooo, Osman Ağaaa...

Kalın bir erkek sesi:

"Kim o?" diye uykulu seslendi.

"Tanrı misafiri."

Kapı hemen açıldı.

Buyur kardaş, dedi don gömlek bir adam. "Buyur da ışığı yakayım."

Ben Koca Osman Ağanın evini arıyorum. Burası Koca Osmanm evi değil mi?

Dur kardaş giymeyim de seni götüreyim. İçeri buyur. Yağmur mu yağıyor?

"Çiseliyor."

Adam hemen geldi, önüne düştü, konuşmadan Koca Osmanın evine vardılar.

"Osman Ağa, Osman Ağa, misafirin gelmiş, onu getirdim."

Kapı hemen açıldı. Bir kadın sesi:

Hoş geldi, safalar getirdi konuk, dedi. "Tanrı misafiri. Sen de gel Veli. Daha erkeç. Koca Osman semer onarıyor, gelin."

Adam:

Benim uykum var, dedi gitti.

Kadın arkasından:

Sağ ol Veli, dedi, konuğu içeriye çağırdı. "Buyur kardaş."

Koca Osmanm kalın sesi ocaklığın oradan geldi:

Kimmiş o gelen?

Kadın:

Bildiğim tanıdığım yok. Bir Tanrı misafiri. Abalı. Dağlı olacak.

Koca Osman:

Dağlı mı? diye sordu. "Demek dağlı, dağlı ha? Eh, hoş geldi safalar getirdi. Gel gel şöyle ocağın başına, gel gel şuradan otur. Yağmur mu yağıyor?"

Çiseliyor.

Koca Osman, semeri bırakmış, ayakta dikilmiş kalmış yolcuya aşağıdan yukarı bakıyordu.

Ne dikilmiş kalmışsın, otursana kardaş, dedi. "Allah Allah, otursana yahu. Ne oldu sana?"

Oturamıyordu. Otursa silahı gözükecekti.

Koca Osman ayağa kalktı, elini konuğun omuzuna koydu, çöktü:

Otursana yavrum.

Oturmadı.

Kamer, bir döşek getir de ser yere, kıymetli konuğumuza.

Kadın evin öbür ucundan karşılık verdi:

Getiriyorum.

Koca Osman:

Oğlum konuk, aban da çok ıslanmış. Nereden gelip nereye gidiyorsun?

Sevinçli bir ses:
Dağlardan gelip Koca Osmana gidiyorum, dedi.
"Demek Koca Osmana gidiyorsun, acayip."
"Acayip," dedi konuk.
Kamer Hatun döşeği getirdi, ocaklığın sol köşesine serdi.
Buyur kardaş.
Koca Osman:
Otursana oğlum, diye gürledi. "Çıkar şu abanı da otur. Misafirin de oturmazını ömrümde ilk olaraktan gördüm."
İkircikliydi, bir türlü abasına eli varmıyordu.
Kamer Hatun Koca Osmanın kulağına eğildi:
"Bu çocuğun başında bir hal var," dedi.
Koca Osman:
"Ne ola ki?" diye acınarak, küçümseyerek sordu. "Bir hal mı var başında senin konuk?"
Konuk gülümsedi:
"Beni tanımadın mı Osman Emmi?"diye sevgi dolu bir sesle sordu.
Koca Osman iyice yaklaştı, omuzuna bastı, yüzüne baktı:
İnce Memed, şahinim, yavrum! Yavruma, şahinime benziyorsun sen misafir! dedi, İnce Memede sarıldı. Titriyordu. Tepeden tırnağa zangır zangır ediyordu. "Sen misin, sen misin şahinim misafir? Tanrı misafiri sen misin? Sen o?" diye sevindi.
Memed bir tek sözcük söyleyecek durumda değildi. Tıkanmış kalmıştı. Tatlı bir düş içinde uçuyordu.
Kör olası Kamer gelsene, baksana gelen kim imiş! Gelsene Kamer, gelsene!
Kadın uzun evin öteki ucundan seslendi:
Ne diyorsun Osman, ne?
Koca Osman:
Gel gel, dedi. "Gel gel, gel de gör kim gelmiş, kim gelmiş!"
Kamer:
Kim gelmiş Osman? dedi.
Şahinim, diye bağırdı Koca Osman. "Şahinim, şahinim!"
Kamer.
Bağırma, dedi, "deli zırrıkı, bağırma, oğlan kaçak. İnce Memed sen misin yavru?"
Memed:

Benim ana, dedi.
Hoş geldin yavru. Şu deli senin yakanı bıraksa da otursan. Kim bilir ne uzak dağlardan geldin.
Koca Osman:
Sus karı, diyordu. "Bırakmam onu, bırakmam. Bir iyice koklamadan şahinimi bırakmam."
Boynunu, omuzunu, sırtını kokluyordu.
Kamer Hatun:
Çocuk yorgun, dedi. "Çocuk yorgun. Canı burnundan çıkmış."
Koluna yapıştı, onu Memedden ayırdı. Koca Osman bir süre hayran durdu İnce Memede baktı. Kamer Hatun İnce Memedin abasını soymaya uğraşıyordu. Sonunda kendine gelen İnce Memed hemen abasını soyundu, tüfeğini, tabancasını, dürbününü, kamasını çıkardı duvara dayadı, kendi de az önce Kamer Ananın serdiği döşeğe oturdu.
Koca Osman da karşısına geçti oturdu. Hep onu seyreyliyordu. Gözlerini yüzüne dikmiş, hayran, ayıramıyordu.
Memed gülümsüyor, Kamer Ana konuşuyor, Koca Osman öyle durmuş kıpırdamadan Memede bakıyordu.
Gözüm yalan söylemiyor, öyle mi? Kulağım yalan söylemiyor, öyle mi? Demek sen şahinimsin? Seni bir daha dünya gözüyle gördüm ya... Gördüm ya, gördüm ya... Eee, hoş geldin bakalım.
Koca Osman yavaş yavaş kendine geliyordu.
Demek böyle ha! Demek bir daha İnce Memedi de görmek varmış nasipte! Ulan talihlisin Koca Osman. Ulan seni kadir gecesi doğurmuş anan. Ulan mezara bile toy düğünle gidiyorsun. Ulan Koca Osman...
Kalktı Memedin saçlarını okşadı, durdu baktı:
Vallahi sen İnce Memedsin, şahinimsin, diye bağırdı.
Kamer Ana:
Delirme, delirme, diye tersledi. "Deli herif, oğlan kaçkın, bir daha İnce Memed adını ağzına alma. Bağırma."
Koca Osman:
Amman, diye bağırdı. "Aman aman!"
Kamer, Memed, ikisi birden telaşlandılar.
"Oğlan acından ölüyor. Şahinim acından ölüyor, çabuk Kamer, çabuk."
Kamer Ana:
"Ödümü kopardın," dedi. "Şimdi ocağa pilav koyarım."
Memed:

Telaşlanma Osman Emmi, öyle fazla acımdan öldüğüm yok, diye güldü.
Çabuk, şahinim acından ölüyor. Önce peynir getir, yoğurt getir, bal da vardı değil mi, yağ da vardı, taze yağdı değil mi?
İnce Memed:
"Kamer Ana," dedi, "pilava hacet yok şu gece yarısı. Hazırda ne varsa..."
Ben sana şahinim acından ölüyor demedim mi? Şu tarhanayı ısıtsana.
Ocaktaki tencereyi gösterdi.
Kamer Ana hemen sacayağını koydu, tencereyi ateşe vurdu.
Bende akıl koymadı ki bu adam. Şaşkına çevirdi.
Koca Osman:
Azıcık dayan şahinim, şimdi ısınır. Güzel yapmış tarhanaya
Ocağı ölçerdi, daha odun attı. Yalım patladı.
Kurban olayım Osman, diye yalvardı Kamer Ana, "nolursun durul... Azıcık kendine gel!"
Sofrayı Memedin önüne serdi.
Az sonra çorba ısındı. Kamer Ana büyük bir çorba tasına tarhanayı boşalttı, Memedin önüne sürdü. Çorba uzun, kımıltısız tüttü. Çok da güzel koktu. Memed çorbayı hiç durmadan, konuşmadan çabucak içti bitirdi. Kamer Ana ballı yoğurt koydu sofraya, Memed onu da çabucak bitirdi.
Kamer Ana evde yenecek ne varsa birer ikişer sofraya taşıyordu, tereyağı, şeker, peynir, ceviziçi, elma, erik, dut kuruları...
Memed sonunda:
Çok şükür, çok şükür, sofranıza Halil İbrahim bereketi, dedi.
Kamer Ana durmadan:
Ye yavrum, ye yavru, diyordu. "Uzak yerden geldin, ulu dağlardan hem de..."
Memed:
Çük şükür ana, çok şükür patlayacağım. Karnım davul gibi oldu, baksana, diye gülüyordu.
Memedi bir anda bir sevinç dalgası sardı. Koca Osmanın evinde böyle sıcakcana karşılanışı ona bütün çektiklerini unutturdu, çocuklaştırdı.
Kuş gibi yeynidim Osman Emmi senin evinde.
Kamer Ana hemen sofrayı kaldırdı, çok eski zamanlardan kalma, sapı kırılan bakır Türkmen cezvesini ocağa sürdü:
Nasıl olsun kahven yavru? diye sordu.
Memed şaşırdı. Ömründe çok az kahve içmişti, utandı, kızardı. Sonra sağ elini havaya kaldırdı:

Nasıl olursa olsun ana, dedi.
Koca Osman:
Benimki gibi olsun, diye söze karıştı. "İkisini bir pişir kahvelerin."
Kahveler pişinceye kadar hiç konuşmadan beklediler. Kocaman açılmış gözleriyle Memed hep gülümsüyordu. Kamer Ana kahveleri fincanlara boşaltırken taze kahve güzel koktu. Memedin, kahve kokusu çok hoşuna gitti. Fincanın kulpunu tutarken eli titredi, tabağın içine azıcık kahve döküldü. Memed, nasıl fincanı tutacak, nasıl içecek diye Koca Osmana bakıyordu. Onun da elleri .titredi ama kahve tabağa dökülmedi. Üstelik Memedin ellerinden daha çok titriyordu, titremekten uçuyordu elleri. Elleri titreyerek birden fincanı dudaklarına götürdü, büyük bir gürültüyle sümürüp höpürdetti kahveyi. Memed de öyle yaptı ama, höpürdetemedi, bir de ağzı yandı. Bir tuhaf acı tadı vardı kahvenin. Kahve azıcık soğuduktan sonra Koca Osman gibi azar azar içti. Bir daha ömrü boyunca bu tatta bir kahve içmeyecekti. Her kahve içişte Kamer Ananın kahvesi gelecekti aklına, ama ne o erişilmez tadı, ne o erişilmez kokuyu bir daha tadamayacaktı. Ömrü boyunca bu kahvenin tadını duyacaktı, her kahve içişinde bu kahveyi arayacaktı. Her kahveyi bu tada varmak için içecekti.
Koca Osman kahvesini bitirip fincanı ocaklığın kıyısına koyduktan sonra:
Dışarda soğuk mu var ola, üşüyorum," dedi.
Kamer Ana:
Yağmur çiseliyor.
Koca Osman:
İyi ki yetiştin yavru, dedi. "Hızır oldun da yetiştin, canımıza can kattın. Halimiz dirliğimiz hiç yok bu Ali Safa itinin elinden. Bu köyü bize bırakmayacak, bu belli. Bu benim gücüme gidiyor yavru, insanlığıma dokunuyor. Memedim, şahin oğlum. On tane oğul büyüttüm, on ürkek tavşan. Ben de çok yaşlıyım, köylünün de gözü korkmuş, yılmış Ali Safadan. Yılgın adam kötü adam. Allah bin belasını versin yılgın adamın."
Çenesinde bir tutam uzun, ak sakalı titriyordu. Derin çizgilerle kırışmış yüzü yalımların ışığında bakırlaşmış, acı içinde seyiriyordu. Kalın ak kaşlarının altında gözükmez olan çekik yeşil gözleri bir açılıp ışıklanıyor, sonra büzülüyor, kendi kırışığı içinde yitip gidiyordu. Koca Osmanın her bir davranışında bir çocukluk vardı. Geniş geniş, her şeye şaşarak gülüşünde, kaşlarını kaldırıp hayran bakışında, insanlara, hayvanlara, börtü böceğe, kurda kuşa candan sarılışında, her tutumunda bir çocuksuluk vardı. Köylüler ona delikanlılığında, orta yaşlarında, bu huylarından dolayı Çocuk

Osman derlerdi. Kim bilir nasıl ettiler de Çocuğu Kocaya çevirdiler? Bu iş ne zaman oldu bunu Koca Osman da bilemedi, hiç kimse de. Köyde ona Çocuk Osman dendiğini hiç kimse anımsamıyor. Yalnız bir tek insan unutmamıştı, o da Kamer Ana. Kızdığında ona hep Çocuk Osman diye bağırırdı.

Kamer Ana öteden hışımla geldi:

Neler, neler söylüyorsun öyle oğlana, daha çarığını çıkarmadan, daha soluğunu almadan, ayağının tozunu silmeden, Çocuk Osman, Çocuk Osman!.. dedi. "Yüz yaşına da gelsen, bin yaşına da gelsen, sen akıllanmayacaksın Çocuk Osman! Oğlan ateşin, yangının ortasından çıkıp gelmiş, canını zor atmış buraya, canını zor kurtarmış, bir de sen daha soluk almadan... Baksana oğlanın haline, görmüyor musun, erimiş. Bir yaralı kuş gelmiş, bir çalıya sığınmış. Belki şimdi peşinde bin tane asker vardır, bin tane ağa. Daha İnce Memed adından ödleri kopuyor ağaların. Onun Çukurovaya indiğini bilmezler mi? Çukurovada sana geldiğini de bulamazlar mı? Sen de daha fıkara soluk almadan başladın, halimiz dirliğimiz, halimiz dirliğimiz... Sana bir şey deyim mi Çocuk Osman, sen bu akıllan İnce Memedi ağalara teslim edersin. Ben bilmez miyim seni! Ağalar da alırlar İnce Memedi hükümetlerine götürürler, onlar da İncemizi asarlar. Ondan sonra ipin altında ağla, ağıtlar yak Çocuk Osman..."

Koca Osman bir fırsat buldu:

Haklısın Kamer, haklısın. Sus. Sus anam sus!

Bu senin yaptığın ayıp. Köyün başına yıkılsın. Ali Safa Beyin cehenneme gitsin. Ne insanlık kalmış, ne töre... Daha soluğunu almadan... Sürgün ederse sürgün etsin Ali Safa. Sizin tavşan yüreklerinizden dolayı.

Sus Kamer sus, diye bağırdı Koca Osman gür sesiyle. "Sus koca karı."

Memed çekişen karı kocayı gülerek, sevgiyle izliyordu.

Sus koca karı sus, Memed bizim oğlumuz, hem de şahinimiz. Aaah, ah Kamer, köyün durumunu bilmesi iyi olmaz mı Memedimin?

Kamer Ana azıcık yatışmış:

İyi olur, dedi. "Öyleyse Zeyneli söyle. Köyün birinci durumu Zeynel. Kel Zeynel."

Koca Osman dudakları sarkmış, hüzünle.

Şahinim, dedi, "durumlar çok kötü. Sen bugünlerde dağda barınamazsın. O dağ kollarının adamı azıcık yabansı olurlar. Hele bugünlerde kudurmuşlar. Ne İnce Memed tanırlar, ne Gizik Duran. Öz babalarını bile kovalayıp hükümete teslim ederler. Şu Anavarzaya çıksan iki günde

yakalanırsın. Şimdilik burada, bizde kalacaksın. Senin burada olduğunu bu koca karıdan başka kimse bilmemeli, oğullarım bile. Seni kimse görmedi buraya gelirken, Veliden başka öyle mi?"

Kimse görmedi.

İyi öyleyse. Bu koca karının oğulları bile bilmeyecek. Bir şu koca karı, bir sen, bir ben, bir de koca Allah...

Kamer Ana başını salladı, beyaz başörtüsünün altından çıkan alnındaki altınlar sakırdadı:

Ah sen, dedi. "Seni ben bilmem mi Çocuk Osman. Yarın sabah bütün köye söylersin. Aaah, ben, ben seni, ben seni bilmem mi!"

Koca Osman öfkeyle ayağa fırladı:

Mendebur karı benimle oynama, dedi. "Oynama benimle. Ben deli miyim, ben deli deli miyim? Gideyim birisine söyleyim, o da gitsin başka birisine söylesin. O da ötekine. Ta Zeynelin kulağına gitsin. Zaten Zeynel köyde kuş uçurtmuyor. Zeynel de varsın ağasına, Ali Safa itine desin ki İnce Memed Koca Osmanm evinde, Vay vay köyünün içinde... Memedi de ipe çeksinler, öyle mi? Sonra da ağalar padişah olsun Memed ölünce, köyler de sürgün olsun, köyler de batsın."

Tam böyle olacak Çocuk Osman.

Memed, şahinim, şu koca karıya bir şey söyle. Şu Allahm gece yarısında beni dinden imandan çıkarmasın, zıddıma gitmesin.

Kamer Ana Koca Osmanm böyle çok öfkelendiği anlarda susardı. O susunca Koca Osman da sustu.

Kamer Ana:

Şimdi gidelim de şu oğlana bir sığınacak yer yapalım.

Koca Osman:

Yer yapalım da kimse göremesin, bulamasın. Yesin içsin yatsın orada şahinim. Şişmanlasın. Boyu da uzasın. Gülme Kamer, İnce Memed olduğuna bakma, daha çocuk o.

Kamer Ana:

Allah bağışlasın, diye içini çekti. Anasına babasına diyecekti, sonra onun anasının babasının olmadığı aklına geldi. "Allah bağışlasın onu devlete millete," dedi. Bu da hoşuna gitmedi. Hükümet de, ağalar da onun düşmanıydılar. Bulsalar bir kaşık suda boğarlardı onu. "Allah bağışlasın onu şu yüzü gülmemiş, zulüm altındaki fakire fıkaraya," dedi sonunda.

Koca Osman ocaklığın lambalığında duran çıralığı aldı huğun öteki bölmesine geçti.

"Memed, sen de gel," diye seslendi. "Gel de şu sana bir yer yapalım, sonra sabaha kadar konuşuruz şahinim."

Memed de, Kamer Ana da vardılar, yüklüğün önünde durdular. Yüklük bu köşeden o köşeye uzanıyordu. Nakışlı, ta huğun tavanına kadar gelen, isten kararmış bir dev dolaptı. Koca Osman büyük kapağı açtı, yüklüğün içinde sıra sıra dizilmiş ağzına kadar dolu kilim çuvallar vardı. Çuvalların üstü geniş bir tahtayla bölünmüştü. Yukarısı ipekli, kuş tüyü yorganla, döşekle doluydu.

Koca Osman:

İşte Memed, dedi, "burası senin evin. Öteki evine gelince... Şu koca karı adamı haline bırakmaz ki... Toprağına gelince... Hani söylü sana toprak aidiydi ya... Şu yerini yapalım da senin, sonra konuşuruz. Koca karı gene dövüş çıkaracak. Şu çuvalları dışarı çıkaracağız şahinim. Al şu çıralığı kız."

Çıralığı orada durmuş, kendilerini seyreden Kamer Anaya uzattı, kadın çıralığı kaparcasına aldı.

Az bir zamanda buğday dolu beş çuvalı çıkarıp duvara dayadılar.

Siz durun gayri, dedi Kamer Ana. "Şimdi sıra benim. Memed yavru, şu döşeği indir. Kusura kalma, benim gücüm yetmiyor."

Koca Osman:

Kocadı, dedi hemen.

Kamer:

Kocadım. Sen döşeği indir yavru.

Memed döşeği indirdi. Kamer döşeği dolabın içine serdi.

Şu yastığı, şu yorganı da...

Yatak mis gibi sabun kokuyordu, sakız gibiydi. Memedin içi gitti, bıraksalar şurada üç gün üç gece uyurdu, deli oluyordu uykusuzluktan.

Haydi şimdi ocağın başına, dedi Koca Osman.

Kamer Ana:

Bırak oğlanın yakasını, kurban olayım Osman, dedi. "Görmüyor musun, fıkara ayakta duramıyor."

Koca Osman:

Haydi şahinim, dedi, "uyu öyleyse, yarın konuşuruz."

Sabaha kadar uyumayan Koca Osman horozlar öterken yataktan çıktı ocağı yaktı, kahvesini ocağa sürdü. Bir hoş olmuştu, yerinde duramıyor, içi içine sığmıyordu...

İki kere gitti dolabın kapağını açıp uyuyan Memede baktı. Karanlıkta gözleri Memedi o kadar seçemedi. Kahvesini içtikten sonra gene Memedin her yanma varışında yüreği küt küt atıyor, çoktan beri duymadığı taze, tatlı bir heyecan içine düşüyordu.

Nakışlı ceviz sandıktan düğünlerde bayramlarda giydiği eski ama pırıl pırıl giyitlerini çıkardı. Giyitin rengi laciverde kaçan koyu bir maviydi. Şalvarının cepleri, paçaları, yan dikişlerinin üstü sırma işlemeliydi. Ceketi de yaşlı, kurumuş ince bedenine tıpı tıpına uyuyordu. Usta bir terzi elinden çıktığı belliydi. Giyindi. Ceket, şalvar, som ipekten çizgili mintan, lacivert yelek... Yeleğin üstüne saatinin ağır ağır yer yer savatlı gümüş kordonunu sarkıttı. Kuşak yerine göbeğinin üstüne dedesinden kalma, ama yepyeni gümüş savatlı, altın işleme kuburunu sardı, kuburun yanına gene altın işleme deri barut kesesini taktı, onun yanına da yanar döner sapı sedef dolma tabancasını astı. Ayağına, uzun bir süre parlattıktan sonra, siyah çizmelerini çekti. Başına, ince keçeden pişirilmiş, üstüne ipek poşu sarılmış şapkasını geçirdi. Evin içinde bir baştan bir başa sağlam adımlarla birkaç kez gitti geldi. Gün ışırken Memedin içinde uyuduğu dolabı açtı. Memed kıvrılmış, bir topak olmuş uyuyordu. Tüfeği de başucunda.

Koca Osman içinden geçirdi: "Bu köpoğlusu çok yaman bir adam arkadaş. Şu tüfeği ne zaman getirdi de başucuna koydu? Benim evimde bile kimseye güvenmiyor. Ulan bir topacık da adam, şöyle bir sıksam canını çıkarırım. İyidir," diye gülümsedi. "İnsanın yükte hafif pahada ağırı bizim oğlan. Umudumuz ışığımız. Dağlarda yemek bulamamış ki fıkaram boy atsın... Burada epeyce kalır da, yemek yer beslenirse belki boy atar, irileşir, babayiğit olur." Gene onun yüzüne hayran, şefkatle, sevgiyle bakarak gülümsedi. "Varsın boy atmasın, irileşmesin. Bir kusur değil ki... Şahin de küçük ama vermez avını." Bu kez sesli güldü. "Herkes ne sanıyor İnce Memedi, gören de görmeyen de iri, iki adam boyunda bir adam azmanı sanıyorlar. Böyle daha iyi. Kimse bu fıkara oğlanın İnce Memed olduğuna inanmaz. Antlar içsek kimseyi inandıramayız. O da saklanır, zamanı gelince de ağaları öldürüp, top top ışık patlayan Alidağına yürür, hem de ala karlı

Düldülün sivrisine. Hem de doruğuna. Adamın küçüğü iyi olur, alıcı kuşun küçüğü gibi."

İçinden ılık bir sevgi taştı, usulca eğildi, Memedi saçlarından öptü, dolabın kapağını kapadı, gene evi bir uçtan bir uca yürümeye başladı. Bu sırada da Kamer Ana uyandı, ibriği aldı dışarı çıktı. O da oyalı geniş beyaz başörtüsünü sandıktan çıkarmış başına sarmıştı. Koca Osmanı görünce durdu güldü. Sonra korkuyla:

"Osman, Osman," dedi, "böyle her zaman giyinmezsin. Millet sezmez mi bir başkalık olduğunu?"

Millet batsın, dedi Koca Osman öfkeyle, yılgınlıkla. "Millette akıl olsaydı o kadar zaten iki üç ağanın oyuncağı olmazdı. Bak, bak var da bak, içerde dolapta bebecikler gibi uyuyor, dudağını sündüre sündüre... Hem de sümüğünü çeke çeke... Bir topak, bir avuç insan... Amma adamda yürek var, akıl var, insanlık var. Onda bu insanlık var da, işte bu sebepten ağaların da hükümetin de ondan ödü kopuyor. Ödü, ödü kopuyor. Dağda beş yüz tane eşkıya vardı, eşkıya vardı da aldırmıyordu hükümet. Neden? O eşkıyalarda insanlık yoktu. Şimdi bir tek İnce Memed için bak bak, dağı taşı asker almış. Koca ağalar, ulu hükümet yer götürmez asker ile yürüyor şu fıkaranın üstüne... Bak bak!"

Hızla yürüdü, çizmeleri tok tok sesler çıkardı, vardı dolabın kapağını açtı:

Bak, bebecikler gibi... Hükümet bunu böyle bir görse, hem utanır, hem de güle güle ölür.

Dolabı kapadı, ciddileşti, elini Kamer Ananın omuzuna koydu:

Kamer Ana, dedi en sıcak sesiyle, "güzelim Kamer Ana, hükümet şahinimi böyle görse, ağalar Memedimi böylece görseler belki de daha çok korkarlar. Ummadık taş baş yarar demezler... Bu çocuk böylesine baş kaldırırsa, ya ötekilerde azıcık yürek olsa, insanlık olsa ne yapar demezler mi? İşte böyle güzelim Kamer Ana. İnsan olmak başka iş, insanlık başka iş."

Gene yürümeye başladı. "İnsan olmak... İnsan olmak... İnsan olmak," diyor, yürüyordu. "İnsan olmak, Kamer Ana, insan olmak... Bak bir ayağım çukurda. En çok, en çok daha on yıl yaşarım. Sonra üfürüverirler, can kuşu kafesten uçar gider. İnsan olmak Kamer Ana, insan olmak. Her işin başı bu. Korkudur insanı alçaltan, insanlıktan çıkaran. Bunu bilirim, bunu söylerim."

Kamer Ana bir parça yufkayla, bir tas süt getirdi verdi onun eline. Koca Osman dişsiz ağzıyla yufkayı çiğnedi, elindeki süt tasını başına dikti. Az bir sürede ekmeğini yedi, sütünü içti.

Kamer Ana, ben köyün içine çıkıyorum. Şahin uyanırsa dışarı çıkarma, çorbasını dolaba götür. Bir de teneke koy yanına, hacetini içine yapsın. Kimse görmeden götür de dışarı dök. Yarın ahıra bir kapı açarım.

Çiseleyen yağmur durmuştu. Gökyüzünde azıcık bir bulut bile yoktu. İnce, ılık, belli belirsiz esen yel öteden, ovadan, Akçasazdan dalga dalga, güneşli nergis, püren, ot, bataklık, arı, kelebek, saz, çürümüş batak toprağı kokusu getiriyordu.

Koca Osman kapının eşiğine çöküp piposunu kaçak, kehribar gibi sarı tütünle doldurdu ateşledi, çekti. Üç kere köyün öbür ucundan duyulacak kadar öksürdü. Duyanlar:

Koca Osman gene sevinçli günlerinden birinde, dediler.

Koca Osman ayağa kalktı, piposunu ağzının sağ yanına dişsiz çenesine sıkıştırdı, elini arkasına bağladı, dimdik durmaya çalışarak azıcık beli bükülmüş, azıcık kambur yürüdü. Güzel yiğit bir Arap at üstünde durur gibi bir tavır takınmıştı.Dünyaya tepeden bakan, bir büyük sır biliyor da söylemeyen... Evinden, köyün en ucundaki Selver Gelinin evine kadar böyle kurumlu, mutlu, gerilmiş, yarı gülen, küçük dağları yaratan benim ey köylü diyen bir tavırla gitti. Herkes Selver Gelinin evine gidecek, onunla konuşacak diye düşündü. Ama o, gene o kurumlu haliyle Selver Gelinin kapısının önünden geriye döndü. Onun döndüğünü gören Selver dışarıya fırladı:

Osman Ağam, Osman Ağam adam tam kapıya gelir de eşikten geriye döner mi?

Selver Gelin de Koca Osmanın yaşındaydı. Kocası, çocukları hep askerliğe gitmişler, bir daha dönmemişlerdi. Kimsiz kimsesizdi, köyün ucundaki bu huğda tek başına yaşıyordu. Uzakta, öteki köyde yalnız bir tek torunu vardı.

Bir kahvemizi iç de öyle git Osman Ağam.

Koca Osman durdu, gülümsedi, neden sonra:

Selver Gelin, dedi o kurumlu, sır bilir de gizler haliyle, "kahve içecek zaman değil, sağ olasın sen anam."

Daha da dikleşerek yürüdü. Ağzı kulaklarına varıyordu.

Koca Osmanın bu halini, bayram giyinişini, sevinçli yüzünü görenler onda bir hal olduğunu anladılar. Kadınlar, çocuklar, hastalar sayrılar, yaşlılar kapıların eşikliğine oturup köyün ortasında piposunu tüttürerek, bu iki dirhem bir çekirdek gidip gelen Koca Osmana baktılar. Ne olabilirdi ki Koca Osman böyleydi? Köyde hiçbir olağanüstülük yoktu.

Koca Osman tam öğleye kadar böyle gitti geldi, gitti geldi. Kimse ona bir şey soramıyordu. Sormaya yanaşanlar da, tepeden, kurumlu, gözleri ışıklı, tatlı bir gülümsemeyle karşılaşıyorlardı. Elleri arkasında hem yürüyor, hem durmadan piposundan duman savuruyordu.

Koca Osmanın en büyük oğlu Hüsam hemen babasının evine, anasına koştu:

Ana, dedi, "ne oluyor babama, ne var ana?"

Kamer Ana:

Bilmem, dedi. "Ne bileyim ben o deli bozuğun ne yaptığını. Tutalgası tuttu, öyle gezinip durur işte. Osuruğu cinli."

Kamer Ananın hali de bir başkaydı. Hüsamı bu da çok kuşkulandırdı.

Bir şey var ana ama, sen babamdan daha sıkı ağızlısın, ölsen söylemezsin. Nasıl olsa babam söyler. Baksana patlayacak... İki gün söylemezse patlar ölür. Bari sen söyle de bizi meraktan kurtar. Babam son yıllarda hiç böyle giyinip köyün içine düşmediydi. İnce Memede gittiğinde bir böyle giyindiydi.

İnce Memed sözünü duyunca Kamer Ananın yüzü kül kesildi, elleri dudakları titredi. Bu da Hüsamm gözünden kaçmadı.

Hüsam köyün ortasındaki ulu ağacın altına geldi, köylüler toplanmışlar merakla onun getireceği haberi bekliyorlardı. Hüsam daha uzaktan:

Hiçbir şey öğrenemedim. Babam söylemezse o söyler mi? Canınızı sıkmayın, iki üç gün içinde babam dayanamaz patlar. Yalnız şimdilik kimse ona bakmasın. Onu görmezlikten gelelim ki, öfkesi artsın da bir an önce söylesin... Haydi herkes eve...

Koca Osman öğleyin eve girdi, dolaba gidip Memede bir merhaba dedi, oturdu çabucak yemeğini yedi dışarı fırladı, piposunu ateşleyip dumanını savurdu, gene yürümeye koyuldu. Hem yürüyor, hem göz ucuyla köylüyü, onların merakını kolluyordu.

Ortalıkta kimsecikleri göremeyince:

Biliyorum kurnazlar, diye gülümsedi kendi kendine. "Ben bilirim sizi... Gizli gizli bakıyorsunuz bana biliyorum, patlayayım da çabuk söyleyeyim diye. Hiç yorulmayın, bu iş çatlasam da patlasam da söylenecek iş değil."

Koca Osman sabahın köründen akşamın karanlığına kadar üç gün böylece yürüdü. Üçüncü günün akşamı kendini eve attı. Yüzü soluktu, elleri daha titriyordu, piposunu tutarken.

Yoruldum ulan, bittim ulan, dedi. "Üç gün bu! Üç gün sabahtan akşama kadar, can mı dayanır, öyle değil mi Kamer Ana? Kimsecikler ortada

gözükmüyor ama, ben bilirim, bilirim onları. Şimdi onlar çatlıyor, patlıyorlardır."

İnce Memede bile bakmadı, kahvesini bile içmedi, ocağın kıyısına oturur oturmaz içi geçti, horlamaya başladı. Ağzı açıktı, karanlık bir deliğe benziyordu.

4

Üst üste kurşun sesleri geldi Savrun çayının kıyısından. Daha sabahın horozları ötmemişti. Birden köyde bir gürültü, bir uğultu patladı. Köpekler hep bir ağızdan havladı, eşekler anırdı, sığırlar böğürdü, atlar kişnedi, bağrışmalar çağrışmalar, çığlıklar ortalığı aldı. Islak gece, ıslak karanlık bir indi bir kalktı. Herkes dışarıya fırladı, don gömlek. Koca Osmansa hiç telaşlanmadı.

Kamer Ana, Kamer Ana, dedi usulca, "köyde bir uygunsuzluk var. Gene bir bok yedi deyyus. Gene birisinin başına iş açtı."

Memed tüfeğini kapmış yüklükten fırlamış, kapının ağzına gelmişti. Dışarıya çıksam mı, çıkmasam mı, diye ikircikleniyordu. Çıralık yanmca Koca Osman onu öylece gördü, yüzüne ters ters, alaylı baktı.

Ne o İnce Memed, ne o şahinim? dedi. "Ne o? Harbe mi hazırlandın?" Bağırdı: Git otur yerine, git gir yatağına! Sana göre bir şey yok. Gene bir bok yedi koca deyyus. Bir fıkaranın, bir ağzı var dili yoğun ocağını söndürdü. Bu köyde her gece böyle işler olur, git de gir yatağına. Bir terslik olursa ben sana haber veririm.

Koca Osman bir yandan giyiniyor, bir yandan durmadan konuşuyordu.

Gerginliği geçen Memed elindeki tüfeği yana indirdi, ucundan tuttu, ocaklığın yanma geldi. Külün içinde akşamdan kalmış bir iki köz ışılıyordu.

Kamer Ana:

Ne arıyorsun Allah aşkına Osman? diye telaşlı telaşlı soluyarak aranan Koca Osmana sordu. "Ne arıyorsun Allah aşkına?"

Koca Osman öfkelendi hemen:

Ölüyün körünü arıyorum Kamer Ana, ölüyün körünü, dedi. "Neyi arayacağım, saatimi arıyorum. Bir de senin derdini arıyorum Kamer Ana.

Dışarda da kıyamet kopuyor. Kopar ya! Varsın kopsun! Hemi de bu köylüye, bu eşşek millete layık! Hemi de bin beş yüz kere layık! Oldu mu?"

Ne yapacaksın bu gece yarısı saatini, şu kızılca kıyamet içinde? İşte al saatini! Al işte!

Koca Osman saatini aldı:

Ölüyün körünü yapacağım Kamerce, ölüyün körünü, dedi. Dudaklarında inceden bir gülümseme vardı.

Bunların böyle hep sevgiyle, biribirlerine kırılmadan dalaşmaları Memedi mutlulandırıyordu. Bu iki yaşlı insanın kurdukları dünya sonsuz bir sevgi, bir hoşgörü dünyasıydı. Dışardaki gürültü gittikçe büyüyordu. Memed şu iki çocuklaşmış insanı düşünüyordu. "Bütün insanlar böyle olsalar," diye geçirdi içinden. "Bütün insanlar böyle... Kim bilir ne güzel olurdu şu dünya, şu insanoğlu!"

Saati da takan Koca Osman şöyle bir gerildi, çizmelerine, kollarına baktı, hemen piposunu ocaktan aldığı bir közle ateşledi. Dışardaki gürültü hem artıyor, hem de eve doğru yaklaşıyordu. Koşarcasına evden çıktı. Evden çıkar çıkmaz da avluda durdu:

"Yaktı," diye bağırdı. "Yaktı deyyus. Biz adam olmazsak yakar ya... Bizi düdük eder de çalar ya... Hepimizi de öyle eder, eder ya... Dediğini yaptı köpoğlusu, Yobazoğlu Hasanın evini ateşledi ya... Belki de Hasam öldürmüştür! Öldürür ya... Vay Hasan, yiğidim Hasan! Bektaşim, kızılbaşım Hasan! Öldürdüler fıkarayı. Yiğidin anası çabuk ağlar! Yiğidin anası... Köyde yiğit bir adam vardı, onu da öldürdü o it! Yiğidin anası... "

Yiğidin anası çabuk ağlar dediğine pişman oldu. Acaba Memed duymuş muydu bu söylediğini? Duymuşsa rezillik. Gelmiş de eve sığınmış yaralı bir kuş gibi. Bir de sen kalk da yiğidin anası çabuk ağlar diye bağır. Sersem sepet Koca Osman! Kurt kocayınca köpeklerin maskarası olmuyor, kurt kocaymca köpekleşiyor. Koca Osman! İnşallah duymamıştır.

Alınmış mı alınmamış mı, öğrenmek için gitti kapıyı açtı:

Konuk, oğul, diye içeriye seslendi, "Başını çıkar da dışarıya bak, yalımlar gökyüzünü tutmuş."

Memed içerden geldi eşiklikte durdu.

Dışarı çıkmaca yok konuk. Göğe ağmış şu yalımlara bak, yalımları gör, sonra da git yatağına gir, bir güzelce uyu, şahinim konuk. İstersen çık dışarı da bir su dök dışarda. Belki canın dışarda su dökmeyi çekmiştir. Ama şu köşeden ayrılma, hemi de daha ileri gitme.

Tutuşmuş eve doğru ilerledi.

Ben birinde kaçaktım. Bir evde altı ay kaldım. En hasretlik çektiğim neydi, biliyor musun oğul konuk? Neydi, dışarda, yıldızların altında gerine gerine bir iyice işemekti. Evden çıktığım ilk gece durmadan işedim, yıldızların altında. Fırsat bu fırsat, sen de işe. Bir iyice, hem de gerine gerine. Ama şu köşeyi geçeyim deme.

Memed usullacık kapıdan dışarıya kaydı.

Yobazoğlunun yan yana olan üç huğu tutuşmuş yanıyordu. Baştaki huğ eviydi. Onun aşağısındaki ahırlık, en aşağıdaki de samanlıktı. Yangın bir anda komşu Deli Durakın evine de atlamıştı. Durakın evi de yalım içinde kalmıştı. Orta hızda bir poyraz esiyor, bu, yalımların bir minare boyu yükselmesine yetiyordu. Yükselmiş yalımlar kopuyor, gecede oradan oraya savruluyordu.

Bütün köy, çoluk çocuk, genç yaşlı, hasta yatalak, kimi giyinmiş, kimi daha orada, yalımların ışığında giyiniyor, kimi don gömlek...

Yobazoğlu Hasan ellerini koynuna sokmuş iki yanma sallanıyor, gözlerini yanan evinden bir türlü ayıramıyordu. Karısı çocuklarını yanına almış ağıt yakarak yüksek sesle ağlıyordu.

Yakanlar huğların üçünü de kapılarından tutuşturmuşlardı. Bu yüzden içerden bir çöp bile almadan Yobazoğlu kendisini ve çocuklarını zor dışarı atmış, canını kurtarmıştı. Bir an daha gecikseydi içerde yanıp kül olacaktı.

Ahırdan yeri göğü sallayan bir atın kişnemesi geliyordu. Uzun ahırın içindeki at bir uçtan bir uca koşuyor, durmadan, acı, uzun, çığlık çığlığa kişniyordu. Atın üstüne yanan huğun çatısından parça parça ateşler düşüyor, atı delirtiyordu. Hiç kimse de bir şey yapamıyordu. Delikanlılar, öteki erkekler öyle durmuşlar atın ölüm kişnemelerini dinliyorlardı.

Yaşlı Şefçe Kahya:

Şu kapıyı açacak bir insan yok mu? Bir yiğit yok mu, bir kişi yok mu? diye insan insan dolaşıyor, yalvarıyordu. "Kapıyı açarsanız, soylu bir attır o, kapıyı bulur çıkar. Ata acırım, hele böylesi soylu atlara. Soylu atlar insan gibidir. Bir konuşmaları eksik. Ağlarlar gülerler, düşünürler. En iyi dostlar atlardır. Bir yiğit, bir erkek yok mu? Aaaah yaşlılık, kapıyı açamam ki, açamam ki... "

Atın kişnemeleri gittikçe daha yükseliyor, daha yürek paralayıcı oluyordu.

Yobazoğlu Hasan birden kımıldadı, sonra kendi yöresinde topaç gibi dönmeye başladı, sonra yandaki huğun üstüne sermek için ıslattıkları kıl çulu delikanlıların elinden kaptı, çula sarındı, göz açıp kapayıncaya kadarcık bir sürede safi yalıma kesmiş ahıra daldı. Daldığı gibi de, atın

yularından tutmuş geri çıktı. At dışarı çıkar çıkmaz şaha kalktı, yularını Hasanın elinden çekti aldı, köyün alanına koştu, az önce Hasanın yaptığı gibi kendi yöresinde bir süre döndü döndü, sonra ovaya aşağı aldı yatırdı, karanlığa karıştı gitti.

Huğlar gittikçe yalımdan gözükmez oluyor, bir ateş harmanı köyün kıyısında savrulup duruyordu.

Yobazoğlu sırtındaki çulu üstünden attı, gene ellerini koynuna soktu, gene gözlerini yalımlara dikti, ayırmadan öylecene baktı kaldı.

Herkesler de durmuşlar kımıldamadan yangını seyreyliyorlardı. Huğlardan çatırtılar geliyordu. Çatılar, çit duvarlar çöküyor, çatırdıyordu. İçerde kalmış son sığırın da böğürtüsü kesildi.

Donmuş kalmış insanlarda en küçük bir kıpırtı bile yok. Yüzleri uzamış, sapsarı. Yalnız Koca Osman onlardan ayrılıyor, gidiyor geliyor, konuşuyor, piposu ağzında ellerini beline dayıyor, dudaklarında bir gülümseme, piposunun dumanını havaya savuruyor. Arada bir Yobazoğlunun yanma varıyor:

Geçmiş olsun arkadaş, bir musibet bin nasihattan iyidir, diyor, geriye dönüyor. Yobazoğlunun onu duyup duymadığına aldırmıyor, gene geriye dönüyor: "Sen o işi iyi etmedin arkadaş," diyor. "Senin yaptığın bir ayıplıktı. Tekmil köyü tehlikeye atan sensin. İşte Belanı da buldun. Bundan daha iyi bela mı olur arkadaş? Neredeyse avradın, çocukların, sen de içinde bir bir iyice yanacaktınız. Şükret arkadaş, şükret ki, bir musibet bin nasihattan iyidir. Ben bundan gayri senden korkmam. Ölümlen karşı karşıya gelmiş adam azıcık daha iyileşir, yiğitlesin Sen aslında yiğit bir adamdın ama, kafası dik bir deyyustun. Öyle değil mi?"

Evlere gölgeler giriyor çıkıyor. Yalımların içine gölgeler giriyor çıkıyor. Yanmış et kokuyor. Yün, kıl kokuyor. Taze bahar kokularına yanık kokuları karışmış.

Koca Osman en sonunda yürümekten yoruldu, vardı ışığın ortasında durdu. Sırtı yanan huğlara dönüktü, sıcak vuruyordu sırtına. Başını havaya kaldırdı, gözlerini gülümseyerek teker teker köylülerin üstünde gezdirdi. Kadın erkek, genç yaşlı, çocuk herkesin üstünde.

Sağına dönünce yanına gelen Şefçe Kahyayla burun buruna geldi:

Bak, dedi, "bak Şefçe Kahya arkadaşım, bak! Şu yalımlar ne güzel yalımlar. Bahar gecesinin karanlığına da ne güzel yakışmış." Gevrek gevrek güldü. Onun gülüşünü bütün köylü duydu, şaşkınlıkla ona gözlerini diktiler, homurdandılar. "Yalım geceye ne güzel uymuş, kurşun yüreğe ne güzel

uymuş, eli kolu bağlı durmak bize ne güzel uymuş, kanı kuruyup yangın karşısında, elimiz koynumuzda durmak bize ne güzel uymuş, ağıt sesi gönlümüze ne güzel uymuş, karıların donu başımıza başlık diye ne güzel uymuş, insanlık bize ne güzel uymuş! Bak Şefçe arkadaş bak! Bu yalımlar ne güzel, ne kırmızı yalımlar! Yel estikçe uzuyor, genişliyor, güzelleşiyor. Yangınlar büyüdükçe yüreğim de kabarıyor, genişliyor. Yüreğim demircilerin örsüne dönüyor. Örs de yüreğe ne güzel uymuş. Ali Safa Bey de bizim korkaklığımıza ne güzel uymuş. İnsanlık da bize ne güzel uymuş! Bak Şefçe kardaş bak! Şu yalımlara bak, yalımlar gecemize ne güzel uymuş."

Şefçe Kahya onun bu gülen, sevinen haline, bu deli sözleri gibi bir anlam veremediği sözlerine baktı, boynunu o yana bu yana büke büke ondan uzaklaştı. Hem yürüyor, hem, "Allah Allah, Allah Allah" diyordu. "Allah Allah, bu adam gittikçe aklını oynatıyor. Eskiden hiç böyle değildi. Köy yanıyor, o durmuş yangının karşısında gül babam gül ediyor. Vay Koca Osman vay! Demek kocadın ha! Belin büküldü, gözünün güheri döküldü ha! Vay Koca Osmanım vay! Vay kartal gibi yoldaşım vay! Kocalık batsın. Bir insan kocaymca çocuk gibi oluyormuş meğer, hem de bebecikler gibi. Vay fıkara! Allah Allah! Allah da Allah!"

Şefçe Kahya, Koca Osmandan iki yaş büyüktü. Beli iyice bükülmüş, iki büklüm olmuştu. Koca Osmanla Şefçe Kahya köyde tuhaf huyları, ayrı görenekleri, gelenekleri olan, köylünün bilmediği, görmediği, anlamadığı törenler düzenleyen, bu törenlere tıpı tıpına uyan iki kişiydiler. İkisi de aynı biçim giyiniyor, ikisi de kubur takıyor, ikisi de bellerinden eski dolma tabancalarını eksik etmiyorlardı. İkisi de, kendilerini bildi bileli usturayla başlarını kazıtıyorlar, tam tepelerinde iki parmak kalınlığında çok uzun saçlar bırakıyorlardı. Şefçe Kahyanın tepesindeki bu saç öylesine uzundu ki, bıraktığı zaman kadın saçları gibi ta beline iniyordu.

Gece ağır ağır açılıyor, öbür köylerden de gürültüler, bağırtılar, derinden uğultular geliyordu. Akçasazın içinden top patlamasına benzer sesler duyuluyordu. Yerin altında patlayan boğuk top sesleri.

Yangın kokusuna karışmış batak, nergis, çiçek, bahar kokuları... Ortalıkta bir an derin bir sessizlik oldu. Bütün sesler birden kesildi. Sonra bir at uzaktan acı acı kişnedi, o da sustu. Yangının çatırtıları çoktan durmuştu. Ortalığı yanık etin kokusu almıştı. Köylülerin burunlarının içi yanık etin kurumu, yağıyla doldu. Hep bir ağızdan öksürdüler.

Yalımlar usul usul kısaldı, küçüldü, sabaha karşı da ortada bir top köz kaldı. Gün doğarken kapkara tüten bir kömür yığınıydı evler. Evlerin içinde eğilip bükülmüş, erimiş kap kaçak, bir köten, birkaç saban demiri, kireçleşmiş bir yığın çakmak taşı... Yanan hayvanların kemikleri bile kalmamış. Ahırın arkasındaki hendeğe içerden bir yol kapkara yağ akmış.

Çocuklar, kadınlar uykulu, yaşlılar bıkkın, delikanlılar, orta yaşlılar terli, yorgun, doğan güne karşı ıslak toprağa çökmüş oturmuşlar. Başları yerde, yüzleri kederli ve umutsuz. Eğik başlar kımıldamıyor, fıiçbir yöne bakmıyorlar. Havada utanç gibi bir şey var. Başlarını kaldırsalar biribirlerinin yüzüne bakacaklar diye ödleri kopuyor. Çıt da çıkmıyor, çiçekten çiçeğe, yapraktan yaprağa uçup duran arıların vızıltısından başka ses yok ortalıkta.

Bir tek Koca Osman ayakta. Yönünü doğan güne dönmüş, gölgesi aşağıya ovaya upuzun serilmiş. Bir heybet gibi ilk ışıklar altında dikiliyor. Dudaklarında bir gülümseme. Bir süre böyle durdu, piposunun dumanını doğan güne karşı savurdu. İnceden esen poyraz, dumanı alıp uzaklara götürdü. Sonra da Koca Osman kımıldadı, bin başlı uyumuş devin bir başı kımıldar gibiydi. Oturmuş kalabalığın önünden, tüten yangın evlerinin aralarından gidip gelmeye başladı. Elleri arkasında, tüten piposu ağzında, başı dik... Köylüler başlarını ağırca kaldırdılar ona baktılar. Onun böyle yangın yerinde sevinçle dolaşmasına bir anlam veremediler.

Gün kuşluk oluncaya kadar Koca Osman böylece dolaştı durdu, piposunun dumanını savurdu. Sonra da kurumuş kalmış, yanan sağ eli şişmiş, kabarmış, sol eli koynunda, yüzü sapsarı olmuş, bir gecede on beş yaş yaşlanmış, yüzü pörsümüş Yobazoğlu Hasanın önüne geldi. Gür, sevinçli, gümbür gümbür bir sesle:

Yobazoğlu Hasan, Yobazınoğlu Hasan, dedi, "senin o baban rahmetli var ya, kızılbaş bir kişiydi, ama Kürt yiğidiydi. Mert adamdı. Tek başına bir adamdı ama, hiç kimse ona gözüyün üstünde kaşın var arkadaş diyemezdi. Bir çocuk gördüm, sabahleyin, geceleyin, akşamüstü. Gün gibiydi bu çocuk. Bir avuç adamdı bu çocuk işte. Safi yürekti ama. Bu çocuktan koca bir hükümet, hemi de Mustafa Kemal, Yunanı, dünyayı alt etmiş sahan gözlü Mustafa Kemal korkuyordu. Hemi de ağalar onun önünde tir tir titriyorlardı. Titremekten donları tutmuyordu, Yobazoğlu. Anladın mı Yobazoğlu? Sana bir çift sözüm var, varsın Ali Safa evini yaksın. Yaktı işte. İyi etti, hoş etti, güzel etti güzel, eline de sağlık yüreğine de... Varsın bizi de öldürsün. Hak ettik arkadaş. Bizler kepazeliği hak etmiş adamlarız arkadaş. Çok münasip,

çok güzel eder. Varsın elinden geleni ardına koymasın o Ali Safa iti. Olur mu? Hemi de iyi olur. Sen yalnız hiç korkma arkadaş. Hiç mi hiç korkma. Yüreğine korkuyu uğratma. Korkan yürek makbul bir yürek değildir. Sesi çabuk kesilir, Yobazım. Sen korkma arkadaş, korkma! Bütün bu işleri, seni korkutmak için getiriyor başına o gavur. Korkma yiğidim korkma! Sen yürekli bir adamsın, korkma! Ben sana korkma diyorum arkadaş. Çünküleyim ki korkan kişi hiçbir vakit, hiçbir yerde, havada, hem de karada, hem de denizde hiçbir vakit de iflah olmaz. Korkma, kaçan atın geriye gelecek, Ali Safa iti de belasını bulacak. Yangından kurtardığın at geriye gelecek, onu kurtarmak için yaktığın şu güzel kabarmış elini görecek, acıyor mu elin yavru? Acımaz mı? Varsın acısın, yanan eller iyi olacak. Atın geriye, geriye, geriye dönecek. Yangmdan kaçan at geriye dönmez ama, iflah olmaz ama, senin atın geriye dönecek. Arkadaş, Yobazoğlu kızılbaş Hasan, Kürt Hasan sana diyorum, sana diyorum, sana diyorum..." sesini yükseltti, sesi olağanüstü bir sesti, kalındı, bir devden çıkar gibiydi, tok... "Atın geriye dönecek. Arkadaş Yobazoğlu, her tepeden bir gün doğacak!"

Gülerek, kaim kaşların örttüğü gözlerini kalabalığın üstünde bir daha gezdirdikten sonra güvenli bir sesle, sözcüklerin üstüne bastıra bastıra:

Her tepeden bir gün doğacak. Bir gün doğacak. Bir gün, bir gün, bir gün...

Biçimsiz, boğumlu bir karaçalı köküne benzeyen şahadet parmağıyla güneşi gösterdi:

"İşte böyle," dedi, "işte böyle bir gün doğacak. İşte böyle güzel bir güneş. Sıcak.Hem de ılık. İşte böyle... Her tepeden bir gün doğacak. Atın geri gelecek. Geri gelecek... "

Arkasını döndü, çabuk çabuk evine yollandı. Bütün başlar da ona çevrildi. Kalabalık o evine varıp da kapıyı kırarcasma kapatıncaya kadar gözleriyle onu izledi.

5

Gün doğuyordu. Yobazoğlunun atı ovanın ortasında dimdik kıpırdamadan duruyordu. Gölgesi Anavarza kayalıklarına doğru uzanmıştı. Doğan güne

karşı, binlerce kuş hep bir ağızdan ötüşüyor, ortalığı bir kıyamet günü telaşına döndürüyordu. Atın başı havadaydı, boynunu taze bir otu koklar gibi uzatmıştı. Kara gözlerinin akı iyice kanlanmıştı. Sağ sağrısının üstünde bir yanık kabarcığı gittikçe büyüyordu. Az sonra kabarcığın üstünde sinekler dönmeye başladı. At ilk olaraktan sinekleri kovmak için kuyruğunu salladı. Sonra mucuklar, daha başka küçük kara sinekler atın gözlerine çokuştu. Kıpırtısız at başını arada bir sallamaya başladı. Bir ara da gözlerine, sağrısmdaki yanık yerine çokuşan sineklere de aldırmadı, hiç kıpırdamadı.

Ilık bir güneş doldurdu ortalığı. Kuşların sesleri kesildi. Arılar sıcakta uçuşmaya başladılar. Sonra sıcak daha çok arttı, terlemiş arılar, iri çiçeklerin içine girip saklandılar. Sıcakta ince pırıltılarla ortalığı doldurmuş, kanatları vızıldayan arılardan hiç kalmadı. Yalnız iri eşekarıları, onlardan daha iri, ince, uzun, nakış nakış, kırmızı, mavi mineli bocuklu arılar sıcağın altında dönmelerini sürdürüp gittiler. Orada burada, uzaklarda bir güneş parçası gibi havada çakıp yitiyorlardı. Sıcak yoğunlaştı, buğulandı. Otlar, ağaçlar, çiçekler, kuşlar hep bu fışkıran bahar sıcağı buğusunun içinde kaldılar. Bir kelebek bulutu savruldu geçti. Oğul vermiş bir arı bulutu, bir top, yandaki iri çınar ağacına ağdı. Her şey güneşli bir tazelik kokuyordu. Güneşli yeni açmış çiçek, güneşli ot, güneşli taze toprak. Bu buğulu sıcakta Anavarza toprağı şimdi, şu anda yaratılmış gibi gıcır gıcır taze kokuyordu.

Dimdik kıpırdamadan duran atm gözlerini mucuklar iyice doldurdu. Sağrıdaki yanık yeri de sinekten görünmüyordu. Kapkara sıvanmış. Bir kelebek atın uzun, tertemiz yelesinin üstüne konmuş, mavi kanatlarını açıp açıp kapatıyordu.

Yandaki Akçasaz bataklığının sularından dışarıya vuran bir parça şavk atın boynunun sol yanına vurmuş, parlatıyordu.

Ne oldu, ne olmadı birden at kımıldadı, başını salladı, birkaç kez çifte attı, sinekleri döktü, ovayı bir uçtan bir uca dönmeye başladı. Vayvaylı altından Tarsuslunun çiftliğinin oraya kadar koştu, sonra durdu. Öylesine koşuyordu ki ayakları gözükmüyor derdin.

At Tarsuslunun çiftliğinin oralardan Narlıkışla yörelerine geldiğinde gün ikindin oluyordu. Narlıkışlanın yanındaki bataklığın suları durmadan kabarıyor, köpükleniyor, fokurduyordu. Besili, uzun bir kara yılan otların arasından ağır ağır bataklığın kıyısına gidiyordu. Deliğinden yeni çıkmıştı, kanı yavaş yavaş uyanıyor, yılan kendine geliyordu. Kapkara sırtı güne geldikçe yeşillenip balkıyordu. Yılan tam atın ayaklarının dibinden, atın

tırnağını yalayarak geçti. Bir iki böcek büyük gürültülerle bir karamuk ağacının yanında durmuş, atın başının dört bir yanında durmadan gürültülü halkalar çiziyordu. Atsa hiç aldırmıyordu.

Birden, uzaktan, Akçasazın üstünde bir yalım parçası yandı söndü. At o anda kanatlıymış gibi göğe fırladı, bir daha, bir daha göğe fırladı, boynu uzadı, bacakları açıldı. Sonra şaha kalkmaya başladı. Sonra başladı koşmaya, sonra da büyük bir halka yaparaktan dönmeye başladı. Sonra da bir anda olduğu yerde dikildi kaldı. Havayı kokladı bir süre. Sonra gene kıpırtısız, dondu. Etini, kulaklarını kessen kıpırdamayacaktı.

Uzakta, çok uzakta, Kozan yolunda bir adam yürüyordu bu yana doğru. At onu gördü, görür görmez de başını bir çırptı, deli gibi kişnedi, aldı yatırdı. Öylesine koşuyordu ki karnı yere değiyordu. Gün kavuşuncaya kadar koştu. Köpük içinde kaldı, gene koştu. Anavarza kayalıklarını geçti. Dumlukaleye doğru doğruldu. Orada, Hacılar köyü yöresinde çok uzaktan gelen bir adam daha gördü, aynı hızla geriye döndü. Hacılar köyünün ışıkları yanmıştı. Işıkları görür görmez, bir ölüm kişnemesinde karanlığı yırttı. Sabaha karşı Topraktepe dolaylarına gelmişti ki, bitkin. Terden köpükten kapkara kesilmiş, körük gibi de soluyor. Bir adım atacak gücü kalmamış. Tanyerleri ışırken ilk ışıklar onu kulakları düşmüş, başı toprağa doğru sarkmış,"sol art ayağını karnına çekmiş, küçülmüş, porsumuş, yılgın buldu.

Yobazoğlu Hasanın atı soylu bir Arap atıydı. İnce, uzun, sallı, yağız bir attı. Donu karaya çalan bir yağızlıktaydı. Karaya çalan yağızlıktaki atlar çok ender olur ve soylarının en güzeli onlardır.

Yağız at bir yıl öncesine kadar Ali Safa Beyindi. Ali Safa Beye bu atı iki yaşında bir tayken, soyluk kağıdıyla birlikte çok sevdiği bir arkadaşı Urfadan göndermişti. Soyluk kağıdının yanına yağız atın soyunun olağanüstü maceralarını anlatan bir de menakıpname eklemişti. At geldiğinde dillere destan olmuş, Çukurovada onu görmek için Ali Safa Beye Kozandan, Adanadan, Tarsustan ağalar beyler konuk gelmişlerdi. İşte bu yüzden de Ali Safa Bey yağız atın üstüne titriyordu.

Ali Safa Bey bu at için ta Urfadan, bu soyun atlarına bakmış yaşlı bir seyis bile getirtti. Beye göre bu at insandan bile akıllıydı, bir konuşmuyordu. Bir de dili olsaydı... Her şeyi, her devinimi anlıyor, dostça, düşmanca, sevgiyle, iyilikle, kötülükle karşılık veriyordu. Ali Safa Bey üzüldüğünde o da üzülüyor, iri kara gözlerini buğulu bir kederdir

kaplıyordu. Ali Safa sevinçliyse at bir sevinç kasırgası gibi esiyor, gözlerinden parça parça sevinç ışıkları dökülüyordu.

Ali Safa Bey:

Ben onu severim candan ileri, diyordu.

Olağanüstü bir savaşta kendini yitirmiş Ali Safa Bey yağız ata binince kendine geliyor, dünyalar onun oluyordu. "Yağız atın binicisi Safa Bey!" sözü onu derecesiz bir kıvanca boğuyordu. Bu ata olan tutkusuna kendisi de şaşıyordu. İçinden hep geçiriyor, "demek ki," diyordu, "o eski, yabanıl Türkmen kanı damarlarımda daha aynı hızla dolaşıyor. Dolaşıyor demek! Arap atların soyu olur, insanlarda soy sop aranmaz, insanların daha başka da hususiyetleri var, ata benzemez. İnsanlar at değildir ama, bu bendeki at tutkusu ne?"

Bir gün geldi ki, at tutkusuyla toprak tutkusu karşı karşıya kaldı. Damarlarındaki yabanıl Türkmen kanı toprak karşısında yenilgiye uğradı.

Vayvay köyünde, Vayvayın yakınlarında küçük de olsa bir toprak parçası gerekti ona. Bir toprak parçası ki, Vayvay topraklarının kilidi olmalıydı. Uzun bir arama taramadan sonra kasabanın tapu memuru böyle bir toprak parçası buldu. Bir tapu ki, sınırları alabildiğine uzar, kısalır. Nereye götürürsen oraya kadar gider. Bu tapu hem de Vayvay köyünün sınırları içindeydi. On yedi dönümlük bir tapuydu bu ve Yobazoğlu Hasanındı. Böyle bir tapunun sınırları içine beş bin, on bin, on beş bin, hatta elli bin dönümlük toprak alınabilirdi. Böyle bir tapuyu bulduğundan dolayı Ali Safa Bey sevincinden uçuyordu. Daha tapunun adını alır almaz, tapucuya hemen oracıkta beş yüz liralık bir bahşişi veriverdi. Üç gün sevincinden gözlerine uyku girmedi. Üçüncü günün sabahı Yobazoğlu Hasanı çağırdı:

Şu tapuyu bana ver Hasan, dedi.

Hasan hemen:

Başüstüne Beyim, diye karşılık verdi.

"Biz seninle baba dostuyuz. Senin babanla benim babamın bir içtiği su ayrı giderdi. Kardeşiz, hısımız, senin tırnağın kesilse benim yüreğim acır. Et tırnaktan ayrılmaz Hasan..."

"Başüstüne Beyim."

Biz kardeşiz, dostuz, hısımız ama dostluk başka alışveriş başkadır. Bu senin on yedi dönümlük tapuna kaç para verelim? Ya da başka ne istersin?

Canın sağ olsun Bey, bir avuç toprak değil mi, bir parça toprak değil mi? Canın sağ olsun Bey... Mademki istiyorsun, yarın kasabaya gidelim tarlayı hemen üstüne devredeyim. Mademki baba dostuyuz, ne kıymeti var bir

avuç toprağın. Hiçbir kıymeti yok Beyim. Senin gül gibi canın var olsun, Allah gölgeni üstümüzden eksik etmesin.

Kıvançlı:

"Etmesin ama, olmaz," dedi Ali Safa Bey gülerek, "Olmaz. Azdan çoktan bir şey alacaksın. Olmaz. O zaman tarlanı istemem. Bir şey alacaksın azdan çoktan."

Hasan hep utangaç utangaç önüne bakıyor, bir karşılık vermiyordu.

Olmaz Hasan, istemem tarlanı. Söyle ne istiyorsan. Önce sen iste, sonra ben kendim değerini veririm. Bir kuruş iste, bir öküz iste, bir keçi, bir koyun iste... Bir at iste...

Hasan başını yerden kaldıramıyor, iyi ya da kötü bir söze yaramıyordu.

Ali Safa Bey içinden geçiriyor, kız gibi kalmış Yobazoğlu, kız gibi, diyordu. Başını kaldırıp da yüzümüze bakamıyor. Bu yaşa gelmiş daha genç kızlar gibi kızarıp bozarıyor. Tarla için para almamakta direniyor. Türkmen göreneği, bir büyüğünün önünde söze varamamak, hem de onunla pazarlık edememek. Ama zorla kabul ettirmeliyim ona. Sonra kilükali mucip olur.

Bu on yedi dönümlük tarlanın altında çok şeyler yatıyordu. Bir şey vermeden tarlayı almak olmazdı.

Söyle Yobazoğlu, diye en sıcak sesiyle söyledi Ali Safa Bey. "Söyle iki gözüm kardaşım. Söyle, insanların hası kardaşım. Ben de senin bu yiğitliğini hiçbir vakit unutmam. Mezar taşıma bile bunu söyler, bunu yazdırırım. Söyle şimdi."

Yobazoğlu başını kaldırdı, gözleri ışıltı içindeydi. Küçücük yüzü yaramaz, bıçkın bir çocuğun yüzüne benziyordu. Suç işlemeye hazırlanmış, atacağım sana kazığı diyen bir bıçkın yüze... Yobazoğlu başını kaldırınca Ali Safa Bey sevindi. Yola geldi çocuk diye içinden geçirdi. Yüzü yedi yaşında bir çocuğun yüzüne benziyordu. Benim bildiğim Hasan çok yaşlı. Nerdeyse aynı yaştayız. Hasan daha utangaç utangaç gülümsüyor, gözlerini Safa Beyin gözlerinden hiç ayırmıyordu:

"Beyim mademki çok direniyorsun..."

"Çok direniyorum Hasan. Karşılığını istemezsen alimallah kabul etmem. Toprak değil, altın olsa gene kabul etmem."

"Mademki aslan Beyim..."

Bey derin bir soluk aldı, sırtından ağır bir yük kalkmışcasına konuştu:

"Söyle Hasan, söyle canım. Dile benden ne dilersen."

"Senin yağız atı diliyorum Beyim. Ya at, ya da hiç. Atı bana verir, tarlayı alırsın. Hem de senin bindiğin takımıyla birlikte isterim."

Beyin rengi attı, ama hiçbir şey söylemedi. Konuşsa dili diline dolaşacaktı. En sonunda:

Öyle mi Hasan? diyebildi. "Demek yağız Arap atımı istiyorsun?"

"Kusuruma kalma Beyim," dedi ayağa kalktı Hasan. "Ya at, ya da hiçbir şey." Arkasına bakmadan dışarıya çıktı gitti.

O gittikten çok sonra kendine gelebilen Bey öfkeden deliye döndü. Konağın sofasında dolandı durdu, ne yapacağını düşündü durdu. Şimdi şu anda eline geçse Yobazoğlu, onu parça parça edebilirdi. Yobazoğlunun dileği o kadar ağrına gitmişti. "Nasıl ister, nasıl ister, benim atımı nasıl ister bir köylü parçası, bir köylü iti?" diye bas bas bağırıyordu Ali Safa Bey. "Nasıl, nasıl buna dili varır, hem de cesaret edebilir?"

Öfkesi uzun sürdü. Birkaç gün doluya koydu almadı, boşa koydu dolmadı. Araya kasabanın gönlü kırılmaz kişileri girdi. Yakın köylerdeki ağalar girdiler. Herkes, herkes girdi. Bey, Hasana çok çok paralar, başka yerde dönüm dönüm tarlalar önerdi, Hasan bana mısın demedi.

"Ya Beyin yağız Arap atı, ya da hiçbir şey," diyordu. "Ya Arap at..." diye kuruluyor, "ya da hiç!"

Ali Safa Bey edemedi, başka hiçbir çaresi yoktu. Atını savatlı sırmalı takımlarıyla donataraktan Yobazoğlu Hasanın evine gönderdi bir sabah vakti. İçindeki kin de, Yobazoğluna karşı büyüdükçe büyüdü.

İki gün içinde de tapu ona geçti.

Ali Safa Bey tapuyu eline alınca önce güldü, sonra dişlerini sıktı, yalım yalım gözlerle Hasana, orada bulunan Vayvay köylülerine baktı:

"İşte şimdi elimden çekeceğiniz var," dedi. "Atımı, canım kadar sevdiğim atımı elimden alır mısınız? Alır da şu çingeneyi üstüne adammış gibi bindirir misiniz?"

Hasan da, köylüler de onun bu kadar neye öfkelendiğini anlayamadılar ama, içlerine korku düştü.

İçlerine korku düştü ama, korkunun ecele faydası olmadı. Hasan atı aldıktan sonra ata bindi köy köy, kasaba kasaba dolaştı. Dolaştığı yerlerde:

"Bu at," diyordu, "Yobazoğlunun atıdır. On yedi dönümlük bir kıraç tarla verdim, ot bitmez, bu atı aldım. Ahmak herif..."

Yobazoğlu sonra sonra gittikçe azıttı:

"İstesem," diyordu', "Ali Safa Bey atını değil, karısını da verecekti on yedi dönümlük bir kıraç tarla için. Merhamet ettim de karısını değil, atını istedim. Atını veren karısını vermez miydi, elinizi yüksek vicdanınızın üstüne koyun da söyleyin."

Türlü şaklabanlıklarla herkesi Ali Safa Beyin üstüne güldürüyordu.

Ali Safa Bey onun bu dediklerini günü gününe duyuyor, deliriyordu. Adamlarıyla birkaç kere Hasana haber yolladı: "Ağzını kapatsın," diye. "Ağzını kapatmazsa ben onun ağzına sıçıp kapatmasını bilirim," diye.

Hasan aldırmadı.

Ben ağzımı hiç de kapatmam, diyordu. "Kapatmam," diyor kabarıyordu. "Ben ondan değil, onun feriştahmdan bile korkmam. Elinden geleni ardına koymasın. Geleceği varsa göreceği de var. Onun Kalaycı eşkıyası var ya, dağda olsaydı gene korkmazdım. O, on yedi dönümcük bir toprak parçasına, el kadar bir kağıda, bir avuç tarlaya şu gül gibi atı verdi mi vermedi mi, onun benim yanımda beş paralık adamlığı yok. İsterse beni öldürtsün. Gam yemem ki, beni bir it parçaladı derim. Bir avuç tarlam daha var, el kadar bir kağıdın üstüne yazılı. Onları da vereceğim, gelecek yıl Alinin karısını da alacağım, Arap atın terkisine atıp köy köy dolaştıracağım. Onun benim yanımda beş paralık haysiyeti yok. Öldürtsün beni."

Bir gün karaçalılığın yanındaki yoldan atla geçerken ona beş el ateş edip tutturamadılar. Çünkü atın sırtmdaydı ve at yel gibi akıyordu. Kurşun tutmadı. Hasan her yerde, tekmil ovada doludizgin dolaşıyordu. Birkaç kez daha onu kurşun yağmuruna tuttular. Hasana gene bir şey olmadı. Yel gibi akıp gitti kurşun selinin içinden. Hiç aldırmadı, daha da azıttı, her yerde, düğünde dernekte açık açık konuşuyordu artık.

Karakola çektiler, ağzından burnundan kan gelinceye kadar dövdüler, Hasan karakoldan sonra on beş gün kan işedi. Gene bana mısın demedi.

"Alacağım," diyordu, "onun karısını. Er geç alacağım. Arap atın terkisine atıp yayla yayla gezdireceğim. Elimde bir avuç tarlalık bir kağıt parçası daha var."

Üç kez atı çaldılar, Hasan gitti atı buldu getirdi.

At ölse ne olur ki, diyordu. "Bir kere vermedi mi bana canından daha sevgili atını, atını verip insanlıktan çıkışmadı mı? At ölse onun insanlığı mı onarılacak?"

Gökyüzü lacivert bir koyu karanlığa doğru iniyordu. Yıldızlar kayıyordu dökülürcesine. Yağız atın burun kanatları büyük bir gürültüyle açılıp açılıp kapanıyordu. Koşuyor, koşuyor, bir ara durup uzun uzun havayı kokluyor, sonra geniş bir halkada kendi yöresinde dönmeye başlıyordu. Büyük bir harmanyeri kadar bir alanın otları, çiçekleri, böcekleri darmadağınık, toprağa yapışmış, ezilmiş...

Yağız at, uzun bir dönüşten sonra kayan bir yıldızla birlikte Akçasazm nergislerinin içine girdi. Nergisler karnına değiyor, ılık bahar havasında yoğun bir kokuyla kokuyorlardı. Gökteki kayan, kıvılcımlanan iri yıldız, yağız atın çıplak sağrısında balkıdı. Sağrı geniş, şehvetli, güçlü ürperdi. Yağız at Akçasazın duru sularına daldı. Sularda büyük, geniş yapraklı nilüferler yüzüyordu.

6

Kapı çalındığında Ali Safa Bey yukarda konakta eli yüreğinde bekliyordu. Atlardan inen iki kişinin ikisi de tepeden tırnağa çamura batmıştı. Atlar da çamur içindeydi.

Ali Safa Bey hemen aşağıya koştu.

"Ne haber?" dedi. "Yangını gördüm. Güzel yanıyordu. Hasandan ne haber, attan ne haber?"

Murtaza:

Adem kapıyı çalınca Hasan açtı. Öyle değil mi Adem?

Öyle, dedi Adem. Küçücük, yamuk yumuk bir insandı.

Ademe, yana çekil Adem, dedim. Adem yana çekildi, ben onun yana çekilmesiyle beş kurşunu da Hasanın üstüne boşalttım. Öyle değil mi Adem?

Adem:

Öyle, dedi. Yamuk yumuk başını havaya kaldırdı.

Hasan yere düştü. Öküz gibi de böğürdü. Kapı üstüne kapandı hemen. Öyle değil mi Adem?

Öyle, kapı üstüne kapandı.

Murtaza:

"Ben elimdeki gazlı paçavraları ateşledim, yarısını eşikliğin üstüne, yarısını da huğun yelden yana gelen otlarının arasına soktum. Yalım birden patladı. Sonra ahıra gittim, ahırın kapısını da tutuşturdum. Yalım birden patladı. İçerde at kişnedi. Poyraz esti. Yalımlar geceye dağıldı. Köylüler koşuşmaya, bağnşmaya başladılar. Biz kaçtık. Üç tane adam bizi sazlığın içine kadar kovaladı. Yanan huğun içindeki at deli gibi, acı acı, yalvarır gibi

kişniyordu. Kişnemesi yürek koymuyordu insanda. Üç adam sazlığın kıyısına kadar geldiler. Sazlığın içine giremediler. Üç adama üç kurşun salladık sazlığın içinden. Öyle değil mi Adem?"

Öyle, dedi Adem. "Üç kurşunu ben salladım onların üstüne. Ama geceydi, karanlıktı, değmedi."

At bir kişniyordu ki, sesi tüm ovada çınlıyordu. At ağlıyordu yanarken, sesi daha kulaklarımda...

Adem:

Yandı, dedi içini çekerek, "Yandı fıkara. Aynen insan gibi ağlıyordu, yürek koymuyordu insanda."

Biz sazlığa girdik, sağ selamet. Sonra uzun, çok uzun, bitmeyecekmiş gibi, üç gün üç gece sürecekmiş gibi atın kişnemesi geldi. Sonra birden kirp diye kesildi kişneme.

Ali Safa Beyin yüzü acılı, öfkeli bir hal aldı:

"Yansın," dedi, "o at. Yansın. Yansın kül olsun." Rahat bir soluk aldı. "Haydi gidin atları yıkayın. Giyitlerinizi de değiştirin. Zeynel nerede kaldı acaba? Asıl haber onda. Zeynel gelmeden hiçbir şey belli olmaz."

Belli olmaz, dediler gittiler.

Gün doğmuş, kuşluğa doğru, buğular ağır ağır kalkıyordu. Kuşlar seslerini kesmişlerdi. Bir tekerlek izi yeşil otların üstünde ta Anavarzaya doğru gidiyordu. Bir adam ahırdan gübre taşıyordu dışarı. Başka bir tanesi, kahverengi yün şayak giymiş abalısı doru bir atı tımar ediyordu. Bir kelebek bulutu, bir renk cümbüşünde geldi önlerinde yığılıştı, sonra uçup gittiler. Anavarzanm ak bir buğuya bürünmüş mor kayalıklarından göğe doğru mor, ışıltılı, aydınlık, duru bir bulut ağıyordu.

Murtazayla Adem yıkanmışlar geldiler. Hiç konuşmadılar. Beyin karşısında el pençe divan durdular. Beye karşı bir olumsuzlukta bulunmamak için tetikte olmanın çabası içindeydiler. Hiç yüzüne bakmıyorlar, başlarını yerden kaldırmıyorlardı. Ali Safa Bey bazı bazı oturduğu Türkmen kilimi döşeli sedirden kalkıyor, kırbacını sarı, körüklü çizmesine vura vura evin örtmesini öfkeli, sabırsız bir uçtan bir uca arşınlıyordu.

Murtaza:

"Bak Beyim, şu aşağıdan gelen Zeynel değil mi?"

Bey ellerini gözlerine siper edip baktı. Aşağıdan, böğürtlenlikten gelen Zeyneli gördü, kararmış yüzü ışıdı.

Gelen Zeynel, dedi. "Ata ne oldu acaba?"

At öldü, diye zaferle söylendi Murtaza. "Öyle değil mi Adem?"
Öldü ki öldü. Hem de kemikleri çatır çatır yandı. Tüyü bile kalmadı.
Zeynel az sonra soluk soluğa geldi. Yüzü soluktu. Dudakları sarkmıştı. Bacaklarının titrediği belli oluyordu.
Biraz bozulmuş Ali Safa Bey:
Otur şuraya, otur da biraz dinlen oğul Zeynel, kardaş Zeynel. Merakla yüzüne bakıyor, sabırsızlanıyordu. Zeynelin eğri çenesi biraz daha eğrilmiş sağa kaçmıştı. "Murtaza bir su getir Zeynele. İçsin de kendine gelsin."
Zeynel oturdu, Murtaza suyu getirdi Zeynele uzattı. Zeynelin elleri titredi tası alırken, su yere döküldü.
Söyle Zeynel, ne oldu?
Hiçbir şey olmadı, dedi Zeynel. "Hiçbir şey olmadı. Hasanın evi, bir de ahırı, bir de samanlığı yandı... Hiçbir şey olmadı."
Kendisi?
Burnu bile kanamadı.
Ya at?
At yanıyordu. Ahırın da kapısı tutuşmuş. Hasan atı kurtardı. Az daha at uğruna kendi yanıyordu. Tutuşmuş kapıdan kendini kapıp koyverdi yalıma kesmiş ahırın içine. Atı çekti çıkardı.
Köylü nasıldı Zeynel? Yılgın mıydı, korkulu mu?
Yılgın, yılgın ki ne yılgın! Kurumuş kalmıştı her birisi, yapraksız ağaçlar örneği. Taşa toprağa, ağaca kuşa, bir korku sinmişti köye, soluk aldırmaz.
Aaaah, at ölmedi... Korkmaları çok iyi. Çok...
Yalnız birisi vardı. O da Koca Osman, hiç aldırmıyordu. Galyeni ağzında boyuna duman püskürtüp yangının karşısında geriniyor, gülüyordu.
Gene bir oyunu mu var Koca Osmanın? Gelmeyecek mi? Gelip bizimlen konuşmayacak mı dersin Zeynel?
Ben onu bilirim Bey. Kılığını değiştirmiş, bin yıllık dolma tabancasını beline takmıştı. Bunda bir iş var ama hiç kimse ne olduğunu bilmiyor.
Belki bunadı, dedi Bey. "Seksenini çoktan geçti Koca Osman. Durun bakalım."
Zeynel:
Hiç aklım kesmiyor, dedi. "Bunamaz o. Kara bulut gibi köyün içine ağmış dolanıp duruyor. Geldi benim karşımda durdu, tepeden tırnağa uzun uzun beni süzdü süzdü, galyeninden göğe bir top duman koyverdi, ayağını yere üç kere vurdu. Bir bildiği var Koca Osmanm. Dövüşe hazırlanıyor. Üç gün önce böyle değildi. Yılgın, ölü gibiydi, ayaklarını sürüklüyordu."

Ali Safa Bey:

Bu topraklar bizim öz malımız, dedi. "Altından kalkacağız. Koca Osman ne oyun kurarsa kursun. Ben güçlüyüm. Güçlü ve de haklıyım. Atın kaçması iyi olmadı yalnız. Bir yara gibi içimde. O atı yakalayıp vurmalı."

Adem:

Ben eski bir avcıyım Bey. O atı neredeyse bulur, bir iki gün içinde vururum. Ya da sana yakalar getiririm.

Bana getirme, vur, dedi Bey. "O atı vurmadan bana gelme. Haydi git vur o atı. Vur ki... Bu at işi burada bitsin."

Zeynel:

Ben çok güzel bir şey buldum, dedi. "Alimallah köylü evini barkını bırakır da arkasına bakmadan ta Akdenize kadar kaçar. Korkusundan ödü patlar."

Ali Safa Bey:

Sen çok güzel işler bulursun, arkadaş, Zeynel, dedi. "Bilirim senin güzel hünerlerini. Şu ovada senin de küçücük, güzel, verimli bir çiftliğin olacak, senin de. Hele yemeğimizi yiyelim de yeni planını anlatırsın."

Anlatırım, dedi Zeynel. "Hem de ne güzel."

7

Yobazoğlu Hasanın yanan evinin önünde başlarını yere eğmiş oturmuş suskun kalabalığın üstüne çiy yağmıştı. Kalabalık üşümüş uyuşmuştu. Hiç kimsede en ufak bir kıpırtı bile yoktu. Kalabalık donmuş, kalıplaşmış" gibiydi.

Gün doğdu. Parlak, sevinçli bir gün. Ovanın bütün kuşları hep bir ağızdan ötüştü. Arılar ince kanatlarında pul pul ışık, vızıldamaya, uzun uzun uçarak gezinmeye başladılar. Köyün uzak evlerinden birkaç bebe viyaklaması geldi. Sonra küçük çocuklar onlara öykünüp ağlaştılar. İşte tam bu sırada yanan evin yerinden çıkan direk direk tütünlerin arkasından gölgeleri uzamış iki candarma gözüktü. Suskun kalabalığa gelip selam verdiler.

Çavuşumuz, Yobazoğlu Hasanı istiyor, dediler. "Hem de şimdi."

Hep ağlamaklı, incecik yüzlü, incecik Seyfali upuzun ayağa kalktı:

Evi yandı fıkaranm, dedi. "İşte dumanı çıkıyor. Yandı kül oldu." Bir gelincik gibi boynunu büktü. "Hakka reva mı yani? Şuna bakın arkadaşlar şuna! Hayvanları da yandı. Kurşun da sıktılar fıkaraya. Çocukları da, karısı da, atı da, o güzelim Arap atı da yanıyordu. Gitsin de Çavuşa söylesin derdini. Çavuş belki onun derdine bir çare bulur. Unu, bulguru, yağı da yandı. Tavukları, yatakları da yandı. Bakın daha dumanı tütüyor. Çavuş sorsun ona, evini kim yaktırdı, diye. Yobazoğlunun evini kimin yaktırdığını bilmeyen yok. Alın götürün Yobazoğlunu. İyi ki geldiniz. Arap at yanıyordu. Yobazoğlu var ya, kendini ateşe attı da Arap atını kurtardı. Arap atı da başını aldı gitti. Aldı da gitti..."

Yobazoğlu donmuşluğundan ayağa kalktı. Sırtı inceden buğulanıyordu. Candarmalara doğru yürüdü. Candarmanm birisi hemen arka çantasından bir kelepçe çıkardı, Yobazoğlunun ellerini kelepçeledi.

Seyfali:

Bu da nesi? diye sordu.

Candarma:

Sen karışma Muhtar, diye sert çıkıştı.

Seyfali:

Ben de geleyim. Geleyim mi?

Candarma:

İstemez, diye bağırdı. "Düğüne gitmiyoruz."

Yobazoğlunu önlerine düşürüp yürüdüler. Yeni yeşermiş tarlaların içinden geçerek toprak yola çıktılar.

İyice kızdıran sabah güneşinde kalabalıktan ekşi bir buğu yükseliyordu, ter kokusuna benzer. Yobazoğlu gözden ıraymcaya kadar arkasından baktılar. Konuşmadılar.

Çavuş Yobazoğlunu beter karşıladı. Ağzı köpürmüş, bar bar bağırıyordu:

Ne hatır biliyorsunuz, ne gönül! Ne insanlık biliyorsunuz, ne kardeşlik! Ne büyük biliyorsunuz, ne küçük! Ne ağa biliyorsunuz, ne de bey! Ne Allah biliyorsunuz, ne Peygamber! Ne candarma biliyorsunuz, ne de Hükümet...

Kendisini sonsuz bir öfkeye kaptırmış zangır zangır titriyor, kendinden geçiyordu.

Hasanın karnına üst üste tekmeler indiriyordu. Yobazoğlu kıvranıyordu. Kocaman elleriyle Yobazoğlunu boynundan tutup karakolun boş odasına çekti. Candarmalar hemen kiraz dalından sopasını getirdiler eline verdiler. Başı gözü, karnı, sırtı demiyor, neresi gelirse yerde inleyip kıvranan adama indiriyordu. Var gücüyle. Hem indiriyor, hem de kudurarak konuşuyordu:

"Evini yakarsın değil mi? Kendi evini kendi elinle yakarsın, değil mi? Ben de yutarım öyle mi? Ulan insan hiç kendi evini kendi eliyle yakar mı? Ulan sen aklını mı oynattın? Şimdi seni buradan tımarhaneye göndereyim mi? Hem de karakol karakol... Ulan yanan evin içinde çocukların, karın da yansaydı ya! Seni ipe çekmezler miydi? Ne diyorsun, niçin konuşmuyorsun? Neden evini yakıyorsun? Şu köylerde herkes sana öykünse de evini yaksa neye varır bu hükümetin hali? De bakalım neye varır? Kötü örnek oluyorsun millete, evini yakarak yakaraktan..."

Boynu yüzü kıpkırmızı kesilmiş, ter içinde kalmış Çavuş halsiz kalıncaya kadar Yobazoğlunu dövdü, sonra yanında hazırol duran candarmaya sopayı uzattı:

"Kemiklerini kır şunun," dedi. "Bunlar kötü örnek oluyorlar. Bunlar Beye de, Allaha da, candarmaya da, Hükümete de bir gün olur karşı gelirler. Vur! Vur Allah aşkına! Vur şemşir aşkına. Vur ki vur, vur ha vur! Terbiyelerini iyi vermek gerek ki bunlar kendi evlerini yakıp, hem de içinde çocukları, millete kötü örneklik etmesinler. Vur ki vur!"

Candarma da başladı, aym"Çavuş gibi, ona tıpı tıpına öykünerek. Hem vuruyor, hem de konuşuyordu:

Ulan köpek, diyordu dişlerini sıkarak, yüzü gerilmiş, gözleri pörtlemiş, bir Karadenizli ağzıyla, "ulan köpek, insan kendi evini kendi eliyle yakar mı? Hem de ahırını, hem de içindeki geyik gibi Arap atını, hem de içindeki gül gibi çocuklarını? Ulan köpek oğlu köpek..."

Yobazoğlunun hiç sesi çıkmıyordu. Ölüyü döver gibi dövüyorlardı. Karadenizli candarma da yoruldu. Üçüncü candarma aldı sopayı. Yobazoğlu kendinden geçti. Her yanı uyuşmuştu. Ağzından kan geliyordu. Sırtı da, elleri de, ayakları da kanamıştı. Her yerinden kan sızıyordu.

Çavuş:

Şu köpeği götürün yol ağzına atın, diye emir verdi. "Ölürse kaçtı da vurduk dersiniz. Silahlı çatışmada öldürüldü. Bey bizi kurtarır. Eğer kendine gelirse, ona söyleyin ki Vayvay köyünü bırakıp gitsin. Ali Safa Bey ona başka bir köyde, başka bir yerde ev de verdi, tarla da. Vayvay köyünde kalır da Beye bir daha karşı koyarsa onun bu karakoldan ölüsü çıkacak. Söyleyin ona delilik yapıp da evini bir daha yakmasın."

Çavuş kahvesini höpürdetiyordu.

Yobazoğlu ayıldı, dediler. "Daha dövelim mi?"

Dövmeyin, buraya getirin.

Kalın rendesiz tahtalardan çatılmış masanın üstünde yeşil, yırtık, yer yer yanmış bir çuha seriliydi. Arkada kırmızı bir bezin üstüne yapıştırılmış pirinçten altı ok duvarda duruyordu. Pirinç okların uçları kararmıştı. Yer yer daha parlayan okların her bir yerine de sinekler pislemişler, okları bir tuhaf nakışlamışlardı. Pirinç okların üstünde Mustafa Kemalin mareşal üniformalı renkli, ayakta duran, mavi mavi bakan hüzünlü bir resmi asılıydı. Elinde kırbacı vardı. Resimde doru bir atm başı, atın başının arkasında da bir göl belli belirsiz gözüküyordu.

Gel karşıma! Dur şöyle hazırol vaziyetinde. Haaa, işte böyle. Şimdi köye git, karını çocuklarını al, Narlıkışla köyüne yerleş. Bey sana o köyde bir ev temin etti. Tarla da buldu. Siz Beylen baba dostu olurmuşsunuz. Onun için sana ev verdi. Sen Vayvay köyünde kalırsan, bir daha bu karakoldan ölün çıkacak. Bey öyle söyledi. Evini de bir daha yakarsan sen bilirsin. Ev yakmanın benim kanunumda suçu idamdır. Bu seferlik seni Ali Safa Beyin ricası üzerine bırakıyorum. Gelecek sefer idam edileceksin. Evet, bu sefer ev yakma suçunu bağışladım, gelecek sefer seni öldürürüm. Haydi yürü, yolun açık olsun Yobazoğlu Hasan Paşa!

Hasanın yüzünden, ellerinden durmadan kan sızıyordu. Gözlerini de açamıyordu. Giyitleri parçalanmış salkım saçaktı. Kanlı bir paçavra yığınıydı Hasan. Sendeleyerek yola düştü. Hiçbir şey düşünemiyor, yalnızca kendine acıyordu. Utanmasa kendi üstüne bağıra çağıra kadınlar gibi ağıt yakacaktı. Yalnızdut köyünü geçti, dereye indi. Derede onu iki atlı bekliyordu. Yakaladılar.

Ali Safa Beyin sana selamı var, dedi bir tanıdık ses. Ama Hasan sesin sahibini çıkaramadı.

Gözlerini açıp, yalvarırcasına sesin sahibine baktı:

Beni daha dövmeyin, dedi. "Bey ne söylerse başım üstüne.

"Ali Safa Bey dedi ki gitsin Narlıkışla köyüne yerleşsin. Orada bir ev var, hazır kendisini bekliyor. Yalnız ona bir öğüdüm var, dedi Bey, bir daha o Arap ata binmesin. Bir daha da evini yakmasın. Ev yakmak Cumhuriyetin kanununda idamlık. Bilsin ki, Cumhuriyet Hükümeti, ev yakılmasına hiçbir zaman izin vermez. Sen evinin içinde çocuklarını da yakacakmışsın. Bey dedi ki, sorun bakalım ona aklını mı oynatmış. Bey dedi ki, ona armağan olaraktan verdiğim atı da yakıyormuş, sorun bakalım aklını mı oynatmış. Köye varır varmaz çoluğunu çocuğunu alacak Narlıkışla köyüne gideceksin. Beye de, sana ev verdi diye, her sabah, her akşam dua edeceksin. Olur mu?"

Olur, diye inledi Hasan. "Olur kardaş, siz beni dövmediniz ya, olur. Arap atma da binmem, evimi de yakmam bir daha."

Yoksa Bey seni öldürtecek.

Söyleyin de öldürtmesin.

Köye girdiğinde gece yarısının horozları ötüyor, hiç uyumamış köylüler Muhtar Seyfalinin evinde toplanmışlar, dört gözle onu bekliyorlardı. Yobazoğlu, Seyfalinin evinde ışık görüp doğru oraya gitti. Hiçbir şey söyleyemeden, onu karşılamak için ayağa kalkmış iki delikanlının ayaklarının dibine yığıldı. Kendine geldiğinde sabahtı ve yataktaydı. Köylüler sabaha kadar uyumamışlar, onun başını beklemişlerdi.Kamer Ana onun yaralarına yakı yapıyordu, dualar okuyarak. Koca Osman kendi eviyle Seyfalinin evi arasında mekik dokuyor, olanı biteni evdeki İnce Memede anlatıyordu.

Yobazoğlu ancak bir hafta sonra yataktan çıkabildi. Ölümden kurtulmanın sevinci içindeydi.

Bir sabah köyün bütün evlerini teker teker dolaştı, herkesle helallaştı. Önüne kim gelirse, genç yaşlı:

Ben gider oldum kardaşlar, diyordu. "Hükümet beni sürgün etti. Hükümete güç mü yeter. Hükümet emretti ki bana, Narhkışlaya gideyim, orada yerleşeyim. Beni öldürdü hükümet. Öldürdü beni. Söyleyin, hükümetlen başa çıkılır mı? Çıkılmaz. Açık alınla çıktık on yılda her savaştan. Hükümetlen başa çıkılır mı? Bir daha Arap atına binmeyeceğim. Hiç binmeyeceğim. Evimi de yakmayacağım. Ben gider oldum, hakkınızı helal edin kardaşlar."

Yobazoğlu bir küskünlük, bir yılgınlık türküsü gibi köyün içinden çıktı. Ardından karısı, çocukları yola düştüler, ötelerde gözlerden ıradılar.

Gün kuşluktu.

8

Koca Osman:

Bugün kapıyı kimseye açmayacaksın, diye Kamer Anaya askerce sert bir emir verdi. "Bugün biz evde yokuz. Ahıra bir kapı açacağım ki şahinim bir

iyice çatlayabilsin. İyi bilirim, kaçaklıkta en zor iş çatlamaktır. Rahat çatlayamazsan dünya başına zindan olur, hem de yıkılır. Ahıra bir kapı açayım ki Kamer Ana, şahinim rahat rahat çatlasın."

Kamer Ana kapıyı kilitledi, bir iyice de arkasından sürgüledi.

Gel Memed, dedi Koca Osman, "yardım et bana. Yardım et de şu kapıyı açayım, sen de güzel güzel çatla. Yüklüklerde, evin içinde, tenekeler üstünde ıkınıp durma." Pencere aralıklarından kapı tahtalarının aralıklarından evin içinin alacakaranlığına oklar gibi aydınlıklar uzanıyordu. Işık yollarının içinde binlerce toz pırıltısı kaynaşıyor, dönüp duruyordu.

Koca Osman yanına gelen Memede:

"Kapıyı şuradan açacağız," diye ocaklığın yanındaki çiti gösterdi.

Memed:

Testere var mı? diye sordu.

Kamer Ana:

Var, diye atıldı. "Var yavru."

İyi öyleyse, kolay, dedi Memed.

Kamer Ananın uzattığı testereyi, tahrayı, baltayı Memed onun elinden aldı çitin dibine koydu.

Koca Osman, elleri belinde, alacakaranlıkta onu seyreyliyordu.

"Hiç gürültü çıkmayacak şahinim. Sonra evde olduğumuzu anlarlar. Zaten bir şeyler sezinliyorlar. Benim büyük oğlan gelmiş de anasına sormuş. Babamda bir hal var, nedir ola, diye

Memed güldü, baltayı kaptı:

Şurası mı Osman Emmi?"" diye bir adam boyu yerden çiti gösterdi."

Koca Osman:

Buradan kes, dedi. "Ben de şu kapıyı onarayım. İstersen şu kapıyı ölç, ona göre yap."

Memed eğildi, yanda duran eski, çatlamış, güneşten bozarmış kapıyı ölçtükten sonra elindeki baltayla düzlemesine kesti. Sonra testereyi aldı eline, kesmeyi onunla sürdürdü. Az sonra çitten düzgün bir kapı açıldı. Me"medin elleri hünerliydi. Koca Osmamn onardığı eski kapıyı da götürdü, açılan yere çaktı, kilitledi açtı, kilitledi açtı, tamamdı.

Öğle olmuş, horozlar tek tük ötüyordu. Bu arada iki kez kapı çalındı, açmadılar. Memed terlemişti. Baltayı, tahrayı, testereyi, çivi dolu çanağı Kamer Anaya uzattı.

Koca Osman:

Eline sağlık, iyi oldu şahinim, yavrum, diye usulca sırtını sıvazladı onun. Sıvazlarken elleri titriyor, ürperiyordu. Sonra kulağına eğildi, usulca:

"Şimdi git de bir iyice, bir güzelce ahırda çatla. Kamer Ana, ibriği ver yavruma. Çatla da sonra gel bir güzelce yemek yiyelim seninlen. Şöyle karşılıklı, hasretliğim var sana yavrum."

Memed ibriği Kamer Ananın elinden aldı, ahırın öteki ucuna köşeye gitti, yumuldu, bir iyice rahat çatladı. Koca Osmamn dediği doğruydu. İşini tenekeye yapmak onu çok sıkmıştı. Bazı günler hiç çatlayamıyor, geceyi bekliyordu. Bu da zor oluyordu.

Memed ahırdan döndükten sonra, bir eliyle suyu dökerek ocaklıkta elini yıkadı. Kamer Ana onun eline su dökecek oldu, Memed istemedi. Kamer Ana da fazla üstelemedi.

Ocağı yakamadım, diye yakındı Kamer Ana. "Ama mor ineğin ağızı var. Bir de şeker dökerim üstüne. İsterseniz bal da var.

Ballan ağız getir, dedi Koca Osman. "Yavruma iyi gelir. Ballan ağız insana güç verir.

Koca Osmanın bütün derdi günü bu çelimsiz, sıska oğlanı yedirip içirip heybetli bir insan haline getirmekti. Biraz da göz doldursa, şöyle boyu uzasa, omuzları genişlese, ensesi kalmlaşsa pehlivanlar gibi olsa, yüzünü gören korksa... Adam şunu, şu bir kımıcık çocuğu İnce Memed diye insan içine çıkarmaya utanır. Bunun İnce Memed olduğuna yemin billah etsen, Kurana el bassan kimseyi inandıramazsın. "Ben de tutmuşum da," diye içinden geçirdi, "şu bir karış adamı korkaraktan saklıyorum. İnce Memed köye geldi diye, salıver köyün içine, bunun İnce Memed olduğuna hiç kimseyi inandıramazsın. Şu Kamer Ana bile bu çocuğun İnce Memed olduğuna bir inanıyor, bir inanmıyor. İkide birde de kaş altından bana bakıp gözleriyle, inanamıyorum Koca Osman, inanamıyorum bunun şahin olduğuna, inanamıyorum, diyor. İnşallah yanılmıyorsundur. Gözlerinde kuşku Kamer Ananın. Ben de görmeseydim, ben de inanmazdım. İnce Memed dediğin de böyle olmaz ki... Bereket versin kimse yüzünü görmüyor. Görenler de onu böyle bebecikler gibi uyurken, dudaklarını söndüre söndüre uykuda burnunu çekerken görmüyorlar, çok şükür. Kamer Ana bir gün onu bebecikler gibi uykuda ağlarken görmüş:

Oğlan ağlıyor Osman. Uykuda.

Varsın ağlasın.

Bebecikler gibi.

Olsun Kamer Ana.

Bu çocuğa tüfek hiç yakışmıyor. Bir parmak çocuk.

Ne demek istiyorsun Kamer Ana?

Hiçbir şey demek istemiyorum. Bir avuç çocuk bu. Uykusunda çocuklar ağlar yalnız.

Kamer Ana inanamıyor, şu gözlerimle görmeseydim ben de inanmazdım. Abdi Ağayı öldüren bu mu, hem de varıp kasabanın ortasında, hükümetin içinde! Kalaycının canını alan, Asım Çavuşun başına işler getiren, cümle Toros dağlarının tir tir titrediği!..

Çok ye, çok ye, lokmanı büyük tut, şahinim. Ağızlan bal adama çok yarar. Üç gün durmadan ağızlan bal yiyeceksin ki... Sonra yağlı yemekler yiyeceksin. Sen hiç yemek yememişsin ki... Kamer Anan sana...

Memed hemen gülümsüyor, hem de Koca Osmanın gönlü olsun diye lokmalarını,iki üç misli kocaman yapıyordu.

Bak şahinim, fırsat bulup da sana söyleyemedim. Köylünün sana aldığı tarlayı Ali Safa ele geçirdi. Senin tarlan yok gayri. Evine gelince, işte orada duruyor. İçinde de Seyran Kız oturuyor. Seyran Kız çok öfkeli. Kimseylen konuşmuyor. Tek konuştuğu Kamer Ana. Onu seviyor Seyran. Seyran her gece, ortalıktan el ayak çekilip de kurt kuş uykuya varınca başlıyor ağıt söylemeye. Bir sesi var, dağı taşı delip geçen... Köylü de onun türkü söyleyeceği zamanı biliyor, uyumuyor, bekliyor. Dinliyorlar. Memedim, şahinim, Seyran Kız güzeller güzeli. Kul olanın başına gelmesin onun başına gelen... Düşman başına vermesin Allah onun başındaki derdi. Amma dayanıyor Seyran, yüzü azıcık solgun, kederli ama dimdik... Öfkesinin içinde yalım gibi. Öfke daha da güzelleştiriyor onu. Yüzüne bakmaya kıyamazsın.

Bütün Çukurova gibi Memed de Seyranın başına gelenleri biliyordu. İçini çekti.

"Bildin mi Seyranı sen de yavru?"

Memed, gözleri yaşarmış, yüzü gerilmiş, hüzünlü:

Bildim Osman Emmi, diye karşılık verdi. "Bildim onu."

Sana toprak aldık, ev yaptırdık diye, Ali Safa başımıza olmadık işler getirdi. İyi ki inmedin yavru, affa uyup da dağdan inseydin, Çukurova ağalan senin başına çok iş açarlardı. Seni yaşatmazlardı. Sen onların gözüne kocaman, sivri bir çelik diken gibisin. Düze insen de, dağda gezsen de, hapiste olsan da, yitip gitsen de, ölsen de sen onların gözüne batmış çelik bir dikensin. Varıp da kapılarına onlara kul olsan, onlar seni gene bağışlamazlar. Lokmanı büyük yap, çok ye ağızlan balı...

Memed başını kaldırdı, yüzü çok ciddiydi. Kocaman bir lokmayı ağzına attı. Bir çelik pırıltısı geldi göz bebeklerine oturdu:

Yobazoğluna ne oldu? diye bıçak gibi, ürkütücü bir sesle sordu.

Kamer Ananın içinden geçti: "Demek İnce Memed dedikleri, bu ses. Ocağın yana oğlan, bu ne öfkeli ses böyle! Bu ne!"

Koca Osman:

"Yobazoğlu helallaşıp gitti", dedi. "Küskün, yılmış, bitmiş. Gitti. Ölüm halindeydi."

Keşki köyü terk etmeseydi, diye üsteledi Memed.

Koca Osman boynunu büktü:

Keşki, dedi. "Lokmanı büyük tut."

Sonra Koca Osman ayağa kalktı, pencerenin ışık sızan yerine gitti, toplu tabancasını kınından çekti yağlamaya başladı. Uzun bir süre tabancayı yağlayaraktan sustuktan sonra:

Bir yalım yeli gibi Değirmenoluk köyünden çıktın, diye başladı. "Uçtun gittin. Gözlerden ıradm. Sen gidince Alidağm tepesinde bir kocaman minare boyunda ışık patladı, üç gün üç gece yandı. Bütün köylü de hayran, üç gece ışığı uyumadan seyretti. Ben de seyrettim. Ondan sonra o ışık her yıl senin yitip gittiğin günün gecesi yandı. Ortalık üç gün üç gece gündüz gibi oldu. Ondan sonra?"

Memed:

Ondan sonra ben... dedi, sesi karıncalandı. "İşte Osman Emmi, altımda senin getirdiğin at... Durmadan sürdüm. Bir gece ulu bir dağ başında uyudum, ikinci gün kıl çadırlı bir Türkmen obasıyla karşılaştım. Benim İnce Memed olduğumu hemen bildiler, beni öyle bir karşıladılar, öyle bir ağırladılar ki... Onlara Kerimoğlunu sordum... "

Can bir adamdı, çok yiğit bir adamdı Kerimoğlu, dedi Koca Osman, tabancasını kılıfına sokarken.

Memed:

Kerimoğlu gibi kocamış bir adamdı Türkmen obasının Beyi... Ben çadırına girerken havaya üç el ateş etti, sonra da bir koç kestirdi, hemen orada...

Adı Müslüm Beydi. Bir toy düğün... Sabaha kadar evinin önünde ateş yaktırdı. Çadırın önünde yanan ateş çadırın dört misliydi. Yalımlar göğe ağıyordu.

Müslüm Bey hiç sana kötülük eder mi yavrum, şimdi ben sana kötülük eder miyim? Sen çadırına indin diye Müslüm Bey övünmüş, övüncünden başı göğe ermiştir.Adam ondan hiç korkar mı? Böyle adama hiç güvenmez mi insan? Bu konup göçerler yiğit, sert adam olurlar. Yerlilere bakarak törelerine daha sıkı sıkıya sarılırlar. Şu başımızdaki bir tutam uzun saç var ya, Sefçeyle benim basımdaki... Bu haramzadelerin, bu yumurtadan çıkıp da kabuğunu beğenmemişlerin taşkalası oldu. Türkmenleri dersen tüm kocaları böyledir. Hem de genç yiğitleri, hep böyle bir tutam uzun saçlı. Türkmenin bir töresi, sağlam bir töre. Bu töre insanlığın da, insan olmanın da bir töresidir. Sana birisi gelir sığınır, arkam sensin, kalem sensin, ocağına düştüm derse, sen o insana ne yaparsın? Korur musun, atar mısın? Sen iyi yapmamışsın, güvenmeliydin. İnsanoğluna güvenmeli.

"Çok karanlık bir geceydi. Karanlık duvar gibiydi. Otların kokusu, çiçeklerin keskin kokuları çadırın içine doluyordu. Yastık dağ nanesi kokuyordu. İki gündür Müslüm Beyin konuğuydum. İki gecedir gözüme bir damla uyku girmiyordu. Uyursam, Müslüm Bey beni uykumda öldürür sanıyordum. Her an tetikteydim. Böyle bir iş, böyle bir güvensizlik hiç başıma gelmemişti. Usuldan bir yağmur yağıyordu geceye. Kalktım çıktım yataktan. Soyunmamıştım. Tüfeğimi, kurşunlarımı, neyin var, neyim yoksa dürbünümü, fesimi orada bıraktım, at da büyük çadırın kapısında bağlıydı, onu da orada bağlı bıraktım, düştüm yola..."

Bey seni bir at için öldürür mü hiç? Bir Türkmen ne kadar yozlaşırsa yozlaşsm, bir at için obasına sığınmış bir adamı öldürmez. O gece saklandığın mağaradan öteki geceye kadar çıkamadm. Kendini çırılçıplak, desteksiz, dünyanın ortasında yapayalnız kalmış sanıyordun, değil mi? Eşkıyalığı bırakınca ayağının altındaki toprağın kaydığını sandın, değil mi? Bunalıyordun, değil mi? Saklandığın mağarada da tir tir titriyordun. Benim de başıma geldi. Her insanın başına gelir. Bir insan ne kadar yürekliyse, o kadar korkaktır. Ya da bir insan ne kadar korkaksa o kadar yüreklidir. Bunun böyle olduğunu bir insan ancak seksenine gelince anlar.

Mağaranın taşları kırmızıydı. Çürümüş kırmızı taşlar dokununca ufalanıyordu. Kırmızı taşların üstünde çok tuhaf mavi, yozlaşmış, eğri

büğrü, biçimsiz, hiçbir çiçeği, hiçbir yaprağı ötekine uymayan bir çiçek bitmişti. Mağaranın ağzını da su püreni örtmüştü. Taze taze kokuyordu.

İnsan hep kendisini yürekli sanır. İçine bir korku düşünce de bunu olağan saymaz. Kahrından ölür, delirir. Neden korkuyorum diye, aklını oynatır. Korku insanoğlunun yüreğine işlemiştir, bunu bilmez. İnsanoğlu salt korkudur, bunu bilmez. Bilmez de kendine yediremez korkuyu... Su püreni çiçeği, çiçeklerin en güzel kokanıdır, en taze... İnsanın derisine, saçlarına, iliklerine kadar siner. Püren kokusu en kötü haldeki insanı kendine getirebilir.

Aşağıda, çok aşağıda uzayıp giden yeşil çayırları, kısa, ak, kırmızı, mor, keskin kokulu çiçekleri, sürü sürü koyunları, sel yatakları, tek tük bodur ağaçları, seyrek, top top çalılıklarıyla bir ova bulutlanıyordu. Ovada buğunun içinde salınarak telli turnalar dolaşıyorlardı, sürülerle.

Ötelerden kurşun sesleri geliyordu. Bir yerlerde bir savaş olur gibiydi.

Gün batarken bir yangın rengi ovaya vurdu. Gökyüzü, dağlar, sel yatakları, ovanın dibinden görünmeden akan büyük ırmak bir yangının yalımları gibi parlayıp aktılar. Bir yalım seli bir an ovayı doldurdu. Sonra her şey, dağlar, ağaçlar, kırmızı topraklar, sürüler, otlar, turnalar som maviye kesti.

Hiç böyle bir şey görmedim ömrümde. Mağaradan dışarıya, yangına kendimi zor attım. Dağlar taşlar üstüme yürüdü. Üç gün yangının içinde aç açına yürüdüm. Bir çoban yüzüme öldürecekmiş gibi ters ters bakarak adımı sordu. Kara Mistik, dedim. Üstüme güldü. Bir parça ekmek, bir çanak süt verdi, deliler gibi bir dikişte sütü içtim, bir lokmada ekmeği yedim. Ondan koşarak ayrıldım. Çoban arkamdan bana gülüyordu hep. İnce Memed, İnce Memed, diye bağırıyordu. Karanlığa kadar koştum. Karanlık duvar gibiydi, karanlığın üstüne yağmur yağıyordu.

Kurtlar kuşlar üstüne saldırıyordu, değil mi? Otlar, ağaçlar, böcekler... Sen hiç yılanı deri değiştirirken gördün mü, zor iştir. Öldürür yılanı.

Yılan önce yumuşak otlu bir yer bulur kendine. Bir süre orada otların üstünde döner durur. Sonra yay gibi iki üç kez gerilir. Gerilir bırakır, gerilir bırakır. Sonuncusunda çok uzun gerilir, bir top olur açılır. Bir de bakmışsın ki yılan o anda kavlamış, derisini upuzun, bambaşka, bir çalı dibine bırakmıştır. Derisini bıraktıktan sonra yılan bir sersemlik, bir korku içindedir, ne yapacağını, nereye gideceğini bilemez. Oralarda sersem sersem dolanır durur. Askerlikten döndükten bir yıl sonraya kadar bile

ellerimi nereye koyacağımı bilemedim. Şimdi her sabah kalk borusuyla uyanıyorum.

Çoban, İnce Memed, İnce Memed nereye, nereye? diye bağırdı arkamdan. İşte bu kulaklarımla duydum.

Kabuğundan sıyrılınca herkes bağırır. Herkes senin İnce Memed olduğunu bilir.

Ne bilir?

Bilir işte. Sen söyle.

Fırat derler bir su akar. Yeşildir. Yosunu üstüne çıkar. Yaz bahar aylarında deniz gibi olur. Deniz gibi köpürür. Köy Fıratm kıyısında, yeşil kayalıklı bir dağın dibindeydi. Toprak damların çatıları yeşil toprakla örtülüydü.

Adın ne?

Kara Mıstık.

Çoban durur musun?

Dururum.

Nereden olursun?

Uzunyayladan.

Güzel atları olur Uzunyaylanın. Güzel atlar bir Urfada, bir de Uzunyaylada olur. Uzunyaylanın atları dayanıklıdır. Hele donu doru olanlar.

Adım Kara Mıstık.

Bir düğün vardı. Herkes, çok yükseğe, biribirine eklenmiş iki uzun kavağın tepesine bağlanmış nakışlı tozağa kurşun sıkıyordu. Genci yaşlısı, askerlik görmüşü, eşkıyalık yapmışı, ünlü avcıları, herkes küçücük tozağı kavakların ucundan düşürüp düğün armağanını almaya uğraşıyordu. Çok kurşun yaktılar, çok öfkelendiler, çok sıkıldılar, utandılar. Tozak çok küçüktü, kurşun değmiyordu. Tozağı hiç kimsenin düşürememesi düğüne uğursuzluk getirirdi. Bütün gözler tozaktaydı. Daha gelinliği içindeki gelinin, güveyin, köydeki kızların, genç kadınların gözleri tozakta... Tozağın dört bir yanından vızır vızır kurşunlar geçiyor. Tozağm pulları, batmakta olan güneşin son ipiltileriyle pırıldıyor.

Çıkar kepeneğini sırtından. Büzülmüş kalmışsın bir köşede, kimse yüzüne bile bakmıyor. Bir avuç adamsın. Üstelik de korku içinde. Gözlerin yuvalarında sincap gözleri gibi korkudan dön ha dön ediyor. Çıkar kepeneğini sırtından Çoban Memed, Çoban Mistik!

Bir delikanlının elindeki Alaman filintasını aldım. Delikanlı bana ters ters baktı. Oradaki bütün erkekler bana ters ters baktı. Kızlar kadınlar üstüme güldüler. Elim ayağım zangır zangır titriyordu. Elimdeki tüfek uçar gibi

titriyordu. Doğrulttum. Tozak düşüverdi. Döne döne düştü yere. "Adın ne?" "Kara Mıstık."

Herkes İnce Memed dedi, tanıdı. Sen Kara Mıstık diyordun, onlar İnce Memed diyorlardı. Oradan da kaçtın. Köyün ortasında çırılçıplak kaldm. Herkes her şeyi biliyordu. Ananın ölümünü, Hatçenin vurulmasını, Asım Çavuşun seni mağarada yakalayıp da bırakışını, Abdi Ağayı öldürdüğün anı, Müslüm Beyin çadırında atını da, silahlarını da bırakıp kaçışını, herkes her şeyi biliyordu. Çakırdikenliğin yanışını da, Aktozlu köyünü de, Recep Çavuşu da... Herkes her şeyi biliyordu...

İnce Memed, İnce Memed, sarp kayaların geyiğinin avcısı İnce Memed.

Karanlık duvar gibiydi. Usuldan bir yağmur çiseliyordu geceye. Fırat suyunda en küçük bir kıpırtı bile yoktu. En küçük bir yel bile esmiyordu. Gece, sıcak yağmur buğulanıyordu. Soyundu, suya girdi. Giyitlerini sol elinde tutuyor, sağıyla da yüzüyordu. Bir saat mı, iki saat mı Fıratla cebelleşti. Karşıya geçtiğinde tan yerleri işiyordu. Yorgundu, bitkindi. Yüzdüğü su, sızlayan bedeni, uzandığı kumluk püren kokuyordu. Giyindi, yola düştü.

Her köyde onu tanıyorlardı. Bir köyde bir aydan fazla duramıyordu. Birisinde, ben İnce Memedim dedi. Vallahi de billahi de benim o İnce Memed. Hiç kimse inanmadı. O kadar alay ettiler ki onunla, o köyde de duramadı. Karanlık duvar gibiydi. Gecenin üstüne yağmur yağıyordu.

Adını bağışla.

Adım Kara Mıstık.

Hah hah! İnce Memed Kara Mıstık mı?

Başka çaren kalmadı yavrum. Dumanlı Fırat dolaylarında, kartal örneği Dersim Kürtlerinde, ak topraklı Birecik Türkmeninde seni tanımayan yok. Yakalayıp seni kanlı hükümete teslim edecekler. Abdi Ağanın kanını ödetecekler sana. Ya Hatçenin kanı, ya ananın, ya Irazcanın, Rızanın, ya Recep Çavuşun kanı? Onların kanı ne olacak? Hükümet onların kanını kimseden sormaz. Abdi Ağanın kanını senden sorar. Şu dünyada seni tanımayan yok. Her zaman, hep böyle olur. Senin gözün dağlarda kaldı. Ne yaparsan yap İnce Memedlik yakanı bırakmaz.

Keski döndüğünde Müslüm Beye gözükseydin. Gece değil de, tüfeğini almaya gündüz gitseydin. Adam kendi tüfeğini gider de Müslüm Beyin evinden çalar mı? Vardın ki tüfeğin koyduğun gibi koyduğun yerde duruyor. Evde kadınlar seni iyi ağırlamadılar mı? Sen gittin gideli Bey senin atına kul olanı bindirmedi demediler mi? Ölünceye kadar da senin atma Müslüm

Bey kimseyi bindirmez. On yıl gitmeseydin, on yıl silahlarına kimse dokunamazdı. Atımı Müslüm Beye veriyorum, binsin sarasını sürsün, dedin. Müslüm Bey senin emanet atına biner mi sanıyorsun?

Geldim Meryemçil beline. Elimde tüfeğim, kurşunlarım. Temir geldi yanıma. Küçücük, yürekli bir adam. İyi de bir adam. Bir orduyla başa çıkar. Geldim ki Kayranlıya, Düldül dağına, yeri göğü asker almış. Geldim Alidağına, karınca gibi asker. Çoluğu çocuğu köylüsü de cabası...

Hızarcıyı kuşatanlar, kırk kurşunla onu elek gibi yapanlar askerler değil, köylüler. Koca Memedin boğazına ipi takıp sürükleyenler askerler değil, köylüler... Seni yakalasalardı, seni de öyle yaparlardı. Ya boğazına ip takarlar, ya kırk yerinden kurşunlayıp elek gibi ederlerdi. Bu İnce Memed, fakir fıkaranın dostu demezlerdi. Yüzbaşı Faruğu da, öteki bir hükümet adamını da yakalasınlar, senden de, Hızarcıdan da, Koca Memedden de beter ederler. Oyuncak ederler, oyuncak. Ama bilsinler ki sen güçlüsün... Güçlü değilsen yandın.

Yalnız kaldın dağda, değil mi, dünyanın ortasında sipsivri, çırılçıplak... Öyle değil mi?

Yalnız kaldım, Osman Emmi, çırılçıplak, sipsivri.

Karanlık duvar gibiydi. Geceye yağmur yağıyordu, ılık, buğulu...

10

Koca Osmanın dudakları hep kıpır kıpır ediyordu. Ahıra gidiyor, çıkıyor, uzun kaşlarını kaldırıyor, sıvazlıyor, dört bir yanına bir şeyler aranırmış gibi bakmıyor, arada eğiliyor çizmelerini sıvazlıyor, ahırdaki atnryelesini okşuyor uzun uzun, sonra içeriye girip Memedin yanma varıyor, zorla gülümsemeye çalışarak: "Memedim, yavrum," diyor ağlamaklı bir sesle. Sesinde bir yas havası var. Dehşet bir acıma var.

Daha gün doğmamış, ortalık alacakaranlık. Sığırlar yaylıma gidiyorlar. Anavarza kayalıklarının üstünden ağır ağır karanlık bir duman yükseliyor.

Yağız at bir kayanın ucunda, donmuş bir kaya parçası gibi kıpırdamadan dikilmiş duruyor. Ne başını, ne de kuyruğunu sallıyor.

Muhtar Seyfalibir huğun arkasından çıktı. Koca Osmanın kaygılı yüzü bir açıldı, sonra kapandı. Az sonra da Seyfalinin arkasından Şefçe Kahya göründü. Elinde bir top, her bir çiçeği bir gül iriliğinde nergis vardı.
Kamer Ana, al sana nergis topladım, dedi. Çiçekleri, yanda inek sağan Kamer Anaya uzattı. Kamer Ana bir genç kız gibi kızardı, utandı:
Sağ ol Şefçe Ağam, dedi gülümseyerek. "Beni düşünmüşsün."
Bu gece uyumadım. Hep sazlığın kıyısında dolaştım. Yobazoğlunun deli atı sabaha kadar doludizgin ovada döndü durdu. Nergisler de diz boyu.
Çitin dibine çömeliştiler.
Koca Osman hışımla:
Söz verdim ama, gitmeyeceğim. O bir ağaysa, arkasında da hükümeti varsa, ben de seksen yaşındayım. Benim de arkamda... Sözünü bitirmedi. Bir kere daha: "Benim de arkamda..." dedi. İçi içini yiyordu. Söyleyememekten dertliydi. "Benim de arkamda koca Allah var," derken Memedin içinde yattığı dolabın durduğu köşeye baktı. "Bizim de arkamızda kim var, onu da kimse bilmez. Kalaycı nasıl belasını bulmuşsa, Ali Safa da öyle belasını bulacak. Biz, buraya yerleştiğimizde daha Ali Safa anasından doğmamıştı. Bizim de arkamızda..."
Sonra, Koca Osmanın en büyük oğlu Hüsam geldi. Sonra Reşit geldi. Birer ikişer, bütün köylüler Koca Osmanın evine geliyorlar, çömelişiyorlardı. Kadınlar da geldiler, sütünü sağıp süt kovasını eşikliğin yanma koymuş Kamer Ananın başına, avlunun bir köşesine kümeleştiler. Hiç konuşmuyorlardı.
Koca Osman bir ayağa kalkıyor, bağırıyor, sonra geri oturuyor, susuyordu. Arada bir şapkasını çıkarıyor, bir tutam saçını eline doluyor, sonra öfkeyle şapkasını başına geri geçiriyordu. Dolma tabancasının kabzasını da sert, tutuyordu:
Lanet olsun o Yobazoğluna. Bir fiyaka için bütün köyü sattı. Bir at için. Ali Safaya iki kötü söz söylemek için. Şimdi çık bakalım işin içinden çıkabilirsen. Lanet olsun o Yobazoğluna. Kaçtı da gitti köyden en sonunda.
Yüzleri acıyla buruşmuş köylüler:
Lanet olsun, dediler.
Onun köyü bırakıp gitmesi bir daha belimizi kırdı. Şimdi Ali Safa yüreklenir, tepemizde külünkle taş kırar.
Hep bir ağızdan:
Taş kırar Ali Safa, dediler.
Yobazoğlu köye gelmeli.

Başka çare yok, gelmeli, dediler.

Şefçe Kahya:

Osman oğlan, sen de bir daha şu domuza gitmelisin. Bakalım ne diyor.

Birkaç köylü:

Sen de Osman Ağayla birlikte git Şefçe Kahya, dediler. "Belki bir şey diyecek."

Ne diyecek? dedi Koca Osman. "Ne diyecek, gene beni korkutmaya çalışacak. Gene köyden çıkın, diyecek. Gene şunu bunu yaparım size, diyecek. Köyden çıkacak mısınız? Çıkıp başka bir köy kuracak mısınız?"

Zeynel, kalabalığın en ucunda, eski Yunan yazısıyla bezeli dört köşe bir ak mermer taşının üstünde oturuyordu.

Bu köy bize hayretmez, dedi. "Beş kere bilirkişi getirdik, Kaymakamı, Yüzbaşıyı getirdik, beş kere de köyün yerinin Ali Safa Beyin olduğu tebeyyün etti. Ve de tebeyyün etmiştir."

Kalabalıktan hiç kimse başını kaldırıp da Zeynelden yana bakmadı. Zeynel sözünü sürdürüyordu:

Gökyüzüne çivi çakmaktan vazgeçelim. Herkes Çukurovayı kapışıyor. Ali Safanın köyünden çıkalım da tezelden kendimize bir yurt edinelim.

Koca Osman:

Sen sus ulan köpek, dedi. "Sen Ali Safanın zaten bir itisin."

Zeynel gücenmiş:

Bana öyle deme Osman Ağam, dedi. "Ben kimsenin iti değilim. Ama bu topraklar bundan böyle bize hayretmez. Elinde tapusu var. Arkasında hükümeti, dağda eşkıyası, bir koca köy de emmisi dayısı var. Bu köyden bizi çıkarır Ali Safa Bey. Erinde geçinde çıkarır. Daha vakit geçmeden, herkes Çukurovayı paylaşmadan biz kendimize bir yurt bulalım. Ali Safayla başa çıkamayız. Osman Ağam, geçende sen değil miydin bu topraklar bundan böyle bize hayretmez diyen? Sen değil miydin varıp Ali Safa Beylen konuşalım da kendimize başka bir köy yeri, başka topraklar bulalım diyen? Mademki şu Anavarzayı Ali Safa Bey çok seviyor, bu bataklığı, bu sıtmayı, bu belayı bırakalım da narı çok Memetli köyü yörelerine, dağlar eteğine gidelim diyen sen değil miydin?"

Şefçe Kahya:

Sendin Osman oğlan, sendin o. Şimdi neden cayıyorsun? diye Zeynele arka çıktı.

Çok uzun boylu Kel Arif elindeki çöple toza tuhaf çizgiler Çiziyordu.

Osman Ağam, dedi, "hakçası, senin de bir dediğin bir dediğini tutmuyor. Ya buradan çıkıp gidelim, ya da direnelim. Yıllardır böyle ikircik içinde, öldük bittik. Köylünün yarısı gitti. Ta Dumlukale ardına. Çorak topraklara. Sürünüyorlar. Bir dediğimiz bir dediğimizi tutmuyor bizim."

İkimiz birlikte gideceğiz Ali Safa Beye. Bir daha konuşacağız, dedi Muhtar Seyfali. "Bu işi bir kazığa bağlamak gerek. İkircik öldürdü bizi."

Koca Osman soludu. İyice kızmıştı. Piposunu ateşledi, ayağa kalktı, avluda bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

Hükümetle bir oldu Ali Safa. Üstümüzdeki zulüm arttıkça arttı. Biz de pıstıkça pistik. Kalaycı öldükten sonra da başımızdaki kara bulut kalktı sandık. Öyle değil mi? Gene durmadı. Başımıza bin türlü işler açtı. Umudum kırılınca gidelim dedim. Kalaycı ölünce hükümeti dikti karşımıza. Bu zulüm dağını. Ben ne yapayım ben. Bu ölüm dağını dikti karşımıza. Eli kolu uzun hükümetin mağrıptan maşrıka kadar. Bizi de sorarsanız pıstıkça pistik. Ben ne yapayım ben, burayı terk edelim dedim. Sarı nergisin sarvan kurup oturduğu, mor çiçekli yazpuzların üzengiyi dövdüğü, bir tek tohum atınca yüz tane veren doğurgan dede toprağımızı bırakıp da gidelim dedim. Başka çaremiz kalmadı dedim. Köyden kaçıp gidenlerin yarısı korkudan, yarısı bıkkınlıktan, umutsuzluktan gitti. Ancak az bir kısmına Ali Safa beş on kuruş verdi. Bir kısmı da buradan gidince çok güzel topraklara düşeceklerini sandılar. Şimdi işler değişti. Çok güzel değişti. Sizin haberiniz yok ama, değişti. Gidip yerleşecek bir karış toprak da yok Çukurovada.

Hüsam babasının sonsuz öfkesini üstüne çekeceğini bile bile:

Değişen ne baba? diye sordu. "Dün Yobazoğlunun evini başına yıkıp fıkarayı sürgün etmedi mi Ali Safa? Candarmanın döve döve kan işettiği Yobazoğlu Hasan değil mi? Değişen ne baba? Bu mu? Git getirsene getirebilirsen Yobazoğlunu köye. Getir de öldürsün Ali Safa..."

Babasının kendisine söveceğini sanıyordu. Koca Osman sövmedi, öfkelenmedi. Gitti geldi, düşündü. Piposundan dumanlar savurdu, düşündü. Teker teker köylülerin yüzüne baktı. Durdu, uzun uzun gözlerini köylülerin gözlerinin içine dikti baktı. Bir şeyler araştırır gibiydi. Çitin dibinden bir kök ısırgan kopardı, avucunda örseledi, toprağa fırlattı. Kendi kendine konuşur gibiydi. Yüzü bir açılıyor, bir kapanıyordu.

Dudakları, tel tel sakalı titriyor, kaim kaşlarının altındaki küçücük mavi gözleri bir ışılayıp bir .sönüyordu. Sonsuz bir ikircik içinde olduğu besbelliydi. Konuşmaya başlayacakmış gibi yapıyor, hemen o anda vazgeçiyordu. Herkes bir şeyler sezinliyordu. Koca Osmanın dilinin altında

bir şeyler vardı ama, neydi? Herkes sabırsızlıkla Koca Osmanın bu dilinin altındakini bekliyordu.

Sonunda Koca Osman patladı:

Gitmeyeceğim o köpeğe, dedi. "Nasıl atacaksa atsın bakalım bizi köyümüzden. Ne yapacaksa yapsın. Onun arkasında hükümeti, eşkıyası varsa, bizim arkamızda da... Var."

Bir ses:

Bizim arkamızda kim var?" diye sordu.

Koca Osman dikeldi, bükülmüş beli hışımla doğruldu:

Var, diye gürledi.

Sonra gene gezinmeye başladı. Hep ikircik içindeydi. Gittikçe de yoruluyordu. Yaşlı bedeni içindeki büyük cebelleşmeyi kaldıramıyordu.

Sağ ayağını öne attı, bir iki kere üstünde yaylandı. Sağ elini beline koydu, gülümsedi. Sonra yüzü karardı, gene gülümsedi:

Bir dağ başıymış, diye söze başladı. "Uçsuz bucaksız Kafdağlarının başıymış.Silme bir karanlık varmış, kurşun geçmez. Yolcular yollarını şaşırmışlar. Hiçbir yerden bir damla ışık bile sızmıyormuş. Hiç de sabah olmuyormuş. Kafdağları gümbürdüyormuş. Hiç de sabah olmuyormuş. Gidemiyorlarmış karanlıkta. Karanlıkta soluk alamıyorlarmış. Umutlarını kesmişler. Kafdağlarında hiç sabah olmayacak demişler. Orada yığılışmış kalmışlar. Onları da, o yolcuları da kırk tane haramiyle bir harami başı kovalıyormuş. Gelmişler, başlarını karanlık duvarına çarpmışlar... Yaaa, çarpmışlar işte. Tam bizim gibi olmuşlar. Bir daha bu Kafdağında durmayalım, demişler. Yığılışmışlar, bizim gibi... "

Köylüler, ne diyecek, sözü nereye getirecek diye bekliyorlar, kulak kesilmişler. Kadınlar kalabalığında, o Kafdağı dedikçe fingirdeşmeler. Koca Osman da sözü bir türlü bir yere getirip bağlayamıyor, Kafdağı, Kafdağı, Kafdağmdaki kılıç kesmez karanlık diyor. Taş gibi ağır bir karanlık omuzlarımızda, diyor. Bizim gibi, diyor. Konuşuğunun dibi başı belli değil.

Sonunda Koca Osman iyice yoruldu, sözünü:

"İşte bu karanlığın üstüne bir top ışık düştü," diye bitirdi. "Bu yüzdendir ki Kafdağmdaki yolcular yollarını buldular, karanlık duvarını aştılar. Bizim de karanlığımıza bir top ışık düştü."

Soluğunu topladı:

İşte sözüm bu kadar. Ben Ali Safanm ayağına gitmeyeceğim, işte bu yüzden. Giden gitsin, ben gitmeyeceğim... Çünküleyim karanlığa... dudaklarını yaladı. "Çünküleyim bir top ışık düşmüştür. Gecemiz gündüz olmuştur."

Şefçe Kahya yanındaki Hüsamın kulağına eğildi, usulca:

Hüsam oğul, dedi, "şu senin baban bir iyice kocamış. Ne diyor, anladın mı?"

Hiç anlamadım emmi, dedi Hüsam. "Epeydir babama bir şeyler oldu. Çok yaşlandı fıkara."

Köylüler ne yapacaklarını bilemeden birer ikişer oradan ayrıldılar.

Koca Osman son sözünü söyledi:

Varın söyleyin o bey olacak Ali itine, ben onunlan konuşmayacağım. Geleceği varsa göreceği de var. Varın böyle söyleyin.

İçeriye girdi, arkasından kapıyı hızla kapadı. Memede koştu:

Dinledin mi oğul konuştuğumu? diye sordu.

Dinledim Osman Ağam.

Güzel konuştum öyle mi?

Memed:

Çok güzel, dedi.

Anladılar mı karanlığa düşen ışığın kim olduğunu?

Memed:

Kim bilir, belki de anladılar, dedi, içini çekti.

11

Koca Osman kurşun sesleriyle yataktan fırladı, hemen dışarıya koştu. Kurşun sesleri bir sağanak gibi geldi geçti. Köyün dört bir yanından at ayaklarının tapırtıları geliyordu. Durmadan köyün yöresini doludizgin dolanan atlar. Az sonra bir kurşun sağnağı daha boşaldı köyün üstüne. Kurşun sağnağı gelir gelmez de Koca Osmanın tam önündeki yazılı ak taştan beş el kurşun karşılık verdi. Ayağının dibinde patlayan kurşunlardan irkilip, üç adım geriye sıçrayan Koca Osman:

Memed, yavrum, sen misin? diye sordu. Hemen sonra da: "Korkuttun beni," dedi. Memed duyulur duyulmaz bir sesle:

Benim Osman Emmi, diye karşılık verdi.

Hemen gir içeriye. Ben söylemeden de bir daha dışarıya çıkma. Keyfimi bozma. Topa tutsalar köyü sen aldırma, olur mu yavrum? Senin daha sıran değil.

Memed ak taşın ardından ayağa kalktı, içeriye girdi. Koca Osman onun ardından seslendi:

Doğru dolaba gir. Gir de bir güzelce uyku çek...

Sonra Memede sıcak bir merhametle acıdı.

Sabahtan akşama kadar fıkara, dedi, "el kadar bir dolabın içinde. Benim evim ona mahpusaneden daha beter bir mahpusane. Şahinim, İnce Memedim evime konuk geldi de, bakındı hele onu nasıl ağırladım. Kurt kocaymca köpeklere oyuncak olmaz. Kurt kocaymca köpek oluyormuş Koca Osman, köpek. Aşk olsun sana. İnce Memedi, dağlar kartalını, hem de şahinini güzel karşıladın, iyi konukladm, aşk olsun sana aşk olsun," diye düşündü. "Bundan yirmi yıl önce olsaydı sen yavrunu, şahinini böyle mi konuklardın? Kurtlar...Köpek... Aşk olsun ulan."

Yaşarmış gözlerini sildi. Atlılar durmadan köyün yöresini doludizgin dönüyorlar, kısa aralıklarla da köyün üstüne kurşun boşaltıyorlardı. Karanlıkta, usuldan da bir yağmur yağıyordu geceye.

İçeriye girdi, Kamer Ana ocağı yakmış, ocağın başına iki büklüm çömelmişti.

Canın mı sıkılıyor, Kamer Ana, öyle iki büklüm olmuşsun?

Bu ne Osman, bu başımıza gelenler?

"Ali köylüyü korkutmak istiyor, ne olacak! Bu çok eski bir usuldür."

Köylü ne yapıyor?

"Köylü uyuyor. Ortalıkta çıt yok."

Koca Osman giyindi, ocaklığın başına oturup dolma tabancasının her iki gözünü de vura vura doldurdu:

Kamer Ana, dedi yiğitçe bir tavır takınarak. "Tabancanın her iki gözüne de domdom kurşunu doldurdum. Kime rastgelirse alimallah bu yanından girer, öteki yanından çıkar. Karşıma gelenin vay haline! Vay ki vay, Kamer Ana! Bak elim de titremiyor eskisi gibi..."

Tabancalı sağ elini uzattı, bir gözünü kırptı, nişan aldı, gerçekten eli hiç titremiyordu. Çok yakından, huğun ardından kurşun sesleri geldi. Koca Osman:

Köyün içine girdiler, dedi dışarı fırladı.

Dışarda, karanlıkta, köyün üstünden şahlanmış atlar akıyordu. Bir an at ayaklarının sesi kesiliyor, bir kurşun sağnağı başlıyordu. Geceye ağır, iri taneli bir yağmur düşüyordu.

Koca Osman, "Bizim avluda olmaz," diye düşündü. "Bu itlerden birisini düşürürsem, candarma gelir bizim evi yoklar. Bir çuval inciri bok edersin, Koca Osman, Kocamış Osman. Zaten de öyle bir konukladık ki İnce Memedi, dolaba kilitledik fıkarayı. Bir de candarmaya teslim edelim, olsun bitsin."

Kendi avlusundan çıktı, oğlu Hüsamın avlusuna girdi, burada vurursam o itleri, Hüsamın evini ararlarken, bizimkini de ararlar, diye düşündü, bitişikteki Kürt Keremin avlusuna atladı. Atlılar doludizgin köyün sokaklarından geçiyorlardı. Koca Osman bir taşın arkasına çöktü, tabancanın namlusunu sokağa çevirdi, bekledi. İçine bir güven gelmişti. "Bir tanesini vurup düşürdüğümde kim bilir İncem, yavrum ne kadar sevinir. Osman Emmisinin kocaymca köpek olmadığını anlar. Her kurt kocaymca köpek olmaz. Yiğit kurdun kocamışı da yiğit kalır. Hele bir geçsinler önümden," diye düşündü. "Gösteririm onlara köyün üstüne at sürmeyi. Gösteririm onlara köyü kurşuna tutmayı..."

Kürt Keremin huğunun üstünden vızıl vızıl kurşunlar geçmeye başladı. At ayaklarının sesleri yaklaştı.

Koca Osman:

Vay anasını, diye dişlerini sıktı. "Öteki sokaktan geçtiler."

Bir ara at ayaklarının sesleri kesildi, kurşunlar sıkılmadı, köy derin bir sessizliğe gömüldü. Koca Osman kulak verdi dört köşeyi dinledi. Hiçbir yerden en ufak bir ses, bir kıpırtı gelmiyordu. "Hepsi ölmüş arkadaş, bunların hepsinin kanlan kurumuş. Yarın sabah bunların hiçbirisini tutamazsın. Köyü bırakır bırakır giderler. Vayvay köyü sarı nergisli, mor yarpuzlu dede yurdum bomboş kalır. Bak kimseden bir ses soluk çıkıyor mu? Ölmüşler arkadaş. Bilseler ki, İncemin köyde olduğunu bilseler, hepsinin kanı şahlanır, ne Ali Safa dinlerler, ne bir şey. Bir bilseler..." Kendi kendine güldü. "Ne oldu bu itlere," dedi. "Güzel giyitlerim de ıslanıyor. Gelseler de işimizi görsek. Bırakıp gittiler mi köyü acaba? Gitmez onlar. Sabaha kadar kalırlar."

Az sonra köyün üstüne bir yaylım ateşi daha açıldı. Atlar kişnedi, doludizgin atlıların karartısı Koca Osmanın önünden süzüldü geçti. Atlılar o kadar çabuk geçtiler ki Koca Osman davranamadı. Elleri, tüm bedeni

titriyordu. Gene gelirler diye içinden geçirdi. Düşündüğü de az sonra gerçekleşti. Tam atlıların karartıları önüne gelince, ayağa kalktı, kalkmasıyla dolma tabancasının tetiğine çökmesi bir oldu. Dehşet bir gürültüyü, karanlığı yırtan bir bağırma izledi. Atlıların karartıları bir anda köyü çıktı. Koca Osmanm vurduğu atlının sesi daha bir süre uzaklardan, bataklığın oralardan geldi.

Sevinç içinde eve gelen Koca Osman karşısında giyinmiş kuşanmış, tam donanımlı İnce Memedi buldu. Dürbününü bile boynuna takmıştı.

Duydun mu İncem?

"Duydum, eline sağlık."

Öküzler gibi böğürüyordu. Neresinden vurdum ola?

Memed:

Diz kapağından, dedi. "Diz kapağı çok acır, öldürür adamı. Böyle böğürenler diz kapağından, bir de omuzlarından kurşunu yiyenlerdir."

Koca Osman tepeden tırnağa Memedi süzdü süzdü de:

"Ne o oğul," dedi. "Sefere çıkacak gibi giyinmişsin?"

Memed:

Kusura kalma Emmi, diye özür diledi. "Bu benim huyumdur. Bir yerde kurşun sıkılıyorsa ben giyinik olmalıyım."

Koca Osman soluyarak:

Yoruldum oğul, kocamışım oğul, bugün bunu iyice anladım. Az daha herifi vuramayacaktım. Az daha... Kim ola şu vurduğum, çok merak ediyorum. Kim dersin Memed?

Kimdir ola? diye kendi kendine sordu Memed. "Belli olur mu kim olduğu? Ali Safa olsaydı ne iyi olurdu."

Ocağın başına varan Koca Osman:

Ulan, amma da ıslanmışım. Bu giyitler var ya şahinim, ilk olaraktan yağmur yüzü görüyorlar. Yirmi beş yıldır, diye söylendi.

Sonra Memede döndü:

Ali Safa buralara gelmez şahinim. O böyle yerlere itlerini gönderir. Gene de kimi vurduğumu merak ediyorum.

Giyitlerini soyundu, Kamer Anaya sundu:

"Kamer Ana, nolursun şunları ateşe tut da bir iyice kurusunlar."

Memed:

Bir daha gelirler mi bu gece? diye sordu.

Ne yapacaksın?

Hiç! dedi Memed. "Sordum."

Bunlar sabaha kadar köyün yöresinde, içinde dışında dolanırlardı ama, ben yapacağımı yaptım. Bu gece bir daha gelmezler. Herifin böğürtüsü daha kesilmedi. Belki bir hafta bağıracak. Sen Kalaycıyı vurduğun yıl var ya, gene böyle, köyü akşamdan sabaha kadar kurşuna tutuyordu Ali Safa... Sen Kalaycıyı öldürünce boku yedi Ali Safa... İşte böyle. Yarın gece gene adam gönderir, gene köyü kurşunlatır Safa... Biz direndikçe, o türlü türlü oyunlar icat eder başımıza. Biz direnmedikçe, biz korktukça... Hem direnir, hem korkmazsak yılar Safa... Biz hem direnir, hem de korkarsak... Yarın bir tanesini daha vuracağım.

Çocuk gibi seviniyor, ellerini çırpıyordu:

Kocamışım ama, karanlıkta ancak karartıları kıpırdıyordu, gene vurdum. Vurdum arkadaş. Yarın birisini daha vuracağım. Öbür gün bir tane daha... Ne kadar gelirlerse, her gün birisini yıkacağım. Tüketinceye kadar onları, bıktırıncaya kadar. Bu seferki diz kapağından olmuşa Ötekileri tam yüreciklerinin üstüne saplayacağım. Değil mi yavrum? Kan kusturdular. Bu köylü tabansız. Yarısı koyup da Dumlukaleye kaçmasaydı köylünün, bütün bunlar başımıza gelmezdi. Boşaltmasalardı köyü... Yobazoğlu da bırakıp gitmeseydi bizi, bütün bunlar başımıza gelmezdi. Gidip Yobazoğlunu getirmeliyim, gidip Dumlu yöresinde sürgün köylüleri bulmalı, onlara bir daha köye dönmeleri için yalvarmalıyım. Olur mu?

Derin düşüncelere dalmış Memed, olur der gibi başını önüne eğdi.

Koca Osman, şalvarı ocağa tutmuş kurutmakta olan, yüzü uykusuzluktan, kederden uzamış Kamer Anaya:

Ana, dedi, "ben çok yorgunum. Bana şu tabancamı uzat. Barut kesesini de ver. Azıcık da kuru çaput ver. Ver de aslanımı gene doldurayım. Yarın geceye gene ona iş düşecek."

Koca Osman vura vura tabancayı iyice sıkıladı.

Bir daha ne kurşunlar vızıldadı, ne de at ayağı sesleri geldi. Sabaha kadar Memedle karşı karşıya oturdular. Koca Osman söyledi, Memed dinledi.

Koca Osman daha gün ışımadan Seyfalinin evine geldi. Seyfali ocağın başına çökmüş, yanan ateşi bacaklarının arasına almış düşünüyordu. Koca Osmanı görünce ayağa kalktı. Uykusuz olduğu belliydi, sallanıyordu.

Buyur Osman Ağam, dedi, büyük bir kedere gömülmüş. Sesi kısıktı, utangaçtı. "Gördün ya başımıza gelenleri, gene başladı."

Koca Osman ağız dolusu güldü:

Daha ne bekliyordun Aliden? Oturup bize hayır dua edeceğini mi? Biz böyle karılar gibi evlere siner de çıt çıkarmazsak, köylünün yarısı korkar da Dumluya, Yüreğir toprağına kaçarsa, Yobazoğlu da bir yıl, iki yıl adamın atma biner zort atarsa, sonra da bir evi yanınca, iki de sopa yiyince başını alır da giderse, işte böyle eder Ali Safa...

Otur hele Osman Ağam, şöyle buyur.

Koca Osman ocaklığın öte gecesine, döşeğin üstüne çöktü. Hep mutlu mutlu gülümsüyordu.

Canını sıkma Muhtar, dedi, piposunu ocaktan aldığı bir közle ateşlerken. "Hiç canını sıkma. Kafdağmın gecesine düşen ışık bizim de gecemize yağmıştır. Düşmez kalkmaz bir Allah... Her tepenin başından yepyeni bir gün doğacak. Allah birdir ama, kapısı bin... Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez. Hızır babamız da bir ak güvercin donunda gelir. Gamlanma Seyfali, gamlanma, hangi günü gördün akşam olmamış?"

Seyfali güvensiz bir bakış attı Koca Osmanın yüzüne. Koca Osman bu bakışı yakaladı, bu bakışa iyice içerledi. Sözcüklerin üstüne bastıra bastıra:

Kaç geceyi gördün sabaha varmamış? Yavrum, Muhtarım, cücüğüm, öyle bakma bana, diye olanca sesiyle bağırdı.

Seyfali yumuşak, ürkmüş:

Senin dilinin altında bir şeyler var Emmi, dedi. "Herkes, bütün köylü, çoluk çocuk meraktan çatlıyor."

Koca Osman yayına basılmış gibi ayağa fırladı:

Çatlasınlar, diye bağırdı. "Çatlasınlar da patlasınlar. Var ya dilimin altında bir şey, olmaz olur mu? Hızırın elini tuttum, olmaz olur mu? Dün gece bir kurşun patladı, olmaz olur mu? Bir atlı öküz gibi böğürdü, duydun mu? Olmaz olur mu? Baksana şu köye bin yıllık bir mezara benziyor, olmaz olur mu? Söyle ne yapacağız, sen bu köyün Muhtarısın, olmaz olur mu?"

Bu sırada içeriye İmam Ferhat girdi. Uzun boylu, güneş yanığı, sağlıklı, uzun yüzlü, çoktızun kirpikli, otuzunda gösteren birisiydi. Yıllar önce gelmiş Vayvaya yerleşmişti. Yerleşmiş, buradan evlenmişti. İki kızı iki oğlu

olmuştu, karısı Eşeden. Nereli olduğunu, nereden geldiğini kimse bilmiyor, hakkında türlü söylentiler dolaşıyordu.

Seyfali Ferhat Hocayı görünce ayağa kalktı:

Şöyle, şuradan buyur Hocam, dedi.

Koca Osman Hocayı görünce azıcık yumuşadı, yerine oturdu:

Olmaz olur mu? dedi son bir kere daha.

Ferhat Hoca yerine otururken: "Osman Ağa, nedir o olmaz olmayan?" diye sordu. Koca Osman Hocaya baktı:

Dilimin altındaki, dedi.

Ferhat Hoca:

Gerçekten, diye yarı hayret, yarı merak içinde konuştu. "Günlerdir sende bir başkalık var. Dilinin altında da bir şeyler olacak."

Koca Osman, oturduğu yerden dikeldi:

Var, dedi. "Bir gece uyuyordum. Uykumun arasından bir ses duydum. Koca Osman, Koca Osman, diyordu. Fırladım, kapıyı açtım. İçeriye gözleri birer damla ışık olan ak bir güvercin süzüldü. O anda da güvercin donundan sıyrılıp Hızır oldu. Ak sakalları aydınlık. Elimi tuttu. Ne uykudaydım, ne de düşte. Kafdağmdaki sıkışmış yolcuların karanlığının üstüne de bir top ışık düştü. Sen buna inanmazsın, sen mucizata inanmazsın, değil mi Hocam?"

İnanmam, dedi Ferhat Hoca.

Dilimin altındakine?

İnanırım, dedi güvenli bir sesle Ferhat Hoca.

Koca Osman:

Aaah, Hocam, diye içini çekti. "Bir söyleyebilsem yüreğimdekini! Kaç gündür neredeydin Allahını seversen sen Hoca? Gene kayıplara karıştın. Bu gece burda miydin?"

Buradaydım.

Ne yaptın?

Yatağımdan çıkmadım.

Koca Osman artık patlama haline gelmişti. Şu insanlar ne ahmak insanlardı. Anlatıyor anlatıyor, anlamıyorlardı. Koskocaman cin gibi Ferhat Hoca bile anlamıyordu. "Evimde Hızır var," diyordu. "Karanlığın üstüne, umutsuzluğumuzun üstüne bir top ışık düştü," diyordu. "Dilimin altında bir şey var," diyordu da, bir türlü anlamıyorlardı. Daha açık nasıl söylenir ulan bu? Düpedüz bir gece bizim eve İnce Memed geldi, diyemezdi ki! Demeli miydi? Söylemeli de köylüyü güçlendirip yüreklendirmeli miydi? Söylediğinde bir it çıkıp da bir ağaya, ya da Hükümete haber verirse ne

olurdu o zaman? Hükümet, ağalar ne kadar askerleri, candarmalan, adamları varsa salmazlar mı? Memedin vurulmuş, çocuk gibi büzülmüş bir topacık ölüsü geliyordu gözlerinin önüne. Kırk kurşunla delik deşik etmişler güzelim bedenini, sıcacık yüreğini... Giyindirip kuşandırıp, donandırıp duvarın dibinde Memedin ölü resmini aldıkları geliyordu gözünün önüne. Ağlayan, yas içinde, boyunları öksüzler gibi bükük köylü kalabalıkları geliyordu gözlerinin önüne. İlle de ağaların, beylerin gülüşleri geliyordu gözlerinin önüne. Memedi bir gözünden bir gözüne güvenmeyeceksin. Ama söylemese de olmaz. Şu Ferhat Hocaya, Kuran üstüne bir yemin ettirip söylemeli mi? Hocaya falan benzemiyor. Yiğit adam, Ferhat Hoca. Çok gün görmüş, çok geçirmiş. Bir kişi bilmeli ki... Aaah, bir kişi bilmeli ki...

Koca Osman ayağa kalktı:

Azıcık benimle dışarı çık Hoca, dedi. Sesi kararlıydı.

Ferhat Hoca hemen ayağa kalktı, Koca Osmanın koluna girdi, dışarıya sürükledi.

Hoca, Hoca, Ferhat Hoca, diye inledi. "Köylü köyü bırakıp gidecek. Dayanamayacaklar."

Ferhat Hoca:

Bana da öyle geliyor. Birkaç ev daha yakıp, birkaç gece daha atlılar kurşun boşaltırlarsa köyün üstüne, kimse kalmaz köyde. Kaçan kaçana... Köylünün gidenleri tabansızlık ettiler. Ne yurt bulmuşlar gittikleri yerde, ne de yuva, sürünüyorlarmış. Burada Ali Safa var da gittikleri yerde Ali Safa yok mu? Her taşın altında bir Ali Safa var, Osman Ağa. Köylü bu Ali Safalara ya direnir, ya da kul olur gider. Allah kulu kul yaratmış, kulu kimseye kul yaratmamış. Diretmeyen insan Allaha karşı insandır. Şu dilinin altındakini söyle bakalım.

Koca Osman karşılık vermedi. Düşünüyordu. Söylemeye can atıyor, böyle bir sırrın kendinde, yalnız kendinde oluşundan da sonsuz bir tat duyuyordu. Uzun uzun yürüdüler, köyü çıktılar. Kars ağaçları ormanına geldiler. Çok ağır yürüyorlardı ama, Koca Osman soluyor, bir ikircik ateşinde yanıyordu. Ferhat Hoca ondaki değişikliği onun yüzünden andan ana okuyordu. Söylemeye karar veriyor, Ferhat Hoca söyleyecek diye bekliyor, bir an sonra da onun yüzünden söyleyemeyeceğini anlıyor, merakı büyüyordu.

En sonunda sabrı tükenen Ferhat Hoca:

Yorma kendini Koca Osman, sen bu sırrı şimdilik kimseye söylemeyeceksin. Sen bu sırrını kendi gözünden bile esirgiyorsun. Yorma kendini.

Koca Osman:

Esirgiyorum Hoca, dedi ağlamaklı, sonra durdu uzun uzun Hocanın gözünün içine baktı baktı: "Kurana yemin eder misin kimseye söylememeye Hocam?"

Ferhat Hoca:

Ederim, dedi.

Koca Osman sustu. Gene gözlerini Hocanın gözlerinin içine dikti, baktı baktı. Koca Osman bir büyülü, bir uyurgezer gibiydi.

Neden sonra:

Kusuruma kalma, vazgeçtim, söylemeyeceğim. Yalnız şunu bil ki, Hızır bizim köyümüzdedir. Karanlığın üstüne top top ışık yağmıştır. Hem de büyük bir mucizat olmuştur, dedi, Hocanın gene koluna girdi yürüdüler. Koca Osmanı ikircik terletmiş, bütün bedeni terden su içinde kalmıştı. Köye girip Seyfalinin evine geldiklerinde gün doğuyor, bahar toprağı inceden inceye buğulanıyordu.

Eşikte onları bekleyen Seyfalinin yanında Hüsam, Zeynel, Kamer Ana, daha bir sürü elleri koynunda, bu gece uyumadıkları yüzlerinden belli köylüler bekleşiyorlardı.

Seyfali:

Şimdi beş altı kişi atlanıp karakola gidip şikayet edeceğiz. Karakoldan sonra da Kaymakama... Kaymakamdan sonra da Valiye tel çekeceğiz... Oradan da Mustafa Kemal Paşaya tel çekeceğiz, dedi.

Koca Osman bu sözlere uzun uzun, karnını tuta tuta, öksüre öksüre bir iyice güldükten sonra:

Ulan Seyfali, saf olduğunu bilirdim ama, bu kadar saf olduğun da aklımın köşesinden geçmezdi. Ulan Seyfali, ananı belleyen kadı, kime şikayet edeceksin? Ananı belleyen kadı.

Ferhat Hoca ciddileşti:

Gülme Osman Ağa, anamızı belleyen kadı olsa da, gene kadıyı kadıya şikayet etmeliyiz. Koca bir köy basılıyor, sabaha kadar kurşunluyorlar köyü, evleri yakıyorlar. Biz şikayet edelim de, onlar varsın aldırmasınlar.

Edelim, dedi Koca Osman gülerek. "Anamızı belleyen kadı ne diyecek bakalım?Ne fetva çıkacak kadıdan?"

Az sonra atlandılar. Önde Koca Osman, onun arkasında Ferhat Hoca, Seyfali, Köy İhtiyar Heyetinden üç kişi, karakolun yolunu tuttular. Karakol köyün dışında, yolun kıyısında yapılmış çok uzun kerpiçten bir toprak

damdı. Üstünde yarıya kadar yırtılmış, salkım saçak, solmuş bir bayrak dalgalanıyordu.

Karakolun önünde atlardan indiler, atları yandaki çite bağlayıp düğmelerini iliklediler, büyük kapıdan dama girdiler. Onları kapıda Dursun Onbaşı karşıladı. Muhtar Seyfali boynunu bükerek:

Çavuşum içerde mi? diye sordu.

Onbaşı biraz bozuldu, azıcık telaşlandı, hemen o anda karşılık veremeyip düşündü, sonra:

Çavuşu dün gece vurdular, dedi. "Eşkıyalar vurdular."

Koca Osmanm kaşları kalktı, kaşların altından çıkan gözleri ışıldadı:

Yarası ağır mı? diye sordu. "Neresinden yemiş kurşunu?" Sesinde dehşet bir merak vardı.

Kurşun bir domdom kurşunu. Domuz kurşunu. Dizkapağını parça parça etmiş Çavuşun.

Koca Osman gülerek:

Dün gece nerede görmüş de eşkıyayı Çavuş, kurşununu yemiş?

Onbaşı buna iyice şaşırdı. Epeyi bir süre karşılık bulamadı. Sonra:

Dün gece bir haber geldi, Anavarzaya bir eşkıya çetesi inmiş. Dağlardan, Yüzbaşı Faruğun önünden kaçıp düze inmiş. İşte Çavuşu onlar yaraladılar, dedi, sıkıntılı.Sesi titriyordu.

Koca Osman Ferhat Hocaya bir göz kırptı. Ferhat Hoca:

Haydi kasabaya, Kaymakama gidelim. Ankaraya da tel çekelim, dedi, öfkeden kapkara olmuştu.

Onbaşı:

Bir şey mi oldu? diye sordu. Yüzünde tutamadığı bir alay vardı.

Koca Osman:

Hiçbir şey olmadı yavrum, ne olacak? Sayenizde rahatız. Azıcık bu gece bizim üstümüze kurşun sıktılar da... Biz de bize kurşun sıkıyorlar sanıyorduk, demek eşkıyayla çarpışıyormuş Çavuş. Sağlıcakla kal.

Koca Osman önde, ötekiler arkada karakoldan çıktılar. Atlara binip kasabanın yolunu tuttular.

Koca Osman yolda:

"Hocam," dedi, Ferhat Hocaya, "azıcık yanıma gelsene."

İki atlı geride kaldılar.

Koca Osman:

Anladın mı? diye sordu. "Çavuşun dizkapağını parçalayan, onu öküz gibi böğürten domuz kurşunu nereden çıktı?"

Ferhat Hoca:
Anladım, dedi. "Eline sağlık."
Hepimiz dün geceki benim yaptığımı yapsak, tavşan gibi pusacağımıza, bir daha köye uğrar mı Ali Safa dersin? Yobazoğlunun evi yandı, öteki gece Ali Safanın evi de yansaydı buna karşılık, ne olurdu? Bir daha gelebilir miydi üstümüze kimse?
"Gelemezdi."
Neden karşı durmuyor da köyü boşaltıp kaçıyoruz? Köyü boşaltmayanlar da her gece yağan kurşunlar altında eli kolu bağlı duruyoruz? Neden ki dersin Hoca?
Hoca:
Yılmış adam Allanın makbul kulu değildir, dedi. "Yılmış, korkmuş, ürkmüş insan kadar kötü bir mahluk halketmemiştir yaradan. Dünyada cehennemden hiç çıkmayacak, ebedi yanacak bir yaratık, yılmış adamdır. Allahm en edna kulu korkmuş adamdır, korkmuş adam insanlığın yüz karasıdır. Çok sevindim, Çavuş gitti. Bunu Kaymakama nasıl anlatırız? Nasıl anlatırız ki, köyümüzü basan Çavuştur?"
Koca Osman:
Hiç anlatamayız. Benim Çavuşu vurduğumu da hiç kimseye söyleyemeyiz. Bu gece gene basacaklar köyü. Yarın gece birisini gene vuracağım.
Ferhat Hoca:
İyi edersin, dedi.
Koca Osman:
Hızır bana dedi ki, bu dövüşü kazanmak içi gidenlerin geri gelmesi gerek, dedi. Ben gidenlerin yanma bir kere daha gideceğim, köye geri dönün diyeceğim. Durumlar değişti, diyeceğim.
Ferhat Hoca derinden bir ah çekti:
Aaaah, aaah! Osman Ağam, aah! dedi. "Getiremezsin onları. Orada sürünürler, ölürler de bir daha buraya döndüremezsin onları. Hızır bana da onlar köye dönerse iyi olur, dedi. Aah, ah Osman Ağa..."
Kasabaya girdiler, Ali Safa Beyin düşmanı Tilkioğlu Halil Ağayı önlerine alıp Kaymakama çıktılar. Köylerinin basıldığını,sabaha kadar köyün kurşuna tutulduğunu söylediler. Kaymakam bir çare bulacağını söyledi. Arzuhalci Kozanoğlu Fethi Beye bir tel yazdırdılar. Ankaraya çektiler.
Kasaba çalkalanıyordu, Ali Safa Beyin gene Vayvay köyünü adamlarına bastırdığı, bu adamların içinde Remzi Çavuşun da bulunduğu, seksen

yaşındaki Koca Osmanın dolma tabancasıyla karanlıkta Remzi Çavuşu vurup dizini parçaladığı herkesin dilindeydi.

Remzi Çavuş hemen o gün Adanaya Asker Hastanesine götürülmüştü.

Koca Osman önde, ötekiler arkada, çarşıdan geçerlerken dükkancılar, manifatura, bakırcı, ayakkabıcı, demirci esnafı, dışarı uğrayıp Koca Osmanı hayretle seyrettiler. Kadınlar, çocuklar da sokağa uğradılar. Koca Osmanı görmek için. Koca Osman kasabayı çıkıncaya kadar başını kaldırmadı. Üstüne dikilmiş yüzlerce gözün altında küçülüyor, eziliyordu. O gün kasabadan çok utandı.

13

Adem çok kısa boyluydu. Yuvarlak, hiç gülmeyen bir yüzü vardı. Boynu kısa, gözleri üç köşeliydi. İncecik dudakları sıkı sıkıya kapalıydı. Kolları, bacakları, elleri, parmakları, gövdesi, her şeyi kısa küttü. Elinde çok güzel bir Alaman filintası vardı... Yanık bir sarıya çalan saçları diken dikendi, kirpi oku gibi.

Adem bir köşeye, bir evsine oturur, hiç kıpırdamadan, yemek yemeden orada günlerce kalabilirdi.

Ali Safanın yanına altı yıl önce girmişti. Ondan önce tavşan, keklik, turaç, toy, turna avlar, Anavarza ovasının ağalarına, beylerine götürür, bununla geçinirdi. Ovada yıl on iki ay kış demez, yağmur çamur, gece gündüz demez dolaşır dururdu. Görülmedik, tuhaf kuşlar vurduğu olur, bu tuhaf kuşlarını Ali Safaya getirirdi. Cimri bir kişi olan Ali Safa Bey, Ademin kendisine tuhaf kuşlar getirdiğini görünce sevinir, kesenin ağzını açardı. Gene bir gün bu tuhaf kuşlardan birkaçıyla Ali Safa Beyin çiftliğine geldi Adem. Kuşların rengi maviye çalıyor, maviden yeşile değişiyordu. Gagaları, bacakları çok ince, çok uzundu. Ali Safa Bey bu görmediği güzel kuşlara çok sevindi:

Keşki bunlardan bir tanesi diri olsaydı, dedi.

Gün batıyordu, Adem tüfeğini omuzuna vurdu ve Akçasaza gitti. Sabahleyin de kucağında o uzun bacaklı kuştan bir tanesi vardı. Kuş Ademin kucağında, yuvasındaymış gibi rahat yatıyordu. Başında nakışlar vardı, gözleri de kırmızıydı. Bundan sonra Adem Ali Safa Beyin çiftliğinde

kaldı. Ne Adem Ali Safa Beye, ben bu çiftlikte kalmak istiyorum, kalabilir miyim,diye sordu, ne Ali Safa Bey, senin burada kalman gerekiyor, burada kal, dedi. Adem çiftlikte, sanki orada doğmuş büyümüştü, öylece kaldı gitti. Çiftlik konağının arkasındaki iki göz bir huğ boşalmıştı. Kendi yapmış gibi hemen gitti oturdu. Birkaç ay sonra da yanında bir kadınla çıkageldi. Kadın tıpı tıpına Ademe benziyordu. Öyle kısa, her şeyi öyle güdük. Konuşmayan, iri, akı çok, çakır gözleriyle bakıp duran, düş içindeymiş gibi dolanıp duran bir kadındı. Adem onu çok seviyordu.

Bundan sonra Adem, Beyin birinci güvenilir adamı oldu. Adam korkutmaya, köy basmaya, eşkıyalara ulaklığa, eşkıyalığa, ne kadar zorla yapılacak işi varsa, Bey hepsine Ademi yolluyor, Adem de Beyinin bu güvenini doğruluyor, hangi işi üstüne almışsa, yüzünün akıyla altından kalkıyordu. Az bir sürede avcı Adem Anavarza ovası köylerinin başına bir bela kesildi. Ademin elinden en çok çeken köy de Vayvay köyüydü. Yılmış, usanmışlardı.

Elinde çok güzel bir Alaman filintası vardı, attığını vururdu. Tüfeğini karısı kadar severdi. Sarıya çalan saçları diken dikendi.

Adem çok öfkeliydi. Yağız atın ardından günlerdir koşuyor, ona bir türlü bir kurşun atımı yaklaşamıyordu. Sanki bu atın bin gözü, bin kulağı vardı. En küçük bir kıpırtıyı, karartıyı ta uzaklardan görüyor, en küçük bir çıtırtıyı ta uzaklardan duyuyordu.

Uzun bir süreden beri bu kamış kökünün içine sığınmış, yağız atın yakınlardan geçmesini bekliyordu. Atın ne geldiği vardı, ne gittiği... Ne de göründüğü. Adem alışkındı, sabırlıydı, beş gün, bir hafta, on gün de kımıldamadan burada beklerdi. Ama bu at onu çileden çıkarıyordu.

Ovada atla iki kez karşılaşmış, ikisinde de daha tüfeğini doğrultmadan at, ortadan silinivermişti. Ne olmuştu, nereye gitmişti? Adem kuşkulanıyordu, bu kadar çabuk, göz açıp kapayıncaya kadar ortadan yittiğine, siliniverdiğine göre bu atta bir şeyler vardı. Tuhaf bir attı bu. İnsan gibi de değil... Cin gibi, peri gibi... Büyülü bir şey. İçinden korkmaya başlamıştı.

Gece yansı bir at ayağı tapırtısı duydu, kamışın kökünden çıktı, çok ötelerden bir at karartısı Topraktepeye yukarı süzülüp gidiyordu. Kamışlığa yeniden girdi, gecelerdir uyumuyordu, başını köke koyar koymaz gitti.

Uyandığında gün doğuyordu. Akçasazm üstünü yarı pus, yarı bulut gibi bir duman örtmüştü. Anavarza da bu dumanın ardında kalmıştı. Ancak hayal meyal seçiliyordu. Toprağın üstündeki duman gittikçe çoğalıyor, yoğunlaşıyordu. Adem kamışlıktan çıkınca gözlerine inanamadı, at ötede,

bir tümseğin üstünde, koyu bir pusun içinde kıpırdamadan duruyor, pusun içinde bir görünüyor, bir yitiyordu. Ademin yüreği hop etti, ilk olaraktan at ona bir kurşun atımı yaklaşmıştı. Hemen o anda tüfeğine davrandı, nişanladı, tetiğe çöktü. Kurşun vızıldadı. Bir an her şey pusun ardında yitti. Adem atın durduğu tümseğe doğru koştu. Az sonra atın debelendiğini görecekti, bunu bekliyordu. Ve atın kellesini kesecek, doğru Ali Safa Beye götürecek, düşmanlarının ömrü, Vayvay köyünün ömrü bu kadar olsun Beyim, diyecekti. Bey de onu memnun edecekti. Tarladan tarla, maldan mal, paradan para verecekti. On beş dönüm isteyecekti Beyden. Vermez miydi, neden vermesin, verirdi. Tümseğe geldi ki ne görsün, at, ta uzaklarda, sel yatağından Anavarza kayalıklarına doğru koşuyordu. Öylesine hızlı koşuyordu ki, sunuyor, karnı yere yapışıyordu. Adem orada durdu kaldı. Bir süre sel yatağından akan atı gözledi, at uçuyordu. Pus da yavaş yavaş kalkıyordu. At Anavarzanın dibinde bir küçücük nokta kalıncaya kadar onu izledi. Sonra at görünmez olunca, oraya, toprağa çöktü. Dişlerini sıktı. Öfkeden çıldırıyordu. Sonra korktu. Bu atta bir şey olmasın, diye düşündü. Bir peri, bir cin, bir iyi kimse at donuna girmesin! Bu kadar yakından bir atı vuramamak! Olacak gibi değil! Bir at bulmalı, hiç değilse yağız at kadar hızlı koşan, onunla kovalamalı, yaklaşınca öldürmeli. Başka türlü bu atı öldürmenin mümkünü yok, diye düşündü. Varıp gitmeli, Beyden iyi koşan bir at istemeli. Ama Beye, bir atı öldüremedim, diye nasıl söylemeli? Başkaca da bir umarı yok.

Ademin tabanı şişmişti. Şalvarının dizden aşağısını karaçalılar yemişti, şalvarın paçaları salkım saçaktı. Ellerini, yüzünü dikenler yırtınıştı. Çiftliğe doğru istemeyerek yürüdü. Konağa geldiğinde Bey daha yenice uyanmış, konağın örtmesinde elini yüzünü, genç bir kızın ibrikle döktüğü suyla yıkıyordu. Adem ötede durdu, dikildi kaldı. Bey onu görsün de, "ne var, ne yok Adem," desin, diye. Bey onu görmedi, Bey onu görmeyince yürüdü merdivenden yukarı çıktı, merdivenin başında durdu. Bey uzun bir masaya birkaç kişiyle oturmuş kahvaltı ediyordu. Neden sonra merdiven başındaki Ademi gördü:

Ne o, gel bakalım Adem, diye ona seslendi.

Adem masaya yürüdü. Beyin yüzüne hiç bakamıyordu. Bey onun atı vuramadığını anladı. Yanındakilere döndü:

Size sözünü ettiğim avcılar başı Adem bu, dedi. "Elinden ne uçan kurtulur, ne de kaçan. Şimdi yüzünden anladım ki avcılar avcısı Adem atı vuramamış. Nasıl oldu bu Adem, anlatsana!"

Adem başını kaldırdı, gözleri dolu doluydu, dokunsan boşanacaktı. Sesi titreyerek:

"Bu atın bin gözü, bin kulağı var," dedi. "Bir tuhaf bir at. Yel olup akıyor, kuş olup uçuyor. Ancak bir kere yaklaşabildim. O da kendisi gelmiş başucuma dikilmişti. Kurşunu salladım. Her şey ortadan silindi. Ben onu vurdum sandım. Bir de baktım, ta uzakta Anavarzaya doğru gidiyor. Ben bu atı anlamadım. Belki de bu bir at değil Bey."

Ali Safa Bey iç geçirdi:

O bir at Adem, o bir at, dedi. "O bir at ama, insanoğlundan daha akıllı."

O bir atsa Bey, eğer at donuna girmiş bir peri, bir cin değilse, eğer büyülü değilse ben onu vururum Bey.

Bey ona karşılık vermiyor, masadakilerle birlikte gülüyordu boyuna.

Yahu bu at seni bitirmiş Adem, dedi sonunda. "Bu ne hal?"

Adem:

Bitirdi, dedi. "Bu at peri..."

Yok Adem yok, diye sözünü kesti Bey.

Kurşun tutmuyor Bey.

Çok hızlı bir at. Bu kadar hızlı atları kolay kolay kurşun tutmaz Adem.

Adem başını yeniden yere eğdi:

Bana bir at ver de Bey, onunla kovalayayım bu atı. Belki yakalarım.

Git tavlaya da beğendiğin atı al. Ama umudum yok Adem, atla yakalayamazsın bu atı. Gene de sen bilirsin.

Adem oradan süklüm püklüm ayrıldı, evine geldi. Beyin yumuşaklığı onu bitirmişti. Azıcık da alay vardı Beyin sesinde. Atla da yakalanmaz mıydı şu domuz? At değil peri. Peri olmasa... Bu Bey de ne periye, ne cine inanır. Büyülü değilse bu at, büyülü...

Tavlada iki kır at var, ona binmeli, onunla kovalamalı yağızı. Allah kahretsin yağızı.

Ata karşı içinde bir korku... Belki ömründe vurmak isteyip de ilk vuramadığı yaratık bu attı. O gece sabaha kadar uyuyamadı. Karısı da zaten kendisine hiçbir şey sormazdı. Konuşmadılar.

Ferhat Hocanın kara, kıvırcık sakalları titredi. Yalım karası gözlerinden derin bir keder geçti. Uzun, güneş yanığı, güzel yüzü biraz daha uzadı, seyirdi. Koca Osmanın da kırış kırış yüzü acı içindeydi.

Yobazoğlu Hasan Narlıkışla köyünün en ucunda terk edilmiş, çitleri bel verip, çatısındaki sazları dökülmüş delik deşik bir huğa sığınmıştı. İçerde bir çam bardak, bir tek yatak, üç dört sahan, bir tek tencereden başka hiçbir şey yoktu. Üç çocuğunun üçü de hastalanmıştı. Huğun köşesinde bir hasırın üstüne uzanmışlar inleyip duruyorlardı. Yobazoğlu da zayıflamış, ufalmış, eriyip bitmişti. Ellerindeki, yüzündeki yaralar daha işleyip duruyordu. Yobazoğlu gene de gülüyor, sanki hiçbir şey olmamış duygusunu uyandırmaya çalışıyordu. Karısıyla bir yas gibi dolanıyordu evin içinde. Bu yıkık eve alışamamış, yanan evini, o yangın gününü bir türlü unutamamıştı.

Koca Osman, boğazı düğümlenerek, titrek sesiyle:

Ferhat Hocayla sana geldik ki, yavrum Hasan, bu gurbet ellerde daha fazla sersebil olmayasm. Şu oturduğun eve bak! Gerin geçimin de yok herhalde. Ne demeye geldin buraya? Köylü sana ne yaptı? Burada acından da ölürsün. İnsan ölürse de kalırsa da emmisinin dayısının içinde ölüp kalmalı. Seni götürmeye geldik. Şuradan bir araba tutalım da bindirelim çoluk çocuğu, varıp gidelim köyümüze.

Hasan başını yere dikmiş Ferhat Hocaya da, Koca Osmana da hiç bakmıyordu. Ne düşündüğünü de hiç belli etmiyordu. Yüzünde de hiçbir değişiklik olmuyordu.

Koca Osmandan sonra Ferhat Hoca konuştu: "Seni köye götürelim Hasan," diye bitirdi sözünü.

Hasan başını kaldırdığında yüzü tanınmayacak gibi olmuştu. Gözleri dolu doluydu. Çaresiz kalmış bir çocuğa benziyordu.

Ben o köye gidemem, dedi.

Koca Osman:

Gidersin, diye bağırdı. "Hem de eşşekler gibi."

Ferhat Hoca:

Gidersin ki ya mecburi, diye Koca Osmanı destekledi.

Gidemem, dedi Hasan, bir çocuk çaresizliğinde ellerini koynuna sokarak.

"Çavuştan korkma," dedi Koca Osman. "Çavuşu bizim köyde vurdular. Hem de başparmağım kalınlığında bir domuz kurşunuyla. Hem de iki yüz elli yıllık bir dolma tabancadan çıkan kurşunla. Bizim köyü gece basmaya gelen çavuşu işte böyle vurup dizkapağını parça parça eyleyerekten öküz

gibi böğürttüler. Şimdi Adanada hastanede ağzı yukarı yatıp öküz gibi böğürüyor. Neden ki dersen Hasan kardaş, yalnız dizkapakları domuz kurşunuyla parçalananlar böyle bağırırlar. Mustafa Kemal Paşaya da tel çektik ki, çok güzel bir tel. İşte Allanın güzel adamı Ferhat Hoca. Dinine imanına söyle Ferhat Hoca, tel nasıldı? Ne yazmıştı arzuhalci Kozanoğlu Fethi Bey, dinine imanına söyle, Fethi Bey çok okumuş bir adam değil mi? Bir yumuşak, iyice bir adam ama, yazısı taşa geçmez mi? Fethi Bey bir yumuşak adam ama Kozanoğlu değil mi? Göl yerinden eksik olmayan şu Fethi Bey değil mi? Ne yazdı Mustafa Kemal Paşaya, söyle Hocam, söyle de bilsin Hasan. Sen bu vatanı böyle mi kurtardın? Candarmalar, çavuşlar, hem de derebeylerin kalıntıları her gece köyümüzü basıp kurşunlasınlar, ırzımızı, namusumuzu payimal etsinler diye mi kurtardın? Ne yazdı ne, kim yazdı kim? Kozanoğlu Fethi Bey yazdı ki, Hükümetin ağaların arkasına geçip köyleri kurşunlamaları ayıptır. Onun için bir çare bulmak gerektir. Ne yazdı ne, kim yazdı kim? Kozanoğlu Fethi Bey! Dön köye Hasan. Sen bir Kürt oğlusun. Babanda yiğitti. Hem de Kızılbaş oğlusun sen. Kızılbaşlar korkmazlar. Yüce dağların kartallarına benzerler. Türkü söylerler ki, çok yanık. Elalemin parmakları ağızlarında kalır, Kızılbaş türkülerini dinlerken... "

Koca Osman konuştu, sesi çıkmaymcaya kadar, dişsiz ağzından tükrükler saça saça söyledi. Sonra Kafdağı hikayesini, karanlığı, karanlik duvarına gelip kafalarını vurmuş, umutsuz yolcuları, sonra karanlığın üstüne bir kılıç gibi inen ışığı anlattı.

Ne diyorsun Hasan? diye sordu. Terlemişti, göğsünü açtı, ak, uzun kılları ıslak ıslak sıvazladı. Parmaklan ekşi ter koktu.

Sözünü:

Yusufu kuyudan çıkaran Mevla, bir gün olur bize bakmaz mı dersin? diye sürdürdü. "Haa, ne diyorsun Hoca?"

Sonra sözü onun ağzından Ferhat Hoca aldı:

Yusufu kuyudan çıkaran Mevla, hiçbir zaman iyi kullarını darda koymaz. Seni köye çağırıyorsak, elbet bizim de bir bildiğimiz var. Koca Osman ne dedi? Kafdağında yolunu yitirmiş, gelmiş de bir karanlık duvarına başını vurmuş, umutsuzluk duvarı önünde yığılışıp kalmışlar. Gidecekleri yer yok. İşte durum böyle bir merkezde iken kılıç kesmez, soluk aldırmaz karanlık duvarının üstüne bir top ışık düşmez mi? Bu yaşa gelmiş Koca Osman Ağa, bu ışığın ne ışık olduğunu biliyor, hem de bu ışığa inanmış. Bir de yolcular var, Yobazoğlu. Çölde susuz kalmış üç kişi bir seferinde... Susuzluktan

ölecekler. Güneş de hiç batmıyor. Üç kişi dilleri bir karış dışarda dolanıp duruyorlar. Dolandıkları yerin ortasında bir kuyu var ki, yeşillikler içinde... Suyu da kar. Göremiyorlar kuyuyu. Kuyu bir yana gidiyor, onlar başka bir yöne. Sonra bir ak kuş görüyorlar havada. Yolculardan birisi Koca Osman Ağa gibi gün görmüş, her şeyi bilen bir kişi. Kuşun uçtuğu yere yürüyelim, eliyor. Yürüyorlar. Kuş doğru suya gidiyor. Kanatlarını sallayışma bakın kuşun. O da susuzluktan yanıyor. Kuşun izine düşmüşler, varmışlar bakmışlar ki, yeşillikler içinde bir su kuyusu... İçmişler ve de ölümden kurtulmuşlar. İşte Koca Osman ak kuşu görendir. Sana gelmiş diyor ki, ak kuş suya gidiyor. Sen ne diyorsun Hasan? Köye dönüyor musun, dönmüyor musun?

Koca Osman:

Bu ak kuş meselini iyi buldun Hocam, dedi sevinip gülerek. "Bundan münasibi bulunmazdı. İşte ak kuş havalanmış. Bak Yobazoğlu Hasanım, bak Kızılbaşım, ak kuş, suyun abıhayat akan kaynağına uçuyor. Dön köye."

Daha çok konuştular, çok meseller anlattılar. Yobazoğlunun gözü iyice yılmıştı, köye döndüremediler. Yobazoğlunun yıkık huğundan çok üzgün ayrıldılar.

Yolda atlarını yan yana sürüp, bir süre hiç konuşmadılar. Anavarzaya aşağı Dumlukaleye doğru gidiyorlardı.

Ferhat Hoca:

Gelmezler, diyordu. "Gelmeyecekler. Canlarından korkuyorlar. Can korkusu girdi mi bir insanın derisinin altına, o adamdan hayır bekleme Osman Ağa."

Yol boyunca Ferhat Hoca konuştu söyledi, Osman Ağa sustu.

O geceyi Hacılar köyünde geçirdiler. Ferhat Hoca hep konuşuyor, Koca Osman susuyordu.

Gün ışırken Dumlukaleye doğru yola çıktılar. Ferhat Hoca Hacıları çıkar çıkmaz sordu:

Bir şey mi var, ne susuyorsun hep Osman Ağa?

Susuyorum, hem de düşünüyorum ki, sen bendeki ak kuşu ne bildin?

Sen söyledin Osman Ağa.

Nerden gördün?

Görmedim Osman Ağa. Sen umutlusun, ben de umutluyum. Demek bir bildiğin var.

Var Hocam. Hem de nasıl bir bildiğim var!

İçi içini yiyor, aah, bir söyleyebilsem diye yüreği alıp alıp veriyor, kıvranıyordu. Yüzü bir kırışıyor, açılıyor, seviniyor, üzgünleşiyordu.

Sonunda:

Bir ak kuş ki, ne ak kuş Ferhat Hoca! Görmelere seza. Bir ak kuş ki, aaaah Ferhat Hoca! Bir ak kuş ki, ak bir şahin Ferhat Hoca! dedi.

Sonra da pişman oldu. Ak şahini düşünürse Ferhat Hoca, ak kuşun kim olduğunu bilebilirdi.

Ferhat Hoca:

Görmelere seza, diye dalgın onun sözlerini yineledi.

Ertesi gün Sarıçama vardılar. Köylüler kepir taşlı bir kesmeliğe yerleşmişler, kırık dökük birkaç huğ, birkaç küçük toprak dam yapmışlardı kendilerine. Bir bölüğü eski kıl çadırlarda, bir bölüğü derme çatma alacıklarda oturuyorlardı. Köylüler onları çok iyi karşıladılar. Üstleri başları dökülüyordu. Hepsi zayıflamış, bir deri bir kemik kalmıştı. Çocukların hemen hepsi sıtmalıydı.

Koca Osman eski köylülerini bu halde görünce çok duygulandı, gözyaşlarını tutamadı. Ferhat Hoca da bozuldu.

Azıcık kendine gelen Koca Osman tepeden inme girdi söze:

Sizin bu kötü halinizi duyup ve de yüreğim ağzıma gelip, yanıma da Ferhat Hocamızı alıp, Allahm bu güzel adamıyla bir olaraktan sizi almaya, alıp da köyümüze götürmeye geldim.

Bir süre kimseden çıt çıkmadı. Sonra Abdurrahman konuştu:

Evimiz yanmadı mı ki evimize gidelim? Tarlalarımız sürülmedi mi ki, kızlarımız kaçırılmadı mı ki, hayvanlarımız kesilmedi mi ki, insanlarımız öldürülmedi mi ki... O köyde oturulacak hal mi kaldı ki köyümüze bizi alıp götüreceksin Koca Osman? Ali Safa mı öldü, yoksa bize kardaş mı dedi? Hükümet bizden yana mı geçti, İnce Memed mi çıktı ortaya yeniden? Ne değişti de köye götüreceksin bizi?

Koca Osman İnce Memed sözünü duyunca sevindi, umuda düştü ama, aaah, söyleyemezdi ki, aaah!.. Ferhat Hocayla göz göze geldiler bu an, anlamlı bakıştılar. Koca Osmanın gene içi kaynadı, söylesem mi?

Sözü aldı, uzun uzun konuştu. Yalvardı, tehdit etti, gürledi, öğüt verdi, okşadı, karanlık duvarını delen ışığı anlattı, döndürüp çevirip birkaç kere ayrı ayrı söyledi. Sonra ak kuşu da ballandıra ballandıra söyledi. Başka meseller bulup hepsini de söyledi.

Sonra sözü Ferhat Hoca aldı, o da söyledi. Çavuşun köyde vurulduğunu, bir daha artık karakola gelemeyeceğini söyledi. Daha bir sürü meseller

çıkardı ortaya. Ferhat Hocanın mevlut okumaya alışmış sesi çok dokunaklıydı. Hocayı dinleyenlerin gözleri doluyordu. Hoca güzel sesiyle Kurandan Arapça ayetler okuyor, sonra açıklıyordu. Ayetler köylülerin topraklarına geri dönmesi düşüncesini destekliyordu.

Akşama kadar uğraştılar, köylülerin aklını Vayvaya dönmeye çelemediler. Akşamüstü Koca Osman yemeklerini kabul etmeyip:

Lanet olsun sizin gibi insanlara, diye bağırıp ayağa fırladı. Öfkesinden zangır zangır titriyordu. Yüzü kağıt gibi olmuştu. Ferhat Hoca onu yatıştırmaya çalışıyor, düşüp ölüverecek diye korkuyordu. Koca Osmanı azıcık yatıştırdıktan sonra atma bindirdi, kendisi de bindi. Bu kadar öfkeye şaşırıp kalmış köylülere doğru atını sürdü, ağır, tok, durgun bir sesle sözcükleri tane tane söyleyerek:

Siz Allanın lanetine zaten uğramışsınız. Size diyorum ki, Allahın belasına da uğrayacaksınız. Varm geberin şu ot bitmez kepir taşın içinde. Geberinceye kadar. Yıktınız Vayvayı.

Köylüler hiçbir söze varamadılar. Yerlerinden kıpırdayamadılar bile. Gün kavuşuncaya kadar orada öyle dikildiler.

Ay daha doğmamıştı, karanlıkta at sürüyorlardı. Gece yarısına kadar konuşmadan yan yana gittiler.

Koca Osmanm aklından Ferhat Hocanın İnce Memedi bilip bilmediği hiç çıkmıyordu. Bir, bilmeyen adam bu kadar mutlu olabilir mi, diye düşünüyor, az sonra, ne bilsin Ferhat Hoca, aslında yiğit adamdır, diye tam tersini aklından geçiriyordu. Sonra da, söylesem, Ferhat Hoca da Memedi görse, onunla konuşsa, diyordu. Ne icap eder ki... Ferhat Hoca hayınlık etmez, diye güvenini tazeliyor, sonra da insanoğlu çiğ süt emmiştir, güven olmaz, diye vazgeçiyordu. Dilinin ucuna ucuna geliyor, İnce Memed, diyecek oluyor, hemen vazgeçiyordu.

En sonunda dayanamadı:

İnce Memed... dedi durdu.

Ferhat Hoca:

Ne olmuş İnce Memede? diye sözün üstüne atıldı.

Koca Osman bir süre bocaladıktan sonra:

Ferhat Hoca... dedi, gene sustu.

Neden sonra:

Ferhat Hoca, dedi... Bu Ferhat Hoca nereden gelmişti? Kimdi, kimin nesiydi? Vayvaydan evlenmiş, bir akraba kızını almıştı ama, kimdi? Güvenilir miydi? Bir gözden bir göze güvenmek var mı?

Ferhat Hoca!

Buyur Osman Ağa.

Ferhat Hoca, İnce Memed şimdi sağ olsaydı...

İnce Memed ölmüş mü dersin, Osman Ağa?

Hani sözün gelişi. İnce Memed eskisi gibi dağda olsaydı, bize yardımı dokunur muydu dersin?

Ferhat Hoca büyük bir imanla:

O yiğit, iyi, temiz bir uşaktı, dokunurdu, dedi.

Koca Osman:

Keski şu sıralar dağda olsaydı, ya da sağ olsa da yanımızda olsaydı, o karanlığa düşen bir top ışık gibi ışık olur muydu Ferhat Hoca?

Ferhat Hoca:

Olurdu, dedi.

Ak kuş?

Böyle adamlar hep ak kuştur, dedi Ferhat Hoca. "Bunların işi hep ak kuş olmaktır. Kalaycıyı nasıl öldürdü, öldürdü de çarkına okuduydu Ali Safanın, öyle değil mi?" Koca Osman:

Keşki gene ortaya çıksa, dedi. "Çıksa da bu Ali Safanın canına bir daha okusa ki, muhkem. Belini doğrultamasa Ali Safa..."

15

Evi Seyran Kıza vermişler. Seyran Kızın başına gelenler, düşman başına gelmesin. Ev nasıl bir evdi kim bilir? Çıkıp görmeyi çok istiyordu Memed. Tarla nasıl bir tarlaydı, neredeydi? Onu da Ali Safa almıştı. Ali Safa nasıl bir adamdı? Ne istiyordu, bu kadar tarlayı ne yapacaktı? Padişahlık mı kuracaktı Anavarza ovasında? Koca Osman ne diyordu, şu Anavarza kayalıklarının tepesinde Ermeni krallarının kalesi var, diyordu. Bütün Çukurova o zamanlar Ermeni kralının buyruğundaymış. Ali Safa Bey öyle mi yapmak istiyor acaba?

İnsafsız, zalim, insanlığa yaraşmaz işler yapıyor Ali Safa. Hükümet de arkasında. Koca Osman, onu dizinin dibine oturtmuş, üç gün üç gece Çukurovadaki ağaları, beyleri anlatmıştı. Memed zaten artık bunları iyi biliyordu, ama Koca Osman daha iyi anlatmıştı. Şimdi her şeyi apaçık

görüyor, her şeyi çok iyi biliyordu. Gittikçe de kızgınlığı artıyordu şu ağalara karşı. Bunların her birisi Abdi Ağadan daha beterdi. Hele şu Ali Safa Bey... Adını andıkça ürperiyordu. Hepsi de toptan kendisine düşmandı. Çukurovada Abdi Ağayı kanadının altına alan Ali Safa Beydi. Bunlar, bu ağalar beyler, biribirlerine ne kadar düşmansalar, o kadar dosttular. Abdi Ağanın ölümü onları deli etmişti. Bu yüzden çeteler kurmuşlar, koca Toros dağlarını delik delik köy köy aratmışlardı. Eğer kaçıp kurtulmasaydı, mümkünü yok öldüreceklerdi. Dağlarda ayağa kalkmış binlerce köylü, yüzlerce candarma, Koca Memedi, Hacı Duranı, Çete Durmuşu aramıyorlardı. Aradıkları, bulamayınca da deli divane oldukları, kendisiydi. Nereye gitse bulacaklar, öldüreceklerdi. Öldürülen Abdi Ağa değil, kendileriydi. Abdi Ağanın kişiliğinde öldürülen ağalardı. Bundan dolayı hiçbir zaman kendisini bağışlamayacaklardı.

Şu Ali Safa Bey bu köylüye bu kadar zulmetmişti de bir tanesi çıkıp da ağzına bir kurşun neden sıkmamıştı? Herkes yılgındı. Çukurovanm "köylüsünün çoğu bugünlerde, yan yarıya zulümden göç etmişti. Ovada bir yer bulmak için dolanıp duruyorlardı. Vayvay köyü de yarı yarıya boşalmıştı. Ali Safadan o kadar gözleri yılmış ki, bir sabah gözünü açıp bakmışsın ki köyde kimse kalmamış, göç edip gitmişler. Yılgın köylünün gözü kaçmakta. Koca Osman yılgın köylüyü nasıl tutacak, bir türlü bilemiyor, çırpınıp duruyor. Koca Osman bir Akmezar köyü, Akmezar köyünde bir İdris Ağa anlatıyor ki, İdris Ağanın haline yürekler dayanmaz. İdris Ağayı pençesine alıp kıvrandıran Bey, Mustafa Kemal Paşanın yakm arkadaşı Arif Saim Bey. Otomobili de varmış. Çukurovanm tozlu yollarında hep otomobille geziyormuş Arif Saim Bey. Memed hiç otomobil görmemişti. Görmeye can atıyordu. Koca Çukurda bir tek kişinin altında otomobil varmış, o da Arif Saim Beyin. Köylüler, ağalar Arif Saim Beyden çok korkuyorlar. Ondan Ali Safanın da ödü patlıyormuş.

Memed karanlık huğun içinde köşeye oturmuş, tüfeği kucağında, kırık dökük bunları düşünüyordu. Kapalı tahta pencerenin yarığından içeriye uzun bir ışık yolu iniyor, huğun toprak tabanında bitiyordu. Işık yolunun içinde binlerce parlak toz parçacıkları kaynaşıyordu. Memed birkaç kez sağ elini ışık yoluna tuttu. Işık içindeki eli büyüdü, güçlendi. Bir tuhaf bir duygu içindeydi Memed. Köylülerin yılgınlığı, umutsuzluğu yavaş yavaş onu da içine alıyordu. O da köylüler gibi karanlık duvarına gelip başını vurmak üzereydi.

Ferhat Hocayı görmüştü kapı aralığından iki kez. Hiç Hocaya benzemiyordu. Kıvırcık abanoz sakalı, iri yalım karası gibi gözleri, kıvırcık saçları, kartal burnuyla güvenilir bir adama benziyordu. Koca Osmanın dediğine göre bir Ramazan günü yorgun, sırtında torbası, torbasının içinde kitapları, çamaşırları, Anavarza yönünden gelip köye girmiş, hemen o akşam boş bir evi cami yapmış, köylüyü teravih namazına sokmuş, imam durmuştu. O gün bugündür köyün hocasıydı. Dinden hemen hiç konuşmaz, namazını kıldırır işine gücüne bakardı. Vayvaydan bir kızla evlenmişti. Evlendiği kızın biraz da tarlası vardı. İmamlık ücreti almaz, tarlayı eker biçerdi.

Köylü önceleri ondan ürkmüş, çekinmiş, sonra yavaş yavaş alışmış, onu da köylüden saymıştı. Ama daha Ferhat Hocanın büyüsü üstündeydi. Ona herkes daha bir büyülü kimseye bakar gibi bakıyordu. Koca Osman hem ona güveniyor, onu seviyor, hem de ondan çekiniyor, ondan ürküyordu. Çukurovanm ağaları da Vayvaya böyle bir hocanın geldiğini duymuşlar, önceleri onunla epeyce ilgilenmiş, sonra onlar da alışmışlar, zararsız bir kimse olduğunu öğrenmişler, unutmuş gitmişlerdi. Yalnız Ferhat Hocanın yakışıklılığı günden güne bütün Çukurovaya yayılmış, kadınların diline düşmüştü. Uzak köylerden, Adanadan, Kozandan, Tarsustan, hatta Mersinden, İskenderundan muska yazdırmak bahanesiyle genç kızlar, kadınlar onu görmeye geliyordu. Ferhat Hoca yazdığı muskaların karşılığında da para almıyordu. Ve ünü gittikçe bütün Çukurovaya yayılıyordu.

Memed binbir karışık duygu içindeydi. Karanlık huğun içinde durmadan, durmadan her şeyi düşünüyordu.

Acaba bu köy kendisine mezar mı olacaktı? Vurulursa, neresinden vurulacaktı? Ölümü nasıl olacaktı? Ölüm gelirken nasıl gelecekti, bir karanlık mıydı ölüm, nasıl bir karanlıktı? Uyku gibi mi? Çok mu sızlardı ölüm yarası?

Bazı bazı ölürcesine korkuyor, ölümü, boşluğu ta yüreğinin başında duyuyor, titriyor, bedeni tepeden tırnağa bir ölümle ürperiyordu. Kendi kendini çoktan ölüme mahkum etmişti ama, ölümün nasıl geleceğini bir türlü kestiremiyor, dehşet de merak ediyordu.

Yakalanmayacak, candarmanın eline geçmeyecek, hapisaneye girmeyecek, yargıç önüne çıkmayacaktı. Candarmayı, mahpusaneyi, yargıcı ona Hatçe anlatmıştı. Hatçe onları anlatırken, "Ölüme bin kere kurban olayım Memed," diyordu.

Memed bazı bazı bir öfkenin hışmıyla silkiniyor, "Dövüşerek öleceğim," diye bağırıyordu. İçinde onulmaz bir öç alma duygusu vardı. Bunu Abdi Ağa bitirememişti. Bu öç duygusunu bir yere yerleştiremiyordu. Karakoldaki Çavuşa yönelmişti öfkesi, Yobazoğluna dayak atan Çavuşa... Hükümete, Ali Safaya, Arif Saim Beye... Öcü kişilerden kişilere gidip geliyordu.

Memed bazan görmediği, bilmediği Ali Safayla dövüşüyor, onu öldürüyor, kellesini getirip Vayvay köyünün içine atıyor, çekip gidiyordu dağlara. Koca Osman ona, şahinim bizi kurtardın, köylüye can verdin, diye ağlayarak sarılıyordu. Akmezar köylüleri de düğün bayram ediyorlardı Arif Saim Beyin ölümünden sonra. Memed bunları düşünürken kurşun sıkıyor, öldürüyor, kelleler kesiyor, kan ter içinde kalıyordu.

Sonra birden umutsuzluk duvarına başını vuruyordu. Koca Osmanın artık burasına kadar gelmişti. Köye geldi geleli lisanı hal ile anlatmadığı kimse kalmamıştı köye geldiğini, evinde olduğunu. Bir gün de patlayıverecek, herkese bağıra bağıra büyük sırrını söyleyecekti. Söyleyince ne olacaktı, ağalar, beyler, hükümet duyacak, olan olacaktı. Epeydir buradaydı. Uzun kalmıştı. Gene de Koca Osman yiğit çıkmış, herkese geldiğini söylemeye can attığı halde, hiç kimse duymamış, öğrenememişti. Artık burada durmamalıydı.

Oturduğu yerden kalktı, kapıya geldi, kapının yarığından dışarıyı seyretti. Bir kürk tavuk, arkasından on beş, yirmi tane civciviyle avludaki tozların içinde yumak yumak san yuvarlanıyordu. Avlunun ardındaki yoldan kısa boylu, geniş kalçalı, kırk belikli saçları bütün kuluncuna yayılmış genç bir kız geçti. Bir köpek, kuyruğunu patancınm arasına kıstırmış, büzülmüş, duvarın dibine sinmeye çalışıyordu. Köroğlu geldi Memedin aklına. Köroğlundan sonra anasını, Hatçeyi düşündü. Hürü Ana ne yiğit bir kadındı. Şu Çukurovadaki her köyde bir Hürü Ana olmuş olsaydı Ali Safa da, Arif Saim Bey de görürdü gününü. Sonra yaşlı iyi yürekli Durmuş Ali... Sonra Topal Ali. Becerikli, iyi dost Topal Ali... Recep Çavuş, Cabbar... Cabbar eşkıyalık günlerini unutmuş, köye yerleşmiş, büyük bir tarla da mısır ekmiş. Evlenmiş, iki de çocuğu olmuş.

Hatçe, anası, Abdi Ağa, dağlar, mağara, Kalaycı, hepsi kafasının içinde kopuk kopuk, aydınlık, belli belirsiz, karanlık, biribirine karışmış, acı, tatlı, büyülü, taş gibi sert bir düş dünyası... Kafasında dönüp duruyor. Bir seviniyor, bir derin kedere gömülüyor. Kapıda bir akasya ağacı yoğun, sıcak

kokusunu yayıyor. Binlerce arı çokuşmuş, dolaşıyor akasya çiçeklerinin üstünde, yöresinde. Ağır, sıcak, yoğun kokudan sarhoş.

Ulu çınar ağacı geldi gözlerinin önüne. Bir büyük yelde akıyordu yaprakları. Gürlüyordu. Mor kayanın ortasında kıpkırmızı keditaşağı çiçekleri bitmişti. Bir ocak, bir büyük top. İki kolunla kucaklayamazsm. Yalım gibi, keskin bir kırmızılık oturmuştu mor kayaların ortasına. Çok uzaklardan gözüküyordu. Keskin bir kırmızı geldi gözlerinin önüne, yandı, durdu. Köy, en küçük taşı, suyu, damları, küçük çocukları, çiçekleri, arıları, dağları, kayaları, insanları, kuşlarıyla gözlerinin önündeydi. Burnuna tütüyordu. İçinde dayanılmaz bir istek duydu. Nasıl olsa bugünlerde öldürüleceğim, diye düşündü. Şu köyü dünya gözüyle bir daha göreyim.

Dağları candarmalar, köylüler tutmuştu. Karınca gibi talamışlardı tekmil Torosu. Delik delik, mağara mağara eşkıya arıyorlardı. Köyden birisi çıkıp da söylemez miydi? Burada da söyler, diye düşündü. Her yerde söyler. Eşkıyayı uçan kuş söyler, yatan taş söyler. Eşkıyanın sonu erinde geçinde kurşundur. Ama iyi, tatlı, insanca, namuslu bir ölüm olmalı gelen, gelecekse...

Koca Osman Ağa gelsin de iznini alıp bu gece yollara düşelim.

Kendi kendine böylece söylenir, düşünür dururken Kamer Ana eve doğru koşarcasına geldi. Anahtarı sokup iki çevirişte kapıyı açtı. Kapının yanındaki Memedi gördü:

Ne o yavru? dedi. "Ne yapıyordun burada?"

Memed:

Dışarıyı seyrediyordum Ana, dedi. "Canım sıkıldı da..."

Kamer Ana ona doğru uzandı, eğildi, usulca:

Köylü biliyor, dedi. "Bizim evde bir şeyler olduğunu sezinliyorlar ama, senin evde olduğun akıllarına gelmiyor. Herkesin gözü bizim evde. Aaah, o çocuk Osman yok mu, netti eyledi de herkesin gözünü bizim evin üstüne çekti. Bizim çocukların hepsi beni bir sıkıştırdılar, bir sıkıştırdılar, söyle evde ne var, babamızın dilinin altındaki nedir, dediler. Ben de onları yatıştırdım ama inanmadılar. Bence evi ararlar bugün. Ya da evi göz altında tutarlar, beklerler evi. Sen yüklükten çıkma Osman gelene kadar, olur mu?"

Memed.

Olur, dedi ama, yüreğine de bir korku düştü. Şu Çukurovanın düzünde candarmayla çatışırsa ne yapardı? Sonu ölümden başka bir şey değildi. Geceyi bekleyip, sonra sıvışmaktan başka çare yoktu. Geceye ne kadar zaman vardı?Kapının tahta yarığından güne baktı, gün yıkılmış gitmişti. Az

kaldı diye sevindi. Gidecekti ama üzülüyordu. Kendisini bu kadar candan seven bir insana sağlıcakla kal diyemeden, helallaşmadan nasıl giderdi? Koca Osman onu anası kadar, Hatçe kadar seviyordu.

16

Ali Safa Bey öfke içinde konağın sofasında gidip geliyor, söyleniyor, homurdanıyor:

"Attığın taş dediğin kuşu vurmuyor," diye hayıflanıyordu. "Daha ne kadar sürecek bu savaş! Topraklar bomboş duruyor. Şu işe yaramaz köylüler ne toprağa kendileri bir şey yapıyorlar, ne de bizi bırakıyorlar."

Zeynel sofanın ucundaki kerevette büzülmüş oturuyor, Ali Safa Beyin öfkesinin iniş çıkışlarına göre değişiyordu. Üzülüyor, seviniyor, umutsuzlanıyordu. Ali Safa Bey gelip karşısında dikilip duruncaya kadar bu böylece sürdü gitti.

Ali Safa Bey alaycı, tepeden:

Hani, diye gürledi, "hani Zeynel? Hani, Vayvay köyü bu bahar göç edip gidecekti? Ne de bilirmişsin, ne de anlarmışsm! Hani, hiçbir şey olduğu yok. Ne olmuş, biliyor musun Zeynel, ne olmuş? Koca Osmanla Ferhat Hoca önce Yobazoğluna gitmişler, Vayvaya geri getirmek için, sonra da Sarıçama... Yalvarmışlar yakarmışlar, onları köye getirememişler. Sen diyordun ki, bu bahara kimse kalmaz köyde. Ne oldu Zeynel?"

Vallahi bilmem Beyim. Bilmem ki ne oldu? Düşünüyorum, araştırıyorum, bir türlü bulamıyorum. Yobazın evi yandıktan sonra, köyün üstüne her gece böyle yağmur gibi kurşun yağdıktan sonra köylüler köyde kalamayacaklardı ama, ne oldu? Anlamadım Beyim. Önce Koca Osman dikildi köyün ortasına. Sonra Ferhat Hoca... Her şey birden değişti. Yılmış bitmiş köylü cana geldi. Vallahi bilmem Beyim, bir şey oldu ama, ne oldu?

"Bu sümsük Kaymakam, Yüzbaşı, ya da Hükümetten başka biri onları üstümüze kışkırtmasın? Ama kim kışkırtacak, hepsi adamımız, hepsi emrimizde. Yoksa Arif Saim Bey... Arif Saim Bey olmasın! Arif Saim Beyse yandık. Arif Saim Bey göz dikmesin buralara... Göz dikip de Vayvaylıları üstümüze kışkırtmasın?"

Arif Saim Beyî çok düşündüm, çok araştırdım. On yıl önce Koca Osmanla bir kere konuşmuş. Köyden başka hiç kimseyle şimdiye kadar görüşmemiş.

Ferhat Hocayla?

Hiç.

Bu Ferhat Hocaya ne oldu? Şimdiye kadar etliye sütlüye hiç karışmıyordu.

Çok öfkelenmiş diyorlar, en çok ata öfkelenmiş. Bir de köyün her gece kurşunlanmasına. Bir de Yobazoğlunun haline. Atı ovada dönerken görüyor, gözlerinden yağmur gibi döküyormuş. Çavuşu vuran Koca Osmandır diyorlar. Koca Osman eskiden böyle değildi. Köy kurşunlandığında başını dışarıya çıkaramazdı, değil Çavuşu vurmak."

Bence değişiklik Koca Osmanda. Arif Saim Bey... Bu kadar küçülmez. Bir de Vayvay köyünün topraklarına ihtiyacı yok. Bir de beni sever. Vayvayın topraklarını istiyorsa bana söyler... Yok, yok. Hiç kimseyi düşünemiyorum. Belki Ferhat Hocadan güç alıyorlar.

Belki ama öğrenemedim. Biliyorum ki direnme Koca Osmandan başladı.

Uzun uzun Koca Osmandaki değişikliği anlattı. Bayramlık giyitlerini, piposunu, köyün içinde hiç kimseyle konuşmadan gülümseyerek üç gün gidip gelmesini, Yobazoğlunun evi yanarken gülerek pipo içmesini, her şeyi en ince ayrıntısına kadar anlattı.

Ali Safa Bey sedire çökerken:

Ben bu Koca Osmandan hiçbir şey anlamadım, dedi.

Zeynel:

Çok cesur bir adam, diye karşılık verdi. Gözüpek. On beş tane harbe girmiş çıkmış. Bedeni tüm yara içinde... Git gel akıllı bence... Bir, çok korkak oluyor, eline vur lokmasını al, bir, çok cesur oluyor, öfkesinden yanına yaklaşılmaz. Bir de çok canını seven bir adam. Ben de bu adamı anlamadım gitti."

Ali Safa Bey elini çenesine verdi, çenesini, boynunu kaşıdı:

"Biz de çok harbe girdik çıktık ama, bu geberesice gibi herkesin hakkıyla oynamadık. Herkesin topraklarını işgal etmedik. Bu kocamış köpek gibi memleketin istikbaliyle oynamadık. Milletin Çavuşunu kurşunlamadık. Alacağı olsun o kocamış köpeğin. Bir de o ne idiği belirsiz, hoca mı, imam mı, eşkıya mı işte onun. Alacakları olsun. Bindireceğiz Zeynel, bindireceğiz, bindireceğiz. Ta ki canları burunlarından gelinceye kadar, canlarından usanmcaya kadar, Vayvay onlara cehennem oluncaya kadar. Ya

topraklarımı bırakacaklar, ya da bu dünya onlara cehennem olacak. Şimdi söyle, nereden başlayalım Zeynel?"

Bir düşüncem var Ağam, dedi. "Yağmur Ağaya gidelim, söyleyelim ki köyde ne kadar at varsa hepsini çaldırsın."

"İyi akıl," dedi Ali Safa Bey, sevindi. "Üstelik her çalman at başına da bir lira vereceğim Yağmur Ağaya. Üstelik de adamlarım ona yardım ederler. Sen de yardım edersin Zeynel."

"Ederim Bey..."

Şimdi atlar bir başlangıç olur. Ya dize gelirler, köyü, aman Allah diye bağırarak bırakır giderler, ya da... Ya da beklesinler. Belalardan bela beğensinler.

Zeynel gözlerini yumup dudaklarını tatla yaladı:

"Bela beğensinler," dedi.

Bu gece Yağmur Ağaya gidiyorum. Sen de Mehedinli köyüne git, bir de Çıkçıklara... Bizim akrabalara söyle, bu gece köyü gene kurşunlasınlar. Kurşunlasmlar ki, her gece köyü basanın Çavuş olduğu anlaşılmasın.

Şimdi gidiyorum Bey, dedi Zeynel, konaktan indi, ata bindi sürdü.

Ali Safa Bey düşünüyordu, eğer karşı koyma gücünü bunlara Arif Saim Bey veriyorsa, bu topraklara göz diktiyse onunla başa çıkmak zordu. Çok yakından tanıyordu Arif Saim Beyi. Kasabada candarma üsteğmeniydi ve Bingöllü bir Kürttü. Atak, gözüpek, tutkulu bir kimseydi. Gözünü daldan budaktan sakınmazın biriydi. Adanayı Fransızların işgal ettiği sıralar Fransızlarla Kuvayi Milliyeciler arasında ikili oynuyordu. Çok zekiydi. Bugün Ankara Hükümeti demek, Arif Saim Bey demekti. Mustafa Kemalin en yakın adamıydı ve en gözde mebusuydu. İnşallah Arif Saim Bey değildir Koca Osmanı kışkırtan. Başka kim olursa olsun, başa çıkılır. Yeter ki Arif Saim Bey olmasın karşıdaki... Arif Saim Bey olsa böyle alttan alta köylüleri kışkırtmaz, doğrudan doğruya işe karışır, köylülere dokunma Ali Safa, diye bir haber gönderir. Yiğitsen ondan sonra köylülere karış. Kaymakam? Ya Kaymakam? Onda o yürek yok ama, gene de içten pazarlıklı, saman altından su yürüten birisine benziyor. Bu Kaymakamı tez günde buradan attırmak, daha mutemet birisini bulup getirmeli. Candarma Kumandanı Yüzbaşı... Onun etliye sütlüye karıştığı yok. Hiçbir şeyi anlamıyor, düş içinde dolaşır gibi dolaşıyor dünyayı fıkara... O kalsın. Ondan iyisi can sağlığı.

İçini gittikçe büyüyen bir sevinç dolduruyordu. Vayvaylılar bir sabah kalkmışlar bakmışlar ki köyde bir tek at kalmamış. Ata meraklı Vayvay

köyü hep eşekli. Bir tek at kalmış Anavarza yazısında, o da yağız at... Adem onu vurabildi mi acaba? Yağız atı düşününce içi sızladı. Sonra başka oyunlar, başka oyunlar. Gelip de: "Biz ettik Bey, sen etme! Bu tarlalar senin. Biz sana kötülük ettik. İki gün daha izin ver de toparlanalım. Hemen çıkar gideriz," deyinceye kadar.

Gelmiş, konağın kapısına çoluk çocuk, genç yaşlı, yığılışmış Vayvay köylülerine konağın balkonundan bakıyor: "Varın gidin, size iki gün izin. Ama iki gün. İki gün sonra sizi buralarda kimse görmeyecek.. Kendi topraklarımda kan kusturdunuz bana. Bir insana bu kadar haksızlık edilir mi, ey kardeşler? Ekip biçmediğiniz tarla sizin neyinize ki?.." diyor.

Vayvaylıdan sonra... Şu karaçalılığı köklemek gerek. Karaçalılık beş bin dönümdür... Sonra yavaş yavaş Akçasazdan tarla kazanmak... Sonra çiftlikler... Çukurovada Anavarza toprağında büyük bir çiftliğe, çiftliklere sahip olmak, bir devlete sahip olmak gibi bir şeydir.

"Ulan Vayvay köylüleri, ulan alçaklar, ulan dikildiniz karşıma şu yüce Aladağ gibi, şu yüce Düldül dağı gibi... Ulan yol verin. Bu benim için ölüm kalım savaşıdır, sizin içinse hiçbir şey... Ulan çekilin yolumdan... Çukurova boş topraklarla ağzına kadar dolu. Ulan Yobazoğlu sen yaşayasın... En büyük iyiliği sen yaptın bana..."

Cüzdanından Yobazoğlunun ona devrettiği on yedi dönümlük tapuyu çıkardı, uzun uzun tapuyu elinde tutup seyretti, gülümsedi. Bu elindeki olmasa iş daha zor olacaktı.

"Veli," diye aşağı kata seslendi. Karayağız, uzun boylu, geniş şalvarı yalpalanan bir delikanlı çıktı.

Veli, Vayvay köyünün yeri için keşif ne zaman?

Bu ayın on sekizinde.

Ehlivukuflar tamam mı?

Tamam Beyim.

17

Elleri boş dönmüşlerdi ama, Koca Osman sevinçliydi. Bir sel yatağından ilerliyorlardı. Koca Osmanm atı ilerdeydi. Ferhat Hocanın atı geriden

geliyordu. Ferhat Hocanın mümin yüzü, kıvırcık, güneşte yeşillenenAkara sakalları bir derin düşünceye batmıştı. Gözleri yarı kapalı, bir derin düşüncede uyukluyor gibiydi. Bir sel yatağından yukarıya doğru çıkıyorlardı. Atların kulaklarına, gözlerine kapkara mucuklar sıvanmıştı.

Türlü türlü arılar, eşekarıları, boncuklu, kara, sarıca, bal arıları bataklığın kıyısındaki atların karnına değen nergislerin, yarpuzların, böğürtlenlerin, yaban güllerinin, püren çiçeklerinin üstlerinde oğul verir gibiydiler. Vızıltıları koskocaman Akçasaz bataklığında büyük, dalga dalga gelen bir uğultuya dönüşüyordu. Sel yatağından, atların tırnaklarına değerek bozca yılanlar akıyordu. Yemyeşil, serin kurbağalar taze taze, küçüklü büyüklü, karınlarını körük gibi şişirerek dallarda, güneşin ılıklığında soluklanıyorlardı. Atların her adım atışlarında bir sürü çekirge mısır patlağı gibi durmadan sıçrıyordu.

Koca Osman:

Vay anam, diyordu. "Vay anam! Heriflerin bir gözü korkmuş, bir yılmışlar ki, vay anam vay!"

Ta ötelerden Anavarza kayalıklarının oralardan bir turaç sesi geliyordu. Turaç ötüyor, ötüyor, sonra bir süre susuyor, az sonra gene uzun uzun ötmeye başlıyordu.

Ak bir bulut inceden Anavarza ovasının üstüne kara gölgesini bazı Akçasazm kaynayan sularına, bazı yeşilden patlamış sazlara, bazı sulara serilmiş binlerce yaban ördeğinin üstüne, buğday tarlalarına, yabanıl büklere, tepeden tırnağa açmış yaban laleli düzlüklere düşürerek, bir duman gibi Sülemişten Ceyhan suyuna, Ceyhan suyundan Bozkuyunun kıraç yamaçlarına, oradan Öksüzlü üstüne yapayalnız dolaşıp duruyordu.

İnceden esen yel Koca Osmanın tel tel sakalını oynatıyordu.

Vay anam vay! Amma da korkmuşlar. Vay ocağınız bata adamlar. Aç kalmışlar, nana muhtaç olmuşlar, sürünmüşler, gurbete düşmüşler ama gene yönlerini köye dönüp de bakamıyorlar. Gözü korkmuş adam, vay senin ocağın batsın. Bir insana hiçbir şey yapma! Bir kere gözünü korkut yeter. Ölünceye kadar, kıyamet kopuncaya kadar onu köle yap da kullan. Gözü korkmuş adam insan değildir. Öyle değil mi Ferhat Hoca?

Ferhat Hoca karşılık vermedi. Duydu mu, duymadı mı hiç belli değil.

Gözü korkmuş adam insan değildir. Ayrı, insandan başka bir mahlukattır gözü korkmuş adam. Gözü korkmuş adam batsın, öyle değil mi Ferhat Hocam?

Ferhat Hoca gene karşılık vermedi. Koca Osman döndü ona, gene söyledi:

Ne dersin Hocam, belki de sen yılmış adamı insan sayarsın. Yılmış, gözü korkmuş adam insandan başka mahlukat değil mi Ferhat?

Koca Osman, Ferhat derken olanca sesiyle bağırmıştı. Ferhat Hoca başını kaldırdı, tok, ağır, inandırıcı bir sesle, tane tane:

Gözü korkmuş adam insandan başka bir mahluktur, dedi.

Koca Osman buna sevindi.

Ama insanın yılmamışı da var. Ne yaparsan yap gözü korkmayanı da var. Öyle değil mi Hocam?

Var.

"Bir insan ki boyu küçücüktür. Cüssesi bir çocuk cüssesi kadardır. On iki yaşında bir çocuk cüssesi... Anasını öldürürler, gene gözü korkmaz. Sevgilisini, en sevdiğini öldürürler gene bana mısın demez. Hükümeti, köylüsü, ağası üstüne çullanır, kurşun yağmuruna tutarlar gene bana mısın demez. Dağlar kabul etmez onu, geceler, kovuklar, mağaralar, insanlar kabul etmez onu, gene bana mısın demez. Demez Ferhat Hocam, demez. Köpekleşmez bizim gibi. Bin yıllık, iki, üç bin, on bin, yüz bin yıllık bir haksızlığın karşısına dev gibi dikilir."

Mücessem haksızlığı yere serer, öyle mi Osman Ağa?

"Haksızlığın karnını deşer, yere serer Hocam. Sonra da gelir bir fıkaranın, seksen iki yaşına basmış, küffardan kalmış bir kocamış adamın evine atar kendini. Bir avuç çocuk, bir çocuk gelir kocamış bir adamın evine sığınır. Bir avuç çocuk bilir ki kocamış adam onu iki gözünden de esirger."

Koca Osman böyle konuşurken dönüp dönüp Ferhat Hocanın yüzüne bakıyordu, yüzünde bir değişiklik oluyor mu, diye. Ferhat Hoca hiçbir şeyi belli etmiyor, hiçbir şeyi anlamamışcasına yüzünde en küçük bir kıpırdama bile olmuyordu.

Koca Osman, "Eh gayri," diye düşünüyordu, "İnce Memedin bizim eve geldiği bundarî da başka türlü nasıl söylenir! Bu Ferhat Hoca cin gibi bir adam. Leb demeden leblebiyi anlar, anlar ama bu kadar açık sözü nasıl anlamıyor. Küçücük, on iki yaşında bir çocuk kadar gösteren yürekli adam İnce Memed değil mi? Anası, sevgilisi öldürülen, dağların, gecelerin, insanların kabul etmediği safi yürek olan yiğit İnce Memed değil mi? Bu benim sevincim, Çavuşu vuruşum, yiğitliğim, bu bendeki değişme İnce Memed yüzünden değil mi? Ne anlamaz adamlar! Hiç kimse hiçbir şey anlamıyor. Bu insanlar zaten bu kadar ahmak olmasalardı, bu dünya bu kadar ahmak olmazdı."

Bana bak, Ferhat Hoca, sen benim bunca zamandır konuştuklarımdan bir şey anlıyor musun Allah aşkına?

Sel yatağından çıkarlarken Ferhat Hoca atını Koca Osmanın yanma sürdü. Yan yana gitmeye başladılar.

Bir şeyler anladım Osman Ağa, diye karşılık verdi. "Bir şeyler anladım, diliyin altında bir şeyler var, söyleyemiyor, lisanı hal ile anlatmaya çalışıyorsun. Bir şeyler sezinliyorum."

Hem de karanlığın üstüne düşen ışık. Hem de çöldeki kuyu. Hem de umut... Hem de... Eve varınca göreceksin. Görüp sevincinden deli olacaksın. Göreceksin ki Hızır Aleyhisselam evimizdedir. Sür atını.

Ferhat Hoca Koca Osmanın söylemek isteyip de söyleyemediği şeye, ışığa, Hızıra meraktan deli oluyor ama, üstüne varınca Koca Osman huyundaki insanların da iyice kapanacaklarını biliyordu. Böylesi hallerde Koca Osman gibisilerin üstüne varmayacaksın, onlar dillerinin altındakini nasıl olsa çıkaracaklar.

Sür atını Ferhat Hoca, sür!

Kendi de atını kırbaçladı. Heyecanından soluk soluğa kalmıştı. Altındaki at dörtnalaydı. Hoca da atını dörtnala kaldırdı. Yan yana at sürdüler.

"Evde bir oğul göreceksin ki çok kahır çekmiş. Evde bir şahin göreceksin ki Çukurovanın yakışığı. Evde bir arslan göreceksin ki safi yürek, evde bir yiğit göreceksin ki, insan ki insan. Evde bir insan göreceksin ki dost... Hem de kardeş. Mor kayaların alıcı kartalma benziyor Hoca... Yumuşak, pamuk gibi bir adam. Ondan İsmet Paşanın, bizim ordu kumandanı Yavuz İsmetin bile ödü kopuyor. Yavuz İsmet yürekli adamdır, kimseden korkmaz. Mustafa Kemal bile ondan akıl sorar. Ordunun aklı İsmet, kılıcı Mustafa Kemaldir. Anladın mı Hocam, bizim evde yatan kim?"

Anlamadım ama çok merak ediyorum, Osman Ağa...

Ne dedin, ne dedin?

Çok merak ediyorum, çok. O adamı çok merak ediyorum. Meraktan deli oluyorum. "Deli mi oluyorsun? Meraktan? Öyle mi?"

Meraktan Osman Ağa, meraktan, diye bağırdı Ferhat Hoca.

Öyleyse sür atını, kırbaçla da şahinimi bir an önce gör.

Ferhat Hoca altındaki atı kırbaçladı. Yan yana köye kadar doludizgin at sürdüler.

Avluda attan ilk inen Koca Osman oldu. Ayakları yere değer değmez Koca Osmanın dizleri büküldü, yere çöktü. Başı döndü ama hemen toparlandı, ayağa kalktı:

Kamer Ana, Kamer Ana biz geldik, diye içeriye seslendi. İçerden ses sada gelmedi.

"Kamer Ana, Kamer Ana, ocağı sönmeyesi Kamer Ana, Ferhat Hocayla birlikte geldik."

Ferhat Hoca da attan inmiş, atını ilerdeki çite bağlamıştı.

Koca Osman kapıya vardı, kapı kilitli değildi, içeriye daldı.

Kamer Ana, Kamer Ana! Neredesin?

Hiçbir ses gelmedi, hiçbir yerden. Sonra hemen Memedin yerine, yüklüğe koştu, usulca:

Memedim, şahinim, sen neredesin, ses ver, dedi, durdu dinledi. Hiçbir ses gelmedi bir yerden. Yüklüğün kapağını açtı, eliyle Memedin yatağını yokladı, kimsecikler yoktu. Ahıra gitmiştir diye ahıra koştu, usulca:

Memedim, şahinim ses ver, dedi. "Gelen Ferhat Hocadır, yabancı değil."

Ortalığı dinledi, hiçbir yerden bir çıt bile çıkmadı.

Ne oldu, ne oldu? diye Koca Osman kendi yöresinde fır dönmeye başladı. Bu sırada Ferhat Hoca içeriye girmiş, Koca Osmanın haline bir anlam bulmaya çalışıyordu. Dönüp duran Koca Osmanın koluna girdi, ahrfdan eve girdi.

Ne oldu sana? diye soruyor, uğunan adamdan bir karşılık alamıyordu. Bir anda su gibi tere battı Koca Osman. Onu köşedeki döşeğe oturtan Ferhat Hoca, gitti fıçıdan bir tas su getirdi, Koca Osmana içirmeye çalıştı. Çenesi, elleri titriyordu. Suyu içerken her yere döktü.

Bu sırada içeriye Kamer Ana girdi. Dökülüyordu. Öylesine kederli bir hali vardı ki, keder yüzünden akıyordu.

Koca Osman:

Çabuk söyle, ne oldu? diye inledi. "Ona ne oldu?"

Hiçbir şey olmadı, diye karşılık verdi, ağıt söyler gibi kırgın bir sesle.

Nerede? diye sorarken Koca Osman azıcık açıldı. "Nerede şimdi?"

Kamer Ana bir Ferhat Hocaya, bir kocasına baktı, sustu.

Söyle, dedi Koca Osman. "Ferhat Hoca bu yiten adamı biliyor ama, kim olduğunu, neci olduğunu bilmiyor."

Köyünü göresi gelmiş, dedi Kamer Ana. "Köyüne gitti. Yalvardım yakardım, Osman Emmin gelsin de öyle git, dedim, durmadı. Köyüm burnumda tütüyor, dedi de başka bir şey demedi, gece yarısı giyindi kuşandı, başını aldı da gitti. Sana çok selamı var, ellerinden öperim, dedi giderken. Onu dünya gözüyle bir daha göreceğim, dedi. Belki iki güne kalmaz gelirim de, dedi."

Koca Osman:

Gelmez o, gitti o, diye inledi. "Kolumu kanadımı kırdı da gitti o..."

Ferhat Hocanın elini tuttu:

Şahinimi görmeni çok isterdim dedi. "Demek nasipte yokmuş."

Sustu, bir daha konuşmadı, biraz sonra da uyudu.

18

Yeşil başörtü bağlardı. Uzun boyluydu. Buğday benizli kara saçlıydı. İki kalın örgü saçları ta kalçasının üstüne kadar inerdi. Azıcık uzun yüzlü, gamzeli, büyük gözlerinde keder... Dudaklarının ucunda tatlı bir kıvrıntı, uzun, kara, kıvırcık kirpikleri... Kulağının az altındaki küçücük, serpme üç beni... Yüzüne tuhaf, büyüleyen bir hava veriyordu. Seyran kutsal, başka dünyalardan gelmiş, dokunulmaz, yalnız, dünyada hiç eşi olmamış bir yaratığa benziyordu. Uzun bir süre kimse, kadın olsun, erkek olsun, Seyranın yüzüne bakamazdı. Hele hiç kimse Seyranın gözlerinin içine bakamazdı. Bir tuhaf, iç burkan, adamı bir yerlere, bir hüzne, bir dayanılmaz acıya alıp götüren hali vardı. Çok eski, hüzünlü, yumuşak, bazı da çok sert, büyüleyen, gecelerin, dağların arkasından gelen bir türküye benziyordu. Çok az konuşur, belki de hiç gülmezdi. Sesi de bin yıllık bir ağıt, bir keder gibiydi. Ve binde bir güldüğünde, ortalık aydınlanır, dünya umutlanır, ışıklanırdı. Gülünce ta canevinden güler ve bir kat daha güzelleşirdi. Yirmi beşle otuz arasında gösteriyordu. Kaç yıldır bu köydeydi, kimse farkında değildi. Burda doğmuş, burda büyümüşcesine toprağa yerleşmişti. Başından geçen büyük maceraya, belaya saygı duymayan kimse yoktu Anavarza toprağında. Bu köyde herkes onu evinin kızı sayıyor, öyle kabul ediyor, o da kendisini öyle biliyordu. Seyran Kız bu köyden gitse olmazdı, bu köy ayakta duramazdı. Onlara öyle geliyordu. Başına gelen görülmedik felaketten sonra Pazarcık dağlarından Seyranın kardeşleri, amca oğullan, akrabaları onu almaya, memleketine götürmeye gelmişler, Seyranı Anavarza toprağından, Vayvay köyünden bir türlü sökememişlerdi. Seyran hiç konuşmamış, susmuştu. Uzun yıllar da sustu. Onu Pazarcık dağlarına götüremeyen kardeşleri, akrabaları, analarının

ağıdma dayanamayıp, büyük bir oymak halinde dağlardan inmişler, Vayvay köyünün bereketli topraklarına yerleşmişlerdi. Zengin insanlardı. Çok yiğit, güçlü, sağlıklı, iyi silah kullanan, iyi ata binen kişilerdi. Cömerttiler, sevgi doluydular. Onlar Çukurovanın Türkmenini çok sevmişler, büyük bir sevgide, cömertlikte, insan ilişkilerinin güzelliğinde geleneği olan Çukurova Türkmeni de yiğit dağlıları sevmişti. Birkaç yıl içinde Türkmenlerle dağlılar kaynaştılar, kız alıp verdiler, kardeş gibi oldular. Ayrı huyda, yaratılışta insanlardılar ama bir sevgi, cömertlik, bir saygı geleneğinin güzelliğinde birleşiyorlardı. Seyran Kız kardeşleriyle, akrabalarıyla, anasıyla bile hiç konuşmuyor, onları bağışlamıyordu.

Anası:

Seyran Kız benimle ağzını açıp bir kere konuşsun, ana desin, ondan sonra alaca kanım, hemen o an toprağa saçılsın, razıyım, diyordu. Ama Seyran Kız bana mısın demiyor, ağzını açmıyordu. İlk konuştuğu insan Kamer Anaydı. Kamer Anayla Seyran Kızın sevgileri bir ana kızın sevgisinden de ileriydi.

Seyran Koca Osmanın yataklara düştüğünü komşu çocuk İbrahimden duydu.

İbrahim:

Eve gelmiş Koca Osman, eve gelince bir şey varmış evde bulamamış. Bulamayınca, işte o zaman da hasta olmuş. Yere düşüvermiş. Bir iyice hasta olmuş. Ferhat Hoca da bir iyice, çok şaşırmış. Cin çarpmış Koca Osmanı. Koca Osman var ya, yaralı Yobazmoğluna da, kaçan köylülere de iyicene küsmüş, diyordu. "Bir iyice. Yaaa..."

Seyran Kız İbrahimi daha fazla dinlemeden Koca Osmanın evine koştu. Kamer Ana Koca Osmanın yanma oturmuş, elini avuçlarının içine almış, hem okşuyor, hem de ağlıyordu. Seyranı görünce:

Osman Emmin ölüyor kızım, dedi. "Ölmezse de bu dert onu iflah etmez. Onuruna dokundu kızım. Osman Emminizin onuruna dokundu. Son deminde bu da mı gelecekti basma fıkaranm?"

Koca Osman bu sırada gözünü açtı, sakalı titredi:

Seyran Kız mı gelmiş, kızım mı gelmiş? diye sordu.

Kamer Ana:

Seyran geldi ya, kızın geldi ya, dedi. "Sen yataklara düşersin de Seyran Kızın seni yoklamaya gelmez mi hiç Osman?"

Seyran Kamer Ananın yanına çöktü, Koca Osmanın elini eline aldı:

Geçmiş olsun Osman Emmi, geçmiş olsun, dedi, en sıcak, en şefkatli, en candan sesiyle.

Koca Osman azıcık doğruldu, Seyran Kızın yüzüne ak, gür kaşlarını kaldırarak uzun uzun baktı:

Geçmeyecek güzel kızım geçmeyecek. Beni hiçbir şeycikler öldüremedi. Muharebeler, Yemenler, sıtmalar öldüremedi bu dert beni öldürecek.

Usuldan geri yattı, belli belirsiz ağlamaya başladı.

Ben bir şahinim. Kocamış, kanatları kırılmış, telekleri dökülmüş, cırnağı, sayası aşınmış, uçamaz olmuş bir şahinim, kızım. Üstelik de yavrusunu yuvasından aldırmış, şahinini elinden kaptırmış, umudunu, ışığını yitirmiş bir şahinim. Öldürecekler şahinimi, yavrumu, alemlerin yakışığını, gözümüzün ışığını öldürecekler Seyranım, kızım.

Seyranın ellerindeki eli seyirdi, ateşe kesti, titredi. Yaşlar durmadan gözlerinden duluklarma doğru sızıyordu. Seyran da onunla birlikte ağlıyordu.

Koca Osman sayıklar gibi:

Gidin şahinimi bulun, dedi. "Gidin alemin yakışığını, gözümüzün ışığını, umudumuzu demidimizi bulun, öldürmesin canavarlar onu. Parçalatmayın şahinimi kurtlara, dinsizlere. Ferhat Hoca, sen hocalar hocasısın. İnsanlar insanı, yiğitler yiğidisin... Şahinim sana teslim, sana emanet ben ölürsem. Parçalatma şahinimi alıcı kurtlara. Ben ona bir şey mi dedim de küstürdüm Kamer?"

Kamer Ana:

Bin kere söyledim sana çocuk Osman, çocuk Osman, diye bağırdı. "Küsüp de gitmedi."

Öyleyse beni neden beklemedi? Korktu. Onu ele veririm diye korktu. Güvenmedi bana, öyle mi?

Hiç de öyle değil, dedi Kamer Ama. "Oğlan bize çok güvendi. Güvendi ki evimizde kaldı bunca zaman. Sen de herkese ilan etmeyeydin."

Yavaş, suçlu bir sesle:

Kime ilan ettim Kamer, kime?

Kime ilan edeceksin, bütün köye!

Kime söyledim, ağzımı açıp da?..

Kamer Ana iyice öfkelendi:

Ağzını açmadın ama, diye bağırdı, "en güzel giyitlerini giyip de, galyeni ağzına alıp da, tabancanı beline takıp da, gümüş kordonunu sallandırıp da, çizmelerini parlataraktan üç gün köyün içinde Kozanoğlu gibi dolaşan sen

değil misin? Köylü senin böyle dolaştığıyın sebebini sormaz mı, düşünmez mi, çocuk da senin bu deli hallerinden korkmaz mı?"

Koca Osman:

Sus Kamer, sus kurban olayım. Öldürme beni! Diri diri yeme beni. Kızım Seyran söyle de şuna bari beni ölürken rahat bıraksın, dedi, yalvardı.

Kamer Ana:

Susmayacağım çocuk Osman, diye bağırdı. "Evine gelen, sana sığınmış çocuğu Ferhat Hocaya daha dün gösterecek sen değil miydin? Gelmiş, senin evine, senin köyüne sığınmış."

Sus Kamer sus, kurban olayım! Seyran kızım, öldürdü bu kaltak beni. Diri diri yedi, sustursana şunu.

Kamer Ana:

Sustum işte, diye hışımla ayağa kalktı.

Koca Osman:

Ferhat, kardaş, Hocam bir şey yap, bul şahinimi, dedi, bir yanından bir yanına dönerken.

Ferhat Hoca, kara, kıvırcık, yeşillenen sakalı, sinirli:

"Sen canını sıkma Osman Ağa, bir şey olmaz ona. Çok belalardan geriye kalmış bir kişidir o. Başını belaya sokmaz. Sen hiç üzülme, o geleceğim dediyse gelir. Başına da hiçbir iş açmaz o. Burada ya canı sıkılmış, ya da bir işi çıkmıştır. Yoksa seninlen helallaşmadan bir yere gitmezdi, gelecek, diye muhkem söyledi."

Sahi mi diyorsun, diye Koca Osman yerinden doğruldu, "Ferhat Hocam, ermişim, Allanın güzel adamı, ışık sakallım? Bak sakalların da yeşilleniyor. Ona bir şey olmaz değil mi?"

Olmaz, dedi Ferhat Hoca güvenle.

Ya gücendiyse'bana?

Gücenmez, dedi Ferhat Hoca aynı sesle.

Gelir mola bir daha?

Gelir, dedi Ferhat Hoca.

Bir görseydin yüzünü hiç kendisine benzetemezdin. Kendine benzemeyen bir adam. Aah, bir görseydin yüzünü.

Göreceğim, dedi Ferhat Hoca. "Onu erinde geçinde göreceğim."

Sesi büyük bir iman ve güvenle çınladı.

Bu sesteki inandırıcı, umutlu hava Koca Osmanı usul usul kendine getirdi. "Gözlerini bir görseydin Hocam, çelik parçası gibi. Bakamazsın. Gözleri kendine benziyordu."

Benzer.

Koca Osmanın oğullan, gelinleri geldi, Seyfali, öteki köylüler, Şefçe Kahya,Seyranın kardeşleri, akrabaları, anası, Zeynel, Selver Gelin de geldi. İnce Memedin günlerdir Koca Osmanın evinde saklı bulunduğunu, dün Koca Osman eve geldiğinde de onun gittiğini görünce yataklara düştüğünü duyan herkes geldi.

Koca Osmanın evinin avlusu büyük bir kaynaşma içindeydi.

Şefçe Kahya sevinçle:

Demek bizim oğlan bunamamış. Demek dilinin altında bir şey varmış da kimseye söylemiyormuş. Çok şükür, diyor, eli arkasında gülerek keyifli keyifli dolaşıyordu.

Köylü, İnce Memedi duyunca önce bir sevinmiş, sonra şaşkınlığa düşmüş, şimdi de şaşkınlıktan sevince, sevinçten yılgınlığa gidip geliyordu.

Zeynel işi öğrenince bir an Koca Osmanın başucunda bekledi, onun elini sıktı, sonra kimseye belli etmeden, oracıktan sıvıştı. Ferhat Hoca onu izliyordu, Kürt Keremin evinin önünde arkasından yetişti, elini, ağır, omuzuna koydu:

Bana bak Zeynel, dedi en tok, en sert, en ağır sesiyle. "Memedin köye geldiğini, hem de gittiğini kimseye, Ali Safa Beye söylemeyeceksin."

Zeynel durdu, dudakları titredi, ağlamsı bir hal aldı yüzü. Bir süre düşündü.

Bak Hocam, dedi, uzun boynu biraz daha uzayarak. "Ben kimseye söylemem. Ama bütün köy biliyor. Yakın köylere, bütün ovaya yayılmıştır şimdiye kadar. Ali Safa Bey, öteki ağalar başkalarından duyarlarsa karışmam. Mesuliyet kabul etmem. İşte ben, gözünün önünde gitmiyor, geriye dönüyorum."

Ve Ferhat Hocanın arkasına düşüp Koca Osmanın avlusuna geri döndü.

O gün köylüler umutlu, kırık, kızgın, sevinçli, hep İnce Memedi konuştular. Birkaç genç kız, birkaç delikanlı İnce Memed üstüne çıkarılmış türküler mırıldandılar.

Sonra Koca Osmana kızmaya başladılar. İnce Memed gelir de evine köylüye haber vermez, köyün içinde gert gert, ağzından duman savurarak Kozanoğlu gibi dolaşır. Onmayası ihtiyar! Karnı yemez ki İnce Memedi köylüye haber versin, haber versin de herkescikler de İnce Memedi doya doya görsün.

Öfkeleri, küslükleri, kırgınlıkları, korkuları hep Koca Osmana dönüştü.

İnce Memedi en az yirmi kişi köye girerken, Akçasazın kıyısında, gece köyün içinde dolaşırken, bir kır ata binmiş yel gibi Anavarza kayalıklarına giderken görmüştü.

Remzi Çavuşu da vuran İnce Memeddi.

İnce Memed üstüne her aklına gelen aklına geleni uyduruyor, söylüyordu.

0 gece Koca Osmanın başında Kamer Anayla Seyran Kız kaldı. Koca Osman ikisinden başka kimseyi istemedi, oğullarını, gelinlerini, herkesi evlerine gönderdi. Ferhat Hoca da kendiliğinden gitti.

Koca Osman Seyran Kıza İnce Memedi, onun yürekliliğini, gözlerini, saçlarını, gerçekten saçları nasıldı, sesini, konuşmasını, insanlara sevgisini, dost yüreğini, iyiliğini, yumuşaklığını anlatıyordu. Coşuyor:

Benim korktuğumu sanmayın, diyordu. "O bir orduyla dövüşür. Hem de tek başına. Aynen bir şahin gibidir o. Öyle atiktir ki, dövüşürken yüzünü göremezsin. Şimdi burdaysa, göz açıp kapayıncaya kadar ordadır. Yoksa bu kadar düşmanın içinde canını koruyamaz. Onun gibi eşkıyaya kurt kuş, ağaç, taş toprak, çalı, yılan çıyan, tekmil yaratıklar, bilumum düşmandırlar. Hem de gayetle..." diyordu.

Sonra duruluyor:

Ya çevirmişlerse yavrumu Akarcanın dağında? Bir tabur candarma, bin tane eli değnekli alçak köylü, on beş adamıyla ağalar köpeği Kara İbrahim... Bir tek, o da bir avuç küçücük bir adam, nasıl baş eder onlarla, o kadar itlen? diye kaygılanıyordu.

Sonra da Kamer Anaya dönüyor, binbirinci kez:

Giderken karnını bir iyice doyurdu mu? diye soruyordu. "Yanına çok da azık verdin mi? Üç gün yetecek?"

Kamer Ana hiç bıkmadan

Karnını basa basa doyurdu. Ceviz içi, hem de yağlı peynir, hem de kaynamış yumurta, hem de bir topak şeker, hem de katmer, hem de yeşil soğan, kocaman bir çıkın yaptım, beline bağladım, diyordu. "Üç gün de yeter, beş gün de..."

Umudunu yitirmişlerin çırpınışındaydı Koca Osman.

Sabaha karşı daldı, sonra da derin, uyudu.

Onun Koca Osmanın evine geldiği, Koca Osmanın evinde altı ay saklandığı, daha dün Koca Osmana küsüp dağlara çekildiği Vayvaydan Kesikkeliye, Kesikkeliden Hemiteye, Bozkuyuya, Akmaşata, Narlıkışlaya, Öksüzlüye, Çıyanlıya, oradan Hacılara, bütün Anavarza ovasına yayıldı.

Kimse İnce Memed sözünü ağzına almıyor, ya o, diye, ya da şahin, diye söz ediyordu.

Bütün Anavarza ovası, öteki Çukurova köylükleri, Kozan altı köylükleri günlerce onun adıyla, onun yiğitlikleri, efsaneleriyle çalkalandı durdu da hiçbir ağanın, hiçbir hükümet adamının bundan haberi olmadı. Ova köylükleri en kutsal sırlarını saklar gibi saklıyordu İnce Memed adını. Koca Osman bunu bilseydi sevincinden deli olurdu.

19

Seyran Pazarcığın kırmızı kayalıklı Harmanca köyünden olurdu. Harmanca köyü sivri, bıçak gibi, ak, yeşil, mor, kırmızı çakmaktaşından keskinleşmiş, tuhaf, orman gibi bir kayalıktaydı. Burada güzel atlar yetişirdi. Suları çakmaktaşı kayaların arasından kaynar, billur gibi şıkır şıkır, binbir aydınlıkta parlayarak ovaya inerdi. Harmanca köyünün üstünden yılda dört kez katarlanmış turnalar, çok alçaktan geçerlerdi. Çakmaktaşından kayaların aralarında uzun boyunlu, iri, keskin kokulu, keskin renkli çiçekler biterdi. Kayaların arasına serpiştirilen buğdaylar da çok sert, verimli, besleyici olurdu. İnekleri, atları, öküzleri, Harmanca köyünde yetişen tekmil yaratık ince, uzun, sert, güzeldi. Hele insanları insan güzeliydi. Maraş illeri, aşağı ova insanları Harmanca insanını salt güzelliğinden, yakışıklılığından tanırlardı. Harmancanm kuşları, böcekleri de uzundu, renkliydi. Öteki kuşlardan, böceklerden daha güzel öter, daha güzel parlarlardı.

Belki çok zengin değillerdi ama, tutumluydular. Yoksullukları belli olmazdı. Kendileri dokur, kendileri boyar, örer biçer diker giyerlerdi. Harmancadan hiç kimsenin kirli, yırtık giyindiğini kimse görmemişti. Onurlarına düşkün, sert insanlardı. Harmancada çok kan dökülürdü. Harmancada kan dökülmesi bir gelenekti, onun için çok az kişinin yüreğine korku düşerdi. Havasının, suyunun, toprağının sertliğinden olsa gerek, orada her şey kütür kütürdü. Yumuşak, eğilen hemen hiçbir şey yoktu. İnsanlarının yüzü bakır rengindeydi. Ve çok iri gözlüydü kadını erkeği.

Seyran, Halil Mollanın kızıydı ve beş kardeşin en küçüğüydü. Halil Molla bu dağların en soylu adamı sayılırdı. Soyluk kağıdı ta yüzyılların ötesinden getirirdi onun soyunu. Ve Molla Halilin evi konuk yatağıydı. Ayrı bir görgüsü, ayrı bir geleneği vardı Molla Halilin evinin.

Bir gün çok küçük bir çocuk düştü Harmanca köyüne. Beş, altı yaşlarında yavvar, ya yoktu. Bu çocuğun nereden gelip nereye gittiğini, hangi köyden olduğunu kimse bilemedi. Yalnız çocuk bir ipucu veriyordu. Nerede bir damla kan görse bağırarak başını alıp kaçıyordu. Hele bir insanda görmesin kanı, bağırması, çırpınması uzun süre durmuyordu. Çocuk Köse Velinin evinde büyüdü. Köse Veli Seyranların komşusu olurdu. Bir ara çocuğun başı kel oldu. Çocuğun başının kelini ne etti eyledi de, türlü ilaçlar buldu da, türlü merhemler yaptı da Seyranın anası iyi eyledi. Köylü oğlanın adını Aziz koymuştu. Seyran Azizden iki yaş daha büyüktü. Komşu oldukları için birlikte oldular hep. Seyran bu kimsesiz çocuğa bir ana gibi davranıyordu. Hiç kimseyi Azize dokundurtmuyordu. Ne bir çocuk, ne bir büyük, hiç kimse... Seyran Azize bir kötülük etmek isteyenlere, onunla alay edenlere karşı bir canavar kesiliyor, kıyameti koparıyordu. Seyran Harmancanm çakmaktaşı kayalıklarında dolaşan, sert, hışım gibi bir dişi parsa benziyor, yanındaki yavrusuna en küçük bir kötülük etmek isteyenlere bütün yabansılığıyla saldırıyordu. Aziz sanki yabanıl Seyranın doğurduğu çocuktu. Seyran, evinin sofrasında kendinin yiyip de Azizin yiyemediği ne varsa Azize taşıyordu. Yaşları ilerledikçe, dostlukları da ilerledi. Artık biribirlerinden hiç ayrılmıyorlar, içtikleri su ayrı gitmiyordu.

Seyran büyük kız, Aziz delikanlı olmuştu. Seyran uzun boylu, Aziz kısacık, küçücüktü. Çok tatlı, kederli, hep güzel gülen bir yüzü vardı. Sol yanağından çenesine inen yara izi, onun yüzüne ayrı bir güzellik veriyordu. Yalnız, bütün küçüklüğüne karşın, Aziz de, Harmancılar gibi sert yetişmişti. Onlar gibi ata binen, onlar gibi iyi silah kullanan, onlar gibi sarp kayalıklarda günlerce yürüyebilen. Ve onlar kadar gözünü daldan budaktan sakınmayan, onlar kadar yürekli...

Seyran büyük kız, Aziz delikanlı olunca köyde dedikodular başladı. Bir delikanlıyla bir büyük kız artık bu yaştan sonra birlikte olamazlardı gece gündüz.

Dedikodular Harmancayı aşıp öteki yakın, uzak köylere de yayıldı. Seyranın güzelliği dilden dile dolaşırken Azize olan sevdası da birlikte yürüyor, büyüyor, efsaneleşiyordu.

Seyranın babası bir gün anasını bir köşeye çekip:

"Konuşulanları duyuyor musun?" dedi.
"Duydum," dedi ana. "Duydum ama Aziz Seyranın çocuğu gibi bir şey. Kardeşten de ileri bunlar."
Molla Halil:
Biliyorum, çok iyi biliyorum. Ama elin adamına nasıl anlatırsın. Kıza söyle de Azizden uzak dursun.
Ana Seyrana olanı biteni söyledi. Seyran buna çok şaştı. Böyle bir şeyin başına gelebileceğini hiç düşünmemişti. Şaşkınlığı geçince güldü. Sonra da kederlendi. Anasıyla babasıyla uzun tartıştılar. Bir keresinde Azizi üç gün görmedi. Az daha acıdan ölüyordu. Acıdan ve meraktan.
Anası, babası, kardeşleri, akrabaları, arkadaşları, bütün köy günlerce üstüne düştüler. Seyran, Aziz olmadan yapamıyor, ekmekten sudan, gülmekten ağlamaktan kesiliyordu.
Azizi başka yerlere, başka köylere yolladılar, Seyran gitti buldu getirdi. Seyranı öteki köyden çok yakışıklı bir delikanlıya nişanladılar. Delikanlı atı, sürüsü, toprağı bol Hurşit Beyin oğluydu. Seyran delikanlıyı bir gece, kendisini öpmek istedi diye az daha vuruyordu.
Seyran iki yıl köylüyle, akrabalarıyla cebelleşti. Anasından emdiği sütü burnundan getirdiler.
Bir gün Aziz ortadan yitti. Çukurovaya, uzaklara, adı sanı duyulmadık ellere gitmiş, dediler. Bir gün Seyran da, Azizin geleceğinden umudu kesince, babasının tavlasından bir at çekip bindi, yollara düştü. Aradı taradı, sordu soruşturdu, Seyranı kim görürse eli ayağı çözülüyor, güzelliğine hayran kalıyordu, Azizi Vayvay köyünde buldu. Aziz Muhtar Seyfalinin yanına sığınmıştı. Molla Halil Seyfalinin babasının dostuydu. Azizi onlara göndermişti. Seyfali de babası da Azizi iyi karşıladılar. Seyranla Azizin bitip tükenmeyen sevdaları Çukurova Türkmeninin diline düştü. Türkmenler gelenekleri görenekleri gereğince kara sevdalılara ellerinden gelen yardımı yaptılar. Sevdalılar dünyanın mutlu sevdalılarıydılar. Seyranın güzelliği dillere destan oldu. İşte bundan sonradır ki sevdalıların başına umulmadık bir bela geldi.
Ali Safa Beyin kendisinden büyük bir kardeşi vardı. Kardeşinin de üç oğlu vardı. Bunlar çiftlikte oturuyorlardı ama okumuş kişilerdi. Kasabaya bulaşmışlar, Türkmen geleneğine göreneğine sırt çevirmişler, kötüleyip insanlıktan çıkmışlardı. Kumar oynuyorlar, köylerde kadın oynatıyorlar, içki içiyorlardı. Bunlar, Türkmenin şimdiye kadar görmediği, böyle de

insan olur muymuş diye şaştığı insanlardı. Bunlar hırsızlık yapıyorlar, insan da öldürüyorlardı.

Bunlar Vayvay köyündeki Seyfalinin evindeki Seyranın güzelliğini duydular, ondan sonra Vayvaydan ayrılmadılar. Sabah Vay vay da, akşam Vayvayda. Köylüler, Seyranı göz hapsine almış bu kötü adamlara karşı öfkelendiler. Bunlarla köylüler arasında birkaç kez de kavga çıktı. Bir de bunlara karakolun çavuşu Zülfo Çavuş da katıldı. Köyde dolanıp duruyorlar, Seyrana bir türlü yaklaşamıyorlardı. Seyran çok güzeldi, kimsesizdi, Aziz bir çocuk kadardı ama gene de Seyrana yaklaşamıyorlardı. Seyran onlara yüz vermek değil, suratlarına bile bakmıyordu. Edemediler, bir gece Seyfalinin evini bastılar, gece sabaha kadar kurşun yaktılar, köylülerden de onlardan da yaralananlar oldu ama Seyranı alıp kaçırdılar. Onlar Seyranı kaçırınca, Seyran üstüne çok şey söylendi. Kimi dedi ki Ali Safanın büyük yeğeni Seyrana sevdalanmış, sevdadan ölüyormuş, Seyran ona teslim olmamış, kimi dedi ki, başta Zülfo, sonra sırasıyla ötekiler Seyranın üstünden her gece geçiyorlarmış. Ne olduysa oldu, işin gerçeğini hiç kimse bilemedi, bundan sonra da hiçbir zaman bilemeyecek.

Karısı kaçırıldıktan sonra Aziz deliye döndü, ne yaptı eyledi, çok güzel bir Alaman filintası buldu. Hep mermi alıyordu. O kadar mermi aldı ki, kuşandığı fişekliklerin ağırlığı altında kıpırdayamıyordu bile.

Bir gün sabaha karşı Aziz, Zülfo Çavuşu, üç kardeşi, daha birkaç kişiyi Bozkuyu köyünde bir toprak damda yakaladı. Kapıyı açtı, eşikliğe çöktü, teker teker oradakileri öldürmeye başladı. İçerde sağ olaraktan Seyrandan başka kimse kalmadı. İşini bitirince de çok soğukkanlı, vardı Seyranı elinden tuttu, ayağa kaldırdı, uzun uzun gözlerini onun gözlerine dikti baktı, sonra da uzandı onu alnından öptü, döndü Bozkuyu köyünden aşağılara koşarak indi. Karakola geldiğinde öğle oluyordu. Karşısına çıkan ilk candarmayı vurdu. Öteki candarmalar karakolun kapısını kapatıp çarpışmaya başladılar. Çarpışma üç saat sürdü. Sonra Aziz çok soğukkanlı ayağa kalktı, uzakta duran bir köylüden kibrit, gaz, paçavra istedi, adam hiç karşı koyamadı, gidince de gelmemezlik edemedi, az sonra Azizin istediği paçavrayı, gazı, kibriti getirdi, büyülenmiş gibiydi, Azize verdi. Aziz aynı soğukkanlılıkla gitti karakolun kapısına ateş verdi, karakolun kapısını da tuttu. Az sonra candarmalar kendilerini dışarıya attılar, Aziz kapıdan kim dışarıya kendini atmışsa hemen kurşunladı, öldürdü. Son candarmayı da kurşunlamıştı ki, kasabadan olayı duyan bir candarma müfrezesi Azizi çevirdi. Uzun bir çarpışma oldu, sonunda çok candarma vuruldu, Aziz

kurşunları bitince yattığı hendekten ayağa kalktı, candarmaların üstüne yürüdü, vurulup düştü, bedeni delik deşikti. Kaç kurşun yediğini kimse bilemedi.

Azizin ölüsünü kasabaya götürdüler, candarma komutanlığının önünde iki gün halka teşhir ettiler. Halk hayranlıkla, sevgiyle baktı Azizin küçücük, bir avuç ölüsüne. Ölünce daha da küçülmüş bedenine, bir ermişe bakar gibi bakıyorlardı.

Seyranı hapse atmışlardı. Azizin ölüsüne sahip çıkacak kimse yoktu. Candarmalar ölüyü kasabanın dışındaki bir çukura atıp, üstünü birkaç kürek toprakla örttüler. Başı, ayakları dışarda kalmıştı. Candarmalar çekilip gittikten sonra halk geldi, Azizin ölüsünü çukurdan aldılar, camiye götürüp yıkadılar, büyük bir törenle götürdüler mezarlığa gömdüler.

Kara haberi, olaydan birkaç gün sonra Seyranın babası Molla Halil duydu. Olan biten onu o kadar etkiledi ki hemen hastalandı. Hastalandıktan birkaç gün sonra da öldü.

Seyranın anası, kardeşleri, akrabaları Çukurovaya indiler, hapisanedeki Seyrana geldiler. Seyran ne anasına, ne de kardeşlerine ağzını açıp da tek bir sözcük söylemedi.

Az bir süre sonra Seyranı bıraktılar. Seyran hapisten çıkarçıkmaz kasabanın üstbaşındaki tepede, mersin çalıları arasındaki Azizin mezarına gitti. Güzel sesiyle Azizin mezarının başında en güzel, en sıcak, en candan, duyanı deli eden ağıtlarını söyledi. Seyran birkaç gün kasabada kaldıktan sonra, Vayvaya, Seyfalinin evine gitti. Anası, kardeşleri, akrabaları onu Harmancaya götürmek istediler. Seyran aldırmadı, duymadı, onları görmedi bile. Arta; kardeşler, akrabalar eli boş yurtlarına döndüler. Bundan sonra her üç ayda bir Seyranı götürmek için geldiler gittiler. Seyranın dağlara dönmeyeceğini iyice anlayan ana, bir gün tası tarağı toplayıp Vayvaya geldi. Onun arkasından kardeşleri, akrabaları da gelip Vayvaya yerleştiler. Paraları vardı. Atlarını, sürülerini de sattılar, Akçasazm kıyısındaki Türkmenlerden kendilerine toprak aldılar. Çok sert adamlardı, azdılar ama, kimse onlara gözünüzün üstünde kaşınız var diyemiyordu.

Seyran onların evlerine gitmedi, onlardan hiçbir şey kabul etmedi, anası da içinde hiçbirisiyle konuşmadı. Onların oturdukları evlere doğru dönüp bakmıyordu bile.

Dağ adamları Çukurovanın havasına, suyuna zor alıştılar. Seyran da, ötekiler de sıtmadan ilk yıl kırıldılar. Sonra yavaş yavaş onlar da Çukurun sıcağına, sineğine alıştılar.

Seyran her ayın ilk cuması kasabaya, Azizin mezarına gitti, mezarın başında, kuşlar gibi sabahlara kadar çığırdı, en güzel sesiyle ağıtlar söyledi.

Seyran ayrı bir evde tek başına yaşıyor, kendi kendine çalışıyor, ırgatlık ediyor, kimseden bir şey kabul etmiyordu.

Azizin ölümünden sonra Seyrana hiç kimse evlenme teklif etmedi. Seyran o kadar güzeldi ki, Çukurova köylüleri kutsal bir yaratığa bakar gibi bakıyorlardı ona. Ona kadın gözüyle bakmak kimsenin aklına gelmiyordu.

Kalaycının ölümünden, Memedin yitişinden sonra köylü Memedin boş evini Seyrana, dayayıp döşeyip verdi. Seyran da Memedin boş kalmış, sahipsiz kalmış evini kabul etmemezlik etmedi. Azizin üstüne yaktığı en güzel ağıtlarını bu evde, sabahlara kadar kuşlar gibi öterek söyledi. Ve köyün genç kızları bu evin köşelerinde sabahlayıp uykusuz kalarak bu ağıtları bellediler. Ağıtlar bütün Çukurovada söylendi.

Seyran Aziz vurulduktan sonra bir tek kez gülümsedi. O da İnce Memedin Kalaycıyı vurduğunu duyduğu andı. Vayvaya geldi geleli hiçbir şeyi, hiçbir kimseyi görmeyi istememiş, merak etmemişti. Kalaycıyı vurduktan sonra ta yüreğinin derininden İnce Memedi görmeyi istemişti...

Bir de şimdi kaçırdığı fırsata yanıyor, içinden alıp alıp veriyordu. "Biliyordum, sezmiştim Koca Osmanın evinde bir şey olduğunu. Kamer Ana durmadan kıpır kıpır ediyor, bir yerde duramıyor, hep evine doğru, evinin kapalı kapısına bakıyordu. Keski eve girseydim," diyordu. Birkaç kez eve girecek olmuş, sonra da nedense bundan vazgeçmişti. İşte buna yanıyordu. Nasıl bir adamdı acaba? İnce Memed nasıl bir kimseydi?

Koca Osman da onun bu merakını sezmiş gibi, uyanır uyanmaz, hemen İnce Memedi ona gene anlatmaya başlamıştı.

Bir gözleri var, iri, kocaman. Yüzüne bakınca iri, ışıl ışıl, yalp yalp eden gözden başka bir şey göremezsin. Öyle sert ki gözleri, uzun bir süre gözlerine bakamazsm, yüreğin hop eder. Onu kimse vuramaz ya, vurulursa yanarım. Hem de yaşayamam, ölürüm. Hem de onun tetikteki parmağı öyle bir işler, öyle bir işler, parmak uğunur, göremezsin, ona kurşun geçmez. Gene gelecek.

Gene gelecek derken, Ferhat Hocanın gözlerinin içine yalvarırcasına gözlerini dikti, bekledi. Ferhat Hoca da yüreğindeki bütün inancı sesine toplayıp, ona karşılık gerdi:

"Gene gelecek."

20

Çok güneş vardı, çok sıcak. Atın koyu gölgesi, yanı başında durduğu bir kuyu gibi derin, yemyeşil göleğin üstüne düşüyordu. Gökyüzünün çok uzağında, yücesinde ak bulutlar yığını, apaydınlık, ışığa batmış'dolaşıp duruyordu. Ak bulutun gölgesi nereye düşmüş, bulutun gölgesi ortalarda yok.

Yeşil göleğin kıyısında bitmiş sığırkuyruğu otlarına, böğürtlenlere, bir mavi yarpuz çiçeğine arılar peteklerini kurmuşlar. Binlerce arı yeşil göleğin üstünde vızıldaşıp duruyorlar. Bir de çok iri yeşil sinekler... Bir de örümcekler geniş ağlarını güneşe germişler.

Yollarda kırık cam ışıltıları. Uzaktaki Ceyhan ırmağının yanan şavkı ovaya vuruyor. Ovada keskin bir ışık bir kılıç gibi bir parlıyor, bir sönüyor.

At taş gibi. Hiç kıpırdamıyor. Gözlerine parça parça ışık dilimleri vuruyor, sönüyor. At sağ küreğinin üst derisini ha bire oynatıyor. Oraya da durmadan kara sinekler konuyor.

At başını kaldırdı, burun deliklerini genişletti, bir iyice gerdi, sıcak havayı uzun bir süre kokladı, sonra başını toprağa indirdi, toprağı da, tozları burun deliklerinden salıverdiği soluklarla püskürterek kokladı. Dört beş sefer başını havaya kaldırdı, havayı içine çekti, sonra gene yere indirdi. Başının yöresinde büyük bir sinek vızıltılarla dönüyordu. Biraz sonra yağız at başını, burnuna sinek kaçmış gibi çırpmaya, sallamaya başladı. Sonra ne oldu, ne olmadı, şaha kalktı. Şaha kalkmış olarak kendi yöresinde iki kez döndü. Sağrısı çukurlaştı. Yeşil göleğin yöresini doludizgin üç kez döndü, sonra durdu, uzun uzun, bütün ovayı dolduran, uzun, çınlayan bir sesle kişnedi. Kişnedikten sonra gene öyle dimdik göleğin kıyısına dikeldi kaldı. Hiç kıpırdamadı. Büyük, kara gözlerinin akı kanlanmıştı. Sağ ayağındaki biçimli, bilezik gibi takılmış sekili otlardan gözükmüyordu. İki arka ayağının nalını atmıştı.

İnce bir yel çıktı. Uzaklarda bir de küçücük, ama hızlı gelen bir toz direği parladı. Atın kürek kemiğinin üstü seğiriyordu, sinek falan yoktu. At esen yelle, parlayan toz direğiyle birlikte kuyruğunu da usuldan sallamaya başladı.

Kır atın üstündeki Adem üç gündür onu arıyordu. Bakmadığı delik, girmediği bük kalmamıştı. Yağız atı hiçbir yerde görememiş, içindeki korku azmıştı.

Adem:

Hiç mümkünü yok, bu atta bir şeyler var, diyordu kendi kendine. Ve kafasından bu düşünceyi atamıyor, üstelik de bu düşünce gittikçe onun bütün devinimlerini içine alıyordu. "Üç gündür arıyorum, ovada aramadık hiçbir yer bırakmadım. Sazlığın girilebilecek her yerine girdim, yok yok yok..."

Adem o geceyi, Yobazoğlunun huğuna, yağız atın ahırına ateş verdikleri o geceyi olduğu gibi gözünün önüne getiriyordu. Ateş verir vermez, huğ birden kor gibi alışı vermişti. Hem de yalımlar bir anda bütün kapıyı alıvermişti. Bir mucizat olmamış olsaydı, bu atın o yangından kurtulmasının hiçbir mümkünü yoktu. Nasıl kurtuldu yangından yağız at? Şimdi üç gündür nasıl görünmüyor? "Bunda bir hikmeti hüda var."

Bir an inanılmaz bir korku dalgası geliyor, tüm yüreğini, bedenini sarıyor, eli ayağı kesiliyordu. Bu atı vuramam, diye düşünüyordu. Kimse de vuramaz. Vurursam elim kolum çont olur.

Atı vurursa başına büyük belaların geleceğine inanıyordu. Bir yandan atla hiç karşılaşmak istemiyor, bir yandan da onu görmeye can atıyordu.

Bindiği kır atın önünden fırt fırt durmadan kırlangıçlar geçiyordu. Şimdi Kerimli altından Tarsuslunun çiftliğine doğru gidiyordu. Burada, Akçasaz bataklığının kıyısında kamışlar göğe ağmışlar, her birisi bir ağaç kalınlığında... Burası kamış ormanı.

Adem, şu kamışlığın içine gireyim, diye düşündü. Kamışlığın orta bir yerinde tümsekte soğuk, çakıltaşlı bir çaykara olacaktı, diye ansımaya çalıştı. Attan indi, atı bir söğüt ağacına bağladı, kamışlığa yürüdü. Kamışlığa gelince durdu. Gene korku gelmiş yüreğini bürümüştü. Kamışlığın kıyısı fırdolayı suydu. Çarıklarını çıkarmadan, şalvarını çemremeden suya girdi, bir süre kamışlığın içinde yürüdü. Kamışlıkta çok eşekarısı peteği vardı, çok sarıca arı. Örümcekler çok da ağ germişlerdi. Ayağı, uzun oklu birkaç yumulmuş kirpiye çarptı. Çok uzun bacaklı bir kuşun yanından geçti. Kuş nerdeyse Ademin boyu kadardı. Adem tam yanından geçti, elini uzatsa tutacaktı, kuş hiç aldırmadı, kıpırdamadı bile. Yalnızca kapalı gözlerinden birisini bir an için açtı, hemencecik de kapadı. Kamışlığın içi serindi, karanlıktı. Adem dikkatli yürüyordu. Kamışlıkta zehirli yılanlar çok olurdu.

Adem:

Burada da değilse bu at neredlir? diyordu. "Göğe çekilmedi ya bu zıkkımın kökü. Elbet bir yerdedir."

Çaykarayı buldu, suyun ağzına uzandı, dudaklarını suya soktu, emer gibi içmeye başladı. Neden sonra derin bir soluk alarak çaykararan başından doğruldu, dizleri çamur olmuştu, çırptı.

Bu at bulunmaz. Bulunsa da vurulmaz. Vurulsa da, o atı vuran iflah olmaz. Belki ölmez ama yılın yılın sürünür, ölmekten beter olur. Ölüme can kurban, yetiş güzel ölüm, diye bağırır.

Kamışlığı aradı, korktu, sevindi, ta öteki ucuna, bataklığa kadar gitti geldi. Hep o kıpırdamayan kuşlardan görüyordu. Kamışlığı dışarıya çıktığında gün aşağılara inmiş gitmişti. Çok iri bir çiçek gördü. Turuncuya, mora çalıyordu. Üst üste açmıştı. Bir kuşa da benziyordu.

Yağız at, kuş donuna girendir. Kırlangıç olup önümüzü kesendir. Önünü kestim, bıyığına sıçtım Adem, diyendir.

Boyuna üst üste, durmadan içinden tekrar ediyordu: Kırlangıç donuna girdim. Bir kırlangıç, iki, üç, beş, on kırlangıç donuna girdim, önünden geçtim, bıyığına sıçtım.

Bir türlü bu tekrarlamanın Önüne geçemiyor, öfkeleniyor, deliriyor, ama içi ha bire tekrarlıyordu: Önünden geçtim, bıyığına sıçtım.

Bir ara daldı, bir uykuda gibi dolaşıyordu. Şu uzun bacaklı yeşil kuş yağız at olmasın. Tüfeğini yeşil kuşa doğrulttu, korktu geri indirdi. Gene doğrulttu, daha fazla korktu bu sefer. Eli makina gibiydi, bir nişan alıyor, bir indiriyordu. Devinimleri öyle çabuklaştı ki, sanki Ademin eli uğunuyordu. Birden tüfek patladı. Tüfek patlar patlamaz da yeşil, uzun bacaklı kuş cansızmışcana yere düştü, hiç kıpırdamadan oracığa serildi. Adem vardı, kuşu tuttu kaldırdı, kuşun çok uzun, Ademin boyunun iki misli uzun kanatları açıldı. Adem kuşu yere fırlattı, çabuk çabuk kamışlığı çıkmaya başladı. Çabuk çabuk da düşünüyordu. At gözlerinin önünden aynı hızla geçiyordu. Yağız at silkinip incecik, kapkara, kederli gözlü bir ceren oluyordu, ağcaceren. Ağcaceren silkinip bir kız oluyordu, hem de bir peri kızı... Sonra kuş oluyordu at. Bir üveyik. Üveyikten bir gurruk, yani bir yağmurcuk kuşu donuna dönüyordu, güzel, biçimli gagalı, som mavi. Mavi yağmurcuk kuşundan sonra som mavi bir duman örtüyordu Anavarza ovasının üstünü. Duman oluyordu at. Sonra toplanıyor duman, bir kavak ağacı oluyordu, tellice kavak. Tekbaşma, düz ovanın ortasında... Kavak su oluyor, toprağın üstünde apaydınlık yuvarlanıyor, su mor çimenli bir koru

oluyor, koru bulut oluyor, bulut Anavarza kalesinin üstüne ağıyor, bir ejder oluyor. Adem dehşet korktu ejderden. Ejder yetmiş iki dilini uzatmış, kıpkırmızı, yalımdan, üstüne üstüne geliyor. Koşarak kamışlığı çıktı. Aydınlık yüzüne taş gibi çarptı, keskin. Gözleri kamaştı. Bir süre gözlerini yummak zorunda kaldı. Açtığında kır at az ilerisindeydi. Kır ata atladı, doludizgin sürdü. Kırlangıçlar gene fırt fırt yüzlerce önünden geçmeye başladılar. Önünden geçtim, bıyığına sıçtım... Adem atı kırbaçlamaya, üzengilemeye başladı. Hakkı inkar edilmez, kır at da beter koşuyordu. Koşuyordu ama, kırlangıçlar da gene sürülerce önünden geçiyorlardı. Ve içindeki ses boyuna tekrar ediyordu. Kır at bir sel yatağına düştü. Sonra bir göl çukuruna. Bir büklüğe girdi, birkaç hendek atladı. Gittikçe de yavaşladı, sonra kendi boyunca bir hıltanlığa girdi. Hıltanlığı sökemedi, orada durdu.

Yağız at kuş oluyordu. Önünden geçtim... Kırmızı bacaklı bir leylek. Bıyığına sıçtım. Altın gözlü, kocaman kanatlı bir koca kartal, incecik bir tazı oluyordu. Önünden geçtim... Bir kara yılan oluyordu. Ulu bir çınar ağacının gövdesine dolanmış. Çınar ağacının ta tepesindeki kuşun yuvasındaki civcivleri yemek için tepeye doğru çıkıyordu. Başını yuvaya uzatıyor, kıpkırmızı yalım gibi, çatal dili civcivlerin tam üstünde. Adem işte tam bu sırada davranıyor, bir kurşunda yılan ta ağacın üstünden aşağılara sarkıyor, ölü. Amma da uzun! Önünden geçtim... Adem felç oluyor. Titrek İsmail gibi durmadan eli ayağı titriyor. Eli bir yana, ayağı, başı, gövdesi bir yana gidiyordu. Titrek İsmail dehşet nişancı, yakışıklı bir gençmiş. Uçan turnayı gözünden vururmuş. Bir gün av avlarken karşısına bir geyik çıkmış, ince, nazlı bir geyik. İsmail içinden geçirmiş, vurma şunu İsmail. Otlar, çiçekler, taş toprak dile gelmiş, amanın ha, vurma İsmail. İsmailin tetikteki parmağı duramamış. Bir de bakmış İsmail, geyiğin yerinde bir el kadar, çok parlak bir duman! Tüfek elinden düşüvermiş bu anda da. Başlamış titremeye, ağzında dili de köpürerek titremiş.

Adem gözlerine inanamadı. Elini gözüne siper etti, bir daha baktı, gene inanamadı. Ama öyle kıpırdamadan, güneşe gerilmiş duran, başı da dimdik yağız attan başkası olamazdı. Bir an ne yapacağını şaşırdı. Tüfeğini doğrulttu, at çok uzaktaydı ama, gene tetiğe bastı. Eli ayağı, bütün bedeni titriyordu. Bir an içinden geçti, Titrek İsmail gibi oldum. Atın bulunduğu yere baktı, at şaha kalkmış, gerilmiş, ön ayaklarını göğe yukarı uzatmış, göğe ağmıştı. Sanki göğe tırmanıyordu. Kanatlarını göğe uzatmış bir efsane kuşuna benziyordu. At bu halde, göğe ağmış ne kadar kaldı, Adem de farkında değil. At, ön ayaklarını bir yere vuruyor, sonra yeniden göğe

ağıyordu. Bir tuhaf, görülmedik at oyunu oynuyordu. Bacakları, uzun, ince, soylu gövdesi geriliyor, uçuyor, sonra rahatlıkla çözülüyordu.

Adem tüfeğe bir daha davrandı, ata bir daha ateş edecekti, eli o kadar titriyordu ki tüfeği düz tutamadı.

At bir daha şaha kalktı, indi. Sonra, uzun, çın çın bir sesle kişnedi.

Kişneme bütün Anavarza ovasında çınladı, Anavarza kayalıklarında da uzun bir süre yankılandı. Sonra yağız at, günbatıya, Anavarza köyüne doğru aldı yatırdı. Onu gören Ademin altındaki kır at da aldı yatırdı. Yoksa, Ademin yağız atı kovalayacak hali yoktu. Öndeki yağız at öylesine bir koşuyordu ki, upuzun oluyor, sanki karnı yere değiyordu. Ademin altındaki kır at da iyi koşuyordu. Ve koştukça rüzgar yapıyor, bu esen yel yavaş yavaş Ademi kendine getiriyordu.

Yağız at az bir sürede Anavarza kayalıklarının ardına, Anavarza köyünün oralara indi, sonra yönünü Hacılar Kamışlığına döndü. Hacılar Kamışlığını aynı hızla döndü, Akçasaza vardı. Gittikçe hızı kesiliyordu ama, kır atı da epeyce aralamıştı.

Yağız gitti Akçasazın kıyısındaki top söğütlerin orada dimdik durdu. Onun orada durduğunu gören Adem sevindi. Ne eli titriyordu, ne bir şey. Birden iyice inşan aldıktan sonra tetiğe çöktü. Baktı ki yağız at ortalıkta yok. Sırrolmuş gitmiş. Öfkelendi, korktu, kendine acıdı. Günlerdir bir atın ardındaydı. İn mi cin mi, peri mi şeytan mı bir atın ardındaydı. İtler gibi sürünüyordu. Bu atı vuramadan dönerse adamlığı bitecek, ekmeği kesilecek. Karısı da kendisi de ırgatlıkta sürün ha sürün edeceklerdi. Bütün mutlulukları şu atın vurulmasına bakıyordu.

Bir de zoruna gidiyordu. Bir at cin de olsa, peri de olsa, ermiş de olsa, yüz dona da girse nasıl vuramıyordu? Bunca yılın pireyi sektirmez Ademi...

Atın durduğu top söğütlerin yanma geldi, kır attan indi, bir ağaca bağladı. Puslu bir alacakaranlık çökmüştü, eğildi yağızın durduğu yerin toprağına baktı, kan var mı diye. Sonra yağızın izini sürerek bataklığa yürüdü. Az sonra önüne fokurdayan sıcak,derin sular çıktı. Birden, arkasında karanlığı yırtan bir kişneme duydu. Tam elli adım ötesinde. Geriye döndü, sazlardan başka bir şey göremedi. Koşarak çıktı. Bağlı kır atla yağız at koklaşıyorlardı. Bu fırsat kaçırılmazdı, hemen diz çöktü, nişan aldı, tetiğe bastı. Kurşunun sesinden boşa gittiğini anladı. Arka arkaya dört el daha ateş etti. Bir de baktı iki at yan yana koşuyorlar. Kır at da yularını koparmış, yağızla birlikte Narlıkışlaya doğru süzülüyorlar. Adam orada, bataklığın kıyısında, çiçek açmış yarpuzluğun içinde durdu kaldı. Atlar Narlıkışla

altından geriye kırdılar, tam Ademin önünden süzülüp geçerlerken deliye dönmüş Adem diz çöktü, bir iyice gözledikten sonra tetiğe bastı. Beş kurşunu da.arka arkaya boşalttı. Atlardan birisi düştü. Birkaç kez ince ince kişnedi. Uzun debelendi, karanlıkta...

21

Puslu, yapış yapış, ağır bir geceydi. Gökte çok parlak olmayan bir iki yıldız ışılıyordu. Sağda solda, yamaçlarda çoban ateşleri yanıyordu. Memed gittiği yolu çok iyi biliyordu. Küçücük, kayalıklı bir keçi yoluydu. Sarı Ümmetin evine çıkardı. Orman uğulduyordu. Ortalıkta çıt yoktu başkaca. Memed üstündeki büyük ağırlığın altında bile bir yere dokunmuyor, yürürken hiç ses çıkarmıyor, kayar gibi, ayakları yere değmiyormuşcana gidiyordu. Oysa ağırlığı çoktu. Bedenine üç koşar fişek bağlamıştı. İki koşar fişeği de sağlı sollu omuzlarından geçirmişti. Tüfeği, kaması, dürbünü, bombaları, tabancası, bir hayli ağırlık. Memed yürümeye, böylesine küçük patikalardan keklik gibi kaymaya alışkındı.

İki gündür dağlardaydı. Çok çabuk yol alıyordu. Hiçbir askerle, candarmayla, köylüyle karşılaşmamıştı ama, kuşkulanmıştı gene de. Havada bir şeyler vardı. Bir pusu, bir bekleme. Ta aşağılarda Nürfetin oralardan geçerken kulağına tüfek sesleri gelmişti. Belki küçük bir çarpışmaydı. Çok uzun sürmediğine göre pusuya düşen eşkıya ya vurulmuş, ya da teslim olmuştu. Memed onun için çok tedbirli yürüyor, sapa yollardan gidiyordu.

Büyük ağaçlı bir ormandan yürüyordu. Usul esen yelde bile sallanan ağaçlar gıcırdıyorlardı.

Ümmetin evine yaklaşmıştı. Vakit gece yarısını geçiyordu. Ümmetin evinin oralardan iri çoban köpeklerinin ürüşmesi geliyordu. Gecenin bu vaktinde köpek ürüşmesi hayra alamet değildi.

Memed üst baştaki yamaçtan Ümmetin damının üstüne kayıverdi. Yavaşça ayağını damın toprağına üç kez vurdu. Sarı Ümmet uykuda da olsa bu sesi duyar, hemen dışarıya çıkardı. Eğer dışarıya çıkmazsa, bilinmeliydi ki ya evde yoktur, ya da çok büyük tehlike vardır. Memed sabırsızlandı, ayağını üç kez daha sert vurdu dama. Az sonra bir ayak sesi duydu, ama çok

yavaş. Karartı duvarı dolandı, sürünerek yamaca tırmandı, yamaçtan kayarak dama indi:

"Yat Memed," dedi.

Memed hemen usulca yere uzandı.

Sarı Ümmet:

Evin içi asker dolu. Ahırda da Kara İbrahimin çetesi... dedi. Ağzını Memedin kulağına yapıştırmış konuşuyordu. "Seni arıyorlar... Ev ev, delik delik, köy köy seni arıyorlar. Senin Torosa döndüğünü duymayan kalmamış. Kim gördü seni Allah aşkına?"

Memed:

Bilmem, dedi. "Kim gördü bilmem ki... Herhal gören olmuştur."

Bu sefer seni öylesine, canlarını dişlerine takmışlar arıyorlar ki sorma... Ali Safa Bey, öteki ağalar başına para bile koymuşlar. Yüzbaşı Faruk konuşurken duydum. Birkaç ay Torostan silin. Ararlar ararlar bulamazlar, sonra da bıkarlar. Bu fırtına dininceye kadar sen buralardan uzaklaş. Dur burada bekle, sana mermi buldum. Belki giderken dövüşürsün.

Sarı Ümmet damın duvarından aşağı kaydı, az sonra bir elinde bir torba mermi, bir elinde de bir azık çıkmıyla geldi.

Al bunları, dedi. "Sizin köye de hiç uğrama. İki aydır candarma sizin köyün üstünde dövünüyor."

Memed:

Bizim köyde ne var, ne yok? derken Sarı Ümmet sözü ağzından aldı:

Daha fazla durma burada, sizin köye gelince olduğu yerde olduğu gibi duruyor. Amanın, hiç uğrama, tuzağa düşersin. Dağı taşı asker talamış, mukayyet ol. Bu köylüler kudurmuşlar, babansa, kardaşınsa da gözükme. Tez günde Torosları bırak. Haydi güle güle.

Karanlıkta elini uzattı, Memedin buz gibi olmuş elini sıktı, damın duvarından aşağı kayıverdi.

Memed de bir anda yamacı tırmandı, ormana karıştı gitti, bildiği çok gizli bir keçi yolunu ayak yordamıyla buldu. Çok hızlı yürüyor, yüreğindeki korku büyüyordu. İçi karmakarıştı. Dört karanlık duvarı arasında kimsiz kimsesiz, dostsuz, yapayalnız öyle kâlâkalmıştı. Bir dünya da asker. Bir de köylüler... Dağ taş, asker, köylüler, ağaç, ot, uçan kuş, yerdeki karınca, herkes, her canlı da düşman.

Dehşet bir umutsuzluk dünyasını karartıyordu.

Gittikçe de içindeki, köye karşı hasreti artıyordu. Gitse başına gelecekleri biliyordu. Sağ kurtulmasının hiç mümkünü yoktu. Ama çok, deli gibi merak

ediyordu. Köylü ne olmuştu? Çakırdikenliğe daha toy düğünle ateş veriyorlar mıydı? Durmuş Ali Emmi yorgun yaşlı bacağını havaya kaldırarak halay çekiyor muydu? Hürü Ananın kızgınlığı geçmiş miydi acaba? Amma da öfkeli bir kadındı. Öfkesinden toprak titriyor, yer gök sarsılıyordu. Herkesin öküzü herkesin miydi, herkesin sürüp ektiği toprak? Çok çok şey öğrenmişti bu birkaç yılda. Ama çok... On ömür yaşasa bir insan şu Memedin öğrendiklerini zor öğrenir.

Ali Safa Bey, Arif Saim Bey, öteki Çukurova ağaları... Memed uzun bir süre Çukurova ağalarının kendisine niçin düşman olduklarını anlayamamıştı. Abdi Ağayı öldürmüştü, Abdi Ağa onların akrabası değildi ki... Memed onlara ne yapmıştı da, salt kendisi için bütün Torosu candarmayla doldurmuşlardı? Daha da bunun sebebini o kadar anlayamıyordu ya doğrusu. Niçin öteki eşkıyalara bu kadar düşman değillerdi? Üstelik de birçok eşkıyayı da koruyorlardı? Ağaları, beyleri anladık, diyelim, köylülere ne oluyordu?

Nereye giderim ben, diye düşündü. Bütün Fırat dolaylarını, dil bilmez Kürt ellerini dolaştım geldim, sığınacak bir yer bulamadım. Bu dünya bana dar geldi. Genedöndüm koca Torosa. Kimse bilmez nerde kalır ölümüz. Ben Torosa ölmeye geldim. Baba toprağıma. Ölüm burnuma burcu burcu kokuyor. Bir eşkıya adamı, İnce Memed olmuş birisini, ağaların beylerin horladığı dünya kabul etmiyor Sarı Ümmet Ağa. Yeryüzü gökyüzü kabul etmiyor. Nereye giderim, Ümmet Ağam? Bir kanadı kırık kuşum ki, el kadar da olsam, beni hiçbir çalı kabul etmiyor.

Gidecek, kaçacak bir yer düşünüyor, bulamıyor, köpürüyordu. Koca Osman dedik, evine sığındık, iyi adam, has adam, baba adam, can adam, ama çocuk adam. Herkese evinde olduğumu söylemek için can atıyordu. Bereket Kamer Anaya... Çukurovanın düzünde candarmaya bir yakalanırsan kurtulmanın mümkünü yok. Artık Çukurova ağaları bayram edip sevinirlerdi.

Ormanın içinde, keçi yolunda, gecenin ortasında dikildi kaldı. Yönünü nereye dönse, gidecek hiçbir yeri yoktu ki, Yönünü nereye dönsün? Bir süre öyle gecenin altında, ayakta dimdik durdu kaldı. Çok şeyler düşündü. Düşünceler kafasına inanılmaz bir hızla geliyor, çokuşuyorlardı. Anası geliyordu gözlerinin önüne, Hatçe, çocuğu, Iraz Hatun, Koca Süleyman... Koca Süleyman deyince içinde bir sıcak, aydınlık umut ışığı çaktı. Bir de Kerimoğlu vardı. Bir de Cabbar vardı. Yiğit oğlandı, dost oğlandı Cabbar... Evlenmiş, iki de çocuğu olmuş, biri kız, biri oğlan. Cabbara gitse? Cabbarı

boş bırakmazlar, Koca Süleymanı da... Kerimoğlunu da. Dağlarda iş yok. Ama nereye?

Yakınlarda bir mağara olmalıydı. Sabaha az kalmıştı. Nerdeyse ortalık ağaracak. Yönünü mağaraya döndü. Ortalık ışırken ulu bir kayalıktaki mağaraya vardı. Mağaranın deliğinin ağzında iki kartal duruyordu. Ve deliğin her iki yanında birer sakız ağacı bitmişti. Ağaçları mavi çiçekli sarmaşıklar sarmıştı. Memed mağaraya çıktı, yorgun kartallar istemeyerek kanatlarını açtılar, uçup az ileriye kondular.

Memed tüfeğini çıkardı, kayışını eline doladı, yere koydu. Elindeki mermi torbasını da tüfeğin üstüne koyar koymaz uyudu.

Uyandığında gün batıyordu. Susamış, acıkmıştı. Ortalık peryavşan, kekik kokuyordu. Mağaranın önü inanılmaz bir kırmızılıktaki keditaşağı çiçekleriyle bezeliydi. Kırmızı keditaşakları mağaranın ak, kara, yeşil benekli mor kayalıklarına sarvan kurup oturmuştu. Memed bu kadar çok açmış, bu kadar yalım yalıma, ta ötelerden bile parladığı görülen bir kırmızı çiçek yığınını hiç görmemişti. Tüfeğini taktı, mermi torbasını eline aldı, dışarı çıktı. Sabahki kartallar gene gelmişler, mağaranın kapısına konmuşlardı. İstemeyerek uçtular, on adım ileriye bir kayanın sivrisine yan yana kondular. Çok yaşlı kartallardı.

Aşağıda bir pınar inceden çağıldıyordu. Memed gitti pınarın başına, uzun, mor çiçekli yarpuzların üstüne çöktü. Sarı Ümmetin verip debeline bağladığı çıkını açtı. Azıkta üç baş soğan, altı yumurta, bol çökelek, bir parça Türkmen peyniri, bol bol kömbe ekmeği vardı. Birkaç da bazlama. İştahla yemeğini yedi. Bu azık ona daha iki gün yeterdi. Memed o kadar boğazlı değildi her zaman. Hele canı sıkıldığı sıralarda yemek hiç aklına gelmezdi.

Ayağa kalktı, yönünü kuzeye döndü. Köyüne gidiyordu. Köyü gözünde tütüyor, içine bir özlemlik ateşi düşmüş onu yakıp kavuruyordu. Biliyordu, ölüme gidiyordu ama, duramazdı. Köyünü görmeliydi. Ya köyü görmeden ölürse? Koca çınarı, Kulaksızı, Kulaksızın değirmenini, koca çınarın büvetini, kınalı yolu, çakırdikenli Dikenlidüzünü, ağaçlan, çalıları, devedikenlerini, köyün tavuklarını, hele kürk tavuk ardında dolaşan yumak yumak sarı civcivleri... Her şeyi, her şeyi göresi gelmişti. Durmuş Aliyi, onun ılıcık, şefkatli, dost gözlerini, sevgi dolu, merhametli, çok insan... Hürü Ana daha insan, daha çok... Sert, inatçı, herkesten çok insan. Sevdikleri için canını verir. Bir gün uykuda saçlarını okşamıştı... Memed unutamamıştı o sıcak, ana, bacı, dost, kardaş elinin sıcaklığını, dostluğunu,

ılıklığını, yumuşacıklığım... Hürü Ana bir insanı böyle candan okşasm, insan salt bunun için canını verir... İsterse okşamasın, bir candan, ta yüreğinin derininden bir yavrum, Memedim deyişi vardır ki, bin can eder. Nasıl karşılayacaktı acaba? Deli, deli olurdu sevinçten. Ne yapacağını, ne edeceğini bilemezdi. Mustafa Çocuk, Hösük Emmi, Hösük hep şaşkın şaşkın durur, ellerini biribirine sevinerek kavuşturur, kavuşturur açardı, "Memed, azıcık daha büyümüş," derdi. "Büyüsün. Görkemli adam daha iyi eşkıyacılık eder. Elalem ondan korkar, herkes bizim Memedden çok korkuyor ya, daha çok korkar şimdi," der övünürdü. Mustafa ne yapardı, ne düşünürdü? Korkar mıydı? Belki de korkardı. Gider candarmaya haber verir miydi? O da evlenmiş, onun da bir çocuğu olmuştu. Cabbar duyunca gelir miydi? Memed gülümsedi, büyük bir inançla, "Gelir," dedi. Ya Topal Ali? Kurnaz tilki gözlü Topal Ali? Ölünecek dost, ölünecek arkadaş, ölünecek insan... O nasıl karşılayacak acaba? Başını arkaya atıp gülecek, gülecek. Durmadan akan bir su gibi gülecek. Eli kolu, yüzü gözü, bedeni, başı her şeyiyle gülecek. Topal ayağı bile gülecek. Topal sevincinden deli divane olacak...

Memed de bir sevinç kasırgasında sevgiyle dolup taşmış, uçuyordu. Öyle çabuk yürüyordu ki, sanki ayaklarına kanat takılmıştı. Kötü şeyler hiç aklına gelmiyordu. Köyün candarmalarla dolu olduğu, öldürüleceği hiç hiç aklına gelmiyordu. Öldürülmese bile kötü durumlarla karşılaşacağı da aklının köşesinden geçmiyordu. Bir de türkü tutturdu. Çok az türkü söylerdi. Türkü söylemeye vakti olmamıştı ki... Tatlı bir sesi vardı.

Gün işiyordu ki Uzunoluğun başına geldi. Uzunoluğun göbeğinde kırmızı benekli alabalıklar üst üste yüzerdi. Elini uzatsan tutabilirdin. Uzunoluğun balıklarına nedense hiç kimse dokunmazdı. Balıklar da çoğaldıkça çoğalırdı. Oluğun başına oturdu, azık çıkınını çıkardı, bir soğanı yumrukladı, çökelekle yemeye başladı. Arada sırada da ekmek kırıntılarını balıklara atıyor, balıkların ekmek kırıntılarına, üst üste, alt alta koşuşlarına bakıyordu.

Yemeğini ağır ağır yedi, balıklara baktı, rahattı, oracığa uzandı. Bu oluk çocukluğunun oluğuydu, buralarda nedense korkmak aklına gelmiyordu. Korkusuz, kuşkusuz, çocukluğunda nasıl uyursa öyle uyudu. Eşkıya olup da dağa çıktığından bu yana böyle derin, böyle deliksiz uyku uyumamıştı. Uyandığında buna kendisi de şaştı. Ama buraları baba toprağıydı, bildik topraktı. İçindeki sevinci kabarıp kabarıp geliyor, bir an önce gecenin inmesini bekliyordu. Karanlık kavuşur kavuşmaz köye inecek, Hürü Ananın

kapısına varacak, usuldan, Ana, Ana diyecekti, ben geldim. Bakalım sesten tanıyacak mı? Tanımaz mı o? Ne cindir!

Ormanın içinden kayarak köyün üst başındaki yamaca indi. Uzun kayanın dibine oturdu, köyü seyretmeye başladı. Köyü seyrettikçe anıları da depreşiyordu.

Çocukluğunda, anasına küsüp evden kaçtığında da buraya, bu kayanın dibine gelir, belini isli kayaya dayar, köyü seyreder düşünürdü. Bu uzun kaya hep isli dururdu, Memed kendini bildi bileli. Köylüler, çobanlar kayanın dibine ateş yakmayı çok severlerdi.

Köyün içinde candarmaları gördü. Gidiyor geliyorlardı. Sonra damlar arasında kendi damlarını seçti. Damın toprağı kırmızı, yeşil, rrravi, turuncuydu. Cam kırıkları gibi yanan ak sıcakta ışılaşıyordu. Babası ta uzaktan getirmişti bu toprağı, dam akmasın diye. Güzel, yumuşacık, sıcacık, sevgi dolu anası geldi gözünün önüne, ömründe duymadığı yaman bir yalnızlık duydu. Dört yanda, uzun uzun çiriş çiçekleri açmıştı. Türlü türlü arılar, binlerce, ak sıcaklarda uğuldayarak, ak sıcaklar demek Memedin hoşuna gidiyordu, çiriş çiçeklerinin yörelerinde dolaşıyorlardı. İnce, dimdik, uzamış gitmiş çirişsiklerine binlerce ak düğme büyüklüğünde çiçek yapışmıştı.

Hatçelerin evine bakamıyordu. Evlerinin önündeki, o ulu ağacı göremiyordu.

Sonunda kendisini yenemedi, ağaç geldi gözünün önünde durdu. Bir gece gibi gerildi önüne. Delikanlı yüreği küt küt atarak divlik kuşu gibi öttü. Deli gibi bir bekleme kasırgasında delikanlı bekledi. Yumuşacık, sıcacık, sevgi taşan kız geldi. Memedin boğazına bir şeyler tıkandı, iki damla yaş gözlerinden aşağıya yuvarlandı indi.

Memed, bu havadan çıkmak için gözlerini Abdi Ağanın evine dikti. Abdi Ağanın evinin bacasından gür bir duman çıkıyordu. Memedin öfkesi şahlandı: "Kesemedim dumanı," dedi. "Kesemedim, kesemedim, kesemedim." Sesi inler gibiydi. İçinde büyük bir acıyla kalktı yürüdü, sonra kendine geldi, gülümsedi, dalgündüz candarmayla ağzına kadar dolu köye girmeye kalkıyordu. Uzun kayanın dibine dönerken, ötede, çalının dibinde iki ışıl ışıl çocuk gözü gördü. Gözler faltaşı gibi açılmışlar, şaşkın, hayran kendisine dikilmişlerdi. Çocukluğunda Memed de buraya gelir, o çalının dibine siner, uzun kayanın dibinde olup bitenleri seyrederdi. Bir seferinde Süleymanla Topal Anşacanın kızını sevişirlerken bu çalının dibine saklanmış, gözetlemişti. Bu çalının içinden hiç eşkıya gözetlememişti. Kim

bilir ne hoş olurdu, boynunda dürbün, koşar koşar fişekliklerin altında iki büklüm, gümüş savatlı kayışlara uzun Çerkeş hançerleri, bombalar takılı küçücük bir eşkıyayı seyretmek.

Memed orada durmuş çocuğa sevgiyle bakıyordu. Çocuk, eşkıyanın kendisini gördüğünü anlamış, ne yapacağını iyice şaşırmış, kıpır kıpır ediyordu.

Memed gülen bir sesle, yumuşak şefkatli:

Çocuk kardaş, dedi, "nolursun beni gördüğünü candarmalara söyleme, ben İnce Memedim."

Çocuğun onu böylesine seyredişi öylesine hoşuna gitmişti ki, gidip haber vereceği umurunda bile değildi. Memed köyü görünce bir hoş olmuş, eşkıyalığını, İnce Memedliğini, koskocaman bir Hükümetin kendisini yakalamak için dağları candarmayla dolduruşunu, ağaların adamı Kara İbrahimin nasıl kanına susamış bir bela olduğunu, her şeyi her şeyi bir anda unutmuş, içinde çocuksu, güzelim bir umut, bir sevgi, bir sevinç doğmuştu. Ilık ılık bir ince sevgi yüreğini alıyordu. Birden aklına geldi: "Ben bir kuş öldüremem," dedi. "Bir karıncayı ezemem. İncinir diye bir arıyı, bir kelebeği, bir kuşu tutamam." Şu anda, belki dünyada en çok elindeki tüfeğe, belindeki hançere, bedenindeki koşar koşar fişeklere şaşıyordu. Kendine bakıp bakıp gülüyordu.

Bu sırada Memedin bakışlarından kurtulmuş çocuk çalıdan çıktı, sinmiş bir tilkiye benziyordu. Yata yata çalıdan azıcık uzaklaştı, sonra aldı yatırdı. Hem koşuyor, hem de dönüp Memede bakıyordu. Çocuğun bu hali Memedi daha çok sevindirdi. Bu çocuk kimindi acaba? Kimlere benziyordu? Çocuğa iyice bakamamış, onun için kimlerden olduğunu çıkaramamıştı.

Gittikçe sabrı taşıyor, gün bir türlü batmıyordu. Abdi Ağanın bacasından durmadan duman tütüyor, candarmalar durmadan evlerin aralarında oradan oraya gidip geliyorlardı. Dışarda ne kadın, ne de erkek, hiçbir köylüyü görememişti. Hepsini hapis mi etmişlerdi acaba?

Kafasını Abdi Ağanın evinden çıkan dumana takmıştı. Onun yüzünden kendi köyüne bile giremiyor, baba yurdunda bile dolaşamıyordu. Dişlerini sıktı: "Bu dumanı söndüreceğim," diye bağırdı. "Bir tekini bırakmayacağım, bırakmayacağım. Bir tekini bile... "

Kayanın dibine kendini hızla savurdu. Beli kayaya küt diye vurdu.

Karanlık basmış, kuzeyden bir yel çıkmış, gündüz sıcaktan yanmış yaban naneleri, kekikler, peryavşanlar esen yelle ağır kokuyordu.

O geceyi düşündü. Recep Çavuşun Abdinin çocuklarını öldüreceği geceyi, tam da tetiğe çökecekken tüfeğe vurmuş, çıkan kurşun başka bir yöne gitmiş, çocuk ölmemişti. Acaba öldürse miydi? Ne günahı vardı çocukların? Onlar da büyüyünce babaları gibi milletin başına bela olmayacaklar mıydı? Hele olsunlar da görelim. Belki babalan gibi olmazlar. Eskiden de kurt eniği kurt olur. Epeyce yanlış bir söz. Eski üstüne, Abdi Ağa üstüne, Asım Çavuş, Yüzbaşı Faruk üstüne daha çok şeyler düşündü. Yüzbaşı Faruk öldürmüştü Hatçeyi. Yüzbaşı Faruk deyince içi ağı gibi acı bir kinle doluyor, tüyleri diken diken oluyordu. Yüzbaşı Faruğu öldürmeden, Hatçenin kanını almadan bu dünyadan gitmeyecekti. "Allah," dedi, "Koca Allah şu Faruğu öldürmeden bana ölümü nasip eyleme."

Ayağa kalktı, sarhoş gibi yalpalayarak köye aşağı inmeye başladı. Birden gene içini bir sevinç sardı. "Bu güz köye geleceğim," diye düşündü, "köye geleceğim, köylünün toprağa saban attığı gün, toy düğün olurken çakırdikenliğe ilk ateşi ben atacağım. Hürü Anayla birlikte..." Köye yaklaştıkça sabırsızlanıyor, yüreği daha çok, daha çok çarpıyordu.

Kapıda durdu, kapının duvarına dayanmasa ayakta duramayacak, yere düşecekti. Soluğu taşarak, kırık kırık bir sesle:

Hürü Ana, Hürü Ana! dedi.

Hürü Ana içerde tek başına uyukluyordu. Kulaklarına inanamadı, düş görüyorum sandı, bir gözünü açtı geri kapadı.

Memed, Hürü Ana beni belki de ölmüş biliyor, diye düşündü.

Hürü Ana, Hürü Ana!

Hürü Ana gene düş görüyorum sandı. Bir gözünü açtı, dualar okuyarak geri yumdu.

"Hürü Ana, Hürü Ana, benim, ben. Ben geldim."

Allah Allah! Hiç düşe müşe benzediği yoktu, bu ses kapının ardından geliyor, Memedin sesine benziyordu. Ama nasıl olurdu?

Hürü Ana, Hürü Ana!

Hele bir çıkayım da kapıya, bakayım. Ayağa kalktı, yarı uykulu, yarı uyanık, eline yanmakta olan çam çırasını aldı, kapıya vardı, ikircikli bir sesle:

"Kimdir o?" diye seslendi.

Memed, usulca, duyulur duyulmaz:

"Benim ana, İnce Memed, Dönenin oğlu. Aç kapıyı."

Hürü Ana kapının ardındaki sürmeyi çekti, kapı açıldı. Eşikte dikilmiş kalmış İnce Memeddi. Ağzı dili kurudu, bir tek söz söyleyemedi. Bir süre karşı karşıya öyle durdular kaldılar. Sonra Memed Hürü Ananın koluna girdi evin içine götürdü. Elindeki çam çırasını duvara soktu, Hürüyü yandaki döşeğin üstüne oturttu. Uzun bir süre karşılıklı sustular. Neden sonra kendine gelen Hürü Ana, çok ciddi:

Hoş geldin yavrum, Memedim, dedi. "İyi ki geldin. Biz de seni yitmiş gitmiş, kayıplara karışmış sanıyorduk. Hoş geldin safalar getirdin yavrum. Köy candarma dolu."

Memed:

Biliyorum, dedi.

"Seni gelirken kimse görmedi ya?"

"Bir çocuk gördü."

Tam bu sırada da Uzun kayanın dibinin oralardan kurşun sesleri gelmeye başladı.

"Candarmalar kurşunu bana sıkıyorlar, ana. Çocuk beni Uzun kayanın orada gördü de..."

Hürü Ana gülümsedi:

Sıksınlar dursunlar, şu gavur hükümetin, şu ağaların kurşunlarını boşa yaksınlar, yaksınlar bakalım!

Memed de gülümsedi.

Hürü Anaya bir şeyler sormak istiyor ama, bir türlü dili varıp da soramıyordu. Durmuş Ali Emmi nerde, diye soracaktı. Nereye gitmişti acaba? Acaba ölmüş müydü? Ölmüşse Hürü Ananın başında neden kara çatkı yoktu? Çakırdikenliği yakmışlar mıydı her yıl? Kimse karışmadan toprakları ekip biçiyorlar mıydı, o gün bugündür. Sorulamazdı. Bir kötülük olmuş olmasın diye Memedin ödü kopuyor, bir tek soru soramıyordu. Burada bir ay bekler, böyle soru dolu gözlerle Hürü Ananın yüzüne bir ay bakardı da gene Hürü Anaya bir tek soru soramazdı.

Hürü Ana onun sabırsız, soru dolu gözlerini anlıyor ama, kötü haberleri söylemeye bir türlü dili varmıyordu. Fıkara zaten yıkılmış, erimiş bitmiş,

diyordu içinden. Anası öldürülmüş, sevdiceği öldürülmüş, biricik yavrusunu bile doya doya koklayamamış, nerede olduğu bellisiz olmuş, bir de bu kötü haberleri duyarsa neye varır fıkaranın hali? Neye varır Hürüce, neye, neye varır?

Bir de gözünün içine bakıyor ki, melil melil, melil de mahzun. İnsan söylememezlik de edemez. Şuna bakın, kurbanınız olayım, şunun yüzüne bakın, ağzından memesi alınmış bir bebeciğe benziyor, nerdeyse burnunu çeke çeke ağlayacak.

Söylerim yavrum, söylerim. Şu Hürücenin yüreciği taştan demirden oldu. Söylerim yavrum, söylerim. Şu olan bitenlere demir olsam dayanamazdım, erirdim, çürürdüm. Taş oldum da dayandım. Bu kadar acıların, belaların üstüne sen nasıl dayanacaksın? Sen nasıl, sen nasıl? Keski gelmeyeydin yavru. Güzelce başını almış, köyün içinden bir karaca bulut gibi süzülüp gitmiştin. Neden geldin yavru? Kimi seni Kırklara karışmış sandı. Kimi Mustafa Kemalin yanına gitmiş de, başkumandan olmuş Kemale, dedi. Kimi koca bir kuş donuna girip her gece anasının mezarına gelip sabaha kadar Dönemin mezarının üstünde döner, kuş dilince dualar okurmuşsun, dedi. Hatçenin de mezarında... Anana, güzelce Döneye, güzel Hatçeye nasıl dayandın Memedim? Niye geldin yavru? Sana nasıl söylerim olanı biteni. Bak saçlarıma, bir tek kara saç var mı? Bak yüzüme, kırışmamış birazcık yeri kalmış mı? Sen giderken ben böyle miydim Memedim?

Memedin yüzüne gözlerini dikmiş, içinden konuşuyor, konuşuyordu. Sanki Memed içinden geçenleri duyuyordu. Öylesine el kol sallıyor, yüzünü buruşturuyor, açılıyor, kapanıyordu.

Nasıl olsa duyacak, diye geçirdi içinden. Bunca acıya dayanan buna da dayanır. Çocuk değil ya, koskocaman İnce Memed.

Söylemeye karar verince çoktan beri içinde zorla tuttuğu ağıdma başladı. Hem ağlıyor, hem de ağıt yakarak konuşuyor, derdini söylüyordu. Her sözünü de, demir olsam çürürdüm, toprak oldum dayandım, sözleriyle bitiriyordu. Döneye ağladı, Hatçeye ağladı, Durmuş Aliye ağladı, çocuklarına ağladı, ağıt yaktı.

Memed taş gibi, duvar gibi olmuş, yüzünde en küçük bir kıpırtı olmadan Hürü Anayı dinliyordu. Dışardan kurşun sesleri geliyordu. Sanki duymuyorlardı.

Ağlamayı, ağıdı bitiren Hürü Ana gözlerini, burnunu başörtüsüyle sildi, ayağa kalktı:

"Ben batayım yavrum," dedi. "Uzak yollardan geldiğini unuttum seni görünce. Kara yazılı Hürü batsın. Seni aç koydum."

Hemen gitti sofrayı getirdi Memedin önüne serdi. Güzel nakışlı pamuktan dokunmuş bir sofraydı bu. Bir çanak yoğurt, bir çanak cıvık pekmez getirdi. Azıcık bal, azıcık da peynir getirdi.

Ye yavrum, dedi. "Hürü Anan sana kurban olsun. Eee, nerelerdeydin bakalım, yitti yiteli? Nerelere gittin?"

Memed karşılık vermiyor, dalmış gitmiş, yüzü taş gibi.

Yufka ekmeği lokma yaptı, önce pekmeze, sonra yoğurda batırdı, lokmayı ağzına attı, çiğnedi çiğnedi, yutamadı. Lokma bir türlü boğazından aşağı gitmiyordu.

Durmuş Ali ölmüş değil, öldürülmüştü, nasıl öldürülmüştü, ağıttan bir türlü anlayamamıştı. Köylü hep Hürüceye düşman olmuş, köylülerin evi yağma edilmişti. Ağıt böyle söylüyordu ama, kim yağma etmişti?

Lokmayı yutamazsa Hürü Ana çok üzülecekti. Çiğnedi çiğnedi zorlan yuttu ama, kendisini de dinmeyen bir öksürük tuttu. Öksürüğü geçtikten sonra:

Ana, dedi Memed, onun ateş gibi olmuş elini tuttu. "Olara biteni bana söyle. Ne yapalım, başa gelen çekilir. Boğazımdan geçmiyor, kusura kalma. Senin ekmeğini ağı olsa da yerdim ama, geçmiyor boğazımdan. Kusuruma kalma, güzel anam, çok çekmişim."

Hürü Ana sakin, hiçbir şey olmamış gibi durgun:

Yavrum, Memedim, diye başladı. "Sen köyün içinden süzülüp çıkınca... Köylü sevindi. Sonra korktu. Abdiyi ölmemiş sandı. Sonra öğrendik ki ölmüş, hem de domdom kurşunu onun yüreğini parça parça eylemiş. Köylü çok sevindi. Sonra Dikenlidüzünün beş köyü bir araya geldi. Bir toy düğün yaptılar, dünya dünya olalı böyle bir toy düğün görmedi. Genç kızlar en güzel giyitlerini giydiler. Yaşlılar sakız gibi, sütbeyaz başörtü bağladılar. Davullar çalındı, çifter çifter. Durmuş Ali Emmin bile, hasta haline bakmadan oyun oynadı. Sonra bir sabah gün ışırken beş köyün kadını erkeği, hastası sayrısı, çoluğu çocuğu çakırdikenliğe gittik, dikenliğe ateş verdik. Böyle bir sevinci insan olan insan tatmamıştır. Bir iki yıl böyle gitti. Her şey bol bolamadı. O gün biz Çakırdikenliğe ateş verince, o gece Alidağm tepesinde bir top ışık patladı. Alidağın tepesi üç gece balkıdı durdu. Üç gece Alidağın tepesi gündüz gibi oldu. Köylü buna daha çok sevindi. Böyle'bir yıl geçti. İkinci yıla girerken daha güzel, daha şenlikli bir toy düğün oldu. Çakırdikenlik daha güzel yandı. Dağın tepesindeki bir top

ateş daha güzel patladı. Üçüncü yıldı. İkinci yıldan daha güzel, daha şenlikli... Bir toy düğün... Durmuş Ali Emmin hem oynuyor, bilirsin çok güzel oynardı, hem de elinde çam çırası yalımlanıyor, Çakırdikenliğe ateş vermeye gidiyordu. Birden ötelerden üç el silah sesi duyuldu, o yöne baktık. Bir atlı doludizgin tozutup gelir. Geldi, atını ilk önce çakırdikeni yığını yanındaki Durmuş Ali Emminin üstüne sürdü. Durmuş Ali yere düştü. Atlı Durmuş Aliyi atma iyice çiğnetti. Onun arkasından silahlı on atlı daha geldi, çoluk çocuğun üstüne at sürdüler, kurşun sıktılar. Çok insan yaralandı. Beş çocuk öldü, ikisi kız. Durmuş Ali Emmin iki gün daha yaşadı. Sana selam söyledi. Söyleyin oğluma, dedi, sonu iyi gelmediyse de, iyi bir iş yaptı. Gene de iyi bir iş yaptı. İşte o yıl çakırdikenlik yanmadı. Alidağmm başında da bir top ışık patlamadı. Durmuş Ali Emmin öldü. Son solukta hep seni andı. Bu gelen atlı kimmiş, bildin mi? Kel Hamza vardı ya, Abdinin kardaşı Kel Hamza. Abdi onu köyden kovmuştu ya, dağlara gelemezdi Abdinin sağlığında. Bildin mi Kel Hamzayı Memed?"

Bildim Ana.

O Kel Hamza köye yerleşti. Başında silahlı adamları, adamlarından başka candarmalar, candarmalar... Kel Hamza mumlan arattı Abdiyi... Geldi köye yerleşti.

Hürü Ana durmadan, yanık yanık, köylünün Kelden çektiğini bir anlatıyor, anlatıyor, anlatıyor, duruyor, bir uzun uzun Memedin yüzüne bakıyordu.

Kel Hamza Abdinin ana bir, baba bir öz kardeşiydi. Abdi onu hiç sevmezdi. Bu yüzden de daha on beş yaşında onu Değirmenoluktan kovmuş, Dikenlidüzüne girmesini yasak etmişti. Kel Hamza ömründe bir tek kere Dikenlidüzüne girmiş, onda da yakalanmış, Abdi Ağaya getirilmiş, Abdi Ağa da üç gün üç gece ona sopa çektirmiş, yarı ölü Hamzayı bir atın sırtına yüklemiş, Dikenlidüzünün dışına götürüp, kardeşini it ölüsü gibi attırmıştı. Bu korkunç dayaktan sonra Kel Hamza uzun bir süre kendisine gelememiş, bir zaman, onu öyle yoldan bulan, iyileştiren Yörüklerin yanında çobanlık etmiş, sonra da Çukurovada, Telkubbe yakınlarında bir çiftliğe yanaşma durmuştu. Öyle Abdi Ağa gibi kısacık, çelimsiz değil, uzun boylu, kaim enseli, güçlü kuvvetli birisiydi. Kardeşinin ölümünü duyunca çok sevinmiş, sevincinden ne yapacağını bilememiş, çiftlikte üç gün sarhoşlar gibi dolaşmış, her önüne gelene kardeşinin öldürüldüğünü söylemiş, sonra da olayı unutup gitmiş, yanaşmalığını sürdürmüştü.

Bir gün Dikenlidüzünden çiftliğe, onu görmeye Pıtırakoğlu geldi. Ağzı çok kalabalık bir adamdı.
Ona yekten:
Sen ne ahmak adamsın, duymadın mı kardeşinin öldürüldüğünü? diye sordu.
"Duydum, deli gibi de sevindim onun geberdiğine," dedi Kel Hamza.
İyi yaptın sevindiğine. Toprakları köylünün paylaştığını duydun mu?
Duydum, dedi Kel Hamza.
Her yıl toy düğünle çakırdikenliğe gidip ateş verdiklerini?
Duydum.
Alidağın tepesinde patlayan bir top ışığı?
Duydum.
Abdinin iki karısının ikisinin de dul kaldığını?
Duydum...
Pıtırakoğlu:
Öyleyse burada, bu yanaşmacılıkta ne duruyorsun köpek! diye bağırdı. "Dikenliğe ağa olmak, padişah olmak dururken burada yanaşmalık öyle mi? Akılsız köpek." Pıtırakoğlu çok yaşlı bir adamdı.
Kel Hamza:
Doğrusun, dedi.
Doğruysam, sen de bana Dikenlinin beğendiğim yerinden, beğendiğim, su altı bir tarlayı verirsin.
Veririm, dedi Kel Hamza.
Hemen o gün orada hazırlık yaptılar. Kel Hamza yanaşmalıktan biriktirdiği bütün paraya bir çift çizme, bir güzel şalvar, ceket, bir şapka, bir de borca çok güzel dört yaşında uzun boylu, İngiliz kan bir at aldı. Bir de Alaman filintası aldı, yüz mermisiyle birlikte, borca. Beş on tane de ipten kazıktan kurtulmuş hergele topladı başına, Pıtırakoğlu önde, onlar arkada, çıktılar Dikenlidüzüne. Birkaç hafta aşağılarda beklediler. Her işi Pıtırakoğlunun öğüdünce yürütüyordu Kel Hamza.
Köylüler Çakırdikenliğe ateş verirlerken... İşte böyle korkutulurdu köylünün gözü. Bir de Hükümetle. Hükümet sonra...
Köylü ne karşı koydu, ne bir şey. Kuzu gibi boyun eğdi. Üstelik çoğu da gitti özür diledi. İnce Memede attılar tuttular. Babasının kemiğine sövdüler.
Kel Hamza aynı gün Göktefikli Hocayı çağırtıp, Abdinin iki karısının ikisine de birden nikah kıydırdı. Akşam birisiyle, sabaha karşı da ötekiyle yattı. Kadınlar Kel Hamzadan derecesiz memnun kaldılar.

Sonra Kel Hamza köye candarmalar getirdi. Çavuşlara, onbaşılara her gün kuzular kızartıp rakılar içirtti.

"Kurban olduğum Memedim, yavrum, bundan gerisini ne ben söyleyeyim, ne sen duy. Kel Hamza köylüye haber gönderdi, üç yıl ektiniz biçtiniz, beylik hakkını, toprak hakkını vermediniz. Üç yıl evinizde neyiniz varsa alacağım. Önünde bir çavuş, on candarma, ev ev dolaştı köyü, evlerde ne varsa, un, buğday, yağ, at, inek, eşek, hepsini hepsini aldı götürdü, yığdı Abdinin ambarına. Köylü o yıl aç kaldı. Aç kurtlar gibi sızılaştılar. Yakın köyler duydular da halimizi bize birer ikişer ekmek getirdiler. Köylünün çoğu yakın köylere gitti... O kış acından on beş kişi şişti şişti öldü. Dışarda hiç köylü görebildin mi gelirken? Göremezsin yavru, hepsi yarı çıplak... Dışarı çıkamıyorlar."

Topal Ali? diye sordu Memed. Sesi yok gibiydi.

O, Hamzanın iti oldu. Köylünün malım o taşıdı ambara... Ben sana onu öldür demedim mi? Şu koca hançeri karnına sok da öldür demedim mi?

Memed, sallanarak, ölü gibi ayağa kalktı. Ayakta duramadı, direğe yapıştı. Yalpalayarak dışarı çıktı. Sarhoşlar gibi Dikenlidüzüne aşağı yürüdü. Dişleri kenetlenmişti. Tir tir titriyordu.

Sabahın ilk ışıkları onu Dikenlidüzünün ortasında, dimdik dikilmiş, donmuş, hiç kıpırdamaz buldu. Yüzü bembeyazdı ve donmuştu. Gölgesi upuzundu.

Öğle oldu Memed kıpırdamadı, gölgesi toplandı, ayağının dibine geldi bir kara yuvarlak oldu. İkindi geldi geçti.

Hürü Ana gittikten sonra ardından çıkmış, koşarak onu aramaya başlamıştı. Sabaha kadar aramadığı bir yeri bırakmadı ovada. Gün doğduktan sonra da aradı. İkindiye doğru düzlüğe bakmayı akıl etti. Baktı ki, ne görsün, Memed düzlüğün ortasına dikilmiş durur.

Düşe kalka, koşa yürüye yanına vardı. Baktı ki Memed bitik, dişleri kenetlenmiş.

"Öldürdüm yavrum seni. Haydi çabuk, candarmalar görecek, birisi görecek."

Koluna girdi, yakındaki dereye doğru onu sürükledi, bir hayıt çalısının içine yatırdı. Yüzüne su serpti, ona diller döktü, sevindi, oynadı güldü. Neden sonra Memed kendine geldi:

Anam, dedi, "güzel anam, anaların en yiğidi. Size çok kötülük ettim."

Uzandı Hürünün elini aldı dudağına bastırdı, öptü. Sonra gülümsedi.

Ana, dedi, "Topal Aliye söyle de gelsin."

Hürü Ana karşı koyacaktı, sonra vazgeçti
Olur yavru, dedi, boynunu büktü. "Şimdi gider bu gece sana onu gönderirim. Kurban olayım Memedim, o gavura güvenme. Başına bir iş açar sonra. Köy candarma dolu. Onun da candarmayla, Kel Hamzayla içtiği ayrı gitmiyor. Kurban olayım kendine mukayyet ol... Bir sen kaldın..."
Demir olsam çürürdüm, toprak oldum dayandım... Toprak toprak, toprak oldum da dayandım.

22

İdris Bey otuzunda gösteriyordu. İnce, uzundu. Sarı gözleri, kartal gagası burnu, uzun yüzüyle bu dünyada yaşamayan, nasılsa bir kere uğramış, yırtıcı, yabanıl bir yaratığa benziyordu. Büyülü, kutsal bir yaratığa... Uzun bıyıkları düşmüştü. Parmaklan çok uzundu, güzeldi. Onunla ilk karşı karşıya gelen ne bedenini, ne altın gibi güzel gözlerini, ne sarı pırıltılı uzun bıyıklarını, ne saçlarını görürdü. Onunla ilk karşılaşan insan yalnızca onun uzun, güzel parmaklarını görür, hayran kalırdı.
Bir Çeçen beyi olan babası Osmanlı devrinde ili aşiretiyle birlikte Kafkaslardan gelmişti, Anavarza kalesinin karşısına, Ceyhan ırmağının güney gecesine yerleşmişti. Kurduklan köyün adına Akmezar demişlerdi. İlkönceleri Çukurovada sinekten, sıtmadan, sıcaktan hastalanmışlar, kırılmışlardı. Üç dört yıl içinde Çukurovaya alışmışlardı ama, sayılan da yarıya inmişti. Kafkaslardan getirdikleri atları da, öteki hayvanları da kırılmıştı.
Çukurovaya alışan Çerkesler Çukurova cinsi güzel atlar yetiştirdiler sonra. Ektiler biçtiler. Çukurova o zamanlar meyve bahçesi nedir bilmezdi, güzel, bakımlı meyve ağaçlan diktiler Çukurun sıcağına. Evleri ottan Türkmen köylerinin yanma ahşaptan ve taştan, ikişer katlı güzel evleri olan, caddesi, sokakları olan bir köy kurdular.
Bereketli topraklar üstünde mutlu bir yaşama düzeni kurdular. Bütün ovaya güzel atları, iri meyveleri, yiğit davranışlarıyla ün saldılar. Öteki Torostaki Çerkesler gibi at hırsızlığı da yapmadılar. Beylerinin bir dediğini de iki etmediler. Geleneklerini, göreneklerini de Karkastaki gibi korudular.

Mutlulukları, düzenleri, yepyeni, siyah, Ford marka bir otomobilin gelip son beyleri İdris Beyin kapısında duruncaya kadar, yıllarca sürdü. Otomobil toza batmıştı. İri, toz altında kalmış gözleri Çukurova güneşi altında parlıyordu. O güne kadar Akmezar köylüleri, askerliğe gitmiş birkaç kişinin dışında, hiç otomobil görmemişlerdi. Köylüler, yaşlı genç, kadın erkek, çoluk çocuk, korkuyla, şaşkınlıkla, hayranlıkla bu koca, ışık gözlü tuhaf yaratığa baktılar. Kiminin yüreğine acı bir uğursuz korku girdi, çöreklendi. Kimisi de bu tuhaf yaratığı gördüğüne sevindi.

Otomobilden iki kişi indi. Bir tanesi iri, kaim, kara kaşlıydı. Karalar içindeydi. Kara bir siyah lenger şapka giymişti. İri, kaim kara kaşlı adamın göbeğinin üstündeki bir deste altın kösteği ışıltı içindeydi. Dimdik, gerilmiş, arkaya doğru kaykılmış duruyor, yöreye yan gözle çok alçaltıcı bakışlar fırlatıyordu. Dağların taşların, cümle mahlukatm yaratıcısı sanki oydu. Yöreye öyle bir hava veriyordu her davranışıyla. İdris Bey de onu bir tuhaf karşıladı. Bu yarı tanrı yaratığın önünde iki büklüm eğildi. Yaşlı Çerkesler hem bu işe çok şaşırdılar, hem de çok kızdılar. Kara giyitli adamın arkasından otomobilden inen boz giyitli adam da onun önünde ceketinin düğmelerini boyuna ilikliyor, eli ceketinin düğmesinde, arkasından geliyor, pür tetikte, ne diyecek diye bir alıcı kuş gibi hazır bekliyordu.

Çerkesler bunun yepyeni, çok büyük, Çar gibi bir adam olduğunu anlamakta gecikmediler. Neydi, kimdi acaba?

İdris Bey biraz şaşkınlık, daha çok korku, merakla onu konağa çağırdı. Konuk hiç konuşmuyordu. Konağa girince iri konuğun arkasındaki adam İdrisin kulağına bir ad fısıldayıverdi. İdris Beyin yüzü soldu, telaşı birkaç misli arttı:

Hoş geldiniz, hoş geldiniz, hoş gelip safalar getirdiniz Beyim. Bizim köyümüze şerefler bahşettiniz Beyim. Büyük şerefler...

İri adam tombul elini bir daha ağır ağır İdris Beye uzattı, idris Bey ele sarıldı ama öpmedi. İri adamın yüzünde bu yüzien bir hoşnutsuzluk belirdi. İdris Bey bunu gördü, sezdi, üzüldü. "Bizim soyumuz hiç kimsenin elini öpmemiştir, padişahın, çarın bile," diye içinden geçirdi. "El öpmeyi hiç kimse bizden beklemesin."

Otuz yaşlarında gösteren iri yarı adam, ilk bakışta dehşet bir mücessem korku heykeline benziyordu.

Hiç konuşmuyordu. Karşısındaki elpençe divan, elleri ceketinin düğmesinde dikilmiş kalmış adama, gene karşısına dikilmiş, çok terbiyeli İdris Beye bir baş sallamayla, oturun emrini verdi. Berikiler onun

karşısındaki sedire şöyle ilişip ellerini dizlerine koydular. Uzun boylu, genç, sarışın, çok güzel, uzun boynu kuğular gibi bir genç kız gümüş bir tepsi içinde kahve getirdi. İri adam, yan gözle kızı şöyle bir süzdü. Yüzündeki heybet azıcık açıldı, sonra hemen gerisin geri kapandı. Cebinden ağır ağır altın tabakasını çıkardı, açtı, parmaklarının ucuyla içinden bir sigara çekti, gene aynı ağırlıkta çıt diye tabakayı kapadı, cebine koydu. İdris Bey telaşlandı, çakmağını, çakmak taşını çıkarıp kavı üstüne yerleştirip çakmcaya kadar, konuk gene aynı ağırlıkla cebinden benzinli çakmağını çıkardı, hemen sigarasını yaktı. İdris Bey o zamana kadar benzinli çakmak görmemişti. Türkiyede birkaç kişide ancak vardı bu çakmaktan. Çakmak da altındı.

Çakmağın hemen yalım yalım yandığını gören İdris Bey utangaç gülümsedi. İri adamın da yüzünden şöyle bir gülümsemenin gölgesi geçti:

Paşanın hediyesi, dedi. "Paşa arkadaşlarına çok güzel, kıymetli hediyeler yapmayı sever. Paşaya da bunu İngiliz Sefiri getirmiş."

Kahvesini, sigarasını hiç konuşmadan bitiren iri adam, biraz daha oturdu. Sonra dimdik, olanca heybetiyle, ayağa kalktı, elini çok uzak uzatarak gerdi, ucunu İdris Beye tutturdu, iki kez salladı, çok gür bir sesle:

Allahaısmarladık, dedi. Hiç yanına yönüne bakınmadan dimdik merdivenleri indi, gene dimdik otomobile yürüdü. Şoför, iki büklüm, otomobilin kapısını açmış bekliyordu. Dimdik bindi. Otomobil çalışıyordu. Boz giyitli adam da şoförün yanına bindi oturdu. Otomobil yürüdü. İri bey İdris Beye bir daha dönüp bakmadı bile.

Otomobil bir toz bulutu içinde, dingillerine kadar yolun tozlarına gömülerek köyden çıktı gitti.

İdris Bey başına birikmiş köylülere:

Kozan Mebusu Arif Saim Bey, dedi.

Köylüler onun adını çok duymuşlardı.

Yaşlı, gün görmüş, savaşlara girmiş çıkmış bir Çerkeş:

Mustafa Kemeri Paşanın sağ kolu o, dedi. "Mustafa Kemal Paşanın silahşoru bu. Onun paşaylan içtiği su ayrı gitmez. Diyarbekirde bunun astığı adamları gördüm, şehrin bir ucundan öteki ucuna kadar sallandırmıştı. Büyük Mahkemenin en büyük reisi bu... Çok gençmiş. Otuz yaşında bile yok."

Bütün Çukurova Arif Saim Beyi iyi, çok iyi biliyordu.

Fransızların Adanayı işgalinde Siste candarma kumandanıydı. Fransızlar Adanayı işgal edince önce Fransızlarla anlaşmış, sonra bakmıştı ki

Fransızlarda iş yok, bunlar kalıcı değil, yönünü Mustafa Kemale dönmüş ve Mustafa Kemalin en güvendiği adam olmuştu az bir günde.

Bingöllüydü ve fıkara bir Kürdün oğluydu. Zar zor okuyabilmiş, Harbiyeyi binbir müşkülatla bitirebilmişti. Okuryazarlığa öyle çok hevesi yoktu. Silah kullanmayı çok seviyordu. En büyük övüncü tabancayla çok uzaktan gümüş paraları vurmasıydı.

Mustafa Kemal Paşa onu Kozandan alıp bir güney iline, Fransızlara karşı halkı teşkilatlandırmaya gönderdi. O, oraya gitmeden aylar önce, halk Fransızlara karşı teşkilatlanmış, çarpışmaya başlamıştı bile. Yer yer de Fransızları bozguna uğratmıştı. İlin yiğit halkı hiçbir yerden yardım görmeden Fransızları çöle doğru sürüyordu. Arif Saim Bey bu halk güçlerinin başına geçti ve Fransızlar, bütün güney illerinde yenildiği gibi, bu ilde de bozguna uğradı ve memleketi bırakıp gitti. Arif Saim Bey de, bütün savaşa katılmış zabitler gibi İstiklal Madalyasıyla taltif edilip, kahraman ilan edildi ve Mustafa Kemal Paşanın has adamlarından birisi oldu. İlk olarak da candarma komutanı bulunduğu yerden mebus seçtirildi.

Arif Saim Bey mebus olup Ankaraya yerleşince ilk işi bir otomobil almak oldu. Sonra mal mülk edindi. Cumhuriyetin kuruluş devirleri geçip de ortalık durulunca, ilk işi çok yakından tanıdığı Çukurovaya gelmek oldu. Çukurovanm altın toprakları onun en büyük tutkusuydu. Kurtuluş Savaşı olmasaydı eğer, bu toprakların bir avucuna bile sahip olmayı düşünemezdi. Bu toprakların büyük bir kısmı Sultan Abdülhamidin, derebeylerin, Mısırlı dedikleri Arapların, bir de Ermenilerindi.

Arif Saim Bey Çukurovaya gelirken otomobiline bir de tarım, toprak uzmanı almıştı. İşte beraberinde Akmezar köyüne getirdiği boz giyitli, eli hep ceket düğmesinde olan kişi bu ziraat uzmanıydı. Adı da Ahmet Beydi. Ahmet Bey öğrenimini Budapeşte Yüksek Ziraat Okulunda yapmıştı. Memleketteki birkaç uzmandan birisiydi.

Ankaradan çıkarlarken Arif Saim Bey:

Kardeşim Ahmet Bey, demişti, "sizi bana büyük bir toprak mütehassısı diye tavsiye ettiler. Şimdi sizinle Çukurovaya gideceğiz, altımızda otomobil, Çukurovayı adım adım dolaşacağız. Siz toprağın kalitesine bakacak, bana Çukurovanm en verimli toprağını tespit edeceksiniz, ben de tespit ettiğiniz bu toprağı alacak, buraya Türkiyenin en büyük, en modern çiftliğini kuracağım."

Önce Yüreğir ovasını, Tarsus yörelerini dolaştılar. Karataşa, Ağba bataklığına indiler. Ahmet Bey toprağa bakıyor, bitkilerini inceliyor,

köylülerle konuşuyor, ölçüyor biçiyor, defterine yazıyor, "Evet efendim, gidebiliriz," diyor, başka bir söze varmıyor, sadece düğmelerini ilikliyor, boyun kırıyordu. Ödevini çok iyi yaptığı, yapacağı her halinden belli oluyordu. Ağbadan Yumurtalığa geldiler, Yumurtalıkta üç gün kaldılar. Arif Saim Bey otomobilini Yumurtalıktan Aptioğlu çiftliğine sürdü. Bir eski maarif vekili mebus arkadaşı Aptioğlu çiftliğine sahip olmuştu. Bu onu çok kıskandırmış, deli etmişti. Aptioğlu çiftliğine sahip olan mebus halbuki hiçbir cepheye gitmemiş, onlar gibi kelleyi koltuğa almamış, Ankarada yan gelmiş yatmıştı. Bu çiftliğe nasıl, niçin sahip olmuştu? Ne hakkı vardı?

Aptioğlu çiftliğinin toprağını inceleyen mütehassısa dişlerinin arasından çıkan ıslık gibi bir sesle sordu:

Nasıl?

Mükemmel, dedi Ahmet Bey.

Bana bulacağınız toprak bundan daha iyi olacak.

Başüstüne Beyim.

En güzel topraklar benim olacak. Benim hakkım. Cephede kanı döken benim. Kelle koltukta ben dövüşürken, o karısının koynunda uyuyordu.

Evet Beyim, bulacağız Beyim.

Tabii bulacaksın.

Hafif bir Kürt aksanıyla konuşuyordu.

Aptioğlundan Ceyhana vurdular. Kozana, Dumluya çıktılar. Dört gün de Osmaniye dolaylarında dolaştılar. Kadirliye vardılar, Akçasazın kıyılarını dolandılar. Ahmet Bey Akçasazın kıyısında çok güzel bir toprak buldu:

Bey, bu toprak ölümsüz bir toprak, dedi. "Kıyamete kadar bire elli verir, bire yetmiş beşe kadar da çıkarılabilir verimi."

Arif Saim Bey sordu:

Bire elli, bire yetmiş beş vermek ne demek?

Ahmet Bey karşılık verdi:

Toprağa bir tek tohum atarsanız, elli tohum alırsınız.

Ortalama, ya da kötü bir toprak?

Kötü bir toprak bire bir, bire iki, bire üç, en çok bire beş verir.

Nerde var bu topraklardan?

Bütün Orta Anadolu böyledir.

Hazin.

Orta toprak bire on, bire on beş verir.

Çok iyi... Ölümsüz toprak ne demek?

Toprak fazla kullanılırsa yavaş yavaş verimini yitirir, gücü azalır. İşte bu ölümsüz toprak dediğim toprağın gücü hemen hemen hiç azalmaz. Böyle topraklar aşınmazlar. Kendi kendini besleyen, safi mil, yığma, bataklık toprağıdır ölümsüz toprak.

Bu toprak ölümsüz toprak mı?

Ölümsüz.

Ahmet Beyin bulduğu ölümsüz toprak bir eski çiftlikti. Eski Türkmen beylerinden Akhocaoğullarınındı. Bugünlerde Akhocalar darmadağınıktı. Büyük toprakları parçalanmıştı. Ahmet Beyin beğendiği topraksa Selim Beye düşmüştü. Selim Bey çiftlikle, toprakla uğraşmıyordu. Yağmur Ağanın at hırsızlığı çetesine girmiş at hırsızlayıp duruyordu. Arif Saim bunu böyle öğrenince çok sevindi. Kasabaya gidip hemen Mal Müdürünü huzuruna çağırttı.

Mal Müdürü dedi ki: "Selim Beyin toprağı Hazine malı değildir, fakat o yakınlarda üç yüz dönümlük bir Hazine toprağı var, Ermenilerden kalma. Bu üç yüz dönümlük tapu Selim Beyin çiftliğini de içine alır."

Ve nasıl alabileceğini de açık açık anlattı. Arif Saim Beyin aklı yattı.

Hiç kimsenin haberi olmadan hemen satışa çıkarın.

0 gün o toprağı hemen satışa çıkardı Mal Müdürü Mazlum Bey. Toprak açık artırma ile satılacaktı. Açık artırmanın günü geldi doldu. Hiç kimse katılmadı açık artırmaya. Üç yüz dönümlük tapu yirmi üç liraya Arif Saim Beyin üstünde kaldı.

Arif Saim Bey çiftliğinin sınırını çizer, bu sınırın içine at hırsızı Selimin çiftliğini de alırken, Akhocalar soyu haberlendi. Akhocalarm en yaşlısı, gün görmüşü, uzun, ak bıyıklısı Aziz Ağaydı. Aziz Ağa durumu öğrenince ateşlendi. Toprak gidiyordu. Toprak kendisinin değildi ya, Arif Saim Bey bu biçimde Akhocalar toprağını alırsa, ellerinde bundan sonra bir avuç toprak bile tutamazlardı. Onun için gayrete geldi, atma atladı, Adanadaki eski, büyük, köklü derebeylere gitti. Bu derebeylerden birisi iktidardaki tek partinin, Halk Partisinin Genel Sekreteriydi. Bu iki köklü soy çok eskiden beri dosttular. Çıkarları biribirine uzun yıllardan bu yana bağlıydı.

Genel Sekreter durumu öğrenince doğru Paşaya gitti, Arif Saim Beyin tutumunu ona hikaye etti. Paşa bu işe ne dedi, ne söyledi, onu kimse bilemedi. Yalnız Arif Saim Bey Selim Beyin çiftliğinden el çekti, bir daha da oranın semtine bile uğramadı. Yirmi üç liraya aldığı üç yüz dönümü de unuttu gitti.

Başına gelen bu korkunç olaydan sonra Arif Saim Bey Ahmet Beyle birlikte Dörtyola gitti. Dörtyolda bir hafta kaldılar. Dörtyolda büyük portakal bahçeleri vardı. Arif Saim Bey Dörtyolda kaldığı süre içinde oranın zenginleri, ayan ve eşrafıyla konuştu. Dörtyolda da Hazineye kalmış Ermeni mülkleri ve portakal bahçeleri vardı. Arif Saim bu mülklerden ve bahçelerden en güzelini Paşaya hediye ettirdi.

Ne demek! diyordu. "Bu yurdun kurtarıcısının burada bir bahçesi olmasın! Olur mu?"

Öfkeden köpürüyor, utançtan yerin dibine geçiyordu.

Zaten zenginler, ayan ve eşraf Mustafa Kemal Paşaya böyle bir hediye yapmak içnrcan atıyorlardı. Fakat Kumandanın tepkisinin ne olacağını kestiremiyorlar, korkuyorlardı. Padişahlara toprak, bahçe, köşk hediye ekmek Osmanlıların son yıllarında derebeylerin gelenekleri arasına girmişti.

Arif Saim Beyin teklifine derecesiz sevindiler.

Arif Saim Bey bundan sonra toprak yağmacılığına bir kulp bulmuştu. Çukurovada döndürdüğü dolapları eğer Paşa duyar da kızarsa:

Paşam, diyecekti, "halk çalışmalarımıza bir cemile olarak bana, aynen size yapılan hediye gibi birazıcık bir toprak parçası hediye etti. Derebeyler beni çekemediklerinden dolayı size şikayet ettiler. Halkın bu cemilesini nasıl kabul etmeyebilirdim!"

Ahmet Beyin Çukurovada en çok beğendiği ikinci toprak Akmezar köyünün yakınındaki bir küçük çiftlik oldu. Ermeniler kaçarlarken, bu küçük çiftliğin sahibi Ermeni çiftliğini bir Türkmen dostuna satmış oldu. Türkmenle Ermeni can arkadaştılar.

Ermeni dedi ki:

Eğer döner gelirsem kardeş, toprağımı bana geriye verirsin. Geriye dönemezsem çiftlik senin olsun. Anan sütü gibi ye iç, kullan, helal olsun.

Arif Saim Bey Ahmet Beye tekrar tekrar soruyordu:

Ölümsüz toprak mı, Selimin toprağından da iyi mi?

Büyük bir güvenle Ahmet Bey:

Evet, diyordu "Selimin toprağından da iyi. Bu kadar güzel bir toprak parçası ancak dünyanın birkaç ülkesinde vardır. Nil kıyılarında bile böylesi bir toprak zor bulunur."

Arif Saim Bey hemen o gün kasabada bir araştırma yapıp çiftliğin macerasını öğrendi. Fıkara Türkmeni çağırtıp önüne on lira attı:

Şu Ermeni çiftliğini bana devret, dedi.

Arif Saim Beyin huzuruna otomobile bindirilip, iki candarmayla apar topar getirilen fıkara Türkmenin ödü kopmuştu. Yolda getirilirken öldürüleceğini, hapsedileceğim, en azından sürgüne gönderileceğini kuruyordu. Arif Saimin ününü bütün Anadoluda duymayan kalmamıştı ki... Onun karşısına çıkan sağ kalamazdı.

Türkmen asılmak yerine, dayak yerine önünde bir de on liralık görünce gözlerine inanamadı. Bir on liraya, bir kalın kara, çatık kaşlı Arif Saim Beyin sert yüzüne bakıyordu. Altından bir çapanoğlu çıkmasın diye, kuşkulu gözleri bir süre Arif Saim Beye, Arif Saim Beyden onluğa gitti gitti geldi."

Al, al Mahmut, dedi Arif Saim Bey, anlayışlı. "Bu para senin hakkın."

Mahmut, Beyin kendisine adıyla seslenmesine sevindi, azıcık yüreklendi.

Al diyorum sana Mahmut, al! Al kardeş, senin hakkındır. Ne kadar zamandır koynunda taşıyorsun bu tapuyu?

Mahmut:

On yıldır, diye bağırdı.

Arif Saim ağır ağır on lirayı iki parmağıyla, tiksinir gibi yüzünü buruşturarak yerden aldı Mahmuda uzattı:

Al, dedi. "Bu tapuyu on yıldır cebinde taşımışın, her yıl için bir lira."

Mahmut parayı aldı, koynuna soktu, hemen yere yatıp Beyin ayaklarına kapandı. Yanındakiler Mahmudu yerden kaldırdılar. Bey ağır ağır cebinden bir beş liralık daha çıkardı, Mahmuda verdi. Mahmudun davranışı onu çok duygulandırmıştı.

Sen hiç asker oldun mu Mahmut?

Mahmut hemen hazırol durumuna geçip, Arif Saim Beyin karşısında dimdik durdu. Çivi gibi, yere saplanmış dimdik duruyor, kıpırdamıyordu. Gözlerini de bir noktaya dikmiş, kırpmıyordu.

Oldum Kumandanım, dedi, bir çırpıda künyesini saydı.

Harbettin mi?

Ettim Kumandanım.

"Nerelerde?"

Mahmut, soluksuz bir çırpıda saydı:

Galiçyada, Çanakkalede, Kütülamarada, Yunanda...

Hiç yara aldın mı?

Aldım Kumandanım.

Nerenden?

Boynumdan, kasığımdan, kolumdan, ayağımdan.

Gazisin ha? Madalyan var mı?

Yok Kumanda'hrm.

Mahmut!

Buyur Kumandanım.

Yakında çiftliği ihya edeceğim. Seni sevdim. Gelir çiftlikte çalışır mısın?

Tapu memuru defter elinde bekliyordu. Tapu devri muamelesi hemen orada başladı, bitti. Mahmut parmak bastı, Bey şatafatlı imzasını binbir kurumla attı. Mahmutla el sıkıştılar. Mahmut, Beyin yanından deli gibi bir sevinçle çıktı. Köyüne giderken topukları arkasını dövüyor, bir sevinç türküsü gibi esiyordu.

İşte böylecene Türkmen Mahmudun çiftliğin tapusunu Arif Saim Beye devretmesiyle Akmezar köylülerinin de maceraları başlamış oldu. Genç İdris Beyin başına olmadık işler işte bu günden sonra açıldı.

Arif Saim Beyin beğenip satın aldığı çiftliğin tapusu ancak iki üç bin dönümü kapsıyordu. Arif Saim Bey gibi cephelerde kan dökmüş, Paşaya en yakın bir arkadaş olmuş, milli kahraman payesine ulaşmış bir insana bu kadar toprak yeter miydi? Gerçekten ayıptı. Bu pay dilenci payıydı. Bir milli kahramanı insan kendisi de olsa bu dereceye düşüremezdi. Akmezar köylülerinin de toprakları çoktu. Çeçenler ne anlarlardı topraktan, at yetiştirsinler onlar, varsınlar Yağmur Ağanın çetesine girsinler, at hırsızlasınlar.

Arif Saim Bey gülüyordu:

Bıraksınlar toprağı topraktan anlayanlara, onu sevenlere, kendileri de sevdikleri işi icra etsinler. Baba mesleklerine dönsünler.

Akmezarlılardan önceleri toprak almak kolay oldu. Kolay oldu çünkü genç Milli Mücadele kahramanımızın bir hayata uyma, koşullardan faydalanma zekası vardı. Akmezar Çerkesleri üstünde uzun, ciddi araştırmalar yaptı. Tutkularını öğrendi. Yaşlılar, ikinci, üçüncü kuşak da olsalar, daha Karkası, Kafkasm geleneklerini seviyorlardı. Karkastan kopup gelmişlerdi ama Kafkas onlar için bir düş dünyası, bir düş cennetiydi. Her sözlerinin başı Karkastı, memleketti. Ve ellerinde Kafkastan kalmış kutsal bir emanetti at. Atı Kafkastakinden de daha çok seviyorlardı. Bey bunu öğrenince Yağmur Ağayı çağırdı, onu bir gece evinde konukladı. Uzun uzun eski günleri konuştular. Arif Saim Bey kasabada candarma kumandanı olduğu günlerden tanıyordu Yağmur Ağayı. Onu çetesiyle birlikte beş kere yakalamış, beş keresinde de bırakmıştı.

Kendisi, Yağmur Ağayı bırakışını salt onu sevdiği sebebine bağlıyordu ki, yalandı. Yağmur Ağayla bazı işlerde işbirliği yapmıştı. Bu işbirliğini şimdi söylemek ne Yağmur Ağanın işine geliyor, ne de Arif Saim Beyin işine... Karışık işlerdi. Ağızlarına bile almıyor, biribirlerinden bile utanıyorlardı.

Bir keresinde Yağmur Ağa boş bulundu:

Bey, biz Fransızlarla... diyecek oldu. Bey hemen onun sözünü kesti.

Ne Fransızları! diye bağırdı.

Yağmur Ağa her şeyi anladı. Aralarında da olsa Arif Saim Bey, milli kahraman, Fransızlarla işbirliği yaptığını konuşmak istemiyordu. Bir daha hiç konuşmadılar. Ama bütün Çukurova bu işbirliğini biliyordu.

Eee Yağmur Bey, çete gelişti mi? Günde kaç at çalınabiliyor? diye Arif Saim Bey çok ciddi soruyor, öteki de aynı ciddiyetle karşılık veriyordu:

Çete çok büyüdü sayenizde Bey, diyordu. "Cumhuriyetimizin sayesinde. Şimdilik çetenin çok tecrübeli hırsızlardan müteşekkil üç yüz otuz altı kıymetli mensubini var. Bir de onların yardımcıları var. Yardımcılarının da yardımcıları var. Bin beş yüz kişilik bir cemiyetin şimdilik başıyız Bey."

Bir ordu.

"Evet Bey, şimdilik bir ordu. Kafkasyada, İranda çok güzel atlar var. O atları alıp, Karadeniz kıyılarında satıyoruz. Kafkaslarda, İranda biraz zor oluyor at hırsızlığı ama, en usta hırsızları, bilhassa Çerkesleri oralara gönderiyorum. Karadenizden çaldırdığım atları ise Doğuya, Dördüncü Orduya gönderiyorum. Fazla iklim değişikliği atları yaşatmıyor. Bir yıl Kafkastan üç yüz at indirdim Çukurovaya, hepsi öldü. Sinekten, sıtmadan yaşamadılar. Suriye, Irak, Urfadan aldığımız atları Garbi Anadoluya, İzmire, Aydına, Denizliye, Manisaya gönderiyorum. Savaş oralardaki at neslini tüketmiş. Garbi Anadoluda at çok pahalı ve saydığımyerlerden gelen atlar Garbi Anadolunun iklimine iyi intibak ediyorlar. Garbi Anadolundan çaldırdığım atları Orta Anadoluya geçiriyorum. Sanıyorum ki atçılığı geliştirme teşkilatımızı İrana, Afganistana, Hindistana kadar yayabileceğim. Öyle bir plan üstünde çalışıyorum."

Bu büyük gayretinizi, Yağmur Ağa, Paşaya söyleyeceğim. Sanırım ki seni bir mebuslukla taltif ederler. Türk milletine hizmetiniz büyük.

Böyle çok ciddi yüzlerle, çok ciddi konuşurlarken birden basıyorlardı kahkahayı.

İyice güldükten sonra, at hırsızlığı çetesiyle alay ettikten sonra, ciddi işlere geliyordu sıra...

Yağmur Ağa at hırsızlığını çok seviyor, her yıl onun sayesinde yüzlerce, hatta binlerce at bölgeden bölgeye, memleketten memlekete taşınıyordu. Yağmur Ağa Ortaşarkta at neslini ıslah için elinden geleni yapıyordu. Yakında Uzunyaylanın Çerkeslerinin tümü, Çukurovahlarm büyük bir kısmı Yağmur Ağa çetesine girerse hiç şaşmamalıydı.

Yağmur Ağanın eski, büyük çiftliğinde eski, ünlü, büyük at hırsızları, yeni, genç at hırsızlarına at hırsızlığı dersleri veriyorlar, gözlerinin tuttuklarını Yağmur Ağaya götürüp, al tepe tepe kullan Bey, diyorlardı. Seksenlik, güçlü, yiğit at hırsızı Üzeyir, çiftlikte istidatlı hırsızlara bukağı açma, bukağı kırma, bukağılı at hırsızlama talimleri yaptırıyordu.

Yağmur Ağanın bu durumunu Çukurovada, Türkiyede bilmeyen yoktu. Bu büyük, güçlü şebekenin gizlisi saklısı yoktu, işini apaçık, herkesin gözü önünde görüyordu.

Geçen yıl bir Iraklı Arap şeyhinin çok güzel bir atı çalındı. Şeyh atına deli gibi tutkundu, düştü yollara, soluğu Yağmur Ağanın çiftliğinde aldı. Derdini iki gözü iki çeşme Yağmur Ağaya anlattı. "Atım bulunmazsa ben yaşamam Yağmur Ağa," dedi. Bir kese altın çıkardı. "Bunun hepsini al ama atımı bana bul," dedi. Yağmur Ağa mert adamdı, şeyhin parasını almadı. Haline çok acımıştı. Elinden tutup tavlaya götürdü. Şeyh şöyle uzaktan atlara bir göz attı. "Bu atların içinde atım yok," dedi.

Yağmur Ağa onun yanma namlı hırsızlardan birisini verdi: "Şeyhin atını bulmadan gelmek yok," dedi.

Altı ay sonra şeyhin atını Marmarisin bir dağında bir Yörük Beyinde buldular, Yağmur Ağanın selamını söylediler, Yörük Beyi atın parasını bile almadan atı şeyhe geri verdi.

Arif Saim Bey:

Yağmur Ağa, dedi, "bana iki ay içinde en az yüz tane, Çukurova iklimine dayanıklı at bulacaksın."

Yağmur Ağa:

Baş üstüne. Hepsi aynı don mu olsun?

Türlü donda olmasını tercih ederim. On tane doru, on tane kır, beş tane al, kula, ebeş...

İki ay içinde yüzden fazla at geldi Arif Saim Beyin çiftliğine.

Arif Saim Bey önce Çerkeş Yakubu çağırdı. Yakup çok yaşlı, hala attan inmez, tiridi çıkmış, parlak çizmeli, kızıl sakallı bir Çerkesti. İdris Beyin babasının değil de kendi babasının Bey olduğunu, İdris Beyin babasının da kendilerinin kölesi olduğunu her gittiği yerde söylerdi.

Arif Saim Bey:

Yakup Bey, dedi, "kaç dönüm tarlan var?"

Yüz yirmi dönüm.

Arif Saim Bey onu elinden tuttu, atların doldurduğu tavlaya götürdü.

Tarlanın tapusunu bana vereceksin, buradan da beğendiğin iki atı alacaksın.

Yakubun gözleri faltaşı gibi açıldı:

Doğru mu Bey? Ama bunlar çok asil atlar.

Seç seç! Asil atlar olsun. Daha iyi ya!

Çerkeş Yakup bir hafta tavlaya, atların arasına karışıp kendisine iki at seçti. Gerçekten iki çok güzel, üçer yaşlı kır at seçmişti. Bir hafta uğraşmaya değer. Köye vardı, her şeyi anlattı. Birkaç kişi hemen atlarına atladı Arif Saim Beye koştular: "Bizim de tarlamız var Bey," dediler. Bey tarlalarının dönümünü sordu, her birisine tarlasının çokluğuna göre bir, iki, üç, beş, yedi at verdi.

Birkaç ay içinde Arif Saim Beyin tavlasında çok az soylu at kalmış, Akmezar köyünde de çok kişi atlanmıştı.

Bu minval üzere önceleri Akmezarlılardan toprak almak çok kolay oldu.'Sonra işler gittikçe sarpa sardı. Arif Saim, Çeçenleri korkutma yolunu seçti. Bunda da biraz başarı kazanıp, biraz daha toprak elde etti. Başta İdris Beyle köylünün bir kısmı dayattılar, topraklarından Arif Saim Beye bir avuç toprak bile vermemeye yemin ettiler. Köylerini bırakıp nereye, ne yana gideceklerdi? Bunu İdris Beyin kafası bir türlü almıyordu:

Arif Saim Bey:

Nereye isterseniz, sizi oraya iskan ettiririm, diyordu.

Arif Saim Beyin siyah, Ford marka, büyük gözlü otomobili diz boyu tozlara bata çıka İdris Beyin evine çok gitti geldi. Çok cebelleştiler. Arif Saim Bey İdris Beye çok yerinde, güzel önerilerde bulundu. Hatta: "Paşaya söyler seni mebus bile seçtiririm," dedi. İdris Bey gene ona bir karış toprak vermedi. Arif Saim Bey tehditlerde bulundu, İdris Bey bu tehditlere karşı:

Boynumuz kıldan ince Beyim, diyordu da bir şey demiyordu. "Ne yapalım Beyim, boynumuz kıldan incedir."

Ademin içini onulmaz bir korku sarmıştı. Dün geceden beri ayakta, Akçasazm kıyısına gidiyor, bataklığın sularına ayaklarını sokuyor, sonra geriye, dibinde durduğu çınar ağacına geliyordu. Çok sivrisinek vardı. Islık çalar gibi vızıldıyorlar, Ademin yüzüne, boynuna, ellerine ayaklarına sıvanıyorlardı. Sırtından, kalın mintanından, gömleğinden bile geçiriyorlardı hortumlarını. Adem dalgındı. Acaba vurduğu kendi bindiği kır at mıydı, yoksa yağız at mı? Yağız atı vurdum gibi geliyor bana, diye içinden durmadan tekrar ediyordu. Yere düşerken kapkara bir ağaç gibi devrildi. Kapkaraydı. Kır at olsa güneşte parlardı. Beyaz bir bulut gibi. Bunları kuruyor, seviniyor, yarın Beye gideceğim, yağız atm kellesini götürüp avluya atacağım, düşmanıyın ömrü bu kadar olsun Beyim diyeceğim. İstersen Yobazoğlunun, Koca Osmanm da, İnce Memedin de kellesini getireyim. İstersen Kemal Paşanın da... Kendi kendine gülüyor, karanlıkta atm bulunduğu yere uzun uzun bakıyor, atın kapkara karartısını görüyor. Bak, diyordu kendi kendine, bak, bak! Kapkara uzanmış oraya. Yağız at dedik de nişan aldık. Şimdiye kadar hiç kurşunumuz boşa gitti mi? Nergislerin arasına giriyor, çiçekleri eziyor, gidiyor çaykaradan soğuk bir su içiyor. Bunu da başardık, diyordu. Bu işin altından da yüzümüzün akıyla çıktık. Sazlıktan çınarın dibine geliyor, ama ağaçtan ileriye bir adım bile atamıyordu. Varayım bakayım, diyor, atm ölüsüne doğru bir adım atıyor, içine bir korku düşüyor, öteki ayağını kaldıramıyor, geriye dönüyordu. Birden aklına düşüyor, ya vurduğum kır atsa, Bey ölünceye kadar yüzümüze bakmaz, bakmaz, bakmaz, diye içinden inliyordu. En güzel atını vurduk fıkaranın... Tavlasının en güzel atını seçip aldık, sonra da beş kurşunda... Gidip atın ölüsünü görmek, bu korkunç işkenceden kurtulmak...

Geceye ağır, yapış yapış bir pus çökmüş. Sinekler, yanan elleri, giyitleri, kasketi, ayakları ıpıslak pustan. Yapış yapış. Durmadan da terliyor. Hiç mi hiç bir yel esmiyor. En küçük bir fisilti bile yok. Boğucu bir sıcak. Adem yakasını bağrını yırtarcasına açtı. Sıkıntıdan çatlıyor. Yerinde duramıyor.

Bir ara uyumak istedi, başını bir tümseğe koydu, uyku bana mısın demedi. Oysa eskiden, daha dün bile, başını yastığa koyar koymaz uyurdu. Bir süre debelendi durdu, sonra kalktı, Ana var za kalesine aşağı yürüdü. Kırlangıçlar gecede bile önünden fırt fırt geçiyorlardı. Atın ölüsünden uzaklaştıkça içi hafifliyor, yüreğine inceden, ılık bir sevinç doluyordu. Sabaha kadar böylece yürüdü. Gün işiyordu ki durdu, geriye döndü, dün akşamki atı vurduğu yere baktı, atın ölüsü gözükmüyordu ama, uzun çınar

ağacı, geniş dallarıyla kararıyordu. Çınar ağacının az ötesinde, göğün uzağında da bir kartal sürüsü dönüyordu.

Adem bir süre orada kımıldamadan çınar ağacını, aşağı doğru inen kartal sürüsünü seyretti. Ellerini havaya açtı, bir çocuk saflığı, bir çocuğun yürekten istemesiyle:

"Vurduğum yağız at olsun, Allahım," dedi. "Vurduğum yağız at değilse ben kimsenin, insan olanın yüzüne bakamam Allahım. Karımı da, onu candan ileri severim, sen tanığımsm Allahım, onu da bir daha göremem."

Karısını dehşet özlediğini anladı. Onunla yattığı son günü getirdi gözünün önüne. Sıkı, iri memeleri çok sıcaktı.

Yağız at değilse ölen, ben ölürüm Allahım. Bana yardım et!

Çınarın oraya durmadan kartallar gökten süzülüp geliyor iniyorlar, kanatlarını açıp toprakta sekiyorlar, sonra otların arasında gözden yitiyorlardı.

Atın ölüsüne doğru koşmaya başladı. Çınara varınca gözünü yumacak, tam atın ölüsünün oraya varınca açacaktı.

Çok sıcak vardı. Kızgın bir güneş düşmüş Anavarza ovasının düzüne, kasıp kavuruyordu. Güneş ateş kusuyordu. Ortada hiçbir canlı kalmamış, at, eşek, kurt, kuş, arı, böcek, örümcek, yılan hepsi gölgeliklere, serinlere sığınmışlardı.

Soluk soluğa çınara geldi. Öyle bir yorulmuştu ki, ayakta kalamadı, çınarın kökünün dibine yığılıverdi. Uykusuzluktan da ölüyordu. Bitmişti. Başını çınarın köküne koydu. Göz ucuyla da gökten sağılıp gelen kartallara bakıyordu. Kartallara dalmışken uyudu. Tüfeğini sağ eliyle sıkı sıkıya kavramıştı.

Gökten kartallar indiler, yüzlerce sağıldılar. Dört bir yanı kartalların kanat şapırtıları aldı. Kara, boz, turuncuya çalan kartallar. Yaşlı, genç akbabalar. Akbabalar atm ölüsüne yaklaşamıyorlar, uzaklarda duruyorlar, kartalların çekilip gitmesini bekliyorlardı.

Atın ölüsünün başında bir kanat karmaşası, bir kartallar kaynaşması bir süre sürdü, kartallar atm ölüsünün üstünde üst üste bindiler, biribirlerinin üstüne yığılıştılar. Kanatlar savruldu. Durmadan gökten kartallar süzülüp iniyorlardı. Atın ölüsüyle Ademin altında uyuduğu çınarın arası, çınarın altı, Ademin yanı yöresi kapkara, kanat çırpan kartala kesti.

Sonra kartallar ikindine doğru çekilmeye başladılar. Son kartal da atın ölüsünden bir damla koparacak et bulamayıp çekildi gitti. Ortada bir baş, azıcık kuyruk kaldı. Azıcık da yele. Apak bir iskelet yığını kalmıştı attan.

Kartalların arkasından birkaç cılız köpek geldi. Atm iskeletini ortadan alıp sazlığın kuytusuna, bir söğüdün derinine çektiler, orada rahat yalamaya başladılar.

Ademin üstüne gün geldi. Adem günün altında yandı kavruldu. Çıpıldak tere battı. Sonra da uyandı. Uyandığında ilk olaraktan baktı ki, atm orada ne kartal var, ne bir şey... Atın kemikleri nerede? Yalnız orada kemiklerin yerinde üç dört çok yaşlı, kanatları düşmüş akbaba dolaşıp duruyor. Bunun böyle olduğuna Adem sevindi. İçinden, anasını satayım öldürdüm yağız atı, dedi. Hem de kartallar yedi etini. Hem de kemiklerini köpekler aldı götürdü.

Atın olduğu yere vardı. Attan en küçük bir işaret bile kalmamıştı. Toprakta, otların üstünde bir kan lekesi, bir yular, belleme parçası bile kalmamış. Kartallar, köpekler hepsini sümürmüşler. Böyle olacağını Adem iyi biliyordu.

Çok şükür Allahım sana, dedi. "Bu beladan da kurtardın beni. Yağız atı öldürmeyi de bana nasip eyledin. Sana çok şükür. Eve varınca sana bir tellice horozu kurban keseceğim. Ama şu kır atı nasıl bulacağım? Ya yağız atm kellesi? Beyi, öldürdüğüme nasıl inandıracağım?"

Çok acıkmıştı. Bataklığın aşağıda bir yar vardı. Yarın dibinde çok yarpuz bitmişti.Bir de dut ağaçları vardı oralarda. Çaykarası soğuktu. Oraya gitti, belinden azığını çözdü. Azığının bezi ıslanmış, suya batmıştı. Ter ta ekmeğe kadar işlemişti. Ekmek kurumuş, taş kesilmişti. İçeriye işleyen ter bile bu taş gibi ekmeği yumuşatamamıştı.

Adem ekmeği çaykaraya soktu, kapkara balçık gibi ekmeği bir süre soğuk suda tuttu, ekmek azıcık yumuşadı, kemirmeye başladı. Kemirerek kara balçığı bitirdi. Azığmdaki çökeleği de avuç avuç ağzına attı. Sonra yola düştü. Akşam serinliği çıkmıştı. Garbi yeli esiyor, güneyde, uzaklarda ak yelken bulutları kabarıyordu. Yollar tozuyor, tozdirekleri güneyden kuzeye döne döne yürüyorlardı.

Eve gidemezdi. Beye ne söyleyecekti? Kır at çiftliğe varmış mıydı?

Birden kartallara kızdı. Pis mendeburlar. Bırakmazlar ki insan öldürdüğü atm ölüsünü görsün. Kemiklerini bile yerler. Ulan pis kuşlar, kuş hiç kemik yer mi? Siz kuş değil, köpeksiniz be... Köpoğlu köpek. Ulan köpoğlu köpekler. İtler. Sürüngenler. Leş yiyiciler. Ulan gösteririm size. Yürüdükçe öfkesi büyüyor, taşıyordu.

Anavarza kayalıklarına gelince alacakaranlık çöktü. Kayalıktaki yöresi kırmızı deliğin üstünde dört beş kartal kanatlarını kısmışlar, boyunlarını içlerine çekmişler öyle duruyorlardı. Tüfeğini doğrulttu, en kocamanına

nişan aldı, tetiğe bastı. Nişan aldığı kartal tenger menger kayalıklardan aşağı yuvarlanmaya başladı. Adem vardı, yarı yere kadar inmiş kartalın yanına tırmandı. Daha ölmemiş, kayalıkları çırmalayan kartalın kanadının ucundan tuttu, arkasından sürüklemeye başladı. Aşağı indi.

Hiçbir şey düşünmüyor, içindeki öfke taştıkça taşıyordu. Yolda öfkesinden ayağının ökçesiyle can çekişen kartalın başını bir iyice ezdi.

Ayakları onu aldı, dosdoğru Anavarza köyündeki askerlik arkadaşı Kürt Seferin evine götürdü. Birden başını kaldırdı ki Seferin evinin kapısında.

Sefer onu görmüş, çardağın merdiveninden aşağı iniyor.

Hoş geldin Adem kardaş, ben de seni bizi unuttun sanıyordum. Bak çocuklar ne kadar büyüdüler!

Ademin kanadının ucundan tutup sürükleyerek getirdiği kartalı gördü.

Ne o? Bu ne? Bize kartal mı getirdin?

Adem sürükleyerek getirdiği kartala şöyle bir göz attı, hemen elindeki kartalın kanadını bıraktı.

Yolda gelirken vurdum da, çocuklar oynasmlar diye, dedi.

Gel hele çardağa yukarı. Yorgun görünüyorsun.

Karısına seslendi:

Çabuk bir ibrik getir. Doldur da bir iyice yüzünü yusun Adem. Bak kim gelmiş!

Adem bir iyice ellerini, yüzünü yıkadı, kuruladı. Çardağa çıktı. Toga çorbası vardı, yarpuz doğranmış. Adem günlerdir sıcak yemeğe hasretti, çorbayı sümürdü. Sonra yastığa köskelip, olanı biteni, yağız atla arasındaki dövüşü, kartalları Sefere uzun uzadıya anlattı.

Ne diyorsun Sefer? Bana bir akıl ver, diye de sözünü bağladı.

Sefer düşünüyordu. Adem bir soru daha sordu Sefere:

Öldürdüğüm yağız at mıydı dersin?

Sefer:

Bilemem, diyordu. "Kimse de bilemez. Kır at sağsa onu, yağız at sağsa onu arayacak, birisinden birisini göreceksin. Böyle eli boş Ali Safa Beye gidilmez. Rahatın bozulur. Elalemin de oyuncağı olursun. Atı kartalların yediğini, bu yüzden atı göremediğini de kimseciklere, avradına bile söyleme. Elalem seni düdüğe koyar da öttürür."

Adem o gece çardakta sabaha kadar uyumadı, kurdu durdu. Daha gün ışımadan çardaktan indi, yola düştü. Bereket Seferin karısı azığını geceden hazırlamıştı da, onu aldı. Yoksa azık düşünecek hali yoktu.

Ceyhan ırmağının kıyısını dolanarak doğuya yöneldi, Anavarzanın ucunu geçti, öte yana dolandı. Bir ses geldi kulağına, nal sesine benzer, başını kaldırdı, yağız atla burun buruna geldi. Tam kayanın ucuna dikilmiş, usul usul kuyruğunu sallıyordu. Adem ne yapacağını şaşırdı, dizinin bağı çözüldü, oraya yığıldı kaldı.

At az sonra kımıldadı, kayadan aşağı korkusuzca süzüldü indi, kendi yöresinde birkaç kez döndükten sonra Kesikkeli üstüne aldı yatırdı.

Adem:

Ben ne bileyim ben, diyor, oturduğu yerden kalkmaya çabalıyordu. Sağ elini toprağa bastırmış: "Ben ne bileyim, ben," diyordu. "Aaah, ben ne bileyim ben..."

24

Köylüde gözle görülen bir değişiklik olmuştu. Herkes canlanmıştı. Evden eve gidip gelmeler, gülmeler.

Koca Osmandan yakınmalar: "Kör olası Koca Osman, kıskandı da bize göstermedi onu. Kör olası, kör olası ha nolurdu azıcık da biz görseydik gül yüzünü onun," diyorlardı. "Yalnız kendi görecek. Haset koca."

Hiç karnı yer mi başkası da görsün?

"İnsanlar kocadıkça nekes olurlar zaten..."

"Üç gün ağzında galyeni kurula kurula köyün içinde bir dolaşması vardı, Sultan Süleyman belliyordu kendini, öyle kurumlu."

Onmayası koca... Şahini yuvadan uçurunca yataklara düştü.

Düşsüün!

"Düşsün de gebersin."

Ömrü kesilesi koca, azıcık köylü de görse güzel yüzünü onun ne olurdu?

Seni bilmiş, seni diye gelmiş evine...

Kıskanacak ne var köylüden?

Yataklara düşmüş, inşallah kalkamaz.

Kim bilir nasıl bir adamdı!

Kim bilir nasıl iyi bir yüzü vardı!

Diyorlar ki savaşa girince o, tüfeği yirmi kulaç uzuyormuş.
Diyorlar ki, ona hiç kurşun geçmezmiş.
Diyorlar ki Asım Çavuş bir gece uyurken onu yakalamış.
O, öylece uyuyormuş...
Hiçbir şeyden haberi yok fikaranm.
Aynen bebecikler gibi.
Asım Çavuş bir manga askerine emir vermiş: Boşaltın kurşunları şunun karnına...
"Boşaltmışlar."
Bir de bakmışlar ki...
Ne görsünler!
Kurşunlar ona geçmiyor.
Geçmiyor!
Geçemez.
Geçmeyecek...
Ömrü kesilesi nekes Koca Osman, Ağamızı bize göstermedi ki...
Canımızı...
"Yavrumuzu..."
Şahinimizi...
Gülümüzü...
Gene de kıvançlıydılar. Koca Osmana kızıyorlar, öfkeleniyordular ama, gene de o köylerine gelmişti ya, yeterdi. Bir de haberleri olsa birazıcık yüzünü görselerdi, ne olurdu yani?
İçlerine bir güven girmişti. Ali Safa korkusu dört beş gündür silinip gitmişti. Böyle bir adam var mıydı yok muydu unutup gitmişlerdi. İçten içe bir düğün, bayram havası köyü sarıyor, onları cana getiriyordu.
Osman Ağa neden haber vermedin onun köye geldiğini bize?
Korktum yavrularım, çok korktum.
Biz ne yapardık ona?. Onu gözümüzden bile esirgerdik.
Köylü sana küs. Baksana o gittikten sonra bile cana geldi köylü. Gidip gelmesi bile...
Söyleyemezdim kimseye. Bir ağa, ya da hükümet duysaydı... Sararlardı köyü, öldürürlerdi şahinimi. Cesaret edemezdim.
Biz onu şaha, padişaha vermezdik. Canımızı almadan onu bizden kimse alamazdı.
Ne bilirdim, ne bilirdim, bir kuş gelmiş, bir çalıya sığınmış.
Ona kurşun geçmez ki...

"Bir orduya karşı durur o."

"Gencosman o."

Ne bilirdim, çocuklarım, ne bilirdim!

"Olur mu, burnunun ucunu göstermedin bize."

"Kendi istemedi. Arkasında bir ordu candarma vardı. Aylarca hiç yemek yememiş, bir deri bir kemik kalmış. Beni bu halimde köylüye gösterme Osman Emmi, dedi bana."

"Biz ona yemek yedirir, yağ balla beslerdik."

Uzun bir süre köylü onu görmediğine hayıflandı. Koca Osmana beddualar ettiler, onu sorgulara çektiler. Niçin, niçin görmemişlerdi onu? Böyle bir fırsat bir daha ele geçer miydi? Yakın köyler de Koca Osmanı kınadılar. Kırıldılar, küstüler.

Sonra onu Vayvayda, öteki köylerde görenler çıktı. Onu nasıl gördüklerini ortalığa düşüp anlatmaya başladılar. Koca Osman hasta yatağında unutuldu gitti. Onu her gören kendine göre bir hikayeyle anlatıyordu.

Önce Veli işe girişti, onu Koca Osmanm evine götüren:

"Kan uykularda, yorgun uyuyordum," diye başladı. "Bir düş görüyordum, hayrola, bir su akıyordu, çok aydınlık, gün ışığı akıyordu su değil. Suyun içinden uzun boylu, çaprazlama fişek takmış, yemyeşil yanan tüfekli bir adam çıkıyordu. Bir ses geldi kulağıma: Osman Ağa, Osman Ağa! Hayalde miyim, düşte miyim derken uyandım. Baktım ki kapıda birisi, açtım kapıyı. Bir adam, bir uzun boylu adam, üstünde başında kurşundan iğne atacak yer bulamazsın, öyle bezenmiş. Dürbünü altın, parıl parıl... Tabancasının, kamasının sapı da altın. Her yeri altın. İçeriye buyur ettim. Geldi, ışığı yaktım, oturdu, duvara sırtını verdi. Bir gözleri vardı, azıcık durup da bakamazsın, içine bir korku düşer. Çakmak çakmak gözleri. Alıcı kurt gözü gibi. Namaz kıldı. Elleri bileklerine kadar yemyeşil oldu namaz kılarken. Yemek çıkardım, yemek yedi. Hiç konuşmuyor, hep düşünüyordu. Adını bağışla, dedim. Üç kere söyledim, aldırmadı.Duymamışcılığa vurdu. Sonra ayağa kalktı, başı huğun otlarına değiyordu. Bizim kapıdan iki büklüm olarak çıkıyordu, öyle uzundu. Bizim kapıdan Seyfali geçer de, hem de dimdik, başının üstünde iki karış da boşluk kalır. Kapıya doğru yürüdü. Seni Osman Ağaya götüreyim, dedim. Sen onun evini bana göster, dedi. Bir de bana dedi ki bu köy zulüm altında inliyormuş. İnsanlar bu kadar zulme layık değildir, dedi. Koca Osmanın evini gösterdim. Yağmur çiseliyordu. Merak ettim, kapıda bekledim. Koca Osmanın kapısında dev gibi bir

ateşböceği çaktı durdu, yandı söndü. Sonra, o günden sonra Koca Osmanın evinin eşiğinde o ışık yandı durdu."

Veli her gün, yeni, güzel bir hikaye anlattı onun üstüne. Sonra onu Selver Hatun görmüştü. Öteki köyden Molla Mustafa, Anavarza köyünden Cabbar, Hacılardan Kör Ahmet, Narlıkışladan Kürt Cimşit, Vayvaydan Zeynel, Kürt Temir, Öksüzlüden Muttalip görmüştü. Onu orada, Koca Osmanın ahırında, atlılar köyü gece bastığında, Kürt Keremin avlusunda köyü basanlara kurşun sıkar, Çavuşu vurur, öküzler gibi bağırtırken çok gören olmuştu.

Bir de gecenin karanlığında Akçasazm kıyılarını, Anavarza Kalesini dolaşırken onu çok gören olmuştu. Bir kayanın üstüne oturuyor, başını elleri arasına alıyor düşünüyordu. Yanında yöresinde yüzlerce kartal uçuşuyor, kartallar gelip yanına, dizinin dibine konuyorlardı. İri kartalların sırtını okşuyordu, kuzu sırtı okşar gibi...

Bir keresinde onu, iri, çok iri bir kır atın üstünde görmüşlerdi. At öyle hızlı koşuyordu ki, ayakları yere değmiyordu. Yelesi bulutlar gibi.

İş oraya vardı ki, Vayvayda, öteki köylerde Memedi görmeyen çok az kişi kaldı.

Onun köye geldiğini duyan Sarıçama sığınmış Vayvay köylüleri de hayıflandılar. Keski köyde olsaydık da onun gül yüzünü, mübarek yüzünü görseydik dediler. Ne dedik de Koca Osmanın sözünü tutmadık! Tutmadık da köye dönmedik! Yobazoğlu da yaptığı sersemliğe yanıyordu. Geldi Koca Osmandan özür diledi: "O zaman dönmediğime itler gibi pişman oldum," dedi. "Ne bilirdim? Söylemedin ki..."

Köyün bütün çocukları da görmüştü onu. Aralarında sabahlardan akşamlara kadar onu anlatıyorlar, onu yaşıyorlar, onun oyunlarını oynuyorlardı. Onlar da büyükler gibi onun adını ağızlarına almıyorlar, oyunlarında ona türlü türlü adlar takıyorlardı. Oyunlarda ağalar, candarmalar çok korkuyorlar, tir tir titriyorlardı. Onun önünde duramayıp yere düşüyor, yalvarıyorlar, ayaklarını öpüyorlardı. Kıvranarak, burunlarını silerek, hıçkırarak yerde bir sürüngen oyunu oynuyorlardı.

Yerden biter, gökten iner gibi her gün bir türkü de çıkmaya başladı, onun üstüne. Yanık ağıtlar, heybetli destanlar, gülünçlü türküler, oyun türküleri... Çocuklar bile onun için türkülü bir oyun yaptılar.

Köylülerin ona karşı bu davranışları Koca Osmanı son derece kıvançlandırdı, onu cana getirdi. Başka türlüsü olsaydı Koca Osman düştüğü bu yataktan bir daha kolay kolay kalkamazdı. Öylesine bir kederle düşmüştü yataklara.

Köylünün kıvancı, sevinci az sürdü. Üç gecedir köyü kurşunluyordular ama, köylü bana mısın demiyor, korkmuyor, aldırmıyordu. Varsınlar kurşunlasınlar, kurşunlasınlar kurşunlayabildikleri kadar. Gelecekleri varsa, görecekleri de var. Titrek bacakları üstüne ancak dikilebilen Koca Osman, atlılar geceleri köye kurşun yağdırırlarken, dışarıya çıkıyor, dolma tabancasının her iki gözünü de birden:

Gelin köpekler gelin, kurşunlaym köpekler kurşunlaym, geleceğiniz varsa göreceğiniz de var, diye bütün gücüyle bağırarak boşaltıyordu.

Köyün geceleri basılmasını köylü artık bir oyun, her gece yenilenen Ali Safa Beyin bir oyunu saymaya başlamıştı.

Bir sabah uyandılar ki ne görsünler, şaşkına döndüler. Gözlerine, kulaklarına inanamadılar. Köydeki bütün atları gece alıp götürmüşler. Bir tekini bile bırakmamasıya. Her şey akıllarına gelirdi de bir bu gelmezdi akıllarına. Eee, bu köylü atsız ne yapacak?

Sevinçleri, kıvançları kursaklarında kaldı. Şimdi ne yapacaklardı? O gün akşama kadar hiçbir şey yapmadan, hiçbir şey konuşmadan köyün içinde dolaştılar durdular. Kimsenin ağzını bıçaklar açmıyordu.

İkinci günün sabahı korkunç bir haber köyü bir baştan bir başa dolaştı, hırsızlar gece yaşlı atları götürmemiş, öldürmüşler, Çıkçıklar deresine doldurmuşlardı. Uzaklara baktılar, Topraktepenin oralarda kartallar dönüyordu. Oraya koştular, vardılar baktılar ki ne görsünler, bir sürü at ölüsü yan yana yatıyor.

Bu olay üstüne hemen o sabah iki kişi evini yükleyip, ver elini Sarıçam deyip çekti gitti. Çok kişi gidecekti. Ferhat Hoca önlerine geçti:

Zulme karşı koymamak kafirliktir, diyordu. "Çocuğunun rızkını, baba yurdunu korumamak, bırakıp gurbet ellere düşmek kafirliktir. Zulme karşı koymamak zalime ortak olmaktır. Korkmak, korkudan dolayı yılmak kafirliktir."

Yoksa köy yarı yarıya boşalıyordu.

Allah bize de bir sahip gönderecek, diyordu. "Bakın o nasıl geldi köye, onu tutamadık. Şahini biz elimizden uçurduk. O burda olsaydı, bütün bu işler başımıza gelir miydi?"

Zeynel hem Ferhat Hocayi dinliyor, hem:

Hiç, diyordu. "Bu başlangıç daha. Daha neler gelecek başımıza. Daha neler, neler, neler de neler! Korkmak kafirlik mi değil mi, korkma da görelim Ferhat Hoca!" diyor, meydan okuyordu.

Ferhat Hoca ona hiç karşılık vermiyor, yalnız:

Allah yoksulunu yalnız bırakmayacak, diyor, büyük imanını sesinde topluyordu. "Allah zulme karşı koyanlarla her zaman birlik olmuştur. Yoksa yeryüzünde zulüm bu kadar azalır mıydı?"

Seyfalinin evinde toplandılar, uzun bir tartışmadan sonra atları istemek için Yağmur Ağaya gitmeye karar verdiler. Bütün dünya biliyordu ki bir köyün bütün atlarını ancak Yağmur Ağa çaldırabilir. Ferhat Hoca, Seyfali, Şefçe Kahya atlandılar, doğru Yağmur Ağanın çiftliğine gittiler. Yağmur Ağa Şefçe Kahyanın yakın tanıdığıydı. Seferberlikte ikisi de Torosta asker kaçağı olarak birlikte dolaşmışlardı. Tam üç yıl. Yağmur o zaman çok gençti.

Şefçe Kahya attan iner inmez:

Ulan Yağmur, dedi, "ayıp değil mi bu senin yaptığın? Bütün dünyanın atlarını çaldırıyorsun, çaldır. Ama bizden ne istedin? Ulan oğlum ite köpeğe uydun da neden çaldırdın atlarımızı?"

Konağın merdivenlerinde onları karşılayan Yağmur, Şefçe Kahyanın sözlerine hep gülüyor:

Kim çalmış, kim çalmış senin atı? diyordu. "Atın çalınmış da altındaki at kimin?"

Şefçe Kahya:

Ulan it, diye bağırdı, "bu atları sana gelmek için Narlıkışladan Memidik Ağadan istedik. Anladın mı? Köyde bir tek at koymamış, kör, topal, uyuz, hasta, hepsini çaldırmışsın. Yaşlıları da öldürtmüşsün. Ulan uyuz..."

Gelin hele, gelin yukarı da konuşalım.

Sedire oturdular, kahve içtiler, yemek yediler, Yağmur Ağa onlara çok saygı gösterdi, ama atları vermedi. Yalvardılar, tehdit ettiler, kızdılar, köpürdüler, atları alamadılar.

Ferhat Hoca:

Yusufu kuyudan çıkaran Mevla, bir olup bize bakmaz mı dersin? diye Yağmur Ağaya sordu. "Allah bize de bir sahip göndermeyecek mi dersin, Yağmur Ağa?"

Şefçe Kahya onun sözünü tamamladı:

Allah bize sahibi gönderdi ama, biz onu, gözümüzü kör ettik de tutamadık. Yoksa senin hırsızların köyün yakınından geçebilirler miydi?

Yağmur Ağa gülüyordu. Onları gülerek uğurladı.

Boynu bükük, kırılmış köye döndüler.

25

Ali Safa Bey pencereden dışarıya baktı, ötede, avlunun dışında üç atlı karartısı duruyordu. Bir tanesi çok uzun boyluydu ve atın üstünde dimdikti. Ötekilerden bir at boyu ilerdeydi. Atlılar epey bir süreden beri orada duruyorlar, hiç konuşmuyorlardı. Pencerenin arkasındaki Ali Safa da dalmış gitmişti.

Odanın eşikliğinde duran yanaşma:

Ne söyleyim İdris Beye? dedi. "Çoktan beri orada bekliyor."

Ali Safa düşünüyordu. İdris Beyle görüşse mi görüşmese mi? İdris Bey ısrar ediyordu. Bu, bir ayda onun çiftliğine altıncı gelişiydi ve her seferinde de yok dedirtmişti. Şimdi düşünüyordu. Arif Saim Beyle ilişkilerinde işe yarayabilir miydi? Onu düşünüyordu. Arif Saim Bey belli olmazdı ki, sert bir adamdı. Belki de İdris Beyi çiftliğe aldı da, konuştu, diye kızabilirdi.

Gün inmiş, neredeyse batacak. Alacakaranlık ağır ağır ovada yürüyor. İdris Beyin tüfeğinin, hançerinin, fişekliklerinin, dizgininin gümüşüne son ipiltiler vurmuştu.

Ne dedi İdris Bey? diye adama yeniden sordu.

Safa Beyi görmeliyim diyor. Çok önemli bir işi varmış, öyle söyledi.

Ali Safa Bey biraz daha düşündü. Biraz daha dışardaki atlı, silahlı üç Çerkese baktı. İdris Bey pırıltı içinde kalmıştı.

Son ışıklar da ağır ağır siliniyordu.

Çağır gel İdris Beyi, diye emir verdi. "Saygıda kusur etmeyin."

Üç adam atlardan indiler. İdris Bey önde, arkadaşları arkada ağır ağır merdivenleri çıktılar. Ali Safa Bey onları merdiven başında bekliyordu.

Hoş geldiniz, hoş geldiniz kardeşim İdris Bey, diye karşıladı. Kucaklaştılar.

Arkadan gelen İdris Beyin adamlarıydı. Onlara da şöyle bir başıyla hoş geldiniz dedi.

İdris Bey önde, Ali Safa Bey arkada odaya girdiler. Ali Safa Bey adamları odaya çağıramadı. Çerkeş göreneğini azıcık biliyordu, silahlı adamlar beylerinin yanında oturamazlar, kapıda ayakta beklerlerdi.

İdris Bey, saf, mert, çocuksu haliyle:

Çok geldim size Safa Bey. Belki on kez. Hiçbirisinde bulamadım. Uzaklardan, hem de kaçak size kadar gelebilmek benim için ne demek, biliyor musunuz? Yüzde yüz ölüm demek. Ölümü göze aldım.

Oturun, oturun hele, sonra konuşuruz. Oturun canım, bir kahve için. Siz çok tehlikeli işler yapıyorsunuz, güpegündüz dolaşıyorsunuz Çukurovada, olmaz.

İdris Bey sedire otururken:

Gece bir kurt gibi de ovaya inmek ağrıma gidiyor. Bir ay önj ce candarmayla Bozkuyunun altındaki derede karşı karşıya gel1 dik. Çarpışma dört saat sürdü. Bereket gece indi de kurtulduk. Kurtulduk, size geldik ki gene evde yoksunuz. Kürt Ali Ağaya gittik, orada bir hafta kaldık. Bizi iyi sakladı Ali Ağa, dedi.

Ali Safa Bey:

Bunun sonu neye varacak diye düşünüyorum, dedi acımaklı bir sesle.

İdris Bey, her şeyi göze almış bir sesle, gülerek:

Sonu malum, dedi. "Sonu o kadar malum ki benim için... Arif Saim Bey için de sonu malum olmalı. Size bunu söylemeye geldim işte."

Arif Saim Bey kuduruyor, deliriyordu. Ne demek, ne demekti bu. Bir Çerkeş parçası gelsin de Çukurovada karşısına dikilsin. Hem de otuz yaşında olmayan, dil bilmez bir Çerkeş parçası...

Ulan sana gösteririm Çerkesoğlu, diye kendi kendine basbas bağırıyordu. "Ulan seni gerisin geri Kafkasyaya, Bolşeviklerin içine sürmezsem bana da Arif Saim demesinler."

Paşaya da çok kızıyordu. "Aaah ah! Paşa," diyordu. "Bu ne biçim anlayıştır. İnsan da bu kadar kendisini vatana millete verir mi? İnsan da bu kadar idealist olur mu? Biz kanımızı bunun için mi, aç susuz sürünelim, şöyle bir Çerkesoğluna oyuncak olalım diye mi akıttık? Kellemizi koltuğa alıp bunun için mi bu vatanı kurtardık? Kanun, nizam... Anladık, iyi güzel. Çocuklarımız aç kalacak, dileneceğiz Paşam, dileneceğiz. Ulan Çerkesoğlu, sana bir kahramanı yedirmeyeceğim. Paşa da isterse kellemi kessin. Paşa da bizi yanında kara gözlerimiz için tutuyorsa, bıraksın bizi, bize ihtiyacı yoksa bıraksın. İnsin omuzlarımızdan. Biz de başımızın çaresine bakalım."

Akmezar köylülerinden diretenleri teker teker çağırıyor, bir yana biraz para koyuyor, bir yana da bir yığın kızılcık sopası: "Seç bakalım, İdris Beyin kulu. Ya parayı, ya sopayı seç."

Kimi parayı, kimi sopayı seçiyordu. Sopayı seçenler korkunç dayak, küfür yiyordu. Ölümüne. Dayağı yiyenler yarı canlı, bir çıplak beygirin üstüne

atılıyorlar, Akmezar köyünün ortasına bırakılıyorlardı.

Çiftlik konağının önünde büyük bir karaçalılık vardı. Arif Saim Bey sonunda dil bilmez Çerkesleri soyup, arkalarında eli kırbaçlı beş kişiyle bu karaçalılığa salıvermeye başladı. Bir yandan Çerkeslerin sırtlarında kırbaçlar saklıyor, bir yandan da dikenler köylülerin çıplak bedenlerini yiyordu. Bedenler kıpkızıl kana kesinceye, "tapu da senin olsun, toprak da Bey," deyinceye kadar işkence sürüyordu.

Böylelikle Arif Saim Bey çok tarla aldı. İdris Beyin, akrabalarının, ona uyup diretenlerin tarlaları kaldı. Arif Saim Beyin tarlaları Akmezarın inatçı köylülerinin tarlalarını çepeçevre sardı. İdris Beyin, ona uyanların tarlaları Arif Saim Beyin toprakları ortasında bir ada gibi kaldı. Şimdi vermesin İdris tarlaları... Vermesinler bakalım!

Vermesinler köpekler, diye bağırıyordu Arif Saim Bey. "Sürsünler bakalım nasıl süreceklerse tarlalarını, eksinler bakalım."

Kara Ford bir kere daha geldi Akmezar köyünde İdris Beyin kapısında durdu. Toz toprak içindeydi ve dingiline kadar tozlara gömülmüş, kocaman gözleri biraz daha kocamanlaşmıştı.

Köylüler ve İdris Bey onu eskisinden daha büyük saygıyla karşıladı. Arif Saim Bey gene eskisi gibi kuruldu, konuşmadı, yalnız ayrılırken:

İdris Bey, dedi çok yüksekten, "sizin ve bir kısım arkadaşlarınızın toprakları benim tarlalarımın içinde kaldı. Tarlalarımı çiğneyip geçemezsiniz. Buna izin vermem. Tarlalarımın ortasında kalan bu tarlaları bana satmaz mısınız? Ne düşünüyorsunuz?"

İdris Bey son sözünü sert söyledi:

"Ben ve arkadaşlarım, topraklarınız içinde kalan..."

"Ortasında."

Ortasında kalan tarlalarımızı satmayacağız efendim. Arif Saim Bey ona elini uzatırken:

Çok genç, çok yiğit, çok mert bir insansınız, sizinle dost olmak isterdim ama, geçti, diye acı acı gülümsedi. "Allahaısmarladık."

Arif Saim hemen on kişiyi silahlandırdı. Onlara özel bekçi giyitleri giydirdi. Yeşil. Ve:

Tarlalarımın içinden kim geçerse, topraklarımı kim çiğnerse vurun, emrini verdi. Sonbahardı, çift sürme zamanıydı, genç bir Çerkeş olan Fehmi öküzlerini, sabanını almış tarlasına gidiyordu. Arif Saim Beyin bekçileri Fehmiye geri dön, dediler,

Fehmi aldırmadı, yürüdü. Bekçiler başka bir şey demediler, kurşunladılar. Fehminin ölüsü üç gün Arif Saim Beyin tarlalarında kaldı. İdris Bey şikayet etti. Arif Saim Beyin bekçilerinden birisini aldılar, götürdüler hapse attılar. Bekçi hapiste üç ay kaldı. Arif Saim hemen atladı Sivasa gitti. En büyük mahkeme Sivastaydı o zamanlar. Bekçiyi beraat ettirdi, sonra da vardı, adamın elinden tutup hapisten çıkardı, çiftliğe getirdi, onu orada bekçilere baş yaptı.

Sonra o yıl, Arif Saim Beyin topraklarını çiğneyerek kendi topraklarına geçmek isteyen üç kişiyi daha vurdular. Çerkeslerin ölülerine kimseler yaklaşamadı günlerce. Ölüler Arif Saimin topraklarında koktular. Onları vuran da ancak üç ay kaldı hapiste. Bir Sivas yolculuğu daha her şeyi çözümledi.

O yıl Arif Saim Beyin topraklan ortasında kalmış topraklar sürülüp ekilemedi. Ertesi yıl da öyle oldu. Ekilemiyordu ama, bu topraklar çiftliğin ortasına bir ur gibi, süreli, kanayan bir yara gibi duruyordu. "Gelecek yıl Çerkesler gene sürmeye gelecekler, gene öldürüleceklerdi. Sonunda Paşa duyacak, çocuklar bu ne kepazelik diyecekti. Paşadan çok korkuyordu. Paşaya da, başımda böyle böyle bir hal var, köylüler, gerici köylüler bana zulmediyorlar, diyemeyecekti. Şu kanayan yarayı tez günde iyi etmeliydi.

Kara Ford, gözleri biraz daha kocamanlaşmış, İdris Beyin kapısında bir daha durdu. Arif Saim Bey daha şişmanlamış, heybetlenmişti. Çerkesler ve İdris Bey onu gene aynı saygıyla karşıladılar. Arif Saim bu sefer yukarı, konağa çıkmadı.

İdris Bey, şu tarla işini konuşmaya geldim. Böyle, topraklarımın içinde ada gibi kalmış tarlalar ne işinize yarayacak?

İdris Bey:

Ben ve arkadaşlarım, topraklarınızın içinde kalan... Çok sertti sesi.

Arif Saim ona elini uzatırken acı acı gülümsedi:

Ne yazık, çok gençsiniz, dedi. "Sizinle dost olmalıydık."

Ve Kara Ford Akmezar köyüne bir daha uğramadı.

Kasabada Noterlik ödevini Mahkeme Başkatibi Fazlı Bey görüyordu. Ufak tefek, hileci, korkak, sarhoş bir kişiydi. Osmanlı kalıntısı olduğu için yeni hükümetten, onun adamlarından ödü patlıyordu.

Arif Saim onu çiftliğe çağırttı.

Fazlı Bey, dedi, "biliyorsunuz, senedi siz yapmıştınız, hani Akmezar köyünden İdris Beyden yüz elli bin lira alacağım vardı."

Evet efendim, biliyorum efendim, yoksa senedi mi kaybettiniz efendim?

Arif Saim Bey elini babacan bir gülümsemeyle, kıvançla Fazlının omuzuna koydu: "Bu senet için ne kadar masraf gider?" diye sordu.
Fazlı bir hesap yaptı, parmaklarını saydı:
İki yüz on bir lira iki kuruş, dedi. "Şahidi mahidi hepsi içinde. Pulu da dahil..."
Al sana üç yüz lira... Nereyi istersen, hangi mevkii istersen de bana söyle... "Memnunum efendim," diye telaşlandı Fazlı. "Ben bu kasabadan, bu kasabanın ekmeğinden, suyundan, kasabından, fırıncısından, insanlarından memnunum," dedi.
İdris Beyin yüz elli bin liralık borç senedi üç gün sonra geldi. Ve Arif Saim Bey borcunu ödemediğinden dolayı İdris Beyi derhal mahkemeye verdi. İdris Bey bunu duyunca:
"Bekliyordum," dedi. "Böyle bir şey yapacağını biliyordum. Onunla mahkemede hesaplaşacağız. Senedin sahte bir senet olduğunu ispat edeceğim ve onu rezil kepaze edeceğim."
Yıllardır Ankaraya, Paşaya, vekillere, tanıdığı mebuslara her olayda tel çekiyordu. Gene birkaç tel attı Ankara kuyusuna. Tellerin hiçbir tepkisi olmuyordu, olmuyordu ama, alışmıştı.
Arif Saim Bey, İdris Beyin sözlerini duydu:
Ne yazık, çok genç, dedi. "Onunla dost olunabilirdi."
Hemen o gece Arif Saim Bey Hıdırınoğlunu çağırttı. Hıdırınoğlu bölgenin en azılı itlerinden birisiydi.
Bugünlerde Akmezardan, İdrisle arası açık olan, ona hasım olan birisini bulabilir misin Hıdırınoğlu?
Sen yeter ki emreyle Bey, bulmak değil, yaratırım. Sana can feda.
O adamı öldüreceksin.
Öldürürüm Beyim.
Öldürüp İdrisin konağının avlusuna, kapısına, içine bir yerine gömeceksin. "Gömerim Bey."
Birkaç gün sonra candarmalar İdris Beyin ahırında arama yaparlarken ölüyü buldular. İdris Beyi hemen tutukladılar. İdris Bey kasabaya götürülürken candarmalann elinden kaçtı. Hıdıroğlu her şeyi Arif Saim Beyin isteğince düzenlemişti. Her şey yerli yerince uygulandı.
Arif Saim Bey tam bunu, böyle istiyordu. Alacak davası çok uzun sürmedi. İdris Bey kaçak olduğundan dolayı gelip de senedin sahte olduğunu kanıtlayamadı. İdris Bey yüz elli bin lirayı yüklendi.

Sonra İdris Beyin vurduğu adamın davasını büyük avukatlar aldı üstüne. İdris Bey adamın ölümünden altı ay sonra yirmi dört yıla mahkum oldu.

İdris Bey bütün olandan bitenden günü gününe haber aldı. Kudurdu, deliye döndü. O kadar öfkelendi ki, bir gece kasabaya indi, benzinciden teneke teneke benzin aldı mahkemeyi yaktı. Mahkeme yanıp kül oluncaya kadar da yapının yanına kimseyi sokmadı. Mahkeme yapısı zaten eski bir yapıydı. Az bir sürede yandı kül oldu. Mahkeme yanıp kül olunca, öğleüstüydü, İdris Bey ve üç adamı candarmayla savaşa savaşa kasabayı çıktılar, dağa çekildiler.

İdris Beyin kasabadaki Ağır Cezayı yakmasını en ince ayrıntısına kadar bütün gazeteler yazdı. Arif Saim Beyin de bütün istediği buydu.

Mahkemenin yandığını duyunca:

Ne yazık, çok genç, dedi. "Onunla dost olunabilirdi..."

Artık Toroslarda İdris Bey bir sarışın kurt olmuştu. Bir deli, bir kudurmuş kurt...

"Sizden bir şey rica etmeye geldim. Bütün dünya biliyor ki, ona yüz elli para bile borcum yok. Dünya biliyor ki adamı da ben öldürmedim. Mahkemeyi ben yaktım, cezam ne ise çekerim. Tarlamın da bir avucunu vermem Arif Saim Beye. Söyleyin ona, borç senedini yırtsın, ona yüz elli para bile borcum yok. Beş para bile. Ben bir karıncayı bile öldürmedim. Bunu herkes de, bütün ova da, beni mahkum eden hakimler de biliyorlar. Öyleyse beni beraat ettirsin. Bu dediklerimi yapmazsa Arif Saim, sonu malum. Akıbetinin ne olacağını o herkesten, benden de daha iyi biliyor. Siz onun yakın dostusunuz, varın bunu ona böylece söyleyin."

Hemen ayağa kalktı, merdivenlere yürüdü.

Allahaısmarladık Ali Safa Bey... dedi. "Söyleyeceğim bu kadardı."

İdris Bey Çukurovada, Torosta önüne kim çıkarsa, Arif Saim Beye aynı sözlerle aynı haberi gönderiyor, sabırla ondan gelecek karşılığı bekliyordu. Beklediği karşılık da bir türlü gelmiyordu.

Arif Saim Beyin kulağına İdris Beyin sözleri birkaç kez ulaştı. Arif Saim kasıklarını tuta tuta güldü. İdrisin ve adamlarının tarlalarını çoktan çiftliğine katmıştı.

Ali Safa Beyin bu geliş işine yaradı. Hemen atına atladı, Arif Saim Beye gitti. Hem İdrisi, hem de kendi işlerini konuşacaktı.

Bir akşamüstü çiftliğe geldi. Arif Saim Beyin hiç Türkçe bilmez, iri, iki adam karartısında bir babası vardı, Zeko Bey. Zeko Bey gençliğinden bu

yana uzun, çangal bıyıklarıyla övünürdü. Harput çarşısında tellallık yapardı. Oğlunun büyük adam olması onu son derece mutlulandırmış, hemen Harput çarşısmdaki canı gibi sevdiği işini bırakmış, oğlunun yanına koşmuştu.

Çiftlik konağının kapısının önüne sandalyasını atmış oturmuştu. Ceplerinin kenarı, paçalarının ağzı sırmalı, bol bir mavi şalvar giymişti. Som ipekten yeşil mintanının üstüne sarkıttığı saatinin altın kordonu üç parmak kalınlığındaydı.

Tarladan yorgun, paçavralar içinde, bir deri bir kemik, kurumuş, sıtmadan dudakları çatlamış ırgatlar geliyorlar, sağ dizlerini yere koyup, Zeko Beye niyazda bulunuyorlar, üç kez elini öpüyor, başlarına götürüyor, evlerine öyle gidiyorlardı.

Bu, ırgatların el öpme töreni günde bir sabah, bir akşam iki kez yapılıyordu. Zeko Bey elini ırgatlara öptürmek için daha gün doğmadan uyanıyor, nargilesini yakıyor, kahvesini pişirtiyor, çiftliğin kapısına geçip oturuyor, gözlerini büyük bir şehvetle yumup elini ırgatlara uzatıyordu. Önünden bölük bölük ırgatlar onun elini öpüp geçiyorlar, öpüp geçiyorlardı.

Zeko Bey, Ali Safa Beyi görünce daha bir zevklendi. Gözlerini yumup daha bir hazla elini ırgatlara uzattı.

Bir ara:

Guro hesbe bigırın, dedi. Sesi kalın, güm güm öten bir sesti.

Birkaç iri adam, atın başını tutmak için Ali Safa Beye koştular. Ali Safa Bey attan indi, Zeko Beye koştu. Zeko Bey bacaklarını germiş, ayaklarını uzatmış, iri göbeğini çıkartmış, gerdanını kabartmış, ağzı kulaklarında bütün altın dişleri ışıklar saçıyor, öpmesi için elini Ali Safa Beye çevirmiş, bekliyor. Ali Safa Bey eli aldı, diz çöküp niyazda bulundu, üç kez öpüp başına koydu.

El öpme töreni bittikten sonra Zeko Bey ona:

Lavo Ali Safa, bu serseran hati, sercavan hati, vira rune! dedi.

Ali Safa Beyi yanına oturttu:

Çayani?

Yanındakiler:

Nasılsın diye soruyor, dediler.

Du hati bal Bege?

Beyin yanına mı geldin diye soruyor.

Beg vıraye!

Bey burada diyor, dediler.

Zeko Bey bir yandan gelen ırgatlara elini öptürüyor, bir yandan bu minval üzere Safa Beyle konuşuyordu. Konuşmaları, Arif Saim Bey Safa Beyi, yukardan görüp sesleninceye kadar sürdü.

Beybaba müsaade edersen Safa Bey yukan çıksın. Onunla görüşülecek mühim işlerimiz var.

Zeko Beye oğlunun sözlerini çevirdiler. Yüzü gerildi, dudakları sarktı ama, gene de sertçe elini uzattı:

Here lavo jore, dedi.

Ali Safa Bey gene sağ dizini yere koyup niyaza durdu, kendisine doğru uzatılmış iri, uzun parmaklı tombul eli üç kez öpüp başına koydu.

İki dost, iki yeni toprak sahibi, iki eski Milli Mücadeleci yemeği birlikte yediler. 'Sofrada türlü türlü av etleri vardı. Turaç, üveyik, keklik, tavşan... Dört usta avcı her gün sabahlardan akşamlara kadar Arif Saim Bey için av avlıyorlardı. Taze av etleriyle nefis Fransız şarapları içtiler.

Ali Safa Bey bir yolunu bulup İdrisin tehditlerini söyledi. Buysa Arif Saim Beyi çok neşelendirdi. Kasıklarını tuta tuta güldü. Ali Safa Bey de onun sevincine katılıyor, o da onunla birlikte gülüyordu.

En sonunda Arif Saim Bey gülmesini kesti, yüzünde gerçek bir acımayla, içini çekerek:

Yazık, dedi, "ne de genç. Onunla dost olunabilirdi."

26

Memed yavaş yavaş kendine geliyor, bir şeyler, bir tehlike sezinliyordu. Başına gelenleri ansımaya çalıştı. Kafasının içinde her şey karmakarıştı. Uzaklarda bir sarı ışık dönüyor, karanlıklara karışıyor, bir yerlere pul pul yağıyordu. Bütün bedeni de sızlıyor, yanıyordu.

Ayağa kalktı, elini gözlerine siper ederekten köyden yana baktı. Köy çukurda kalmıştı. Köyün üstünde uzayıp göğe ağan birkaç dumandan başka bir şey göremedi. Her şey çok durgundu. En küçük bir fisilti bile yoktu. Bahar toprağı güneş altında geriniyor, topraktan ince ince çıtırtılar geliyordu. Üstünden, yükseklerden bir kelebek yığını geldi geçti. Önündeki iri mavi çiçeğe kapkara, kanatlarının ucu kırmızıya çalan bir kelebek

konmuştu. Memed kara, iri bir kelebeği ilk olaraktan görüyordu. İçine korkuya, acıya benzer bir şey çöktü. "Sonun göründü," dedi kendi kendine. Sonra da: "Daha iyi," dedi. "Ne yapalım kader böyle imiş. Hatçeyi de öldürdüm, anamı da... Ben de dağlara düştüm. Köylüyü de, işte böyle perperişan koydum. Zulüm altında inleyip duruyorlar. Benden önce herkes kendi halinde yaşayıp gidiyordu. Ben olmaz olayım. Ben batayım."

Her şey kasabaya gittikten, Hasan Onbaşıyla han odasında konuştuktan sonra olmuş, başına bu işler gelmişti. "Keski ayaklarım kırılsaydı da kasabaya gitmeseydim. Gözlerim kör olsaydı da Hasan Onbaşıyı görmeseydim. Kulaklarım sağır olsaydı da onun sözlerini duymasaydım. Köyün perişanlığına bak! Şu haline gününe, şu dirliğine bak!"

Çakırdikenliğe gittikleri gün düştü aklına. Dağ taş, insanlar fır dönüyordu sevinçten. Çakırdikenliğe düşmüş ateş bile düzlükte dönerken kendince bir sevinç halayı tutturmuş, sevinçten kabarıp taşıyordu. Durmuş Ali geldi gözlerinin önüne, iki büklüm Durmuş Ali, yaşlı bacaklarını ta havaya savurarak eski, çok eski bir Türkmen oyunu oynuyordu. Düzlükte dolanan ateşin yanında, ateşle birlikte eğilip kalkıyor, oynuyordu. Ateşle Durmuş Ali biribirlerine karışmışlardı.

Gene böyle ateşle kucak kucağa oynarken Kel Hamza dayanamayıp atına çiğnetmiş olacaktı onu.

Memedin göz çukurlarına iki kocaman yaş damlası geldi oturdu. Memed kendi kendine güldü. Sonra ayağa kalktı, tüfeğini omuzuna astı, yukarı, koyağa doğru çıkmaya başladı. Koyağın bittiği yer kayalıktı. Sırtını ulu kayalara vermeliydi. Sinerek, sakınarak koştu.

Koyağın ucuna gelmişti ki tüfekler patladı. Koyağın ucunda büyük, dibindeki renkli çakıltaşları ışıldayan bir pınar kaynıyordu. Memed ağzı aşağı uzandı, buz gibi sudan kana kana içti. Üstünden, epeyce yukarısından vızıldayarak kurşunlar geçiyordu. Bir anda kendisini mor, benekli bir kayanın arkasına attı. Üst başlar tutulmamışsa kurtuldu demekti. Ötelerden çığlık çığlığa Hürü Ana geliyor, ellerini kollarını sallayarak:

Kaç Memedim, o kafir Topal seni ele verdi. Öldür onu, öldür, demedim mi? diye bağırıyordu.

Memed kendisini kayanın ardına atınca rahatladı. Şöyle bir geceye ulaştıracak, önden de arkadan da kapalı bir yer aradı, gözüne kestirdiği yere sürünerek geldi, sırtını kayaya dayayıp bir süre soluk aldı.

Aşağıdan çok candarma, çok kurşun geliyordu.

Sıkı bir çarpışma başladı. Memed çok soğukkanlı, sağını solunu kollayarak, yavaştan alıyordu. Bu çarpışmada kimsenin burnunun kanamasını istemiyordu. İsteseydi şu azıcık bir süre içinde on candarmayı vurabilirdi. Açıktan, hiç korunma almak gerekliğini duymadan geliyorlardı. Memed korkutma, oyalama kurşunlan sıkıyordu. Candarmalar kayalıkların dibine kadar geldiler. Başlarında Yüzbaşı Faruk vardı. Memed Yüzbaşıyı bir gördü, sonra gözden yitirdi. Sonra elinde tüfekle Topal Ali bir taşın ardında duruyordu. Telaşsızdı, yüzünde uzaktan belli belirsiz bir gülümseme seçilir gibiydi. Ya da Memed öyle görüyordu.

Hürü Ana uzaktan geliyordu. Durmadan elini kolunu sallıyor, bir çığlık yeli gibi esiyordu. Bir ara durdu, elini beline koydu, bir süre taşların arkasına yatmış Memede kurşun döşeyen candarmalara baktı:

"Candarmalar," dedi, "ana kuzuları, Memedime kıymayın. Bak o size hiç kıyıyor mu? İsteseydi şimdiye hepinizi öldürürdü. Bakın siz neredesiniz, o nerede? Memedime kurşun geçmez ki... Candarmalar, kuzular, boşuna gayret ediyorsunuz. Bırakın yavrumu da, engel olmayın ona da yoluna gitsin. Yoksa canınızı yakar ha... Memedimin daha çok işi var. O çok öfkeli, çok. Çok canı sıkıldı olan bitene. Yaa, candarmalar, yavrular, ana kuzuları siz de zulüm altında inleyensiniz. Uymayın Yüzbaşıya, dinsize, o Osmanlıya... Osmanlıda iman olmaz, din olmaz. Güven olmaz ha!"

Sağma soluna kurşunlar düşüyor, o hiç aldırmıyordu:

"O neee!" dedi bir ara. "O ne, gavur dölleri, beni mi vuracaksınız?"

Kayalıklara doğru yürüdü. Çok şiddetli bir ateş başlamıştı. Memed duruyor duruyor, bekliyor, sonra üstüne yağan kurşunlara çok şiddetli bir karşılık veriyor, sonra gene susuyordu.

Hiç korkmadan ayakta ateş eden Payaslı dedikleri candarmayı bacağından vurdu.

Yanına yönüne, kayalıklara değen kurşunlar kaynıyor, kayalıklardan duman çıkıyordu. Kayaların yüzü, değen kurşunlardan duman içindeydi.

Hürü Ananın sağında solunda kurşunlar vızıldıyor, kulaklarının dibinden geçiyordu.

"Vurun bakalım, öldürün bakalım beni itler. Elinize ne geçecek bakalım!"

Payaslı yerde kıvranıyor, acısından toprağı çırmahyordu.

Hürü Ana onun başına geldi:

Vay ana kuzusu vay, dedi. "Bir bokluk yapmasan Memedim seni vurmazdı. Hiç korkma, sana yakı yapar, iki günde iyi ederim seni köye dönünce. Sen de bir daha Memedime kurşun sıkmazsın."

Candarmayı orada bırakıp ilerledi.

Ana, ana, diye bağıran sesini, telaşlı sesini duydu Memedin. "Ana, otur durduğun yere. Bu kafirler seni öldürecekler. Ana!"

Hürü Ana:

Hah, dedi, "öldürsünler yavru, bundan sonra yaşamışım ki ne olacak... Öldürsünler yavru, ben senin yanma geliyorum."

Kurşunlar vızır vızır. Hürü Ana sanki hiçbir şey olmuyormuş gibi, bir yürüyüşe, buzağı gütmeye çıkmış gibi yürüyordu.

Yüzbaşı Faruk yanındaki Asım Çavuşa sordu:

Bu deli kadın da kim?

Asım Çavuş:

Memedin Hürü Anası. Hani Topal Alinin can düşmanı. Hani sizin yüzünüzü görmek istemeyen.

Amma cesur insan, dedi. "Deli mi?"

Asım Çavuş güldü:

Çok akıllı.

Hürü Ana tökezledi, yere kapaklandı. Memedin ödü koptu. Ana hemen geri kalktı, gene yere kapaklandı. Memed bağırdı:

"Eğer Anayı vurdunuzsa bir tanenizi sağ bırakmam. Bir tekiniz bile bu koyaktan sağ çıkamazsınız."

Ana ayağa kalktı:

Canını sıkma Memedim, dedi. "O itler beni vuramazlar. Ben ölmeden seni göreceğim. Allahıma yalvardım, seni bir daha koklamadan, güzel yüzünü görmeden Allah beni öldürmeyecek."

Memed kurşunu kesti. Candarmalar da kestiler. Aralarında, Hürü Ana ortadan çekilinceye kadar, sessiz bir anlaşma oldu.

Yüzbaşı Asım Çavuşa sordu:

Yakalayabilecek miyiz?

Sanmıyorum Yüzbaşım. Yılan gibi kayar o. Öylesine kayar ki göz görmez onu. Şimdi isteseydi burada hepimizi vururdu. Kayalığı tutmadan onu aşağıda, sel yatağında çevirebilseydik belki teslim alırdık.

Payaslıyı neden vurdu?

Hep ayaktaydı, meydan okuyor, bir de küfrediyordu.

Sen de ona meydan okusan, küfretsen seni vurmaz değil mi?

Büyük bir inatla:

Vurmaz, dedi Asım Çavuş.

Hiçbir şekilde?

En sıkışık zamanlarında üstüne gittim gene vurmadı. Ölümle karşı karşıya kaldı, beni gene vurmadı.

Sebebi ne acaba Çavuş?

Bilmem ki Yüzbaşım.

Payaslıyı köye götürsünler.

Götürüyorlar Yüzbaşım.

Hürü Ana soluk soluğa Memedin yanına geldi. Elleri ayakları yırtılmış, kan içinde kalmıştı. Yeni fistanı da kuşağından aşağı parçalanmıştı.

Memed:

Ana, dedi, "ana, ana bir şey mi oldu sana?" Ayağa kalktı ona doğru yürüdü.

"Yerine," diye bağırdı Hürü. "Yerine kara gözlüm."

Memed gülümsedi, onu elinden tuttu, bir kayanın kuytusuna çekti.

Bir şeyin yok öyle mi? Buradan kıpırdayım deme. Kıpırdarsan beni öldürürsün.

"Kıpırdamam. Sen durma, sık kurşunlan. Topal Ali orda bak, ağacın ardında. Devir, devir, devir şunu. Fırsat bu fırsat. Ben batayım, ben batayım," dedi sonra da. "Burada da basma bela oldum ya... Nasıl bilirsen öyle yap yavru. Başla. Sık... Durma! Gün geçirip fırsat verme zamana..."

Memed başladı. Karşıdan da başladılar. Kayalara gelip değen kurşunlardan dolayı ortalık toza toprağa bulanıyor, kayalardan çıkan parçacıklar kurşun gibi vızıldıyor, oraya buraya yağıyordu. Bir de kayalara gelen kurşunlar kulakları sağır eden bir ses çıkarıyordu.

Zaman geçtikçe Yüzbaşı Faruk Asım Çavuşa soruyordu:

"Eeee Çavuş, ne olacak böyle? Biz yüz seksen kişiyiz, karşımızdaki bir tek... Hücuma geçelim mi?"

Çok sarpta Yüzbaşım. Kayalıkları çıkıncaya kadar hepimizi vurur. Bir tekimizi koymaz.

Akşam oluyor. Gece iner inmez kaçacak.

Kaçacak Yüzbaşım. Çok kötü durumda karşılaştık. Boyuna kurşun yakıp duruyoruz, faydasız. Çok da mermisi var Memedin.

Yüzbaşı zaman geçtikçe kızıyordu. Nasıl, nasıl kaçırmıştı bu fırsatı? Bir yarım saat daha erken davransalarmış... Bir yarım saat daha efken... Yüzbaşının bu ikinci karşılaşmasıydı onunla. Hatçeyi vurmuşlardı birincisinde.

Bir kurşun geldi Yüzbaşının başının bir karış ötesine toprağa saplandı. Aynı yere bir kurşun daha...

Asım Çavuş:
Bizi çoktandır görüyor.
Yüzbaşı:
Saklanalım.
Hiçbir yere saklanamayız. İstediği an bizi vurur. O da bunu söylemek istiyor. "Halbuki biz onun karısını... Vurmuştuk..."
Asım Çavuş:
Bir acayip huylu bir oğlan. Eşkıyaya hiç benzemiyor. Cin gibi, peri gibi, melek gibi bir insan. Evliya olacağına eşkıya olmuş.
Bu sırada:
Yandım anam, diye bir ses duydular. Onu bir başkası, bir başkası izledi. Memed dört candarmayı da bacaklarından vurmuştu.
Nasıııl! diyordu Hürü Ana. "Nasıl! Kel Hamzaya güvenmeyin, o hiç demedim mi?" Sonra Memede açıktaki bir candarmayı gösteriyordu:
Haydi, çabuk...
Ve Memed kurşunu yapıştırıyordu. Karşıdaki kurşunu yiyip bağırtıyı basınca, Hürü Ana çocuklar gibi el çırpıyordu.
Memed terlemiş yüzü kapkara olmuştu.
Güneş aşağılara yıkılmış gitmişti. Az sonra batacaktı. Battı batacak. Ortalık kararmaya yüz tutmuştu. Memedin tüfeği de kızmıştı. Onun için tek tük sıkıyor kurşunu. Candarma yaralayıp zaman kazanıyor, tüfeğini soğutuyordu. Bir gözü de aşağı sarkmış, battı batacak güneşteydi.
Birden candarmalar kurşunu kestiler. Bir şaşkınlıkla Memed de kesti. Sonra Asım Çavuşu gördü. Eline bir ak mendil almış sağ kolunu ta yukarılara kaldırmış, bağırarak geliyordu:
Memed, yavrum sana geliyorum. Teslim ol! Ölmeni istemiyorum.
Çavuş yukarı, Memede doğru dimdik yürüdü.
Çavuş gelme.
Memed yavrum, hükümetlen başa çıkılmaz. Dağ taş asker dolu. Ya vurulacak, ya da yaralanacaksın. Yüzbaşım seni bağışlatacak.
Memed bütün sesiyle bağırdı:
Çavuş gelme!
Sesinde korku, umarsızlık, umutsuzluk vardı.
Nolursun Çavuşum gelme!
Vur onu! Bitir işini! Görsün gelme deyince gelmek nasıl olurmuş. Vur şunu.
Çavuş geliyordu, dimdik, fütursuz.

Çavuş gelme nolur. Vururum seni. Çavuşum bunu yaptırma bana. Çavuşum bu kötülüğü yapma. Çavuşum elini ayağını öpeyim, kıyma bana. Sesinde korkunç, deli bir yalvarma vardı. "Asım Çavuş, Çavuş, Çavuşum, sende hiç insanlık, hiç din iman yok mu?"

Çavuşun mendil tutan sağ eli havada, dimdik. Yürüyor:

Teslim olacaksın bana. Hem de bugün. Bilirsin dünyada bir tek insanı candan severim, o da sensin.

Bilirim Çavuşum, vallahi bilirim. Kıyma bana. İşim var. Sesini yükseltti. Sesi kayalıklarda çınladı, yankılandı. Ses tümüyle değişmişti. "Çavuşum, sana söylüyorum, beni iyi dinle. Sana şimdi teslim olurdum ama... Bütün dediklerin doğru, haklısın. Beni öldürecekler, biliyorum. Ama ölmeden azıcık bir işim var Çavuşum. İşim olmasa sana kıyamazdım Çavuşum. Kusura kalma. Bir can için olsa, canım için olsa, canımı sana kurban ederdim. Geri dön Çavuşum."

İki kurşun Çavuşun kulaklarının dibinden geçti, Çavuş aldırmıyor yürüyordu. Memed, Çavuşun üstüne iki tarak fişek boşalttı. Çavuş aldırmıyordu.

Memedin bütün bedenini bir titreme aldı:

Yüzbaşı, diye bağırdı, "işim var benim. Yoksa bir can için Asım Çavuşa kıymazdım, emir ver de dursun."

Nişan aldı, titremesi de durdu. Tetiğe bastı. Asım Çavuş bağırdı. Ak mendili, yukardaki sağ eli düştü. Mendil kızıl kana bulandı.

Yüzbaşı:

Dön Çavuş, diye emir verdi.

Çavuş durdu, acı acı gülümsedi, karanlık kavuşuyordu. Ağır ağır geriye döndü.

Memed inler gibi:

Kusuruma kalma Çavuşum, dedi. "Öldürdün beni. Keski öldüreydin de bunu başıma getirmeseydin."

Yüzbaşı emir verdi, candarmalar yaylım ateşine geçtiler. Memed karşılık vermedi. Hürü Ananın elini öptü. Ana da onu kucakladı.

Ana hakkını helal et.

Anan sütü gibi helal olsun, yavru. Topal Aliyi unutma, öldür onu. Bütün bu belaları başına açan odur, biliyor musun?

Memed karanlıkta bir sansar gibi kaydı, göz açıp kapayıncaya kadar karşıki, ormanlıklı, sarp kayalıklı koyağa geçti. Buralarını avucunun içi gibi

biliyordu. Değil bir bölük, bir alay candarma bile gelse bu dağlarda bir daha onu yakalayamazlardı.

Candarmalar daha kurşun yakıyorlardı. Memed onlardan o kadar uzaklaşmıştı ki, kurşun seslerini ancak duyabiliyordu.

Hürü Ana olduğu yerden kımıldamamış, büyük bir mutluluk içinde kıvranıyor:

"Yakın yakın hükümetin kurşunlarını! Yakın kafirler," diyordu. "Yakın bakalım, kuş yuvadan çoktan uçtu."

Sonra da ekliyordu:

Gelirsiniz, gelirsiniz, bana şimdi gelir, yaramıza merhem yap Ana, Hürü Ana dersiniz, öyle mi? Yavrum olmasa, yavrumdan korkmasanız beni öldürürdünüz kafirler. O zaman bizim yaramızı kim emleyecek diye düşünmezdiniz. Hah, hahhah... Memed vursun sizi, ben de sizin yaralarınızı emleyim, öyle mi? Olur, oluuuur, olur yavrucuklarım.

27

Yeşil, iri, dilleri yalım yalım dışarda yılan başları. Dağdan aşağı binbir gümbürtüyle iniyor. Bir de bir kara bulut iniyor düze. Kara bulutun içinden kırmızı gözleri mercan yılan başları çıkıyor, uzun kuyruklarını yere vuruyorlar. Kuyruklarını yere vurdukça tozlar fışkırtıyorlar. Yüzlerce mercan gözlü, ışıl ışıl yanan çatal dilli başlar.

Bir kılıç değiyor başlardan birisine, yerine iki baş çıkıyor. Daha iri, daha yalım dilli. Diller gerilmiş, dışarda. Keskin bir kılıç geliyor, o iki başı da kesiyor. Dört baş çıkıyor. Başlar kesiliyor, başlar büyüyor, dökülüyor. Bin başlı evran. Evranın başları gittikçe büyüyor, çoğalıyor. Kılıçlar yağıyor evranın başına. Bir bulutun içine girip gökyüzüne ağıyor evranlar. Sonra yollara iniyorlar. Kara, ak, boz, turuncu, sırmalı top top bulutlar toprağa, yollar boyunca tozan ovalara iniyorlar. Bir sürü eller kılıçlar üşürüyor, binlerce... Bulutların içindeki başlara. Başlar düşüyor, başlar çoğalıyor.

Kafdağının arkası, ulu kayalıklar, iri, uçak kadar kartallar, tren uzunluğunda evranlar. Güneşler, aylar, karanlıklar.

Memedin kolu uyuşmuş. Tüfeğinin namlusu daha yeni yeni soğuyor. Ay ışığı var. Ay ışığı Memedin tüfeğinde, fişekliklerinde yansıyor. Memedin dizi de ağrıyor, bir kayaya çarpmıştı. Elleri kanıyor. Yaralandım sanmıştı ilk önce. Sonra yaralanmadığını anlıyor. Yalnızca elleri kanıyor. Kan çabuk kurur.

Ötelerden, uzaklardan daha kurşun sesleri geliyor. Candarmalar durmadan kurşun yakıyorlar. Belli ki onlara karşılık veren birisi var, kim ola ki? Topal Ali olmasın, diye düşündü Memed. Kurnaz Topal, diye düşündü. Memed, heriflerin karnına, yüreklerinin içine girmiş.

Memed rahattı. Koşmaktan vazgeçti. Sarp kayalıklardan bir keçiyoluna düştü. Topal Ali şimdi bir taşın dibine yatmış, candarmaların üstüne ver ediyordu kurşunu.

Yüzbaşı Faruk yanındaki Asım Çavuşa soruyordu:

Çavuşum, işte karanlık da çöktü. Neden bu adam daha kurşun yakıyor, bırakıp gitmiyor?

Asım Çavuş:

"Bilmem," diyordu. "Belki onu arkadan da çevirdik sanıyor."

Bu gece de kalırsa çemberde onun ölümü olur.

Kim bilir Yüzbaşım, kim bilir ne düşünüyor?

Delirmiş mi dersin?

Üstlerinden durmadan vızır vızır kurşun geçiyordu.

Asım Çavuş:

"Ben bütün ömrümde böyle bela, böyle soğukkanlı, atik bir adamla karşılaşmadım. O, gözden sürmeyi çeker derler ya, öyle hünerli. Bir soğ yılan gibi sessiz kayar, bir kuş gibi uçar... Bir düşündüğü var."

İstese bizim yarımızı vururdu. Ne olabilir düşündüğü?

Sesi yılgındı. Ölüme karar vermiş bir sesti.

Ben de seni onun için geriye döndürdüm. Seni vuracaktı Çavuş.

Vuracaktı, dedi Asım Çavuş içini çekerek. "Bir tuhaf olmuş bu çocuk," diye de içinden geçirdi. "Bu çocukta bir şey var."

Topal Ali, Memed kaçsın, saklansın diye, onun bulunduğu yerin sağına kaymış, siperlenmiş, candarmaların üstüne yağdırıyordu kurşunu. Dudaklarında tuhaf, deli bir gülümseme. Gün ışıyıncaya kadar candarmaların üstüne kurşun yağdıracaktı. Gün ışımadan önce kurşunu kesecek, candarmaların arasına karışacak, onlarla birlikte, şu sabaha kadar kurşun yağdıran Memedi, kayalıklarda arayacaktı.

Yüzbaşı:

Asım Çavuş, dedi heyecanla, "yaralanmış olmasın. Yaralanmış kaçamıyordur."
Olabilir Yüzbaşım. '
Asım Çavuş?
Buyur Yüzbaşım.
Bir arkadaşını artçı bırakmasın?
Asım Çavuş:
Memed onu yapmaz. Bilir ki artçı kalan arkadaşı ya yakalanacak, ya vurulacaktır bu durumda. Memed kimseye kıymaz.
Yaralanmıştır öyleyse.
Çavuş:
Olabilir.

Yılanlar iniyorlardı, sıcak bir ovaya. Her evranda karmakarış yüzlerce baş.
Memed:
Kurnaz Topal, diye gülümsedi. "Candarmaların üstüne yağdıracak yağdıracak kurşunu, sabah gün doğmadan kesecek. Candarmalar sabahleyin, belki de bir gün, iki gün benim ölümü arayacaklar kayalıklarda, bulamayacak, içlerine korku düşecek, bu adam ermiş mi, büyülü mü, diyecek içinden her candarma. Topal bu işe çok gülecek. Bir de yakalarlarsa Topalı... Bir de yakalarlarsa... O zaman işte, topal bacağını bir iyice kırarlar, un ufak ederler..."
Topalla candarmaların sıktıkları kurşunu ayırt edebiliyordu.
Ulu çınar ağacına sırtını dayayıp bir süre oturdu. Sıkılan kurşunların sahiplerini seçmeye çalıştı.
Kafası karmakarışıktı. Kel Hamza, Çukurova, kaçan at, yangın, İdris Bey, İdris Beyi de ona Koca Osman anlatmıştı. Hürü Ana, ne güzel, dost, şefkatli, candan bir yüzü vardı Hürü Ananın, Topal Ali, ne biçim adamdı Topal, anlaşılmaz, Akçasaz bataklığı, Seyran, diyorlar ki dünyaya Seyran güzelliğinde birisi daha gelmemiş, yılgın, korkmuş köylüler. Yaşlıları çok yürekli, Hürü Ana, Koca Osman... Yaşlılar daha onurlu... Hele kadınlar, erkeklerden bin kere daha yürekli, atak... Haksızlığa karşı koyuyorlar. Deli Durdu... Deli Durdunun öldürülmesi... Bin başlı evran... Bin başını kesiyorsun, yerine bir baş ormanı hemen çıkıyor, onu kesiyorsun, yerine ondan daha büyük bir orman... Birden Deli Durdunun üstüne, çoluk çocuk, yüzlerce, kartallar gibi iniyorlar, sonra o anda kalkıyorlar. Deli Durdu

ortada yok. Yalnız bir ayağı, çizmeli bir bacağı tozların içinde kanıyor. Çukurovada çok insan, dağlarda çok insan, dünyada çok insan, az ağa var. Niye öyleyse ağaların başına kartallar gibi çokuşmuyorlar? Çokuşunca ne olacak, diye soruyordu Memed. Bin başlı evran, bir ulu bulut... Bir kılıç bin başlı evranı kesiyor, durmadan kesiyor, kılıç eskiyor, yoruluyor, evranın başı kesildikçe daha çoğalıyor.

Karmakarışık... Anavarza kalesinde Kral Torosun sarayı... Bir zamanlar bütün Çukurovaya...

Önünde, burnunun dibinde bir karartı. Memed birden korkuyla irkildi. Bir tilki toprağı koklaya koklaya kendisine doğru geliyordu. Memed kıpırdayınca uzun kuyruğunu savurup döndü, kaçtı. Memedin yüreği küt küt atıyordu.

Bir süre dinlendikten sonra ayağa kalktı, bütün bedeni sızlıyordu. Bir adım daha atacak gücü kalmamış, çökmüştü. Kel Hamzanm işleri, Durmuş Ali Emminin ölümü, Hürü Ananın hali, Değirmenoluğun durumu, çakırdikeni, tarlalar, zulüm, aç kalmış köylüler, bin başlı evran...

Koyaktan aşağı yürüdü. Koyak gecede derinleştikçe derinleşiyor, karardıkça kararıyordu. Sağ baştaki orman uğulduyor, ay ışığında kara bir sağnak gibi gökten yere iniyordu. Bütün koyak gümbürdüyor, uğulduyor, bir açılıp bir kapanıyordu. Ağaçlar, sular, kayalar... Kavuşup kavuşup, açılıyorlar. Orman üstüne üstüne geliyor, yağıyor, uğulduyor... Memedin başı dönüyor. Orman, koyak, sular, kuşlar, çiçekler, çalılar, sıcakta yanan mor ipiltili Anavarza kalesi, Alidağı, ışıklar, yangın, boyuna kendi yörelerinde dönen atlar... Atlar, koyaktan aşağı gürültülerle atlar iniyorlar, akıyorlar. Memedin başında karmakarış bir dünya dönüyor, kulakları uğulduyor, kulaklarında kurşun sesleri... Memed, korkunç bir selde yuvarlanıyor. Koyağın dibine dibine birisi onu, ayaklarından tutmuş çekiyor. Burnuna bir çiçeğin acı kokusu geldi. Sonra ortalık daha acı, barut koktu. Sonra da barut kokusu ter kokusuna karıştı.

Ay battı, karanlık daha da uğuldadı, Memedi sardı. Kurtlar, kuşlar, çakallar, ayılar, sürmeli cerenler, parslar, evranlar, atlar, yabanıl, evcil bütün yaratıklar karanlıkta koyağın karanlık dibine çığlık çığlığa indiler. Memedin başı dönüyor, gözleri kararıyordu. Yıldızlar, orman çalkanıyor, koyağın dibine, karanlığına akıyordular.

Memedin ayaklarının altından taşlar yuvarlanıyor, taşlar yamaçtan aşağı bir sel gibi akıyor. Memed de akan taşların üstünde akıyor.

Kel Hamzayı ansımaya çalışıyor, gözlerinin önüne getiriyor, sonra birden yitiriyordu. Kafasında yaralar vardı, onu ansıyor. Bir de kolları çok uzundu, dizlerinin oraya kadar inerdi, onu ansıyor. Bir de bir köşeye, güneşe oturur, hiç kimseyle konuşmaz, güneşte inadına yanar, terler dururdu. Kış olsun yaz olsun, yanardı. Yüzü kösele gibiydi. Kaim, manda derisi gibi kalın bir derisi vardı. Köylüler, "Bunun derisinden kurşun geçmez," derlerdi. Abdi Ağa onu ne zaman, niçin kovmuştu, Memed burasını ansımıyordu. Büyük bir suyun yüzü yanıyordu. Evranlar, bulutlar akıyordu suya aşağı... Ak, ak bulut yığınları... Çok ak, ışıklar içinde yanan...

Birden bütün uğultular, gümbürtüler durdu. Memed kendini inanılmaz bir sessizlik içinde birdenbire buldu. Dünya sessizlikten çın çın ötüyordu. Memed bir tuhaf oldu. Yöresindeki her şey, karanlık, gece, ışıklar, orman, bastığı toprak, düşünceleri, her şey silinmişti. Kendisi de yok gibiydi. Memed derin derin soluk aldı. Sessizlik bitmiyordu. Yanma yönüne bakındı, dümdüz bir karanlıktı. İki adım attı. İnceden bir ses geldi kulağına, çıtırtı gibi. Sonra bir öksürük sesi gibi bir şey duydu. Bir kapı açıldı, bir ışık demeti dışarı fışkırdı. Memedin gözleri kamaştı. Bir ses duydu. Bir insan onu kolundan tutup içeriye çekti.

Ak, uzun bir sakal gözlerinin önünden bir su gibi aktı:

Ne oldu sana böyle yavrum? dedi ak sakal.

Bir kadın onu okşadı. Çok sıcak bir sesi vardı. Ninni söyler gibi konuşuyordu. Memed ne söylediğini duymuyor, kendini sesin tadına vermiş dinliyor, kendinden geçiyordu.
Kan içinde kalmışsın yavru, dedi kadının tatlı sesi. "Üstün başın kan."
Memedin dişleri kenetlenmişti. Açmaya uğraşıyor, çabalıyor, dişlerini bir türlü biribirinden koparamıyordu. Çok üzüldüğünde hep böyle olurdu, huyuydu.
Memed şimdi artık çok uzaktan gelen konuşmalar duyuyordu.
Yatıralım oğlanı.
Vurulmuş mu?
Yarası yok.
Ne olmuş buna?
Kim bilir...
Nereye saklayalım?
Burasını ararlar mı candarmalar?
Daha çocuk.
Hiç de büyümemiş.
Bu kanlar ne?
Kaya yırtmış, bir çalıya takılmış... Kurşun yarası yok.
İyice bak hele.
Hiçbir yerinde bir yarası yok.
Bu halde, nasıl bulmuş ola burayı?
Bizim evi nasıl bulmuş ola? "Bu halde?..
Sesler duyulmaz oldu Memed sağından soluna birkaç kere döndü, inledi, bir şeyler söyler gibi yaptı, dişleri açılmadı. Bir süre sonra dişleri çözüldü. Sayıkladı. "Evran..." dedi. "Kara Hamza... Kel... Ne olacak?" dedi. "Ne, ne olacak? Kamer... Seyro..."
Sustu. Uyudu. Uykusu rahattı. Rahat soluk alıyordu.
İkindiye kadar uyudu. Sonra birden sıçradı, yanındaki tüfeğini kaptı, sendeledi, bu sırada Süleyman onu yakaladı. Memed gözlerini açtı. Süleymanı görünce gülümsedi, çözüldü, şaşkın şaşkın yanma yönüne bakındı. Süleymanın yaşlı karısı geldi, hiçbir şey olmamış gibi:
Hoş gelmişsin yavru, dedi.
Memed ninni gibi yumuşak, tatlı sesi duyunca her şeyi ansıdı.
Süleyman:
"Eee, hoş gelmişsin koca oğlan! Biz de senin aklına hiç düşer miydik? Serçe kuşu kadar canımız kaldı. Çok şükür seni gördük koca oğlan, dedi,

karısına döndü. ""Ne duruyorsun bre avrat, çocuk şimdi aç. Acından ölmüştür fıkara..."
Kadın:
Tarhana var ocakta. Hazır ettim, dedi.
Süleyman Memedi kucaklamış:
Koca oğlan, benim koca oğlum, bunca zamandır nerelerdeydin? diye onu sıkıyordu. "Nerelerdeydin, nerelerde?"
Kadın çabucak sofrayı serdi. Süleyman, "Otur koca oğlan," dedi, Memedi bıraktı. Memed hemen sofranın başına geçti oturdu. Derin sahandaki çorbanın yüzü kızarmış yağ ve kırmızı biberlen bezenmişti. Bir de bol nane atılmıştı. Bir de sarımsak. Çorba buğulanıyor, uzun bir mavi ince duman evin tavanına doğru yükseliyordu. Tatlı bir tarhana kokusu ortalığı almıştı.
Kadın kaşığı Memedin eline verdi:
Çabuk iç! dedi. Bakalım Memed bunu anlayacak mıydı? yıllar önce de onun önüne bir sahan tüten tarhana çorbası koymuştu. Memed ona gülen gözlerle, tatlı baktı. Çok eskiyi, çocukluğunu ansıdı.
Çabuk içerim, dedi.
Koca Süleyman da kahkahayla gülerek:
İnce Memed, dedi, "sen gene beni dinle. Çorba sıcak, o kadar çabuk içme, ağzın yanar ha!"
Memed:
Benim ağzım hiç yanar mı? diye sevindi.
Memed, Koca Süleyman, kadın biribirlerine bakıp gülümsüyorlardı.
Koca Süleyman sonra ciddileşti:
Bak, dedi, "İnce Memed, hiç canını sıkma. Bu sabah iyi bir sordum soruşturdum. Topal Ali candarmaları almış, senin izini süre süre Çiçeklideresi yönüne götürmüş. Onun için çorbanı düz iç."
Memed gene güldü:
Düz içerim.
Koca Süleyman, Memedin yüzü gülmüşken, tatlı sözleri sürdürdü:
Eee, konuğum, nereden gelip nereye gidiyorsun?
Memedin gözleri kıvılcımlandı, sapsarı bir deste ışık kıvılcımlanarak savruldu kafasında balkıdı. Gözlerine de geldi, o çelik pırıltısı oturdu. Boynunu büküp: "Değirmenoluktan gelip o köye gidiyorum Emmi," dedi.
Değirmenoluğu biliyorum ama, o köy nerede?
Memedin içini sbnsuz bir hüzün sardı ama bozmadı, Koca Süleyman üzülmesin diye. "O köye gidiyorum işte," dedi. "O köye gidip o adamı

bulacağım Emmi."
Bulabilir misin oğul?
Bulacağım, dedi Memed inançla.
Değirmenoluğun halini biliyor muydu acaba?
Değirmenolukta kimi gördün oğul? diye sordu Süleyman.
Hiç kimseyi, hiçbir şeyi görmedim Emmi, Süleyman Emmi, dedi, gözleri doldu. Süleyman anladı ki Memed her şeyi biliyor, üstelemeyip sözü değiştirdi.
İnşallah o köye gider, o adamı bulursun.
Memed:
Bulurum.
Koca Süleyman, o köy bulunmaz, diyordu içinden. Ben yetmiş yıldır o köyü arıyorum. O köydeki o adamı da... Bu dünyada o köy yok, yok yavrum. Ara bakalım. Bir de sen ara. Dünya kurulduğundan bu yana herkes o köyü, o köydeki o adamı arıyor.
Memed tüten tarhana çorbasını içti bitirdi:
Oooh, dedi, "karnım davul gibi oldu.
Sonra aralarında bir sessizlik oldu. Kadın sofrayı kaldırdı, sessizlik sürdü gitti. Koca Süleymanın oğulları, gelinleri geldiler, Memede korkuyla baktılar. Dün akşamki savaşı duymuşlardı. Memed yere bakıyordu. Koca Süleyman da onu bekliyordu.
Neden sonra Memed başını kaldırdı. Gözleri ışıl ısıldı, soru doluydu. Başladı konuşmaya. Durmadan anlattı, ne duyuyor, ne düşünüyorsa, hepsini açık açık, soğukkanlılıkla anlatıyordu. Koca Osmanı, Vayvaylıları, Seyranı, Akmezarlıları, İdris Beyi, Ali Safayı, Arif Saim Beyi, Hürü Anayı, Kel Hamzayı, her şeyi anlattı, boşaldı.
"Abdiyi öldürdük. Zalim, imansız bir adamdı. Anam gitti, Hatçe gitti. Ben de dağlara düştüm. Ölümün ardınca yürüyorum. Ne oldu? Kel Hamza geldi. Hiç aklıma gelmezdi Kel Hamzanm gelip de köye çökeceği... Toprağı geri alacağı, köylüyü beterin beteri hallere sokacağı. Hiç aklıma gelmezdi... Şimdi Kel Hamzayı öldüreyim, diyorum; yerine bin beter bir Kel Hamza daha gelecek. Ne diyorsun, Süleyman Emmi, bana bir akıl ver."
Koca Süleyman:
Bu dünya böyledir, diyordu. "Sular hendeğine dolar. İnsanlar doğar ölür, gün doğar batar. Ağaçlar büyür çürür. Sular akar, bulut ağar. Ağayı öldürürsün, ağa gelir yerine. Bir daha öldürürsün, bir daha gelir."
Memed:

Bir daha, bir daha öldürürsün, bir daha gelir. Bir daha, bir daha gelir. Abdi gider, Hamza gelir, Hamza gelir, Hamza gelir, diyordu sayıklar gibi. "Hamza gelir, Hamza gelir, Hamza gelir, Hamza gelir... "

Koca Süleyman:

Hamza gelir! dedi bağırarak. "Dinsiz Hamza."

Ayağa fırladı, geri oturdu. Uzun ak sakallan dalgalandı.

28

Topal Ali iz sürüyordu. El dokuması, ceviz kabuğuyla boyanmış kahverengi, çizgili yün şalvarını çekmişti. Belinde kara bir kuşak dolalıydı. Kuşağın arasına çıplak bir tabanca sokmuştu. Topal ayağını ta arkalardan sürükleyerek yürüyordu. Ve böylece iz sürerek Kesme köyüne doğru gidiyordu. Memedin o yöne gittiğini herkes biliyordu. Topal Ali de bunu biliyordu. Üstelik Topal Ali Memedin Süleymanm evinde olduğunu da biliyordu. Alinin yanında çok ünlü bir izci daha vardı. Bu izci Elbistanlıydı. Adına Yel Musa derlerdi. Yaşlıca, ince uzun, derisi kemiğine yapışmış, kapkara tenli birisiydi. Topal Ali bir gün bakmıştı ki, bir sabah Yüzbaşı Faruğun yanında bu adam. Yüzbaşı Yel Musayı ta eskiden tanırmış. Bu İnce Memed işi çıkınca Elbistana haber salmış, Yel Musayı getirmişti. Yel Musa Çukurovada, Maraş, Antep yörelerinde çok ünlü bir izciydi. Ünü varıp Halebe kadar dayanmıştı. Topal Aliyiyse Dikenlidüzü köyleri, bir de Toros köylüklerinin bir bölüğü tanırdı.

Yel Musa çok konuşan bir adam değildi. Ali onun usta, çok usta bir izci olduğunu çoktan anlamış, ondan korkmaya başlamıştı.

İz sürmeye Memedin dün saklandığı kayalıklardan başlamışlardı. Aydınlık bir gündü. Bahar sıcağı çökmüş, çiçekler kokuyordu. Seher yeli gibi ince bir yel esiyor, çiçekten çiçeğe uçan arıların kanatlarını titretiyordu. Kayalıkların aralarında çok yeŞil, kısa çimenlerin arasında kısa boylu çok parlak renkli sarı çiğdem, menekşe, salep çiçeği, kırmızının en serti, ustura gibisi keditaşağı açmıştı. Bir de uzun çiriş çiçekleri. Çiçeklere arılar çokuşmuştu. Taze kekik de kokuyordu ortalık. Ovaların, dağların, tarlaların, pınar başlarının, sel yataklarının, ormanların kendilerine göre ayrı bitkileri,

ayrı kokuları vardır. Kayalıkların çok ayrı bitkileri, çok ayrı bir kokuları vardır. Kayalıklarda bahar nennileniyordu. Kayalık kokuları renkleri insanı sevince boğar. Hele baharları. Hele aydınlık, sıcaksa gün, hele inceden seher yeline benzer bir yel esiyorsa. Hele ılgıt ılgıt bir koku geliyorsa, keskin. İncecik, belli belirsiz bir buğu kayalıkların üstünü sarmışsa... Hele bahar böylesine nennilenmişse...

Gür otların çeşitli çirişlerin, çiçeklerin, renklerin arasında kayalıklar bir başka türlü güzelleşiyordu. Bir de kaya püreni kokuyor, koku esen yelle bir geliyor sonra gidiyordu. Çiçeklerin altında tuhaf renkli, küçücük kuşların yuvaları vardı. Bir de çiçekten çiçeğe, çiçekli çiriş sapından çiriş sapına küçücük, mavi, kırmızı, parlak bir yeşilde örümcekler, binlerce el kadar ağlarını kurmuşlar, bahar güneşine, ağın bir köşesine serilmişlerdi.

Küçücük, ak kaya mantarları bulgur gibi kaya toprağının bir yanını yararak dışarı çıkmışlardı.

Topal Ali korkuyordu, çok kaygılıydı. Şu köpoğlusu Yel Musa dehşet iz sürüyordu. Hiç sapıtmadan. Memedin izini bulmuş alıp götürüyordu. Böyle giderse bu izler Koca Süleymanm kapısının önünde son bulacaktı.

Bir iki kez onu yanıltmaya, izi alıp başka yöne götürmeye çalıştı, Yel Musa ona öyle bir bakış fırlattı ki, öyle küçümseyen, taş olsa erirdi. Ali sustu. Başka bir çareye başvurdu. Hiç umut kalmamıştı. Bu namussuz herif Memedi bulacaktı. Yüzbaşı Faruk, Asım Çavuş, Hamza Ağa, candarmalar, aşağıdan bir keçi yolundan ilerliyorlardı.

Topal Ali bu güzel bahar gününde, kokular, güneşler içinde durmadan terliyordu. Ömründe böylesine müşkül bir durumda kalmamıştı. Bir tek yolu vardı, o da Koca Süleymanın evindeki Memede bir haber ulaştırmaktı. Orta bir izci olsaydı Yel Musa, onu yanıltmak, başka bir yöne çekmek, geceyi bulmak, gece olup onlar uyuyunca da varıp Memedi Koca Süleymanın evinden almak... Artık bu mümkün değildi. Yel Musanın gözünden hiçbir iz kaçmıyordu.

Bir ara, geniş bir kaya harmanının ortasında izler çoğaldı, izler burada dört bir yana dağılıyordu. Yel Musa uzun bir süre bu izlerin başında bocaladı. Yönleri, izleri ölçtü biçti. Ali de fırsat bu fırsattır, diye ona dağa doğru çıkan bir izi gösterdi. Yel Musa da, nedense Aliye uyup dağa tırmanmaya başladı. Alinin sevinçten yüreği duruyordu az daha.

Yel Musa izi ak bir kayanın dibindeki un gibi ince, hiç ot bitmemiş, kahverengi topraklara kadar sürdü. Bu toprağın üstünde yüzlerce iz vardı. Ali izleri teker teker ayırıyordu. Kurt, tilki, çakal, at, pars izi... Kartal,

güvercin, sansar, akbaba izi. Yumuşak toprağı yüzlerce iz damgalamış. Yel Musa burada da durdu. Bir insan izi geliyor, ak kayanın sivrisine çıkıyordu.

Ali durmadan konuşuyor, Memedi, Memedin çocukluğunu, yiğitliğini, Abdi Ağayı, onun zulmünü, Abdi Ağayı nasıl öldürdüğünü, Hatçeyi, Irazı, çakırdikenliğini, Alidağının tepesinde patlayan ışığı, Memedin kayıplara karışmasını bir bir anlatıyor, onu serseme çeviriyordu. Ali biliyordu ki bu kadar serseme çevirmese Yel Musayı, Yel Musa gibi bir izci böylesine şaşırmaz, dağın doruğuna doğru iz sürmezdi.

Ali, Yel Musa izi yekpare ak kayanın sivrisine doğru sürer, binbir güçlükle taşa tırmanırken hiç konuşmasını kesmiyor, soluğu taşarak Memedi anlatıyor:

Ona şu kadarcık bir kötülük edenin hiç onduğu görülmemiştir. Mutlak belasını bulur. Ben ondan korkarım arkadaş, diyordu. "O ermiş gibi bir adamdır. Kolay kolay bulunmaz, kayıplara karışır ya, kimse ona bir kötülük edemez ya, birisi kötülük ederse boş bulunup, yani onun koruyucuları görünmezler boş bulunup, birisi ona kötülük etme fırsatını bulursa, işte o adam zinhar iflah olmamıştır, hem de olamaz. Osmanca neden iki gözden oldu arkadaş, sen bunu biliyor musun, neden? Çünküleyim ki... Yani çünküleyim ki Alidağının tepesinde ışık patlayıp da üç gün üç gece yandığında, Osmanca Memedi Keşişin Gözünün oralarda görmüş, görünce gelmiş Yüzbaşıya haber vermiş. Haber verince Yüzbaşı Memedi kuşatmış, ala kanını kara toprağa akıtmış, Memed yaralanmış azıcık. Osmanca sabahleyin kalkmış ki, ne görsün, iki gözü de kapanmış. Bir de Sessiz Duranın işi var. O da Memedin yerini Yüzbaşıya haber verenlerden. O haber verince Memedin avradını, Hatçesini vurdu candarmalar. Ala kanı kara toprağa karıştı Hatçenin. Vuran candarmanm hemen oracakta canı çıktı. Hemen o anda Alidağınm başından bir kara boran kalktı. Şimşekler, yıldırımlar biribirine karıştı. Yeryüzü gökyüzü karman çorman oldu. Alidağı indi indi kalktı, gürledi, zangırdadı. Hışım gibi, görülmemiş bir yağmur yağdı, seller taştı. Bir duyduk seller Sessiz Duranı, akrabalarını, konuştuklarını almış götürmüş, sığırlarını, beygirlerini de sel almış götürmüş. Ölüleri bile bulunmadı. Bir de benim işim, bu Memed kız kaçırmış, Abdinin yeğeninin nişanlısı bunun sevdiği imiş, almış, kaçmış ormana. Bir yağmurluk gün. Bana haber geldi. İz sürülecek, diye. Başladım izi sürmeye, şu karşı kayalıklarda. Kayalıkların ortasından karşıma Pancar Hösük derler büyük bir ulema çıktı, bir Hoca ki, nefesi kılıç gibi keskin. Bana dedi ki Pancar Hösük Efendimiz, amanın Ali, amanın ha, Memedi

bulayım, sevdalıları ayırayım deme! Bu çocuk, İnce Memed dedikleri hiç tekin bir adam değildir, sonra senin başına bir iş açar. Bunu söyler söylemez Pancar Hösük Efendimiz gözden yitti gitti. Dinler miyim, serde gençlik var. Sürdüm, buldum onları... Memed Abdiyi vurdu, yaraladı, yeğenini vurdu, öldürdü. Ben oradan dönerken, daha yolda, ayağıma bir sızı girdi. Görülmedik, çekilmedik bir sızı... Avazım göklere çıkar. Kuşlar gibi, gece gündüz, bir ay bağırdım. Pancar Hösük Efendimiz benim feryatlarıma dayanamadı da geldi okudu üfledi, acılarım dindi. Ama işte ayağım da böyle topal kaldı. Ben İnce Memedin izini sürmem. Onun çok zapartasını yedim. Sürmem ama hükümet yakamı bırakmıyor ki, ben de onun izini sürer görünürüm. Görünürüm de, Memed bu yöne gitmişse, ben alır izi başka yöne götürürüm. Memed hiç tekin değildir. Alidağm başında... Üç gün üç gece... Bir koca top ışık... Bir minare boyunda... Patladı ki, ortalık gündüz gibi oldu. Bütün Toros köylükleri de bunu gördü. Bu Memed çocuk hiç tekin değildir hiç!.."

Yel Musa vardı, ak kayanın sivrisine çöktü başını elleri arasına aldı. Yüzü sapsarı kesilmiş, dudakları titriyordu. Ali de soluk soluğa kalmıştı, konuşmaktan. O da vardı, Yel Musanm karşısına oturdu, topal ayağını da Yel Musanın önüne, burnunun ucuna uzattı. Yel Musa çaktırmadan bir Aliye, bir topal bacağa bakıyordu:

Ali:

Yorulduk, dedi. "Belki bu oğlan şu dağın sivrisindedir. Akşam dağın doruğuna yaklaşırız. Eğer Memed oradaysa bu akşam çok güzel bir çarpışma görürüz. Eğer Allah bir yanımızı göçürmezse bizim de... Çünküleyim İnce Memed çok yiğit, çok güzel dövüşür, aslanlar gibi... Candarmalar dağdan aşağı nasıl kaçışıyorlar görürüz. Osuruklarına sapantaşı ulaşmaz. İşte bunu görürüz."

Yel Musa Aliye öyle tepeden, öylesine küçültücü baktı ki, Ali ne yapacağını, neyleyeceğini şaşırdı. Ellerini bir dizine, bir kayaya koydu, olmadı, bir çiçek kopardı, yoldu, ayağa kalktı, geri oturdu. Yel Musanın yüzüne baktı. Onun yüzünde gene o sinsi, alaycı bir gülümsemeyi gördü. Başını öne eğdi. Sonra birden sel gibi konuşmaya başladı. Yel Musa hayretle onun yüzüne bakıyor, konuşmuyordu.

Şalvarı tırlıktı. Kirden rengini yitirmiş, boz bir renk olmuştu. Kırmızı Maraş ayakkabısının yüzü soyulmuş, çapar bir yüz gibi delik deşikti. Uzun, kırçıl seyrek sakalları dalgalıydı. Yüzü, derindeki gözleri, uzun kıvrık

burnuyla, çekik kaşları, sivri çenesiyle tuhaf bir kuşa benziyordu Yel Musa. Düşünen, yaşlı, hüzünlü bir kuşa...

Kuş gibi iki üç kere kollarını çırptı ayağa kalktı. Ali onun bütün devinimlerini gözünü dikmiş izliyordu. Yel Musa önce yönünü dağın doruğuna döndü, sonra kayalıktan aşağı indi. Ali az daha sevincinden ölüyordu. Etekleri zil çalarak o da arkasından indi. Yel Musa gözlerini dağın doruğuna dikmiş, ak bulutlu doruğu süzüyordu. Doruğa baktı baktı, ilerde bir ağaç kadar büyük, her çiçeği kocaman bir sığırkuyruğu çiçeği sararıyordu. Yel Musa yukarı doğru birkaç adım daha attı, sonra hemen aşağıya döndü, hızla, koşarcana dağdan aşağı inmeye başladı. Alinin yüreği ağzına geldi. Güne baktı, daha ancak öğle olmuştu. Bu adam gün kavuşmadan izi sürer, Koca Süleymanın kapısına götürürdü.

Öldürürüm bu adamı, öldürür Memedi kurtarırım. Girerim hapise. Memed de gelir beni hapisten alır, çıkarım dağlara. Ben de eşkıya olurum. Bir izci eşkıya olsun da görsünler, diye düşündü. Bir de, her şeyi şu adama açsam mı, diye düşündü. Açıp yalvarsam, yakarsam mı? Para eder mi? Önce yalvarırım, her şeyi açarım, eğer izi sürerse ondan sonra onu çeker vururum. Bir de kıskançlık süsü veririm. Bir de izi yanlış sürdüğünü, İnce Memedin adamı olduğunu söylerim.

Yel Musa kayaların harman yeri gibi olduğu yere indi, bir baktı, izi doğrulttu, önüne kattı, dibi kararan koyağa doğru sürdü. Çok hızlı gidiyordu. Uzaklardan, aşağıdan yüzbaşı onları çağırdı:

İzciler, izciler! Buraya gelin, sürdüğünüz iz yeter. Gelin de yemek yiyelim. İzi sonra sürersiniz, dedi.

Yüzbaşı çağrısını birkaç kez yineledi. Yel Musa duymadı, ya da duymamazlıktan geldi. Ali buna kudurdu, vardı onu kolundan tuttu, hızla çekti:

Sen emir dinlemez misin? diye bağırdı. "Ne biçim izcisin sen! Yüzbaşı çağırıyor."

Yel Musa durdu, onun gözlerinin içine öldürecekmiş gibi inatla baktı, bir silkelendi, kolunu onun elinden kurtardı:

Bulacağım İnce Memedi, dedi. "Öleceğimi bilsem, çont olacağımı, gözümün kör olacağını, kan kusacağımı bilsem İnce Memedi gene bulacağım."

Topal Ali hiçbir şey söylemedi, kurudu kaldı.

İçinden, sen de İnce Memedi bulmadan, ben de seni öldürürüm, geçti. Bunu böylece bil, izciler başı.

Yel Musa önde Topal Ali arkada candarmaların tüfek çatıp oturdukları yere indiler. Yel Musa önde koşarcana yürürken uçan uzun bir kuşa benziyordu. Kollarını da bir kuşun kanatları gibi çırpıyordu yürürken.

Yüzbaşı, Asım Çavuş, Hamza, bir eski eşkıya, dördü çam ağaçlarının altındaki pınarın başına oturmuşlar rakı içiyor, yakındaki tepeleme köz dolu ocakta bir candarmanm pişirdiği şişi yiyorlardı.

Yüzbaşı:

Gelin bakalım, kuşun kanadının izini süren izciler! Neler yaptınız?

Yel Musa hazırol dikildi, askerce bir selam çaktı:

İzi doğrulttum kumandanım, akşama kalmaz alıcı kuşu bulurum.

Ali onun olup biteni Yüzbaşıya söyleyeceğini sanıyordu. Yel Musaysa göz ucuyla ona bakıyor. Oturdular, közlerin üstünde et pişirmeye başladılar. Yel Musanın her şeyi çabuk. Çabuk yürüyor, çabuk yiyor, çabuk pişiriyor. Öyle bir çabuk konuşuyor ki... Sözcükler ağzından yuvarlanıyor. Yemek yerken Ali de ona uymaya çalıştı. Lokmaları çiğnemeden yutuyor.

Yel Musa lokması ağzında ayağa fırladı:

Bin bereket, dedi. "Sofranıza Halil İbrahim bereketi. Ziyade olsun."

Yola düştü, yürüdü. Topal Ali de arkasından yola düştü ama, ona yetişinceye kadar kan ter içinde kaldı:

Ne koşuyorsun? diye bağırdı. "Arkandan atlı gelmiyor ya! Kelle mi götürüyorsun ulan? Azıcık yavaşla da yetişeyim."

Olduğu gibi toprağa çıkmış izin yöresinde Musa birkaç kez döndü, sonra başladı yürümeye. Beş adım ötede gene öyle kalıp gibi bir iz gördü. Yosun tutmuş, göbeğe kadar gelen bir kayanın dibindeydi iz.

Sonra gölgeler büyüdü. Gölgeler geldi gitti. Güneş parladı. Musanın çorapsız ayağının üstünden, şalvarla ayakkabı arası, kırışmış, yırtılmış, kan kurumuş, çırılçıplak... Yel Musa iki büklüm oluyor, doğruluyordu. Bir ak taşın dibinde durdu. Ak taşın üstünde bir küçücük çam bitmişti. Ne toprak, ne bir şey. Çamın kökleri dışarda. Ak taşı bir iyice kavramış. Musa hızla koyağı geçiyor, aşağılara iniyor. Bu gece candarmalar Kesme köyünde geceleyecekler. Yüzbaşı, "İzciler başı sizi orada bekleyeceğiz. Bir iz bulursanız bize haber verirsiniz," demişti.

Yüzbaşı hiç aldırmıyor. İnce Memedi bulmak gayreti sana mı düştü köpek?

Ali aşağılara, köye doğru inen izleri süren Musanın önüne geçti, gözleri kan çanağına dönmüştü.

Musa, dedi, "dinle beni. Dinle Musa. İz ormana gidiyor. Bu izin yönü doğru ormana. Yoksa İnce Memed seni çont eder diye korktun da yanlış iz mi sürüyorsun?"

Yel Musa karşılık vermedi. Değneğini toprağa oyulmuş bir çizginin üstüne koymuştu. Yürüdü.

Topal Ali titremeye başladı.

Ormana, kurban olayım Yel Musa, nolursun ormana... İz ormana gidiyor.

Yel Musa gene aldırmadı. Bildiğince yürüdü.

Köyün üstüne geldiklerinde gün kavuşuyordu. Candarmalar daha köye gelmemişlerdi. Ormanda içiyorlar, diye düşündü Ali. Kesme köyü sessizdi. Candarmalar gelselerdi köy uyanır, bu kadar sessiz olmazdı. Bacalardan dumanlar tütüyordu.

Ali:

Şu Süleymanın evi, bacasından da gür bir duman çıkıyor. Bizim delioğlan da şimdi keyfinde, gep gep geriniyordur. Benim çektiklerimi bir bilse... diye mırıldandı. Neredeyse ağlayacaktı.

Yel Musa iki yüz adım daha aşağı inerse iş işten geçecek... Belinden tabancasını çekti, ağzına kurşun verdi, nişan alacakken inanılmaz bir atiklikle Musa arkaya döndü. Yüzü allak bullak:

Kıyma bana Ali, çoluk çocuğum var, diye ellerini yukarıya kaldırdı. "Kıyma bana... İzler ormana doğru gidiyor. Bilmiyordum bu kadar olduğunu. Beni atlatıp İnce Memedi sen bulacaksın sanıyordum. İzler ormana çıkıyor bak. Tamam mı?"

Ali tabancasını beline soktu. İkisi de karşılıklı bir süre titrediler durdular.

Sonunda Yel Musa:

Ali, dedi, Koca Süleymanın evini gösterdi, "İşte Memed bu evde."

Topal Ali:

Bu evde, dedi.

Koca Süleymanın evine doğru yan yana ilerlediler. Yürürken duruyorlar, biribirlerine bakıp bakıp gülüyorlardı.

Kaymakam şişman, katmer katmer gerdanlı, şiş, patlak gözlü, soğuk, morarmış kalın dudaklı, büyük kulaklı, kaim kaşlıydı. Kaşları alnında büyük bir kıvrıntı yapardı. Kısa boylu, soğuk mu soğuk bir adamdı. Tam bir Osmanlıydı. Başından fesi daha dün atmış, şapkayı eğreti giymiş gibi terü taze bir Osmanlıydı.

Mustafa Kemale içten içe deli gibi kızıyor, kızgınlığını da açığa vuramadığı için kudurmuşluğu arttıkça artıyor, Mustafa Kemale asker oldular, Yunanı denize döktüler, Padişahı kovdular diye köylülere de çok kızıyor, bütün hıncını onlardan alıyor, bazan gözünün kestiği, Mustafa Kemale düşmanlığını bir iyice anladığı bir yobaz geçirirse eline içini ona bir döküyor, bir döküyor, saatlarca konuşuyor, Osmanlıyı, Abdülhamit Hanı, Vahidettin Hanı anlatıyor, bu mavi gözlü şeytandan bir gün kurtulacakları üstüne imanını tazeliyordu.

Yavuzun, Kanuninin, Fatihin güzel vatanı bunlara kalmayacak, diye bağırıyordu. "Bu ne idüğü bellisiz kişilere... Bu eşkıyalara, bu Bolşeviklere kalmayacak... Bu günler arızi günlerdir. Düşmez kalkmaz bir Allah... Kalmayacak! Bu yeşil gözlü, sarıbaş yılan mahvolacak. Bu toprakları İngilizler, Fransızlar, Amerikalılar gelip işgal edecekler. Onlar, o Bolşevikler, o ayaktakımı, o sürüngen alçaklar bu vatanda hükümran olamayacaklar. Bu kafirler."

Mustafa Kemal düşmanlarına sonsuz umut dağıtıyordu. Beş vakit namazını hiç kazaya koymuyordu.

Köylülerden nefret ediyor, mümkün mertebe onların pis suratlarını görmek istemiyordu. Nerde bir köylü görse, yüzünü buruşturuyor, bir şeytan savma duası okuyor, yere kocaman bir tükrük atıyor:

Bir köylü görmüyor muyum karşımda, sanki o sarıbaşı görüyor gibi oluyorum, ürperiyorum efendim, elimde değil, ürperiyorum nuru aynım, diyordu.

Arif Saim Beyin önündeyse binbir takla atıyor, onun en az beş adım arkasında yürüyor, ağzını açsa bir top gibi hemen fırlıyordu.

Arif Saim Beyin bütün pis işlerini pişirip kotaran oydu.

"Bunlar, bu aslanlar, bu alçaklar yıkacaklar sarıbaşı," diyordu. "Onda çok Arif Saim var. Her birisi de Arif Saimdan daha yaman, daha alçak. Onlar yıkacaklar sarıbaşı. Hele bir bekleyelim, Mevlam neyler, neylerse güzel eyler. Bir tek Arif Saim bir sarıbaşı yıkar. Ama bin Arif Saim, tozunu attırır sarıbaşın. Hele bekleyelim."

Gece yatağına girince, yarın sabah uyandığında sarıbaşm düşmüş olduğu, yerine Vahidettin Han efendimizin geldiği haberini alacağını hayallıyor, büyük bir mutluluk içinde sırmalı giyitler, kordonlar, madalyalar hayallıyor, öyle rahat uyuyordu.

"Muhteşem Al Osman ülkesinde bunlar payidar olamaz. Aslan yatağına çakal giremez."

Her gece, her gece yarın sabah paşa olacağı inancıyla uyuyordu. Daha da çok İngilizlere güveniyordu. Bu Bolşevik ipsizlerine güneş batmayan imparatorluğun ali mensupları hiç Anadolunu bırakırlar mıydı? İşte bütün Arabistanı işgal etmişler, Peygamberimizin evlatlarını taht üzere payidar kılmamışlar mıydı?

Bu yolsuz, susuz, evsiz, ışıksız mezbeleden, çamur içindeki haşa huzurdan bu levse boğulmuş kasabadan tez vakitte ayrılacaktı. Sarıbaşın iktidarı pamuk ipliğine bağlıydı.

Kaymakam Ramiz Bey sıkıntıdan patlıyor, gece gündüz içiyor, derebey kalıntılarıyla kumar oynuyor. İskenderundan orospular getirtiyor, sabahlara kadar vur patlasın çal oynasın...

Kasabaya geldi geleli hiçbir köye çıkmamıştı. Çıkamazdı da. Bir kere köylülerden çok korkuyordu. Bir de sarıbaşın askerlerini görmeye dayanamıyordu. Ama bunların hepsi bahaneydi. Çok derinde, yüreğinde bir köylü korkusu vardı. Bu korkuyu belli etmemek için türlü bahaneler uyduruyordu.

Ali Safa Bey ona çok ricalarda bulundu. Bu Ali Safa iti de sarıbaşın adamlarından birisiydi. Milli Mücadelede Torosa çıkmış, kendisine Tayfun adını takmış, dağlarda Fransızlara karşı dolaşmış, sırf dağlarda Fransızlara karşı dolaştığından dolayı sarıbaş onu madalya ile taltif etmişti. Sarıbaşta teneke madalya çoktu. Önüne gelene de veriyordu. Ali Safa Bey sarıbaşın azat kabul etmez bir itiydi, sahtekardı, rezilin birisiydi ama, sarıbaşın efendilerine, o namussuz, akılsız, sürüngen askerlerine, yani efendim köylülere kan kusturuyordu. Geçen gün Yağmur Ağaya onların ne kadar atları varsa, hepsini çaldırtmıştı. Köylerini her gece bastırıyor, kurşun yağmuruna tutuyor, canlarından bıktırıyordu. Çürüyor, çürüyor, çürüyor efendim. Yedi yüz yıllık bir sahibül mülkü kevar mısınız aziz yurdundan, işte böyle olursunuz, iki gözüm efendim. Al Osman toprağı Yağmur gibi birisini hiç görmüş müydü efendim, yedi yüz yılda?"

Eğilmiş seyrediyordum efendim, derin abın içindeki yeşil yılanın eşkalini, nuru aynım. Boğulmaktadır, suda çürümektedir iki gözüm. Bir tuhaf

şımarmış ademdir sarıbaş. Burnu bu azim çürümenin kokusunu alamamaktadır efendim.

Çok Yağmur Ağalar zuhur edecekler, çok Arif Saim Beyler, çok Tayfunlar... Çürütecekler, çürütecekler.

Ali Safa Bey:

Siz gelmezseniz Kaymakam Bey, olmaz, diyordu. "Topraklarımı fuzulen işgal eyleyip evler kurdular. Ottan, kamıştan pis evler. Biz bunun için mi kan döktük? Allah sizi inandırsın Kaymakam Bey, şu Torosun her kayasında bir parçam kaldı. Haçında çarpıştım. Antepte Şahin Beyle, Karaisalıda Sinan Paşayla beraberdim. Biz çarpışır, biz ölürken bu benim tarlamı işgal etmişler. Asker kaçağıydılar. Arkamızdan bizi kurşunluyordular. Şimdi de efendimiz oldular. Bu vatanın efendii aslisi oldular. Lütfen geliniz, kendi gözlerinizle görünüz, görünüz ki ne biçim zulümler altında inliyoruz. Şahit olunuz. Ne biçim insanlarla mücadele ederekten bu vatana hizmet ediyoruz, görünüz, görünüz. Fransızlara karşı dövüşmek daha kolaydı. O düşmandı. Şimdi düşman vatanın bağrına saplamış hançerini. Sizi köye götürmek için Arif Saim Beyin otomobilini de rica etmiştim. Şoförüyle kapıda bekliyorlar sizi." ;

Kaymakam masada oturuyordu, hemen ayağa fırladı, önünü ilikledi:

Arif Saim Beyin otomobilleri mi bekliyorlar beni? Hemen, derhal gidelim. Benim için mi istemiştiniz Beyden?

Sizin için.

Otomobillerini fazla bekletmedik ya?..

Bekletmedik efendim.

Katip, candarmalar, Başçavuş?

Onlar akşamdan köye gittiler efendim. Her şeyi hazır ettim. '

Otomobile bindi. Çok sevinçliydi. Kim bilir belki bir şeyler olurdu. Kim bilir... Otomobiline binmişti. Otomobile kuruldu, sigarasını yaktı. Gerdanını bir iyice taşırdı. Şoföre ters yolu gösterdi:

Burdan sürün evladım, dedi.

Kalın, uzun kehribar ağızlığını ağzında tutuyor, kuruluyordu.

Şoför ters yöne sürdü otomobili. Otomobil çarşının içinden geçti. Şoför üç kez korna çaldı. Bu Kaymakam Beyin daha çok hoşuna gitti. Tüm esnaf dükkanlardan dışarıya uğramışlar, yarı bellerine kadar eğilmişler Kaymakamı selamlıyorlardı. Ali Safa Beyin de bu hoşuna gitti. Halkın onu Arif Saim Beyin otomobilinde, Kaymakamın yanında görmesi onun nüfuzunu da on misli artıracaktı. Bir taşla kaç kuş vuracağını Ali Safa Bey

çok önceden hesaplamış, Arif Saim Beyin karşısında binbir şaklabanlıklar yapmış, arzusunda da muvaffak olmuştu.

Şoför de Kaymakamın arzusunu anlamış, çarşının başında yeniden geriye dönmüş, esnafın hayran bakışları içinde çarşının öteki ucuna varmıştı.

Bir daha döneyim mi Kaymakam Bey?

Dön evladım.

Bu fırsat, Arif Saim Beyin otomobiline binmek talihi bir.daha eline geçmezdi. Utanmasa Ali Safa Beyden rica edecek, sabahtan akşama kadar otomobilin içinde böyle kurularak çarşının ortasından esnafın hayret dolu, hayranlık, korku dolu bakışları arasında gidip gelecekti. Akşamlara kadar.

İkinci kez dönerken dışarı çıkmış, ayakta, durmadan ceketlerini düğmeleyenlere gülerekten eliyle teker teker selam verdi. Sonra da içini çekerek:

Çek yavrum, çek bakalım köye, dedi.

Vayvay köyüne kuşluklayın vardılar. Köylüler çoluk çocuk, genç yaşlı, Kaymakamı köyün dışında karşıladılar. Seyfali bir de davulcu, zurnacı getirmişti. Bir yanda da davul zurna çalıyordu.

Kaymakam kalabalığın üstüne şöyle bir bakış fırlattı:

Ne sefalet, dedi. "Bunlar müstahak ama..."

Müstahak, dedi Ali Safa Bey. "Mahvettiler beni. Onların yüzünden iflas ettim. Tarlalarımı ne ekiyorlar, ne de bana ektiriyorlar. Tarlalarımı bana verseler, kendileri de çiftliğimde ırgat olsalar gül gibi bakardım onlara. Ne sefalet kalır, ne bir şey."

"Anlamazlar iki gözüm. Bunlar insan değil ki... Mustafa Kemal Paşa Hazretleri de bunlara efendimiz diyorlar!"

Efendimiz?

Gelseler de efendimizin şu hali pür melalini görseler.

Efendimiz insandan başka, başka çeşit bir mahluk...

Bir paçavra yığınıydı insanlar. Her birisi bir kuru değneğe benziyordu. Yeşil bir sarının ölülüğündeydi yüzleri.

Otomobil Vayvay köyünün ortasındaki ulu ağacın altında durdu. Köylüler elpençe divandılar. Boyun kırmışlardı.

Kaymakam, sert, gümbür gümbür bir sesle:

Ehlivukuflar burda mı?

Burda, dedi Ali Safa Bey.

Kaymakam:

Susun, diye bağırdı, durup dururken.

Sinek vızlasa sesi duyulur oldu ortalık. Herkes soluğunu korka korka alıyordu.
Katip tapuyu oku.
Baş üstüne Beyim.
Ali Safa Bey, sizin ehlivukufunuz kim?
Çıkçıklar köyünden Sürmelioğlu Mahmut.
İki büklüm, uzun ak sakallı, yeşil gözlü, büyük yüzlü, iri kafalı, kafasını dik tutamayıp yana yatıran birisi geldi ortaya. Şalvarı liyme liymeydi. Ak bir kuşak sarmıştı beline. Kuşağın üstüne bir kubur bağlamış, kuburla kuşağın arasına bir dolma tabanca sokmuştu.
Çıkçıklar köyünden Durak Hacı.
Durak Hacı da yaşlıydı. Çok uzun boylu, köse sakallıydı.
Topraktepeden Abdurrahman Hoca.
O da yaşlıydı. Çok esmerdi. Değirmi ak sakallıydı.
Çankazadan Kölemenoğlu.
Kölemenoğlu da öne çıktı. İki büklümdü. Bir deri bir kemikti. Titriyordu.
Muhtar, sizin ehlivukuflar?
Şefçe Kahya, Koca Osman, Molla Memet, Ali Onbaşı çıktılar.
Katip oku!
Katip okudu:
Ali Safa Beye ait on yedi dönümlük tapu... Cenuben Tariki am...
Neresi?
Köyün altını gösterdiler. Uzaklarda ak bir yol ağarıp duruyordu. O yolu gösterdi Sürmelioğlu:
Biz hep oradan geçerdik. Otuz yıldan beri...
Şefçe Kahya, Koca Osman, Ali Onbaşı, Molla Memet, köyün solundaki uzak yolu gösterdiler. Bunun üstüne bilirkişiler arasında sert bir tartışma başladı. Kaymakam tartışmayı hemen kesti:
Sarkan Yalnızdut deresi...
Ali Safa Beyin bilirkişileri köyün üstündeki sel yatağını gösterdiler. Vayvaylıların bilirkişileri de uzaktaki Yalnızdut köyünü...
Şimalen Akçasaz...
Bilirkişiler gene ters yönleri gösterdiler.
Garben Yazılıtaş.
Ta aşağıları, Anavarzanın altına doğru bir yeri gösterdiler.
Bilirkişiler arasında gene uzun bir tartışma başladı, sürdü. Kaymakam susuyordu.

"Bitti mi konuşmalarınız?" diye sert sordu.

Sustular.

Ehlivukufların sözlerinden anlaşıldı ki Ali Safa Beyin tapusu Vayvay köyünü de içine alıyor. Ehlivukufların şahadet ettiklerine göre, çok az bir zaman önce Vayvay köylüleri gelip Ali Safa Beyin elindeki tarlalara çalıdan, otlardan sayfiye evleri inşa etmişlerdir. Vayvay köylülerinin Ali Safa Beyin tarlalarını fuzulen işgal ettiği anlaşılmıştır. İşgallerinin refine, Vayvaylıların çerden çöpten ev dedikleri sayfiyelerinin kaldırılmasına karar verilmiştir.

Sonra köylülere döndü:

Hükümete karşı çıkıyorsunuz. Adamın tarlasını fuzulen işgal etmişsiniz. Şu çerden çöpleri kurmakla. Kimsenin tarlasını elinden alıp da sizlere veremem. Size bir aylık mühlet veriyorum. Bir ay içinde burasını boşaltıp gitmezseniz, candarma gönderirim, şu otlan sizin başınıza yıkarım. Sizler sunardınız, ne büyük, ne hükümet, ne deAllah tanıyorsunuz. Ne hak hukuk, ne de adalet...

Köylüler:

Bu köyün ne zaman kurulduğunu kimse bilmiyor. Dedemizin dedesi kurmuş, ta Fırkai islahiye zamanında, dediler.

Kaymakam:

Bana karşı mı koyuyorsunuz, bana itiraz mı ediyorsunuz, beni yutar mı sanıyorsunuz? Bu köy yüz yıllık olur mu? Ali Safa Beyin tarlasını zapt etmek için iki gün önce kurmadınız mı bu evleri? Kime yutturuyorsunuz? Yüz senelik, on senelik, on günlük köye hiç benziyor mu bu köy? Köy mü bu? diye bas bas bağırdı.

Bağırdıkça bağırdı. Ağzı köpürdü. Şişindi. Kendinden geçti, gözleri döndü. Ayaklarını yere vurdu. Elini kolunu salladı.

Yalancılar, sahtekarlar, alçaklar, dinsizler, imansızlar! Bir ay içinde köyü boşaltıp gitmeyin bakalım. Ezeceğim sizi, ezeceğim, karınca ezer gibi...

Ayağını var gücüyle toprağa vuruyor, sürtüyordu:

İşte böyle, yılan başı gibi, sizin de başınızı eze... eze... eze... Ezeceğim başınızı.

Köylüler korktular, sindiler, büzüldüler.

Kaymakam nerdeyse öfkesinden çat diye çatlayacaktı.

Size Cumhuriyet Hükümetinin faziletlerini öğreteceğim.

Zangır zangır titriyor, ulu ağacın altında yürüyor, dolanıyor, bağırıyor, alay ediyor, küfrediyor, emirler yağdırıyordu.

Sonunda Ali Safa Beyle birlikte Seyfali ona yaklaşabildiler. Ali Safa Bey:

Bey, dedi, "köylüler sizin şerefinize bir koç kurban etmişler. Muhtar Seyfali diyor ki, öğle oldu, yemeye buyursunlar, kusura bakmasınlar, diyor."

Kaymakam durdu düşündü, sonra birden var gücüyle bağırdı:

Köpekler yesin onların kurbanlarını, köpekler! Yalancıların, utanmazların kurbanlarını... Şu köyü utanmadan yüz yıl önce atalarımız kurdu diyorlar, utanmıyorlar, beni kandırıyorlar. Şu ot yığınını... Dinleyin köpekler, doğru söyleyin, şu ot yığınını kaç gün önce yığdınız? Eğer bu otlar yüz sene önce yığümışsa buraya, yüz yıldır bu ot yığını içinde yaşıyorsunuz diye, size hakaret etmeli, yüzünüze tükürmeli. Sizin kurbanınızı köpekler yesin.

Ali Safa Beyin kolundan tuttu, otomobile doğru sürükleyip onu içeriye soktu, kendi de girdi.

Çalıştır makinayı evlat, dedi yumuşak. "Köylülere böyle kızdığımı da Arif Saim Bey, çok rica ederim evladım, duymasınlar. Malum ya, onlar köylülerimizi çok severler. Biz de severiz ama, yalan söylemeyenleri, tarla gasp etmeyenleri..."

Öfkesi geçmemiş, daha zangır zangır titriyordu.

Şoför kolu üç çevirişte motoru çalıştırdı, geldi bindi, otomobil hareket etti.

Kaymakam Bey elini uzattı, Ali Safa Beyin elini tuttu:

Bunlara, bu alçaklara böylesi gerek, değil mi iki gözüm? dedi, var gücüyle onun elini sıktı. "Sizden bir ricam var."

Ali Safa Bey hemen toparlandı:

Buyurun efendim.

Kaymakam onun kulağına ağzını dayadı:

Sizden çok, çok rica ediyorum. Şoför Beyefendi bugünkü hareketimizi, benim haklı öfkemi Arif Saim Beye ağızlarından kaçırırlarsa... Çok çok rica ederim... Onun ağzını kapatmanın bir yolunu bulamaz mısınız?

"Siz bu hususta hiç merak etmeyin Ramiz Bey. Kaçırmaz."

Kaymakam bir türlü inanamıyor, korkusu gittikçe büyüyordu. "Vaziyeti Arif Saim Bey duyarsa... Ya şoför Arif Saim Beyin bir casusuysa?"

Kulağına iyice ağzını yapıştırıp:

Ali Safa Beyciğim, bu arkadaş bey, ya hususi surette bizim hareketlerimizi kontrol için yollanmışsa? Bizim köylüye karşı nasıl hareket ettiğimizi öğrenmek için... Olamaz mı?

Ali Safa Bey kesinlikle:

Olamaz, diyor, onu bir süre için inandırıyordu ama sonra Ramiz Beyin korkusu gene büyüyordu. Köylüye böyle muamele ettiğimi duyarlarsa beni, beni, beni azlederler... Küfrettiğimi, hakaret ettiğimi, diye içinden geçiriyordu.

Gene Ali Safa Beye eğildi:

Şu köylüler, köylerinde kalsalar olmaz mı? Bir yolunu bulsanız. Yahut da ben karışmasam da siz kendi tedhiş usulünüzce köylüleri kaçırsanız?

Ali Safa:

Olmaz, dedi. "Bir kere ok yaydan çıktı. Sonra Hükümetin otoritesi sarsılır. Payimal olur. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine bunu yapamazsınız. Onun asil bir kaymakamına tükürdüğü tükrüğü yalatamazsmız."

Kaymakam karar vermişti:

Yalatırım Ali Safa Bey, yalatırım. Hem de bal gibi. Kaymakama değil, Valiye, Vekile yalatırım, hem de Baş...

İleri gittiğini anladı:

Ben kendi hesabıma yalarım, diye düzeltti.

Arif Saim Bey gibi bir insan kendi özel otomobilini niçin versin beş paralık bir ağaya, o ağa da gelsin bir kasaba kaymakamını bindirsin, birlikte köy kaldırmaya gitsinler? Hem de şoförüyle birlikte. Olacak iş mi? Normal mi efendim? Hem de cin gibi bir adam bu şoför, Emniyeti Umumiyeden bir müdür olabilir.

Avrupada mı tahsil buyurdunuz Beyefendi biraderim?

Şoför duydu ama aldırmadı.

"Size diyorum, Avrupada mı tahsil buyurdunuz?"

Şoför yarım döndü, gülümsedi, koyu bir Laz şivesiyle:

Avrupayı hiç görmedim, dedi. "Hiç okumam yazmam yok."

Kaymakam bu karşılığa daha kuşkulandı. Saklıyor, diye düşündü. Sağlam Emniyeti Umumiyeden. Arif Saim Bey gibi bir adamın şoförünün hiç okuması yazması olmaz mı? Hiç Avrupa görmemiş olur mu? Kendini iyice ele verdi. Ne güzel de Laz taklidi yapıyor. Bravo, bu hainler polislerini iyi yetiştiriyorlar. Vahidettin Efendimizin de elinde bu kabil insanlar olsaydı Mustafa Kemalin kim olduğunu anlamaz mıydı? Ver yanına akıllı, cin gibi bir yaver, bütün efalini iki günde anlayıverirsin.

Beyefendi, çok güzel kullanıyorsunuz otomobili. Ancak Avrupada tahsil etmiş bir kimse bu kadar nazik, nazenin kullanabilir bir otomobili.

Şoförün ağzı kulaklarına vardı, dehşet bir kahkaha kopardı, otomobil sarsıldı:

Bizim usta, Erzurumlu Halil Usta, çok Avrupa gezmişti. Bana derdi ki, Cemal, senin gibisi Avrupada da yok. Sen makinanın Allahısm.

Beyefendi, siz Karadeniz şivesini çok güzel konuşuyorsunuz.

Konuşurum. Ana lisanımdır.

Vallahi adamlara bravo! Bravo... Çok iyi yetiştiriyorlar.

"Cemal Beyefendi, siz köylüleri seversiniz değil mi?"

"Çok severim. Köylü benim ana vatanımdır. Kim ki anavatanını sevmez, o ki haramzadedir."

Ben bugün köylülere çok sert davrandım değil mi?

"Yok Beyim, ne serti, çok yumuşak, çok insanca davrandınız. Bizim Arif Saim Bey onları dayaktan geçirir. Arif Saim Bey der ki köylü kısmı yalnız be yalnız dayaktan anlar. Bey Akmezar köylülerine çok kızdı. Çoğunu vurdu vurdu öldürdü."

"Münasiptir."

Laz şivesi daha da koyulaştı:

"Münasiptir onlara."

Alay ediyor diye geçirdi içinden Kaymakam. Mahvoldum. Nasıl akıl etmedim, Beyefendinin şoförünün bir Emniyet mensubini olacağını!"

Cemal Beyefendi bu gece birlikte içsek? Bir iki kadeh. Rica etsem? Beni mahzuz, beni şerefyab ederdiniz.

Seni şerefyap yapardım ama, Beyefendi duyarsa anamı beller.

Alay ediyor, alay ediyor köpoğlusu... Böyle bir ahmağı bulsam, benim gibi bir akılsızı... Ben de alay ederdim.

Rica ederim Beyefendi. Arif Saim Bey duymaz.

Duyurmayız Cemal, sen hiç üzülme, dedi Ali Safa.

Kaymakam köpürdü, endazesiz eşek, diye geçirdi içinden, bir müdüre sen diye hitap ediyor! Anlamıyor ki kim olduğunu! Görsün o! Verdiğim kararı geri alacağım. Evet, Vayvay köyü yüz senedir bu çamurun, bu batağın, bu sineğin, bu cehennemin içinde ikamete memur edilmiştir. Tarih okuyanlar bilir. Hükümetin otoritesini Ali Safa gibi bir köpeğe alet etmeyeceğim. Kendisi, hususi usulleriyle nasıl kovarsa kovsun köylüleri, o bizi Hükümet olarak alakadar etmez.

Cemal Beyefendi, ben de çok severim köylüleri. Bizim de ecdadımız köylüdür.

Otomobil bir çukura düştü, sarsıldı, sonra çıktı. Kasabanın kırmızı kiremitleri, toprak damlan, ikindi güneşinde yanan camları onu tuhaf, yanan bir peri şehrine benzetmişti. Dağın eteğine yapışmış. Yukardan uzaktan.

30

Topal Ali Koca Süleymanın kapısını çaldı:

Oooo, Süleyman Ağa, Süleyman Emmi açsana kapıyı, ben geldim, ben. Topal Ali, diye içeriye seslendi.

Koca Süleymanın ak, gür kaşlan yukarı kalktı, dikeldi.

Ben, benim, Topal Ali.

Koca Süleyman:

Vay köpek vay, vay Kel Hamzanın iti vay, o olunca kapıyı açacağımı sanıyor. Vay vicdansız alçak vay! Vay topal bacağına sıçtığım vay! Değirmenoluk köylüsüne kan kusturan zulüm uşağı vay! diye evin içini dolandı.

Süleyman Emmi, biliyorum içerdesin, aç kapıyı. Acele işim var. Konuğunu görmeliyim.

Koca Süleyman yüklüğe gitti, yüklükten çok eskiden kalma ama güzel tüfeğini aldı, yavaşça tüfeğin ağzına kurşunları verdi.

Konuğumu görecekmiş topal köpek! İzini sürmüş demek ki... Şimdi sana gösteririm konuğumun nasıl görüleceğini.

Kapıya yanaştı. Kapının dudak deliğine tüfeğin ağzını koydu, kendi de tahta yarığından baktı, nişan aldı, geriye çekildi, tam tetiğe basacaktı ki, Memed arkadan geldi:

Dur Emmi, dedi, kolundan tuttu çekti. "Kapıyı aç, Topal benim adamım."

Koca Süleyman bundan bir şey anlamadı.

Kapıyı aç Süleyman Ağa, ben burada onu bekliyordum.

Eee, ben onu vuruyordum ya...

Yanlış bir iş olacaktı.

Sen Topalı tanımıyorsun. Hiç de yanlış bir iş olmayacaktı...

Koca Süleyman kapıyı açmaya gitti homurdana homurdana. Memed de arkaya... Kapı açılınca Topal önde, Yel Musa arkada içeriye girdiler. Memedle Topal Ali kucaklaştılar.

Koca Süleyman bir onlara bakıyor, bir:

Şu bizim oğlanda iş var, diyordu. "Eşkıya değil erkanıharp oğlan..."

Topal Ali çabucak durumu anlattıktan sonra, onlara Yel Musayı tanıttı. Koca Süleyman da Memed de Yel Musanın adını duymuştu.

Koca Süleyman gülerek:

Sor Memede, ulan topal köpek seni öldürüyordum, dedi. "Seni Kel Hamzanın iti bilip öldürüyordum. Allah billah aşkına öldürüyordum. O zaman şu dünya bir kafirden temizlenirdi. Şu dünya bir tek Yel Musaya kalırdı. Bu dünyada bir tek olmak hem de Yel Musanm hakkı..."

Topal Ali:

Gördüm, inandım, iman ettim ki hakkı...

Memed:

Bir dakika daha gecikseydim yüreğinin başından yiyordun kurşunu, diye hayıflandı. "Deli misin sen? Şu köylerde öyle bir ün yapmışsın ki, köylü seni eline geçirse havada pişirecek. Neden salıveriyorsun kendini?"

Koca Süleyman:

Bir de kapının ağzına gerilmişti ki, şimdi topal bacağı havadaydı, Memed yetişmeseydi.

Yaptığım iyilikler karşına durdu da canımı kurtardı, dedi Topal.

Bir süre şakalaştılar.

Koca Süleyman:

Musa Ağa, diye sordu, "şu senin için anlatılanlar doğru mu? Gün doğarken Maraştan kalkar, gün batarken Adanada olurmuşsun, doğru mu? Kuş kanadıyla bu kadar yolu alamaz, gerçekten doğru mu?"

Yel Musa güldü:

Doğru, dedi. "Açıkçası doğruydu, yaşlandım Süleyman Ağa."

Koca Süleyman sonsuz bir meraktaydı:

Önüne katıp da sürüp bulamadığın hiçbir iz olmamış, doğru mu?

Yel Musa bir çocuk gibi utandı, çekindi, ne yapacağını bilemedi:

Bir seferinde, dedi, "eskiden Yarsuvat derlerdi, şimdi Ceyhan diyorlar, işte orada, biz iz sürdüm, sürdüğüm iz başka bir eşkıyanın iziymiş. Benim sürdüğüm izin sahibi Anavarza kayalıklarına saklanmış meğer. Sonradan onun da izini sürüp yerini buldum ama bir kere yanılmışım."

Topal Ali:

Ben gördüm, hem de Yel Musadan korktum. Yolda o kadar yanıltmaya çalıştım onu, Memedin izini sürdü de bu kapıya kadar getirdi. Memed kardaş, sen benim hayatımı kurtardın ama, ben de seninkini kurtardım.

Yoldaki durumu, Musayı öldürmeye karar verişini en ince ayrıntısına kadar anlattı. O anlattıkça Yel Musanın yüzü sararıyor, gözleri büyüyordu:

Sahi beni vuracak mıydın? diye şaşkınlık içinde, yüzü allak bullak olmuş soruyordu.
Topal Ali:
Söyleyin bakalım, başka ne yapabilirdim? Başka ne gelirdi elimden? Koca Süleymanı gösterdi: "İşte bu da beni vuruyormuş, hiç suçum sudurum yokken."
Koca Süleyman:
Vallahi vuruyordum, dedi. "İyi de olurdu ya. Neyse gelecek sefere, şu Topalın canını cehenneme göndermek boynumun borcu olsun."
Yemek yedikten sonra, Topal Ali Memedi bir köşeye çekti:
Bu köyü, ev ev arayacaklar, dedi. "Yüzbaşı Faruğun bir huyu var, hangi köye girse baştan aşağı köylüleri dayaktan geçiriyor. Yaşlı demiyor, genç kadın, çocuk demiyor. Sen hemen bir ata bin de düş yola."
Memed:
Nereye gideyim? diye sordu.
Topal Ali:
Dağ taş candarma dolu. Bir de çeteler hiç aman vermiyor. Bir de Kara ibrahim bilmem ne istiyor senden. Ben onun kanına susadım diyor da başka bir şey demiyor. Sen ne yaptın ona?
Memed:
Köpek, diye bağırdı. "Ne yapacağım, tavla tavla yılkılarını sürdüm, harman harman ekinlerini yaktım. Karısının, gelinlerinin, kızlarının ırzına geçtim, ne yaptım bilmem ki ona? Şimdi ben nereye gideyim?"
Ali düşündü kaldı:
"Burada kalamazsın. Muhtara. Senin Koca Süleymana geleceğini herkes bilir. Ormana kaçamazsın. Sıkışır acından ölürsün. Şimdi seni kim görürse haber verir. Eski İnce Memed yok oldu gitti. Hele Değirmenoluktan birisi seni görmesin, bir ellerine geç, Değirmenoluklular seni parça parça ederler."
Nereye gideyim Ali?
Ali düşünüyor, düşünüyor bir şey söyleyemiyor.
Şu sıralar dağlarda yaşamanın hiç mümkünü yok. Keski saklandığın yerden, daha bir iki yıl hiç çıkmasaydm da kendini iyice unuttursaydın.
Memed:
Çukurovadaydım, dedi, oraya damın köşesine oturdu. Çukurovayı, Vayvayı, Ali Safa Beyi, Arif Saim Beyi, İdris Beyi, öteki Çukurova ağalarını, Seyranı Aliye bir bir anlattı.
Ali:

Keski dağlara gelmeseydin şu sıra. Koca Osman, Çukurova köylükleri seni ele vermezlerdi. Sıkışmışlar, senden imdat umuyorlardı. Bütün o köylükler tümden kırılmadan kimse seni ele vermezdi. Ya buralar... Görseler bir kaşık suda boğarlar seni. Sen Koca Süleymana bakma. O seni seviyor da... Dağlardan kurtulmanın çaresi? Benim aklıma hiçbir yer gelmiyor Sarı Ümmetten başka. O senin için canını verir. Sen gittin de aylarca yas tuttu, iki gözü iki çeşme ağladı. Ama onun oralar candarma dolu, saklayamaz.

Koca Süleymanı çağırdılar, ona da sordular, o da çok düşündü, Memede bir sığınca bulamadı. Yel Musa duruyor, duruyor: "Aaah, Maraş elleri," diyordu. "Alimallah bir İnce Memedi değil, bir orduyu saklardım."

Dört usta, dört eski kurt baş başa verip gece yarısına kadar düşündüler. Bu arada candarmalar çoktan köye gelmişler, yemeklerini yemişler, uyumuşlardı bile Yüzbaşı, Hamza, Asım Çavuş da Muhtarın evinde keklik kızartmasıyla rakı içiyorlardı, onlardan Koca Süleymana her an haber geliyordu. En sonunda Memed:

Buldum, diye bağırdı. "Buldum. Kulaksız İsmailin değirmenine giderim, kimsenin aklına gelmez."

Topal:

Gelir ama başka çare yok. Birkaç gün kal bakalım orada da biz düşünelim. Şimdilik en uygun yer orası.

Koca Süleyman:

Orası, dedi. "Biz sonra Topallan düşünürüz."

Memed derin düşüncelere dalmış, ocağın başında düşünüyor, Süleymanm oğullarına, gelinlerine: "Atı hazırlayın, bol azık koyun. Bal da, yağ da koyun, kavurma da koyun," dediğini duyuyordu bile.

Neden sonra başını kaldırdı:

Ali kardaş beni iyi dinle, dedi. Yel Musaya döndü: "Sen de iyi dinle koca," dedi. Koca Süleymana döndü: "Sen de gene iyi dinle Süleyman Emmi," dedi.

Yutkundu, hazırlandı. Çok önemli bir şeyler söyleyecek, vasiyet edecek bir hal takındı:

Sizler, dedi, "ellerinin, gözlerinin, akıllarının hüneri çok kişilersiniz, çok şeyler görmüş geçirmiş, çok ömürler yaşamışsınız. Üçünüz bir aradasınız."

Gene sustu. Kafasını toplamaya çalıştı. Ali onun gözbebeklerinde o çelik ışıltısını gene gördü.

Benim başıma gelenleri hepiniz biliyorsunuz, diye başladı. "Benim başıma gelen kul olanın başına gelmedi diyemem, kul olanın başına akıl hayal almadık işler gelmiştir. Ama benim de başımdan dayanılmaz işler geçti. Hepsini biliyorsunuz. Sonunda Abdi Ağayı öldürdüm, fakir fıkara kurtulsun deyi. Kurtuldu da... Abdi Ağa öldükten sonra millet şadlık şadımanlık etti, olmaya gitsin. Toprağı paylaştı. Köylü de ben de hep böyle gidecek sandık... Sonra ne oldu? Sonra Kel Hamza geldi, Abdiden bin beter. Eli kanlı. Kan kusturdu millete. Eee, bunun sonu ne olacak? Abdi gitti, Hamza geldi. Bir Hamza, bin Abdi etti... Eeee, benim emeklerime, çektiklerime ne oldu, nereye gitti? Büyük aklınız, büyük hüneriniz var, çok gün görmüşlüğünüz var, söyleyin bakayım ben ne yapayım? Bir akıl verin bana."

Koca Süleyman:

Ben söyledim sana, dedi sert. "Sular aşağı doğru akar hep. Akçadenize doğru. Suların yukarı doğru aktığını gördün mü hiç?"

Abdi gidip Hamza gelecek hep, öyle mi?

Öyle, dedi Koca Süleyman sakalı titreyerek, kızgın, çaresiz, umutsuz.

Yel Musa:

Ağa gidecek, ağa gelecek Her yerde bu böyle. Allah böyle yaratmış. Kuşlar kanatlarıyla uçarlar. Yel kanatsız eser. İnsanlar iki ayakları üstünde yürürler. Ay da, gün de doğar batarlar.

Memed yüzü darmaduman onun da sözünü kesti:

Abdi gidecek Hamza gelecek, öyle mi?

Yel Musa:

Öyle, dedi, boynunu büktü.

Topal konuşmuyordu. Belliydi ki bu işi çok düşünmüştü.

Sen gittikten, Kel Hamza geldikten sonra hep bunu düşündüm. Geceleri uyku girmedi gözüme. Bir çaresini bulamadım. Derinden içini çekti: "Çok çok düşündüm, bir yere vardıramadım, bir kazığa bağlayamadım."

Abdi gidecek, Hamza gelecek, Hamza gidecek, Süleyman gelecek, Ali gidecek, Veli...

Koca Süleyman:

Hep öyle oldu, dedi. "Ali gitti, Veli geldi. Deden gitti, baban geldi. Baban gitti, sen geldin. Sen gideceksin, oğlun gelecek..."

Öyleyse niye uğraşıyoruz, canımızı dişimize takmışız, sen, ben, Ali, Yel Musa?

"Uğraşıyoruz," dedi güvenli. "Uğraşmak haktır."

At çoktan hazırlanmış kapıda bekliyordu, Memed ayağa kalktı, teker teker üçünü de kucakladı. Yüzünde ağı gibi yeşilimsi alaycı bir acı donup kalmıştı, gülümseyen bir acı...

Sağlıcakla kalın, dedi, dışarı çıktı, ata atladı. "Uğraşmak, dövüşmek, canını kanını vermek... Boş yere... Uğraşmak haktır..."

Kafasındaki bu soru onu gittikçe çökertiyordu.

"Uğraşmak, hiçbir şey değilse uğraşmak, nasıl hak olur?" Şimdiye kadar tatmadığı ayrı bir duygu içindeydi. Düşünmenin tadını şehvetle bütün bedeninde duyuyor, çaresizlikle kıvranıyor, çöküyordu.

Değirmene varmış, kapısında durmuş, attan inmek aklına düşmüyordu. Ha bire bir şeyler kuruyor, düşünüyordu. Bir şaşkınlığa düşmüştü ki, kurtulmanın mümkünü yok. Başını bir türlü alamıyor, kendine gelemiyordu. İdris Beyin macerası iyice onun kafasını karıştırıyordu. Kendi milleti için kellesini koymuş, dağa çıkmıştı İdris Bey. Ölüm onu adım adım izliyordu.

Gün doğuşunu çok severdi. Dağların başı mavi bir çizgide koyulaştı, duruldu. Sonra mavinin altı üstü sırmalandı. Dağlar ıslak ıslak parladı, sonra sise gömüldü. Kuyrukyıldızı üşümüş bir güneş gibi parladı söndü, parladı söndü, balkıdı. Sonra ortalık aydınlandı. Memedin haberi bile olmadı. Sırtına çiy yağmış, atın üstünde kaskatı kesilmişti. Sırtına gün vurup, boynunu yakınca kendine geldi, hemen attan indi, değirmenin kapısına doğru yürüdü, ayağıyla kapıya dokundu, kapı aralandı, tıkırtıyı duyan bir ses, içerden, uzak bir karanlıktan uykulu seslendi:

"Kim o?"

Memed:

İsmail Emmi sen misin? diye sordu.

Ölgün, kırık, uykulu ses:

Benim, dedi. "Benim kardaş, sen kimsin? Un öğütmeye mi geldin? Nerden buldun ki buğdayı? Hamza mı insafa geldi? Geliyorum. Dur, şalvarımı giyeyim de geliyorum."

Şalvarını çekiştire çekiştire kapıya geldi. Güneşe gelince gözleri kamaştı. Bir süre gözlerini uğuşturdu. Sağ elini gözlerine siper edip Memedi azıcık görebildi.

"Bir yolcu musun?" diye sordu.

Memed:

İsmail Emmi ben Memedim, dedi.

Kulaksız İsmail azıcık kendine geldi, silkindi.

Hangi Memedsin? diye sordu, yumuşacık. "Hangi Memedsin sen?"

Memed:

Ben geldim İsmail Emmi, ben. İnce Memed.

Neee! İnce Memed mi? Hangi İnce Memed?

Kaç İnce Memed var İsmail Ağa? dedi Memed.

Kulaksız İsmail alttan yukarı ona bakarak:

Şu eşkıyacılık yapan İnce Memed mi?

O benim işte, dedi Memed.

Kulaksız İsmail durdu ona baktı, baktı hemen geriye döndü, elinde bir sopayla dışarı çıktı:

Seni kafir, diye Memedin üstüne saldırdı. "Seni kafir oğlu kafir! Sıçtın ocağımıza, öldürdün, aç kodun beş köyü de daha ben İnce Memedim diye buralarda, buralarda, buralarda geziyorsun?"

Memed onu hemen yakalayıp sopasını elinden almasaydı, başı gözü yarılacaktı.

Bileklerini Memedin elinden kurtaramayan Kulaksız İsmail avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı:

İmdaaat, imdaat, can kurtaran yok mu, eşkıya İnce Memed değirmenimi bastı. Beni öldürüyor, imdaaat, imdaaat! Can kurtaran...

Memed bileklerini bırakmıyor, öteki ortalığı çınlatıyordu. Sıtma görmemiş sesi dağdan dağa gidiyor, kayalıklarda yankılanıyordu.

Kulaksız bağırıyor, çırpmıyor, Memed ancak:

Deli mi, deli mi oldun İsmail Emmi, aklını mı oynattın? diyebiliyordu.

İmdaaat, öldürüyor! Öldürüyor, öldürüyor...

Kulaksız kendisini yere atmış, çırpınıyor, debeleniyor, kıyameti koparıyordu.

Memed kızdı, tepesinin tası attı, yerdeki Kulaksıza zorlu bir tekme attı, tabancasını çekti:

Seni, dedi, "kara dinini imanını... Kes sesini! Ya kes, ya şimdi ben senin sesini keserim.. "

Kulaksız İsmail hemencecik, kirp diye sesini kesti. Hiç ses çıkarmadı. Orada öyle, yerde, samanların, kurumuş fışkıların üstünde kıvrıldı kaldı. Zayıflamış bitmiş, boynu daha da uzamış, kırışmıştı. Yalın ayaklarının altı parmak girecek kadar yarılmıştı. Üstü başı paramparçaydı. Her yerinden kırış kırış olmuş, büzülmüş eti gözüküyordu. Ağarmış, kirli, uzun sakalı isten sapsarıydı.

Memed ona baktı baktı, yüreği kabardı, boğazına bir şeyler tıkandı. Vardı, onu yerden kaldırdı, içeriye götürdü. Çam bardağı aldı, bir iyice yüzünü

yıkadı. Sonra dışarda öyle durup duran atı içeriye çekti, bağladı.

Kulaksız İsmail, belini duvara vermiş ağlıyordu. Bir yandan hem hıçkırarak ağlıyor, hem bir yandan konuşuyordu:

"Kim dedi sana sümüklü İnce Memed, kim dedi sana ağamızı öldür de bizi Kel Hamzanın zulmüne bırak? Kim dedi sana...

Ağlama İsmail Ağam, ağlama. Bak ne diyeceğim sana."

İstemem... İki yıldır bu değirmenin boğazından bir tane girmedi. Ne bir buğday, ne bir mısır, arpa, darı tanesi, bir tane öğütmedi bu değirmen. İşte bu hale getirdin sen bizi. Dikenlidüzünün köylüleri iki yıldır dileniyor. Hepsi de çırılçıplak... Ya, sen bizi bu hale getirdin işte...

Ağlama İsmail Ağam, ağlama! Bak sana ben ne diyeceğim, bak!

"Ne diyeceksin kafir, dinsiz, kanlı... İki elin güzel, vicdanlı, aslan, merhametli Ağamızın kızıl kanına bileklerine kadar batmış da, daha bana ne diyeceksin kafir? Çocuklar açlıktan kurudular kumdular öldüler. Kel Hamzanın ambarları, kuyuları, tahıl almadı. Köylünün elinde ne varsa aldı, ya, hepsini aldı. Bir tek tane bile bırakmadı, hem de arpa, hem de darı, hem de mısır tanesi, bir tane bırakmadı. Herkes acından öldü. Kırfacana döndü millet. Dağlarda ot toplayıp yedik. Ağaç kabuğu, madımak, kuzukulağı yedik. Ne bulduysak yedik. Ne kadar sığırımız, öküzümüz, keçimiz, koyunumuz, atımız, eşeğimiz varsa elimizde, Kel Hamza hepsini aldı. Hükümet zoruyla aldı. Bir hafta kendi adamlarıyla dövüyor, sıradan geçiriyordu köylüyü, bir hafta candarmalara dövdürüyordu. Dövüle dövüle milletin sırtı yağar oldu, nasır bağladı Memedim, eşkıyam, yüce dağların alıcı kartalı! Söyle, ben ağlamayayım da kimler ağlasın! Altı aydır boğazımdan doğru dürüst bir yemek geçmedi. Hep senin yüzünden... Söndürdün ocağımızı, harap ettin hanemizi. Viran eyledin köyümüzü. İncir diktin ocağımıza. Batırdm bizi. Kim dedi, kim, kim, kim söyledi sana gül Ağamızı, gözümüzün bebeğini öldür de bizi böyle öksüz koy diye, kim, kim, kim söyledi sana!"

Abdi Ağayı övmeye başladı. Hem ağlıyor, hem Abdi Ağa üstüne ağıtlar söylüyordu. Yanık, yürekten, Abdi Ağayı, onun merhametini, insanlığını göklere çıkaran ağıtlar.

"Ağlama İsmail Ağam, yeter," dedi Memed. "Gel de bir iki lokma bir şey yiyelim."

Heybeden azık çıkınını çıkardı, açtı. Azığın ortasında, yufka ekmeğe sarılmış, kızarmış kocaman bir tavuk duruyordu.

Kulaksız İsmail azığa Şöyle bir göz ucuyla baktı, ayağa kalktı, değirmen taşının oraya gitti, çarpa çarpa yüzünü yıkadı geldi.

Buyur İsmail Ağam, dedi Memed.

Kulaksız İsmail aç kurt gibi saldırdı tavuğa. Memed durmuş onun korkunç bir iştahla tavuğu yutuşunu seyrediyordu. Kulaksız İsmail iki eli, ağzı, burnu, çenesi, gözleri kaslarıyla yumulmuş yiyordu. Az bir sürede tavuk bitti. Kulaksız, kemikleri yalamaya başladı. Birisini yalıyor yalıyor, ötekini alıyordu. Azıkta ne varsa az zamanda hepsini sümürdü Kulaksız İsmail. Üstüne uzun uzun bir su içtikten sonra:

"Oooh," dedi. "Ooooh! Cana geldim. Ölmüşlerinin ruhuna... Oooh, karnım doydu. Kusura kalma yavrum. Babanı çok severdim. Dünyanın en iyi insanıydı. Etliye sütlüye karışmazdı. Eline vur ağzındaki lokmayı al! Sen bu işi iyi etmedin Memed. Bizi perişan eyledin. Kusuruma kalma yavrum. Eeee, hoş gelmişsin bakalım! Bir de sigara olsaydı şimdi... Nerelerdeydin kardaş? Eeee, hoş gelip safalar getirmişsin bakalım."

31

O gece dehşet bir yağmur başladı. Sanki göklerden ırmaklar boşaltılıyordu. Yeller esiyor, savuruyor, kırıyor, döküyor, çatılar uçuyor, ağaç dalları, uzun kavaklar kırılıyordu. Göğün uzağında üst üste şimşekler çakıyor, durmadan gökler gürlüyor, dağlardan ovaya, ovalardan tepelere, koyaklara yankılanıyordu. Belalı Çukurova yağmurlarından birisiydi.

Yağmur sabaha karşı yavaşladı. Dereler, koyaklar taşmış geçit vermez olmuştu.

Gün doğarken yağmur da dindi. Islak, yapış yapış, buğuya batmış sıcak, yakıcı bir güneş doğdu. Güneş buğunun arkasından hayal meyal gözüküyordu.

Tuvarasmda, Zalanmoğlunun sekiz kişilik çetesini candarmalar, eski eşkıya Kara İbrahimin de yardımıyla kurşundan geçirmişlerdi. Zalanmoğlu on yedi yaşında, uzun boylu, yakışıklı, kartal burunlu bir gençti. Babasının elinden tarlasını döverek almış bir kasabalıyı vurmuştu.

Anası onu çok sever, çocukken dizinin dibinden ayırmaz: "Zalanın biricik oğlu, biricik oğlu," diye severdi. Köylüler de ona bu yüzden Zalanmoğlu dediler. Ve bütün köy onun adının ne olduğunu unuttu gitti.

Zalanınoğlunun babası yumuşak, iyi bir adamdı. Çınarlı köyünde sulak, çok güzel tarlaları vardı. Kasabadan Abdullahoğlu bu tarlaya göz koymuş, orayı bahçe yapmak düşünü kuruyordu. Zalanmoğlunun babası tarlayı satmadı. Ötekiyse uğraştı, allem etti kallem etti tarlaya kondu. Üstüne üstlük kasaba külhanbeylerine birkaç kuruş verip adamı iyice dövdürdü. Zalanmoğlunun babası kasabaya inemez olmuştu. Kasabaya ne zaman inse dehşet bir dayak yiyor, kan revan içinde köye dönüyordu.

Zalanmoğlu güzel bir Alaman filintası buldu. Çok hızlı bir ata bindi. At komşularınmdı. Doludizgin kasabaya sürdü. Abdullahoğlu bir aya'kkabıcı dükkanında oturuyordu. Zalanmoğlu bunu biliyordu. Ayakkabıcı dükkanını eliyle koymuş gibi buldu. Tüfeğini Abdullahoğluna doğrulttu, tam beş el ateş etti. Abdullahoğlu cansız yere serildi. Zalanmoğlu da atını dağlara sürdü.

Ölüleri çıplak beygirlere atmışlardı. Ayakları atın bir yanında başlan öteki yanında sallanıyordu. Zalanmoğlunun uzun boynu sarkmış, sallandıkça başı atın karnını dövüyordu.

Ölüleri getirip candarma komutanlığının büyük avlusuna attılar. Sekiz ölü kuşluklayım sıcakta, öyle yattılar kaldılar. Hemen birkaç iri yeşil sinek geldi, ölülerin başlarının yöresinde vızıldamaya başladılar. Sıcak güneş buğulanıyordu. Gökyüzü bombozdu, yanıyordu. Tuhaf bir buğulu yanma.

Zalanmoğlu kara bir şayak şalvar giymişti. Bir de gene güzel kara bir kaçak İngiliz kumaşından ceket giymişti. Ceketin üstünden üç koşar fişeklik geçirmişti. Fişeklikler savatlı gümüşle kaplıydı. Çerkeş işi. Sapı gümüşlü Çerkeş hançeri uzağına düşmüştü. Bir kayışla belindeki palaskaya bağlıydı. Dürbünü küçük, kahverengiydi. Ayağında, altı çok kalın köseleden bir kırmızı Maraş ayakkabısı vardı. Altına nakışlı bir kurt çorabı çekmişti. Tabancasının sedef sapı gözüküyordu.

Avlunun ortasına atılmış öteki eşkıyalar da aşağı yukarı böyle giyinmişlerdi. Ölülerden birisinin başı keldi, dımdızlak... Ünlü Yel Eşkıya dedikleri bu olsa gerek...

Candarma komutanlığının avlusuna kasabalılar dolmaya başladı. Duyan geliyordu Zalanınoğlunu görmeye. Zalanmoğlunun köylüleri de duydular. Onlar da, önde Zalanmoğlunun anası, ağıt yakarak, kadın erkek yola

düştüler. Kasabanın yakınındaki köyler de yollara düştüler. Zalanmoğlunun ölüsünü görmeye geliyorlardı.

Candarmalar Zalanmoğlunun anasını, babasını, akrabalarını, köylülerini ölüye yaklaştırmadılar. Öteki eşkıyalara da kimseyi yaklaştırmıyorlardı. Bir karmaşalık, bir hayhuy sürüp gidiyordu. Ağıt sesleri kasabanın göklerini çınlatıyor, kadınlar dövünüyorlardı.

Zalanmoğlu upuzun uzanmış, başını sağ yüzünün üstüne yatırmıştı. Puslu güneşin bulanık aydınlığında terlemiş gibiydi. Yüzünde çocuksu bir gülüş donmuş kalmıştı. Islak giyitleri biçimli bedenine yapışmıştı. Ötekilerin de... Buğular fışkırıyordu giyitlerden gün kızdırdıkça.

Yeşil sinekler çoğaldı. Ölülerin üstüne inip kalkıyorlardı.

Zala yaklaşamadığı oğlunun ölüsü yöresinde bir kuş gibi çırpınarak dönüyor,"Zalanm biriciği, Zalanın biriciği, nasıl kıydılar sana, Zalanın biriciği! Sinekler konuyor ağzına yüzüne, Zalanın biriciği... Ben öpmeye kıyamazdım Zalanm biriciği, belemişler kızıl kana... Ben öpmeye kıyamazdım, atmışlar toprağın çamurun içine. Ne yatarsın Zalanın biriciği, kuşluklayın ısıcakta? Candarma dayırasının önünde? Ne yatarsın? diye ağıtlar yakıyordu."

Zala sesi kısılıncaya, halsiz düşünceye kadar söyledi, dövündü durdu.

Sonra Fotoğrafçı Camgöz Emin geldi. Önce Zalanınoğlunu kaldırdılar, duvarın önüne dikmeye çalıştılar. Zalanınoğlu o kadar kurşun yemiş, bedeni öylesine hurdahaş olmuştu ki... Giyitleri kanlı çamura belenmişti. Çırptılar.

Zala:

İncitmeyin, incitmeyin biriciğimi, diye son kalan sesiyle bağırıyordu.

İki güçlü kişi sırtı duvara dayalı Zalanınoğlunu ayakta tuttular. Bir candarma geldi, püsküllü fesini başına geçirdi. Camgöz Emin fotoğrafını çekti. Öldürülen tüm eşkıyaların fotoğrafını o çekmişti. Fotoğrafı çekildikten sonra adamlar Zalanınoğlunu bırakıverdiler. Ölü duvarın dibine yığılıverdi. Boynu da sol omuzuna düştü. Öyle gülümsedi kaldı.

Zala bir çığlık daha kopardı.

Sonra Yel Eşkıyayı getirdiler. Onun da sırtını duvara verip, kollarından tuttular. Candarmalar onun da fesini getirip başına oturttular. Buna orada bulunan herkes güldü. Fotoğrafın çekilmesi bitince Yel Eşkıya da yığıldı duvarın dibine. Başı göğsüne sarktı.

Eşkıyalar avluda iki gün daha kaldılar. Sıcakta koktular, şiştiler, giyitlerine sığmaz oldular.

Tellal Kambur Ahmet, yakasına madalya yerine fincanını takmış sabahtan akşama kadar bağırıyordu:

Duyduk duymadık demeyin millet! diyordu. "Zalanınoğlunun çetesi candarma kumandanlığının kapısında yatıyor. Bir ibret levhasıdır. Gidin görün... Gidin görün ki, neler doğurmuşlar analar... Ancak bir gün daha kalacak Zalanınoğlu orada, kokuyor, şişiyorlar... Duyduk duymadık demeyin millet!"

Zala, üç gün, üç gece yemeden, uyumadan orada, candarma komutanlığının avlusunda gözlerini oğluna dikmiş, bir topacık olmuş oturdu kaldı. Onu oradan kimsecikler koparamadı.

Üç gün sonra ölüyü Zalaya teslim ettiler. Bir yaralı kartal gibi oğlunun üstüne atıldı Zala. Onun kokmuş, şişmiş ölüsünü kokladı kokladı...

Yedi eşkıya ölüsünü sahipleri aldılar. Yel Eşkıyanın kimsesi yoktu. Onun da ölüsünü candarmalar kasabanın dışındaki eski kireç kuyusuna attılar. Ölüsünü köpekler yedi.

Gedikli Çavuş Hanefi çok yaşlıydı. Saçları apaktı. İnce Memed diye Zalanınoğlunu vuranlardan birisi de oydu. Kasabanın çarşısına düşmüş, eski bir destancı coşkunluğuyla olayı anlatıyor:

"İnce Memedi sardık diye seviniyorduk. Tuvarası deresinde sarılan İnce Memed, İnce Memed de olsa kurtulamazdı. Her yan, yer gök kayalık, diyor başlıyordu. ""Kayalığın dibinde de eşkıyalar. Çarpışma bir saat sürdü. Bir de baktık İnce Memed, bir mendili tüfeğinin ucuna bağlamış bize doğru, teslim teslim, diye bağırarak geliyor. Arkasında da adamları... Yüzbaşı, durun, dedi, ben İnce Memedi teslim almam. Yaklaşsın ateş edelim... Hepsini öldürdük. Bir Yel Eşkıya teslim bayrağını açmamıştı. Akşama kadar çarpıştı. Sonra mermisi bitti. Onu da yakaladık, öldürdük. İnce Memedi yakaladık diye sevindik. Köylüler baktılar, bu İnce Memed değil, Zalanınoğlu dediler. Yüzbaşı kederinden ölüyordu. Bu İnce Memedde ne var, ne var ki yakalanmaz," diyordu.

Bu kasaba çok teslim olan eşkıya ölüsü görmüştü. Bundan birkaç yıl önce Hükümet dağlara haber salmıştı: "Dağda kim varsa gelsinler teslim olsunlar. Teslim olanlar affedilecek." Ve eşkıyalar teslim olmuşlardı. Bu teslim olan eşkıyalardan otuz kadarı Kozan hapisanesinde yatıyorlardı. Ünlü eşkıya Hacı Veli de içinde. Bir sabah bu eşkıyaları kol kola halatlarla bağladılar, Adanaya götürüyoruz diye, yola çıkardılar. Adana Kozan arasında Sarıçam diye bir yer vardır. Bodur ağaçlı, kıraç bir yer. Sarıçam deresinde bu otuz kadar eşkıyayı kurşuna dizdiler. Sonra da kaçtılar da vurduk diye bir rapor

uydurdular. Ölülerini de Sarıçamın deresine gömdüler. Olanı biteni o yörenin bütün köylüleri böylece görüp duydular.

Kaymakam bu olup bitenlere çok seviniyordu:

"Kanunsuzluklar, kanunsuzluklar yapsınlar, bu onları daha çabuk yıkar," diyordu. "Zulüm hiçbir zaman payidar olamamıştır. Çok genç olduklarından naşi, Cumhuriyetin efendileri bunu bilmiyor, bir zulüm kılıcı gibi halkın üstünde esiyorlar. Bir zulüm kılıcı, iki gözüm efendim."

Şu İnce Memedi de bir merak ediyordu ki... Kimdi, neydi, nenin nesiydi? Çok genç bir adammış, diyorlardı. Epey bir zaman ortadan çekilmiş, şimdi gene meydanı cenge girmişti. Onun da cesedini yakında kasabaya getireceklerdi.

Cumhuriyetimiz çok kuvvetlidir, onu da teslim alıp kurşuna dizecekler pek yakında. Onu da göreceğiz, iki gözüm efendim. Onu da göreceğiz pek yakında, diyor, zevkle gözlerini yumuyor, ellerini ovuşturuyordu.

Ve kasabada onun üstüne konuşulanları biraz taaccüp, biraz korkuyla dinliyor, İnce Memed üstüne mütalaalarda bulunuyordu.

Çok zalim, insafsız, insandan başka bir mahluktur bu, efendim, iki gözüm ciğerparem. İnsandan ayrı, bambaşka bir mahluk, Türk köylüsü, efendim. Ellerine bir fırsat düşmeye görsün, babalarının gözlerini oyarlar, diyordu.

İnce Memed bir gece bir zengin ağanın evini basmış Taşoluk köyünde. Ağa param yok, demiş. Memed öyle mi, diye sormuş. Adamlarına kapıyı kapayın da bekleyin, demiş. Ağanın üç kızı varmış, on altı, on sekiz, yirmi üç yaşlarında. Önce onaltı yaşındaki kızı yatırmış konağın ortasına. Babasının, anasının, kardeşlerinin gözleri önünde ırzına geçmiş. Hem gülüyor, hem ırzına geçiyormuş kızın. Babası, anası, kardeşleri elleriyle yüzlerini örtmüşler. Sonra kızı adamlarına terk etmiş. Onlar da kızın ırzına geçmeye başlamışlar. Memed ortanca kızı yatırmış sonra, onu da bir iyice kirletmiş. Sonra da büyük kızı... Büyük kız onu çok sevmiş, ben senden ayrılmam Memed, demiş. Memedin ardına düşmüş.

Memed, ağaya bu muamelelerden sonra, eğer paraları çıkarmazsan, seni de feci yaparım, demiş.

Zulüm, iki gözüm, nuru aynım, zulüm. Türk köylüsü zulüm makinası...

Adam, nesi var nesi yoksa çıkarmış, altın, gümüş, elmas... Hepsini aldıktan sonra, hoşça kal, demiş, yürümüş. Büyük kız da bu kafire sevdalanmış ya, düşmüş ardına. Dağa çıkmışlar, Memed bakmış ki arkasına, 6 kız, büyük kız, onlarla birlikte gelmiş. Sevdalı. Çevirmiş tüfeğini vuruvermiş.

Belasını bulacak o... Cumhuriyet Hükümetimiz Yunanın, koskoca Düveli Muazzamanm hakkından geldi ki, bir eşkıya parçasının gelemeye, iki gözüm sultanım! Az zamanda bekleyin. Zulüm makinaları...

Bir eve girmiş, bakmış ki, kimse yok evde, yalnız beşikte bir bebecik uyuyor. Meleklere güldü, gülümsüyor. Bu kafir ne yapıyor, hançerini çıkarıyor çocuğun başını kesiveriyor:

Olamaz, olamaz iki gözüm! Mersi, daha fazla anlatmayın. Facia... İnsan kalbi dayanamaz buna sultanım. Yürek paralanır. Ancak Türk köylüsünden sadır olur böyle zulümler. Efendimizden... Kati istihbarattır bu söylediklerim. Hilafım yok. Büyük bir köye girmiş on kişilik çetesiyle. Bütün köylüyü kadm erkek, çoluk çocuk, genç yaşlı, hasta sayrı, yatalak kötürüm, köyün orta yerindeki alana toplamış. Emir vermiş herkes evindeki sacayağını, saban demirini getirsin, diye. Herkes gitmiş evindeki sacayağını, saban demirini getirmiş. İnce Memed kafiri emir vermiş ki, köyde ne kadar odun varsa şu alana yığın, demiş. Onlar da yığmışlar. Yakın odunları demiş, onlar da yakmışlar. Odunlar yanmış köz olmuş. Büyük köz yığınının içine saban demirlerini, sacayaklarını atın, demiş. Onlar da atmış. Demirler kıpkırmızı kor gibi olunca, demirleri çıkarın, demiş, çıkarmışlar. Sacayaklarını boynunuza geçirin, saban demirlerinin de üstüne çıplak ayaklarınızla basın, demiş. Bir iki kişi tereddüt edecek olmuş, hemen oracıkta onları vuruvermiş, cesetlerini de yarı canlı yanan közlere attırmış. Bir cızırtı, bir yağ kokusu almış ortalığı. Bunu gören köylüler sacayaklarını boğazlarına derakap geçirmişler, çıplak ayaklarıyla da köze basmışlar. Bir cızırtı, bir yanık et kokusu almış köyü. Aradan haftalar geçti, köy hala yanık insan eti kokusuyla kokuyor.

İnanılmaz bu anlatılanlara iki gözüm sultanım. İnanılmaz. Fakat kati istihbaratımızdır efendim. Zulüm... Türk köylüsü zulüm makinasıdır. Velakin insanoğlu bu kasabada olup bitenlere inanamaz. Zulüm...

Kaymakam ve kasaba daha da azıttı. Elbirliğiyle İnce Memed üstüne aklın hayalin alamayacağı bir kara efsaneyi ördüler, kasabadan öbür kasabalara, Adanaya, Ankaraya kadar yaydılar. Yalnız kara, karanlık efsaneleri Çukurova, Anavarza köylüklerine işlemiyor, köylerin kapısına gelip orada kalıyordu. Kasabaya gelen köylüler İnce Memed üstüne çıkarılmış efsaneleri dinliyorlar, dinliyorlar, susuyor, hiç renk vermeden, "Acayip," diyorlar, içlerinden kasabalılarla alay ediyorlardı:

"Ödünü koparmış bizim delioğlan ırzı kırıkların," diyor, seviniyorlardı.

İnce Memed dedikleri de kim, nasıl bir adam? Adı İnce onun, zebella gibi, kaba, iri, domuz gibi, çirkin, patlak gözlü bir adam. Böyle çirkin adam ne şu dünyaya gelmiş, ne de gelir.

Bir kolları var İnce Memedin, dimdik durduğunda bile yerleri süpürüyor. Burnu tüm ağzını örtmüş. Gözlerine kan oturmuş. Çapaklı, çipil gözlü.

İnce Memedin görünüşü üstünde en çok Ali Safa Beyin karısı duruyordu. Gün doğuşundan gün batışına kadar kasabayı ev ev dolaşıyor, İnce Memedi çeşit çeşit, biçim biçim anlatıyordu.

Dehşet bir korku sinmişti, ışıksız, karanlık, çamur içinde, sokaklarından pislik akan, gübre kokan, yarı yıkık kasabanın üstüne. Bu kasaba ölü gibiydi. Bir dedikodu yuvası, bir cadıkazanıydı. Herkes, herkesin en gizlisini biliyor, herkes herkesin en küçük sürçmesini bağışlamıyordu. Her gün binlerce dedikodu yaratılıyordu. Dedikoduya kurban gitmeyen, dedikoduyla yöresini sindirmeye çalışmayan hiç kimse yoktu. Durgun, sıkıntılı kasabada herkes biribirinin gözünü oyuyor, kuyusunu kazıyordu.

Eşkıyalık olayları da olmasa kasabalılar sıkıntıdan patlayacaklar, biribirlerini kasabanın ortasında birikmiş gübreli, kokar göleklerde boğacaklardı. Şu eşkıyalar vurula vurula bitecek diye ödleri kopuyordu. İnanılmaz bir şehvetle konuşuyorlar, durmadan, durmadan konuşuyorlar, dedikodu yapıyor, her gün tepeden tırnağa kasabada kim varsa çekiştiriyorlar, korkuyla, şehvetle biribirlerine eşkıyaları anlatıyorlardı. Kasabanın erkekleri konuşma, dedikodu babında beterdiler ama, kadınları da bin beterdiler. Hiç mi hiç ağızları durmuyordu. Eşkıyacılık bahsinde erkeklerin başını Ali Safa, kadınlarınkini de Ali Safanın karısı çekiyordu. İnceAMemed için uydurduğu hikaye şöyleydi:

"Kocaman, zebella, yarma gibi dağlardan bir köylü çocuğu Beye gelmiş. Bey sormuş bu adam azmanına, çalışmaya mı geldin, demiş. O da yok, demiş, eşkıya olmaya geldim. Dağda her ağanın bir eşkıyası var, hükümetin bile eşkıyaları var, ben de senin eşkıyan olayım. Dediğinden çıkmam, kimi istersen öldürürüm, demiş. Safa Bey de demiş ki ona, vazgeç bu sevdalardan, güçlüsün kuvvetlisin, bak dağ gibisin, gel de bizim çiftlikte çalış. O, burun kıvırmış. İstersen sana eşkıya olurum, demiş, diretmiş. Bizim Bey de eşkıya istemem, demiş. Ben Cumhuriyeti kuran bir adamım, ona karşı eşkıya kullanamam. Kocaman köylü de, bir dev gibiymiş, çirkin mi çirkin, beli de kambur, Beyin yanından uzaklaşmış. İki gün sonra gene gelmiş Beye, pişman olacaksın Bey, demiş. Ben bir kurşun atarım ki, gökteki meteliği vururum. Herkesin dağda bir eşkıyası var, ben de senin

eşkıyan olayım. Sana kim karşı koyarsa hepsini öldürürüm. Elime bir tüfek ver, sal dağa da bak... Bizimki istememiş. Bir ay gelmiş gitmiş, bizimki gene istememiş. O da Safa Beye düşman olmuş, çekmiş gitmiş. İyi ki Safa Bey onu eşkıya olaraktan tutmamış. Onu eşkıya olaraktan tutan Abdi Ağanın sonu neye vardı, gördük. Oradan dağlara Abdi Ağaya gitmiş. Abdi Ağa saf bir adam. Peki demiş, ol benim eşkıyam ki, dağları muhkem, hem de sıkı dolaş. Hangi köylü benim aleyhimde konuşursa, onu vur öldür, demiş. Eline çok tüfek, o da yepyeni, çok kurşun vermiş. Abdi Ağa ona çok da para vermiş. Bu da dağa çıkmış. Dağda ünlenmiş. Ünlenince adı İnce Memed olmuş. İnce Memed olduktan sonra köylere gidiyor, kim Abdi Ağanın aleyhinde konuşmaz, onun karılarına sövmezse onu öldüreceğim, diyormuş. Köylüler de hep bir ağızdan Abdi Ağaya küfrediyorlarmış. Besle kargayı gözünü oysun. Onu gören köylüler ta uzaktan Abdi Ağaya sövüp öyle geçebiliyorlarmış yanından. Koynunda büyüt de yılanı, önce seni soktun. Onun korkusundan dağlarda köylüler selam yerine Abdi Ağaya sövüyorlarmış, biribirlerini gördüklerinde. Abdi Ağa buna haber göndermiş, etmesin eylemesin diye. O da kızmış, Abdi Ağanın evini basıp ateşe vermiş. İki karısı varmış, ikisini de bir odaya kapatmış, kocaman adam bir onun ırzına geçermiş, bir onun. Sabahlara kadar kocaman adam kadıncıkların ırzına geçmiş, yan yana yatırıp. Abdi Ağa bir fırsatını bulmuş bize geldi. Yaprak gibi titriyordu zavallı. Safa Bey onu bizim evde bir hafta sakladı. Bir gün duydum ki İnce Memed Ağayı arıyormuş. Aman, dedim, Bey sav şunu. Belki bizim evi de basar şu zebella. Bey, Abdi Ağaya karakolun yanındaki evi tuttu. Tuttu ama gene kurtaramadı Abdi Ağayı. Herkes biliyor, İnce Memed bir gece bastı onun evini. Her gözüne bir kurşun sıktı. Bizim Bey diyor ki, iyi ki İnce Memedi eşkıya diye tutmamışım. O bir medeniyet, insanlık düşmanı, diyor. Vayvay köyünü topraklarımdan bir çıkartayım, diyor Bey, hiçbir eşkıya kalmayacak dağda... Yağmur Ağayı bile, o hırsızı bile deliğe attıracağım."

Ali Safa Beyin tombul karısı hikayeyi türlü türlü anlatıyor, anlatırken pembe yanakları biraz daha kızarıyor, onun Abdi Ağayı Çukurovada köy köy nasıl kovaladığını, zavallı ihtiyarın can havliyle kendisini evden eve atışını göz yaşartıcı bir sesle ağlar gibi en ince ayrıntılarına kadar söylüyor, bazan da kendini tutamıyor, ağlıyordu. Sözünü de:

O da hak etti, diye bitiriyordu. "Senin neyine gerek öyle bir kocaman eşkıya tutmak, dev gibi. Kan içici. Bizim Bey dünyanın cesaretlisi, o bile

korkmuş da İnce Memedi eşkıyacılığına alamamış. Hak etti Abdi Ağa, hak etti. Kendi başını yedi, milletin de başını bu canavarla belaya soktu."

Acayip haberler geliyordu dağlardan kasabaya. Candarmalar her gün üç kez çembere alıyorlarmış onu, o da bir yılan gibi çemberden çıkıyormuş, kuş olup uçuyormuş. Onu gören candarmanın, insanların korkularından dudakları çatlıyormuş. Çatlıyor da onu görenin eli bir türlü tetiğe varamıyormuş. Bir gözleri varmış, baktığı adamı olduğu yere çiviliyormuş. Onu görenin korkudan ödü patlıyormuş. Fıkara candarmaların titremekten elleri tetiğe varamıyormuş ki...

Bir gece Kaymakama gelmiş, gırtlağına sarılmış, "Ben İnce Memedim," demiş, "benimle uğraşma, ben şu dağlarda, şu Çukurda ne kadar ağa, efendi varsa hepsinin kökünü kurutacağım," demiş. Kaymakam da onunla uğraşmayacağına yemin etmiş. Bunun için işte...

Anasını, karısı Hatçeyi, çocuğunu candarmaların eline geçmesin diye öldürmüş. Babasını da öldürmüş diyorlar ya, yalan. Babası daha önce ölmüş, bu İnce Memed öksüz büyümüş. Bir kardeşi varmış, o da diyar diyar kaçıyormuş. Onu yakalarsa, onu da öldürecekmiş.

Kaleboyuna oturmuş, o yoldan geçen kadınların ırzına geçiyor, erkeklerin sağ ellerini kesiyormuş.

Mustafa Kemal Paşaya haber yollamış, üstüme gelme, senin temizleyemediğin ağalan, hocaları ben temizleyeceğim. Derebeylerinin kellesini ben kesip kara vagonlara dolduracağım, sana yollayacağım, diye. Mustafa Kemal Paşa da ona dokunmuyormuş. "Sana dokunmak yok. Var yürüt hükmünü eski Çukurovada, ulu Toros dağlarında," diye ona ferman yollamış.

"Biz başımızın çaresine bakalım, kardeş. Başımızın çaresine.

Umuda kapılıyorlar, umutsuzluğa düşüyorlar, korkuyorlar, yürekleniyorlardı. Sıkıntıdan patlıyorlar, konuşuyorlar, olmadık hikayelere inanmaya can atıyorlardı.

Bir gün İnce Memed de bir çıplak atın sırtında kasabaya böyle, yağmurlu bir gün getirilirse... Nasıl davranacaklarını bilemiyorlardı. Sevinsinler mi, ağlasınlar mı?

Yağmur yağıyor, toprak buğulanıyor, bir akarsu Çukurovanm üstünden Akdenize doğru uçuyor, şimşekler çakıyor, ortalık selsele gidiyor, güneş açıyordu. Eşkıyaların mahzun, kimsesiz ölüleri candarma komutanlığının avlusunda ak mermer taşının yanında... Sırt sırta ıslanıyorlar.

Yağmur yağıyor, güneş açıyor.

32

Kaymakam gelip gittikten sonra hiçbir olay olmadı. Ali Safa Bey iki kez atla köyün içinden sağına soluna dikkatle bakarak, her gördüğü insana gözlerini dikerek gelip geçti. Kaymakamdan sonra köylülerin içine korku düştü. Korku azaldı, çoğaldı, taştı. Her gün Ali Safa Beyden bir olay beklediler, bir şey olmayınca bomboş kaldılar.

Bu arada İdris Bey, arkasında iki atlısıyla köye gelip Koca Osmanın evine indi. Koca Osmana hayranlığını, sevgilerini, saygılarını söyledi. Ali Safa Beyin karşısındaki davranışları hoşuna gidiyordu. Yürekliliğini övdü.

Biz,"" diyordu, ""Arif Saim Beyin karşısında dayanamadık, kendimizi sattık. İşte sonucunda da bu hale düştük. İşte böylece dağlara düştük."""

İçini çekiyordu. Genç, yakışıklı yüzü solmuş, gözleri çukura kaçmıştı.

Ama biz de bir şeyler yapacağız. Arif Saim Beye haberler gönderdim. Tarlalarıma dokunma, dedim. Şu yirmi dört yılı sen uydurdun, yüz elli bin liralık borç senedi gibi. Uydurduğun gibi kaldır, dedim. Bekliyorum. Sonra yapacağımı ben bilirim. Bunu her önüme gelene söyledim. Sonuna kadar ona bu haberi göndereceğim, eğer Arif Saim aklım başına almazsa, işte o zaman başka şeyler konuşacak... Kürt Ali Ağa diyor ki, Arif Saim Bey düşünüyor. Hem de çok ciddi düşünüyor. Düşünsün bakalım. Ben sabırlıyım. Siz de sabırlı olun.

İdris Beyin Koca Osmanın evine indiğini duyan köylüler eve koştular. Seyfali, Şefçe Kahya, Ferhat Hoca da geldi.

İdris Bey köylüleri görünce gözleri yaşardı. Dayanamadı konuştu:

Size gıpta ediyorum, dedi. "Ali Safa size büyük zulümler ediyor. Arif Saim Beyin bize ettiğinden daha çok. Bizimkiler, biz dayanamadık, birer birer ata tarlalarımızı Arif Saime sattık. Korktuk sattık. Benim gibi eşkıya olduk, sattık. Ahmaklık edip, sattık. İşte böyle dağlara düştük. Sizlere hayranım, dayatıyorsunuz. Bir ağaç ne kadar ulu, ne kadar güçlü, ne kadar sağlam olursa olsun, onu toprağından çıkaracak olursanız kurur. Bizi toprağımızdan çıkardılar, biz kuruyacağız. Size hayranım."

Köylüler de onun bu güzel konuşmasına, güzel, bir boğanın gözlerine benzeyen iri gözlerine, uzun, kamış parmaklarına hayran kaldılar. Ona çok

da acıdılar.

İdris Bey atına binip köyden ayrılırken içlerinden bir şeyler koptu, bir acı. İdris Beyin sonu yoktu. Bunu biliyorlardı. Üstelik de çoğu zaman, at üstünde, ovada geziyordu. Onu yakında keklik gibi avlayıverirlerdi.

İdris Bey onlardan ayrıldıktan az sonra geriye dönmüş, Koca Osmana:

Benimle köyün dışına kadar az yürü Osman Ağa, demiş, atından inip Koca Osmanın koluna girmiş, köyün dışına çıkınca: "Ben niçin bu köye geldim Osman Ağa, biliyor musun?" diye sormuştu. "İnce Memedin bu köye geldiğini, size indiğini bana söylediler. Onu görmeye geldim. Onunla görüşmek benim için de iyi olur, onun için de."

Koca Osman düşünmüş kalmıştı, ne söylese. İçinden, köylüler İnce Memedi buna duyurduklarına göre bu iyi bir insandır, güvenilecek bir insandır diye geçirdi. Ona her şeyi olduğu gibi anlatmalıydı öyleyse.

Bir ağacın dibine oturdular, Koca Osman olanı biteni bir bir İdris Beye söyledi.

İdris Bey onun elini öpüp ayrılırken:

Sen hiç merak etme Osman Ağa, ben onu sana bulacağım, dedi, atma bindi, ovaya sürdü.

İdris Bey gittikten hemen sonra köye candarmalar geldi. İdris Beyin az önce köyden çıktığını anlayınca durmadılar, ardınca gittiler.

İki gün sonra da Anavarza kalesinde candarmalarla İdris Beyin çarpıştığı duyuldu. Çarpışma çok uzun sürmüş, İdris Bey öyle yiğitçe, öyle gözünü daldan budaktan sakınmamacasına dövüşmüş ki, candarmaları bozmuş, dalöğlen de atına binmiş oradan uzaklaşmış gitmişti.

Yaz geldi, sarı sıcaklar çöktü. Akçasazm suları fokurdadı. Yüzlerce tozdireği göğe ağmış, ovada bir tuhaf devler gibi doludizgin dolaşmaya başladı. Leylekler, öteki göçmen kuşlar, balıkçıllar, ibibikler, üveyikler, binlerce türlü türlü kuş Akçasazm göğünü, bataklığını doldurdular. Yelken bulutları uzakta, güneyde Akdenizin üstünde yığın yığın kabardılar. Garbi yelleri esti. Dağlardan ovaya besili, iri yaban domuzları sürülerle indiler, uzun azı dişleriyle ovanın sıcak toprağını sürdüler. Çekirgeler büyüdü. Toprak, bitkiler, kuşlar, böcekler, her şey sonsuz bir berekette yavruladı. Anavarza toprağı daha da canlandı, kaynaştı, her şey iki üç misli çoğaldı. Örümcekler, örümcek ağları, arılar, arı petekleri birkaç misli çoğaldı, genişledi, büyüdü. Anavarza toprağı taze bir canlılar kaynaşmasının hızında, kıyametinde uğundu.

Bu yıl Vayvayın ekinleri gür, bol oldu. Buğdaylar insan boyunu geçti. Çok yerde ekinler ağır başaklarını götüremeyip yattı. Karpuzlar görülmedik bir irilikte olgunlaştı. Kavunlar sapsarı, iri, sıcakta ağır, ballı bir kokuda koktu. Kavun tarlalarının çok uzağından geçenler bile havaya, toprağa sinmiş ağır kavun kokusunu duydular. Uzun uzun bayıltıcı bir tatta havayı kokladılar. İri, beyaz yaz kelebekleri tıpkı kuşlar gibi göğün uzağında uçmaya başladılar. İri, parlak kara karıncalar tok, ağır buğday tanelerini, sıralanmışlar binbir güçlükle birkaçı birden ancak taşıyabiliyorlardı. Atlı karıncaların ancak yedi sekizi bir araya gelerek, nakışlı, sert kabuklu, binbir renkte, pırıltıda yanan bir böcek ölüsünü zorlukla taşıyabiliyorlardı. Örümcek ağlarına sıvama sinek yapışmıştı. Besili, şişmiş örümcekler, köşelerine çekilmişler, bu sonsuz bereketteki sofralarının başında sindirim uykularına yatmışlardı. Ve uyuyan örümceklerin önüne sinekler yağıyor, ağlar gün geçtikçe sinekten ağırlaşıyor, olgun meyveler gibi dallardan aşağılara sarkıyorlardı. Bazan ağlar o kadar ağırlaşıyorlardı ki, ortaları çöküp sarkıyor, delinip parçalanıyorlardı. Ağlan bereketten, ağırlıktan parçalanan örümcekler de hemen büyük bir gayretle, çabuklukla ağlarını yeniden geriyorlar, gerer germez de ağlarının kapkara sinekle sıvandığını görüyor, köşeciklerinde yeniden derin uykularına dalıyorlardı.

Petekleri de dallar taşıyamıyordu. Karaçalılıkta, Akçasaz büklüğünün toprağında yüzlerce petekli dal toprağa sarkmış çürüyordu. Peteklerde arılar milyonlarca, üst üste binip ipiltili kanatlarını sırtlarına yatırmışlar, tembel tembel bekleşiyorlardı.

Koca Osman yatmış, iri başakları toprağa sarkmış karakılçık, sert Çukurova buğdayını biçerken:

Hay maşallah, diye destesini havaya kaldırıyor, "böyle bereket... Harmanlar, ovalar bu yıl buğdayı alamayacak. Harmanlar, ovalar taşacak," diye bağırıyordu. Hay maşallah... Yaradana kurban olayım."

Koca Osman sevinçten taşıyor, sevincini her önüne gelene, kurda kuşa, yılana çıyana, insana aşılıyordu. Bütün Vayvay köyü de aşağı yukarı böyle bir sevinç sıcaklığında dönüyordu. Çok kişi sıtmalıydı, bataklıktan bulut bulut sivrisinek geliyor, geceleri kimse doğru dürüst uyuyamıyordu ama sevinçleri de gittikçe büyüyor, köy bir düğün havasına dönüşüyordu. Canlı, iştahlı, umutlu ekinleri biçip harman yapıyorlardı. Kötü günleri, zulümleri çoktan unutup gitmişlerdi. Çalınan atlarını, Kaymakamın kötü davranışını, Allahın gecesi köyün üstüne yağdırılan kurşunları unutup gitmişlerdi.

Döğeni atlarla sürerlerdi. Bu yıl döğeni neyle süreceklerdi, onu bile düşünmüyorlardı.

Ali Safa Beyi de bu yılki bereket sevinçten deli etmişti. Yalnız o verimli, doğurgan toprağa bakıyor, bakıyor, dişlerini gıcırdatıyor, yumruklarını sıkıyordu:

Ah, köpekler! diyordu. "Aaah, köpek köylüler! Göstereceğim size! Bekleyin!"

İdris Beyin verdiği haber doğruydu. İnce Memed gene dağlarda ortaya çıkmıştı. Artık her gün dağlardan ovaya İnce Memed üstüne haberler geliyor, bir anda da bu haberler Kozan köylüklerinden Ceyhana, Ceyhandan Osmaniye, Kadirli köylüklerine, oradan Bulanıkbahçeye yayılıyordu.

Vayvay köyünde tarladan tarlaya türküler atılıyordu. İnce Memed üstüne, ağalar, beyler, candarmalar üstüne. İnce Memed üstüne söylenen türküler hayran, sıcak... Ağalar, beyler, candarmalar üstüne söylenen türkülerse alaycı, meydan okuyan...

Türlü hikayeler de dağlardan ovaya iniyordu. Türlü türlü, akıl almaz hikayeler.

Bölük bölük candarmalar, yeri göğü almış köylüler düşmüşler Torosa, delik delik, taş taş İnce Memedi arıyorlar. Onu zorlukla bir yerde yakalayıp kuşatıyorlar. Memed bir insan duvarı ortasında umutsuz kalıyor. Ama her seferinde de bu duvarı yıkıp kurtuluyordu.

Bir sabah Memedin Tuvarasında, Savrungözünde, Babiklide, Kızılcadağda sarıldığf haberi geliyor, Anavarza köylükleri soluklarını tutup haberlerin sonuçlarını bekliyorlardı. Aşı ekmeği, uykuyu unutup bekliyorlardı. Gelecek haber Memedin zafer haberiydi ama, bundan hiç küşümleri yoktu ya, gene de gözlerine uyku girmiyordu.

Memedin kuşatıldığı haberlerini kim getiriyor, kim yayıyordu, sonra da kurtulduğu haberi o anda Çukurovaya nasıl ulaşıyordu, kimsenin bir şey bildiği yoktu. Her iki habere de aynı gönül tazeliğiyle sahip çıkıyorlardı.

Haberler, bir adamdan, bir yolcudan, bir çocuktan, kadından, bir yerlerden çıkıveriyordu. Hiç kimse de araştırmıyordu. Sorup araştırmak akıllarına bile gelmiyordu. Bir yerden bir haber gelsin de nereden, ne biçim gelirse gelsin. Kimse orasına karışmıyordu. Köyler İnce Memed haberinden yoksun kalmasın da, nasıl bir haber olursa olsun, onun orası kimseyi ilgilendirmiyordu.

Candarmalar arkasında Memed önde. Memed dağa yukarı kaçıyor. Candarmalar çok... İğne atsan candarmadan yere düşmez, öylesine çok. Bir de köylüler, gözü kör olası, ocağı sonesi, ahmak, eşşek köylüler... Siz ne istersiniz İnce Memedden behey ahmaklar, size ne yaptı İnce Memed, behey kafasız eşşekler, bre eşşek köylüler? Dağın yamacını talamışlar. Dört bir yandan dağın yöresini sarmışlar, kovalıyorlar Memedi. Memed de can havliyle kaçıyor. Kurtuluş yok. Memed dağın doruğuna kadar kaçacak. Oradan sonra uçacak değil ya... Arkasından Yüzbaşı Faruk gülerek bağırıyor, az kaldı İnce Memed, diyor, az kaldı İnce Memed. Dağın doruğuna az kaldı. Aşağıdan biz geliyoruz. Dağın doruğundan öte de yol yok. Seni yakalayacağım, boğazına ip bağlayacak, köy köy dolaştıracak, maymun gibi oynatacağım seni, diyor. Köylüler de, size ne zıkkımlar, size ne oluyor? Köylüler de gülüyorlar. Memed terliyor. Boyuna tökezliyor. Dağın doruğunda bir kayanın ardına sinmiş, ver ediyor kurşunu. Candarmalar aşağıda, Memed dorukta iki gün iki gece sürdü dövüş. Fıkara Memed üç gündür ağzma bir lokmacık bile koymamış. Çok acıkmış. Can telaşı, açlığı bile aklına gelmiyor. Memed candarmaları da vurmuyor. Köylülere de hiç kurşun sıkmıyor. Aaah, ah! O alçak köylülerin yüreklerinin başına saplasaydı, aaah! Alçak da namussuz köylülerin. Keski. Sonra Memedin kurşunları da bitti. Ne yapsın fıkara Memed bu kadar insana karşı, tek başına... Kurşunu yok, bir şey yok. Birden akıl etti, başladı taşlan yuvarlamaya tepeden aşağı. Başka çare var mı? Taş taşı yuvarladı... Taş taşı, taş taşı... Bir kıyamet koptu dağın doruğunda, yamaçlarında. Bir taş seli durmadan aktı, durmadan. Candarmalar, köylüler soluğu dağın eteğinde aldılar. Kaçar mısın kaçmaz mısın! Taş taşı yuvarladı, taş taşı... Candarmadan köylüden yaralanmayan kalmadı, oooh, alçak köylüler, oooh olsun. Yüreğim soğudu. Yerler gökler biribirine karıştı, gök gürler gibi patladı ortalık. Bütün bir gece dağdan aşağılara bir taş seli aktı durdu.

Memedle candarmalar çarpışıyorlarmış. Memed gene sıkışmış. Memed sonunda kuşatmayı yarmış çıkmış. Sabahtan az önceymiş, gün doğdu doğacak. Memed çok hızlı kaçarmış... Candarmalar da hemen izinde. Gün doğarken bir çiğirden ilerliyormuş. Bir de bakmış çok yaşlı bir kadın... Candarmalar dün eşeğini öldürmüşler. Kadın değirmenden geliyormuş, torunlarına un öğütmüş de... Eşek bir yana düşmüş, un çuvalı bir yana... Yaşlı kadın elleri koynunda ölü eşeğinin başında ığranıp durur.

"Adımı sorarsan adım Zeynep, köyümü sorarsan ta şu karşıki köyden olurum. Anasız babasız beş torunum var. Ondan bundan buğday topladım.

Komşunun da eşeğini aldım, değirmene gittim öğüttüm, değirmenden dönerken işte eşeğimi burada candarmalar vurdular. Neden vurdular, onu da bilmem. Köye nasıl giderim, komşuya ne söylerim? Halim yaman. Çocuklar da evde 'aç aç bekleşir. Nolursun eşkıyalar başı sen de beni vurup öldürme. Candarmalar eşeğimi vurdu, eşkıyası da beni öldürür. Öldürme beni oğlum."

Memed un çuvalını sırtına yüklenmiş.

Kalk ana, haydi gidelim, demiş. "Eşeğin sahibine ben parasını veririm," demiş.

Yaşlı kadın ikide birde Memedin eline yapışıyor, in misin cin misin, yoksa Hızır Aleyhisselam mısın, diyormuş. Memed yükün altında iki büklüm, bir de yürüyormuş. Bir de candarmalar yandan yönden kurşun sıkarak onu arıyorlarmış.

Yaşlı kadın candarmaların aradığı adamın, kurşun sıktığı adamın bu olduğunu anlamış. Bunu anlayınca da başlamış dövünmeye:

Bırak benim un çuvalımı. Kurban olayım yavrum eşkıya, bırak da kaç. Candarmalar şimdi gelirler de seni öldürüverirler, benim eşeğim gibi, diyormuş. "Çocuklara bir şey olmaz. Acından ölmezler... İyi eşkıyam, güzel yavrum, ölme benim yüzümden, kaç!" Yalvarıyormuş.

Memed aldırmamış. Un çuvalının altında iki büklüm, köye kadar varmış. Eşek sahibine de parasını vermiş. Dağ köylükleri onun İnce Memed olduğunu anlamışlar, yakalayıp hükümete teslim etmek istemişler. Memed de onların yüzüne tükürmüş:

"Tuu, yüzünüze köppekler," demiş. "Ne gördünüz hükümetten de beni ona teslim edeceksiniz? Tuu derim size! Tükürürüm yüzünüze," demiş, ağzına geleni söylemiş.

Onlar da pişman olmuşlar, utanmışlar. Memed de küsmüş onlara, bir lokmacıklarını bile yememiş.

Yumuşacık bir adammış, pamuk gibi. Uz konuşurmuş. Utangaçlığından başını kaldırıp da kimsenin yüzüne bakamaz, hep önündeymiş başı. Konuşurken kızlar gibi kızarırmış. Ötelerden, uzaktan bakınca dağ gibi olur, heybetlenirmiş. Gözlerinden ateş saçılırmış. Yanma varınca, eğer durgun bir zamanındaysa çocuklar gibi küçücük olurmuş. Öfkelendiğinde tüyleri dikilir diken gibi olurmuş. Saçları da diken gibi dikilirmiş. Öfkelendiğinde yakınında da olsan Memed kocaman olurmuş. Kederliymiş çoğu zaman. Çok sevinçli olduğu da olurmuş. Bir de ona kurşun geçmezmiş.

Muskalıymış, dualıymış, afsunluymuş. Bir de onu bıçak kesmez, ateş yakmaz, su boğmazmış. Abdi Ağayı öldürüp de köyüne vardığında köylüsünü çekmiş Dikenlidüzüne bir dağ gibi bir ateş yaktırmış çakırdikenlikte. Ateşin içine girip ortasına oturmuş. Bunu görenler, "İki gözümüz önümüze aksın ki bu gözlerle gördük," dediler.
Bir tek yerine kurşun işlermiş onun. O da açıksa, gözlerine... Eğer açıksa gözleri, gözlerine kurşun, bıçak, ateş işlermiş.
"Memedin gözlerine bir çare."
Hiçbir çaresi yok. Kurşun sıkarken gözlerini açmasa olur mu? Nişan aldığı yeri görür mü?
"Memedin gözlerine bir çare."
"Gözlük desen kırılır. Bir kurşunda tuz buz olur."
"Memedin gözlerine bir çare."
O zaman işte ona güç yetmez. Ordularla dövüşür, orduları bozar.
Memedin gözlerine bir çare.
Kalkar ayağa, orduların önünde açıkta, saklanmadan, onların şaşkınlıkları arasında dolaşarak, ordulara kurşun sıkar. Ona gelen kurşunlar sapır sapır, pamuk atıyorlarmış gibi yere dökülür.
Memedin gözlerine bir çare.
Bindiği atlara da kurşun geçmezmiş. Atların da yalnız gözlerine kurşun geçermiş. Memed al bir Arap atının üstünde orduların önünde at oynatıyor. Atın üstünde dimdik bir şıvgacık dal gibi. İnsan güzeli. Ordular ona hayran, paşalar, zabitanlar ona hayran, cinler periler, görünmezler, iyi kimseler ona hayran. Atının üstüne gün vurmuş... Doğan gün, açan çiçek, yağan yağmur ona hayran.
Memedin gözlerine bir çare.
Ana kuzularına kıyamaz Memed. Canına kastedenleri bile bağışlar.
Memedin gözlerine bir çare.
Atının üstünde, iri, güzel, al atının üstünde dağdan dağa uçar Memed.
Memedin gözlerine bir çare.
Saçları alnına düşer kıvrılır. Kara perçemi yalp yalp eder. İri gözleri Arap taylarının gözlerine benzer, kapkara, büyük, dumanlı, kederli...
Memedin gözlerine bir çare.
Her zaman üstünde bir şahin uçar. Yücesinde. Memed üstündeki şahini görür, sevinir. Bilir ki o şahin üstünde uçtukça ona hiçbir canlıdan zarar gelemez. Bir gün çok sıkışmış, kurşunları bitmiş, sarmış onu candarmalar. Yanında da arkadaşı Cabbar varmış. Cabbar tamam arkadaş, bizi

yakalayacaklar, teslim olalım, demiş. Memed başını kaldırmış bakmış. Bakmış ki ötede, uzakta, göğün ucunda şahini dönüyor. Geç arkama demiş Cabbara. Beni kendine siper et. Bize hiçbir şey olmaz. Kurtulmuş. Şahin onun üstünde döndükçe ona hiçbir şey olmaz. Onun tılsımı, üstünde kanat açmış dönen şahindir.

Aaah, Memedin gözlerine bir çare. Aaaah...

İşte Memed böyle bir Memeddir.

Çocuk uyuyordu. Daha yeni uyumuştu. Kasabadaki bütün ışıklar da sönmüştü. Öteki mahallede bir iki köpek ürüşüyor, bekçi düdüklerinin sesleri geliyordu. Memed altı aydan beri bu kasabadaydı. Şemsi Beyin iki katlı evinin altına sığınmıştı. Kimse farkına varmasın diye ona yemeğini, suyunu, öteki gereksinimlerini Şemsi Ağanın kız kardeşinin öksüz oğlu sekiz yaşındaki Mustafa götürüyordu. Memedin yanında Cabbar da vardı. Mustafa onlara hem yemeklerini götürüyor, hem de onlarla dostluk ediyor, dışarda olan bitenleri, duyduklarını, gördüklerini, onlara güzel güzel anlatıyordu. Bu üç insan biribirlerini çok sevmişlerdi.

Çocuk uyuyordu. Memed çocuğu uyandırdı:

"Sağlıcakla kal Mustafa," dedi.

Mustafa ona sarıldı.

Geri dönersem sana ne getireyim Mustafa, diye sordu Memed.

Mustafa gülüşeftali kırmızı Maraş ayakkabılarını hep düşünde görürdü. Mustafa hep yalınayak gezerdi. Çağdaşları hep bu ayakkabıdan giyerlerdi.

Dönersem sana ne getirmemi istiyorsun Mustafa?

Mustafa bu kadar uykulu, düş içinde olmasaydı Memedden bir şey istemezdi.

Düşünü söylercesine:

Memed Ağa, dedi, "bana Maraştan bir Maraş ayakkabısı al da getir. Gülüşeftali..." Uyudu.

Memed dağlara çıktı. Memed savaştı. Başına türlü işler geldi. Aç kaldı, susuz kaldı, hastalandı, kaçtı kovaladı ama Mustafanın ayakkabısını unutmadı. Ayakkabıyı kimseye ısmarlayıp getirtmedi de, gidip ulu Maraş bedesteninden Mustafanm ayakkabısını kendi elceğiziyle alacaktı. Ayakkabıyı almak için Berit dağından ta Maraşa gitti, alıp döndü ve bu ayakkabıyı aylarca bir kutsal emanet gibi yanında taşıdı.

"İşte Memed böyle bir Memeddir."

Sonra bir gün candarmalar onun ardına düştüler. Kırksuda sardılar onu. Tuvarasına kaçtı. Yanında Cabbar bir de Recep Çavuş derler, çok yaşlı bir

eşkıya vardı. Bir de Hızarcı katıldı onlara. Tuvarasında bir daha kuşatıldılar. İnce Memed çetesi, Çukurovaya aşağı, Akarca üstlerine sürdü indi.

Akarcada konakladıkları Duran Hasanın evinde Memed: "Ben bu gece kasabaya inip geri döneceğim," dedi, tutturdu.

Duran Hasan:

Değil eşkıya, yılan bedeni, kuş kanadıyla giremez kasabaya... Kasaba ağzına kadar candarmayla dolu. Dün seyyar candarma alayı kasabaya geldi, kasabanın içi dışı candarma dolu. Kuş uçurtmuyorlar. En küçük bir karartıya ateş ediyorlar.

"Bu gece kasabaya gideceğim."

Recep Çavuş:

Ulan sömelek, diye bağırdı. "Baksana adam ne diyor, dinlesene... Sende hiç akıl yok mu?"

"Kasabaya gideceğim."

"Dün gece kasabaya giren iki yolcuyu kurşunlamışlar. Bu candarmalar çok sert. Gelir gelmez de on altı kişilik Hacı Osman çetesini öldürüvermişler."

Recep Çavuş:

Ulan bu gece o kasabaya kimse giremez. Giren de sağ çıkmaz, diye gene bağırdı.

"Kasabaya gideceğim. Sağ çıkmasam da olur."

Daha çok uzun bir süre tartıştılar. Ama Memede laf dinletemediler. Giyindi kuşandı, o gece kasaba yolunu tuttu. Kasabaya girdi. Kasaba bir ölü sessizliğindeydi. Şemsi Ağanın evini karanlıkta buldu. Memed kasabanın bu ağır sessizliğinden dehşetli korktu. Mustafa uyuyordu, onu uyandırmaya kıyamadı, ayakkabıyı başucuna koydu, onu öptü, oradan ayrıldı.

İşte Memed böyle bir Memeddir.

Memed dönerken Akarcanın altında candarmalar onu karşıladılar. Çarpışma çok sert oldu. İşte Recep Çavuş burada yaralandı. Memede çok sövdü. Candarmalar onları Akarcadan kova kova Çukurovaya düşürdüler. Akçasaza saklandılar. Memed Akçasazda sıtmalandı. Recep Çavuş ona çok sövdü. Cabbar da sıtmalandı. Güneş altında, üşümekten ölerek toprakta belendi durdu. Recep Çavuşun boynundaki yara şişti şişti, koskocaman oldu. Recep Çavuş boynunu döndüremedi. Sıtmalandı. Akçasazm sıtmalı toprağında debelendi şişti, şişti. Ağzı gözü gözükmez oldu. Recep Çavuş dünyanın bütün ayakkabılarına, Mustafa çocuklarına, dünyanın bütün Memedlerine sövdü. Memed ona güldü. Recep Çavuş sonra öldü.

Akçasazm toprağına gömdüler Çavuşu. Memed, "Vay Çavuş," dedi, çok ağladı.

İşte Memed böyle bir Memed.

Ali Safa, İdris Beyi çağırdı:

Senden bir dileğim var, dedi. "İnce Memed gene çıkmış ortaya..."

İdris Bey:

Çıksın, dedi.

Ali Safa Bey:

"Demem o değil. O, dağlarda ortaya çıkınca, buradaki köylüler zil taktılar oynadılar. Onların güvenci de o... O, ortadan kalkmadan bize rahat yok. Ne sana, ne bana. Hiç kimseye. Açık söyleyeyim sana İdris Bey kardeşim, Abdi Ağanın tabiriyle o, eşeğin aklına karpuz kabuğu düşürüyor. Hiçbir şey değil bu İnce Memed, zavallı, biraz kan içici, zalim, korkak bir tip. Köylüler onu koruyor, onu saklıyor, onunla avunuyorlar. Onu Mustafa Kemal Paşanın karşısına bir kuvvet olaraktan dikiyorlar."

İnce Memed dağda göründüğünden bu yana Ali Safa Bey dışarı çıkamıyor. Çıksa da yanında altı tane silahlı muhafızıyla çıkıyor. Ödü, ödü kopuyor. Düşlerine giriyor İnce Memed korkusu, can telaşına düşmüş ne yapacağını bilemiyor, kıvranıp duruyor. Ankaraya, amanın yetişin İnce Memed dağlarda gözüktü, canımız, malımız tehlikede, amanın yetişin diye tel üstüne tel çekiyormuş. Bir tabur gönderin, olmaz olmaz, bir alay, olmaz olmaz, bir fırka, olmaz olmaz, bir, bir... Çok asker gönderin... Bütün Çukurovanm alçak köylüsü onun arkasında. Amanın elinizi çabuk tutun, yılanın başı küçükken ezilmeli. Bunlar bir ayağa kalkarsa karıncalar gibidir bunlar, başa çıkılmaz. Amanın ha amanın!

Evinin pencerelerine, kapılarına kum torbaları koydurmuş, kapısında sabahlara kadar silahlı nöbetçiler bekliyorlarmış. Gene de Ali Safa Beyin gözüne uyku girmiyor, sabahlara kadar can telaşında dört dönüyormuş.

Memedim, yiğidim, şahinim, aslanım.

Bu adam korkusundan kendisini asacak, diyorlar.

"Evet İdris Bey, bütün Çukurova ağaları, toprak sahipleri, köy, kasaba sahipleri toplandık, bir karara vardık, eğer sen İnce Memedi öldürürsen, biz de Arif Saim Beye toplanıp gideceğiz, senin haklarını ondan alacağız. Sen de bir Beysin, düşmez kalkmaz bir Allah, bakarsın senin köylülerini de baştan çıkarmış bu melun. Onun hakkından Çukurovada bir sen gelirsin. Eğer İnce Memedi öldürürsen bütün Çukurova ağaları, beyleri, hem de Hükümet sana minnettar kalacak. İsmet Paşa geçen gün bu yılanın başı

ezilmeli, demiş. İnce Memedi öldürdüğünü duyan İsmet Paşa sana ne yapmaz! Biz de destekleriz. Çok kötü, çok alçak bir adam. Onun için kasabada söylenenleri bir duysan... Onun yaptıklarını bir sana anlatsalar! İnsan olanın tüyleri diken diken olur."

Öldürme Memedi kafir İdris, sen de Memed gibisin. Kıyma ona!

İnce Memed senin için bir fırsat. Bu fırsatı da kaçırırsan, artık bundan sonra seni iflah etmez hükümet, İdris Bey.

Hele bir düşüneyim Safa Bey.

İnce Memedi öldürmek bir su içmek kadar kolay... Senin için.

Hele bir düşüneyim Safa Bey.

İnce Memedi öldürmek ne demek! İnce Memedi öldüren bir kahraman olur.

Hele bir düşüneyim Safa Bey.

Beyler karar verdiler, ya İnce Memedin kellesi, ya da... İdris Bey senin durumun da parlak değil. Kılıç ağzında yürüyorsun.

Hele bir düşüneyim Safa Bey.

İdris Bey düşündü taşındı, araştırdı, ölçtü biçti, anladı ki, ya İnce Memedin kellesi, ya kendinin kellesi... Eğer İnce Memedi öldürmezse şu ovada yaşayamazdı. Öldürürse, durumu eski durumundan da daha iyi olacaktı. Memed de saf bir oğlandı. Onu vurmak da o kadar zor değildi.

Düşündün mü İdris Bey?

Düşündüm.

Dağlara yolculuk ne zaman?

Bu gece.

Tuvarasının kızılca kayalıklarında iri kertenkeleler olur. Tuvarasının toprağı yanar döner mordur. Tuvarası derin koyaklardır. Derin, kıraç... Kırmızı keditaşağından başka çiçek açmaz koyaklarında. Her koyağının toprağının rengi başkadır. Yeşil, sarı, koyu yeşil, ince kırmızı çizgiler, parça parça maviler. Türkmenler bu toprakları boya edip kullanırlar. Nakışlı çekirgeleri olur Tuvarasının. Bir de Tuvarası, dağlar gibi olmaz, sıcak olur. Sarp, kırmızı kayalar yalımlanır. Keskin olur kayası. İri gözlü puhular, kırmızı renklidir burada, kayanın renginden ayırt edemezsin.

Memedle İdris Bey Tuvarasmda derin bir kayalar koyağında buluştular. Memedin arkasında, kayanın ardında üç arkadaşı bekliyordu. Eller tetikte. Memed, İdris Beyin ne için geldiğini çok iyi biliyordu. Onu öldürecek, kellesini götürüp Ali Safa Beyin konağına atacaktı.

El sıkışmadan karşı karşıya oturdular. Memed İdris Beyi çok sevdi. İçinden, ne yakışıklı adam dedi. Bir de çocuk kadar saf. Nasıl olmuş da bunca zaman eşkıyalık edebilmiş! Böyle saf adamlar dağda üç gün bile kalamaz, öldürülürler. Memed, İdris Beyin başına gelenleri en küçük ayrıntısına kadar biliyordu. Yüreği yanıyordu İdris Beye ama, kendisini öldürmeye gelen adamı bağışlamazdı, öldürecekti. Memedin kederli gözleri daha da kederlendi.

Konuşmaya başladılar. Memed ona kendisiyle niçin görüşmeye geldiğini soruyor, İdris Bey bir türlü bir şey uydurup söyleyemiyordu. Sonunda:

Buradan geçiyordum, şöyle bir İnce Memede uğrayayım dedim. Ne biçim bir yiğitmiş, ben de göreyim dedim, dedi.

Memed onun beceriksizliğine de, bu kadar saflığına da şaştı.

Dağ eşkıyalığı, ova eşkıyalığı üstüne konuştular. Konuşuyorlar, İdris Bey dinlemiyor, çok uzaklardan bir şeyler söylüyor, elinin titremesi boyuna artıyordu. Sonra dudaklarının kanı çekildi. Sonra da bütün yüzü bembeyaz oldu.

Gökteki şahin şimşek gibi yere iniyor, kayalıklara bir insan boyu kalınca da aynı hızla geriye, gökyüzüne dönüyordu. Bu işlemini durmadan yapıyor, gökle kayalık arasında kapkara iplikler dokuyordu. Şahinin böyle öfkeden delirdiği sıralar Memedin çok tehlikede olduğu sıralardır.

Memed de konuşmasını kesti. İdris Bey onun konuşmasını kestiğinin farkına bile varmadı. Sağ yanağı seğiriyordu. Kendinden geçmiş, eliyle koluyla bir şeyler yapıyordu. Alnı kırıştı. Ayağını hızla titretmeye başladı. Sağ ayağı uçuyordu. Memed bir süre bu karşısındaki titremeler, seyirmeler içindeki adamı seyretti. Sonucu bekliyordu. Birden adamın rahatladığını, titremelerinin durduğunu, yüzüne yavaş yavaş kan geldiğini gördü. Gökteki şahin de kanatlarını germiş, yönünü güneyden esen yele vermiş, durgun, gökte rahat salınıp uçuyor, küçücük kara gölgesi, belli belirsiz, kırmızı kayalıkların üstünde kayıyordu.

İdris Bey başını kaldırdı. Gözlerini Memede dikti uzun uzun baktı. Sonra birden ayağa kalktı, Memed de ayağa kalktı. İdris Bey hançerini belinden çekti, çeker çekmez de şahadet parmağını kanattı, sonra Memedin de elini aldı, kanattı. Memed gülümsedi. İdris Bey kestiği yerden çıkan Memedin kanını yaladı. Kendi kanamış parmağını da Memede uzattı. Memed de onun parmağına şöyle bir dilini dokundurdu.

İdris Bey coşkun bir çocuk saflığıyla Memedi kucakladı:

Ben seni öldürmeye gelmiştim, kardaş, dedi. "İşte şimdi de kardaş olduk."

Memed de:
Ben de beni öldürmeye geldiğini biliyordum. Ona göre de hazırlanmıştım. Sen beni öldürmeden ben seni öldürecektim. Bak, diye kayaların ardına işaret verdi.
Kayaların ardından üç kişi çıktı. Pırıl pırıl silahlıydı üçü de.
Nasıl İdris Bey kardaş, beğendin mi?
İdris Bey:
Beğendim, dedi. "İşte bunu çok beğendim. Yalnız sana şunu söyleyeyim ki, seni gören, seni tanıyan adam sana el kaldıramaz, sana kıyamaz. Ben seni bilmiyor, tanımıyordum. Halbuki sen beni tanıyordun. Sana insan olan insanın kıyamayacağmı bilmeliydim."
Memed elini uzattı, usuldan onun sağ elinin serçe parmağını tuttu, sıktı.
Gökteki şahin havada rahat süzülüyordu, sivri kanatlarını germiş, uzatmış. Bir bulutun üstüne yapıştırılmış gibi.
Tuvarası kayalıkları top top, mavi, dikenli, pembe, mine çiçekli kevenlerle donanmıştı, keditaşaklarından başka...
İdris Bey olanı biteni bir bir Memede anlattı. Memed de ona birtakım öğütler verdi. Onun ovada yaşayamayacağını, dağlara gelmesini söyledi.
İdris Bey ondan ayrılırken:
Şimdi gidiyorum, Çukurovada bir işim var, işimi görüp sana yakında gelirim kardaş. Kan kardaşım değil misin, seni bir daha ölünceye kadar bırakmam.
Memed ona av etlerinden Tuvarası pınarının başında güzel bir yemek yedirdi.
Ayrıldılar.
Memed onu bir daha hiç göremeyeceğini sanıyor, ömründe gördüğü bu en saf, en temiz, sert insana yürekten acıyor, içine koyu, ağır bir ağıt çöktükçe çöküyordu.
Gökteki süzülen şahin de kanadını düşürmüş, kara bir ağıt gibi İdris Beyin ardından gidiyor, onu uğurluyordu.

Yaz güzel geldi, verimli geldi. Sevinçli, umutlu haberler getirdi. Koca Osman yirmi yaş daha gençleşti. Ferhat Hoca açıldı. Çok iyi ekin biçerdi, bu yıl kendi ekininden başka komşularının da ekinini biçti. Olgun taneli başaklar kucağından kayıyor, harmanlara akıyordu. Sıtma kırıp geçiriyordu. Sıtmadan güneşte titreyen kadınlar, çocuklar, yaşlılar... Ama her şey bu yıl vız geliyordu. Torosun dağında bir ulu kaya... Bu yıl Çukurova, geçen yıllar

kadar sıcak da değildi. Bu yıl sıcak, yanan Çukurova bir başka olmuştu. Bu zulüm toprağı, bir başka don giymişti. Çukurova bayramlığını giymişti.

Gökyüzü bastırıyordu, yoğun bulutlar Çukurova toprağına bütün ağırlıklarıyla çökmüşlerdi. Yıldızsız, fisiltisiz, yapış yapış bir geceydi. Birden uzun, geceyi, bulutları yırtan uzun bir çığlık Anavarza ovasını kılıç gibi kesti. O anda ovaya bakanlar ovada yer yer durmadan ateşlerin patladığını, büyüyüp dağıldığını gördüler. Şimdi Vayvay köyünün tekmil harmanları yanıyor, köylüler ellerini bellerine vermişler, köyün kıyısındaki hendeğin uzayıp giden tümseğine sıralanmışlar, konuşmadan ovayı seyrediyorlardı. Vayvaym altından Akçasaza, Akçasazdan Karaçalılığa, Karaçalılıktan sel yatağına kadar Anavarza ovası yanıyordu. Harmanlar, firezler, dikili mısır sapları, kurumuş otlar yalım düşmüş yanıyordu. Yalımlar dolana dolana köyün altındaki hendeğe kadar geldi. İnce ince çığlıklar geliyordu tarlalardan. Böcekler, yılanlar, örümcekler, kuşlar, kaplumbağalar, çakallar, tilkiler, tekmil hayvanlar kaçışıyorlar, yanıyorlardı.

Köylüler ovada dolanan, büyüyen yangını sabaha kadar seyrettiler. Konuşmadılar, of demediler, düşünmediler, öylece durdular kaldılar, etlerini kesseydiniz hiçbirisinin bir damla kanı akmazdı.

Sabaha karşı bir de yel çıktı. Yalımları Anavarza kalesinin altına doğru sürdü götürdü.

Koca Osman ağrımış belini tuta tuta evine doğru yollandı:

"Olsun," diyordu. "Varsın elinden geleni ardına koymasın." '

Arkasından birkaç kişi ölü bir sesle, onunla alay ettiler:

"Koymasın," dediler. "Koymasın ya, bu kış ne yiyeceğiz?"

Gavurdağlarmın başı ağarıyor, karanlığa, kapkara yalım toprağına pul pul ışıklar dökülüyordu, tuhaf, dalgalanan, bir yanı solan, bir yanı kararan bir alacakaranlıkta.

33

Hamzanın sabah atımında çıkıp gelmesi, çakırdikenliğe ateş verenlerin üstüne at sürmesi, sonra hemen kardeşinin kanlarıyla evlenmesi köylülere önceleri oyun gibi geldi. Hamza, Abdi Ağanın kanlarıyla evlenirken düğün yaptı. Şölenli, büyük çağrılı düğün... Düğünde bütün coşkunluklarıyla Değirmenoluk köylüleri oyunlar oynayıp marifetlerini gösterdiler. Düğüne bir tek insan katılmadı, o da Hürü Ana. Hürü Ana kocasının öldürülmesini bir türlü unutamıyor, Hamzanın şölenine, düğününe katılan köylüleri de bağışlamıyordu.

Düğüne katılan, Hamzaya dostluk gösteren, onun hemen emrine giren köylüye bir iyice garaz bağlamıştı. Hiçbirisinin yüzüne bakmıyor, evlerinin önünden bile geçmiyordu. Köyde, ıssız bir çölde kalmış gibi, tek başına kalmıştı. İn cin yok, kimsiz kimsesiz. Geliyorlar, yalvarıyorlar, ona sokuluyorlar ama Hürü Ana ağzını sıkı sıkıya kapatmış açmıyordu. Köyün sabi çocuklarının, kuşunun, karıncasının bile yüzüne bakmıyordu. "Öldürsünler," diyordu. "İsterlerse alaca kanımı şu toprağa akıtsınlar, onların bu yaptıkları köpekliktir, itliktir. Öldürsünler beni. Onlar gibi alçakların yanında yaşamaktansa, varır Durmuş Alimin, İnce Memedimin, güzel Dönemin, Hatçemin yanına giderim."

Köylüler arada sırada onun yanından geçerken:

"Neden şikayet etmiyor ola, Durmuş Aliyi öldürenleri? Korkuyor mu acep? Ağamızın hışmından mı çekiniyor?" diye laf atıyorlardı.

Hürü Ana da:

Korkuyor, diye karşılık veriyor. "Korkmasın da ne yapsın, beş koca köy dolusu köpeği var Hamzanın, Kelce Hamzanın. Bir de ardında hükümeti var Hamzanın, yedi saray dolusu. Hükümet Hamzaya ne diyecek, eline sağlık Hamza diyecek. Ayıp değil mi yaşlısını öldürmüşsün? Adam elini bulaştırınca şu köylülerin akıllısını, yiğidini gencini öldürmeli... İki yüzünü, beş yüzünü öldürmeli. Köylü milleti öldürmekle tükenir mi, diyecek. Korkuyor, yaaa, korkuyor. Korkmasın da ne yapsın!"

Köylünün alaylı, umutsuz bakışı, İnce Memed üstüne söyledikleri iğneli sözler Hürü Ananın yüreğine ağılı bir hançer gibi saplanıyor, deli ediyordu onu. Bu sözler ona kocasının ölümünden de ağır geliyordu.

İnce Memed de geliyor. Geliyor ha geliyor.

Binmiş de Düldülün üstüne.

Hazreti Ali gibi geliyor.

Kızılgedikten de görülmüş.

Bıyığını vızlatmış geliyor.

Ağamızın toprağını fakir fıkaraya ne de güzel dağıtmış geliyor!

Bu sözleri duyan Hürü Ana bir gün, iki gün sabrediyor, içine atıyor, sonra da birden patlıyor, başlıyordu köyün içinde dolanarak bağırmaya.

Mavi, tertemiz dolaması rüzgarda uçuyor, başörtüsünün altından fırlamış pamuk aklığındaki saçları ak bir bulut gibi yüzünden aşağı dökülüyordu, kıvrım kıvrım. Bakır yanığı, kırış kırış yüzüne saçları yakışıyordu.

Gelecek, diyordu. "Beklerim, bekliyorum," diyordu. "Ben şu gözlerimi yummadan, üstümü kara topraklar örtmeden gelecek. Doru atlara binip, hem de Kızılcagedikten görünecek," diyordu. "Beklerim, Yusufu kuyudan çıkaran Mevla bir gün olur bize bakmaz mı dersin! Bir gün olup bizim üstümüze de bir gün doğmaz mı dersin?"

"Gelecek... İnce Memed gelecek. Bir gelecek ki, hem de güzel güzel gelecek... Doru atlara binmiş bir küren yiğit ilen gelecek. Gelecek, anasının, Hatçenin öcünü yerde koymadı, Durmuş Alinin de kanını yerde koymayacak. Şu sürüngen, solucan yapılı köylünün de yüzüne yüzüne tükürecek. Tu derim size, tükürürüm yüzünüze... Hamzanız da sizin, kaçacak delik arayacak... Hem de hükümetiniz... Memed nasıl gittiyse gene öyle gelecek. Hem de nasıl gittiyse gene öyle gidecek."

Köylülerse Hürü Anaya aldırmıyorlar, onu duymuyorlardı bile.

Eden bulur, diyorlardı. "Durmuş Ali etti de buldu. Yeter," diyorlardı. "Bunca yıl adamların toprağını ektik biçtik. Şimdi Hamza Ağamız, toprağın sahibi geldi, geri aldı topraklarını. Gene de Allah razı olsun, ambarlarımız

tahıl dolu, ineklerimiz çifte buzağılı, peteklerimizden ballar taşıyor, öküzlerimiz, atlarımız çifter çifter... Ağasız köy olur muymuş, başsız beyinsiz kaldık, biribirimize düştüydük. İyi ki geldi Hamza Ağa, azıcık daha gecikseydi biribirimizin gözünü oyacaktık, iyi ki tez günde ulaştı Hamza Ağa da dizginleri eline aldı."

Köylü hep böyle gidecek, Hamza böyle yumuşak, dost olacak sanıyordu. Çifter çifter öküzler, atlar, bal dolu petekler... Önce bir manga candarma geldi köye. Arkasından bir manga daha... Başlarında uzatmalı bir Çavuş. Çavuş ak saçlı, çok sert görünen birisiydi. İki üç gün köyde hiç kimseyle konuşmadan, dolaştı. Hamza Ağa ona her gün bir koyun kesiyor, kavurmalar, şişler, rakılar, mantarlar... Çavuşun keyfinden yanma yaklaşılmıyordu.

Çavuş bir sabah köylüleri huzuruna çağırdı, en başta da Topal Aliyi sorguya çekti:

"Siz," dedi, "Abdi Ağayı katleylemiş, bütün mallarına el koymuşsunuz. Topraklarına, buğdayına, arpasına, alacaklarına, evine, köylerine, her şeyine el koymuş, onun neyi var, neyi yoksa gasp etmişsiniz. Beş Dikenlidüzü köyünün beşi de hırsızlıktan ve de katillikten suçludurlar. Gel bakalım Topal Ağa, bu söylediklerim doğru mu?"

Bir iki adım öne çıkan Topal Ali:

Doğru, dedi.

Sonra köylülere dönen Çavuş:

Siz ne diyorsunuz?

Onlar da:

Doğru, dediler.

Öyleyse aldıklarınızı geri iade edeceksiniz. Türkiye Cumhuriyet Hükümetinde artık gasp devirleri kapanmıştır. Önce adamı öldürmek, yani büyük Ağa Abdi Beyi, sonra onun varlığını gasp etmek idamlık suçtur. Sizi şimdi çoluk çocuk, oğlan uşak götürüp de darağacına çekmiyorsam, o da Hamza Beyimizin insaniyetliğinden ötürüdür. Bir suç işlemişler bilmeden diyor, şimdilik üstlerine varmayalım. Şimdi ilkönce ne kadar büyük baş, hem de küçük baş hayvanınız varsa, iki gün içinde getirip bu kapıya koyacaksınız."

Bir iki kişi karşı çıkacak oldu:

Biz öldürmedik Abdi Ağayı, İnce Memed öldürdü, diye... Candarmalar hemen onları yakalayıp evin arka odasına çektiler, dövmeye başladılar. Hamza Ağa hemen arkalarından yetişip:

Yapmayın, dedi, "onlar cahildirler, akılları ermez. Ne kanun bilirler, ne de bir şey. Kanunun, kaçmış gitmiş İnce Memed yerine kendilerini mahkum edeceğini bilmezler. Bırakın onları, o aklı ermezleri."

Köylülere de döndü:

Ağayı öldürdükten sonra İnce Memed bu köye gelmedi mi, sizlere müjde getirmedi mi, getirdi. Siz de onun her dediğini yapmadınız mı, yaptınız. İşte işler böyle olunca, Hükümet nazarında İnce Memedin suçunu üstünüze almış oluyorsunuz, almadınız mı? Ama ben yetiştim, Hükümete dedim ki, onların bir suçu yok. Onlardan Ağam Abdinin hırsızladıkları mallan geri alacağım. Köylülerimin hepsini asarsanız, benim topraklarımda kim çalışır, dedim. Hükümet de bana hak verdi.

Köylüler dağıldılar. Şaşkınlık içindeydiler. Hamzaya bir hak veriyor, bir vermiyorlardı. Hamzanın adamları iki gün içinde köyde ne kadar hayvan varsa hepsini topladılar, Hamzanın evine getirdiler. Köyün bütün sığırları, beş köyün bütün hayvanları Hamzanın oldu. Bir anda köye, at, öküz, inek, koyun, keçi tüccarları doluştular. Hamza beş köyün malını bir uçtan tüccarlara köylülerin gözleri önünde satıyordu.

Sonra Hamzanın adamları, köylülerin boş bulunup saklayamadıkları tahılları taşıdılar. Hamzanın ambarları, kuyuları dolup taştı. Kasabadan katır kervanlarıyla tahıl tüccarları sökün etti.

Hamza başlamış durmuyordu. Köylülerin nesi var, nesi yoksa evine taşıtıyordu.

Köylüler bir türlü bu soyguna inanamıyorlar, onlara Hamzanın, Çavuşun bu yaptıkları oyunmuş gibi geliyordu.

Hamza köylülere toprağı sürecekleri öküzleri, tohumları vermişti yalnız. Çift sürme bitince Hamza Ağa öküzlerini de onların elinden geri alacaktı.

Ağam öldükten sonra çıkan ürünleri, bir tanesini bile Ağamın çocuklarına veremeden hepsini siz aldınız. Beş yıl da size bir tek tane vermeden ben alacağım ki hak yerini bulsun.

Köylüler:

Doğru, dediler, "hak yerini bulsun. Ölmüş Ağamıza çok haksızlık ettik."

Şaşkınlık kış gelip de kar yağıncaya, evlerdeki yiyeceklerin hepsi tükeninceye kadar sürdü. Yiyecekler bitince, bir gün Hamza Ağanın evinin kapısına doluşup boyun büktüler:

Biz ettik, sen etme, dediler. "Bize ne yaparsan yap yerden göğe hakkın var. Bizi bu kış aç koyma da ne yaparsan yap."

Hamza da parası olandan para aldı, olmayanlara, hoşuna gidenlere borç verdi. Hoşuna gitmeyenleri de kapıdan kovdu.

Köylüler bütün kış kapısında elpençe divan durup, boyun büktüler, ona yalvardılar. Köylülerin bu halleri Hamzayı derecesiz sevindirdi. Bütün kış böyle yalvartacaktı köylüleri, ne güzel!

Marta doğru köyde ölümler başladı. Çocuklar, yaşlılar birer birer ölüyorlardı. Köylüler bir deri bir kemik kalmışlar, cansızlıktan yürüyemiyorlardı bile. Köy köy oldu olalı böyle bir kış geçirmemişti. Uzatmalı Çavuş, Hamza Ağadan aldığı paralarla kasabada bir ev yaptırdı. Yoksullaştıkça köylüler siniyor, sindikçe köşelerine çekiliyorlar, konuşmuyorlardı. Belki de dünyanın en çok konuşan insanları Toros köylüklerindedir, kimsenin ağzını bıçaklar açmıyordu.

Onların kötü durumlarını duyan yakın köyler, onlara bir şeyler, bir yardım yapmaya çalışıyorlar, ötekiler aldırmıyorlardı bile. Kimsenin yüzü gülmüyordu. Herkes herkese küsmüştü.

Herkes taşa toprağa, ormana, ağaca, buluta, kuşa kurda küsmüştü.

Bahar her yıl onların imdadına zor yetişiyordu. Baharda yeşil otlara dalıp yoksulluklarını unutuyorlardı. Bu yıl da bahar onların imdatlarına yetişti. Hem de nasıl! Her yılkinden bin kere daha cana can katan... Küskünlükleri ne zaman bitti, ne zaman konuşmaya başladılar kimse bilmiyordu. Öyle bir konuşuyorlardı ki kimse kimseyi dinlemiyordu. Önüne gelen önüne gelene bir şeyler söyleyip geçiyordu. Konuşmaktan bıkmıyor, yorulmuyorlar, uykusuz geceler geçiriyorlar, konuşuyorlardı.

Bir ara bütün konuşmaları Memed üstüne çevrildi. Memed için neler neler söylemediler.

Çarpık Memed.

Kır ata da binmiş...

Kır atın üstünde de bir sinek gibi.

Yamuk Memed.

Ateş yakın köylüler. Ağanızı öldürdüm. Topraklar sizin!...

Kuruma bak kuruma!

Eşşek kafa, ahmak köylüler!

Çekin bakalım.

Ulan müstahak, müstahak ulan. Size müstahak... Düşer misiniz bir sarış boylu...

"Bir Karış boylu da sümüklü Memedin peşine!"

Bayram eder misiniz, Ağamız öldüğünde?

Hem de toy düğün...
Eden bulur.
"Etme bulursun, yatma ölürsün."
Ağamız bize ne yaptı, iyilikten başka?
Onun zamanında kimin burnu kanadı?
Sonra çıktı bir oğlan...
Adı da İnce Memed!
İnceye de kurban olsun!
Sana da bana da...
Sefil İbrahimin oğlu...
Öldürdü gitti gül yüzlümüzü.
İki gözümüzün ışığını...
Dünyanın yakışığını...
Ağamızı.
Abdi Ağamızı.
Ne yaptı bize de öldürttük fıkarayı? Bir karış boylu çocuğa...
İnce Memed...
Vay boyu devrilesi, vay ocağı sonesi!
Vay eli kanlı katil...
Vay gözleri çıkası...
Vay ölmeyip de sürünesi...
Yılın yılın sıtmalar tutası...
Vay yılancıklar çıkarası.
Ciğerleri çürüyüp de ağzından parça parça dökülesi.
Nasıl kıydın Ağamıza? Elin nasıl vardı fakir fıkaranın ekmeğine?
"Elin nasıl vardı da kıydın gül yüzlümüze?"
Öksüz koydun Dikenlinin beş köyünü...
Sende hiç din iman yok mu?
Hiç vicdan, merhamet... Hiç insanlık yok mu sende?
Karanlık geceye benzersin.
Ölmüş sıçana benzersin.
Yalın kılıca benzersin.
Kanlı.
Çaldın bölük bölük böldün sen bizi.
Ölümün soğuk yüzüne benzersin.
Zelzeleye benzersin.
Aç çocukların, açlığına benzersin.

Eciş de bücüş.
Cin çarpmışa benzersin.
Sürüngen solucana benzersin.
Ne dedin de kıydın Ağamıza?
Seher yeline benzerdi.
Sıcacık ekmeğimize...
Düğünümüze derneğimize...
Çağşaklı pınarların ak suyuna...
Adı güzel Muhammedin ak soyuna benzerdi.
Aaah, ağamız Abdi Ağa!
Ağaların ağası, yiğitlerin yiğidi!
Mezarına ışık yağası.
Nasıl kıydı sana bir...
Bir kanı ciğeri beş para etmezin birisi...
Yiğide kıyan kötüdür kötü...
Kabeye inen nura benzersin.

Birdenbire" yıllar sonra Abdi Ağa üstüne ağıtlar yakıldı, türküler çıktı. Sonra düşlere girmeye başladı Abdi Ağa. Yaşlıların, gençlerin, çocukların düşlerine girdi.

Dün gece düşümde gördüm. Gülüyordu Ağamız. Ben, beni öldüren Memedi bağışladım, diyordu. Benim yandığım sizin durumunuz. Mezarımda sizin kötü haliniz için gözyaşı döküyorum. Köylülerim, canlarım. Sizin de suçunuz var benim ölümümde... Böyle diyor, bir top ışık içinde eriyip yitiyordu.

Uzun bir süre herkes Abdi Ağa üstüne binbir düş anlattı. Sonra bir ata binmiş, dikişsiz bir ak libasa bürünmüş Abdi Ağa, uçarak köyün üstünde dolaşırken görüldü. Ayaydınhk gecelerde, karanlık gecelerde, gece yarıları, tanyerleri ışırken Abdi Ağa atının üstünde Alidağından bu yana süzülüp geliyordu. Bazı geliyor, kır atla evinin önündeki tümseğin üstünde duruyor, tan yerleri ışırken kır at Alidağma yukarı ağıp gidiyordu.

Kır atlı Abdi Ağayı köyde hemen hemen herkes gördü. Hürü Ana, Pancar Hösük, Hüseyincik, bir de Mustafa inat etmişler, bütün köyün gördüğü Ağayı bir türlü göremiyorlardı.

Ağamız onlara darılmış, küsmüş, onların gözüne gözükmüyor, diyorlardı. "Hürü gitse de türbeye bir horoz kesse Ağamızın ruhu için, belki o zaman onu da bağışlar Ağamız, onun da gözüne gözükür. Yoksa iflah etmez Hürüyü mübarek adam."

Sonra düşler de, kır atlı Abdi de, Memed de unutuldu. Köylü gittikçe yoksullaşıyor, Hamzanın baskısı gün geçtikçe artıyordu. Dikenlidüzü köylüleri artık onun elinin oyuncağıydı. Çalış, diyor, çalışıyorlar. Yat, kalk, otur, uyu diyor, bir dediğini iki etmiyorlardı. Küskün karanlıklarına da gittikçe gömülüyorlar, vurdumduymaz, hiçbir şeyle ilgilenmeden, gülmeden ağlamadan, öfkelenmeden, sevinmeden bir tuhaf havanın içinde yuvarlanıp gidiyorlardı. Umut ettikleri hiçbir şey yoktu. Umut edememenin boşluğundaydılar.

Bir gece Memedin köye geldiği haberi bir uçtan bir uca bütün köyü bir anda dolaştı. Hiçkimse aldırmadı, kimsenin tüyü bile kıpırdamadı. Memedin geldiğini yalnız ağızları söylüyor, kulakları duyuyordu. Bir uykuda, bir hoş düşteydiler.

Bir ara canlanır gibi oldular. İçlerinde sevince benzer, umuda benzer bir şeyler kıpırdadı söndü, kıpırdadı söndü. Sonra içlerindeki sevinç bir anda büyüdü. Ağız dolusu gülmeye başladılar. Köy bir süre gülüşmelerle çınladı. Köyde yıllardır duyulmadık bir gürültü patırtı başladı. Herkes gülüyor, konuşuyor, küfrediyor, ağlıyor, seviniyor, coşuyordu.

İkindiüstüydü ki görülmedik bir öfkeye kapıldılar. Değnekler, silahlar, eski kılıçlar, baltalar ortaya çıktı. Hürü Ananın evine saldırdılar. Memedi orada bulamayınca da Hürü Ananın ağılının kapısını, tek penceresini kırdılar. Memedlerin damı boş duruyordu, dama yüklendiler. Bir anda duvarı kapısı, damı ağaçlarıyla evi bir yığın haline getirdiler.

Sonra da öfkelerini alamadılar, taşlarla, sopalarla biribirlerine giriştiler. Kiminin kolu, kiminin bacağı, kiminin başı kırıldı. Kıyasıya bir dövüş oldu. Önüne gelen önüne gelene vuruyordu. Dost, arkadaş, ana kız, baba oğul, kimsenin gözü kimseyi görmüyordu.

Candarmalar, Hamza Ağa bir köşeye sinmişler, korkuyla köylünün kudurmuş öfkesine bakıyorlar, onlara yaklaşmaya bir türlü cesaret edemiyorlardı.

Dövüş gece yarısına kadar sürdü. Kırılmadık dökülmedik bir şey kalmadı köyde. Dayak yemedik, yaralanmadık da kimse kalmadı.

Gece yarısı dövüş nasıl bitti, bunu kimse bilemedi.

O gece yataklarına giren köylüler, yıllardır uyuyamadıklan rahat, deliksiz bir uykuyu uyudular.

34

İkindiüstü değirmeni Kara İbrahimin çeteleriyle candarmalar sardılar. Memede teslim ol diye bağırdılar, Memed bir kurşunla karşılık verdi. Memede güldüler. Bu sefer kötü yakalanmıştı, artık hiçbir kurtuluşu yoktu. Az sonra bu yakınlarda ne kadar köylü varsa gelecek, değirmeni saracaktı. Memed düşünüyor düşünüyor, bir çare bulamıyordu. Değirmene sağdan soldan yağmur gibi kurşun yağıyordu. Kara İbrahim ikide bir gür sesiyle bağırıyordu: "Boşuna kurşun yakma İnce Memed, değirmenden sağ çıkamazsın."

Memed hiç karşılık vermiyor, değirmenin penceresinin yanına sinmiş, duman çıkan yerleri o da kurşunluyordu. Değirmen toprak bir damdı, acaba üstünü delip içeriye yukardan ateş edebilirler miydi? Akıl ederlerse, buradan gerçekten de Memed sağ çıkamazdı.

Arka pencere, yan pencere, kapı arasında mekik dokuyordu. Bir ön pencereden beş on kurşun, bir arka pencereden, bir kapıdan... Bu dövüşü ne kadar sürdürebilirdi. Önce bir umutsuzluğa düştü. Sonra mütevekkil, kendi kendine güldü. "Kurtuluş yok," dedi birkaç kez. "Bize artık kurtuluş yok..."

Kulaksız İsmail değirmenin kuytusuna gitmiş, tam köşeye çökmüş oturmuş, sanki olandan bitenden hiç haberi yokmuş gibi, sessiz, telaşsız orada oturup duruyordu. Dizlerini göğsüne dayamış, iki koluyla da dizlerini kucaklamış, başını da dizinin üstüne koymuştu. Gözlerini kırpıştırıyordu.

Kara İbrahim bir ara kızdı:

Bombalayalım şu değirmeni, eğer kaçmazsa, taşların altında kalsın ölsün acemi deyyus, dedi. "Böyle eşkıyacılık mı yapılır, eşkıya dediğin eşkıya böyle de bir kafese sıkışır da kendi kendini öldürtür mü?"

Memed onun bu konuştuklarını duyuyordu. Hemen kurşunu kesti, bekledi. O kurşunu kesince nedense hemen ötekiler de kestiler.

Memed bu pencereden o pencereye mekik dokurken dışarıya da bakıyordu. Taşın arkasındaki Kara İbrahimi gördü. O da durmuş, dört bir yanı dinliyor, Memedin ne hazırladığını bulmaya çalışıyor, düşünüyordu. Çok esmer, avurdu avurduna geçmiş, dişsiz çenesi iyice içeriye göçmüş birisiydi. Yaşlanmıştı artık. Memed onu çok eskilerden, onun eşkıyalık yaptığı zamanlardan tanırdı. Kara İbrahim o zaman Torosun astığı astık, kestiği kestik en namlı eşkıyasıydı. Sonra bir afta düze inmiş, eşkıyalığı

bırakmıştı. Geçimini dağdaki ağalara düşman eşkıyaları avlamakla sağlıyordu.

Memed İbrahimi görünce yüreği hop etti. Bir yanlışlık olmasın diye düşündü. İyice baktı. İbrahim bir bombayı eline almış evirip çeviriyor, kuşkulu kuşkulu yanına yönüne bakınıyordu. Memed, bu adam beni hiçbir şey saymıyor, dedi. Yoksa bu kadar usta bir eşkıya böyle bir açıklıkta çarpışmaz, dedi. Belki de Kara İbrahim değildir. Sonra baktı baktı, sarkık bıyıklarıyla oydu. Bu aralarda sarkık bıyıklı adamlar azdı.

Memed tüfeğini doğrulttu, bu sıra ötekilerin de değirmene ateşleri başlamıştı, Kara İbrahim solundan sağına dönüp değirmene ateş etmek isterken tetiğe bastı. Kara İbrahim, gerilmiş yay üstündeymiş gibi havaya fırladı, düştü. Memed o anda birkaç kurşun daha yapıştırdı. Kara İbrahim korkunç, yeri göğü inleten bir bağırtıyla topraklan, kayaları çırmalamaya, otları, ağaçlan dişlemeye başladı sonra da, az bir süre sonra bir kayanın dibine birden yığılıverdi. Bir an bir sessizlik oldu. Memed birkaç çetenin, candarmaların kaçtığını gördü. Şimdi çıkıp kaçabilir miydi? Kaçamazdı. En korkak bir candarma, çete, onu kaçarken vurabilirdi. En iyisi değirmende kalıp ölümü beklemekti. Karanlık az sonra basacaktı. Basacaktı ama Kesme köyündeki Yüzbaşı Faruk, Asım Çavuş da değirmene karanlık kavuşmadan ulaşacaklardı.

Memed hem değirmende dönüp duruyor, hem de pencereden ikide birde Kara İbrahimin kayanın dibine kıvrılmış kalmış ölüsüne bir göz atmaktan kendisini alamıyordu. Az sonra kendisi de şuraya, şu örümcek ağlarıyla bezenmiş, şu isli değirmenin duvarının dibine tıpkı öyle yığılıverecek, her şey bitecekti. Birden aklına, "Abdi gitti, Hamza geldi, Abdi gitti, Hamza geldi," sözü düştü." İçinden ha bire bunu söylemeye başladı. Bunu gerçekten öğrenmek istiyordu. Neydi bu, ne demekti? Hep böyle mi gidecekti? Her şey boş muydu? Hiçbir çıkar yolu yok muydu? Bir ara elleri durdu, kurşun sıkmaz oldu. Öyle kalakaldı. Dalmış gitmişti. Ne acayip, o durulunca dışardakiler de değirmene kurşun sıkmayı kesiyorlardı. Kara İbrahimin ölüsüne bir göz attı. Üstüne gölge düşmüştü. Başı göğsündeydi, şöyle yana doğru savrulmuştu. Sarkık bıyıkları daha da sarkmıştı. Dudaklarının ucunda bir alaylı gülümseme var gibi geldi Memede. Çok terlemişti, teri usul usul soğuyordu. Az sonra bedenini soğuk bir su gibi bir şey sardı, onu üşütmeye başladı. Bedenini inceden de bir titreme aldı. Gözüne Kulaksız İsmail erişti. Yerinden hiç kımıldamamış, karanlık köşede bir baykuş gibi, gözleri yuvalarında hızla dönüyor, ışılıyor. Kulaksız İsmaile

gülesi geldi. Birden de şu değirmende sarılı olduğu, belki de az bir süre sonra öldürüleceği aklına düştü, üşüyen bedeninden şimşek gibi bir ürperti geçti. Ölmek istemiyordu. "Abdi gitti, Hamza geldi," diye mırıldandı, pencereye giderken dehşet bir gürültü geldi dışardan. At kişnemeleri kurşun seslerine, kurşun sesi gök gürültüsüne karıştı. Değirmenin altından akan suyun şarıltısı büyüdü. Memed dışarda bir kayanın altına sığınmaya çalışan bir karartıya ateş etti. Bu karartı da, kulakları sağır eden bir çığlıkla top gibi havaya fırladı. Karanlık kavuşuyordu. Gökler gürledi, şimşekler çaktı. Ortalık iyice karardı. Memed, Asım Çavuşun sesiyle birlikte bir de emir duydu:

Şu kapıya iki bomba sallayın!

Az sonra kapı, kapının duvarları gümbürtüyle çöktü. Orada kocaman bir yarık açıldı. Memed hemen orayı ateşe aldı ama, pencereler, abaranın üstündeki delik boşta kalmıştı.

Asım Çavuş:

"Sen akıllı adamsın Memed. Yüzbaşım senin ölmeni istemiyor. Yüzlerce kişiyle sardık değirmeni. Kurtuluşun yok. Gel teslim ol! Yüzbaşı senin canını bağışlatacak. Yüzbaşı her şeyi biliyor. Bombalarla değirmeni başına yıkacağız, diye bağırdı."

Artık karanlık basmıştı. Yağmur gittikçe artıyor, ortalığı sel sele veriyordu. Atlar durmadan, kaç at varsa yörede Memed kestiremiyordu, kişniyorlardı. Yağmurun altındaki candarmalardan inanılmaz bir kurşun seli akıyordu değirmenin çökmüş kapısına.

Asım Çavuş:

Suyu değirmenin üstüne çevirin, dedi bağırarak.

Böyle bir şey olamazdı. Memed, Çavuşun kendisini korkutmak için bağırdığını anladı. Karanlık olmasa Yüzbaşıyı vurabilirdi. Ya da Yüzbaşıyı bir tutsaklayabilse ona sorardı: Abdi gitti, Hamza geldi. Bu ne demektir? Koskocaman, üç yıldızlı bir yüzbaşıydı. Belki bilebilirdi. Elleri makina gibi işlemeye başladı. Tam bu sırada yıkık kapının çökmüş yerinin yan duvarına bir iki bomba daha atıldı. Duvarla birlikte toprak dam da çöktü. Tam bu sırada da bir el onun omuzunu tuttu, Memed hemen ayağa fırladı. Kulaksız İsmail kısık bir sesle: "Azıcık dur da beni dinle," dedi. Yüzünü hayal meyal seçiyordu. "Kel Eşkıya bundan üç ay önce silahını yüz elli mermiyle bana bıraktı da gitti. Bir hafta sonra gelir alırım, dedi, gelmedi. Şimdi ben o silahı ambardan almaya gidiyorum. Sen teslim olma. Sen teslim olmamalısın Memedim," dedi. "Sen teslim olursan hiç olmaz. Sen ölürsen de olmaz.

Şuraya sığın," diye bağırdı. "Eşşek herif, bir de eşkıya olacak! Karşındakiler de senin gibi eşşek olmasalardı bu değirmende seni çoktan avlarlardı."
Memedi kolundan tuttu, bir ağaç kemerin altına götürdü.
Şimdi istedikleri kadar bomba savursunlar itler, dedi.
Memed karanlığa kurşun sıkıyordu artık.
Asım Çavuş bir şeyler bağırıyor, konuşuyor, şakır şakır yağan yağmurdan, at kişnemelerinden, vızıldayan kurşun seslerinden hiçbir şey duyulmuyordu.
Kulaksız İsmail elindeki yepyeni Alaman filintasıyla geldi, tüfeğin ağzına kurşunu verdi, karanlığa iki el ateş etti:
Çir gibi tüfekmiş Kelin tüfeği de, dedi, Memedi gene kolundan tuttu. "Ben burada bu itlerle sabaha kadar dövüşürüm. Sen şuradan suya gir, korkma bir yere takılmazsm. Bırak kendini akıntıya... Korkma, suyu ben korurum, kimseyi yaklaştırmam. Suyla birlikte ak git. Sen git... Başka türlü kurtulamazsın. Sen gittikten sonra ben teslim olurum."
Kulaksız yağmurdaki candarmalarm üstüne kurşun döşeniyor, Memed değirmenin ortasında durmuş kalmış, düşünüyor, bazı da bir sevinç dalgası geliyor, tüm bedenini sarıyor, onu uçuruyordu. Bazı bir hüzün geliyor, sızı gibi, ağrı gibi bir hüzün, boğazına bir şeyler gelip tıkanıyordu.
Kulaksız:
Ne duruyorsun ulan sümüklü? diye bağırdı. "Duracak zaman mı? Yürü git."
Duymuyordu. Büyülenmiş, bu hengamenin ortasında kendinden geçmiş dikeliyordu. Kulaksız:
Ulan dikilme! Ulan git... Yavrum, oğlum, İnce Memedim, öyle dikilme orada, git! Korkma! diyordu. Bir yandan yağmura, karanlığa kurşun sıkıyor, bir yandan da Memede yalvarıyordu:
Gözünü sevdiğim oğlum, yavrum, Memedim, seni yağmur kurtardı. Şu yağmur olmasaydı çoktan bu değirmeni başımıza yıkmışlardı. Nolur git, Kulaksız İsmail sana kurbanlar olsun git! Seni yağmur kurtardı. Allanın bu nimetini tepme, git!
Dışarıyı, geceyi kurşunluyor, kurşunluyor, sonra geliyor:
Git kardaş, git! Seni yağmur kurtardı, git! Ben onları sabaha kadar burada tutarım, git! Senin ölmeyin sırası değil, git! Bir iyice düşündüm, derin fikirlere daldım, bu sıralar sen ölmemelisin, git! Yağmur yağdı da kurtuldun, git! diyor yalvarıyordu. Hemen koşuyor, iki üç tarak fişek daha sıkıyor, geri geliyor:

Git bre ahmak eşkıya, git! Bu ahmaklığından değil midir ki kastın kavurdun bizi, git! diye çıkışıyordu.

Baktı ki olmayacak, koluna yapıştı, onu çekmeye, değirmenin alt deliğine götürmeye çalıştı, yerinden kıpırdatamadı bile.

Vay ananı avradını herif, dedi. "Amma da zorluymuşsun."

Sonra da orada Memedin yanında durdu kaldı:

Ben ne yapayım, ben, diye söylenmeye başladı. "Gitmiyor işte. Eşşek olmuş, ahmak olmuş da gitmiyor işte. Göz göre göre de kendini öldürtecek. Ey Ümmeti Muhammet, böyle de bir eşek hiç dünyaya gelmiş mi? Sefil İbrahimin oğlundan da bu kadar adamlık olur işte!"

Tam bu sırada yıkık kapıdan giren bir demet kurşun yandaki duvara, ayaklarının az ilerisine yere yapıştı:

Al işte, al! Var da gitme! İkimizi de öldürecekler burada. Git yavrum, yazık sana, tabanlarıyın altını öpeyim öldürülme! Yağmur yağdı kurtuldun. Öldürülme, öldürülme. Memedim, elini ayağını öpeyim, öldürülme, git. Ulan anasını eşeğin tepelediği pezevenk deyyus, git, öldürülme!

Asım Çavuşun gene sesi duyuldu. Memed duymadı, Kulaksız da ne dediğini anlamadı.

Kulaksız kapının yıkılmış iri bir çinke taşının arkasına kendini atmasaydı gelen kurşunlar onu biçiyordu. Dışarda silahların ağzından çıkan ateşler, durmadan yer yer kayalıkları, yağmuru, ağaçları, suları, yıkık değirmeni yalımlıyor, aydınlatıyordu. Yağmur da yavaş yavaş diniyordu.

Kulaksız: "Ne yapayım, ne edeyim de şuradan göndereyim şunu? Bu oğlan çok çekti," diye düşünüyordu. "Ben de onu hiç iyi karşılamadım. Ayıp ettim oğlana, köylünün iğvasma kapıldım. Bir de doğrusu açlık aklımı başımdan almıştı."

Büyük, gökleri yırtan bir şimşek çaktı. Bir an ortalık gündüz gibi oldu, gün doğmuş gibi. Memed bir sarsıldı, düşecekti, kendini tuttu. Birden tüm bedenini bir ter bastı. Saçlarının ucu bile terledi. Bir anda da ter soğudu, kurudu, titremeye, üşümeye başladı. Dişleri biribirine vuruyordu.

Yavrum, Memedim, seni öldürmesinler. Bak yağmur kesiliyor. Yürü git!

Memed, Kulaksız İsmaile iki adım attı, onu kucakladı, hüzünlü, sıcak, ağıt söyler gibi bir sesle:

Sağ ol, var ol İsmail Emmi, sağlıcakla kal! Gene geleceğim, dedi. "Ben yarım saat içinde buradan uzaklaşırım. Sen fazla kurşun yakma. Hemen kes. Tüfeğini de sakla. Güzel bir tüfek. Sağlıcakla kal..."

Daha konuşamadı, deliğe doğru gitti, Kulaksız da arkasındaydı. Memed delikten suya süzülüverdi. Suya inerken hiç mi hiç bir ses, bir çıtırtı çıkarmamıştı.

Kulaksız karanlığa ver ediyordu kurşunu, keyifliydi. Memedin kurtuluşu onu ta derinden sevindirmişti. Bir sevinçle dolup dolup taşıyordu. Ver ediyordu kurşunu.

Kulaksız, ne olur ne olmaz, diye kurşunu sabaha kadar kesmedi. Yağmur dinmişti. Tanyerleri işiyordu. Karanlığa alaca gölgeler düşmüştü. Yüzbaşı Faruk elinde ne kadar silah varsa, hepsiyle değirmene saldırdı. Bombalar, kurşunlar yağdı değirmene. Bu, bir on dakika kadar sürdü. Değirmenden ses şada gelmiyordu. Beklediler, ses gelmedi. Uzun, sabırları taşıran bir bekleme oldu. Asım Çavuş değirmene bağırdı. Hiçbir karşılık alamadı. Memedin bir oyunundan korkuyorlardı. Var güçleriyle bir daha saldırdılar değirmene, kurşun, bomba yağdırdılar, değirmenin ön duvarını baştan ayağa yıktılar. Değirmenin bir yanı bir taş toprak yığını oldu, değirmenden çıfçıkmadı. Asım Çavuş konuştu, Yüzbaşı Faruk konuştu, taşta ses var, değirmenin içinden ses yok.

Asım Çavuş:

Vurduk, dedi. "Çok acıdım bu delikanlıya Yüzbaşım." Yanaklarından boynuna iki iri damla yaş süzüldü aktı. "Yazık!"

Yüzbaşı:

Bu kadar mı severdin onu? diye sordu.

"Bilmem."

Gene de sabırsızdılar. Günün doğmasını bekliyorlardı.

Gün doğdu. Asım Çavuş bağırdı. Ses gelmedi. Asım Çavuş ayağa kalktı. Bacakları titriyordu. Yürürken yalpalıyordu. Adımlarını korka korka, üzüntüyle attığı ta uzaktan belli oluyordu. Memedin ölüsünü görmeye dayanamayacaktı. Değirmenden ses kesildiğinden bu yana belki on beş yaş kocalmıştı. Yüreğinden kan gidiyordu. Ağı gibi bir hüzün çökmüştü yüreğinin başına. Değirmenin on adım ilerisinde durdu, "Memed" diye bir daha ona seslenmek istedi. Ağzını açamadı. Dişleri kenetlenmişti. Orada durmuş kalmıştı, bir adım atamıyordu ileri. Biliyordu, Memed yalnızdı. Kurşunlar kesildikten sonra da bir yere kaçabilmesinin mümkünü yoktu. Memed ölmese karşılık verirdi. Demek ki vurulmuştu. Asım Çavuş: "İnşallah yaralanmıştır," diye içinden geçirdi.

Arkadan Yüzbaşı:

Ne o, korkuyor musun Asım Çavuş? Memedin ölüsünden de korkuyoruz, öyle mi? diye sordu.
Asım Çavuş ona döndü, sonra değirmene girdi, yüzünde geniş bir kıvanç, bir gülümseme belirdi:
Vurulmuş Yüzbaşım, ölmüş, diye seslendi. Yüzbaşı koşarak geldi, "Ama Memed değil vurulan."
Kulaksız İsmail yere diz üstü çöküvermişti. Eli tetikteydi. Tüfeğin kundağı sağ göğsüne, namlusu da yere dayanmıştı. Kurşun Kulaksız İsmailin sol göğsünden girmiş, sırtından çıkmıştı. Kulaksız İsmailden çok az kan akmıştı. Az ilerisinde bir yığın boş kovan üst üste yığılmış duruyordu.

35

Anavarza at oynağı
Kana bulanmış gömleği
Kıyman aşiretler kıyman
Kör karının bir değneğf

Atı öldürdüğünden bu yana Adem çiftliğe bir daha gidemedi. Ali Safa Beyle karşılaştığında ona ne söyleyecekti? Karısını da çok özlemişti. Bazı geceler içine dayanılmaz bir sevgi, bir özlem düşüyor, gizliden çiftliğe gidip karısını görmek istiyor, bir türlü yapamıyordu. Yağız atı vurmadan köye nasıl varacak, karısının, Ağasının, insanların yüzüne nasıl bakacaktı? Bunca yılın attığı attık, vurduğu vurduk bir avcısı nasıl olur da Anavarza yazısının ortasında bir atı vuramazdı! Elalem böyle bir avcının, böyle bir,Ademin yüzüne tükürmez miydi? Sanki o bilmiyor muydu ki şimdi Adanadan Mersine, Tarsusa, Ceyhandan Kozana, Kadirliye, Osmaniyeden Dörtyola, Payasa, Gavurdağlarından Aladağa kadar tüm köyler, şehirler onu konuşuyor, Ali Safa Beyin avcılar başı Adem bir atı vuramadı, yazıklar olsun ona, demiyorlar mıydı? Bilmiyordu sanki... İnsanlar bir göz kesilmişler onu gözlüyorlardı. Böyle bir avcı koca bir ovada koşup yürüyen bir atı vuramasm! Olacak iş mi? Bu at afsunlu, bu ata kurşun geçmiyor, bu

atı kurşun tutmuyor, millet ne bilsin? Yağız ata attığın kurşun geriye dönüp senin altındaki kır atı vuruyor, millet ne bilsin? Ancak konuşuyorlar, arkandan gülüyorlar. Yüksek ağalar, beyler, Arif Saim Beyler, Ali Safa Beyi aralarına alıp hep Ademi soruyorlar, ondan bir karşılık bekliyorlardı. Ali Safa Bey ne karşılık versin, fıkara hık mık ediyor, bir şeycikler söyleyemiyor, yutkunuyor. Ne desin fıkara, bizim Adem gitti de gelmeyiverdi mi desin? Belki bir şeyler uyduruyordun Çok sıkılgan, yalan dolan beceremeyen bir adamdır. Bela olduk adamın başına.

Kendi kendisine kızgınlığı gittikçe de artıyordu. Ya yağız at bulunacak, ya da Adem işte böyle Anavarza ovasında sırtında bir filinta dolaşıp duracak.

Yağız at sırrolup gitmişti. Adem günlerdir onu aramadık yer koymamış, bir türlü bir yerde izine rastlayamamıştı. Adem ovanın ortasına, yakan günün alnında saatlarca dikiliyor, terliyor, kavruluyor, düşünüyordu. Sıcağın altında sabahlardan akşamlara kadar öylesine dikiliyor, oradan oraya gün altında öylesine seğirtiyordu ki, giyitleri göğünüyordu. Yer yarılmış yağız at yerin dibine girmişti. Acaba Urfaya, kendi vatanına mı gitti, diye düşünüyordu Adem. Kuş donuna, yılan, böcek, kelebek, tilki donuna girip Ademin burnunun dibinde mi dolaşıyordu? Kırlangıç donuna girip fırt fırt burnunun altından geçen o olmasın? Anavarza kayalıklarında durmadan dönüp duran, iri, tek kartal o olmasın?

Bir gece uyanmış bakmıştı ki, bir kocaman hayvan yüzünü yalıyor, domuza, kurda, köpeğe, sığıra, hiçbir hayvana benzemiyor. Apak, iri, bir attan da daha iri bir hayvan. Adem başucundaki tüfeğini kaptığı gibi Anavarza kayalıklarında soluğu almıştı. O acayip hayvan da bir süre arkasından gelmiş, sonra vazgeçmişti. O olmasın?

Ovada bir yangın patlamıştı. Yangın çıktığında Adem uyuyordu. Birden düşünde kendisini bir köz harmanının içinde buldu. Hemen sıçradı. Ne görsün, az daha, uyanmasaymış yanıyormuş. Yalımlar bir anda üstüne atıldı. Adem bir oraya koştu, bir bu yana. Her yönden yalımlar saldırıyordu. Bir yalım çemberinde kaldı. Yalım çemberinin içinde dört dönüyordu. Yalımlar ovayı bir uçtan bir uca yalayıp geliyordu. Adem yalım çemberinde kendinden geçmiş, dört bir yanı dinliyordu. Çığlıklar, hayvan, böcek sesleri dolduruyordu ovayı... Kuşlar, yılanlar, böcekler ötüşüyordu, karmakarış. Yalımların örttüğü toprağın sırtı kabarıyor, yanıyor, inliyordu.

Birden bir bulut gibi yağız at, bir gölge gibi önüne indi. Önündeki gölgeler çoğaldı, bin türlü biçimde gölgelendi yangın yeri. Gölgeler

genişliyor, uzuyor, kısalıyor, yağız atın yöresinde oynuyorlardı. Yağız at da hiç yerinden kıpırdamadan genişliyor, uzuyor, irileşiyor, inceliyordu.

Bir yalım dalgası geldi. Ademin üstünden geçti. Adem kendisini o anda az "ötedeki bataklığa atmasaydı yanıp kül olacaktı. Adem bataklığın içinde, yanında yalımlardan kaçıp bataklığı doldurmuş, inleyen, öten, bağıran, yüzen, çırpınan binlerce hayvanın ortasında sabaha kadar dolandı durdu. Göbeğine kadar batağa batmıştı gün ışığında.

Adem her şeyi unutur da ömründe bu yangın gecesini unutamaz.

Bütün Anavarza kalesinin kayalıklarını delik delik aramıştı. Bütün Akçasazı köşe bucak, sazlık büklük, ormanlık, batak, düzlük bir bir taramış, yağiz atla günlerdir karşılaşmamıştı. Bir an umudu kesiliyor, utancından yerin dibine geçiyor, Anavarza yazısına, güneşin alnına gene dikiliyor, atın nerede olabileceğini düşünüp duruyordu.

Öğleden bu yana bir sel yatağının içinde dikilmiş kalmıştı. Nerede olabilirdi şu yağız? Eğer ovada olmuş olsaydı, insan ona bir kez olsun rastgelmez miydi? Ulan gideyim, diye düşünüyordu, başımı alayım da gideyim. Karısı da batsın, Ali Safa Beyi de, avcı başılığı da... Başımı alayım şu Yüreğir toprağına gideyim, bir ağanın seyisi olayım. Eskiden benden daha iyi attan anlayan, ata bakan kimse yoktu. Seyis olmam belki de... Bu mendebur yağız yüzünden...

Tozlu yoldan arkalarında birer ince bacaklı, güzel gözlü tayla iri iki doru kısrak geçiyordu. Geniş, besili sağrıları güneşte parlıyordu. Taylar ağır ağır tozlu yolda ilerleyen kısrakların yöresinde koşuyorlar, sıçrıyorlar, dönüyorlar, analarıyla oynuyorlardı.

Bu sıcakta, şu yağız at, şimdi serin bir kuytuluktadır. Canını çok sever o. Bir de ayağının dibinde soğuk, buz gibi, dibi çakıltaşlı, güneşli akar bir su, ya da bir çaykara olmalı. Nerede olabilir? Adem bütün kuytulukları gözünün önünden geçiriyor, birisine karar veremiyordu.

Kaçıp gitmeli. Gitmeli ama, her şeyi bırakmalı ama... Her şeyi, karısını, Ali Safa Beyi, yurdunu yuvasını, Anavarza ovasını, bu ova olmazsa, başka yerde yaşayamam gibi gelirdi ona, her şeyi, her şeyi bırakıp gidiyor, başını alıp gidiyor, Ceyhanbekirlideki sala biniyor, öteki yana geçiyor, sonra gerisin geri Anavarza ovasına dönüyordu. Bir şey onu ayaklarından, ta yüreğinin kökünden tutmuş geriye çekiyordu.

Uzun bir süre bu vazgeçemediği şeyin ne olduğunu anlayamadı. Bir gün, gene böyle dikilmiş, sıcağın alnında şakır şakır terler, yağız atın yerini düşünürken, aklına tıp etti. Yağız attan vazgeçemiyordu. Her şeyi bırakıp

gidiyor, ele geçiremediği bu yağız atı böyle, Anavarza yazısında koyup gidemiyordu. İçindeki bu duyguyu önceleri anlamadı. Bırakıp giderim ulan, diye bağırdı. Bu at benim anam babam, kolum bacağım, gözüm mü? Bırakıp giderim ulan.

Ceyhan ırmağının salma bindi öte geceye geçti, gidemedi, geriye döndü. İki günde bir Ceyhan ırmağının salına binip öteye geçiyor, sonra geri dönüyordu.

Yatmaya kaya gölgesi eğer şahmeran olmasa, sevmeye güzel kısası eğer fitnekar olmasa. Atlar şahmerandan korkmazlar ki...

Kim demiş korkmazlar diye! Anavarza kayalıklarının dibinden bir yel parladı, bir toz direği dikildi, sonunda da hemen söndü.

Çok sıcak var. Bu sıcakta kaya gölgesinde mi olur yağız at, kayalıklarda mı?

Kayalar sıcaktı, yanıyor tütüyordu. Kurumuş kekik kokuyor, her bir yan. Kaya kovukları, bodur ağaçlar, çiriş çiçeklerinin kurumuşları, sümüklüböcekler kekik kokuyordu. Her şey kurumuştu. En küçük bir can, bir yeşil yoktu kayalarda. Mor, boz, açık mavi, kırmızı, sarıca kayalar çatlıyordu. Adem bir kayanın dibindeki toprakta bir at izi gördü. İzi sürdü. İlerdeki mağaraya gidiyordu. Umudu yoktu ama, gene de sevindi. İçine bir de korku düştü. Elleri titredi. Ayaklarını kayalıklar yemiş bitirmişti. Kayalar yanıyordu. Üstüne basamazsın. İnsanın ciğerine işler. Adem dişlerini sıkıyordu. Gözlerine ter dolmuş, gözleri yanıyordu. İz onu aldı mağaranın kapısına götürdü. Kaya aralarında keskin dikenler bitmişti. İğne gibi. Mağaraya gelirlerken sağa sola akan boz, ağılı kaya yılanları gördü. Kovuğun kapısında ince, kahverengi yarı tozlanmış toprağın üstünde kuş ayaklarının izleri üst üsteydi. Büyüklü küçüklü bir sürü ayak izi. Kuş izlerinin yanında yöresinde de çakal, tilki izleri... Tam orta yerde de bir atın ayak izleri. At, ayaklarmdaki nalın üçünü atmıştı.

Adem izlerin üstüne basıp kovuğun kapısına geldi. Kovuğun ağzının yöresinde sakızlık ağaçları bitmişti. Kovuğun içindeki at gölgesi yoğunlaştı, belirlendi, sonra usul usul silindi.

Adem oraya, bir taşın üstüne oturdu, tüfeğinin ağzına kurşun verdi. Mekanizma sakırdadı. Adem kovuğun dibine doğru beş el ateş ettikten sonra tüfeğini bir daha doldurdu. Kovuktan dışarıya üç tavşan atladı, yokuştan aşağı indiler, gözden ıradılar. İzlerin üstüne ağır ağır akarak bir yılan geldi, başını kaldırdı, yöresine baktı. Adem onun başını nişan aldı, yılanın başı darmadağın oldu. Bütün Anavarza kayalıkları kurşun sesinden

bir kalktı, bir indi. Alacakaranlıkla birlikte bir serinlik de usulcana iniyordu. Garbi yeli çıkmış, sıcak kekik, kurumuş ot, yanmış toprak, kaya kokularını dört bir yana saçıyordu, ağır.

Boz bir bulut gibi yağız at çıktı kovuktan. Kovuğun ağzından genişledi, uzadı, Ademin üstünden geçti, Ademin eli daha tetiğe varmadan at dağıldı, inceldi, ortadan silindi. Adem onun arkasından beş el daha ateş etti aşağılara... Kayalıklar yankılandı. Kurşun seslerini kayalıklar kayalıklara iletti. Adem bir süre yankılanmaları dinledi. Esen garbi yeli hızlanmış, kayaları boş küpler gibi öttürüyordu.

Ademin yüreğindeki korku azalıyordu. Çok da acıkmıştı. Şimdi buradan Seferin evine gitmeliydi. Ondan da utanıyor, yerin dibine geçiyordu. Geceleri gidip de yorgun insanları uykudan uyandırıp, yemek yaptırmak var mı? Arkadaşın değil, babanın evi olsun...

Aaah, dedi, "Aaaah, yağız at, seninle kozumu pay edemeden gideceğim. Gideceğim yağız at, gideceğim. Beni ele aleme, dosta düşmana beş paralık ettin yağız at! Cinsen de, periysen de, insansan, atsan da yıktın beni. Ulan alacağın olsun."

Bas bas bağırıyordu da ancak içindeki onulmaz korkuyu atabiliyordu. O da bir anlık... Sonra atın korkusu geliyor, gene yüreğinin başına çörekleniyordu. Elini ayağını kesen, onu çont eden bir korku.

Ulan gideceğim, diyor, kayalıklardan aşağı bir adım atıyor, duruyor, sonra da: "Ulan gitmeyeceğim, seni öldüreceğim," diyor, kayalıklara bağırıyor, sesinin gürleşen yankılarını dinliyordu.

"Ulan gideceğim, Anavarza kayalıkları sana kalsın. Anavarza, Akçasaz sana kalsın. Ulan, hepsi senin olsun. Beni yurdumdan yuvamdan ettin. Evimden barkımdan, Ağamdan ettin. Ekmeğimden aşımdan, dostumdan düşmanımdan ettin. Kuşlarımdan, arılarımdan ettin. Gideceğim, gideceğim ulan... Aaaah, sana belanı bulduramadım. Var gönen sonuna kadar. Yendin, bitirdin beni. Yere gelmemiş sırtımı sen yere getirdin. Ver elini Yüreğir toprağı..."

Yenilgiyi kabul ediyor, kayalıklardan yönünü güneye dönüyor, ipiltiye boğulmuş ova gözlerini kamaştırıyor, yakıyordu.

Sonra birden dönüyor, coşuyor, meydan okuyor, daha gür bir sesle kayalıklara bağırıyor, sesinin yankıları büyüyor, yankılanıyor, onu yüreklendiriyordu:

Ulan gitmeyeceğim!

Kayadan kayaya çarpa çarpa biten sesini dinliyor, sonra gene:

Ulan gitmeyeceğim! diye bağırıyordu.
Bu oyunu, sesi kısılıncaya kadar sürdürüyordu. Sonra da durmadan usul usul mırıldanıyordu kendi kendine.
Ulan gitmeyeceğim. Ulan ya sen beni öldüreceksin, ya ben seni. Birimizden birimiz, birimizden birimiz... Ulan sen bir peri, cin değil, bir görünmez kimse değil, bir beni hayvan olsaydın, ya da bir beni adem... Birimizden, birimizden birimiz...

Gün gölgesini batıya doğru uzatıyor. İncecik kambur, yırtık pırtık bir gölge. Adem kendi gölgesini bırakmıyor. Sabahın pusu usuldan buğulanıyor, gün kızdırdıkça da ortadan çekiliyor. Kuşluk vakti Anavarzanm yanmış, kapkara kesilmiş ovası, Anavarza kayalıkları ipileşiyor, göz kamaştırıyor. Güneş buğulanıyor, Anavarza kayalıklarından iplik iplik tütüyor.
Adem, ulan, diyor içinden, her yerde ot kurudu. Bir tek Akçasazın ortasındaki çimenlik düzü var. Taze, yemyeşil otlarıyla. At orada olamaz mı? Çimenlik düzü aklına gelince sevindi. Anavarzada, Akçasazda atın bulunabileceği, atı aradığı her belirli yere bir ad takmıştı.
Bir sıcak batak suyunu geçti. Altı kumdu. Su dizkapaklarına kadar geliyor, bacaklarını yakıyordu. Kaynamış su gibi. Mandalar yatmış kaynamış suya, hiç kıpırdamıyorlardı. Sıcak suyu geçti. Mor çiçekler açmış, üstü kurumuş, bastıkça kırağı gibi çatır çatır kırılan bir toprağa geldi. Toprak kırıldıkça ayakları cıvık bir çamura gömülüyordu. Kurumuş toprağa yapışmış mor çiçekler silme, karşıdaki kapkara kesilmiş berdiliğe kadar uzanıyordu. Berdiliğe vardı. Bu berdilik tehlikeliydi. Berdi köklerinin arasında su yeşildi. Suyun yüzü yeşil yosundan kaymak bağlamıştı. Kaymağın üstünde renk renk kuş tüyleri uzun kısa, irili ufaklı yüzüyordu. Adem her zaman bu sudan korkmuştu. Derin kuyular vardı içinde. İnsanı çeker götürürdü. Onun için Adem bu suyun içinde yürürken hep berdi köklerine tutunurdu. Berdiliği zor bela öğleye kadar geçebildi. Akçasazın Gökbitiren büküne girdi. Bu adı bu büke Adem mi takmıştı, yoksa eskiden beri buraya Gökbitiren bükü mü derlerdi, bilemiyordu. Gerçekten göğe yukarı bakınca gök gözükmüyordu. Büklüğün içi büyük kaplumbağalar, yılanlar, tilkiler, domuzlar, türlü kuşlarla doluydu. Her dalda, sarmaşıkta bir yuva vardı. Her bir büyük arı peteğinin yanında bir yuva. Burasını da geçti. İkindi olmuştu. Ulu bir çınar ağacına vardı. Ağacın tam tepesinde kocaman bir leylek yuvası vardı. Öteki dallar da büyüklü küçüklü yüzlerce yuvayla

bezeliydi. Yuvalardaki yavrular, başlarını dışarı uzatmışlar, büyük sarı ağızlarıyla her daldan budaktan binlerce kıyameti koparıyorlardı. Adem çınara belini verip orada azıcık yornuğunu aldı. Belindeki azık çıkınında göçmen köyünden aldığı kocaman somununa daha dokunmamıştı. Bataklıkta incirler vardı. Bir incir ağacı bulup, sapsarı kesilmiş iri, ballı incirleri ekmeğine katık edecekti. Yuvalardaki civcivler o kadar fazla ses çıkarıyorlardı ki, Ademde baş beyin kalmadı. Gülümseyerek dallara baktı, yüzlerce baş, kocaman açılmış sapsarı ağızlarla basıyorlardı şamatayı.

Vay ocağınız bata vay, bu ne biçim bağırma! Yeri göğü biribirine katıyorsunuz, dedi Adem.

Çimenlik düzüne yaklaştıkça sabrı tükeniyor, yüreği tatlı bir heyecanla çarpıyordu. Birkaç kere bu çınarı görmüş ama ad koymayı akıl etmemişti. Bu çınarın adını da, "Kuşluk Tarlası" koydu. Burada da kuş bitiyor, diyordu kendi kendine. Burası da Kuşluk Tarlası. Ekin gibi kuş yavrusu bitmiş, kocaman sarı ağızlı. Kuşların açılmış gülünç ağızlan onu ta içten güldürüyordu.

Karanlık çukuru geçti. Bir kuytu gibi, kapkara yosun bağlamış küçük bir göldü. Bir seferinde atın kapkara büyük hayalini bu kara suda görmüştü. Su kara, at kara... Biribirlerine karışıp gitmişti. Adem de suyun ortasına ortasına, ürpererek kurşunları sallamıştı. Öyle kalın, yarı çamur bir suydu ki, kurşunlar bir damla su fışkırtmamışlardı dışarıya.

Karanlık çukurundan sonra birden karşısına çimenlik düzü çıkıverdi. Taze, yepyeni, gıcır gıcır çimenler, yeşil serilmişti. Hiçbir çiçek, arı, kelebek, kuş yoktu çimenliğin üstünde. Sade, lekesiz bir inceden yeşillik. Çok yorulmuştu, çimenliğin ucuna oturdu. Gün görünmüyordu ama, ışıkların çekilişinden Anavarzanın ardına doğru sarktığı belli oluyordu. Çimenliğin bir kısmına bir ışık düşüyor, bir kısmı da gölgede kalıyordu. Gölgeli alan uzadıkça uzuyor, genişledikçe genişliyordu. Çimenliğin göğünden bir kuş bile uçmuyordu.

Burada da yok, diye söylendi. Adem içini çekerek, "Halbuki ata benzer bir at bu çimenliğe gelmemeli mi? Eeeee, kuşlar da gelmiyor, arılar da... Hiçbir yaratık gelmiyor."

Yornuğunu alınca ayağa kalktı, çimenliği fırdolayı dolaşmaya başladı. Çimenliğin kıyısından şıkır şıkır, dibi kumlu, aydınlık bir su akıyordu. Aydınlık ayak bileklerine kadar çıkıyordu. Suyun içinden yürüdü. Hiçbir iz yoktu. Ne at izi, ne kuş, ne kaplumbağa, ne herhangi bir hayvan izi. Adem döndü, suyun kıyısındaki kendi izine baktı. Sonra çimenliği bir uçtan bir

uca yürüdü geçti. Çimenliği geçerken burnuna keskin bir su püreni kokusu geldi, aradı bulamadı. Öteki kıyıda da oturdu biraz. Sonra, gün kavuşmadan Kuyruksuz ağacı tutayım, belki yağız at oraya gelmiştir, diye düşündü. Kuyruksuzun altından güzel, soğuk bir çaykara kaynardı. Adem terlemiş, dört yana ekşi bir ter kokusu fışkırtıyor, alışkın olan burnu bile bu ter kokusunu duyuyordu.

At Kuyruksuzdadır. Başka türlüsü olamaz. Orada, Kuyruksuzun dibinde iri çiçekli gülün yanında, sağ art ayağını karnına çekmiş duruyordun Yanına yönüne iri gözlerini daha da açmış bakmaktadır. Kuyruksuzda değilse, Kel Mıstıktadır. Kel Mıstıkta değilse, Kürt Kızmdadır, orada değilse Kirmen Çiçeğindedir. Hiçbirisinde değilse yağız at göğe çekilmiştir. Bir ömür araşan da bulunmaz. "Ulan bir ömür olsa da arayacağım seni! Ulan yağız at, gözümün feri çekilinceye, ak sakalım dizlerimi dövünceye, dizlerime kara su ininceye kadar, son soluğumu verirken bile seni arayacağım. Ulan seninkisi yiğitlik de, inat da, bizimkisi tavşan boku mu? Bizde de var o kadar adamlık."

Gün kavuşuyordu ki Kuyruksuza geldi. Kuyruksuzda ne at, ne de onun gölgesi vardı. Suyun başına yorgun çöktü. Bir iki çökelek kırıntısıyla, somunundan büyük bir parçayı yedi. Büyük bir sivrisinek bulutu içinde kalmış, sinekler başının yöresinde uğulduyordu. Son lokmasını daha yutmamışken orada uyudu kaldı. Uyandığında üstüne gün düşmüş, ter içinde kalmış. Sıcak derin, koyu, ipil ipil, tüten, sapsarı, yapış yapıştı.

Gözlerini ovuşturdu. Doğru Kel Mıstığa yollandı. Kel Mistik her zaman yakasına bir kuru yaprak takardı. Bataklığın ortasındaki bu tepenin yamacında da Kel Mistik gibi, tepesi kurumuş yapraklı, alt dalları yeşil bir ağaç vardı. Onun için Kel Mıstığa benzetiyordu burasını. Kürt kızı dediği yer karmakarış çiçekli bir yerdi. Orada çiçekler renk renk, boy boydu. Bir Kürt kızı görmüştü eskiden, bu yer gibi nakış nakıştı.

Bugün bulacağım diyordu. Tünel gibi uzun büklere, büklerin altına girdi. Nilüferli bir su onu dibine çekti. Suyla birlikte fıkır fıkır kaynadı. Kel Mıstığa, Kürt Kızma uğradı. Deli Ağaca uğradı, Sümbül Tekesine üç kez uğradı. Atın imi timi yoktu. Çok iri, bacakları uzun, kalın, insan boyunda boz yeşili bir kuş gördü Sümbül Tekesinde. Buraya neden Sümbül Tekesi adını koymuş bilmiyordu. O anda aklına o ad gelmiş, söyleyivermişti. Kuşun yanma vardı, kuş uçmadı. Uzun boynuna elini koydu, kuş oralı olmadı. Bir kanadı düşmüştü. Yarasına baktı, kurtlanmıştı. Torbasından tuz

çıkardı, kurtlanmış yaraya ekeledi. Kuş can havliyle bir sıçradı elinden kurtuldu, uzağa indi. Tek kanadıyla, sekerek epeyce gitmişti.

Ulan bu atı bugün Kurtlar Oymağında bulacağım.

İçindeki umut koygunlaştıkça sevinci artıyor, oynar gibi yürüyordu uzaktaki Kurtlar Oymağına doğru. Orada, orada, yağız at orada... Filintasını omuzundan aldı, yokladı, kurşun ağzmdaydı. Bıçağına baktı, o da yerli yerinde duruyordu. Bugün yağız atın kellesini kesecek, karısına dönecekti. Öfkeleniyor, seviniyor, Kurtlar Oymağına yaklaştıkça karısını daha çok özlüyor, bir şehvet ateşinde yanıyordu.

Orada, diye mırıldanıyordu. "Orada olmasa, içime böylesine doğmazdı. Orada, orada!"

Kurtlar Oymağına gelirken gözlerini kapadı. Açtığı zaman da ileriye değil, yere önüne baktı. Çok sıcak vardı. Sıcak gittikçe de koyulaşıyor, dumanlanıyordu. Kurtlar Oymağına gelince ortada durdu, tüfeğini sağ elinde tarttı, yanma yönüne, arkasına baktı. Bir süre kendi yöresinde döndü. Hiçbir şey, bir gölge bile göremedi, güneş buğusunun içinde. Yere çöküverdi:

Yüreğir toprağına gitmeliyim, dedi usuldan. "Bu kafirin bulunup bulunacağı yok."

Kafir derken de içine bir korku düştü. Kutsal bir şeye sövmüş gibi. Azıcık da rahatladı. "Kafir, kafir," diye içinden geçirirken dişlerini sıktı, dişleri çatırdadı. Sıçtın çarkıma... Elalemin içine çıkamaz ettin. Kimsenin yüzüne bakamaz ettin. Bir ömür boyu süründüm, bir lokma ekmek buldum, onu da sen aldın elimden. Yerimden ettin, evimden... Gül yüzlü avradımdan ettin.

Boğazına bir yumruk geldi tıkandı. Ağlasa, boşansa kurtulacaktı. Bir süre sıcağın alnında kımıldamadan, terleyerek orada uğundu kaldı. Sırtından, yüzünden, bacaklarından su gibi ter akıyordu.

Sevinçle ayağa fırladı. "Mutlak Gülfatmadadır!"

Bolu dağlarında candarmalık ederken, çok iri, güzel, bir insan boyunda bir çiçeğe rastgelmiş, çiçeğe hayran kalmıştı. Bu kadar iri bir çiçeği Akçasazda da görmemişti. Köylülere bu çiçeğin adını sormuş, gülfatma demişlerdi. Çiçeği bir kucak, salkımsaçaktı. Gülfatma adını taktığı yerde de o çiçeklere benzer iri, daha da iri salkımsaçak çiçekler görmüştü.

Gülfatmada çiçekler boyunu aşıyor, Adem çiçeklerin içinde yitiyordu. Bir gün karanlık çöküyordu. Bir hoş, gün ışırkene benzer bir karanlık... Gecenin bir ucu aydınlanıyor, gecenin bir ucunda aydınlıklar yoğunlaşıyor, öteki ucunda karanlıklar genişliyordu. Adem en çok bu tuhaf karanlıktan korktu,

ödü patladı. İşte tam bu anda da atın ayağının tapırtısını duydu. At, çiçeklerin üstünden süzüldü geçti. Bir anda dağıldı, ortadan silindi, bir duman gibi inceldi, Adem tüfeğine davranmcaya kadar, at yitti gitti.

Bugün gene gelecek, dedi Adem. "O alıştığı yeri çok sever. Gülfatmaya bayılır o. Bayılır."

Sıcak, taş gibi ağır, omuzlarına oturdu. Soluk alamıyordu ama, yürüyordu.

Gülfatmadaki iri çiçekler, buğulu sıcağın içinde belli belirsiz daha da güzelleşiyorlardı.

36

Yarı beline kadar çamura batmış Memed, Kürt Keremin kapısında duruyordu. Gavurdağlarınm ardından güneşin yarısı görünmüştü ama, bıçak gibi keskin bir sıcak vardı. Evlerin arasına alaca gölgeler düşmüştü. Memed, Kürt Keremin kapısından ayrıldı. Yalpalıyordu. Köyün ortasındaki yoldan, ayak bileklerine kadar tozlara batarak Selver Gelinin kapısına kadar gitti, bir an orada durdu, sonra geriye döndü. Evleri hayal meyal görüyordu. Burasını, Vayvay köyünü gecenin karanlığında, bu halinde nasıl bulmuş, nereden, hangi yollardan, candarmalara yakalanmadan, kimselere gözükmeden nasıl gelebilmişti? Bunu hiç bilemiyordu. Yoksa değirmenden kendini suya atıp da aktığında ayakları mı, kendinde olmayarak, alınış onu buraya atmıştı? Bir içgüdü mü getirmişti onu buraya? Yoksa Sarı Ümmet mi? Sarı Ümmeti hayal meyal ansıyordu.

Seyfalinin evinin kapısında da bir an durdu. Boş gözlerle bakıyordu her şeye, bakıyor görmüyordu. Sonra ulu ağaan yanına geldi durdu. Belinden aşağı bataklık çamurları akıyordu. Tüfeğinin kundağı da çamura batmıştı. Alaca gölgeler çekildi, kızgın güneş bir köz yığını gibi Vayvay köyünün bozarmış otlarına, tozlu yoluna, yanmış, kavrulmuş gibi duran evlerinin üstüne düştü.

Tüfeği, dürbünü, kaması, koşar koşar bağlanmış fişeklikleri, başındaki püsküllü kırmızı fesiyle Memed eşkıyacılık oynayan şöyle irice bir çocuğa benziyordu. Önce, Memedi köyde, gün doğmadan az önce birkaç kadın, birkaç erkek görmüş aldırmamış, üstünde durmamışlardı.

Ulu ağacın altında duran Memed gene yürüdü. Başıboş, öyle köyün içinde dolanıp duruyordu.

Memedi önce İbrahim çocuk gördü. Hüsam gördü. Hüsam, Ferhat Hocaya:

Köyün içinde, çocuk gibi, silahlı birisi dolanıp durur, kim ola ki? diye sordu.

Ferhat Hoca evinin kapısında duruyor, somurtuyordu. Harmanların yanması onun belini bükmüştü. Ne yapacağını bilemiyordu. Dışarıya şöyle bir göz attı. Silahlı, pusatlı, çamur içindeki, küçücük, kamburu çıkmış, yumularak yalpalayan adamı gördü. Adam toz içindeki ayaklarını ölü gibi sürüklüyordu. Hemen Seyfaliye gitti:

"Seyfali, Seyfali çık hele dışarı. Çık hele, bu ne biçim iş... Şu adama baksana!"

Ferhat Hocayla birlikte oraya gelen Hüsam:

İşte böyle, köyün içindeepeydir dolanıp duruyor. Varıyor, bir kapının orada azıcık duruyor, sonra yürüyor. İşte böyle.

Seyfali uzun boynunu kıvırdı kıvırdı, köyün tozları içinde uykuda gibi sallanarak yürüyen adama baktı:

Bir hoş, bir tuhaf, dedi. "Adam tam teçhizat. Ne ola ki?"

Sonra öteki köylüler duydular, bir anda ağacın altı mahşer oldu. Soluklarını tutup, uyurgezer gibi köyün içini dolanan adama korkuyla, merakla baktılar. Adam gitti geldi, durdu yürüdü. Kendi kendine konuştu, kalabalığın burnunun dibinden birkaç kez geçti. Hiç kimseyi görmedi, hiçbir şeyi duymadı. Ta ki Koca Osman kalabalığı görüp, değneğine çöke çöke ağacın dibine gelene kadar. Koca Osman ağacın dibine geldi, sağ kaşını eliyle tutup yukarı çekti, köylülerin baktığı yöne doğru baktı. "Amanın!" dedi. "Amanın, düş mü, düş mü görüyorum? Düş mü? Hayal mi görüyorum, düş mü?"

Elleri ayakları titredi. Değneği elinden düştü. Sağ kaşını yukarı çekti, baktı: Amanın, amanın bakın hele, bu adam silahlı mı?

Silahlı, diye bağırdılar, heyecanla.

Koca Osman topallayarak, soluğu taşarak Memede doğru koştu, vardı ona sarıldı:

"Yavrum," dedi, "hoş gelmişsin. Dar günde yetişenim. Biliyordum geleceğini. Bu dar günde bizi yalnız koymayacağını biliyordum. Yaktı," diye inledi Koca Osman. "Yaktı da kül etti. Harmanlarımızı, yiyeceğimizi, tüm Anavarza ovasını cayır cayır yaktı. Bu ne hal?"

Bu sırada yanlarına Ferhat Hoca geldi. Koca Osman, Ferhat Hocanın elinden tuttu bir eliyle. Bir koluyla da Memedi kucaklamış tutuyordu:

Gel, dedi. "O, şahinim. Gelmiş. Ben sana demedim mi? Demedim mi? O bizi kara günlerimizde tek başına koymaz, demedim mi?"

Kalabalık geldi, yanlarını yönlerini sardı. Kadın, genç kız, yaşlı, çocuk kalabalığının ortasında kaldılar bir süre. Ne yapacaklarını bilemediler. Memed donmuş, bomboş gözlerle kalabalığa bakıyor, yüzünden hiçbir şey belli olmuyordu. Yüzünde en küçük bir kıpırtı yoktu.

Kalabalık susuyordu. Kimseden çıt çıktığı yoktu.

Ferhat Hoca konuştu:

Koca Osman, dedi, "Bunun başında bir hal var. Baksana oğlana, çamur içinde. Giyitleri de paramparça olmuş."

O zamana kadar Koca Osman, Memedin halinin farkında değildi, bir çığlık attı, onun koluna girdi:

Şahinim, yavrum, ne olmuş sana? Bu ne hal? Yiğidim, şahinim... Hocam, kurban olayım sana, iyi bak, yaralı olmasın şahinim...

Memedin bir koluna da Ferhat Hoca girdi, onu Koca Osmanm evine sürüklediler.

Bundan sonradır ki kalabalığın dili açıldı. Konuşmaya başladılar. Hiç kimse İnce Memed sözünü ağzına almıyor, herkes ya şahin diyor, ya o diyordu. Konuşuyorlar, ne konuştukları üstünde durmuyorlardı. Onu ilk görüşleri büyük bir hayal kırıklığı oldu. Ona bakıyorlar bakıyorlar, içlerinden, bu mu İnce Memed, diyorlardı. Bu küçücük, perişan, kamburu çıkmış, kendinden geçmiş çocuk mu İnce Memed?

Kalabalık geldi Koca Osmanm evinin önüne yığılıştı. Gene sustular. Bir süre ayakta dikildikten sonra fırdolayı çitlerin dibine oturuştular, sırtlarını çitlere dayadılar, gene sustular. Çocuklar bile konuşmuyor, bebeler bile ağlamıyorlardı.

İçerde İnce Memedi Ferhat Hoca kendi eliyle soydu, çamurlu şalvarını "hemen yıkayın," diye Kamer Anaya verdi. Bütün bedenine bir bir baktı. Sağ baldırında bir kurşun yarası gördü. Yara derinde değildi. Bacakları da yer yer yırtılmıştı. Başka bir şeyi yoktu.

Memede boyuna sorular soruyor, karşılık alamıyorlardı. Memedin dişlerinin kenetlendiğinin farkına Ferhat Hoca neden sonra vardı.

Yeniden:

Osman Ağa, dedi, "bu çocuğun başına büyük işler gelmiş. Gelmiş ki dişleri kenetli. Onu bu hale düşürmüş. Onun başına gelen ölüm korkusu,

candarma çatışması değil. Daha beteri gelmiş. Baksana görmüyor, duymuyor."

Kamer Ana bir çocuk yıkar gibi onun elini ayaklarını, yüzünü bir güzelce sıcak suyla, sabunla yıkadı. Memede bir yatak serdiler hemen. Ferhat Hoca onu kendi eliyle yatağa yatırdı. Memed başını yastığa koyar koymaz uyudu.

Gün öğle olmuş, sıcağın altındaki kalabalıktan çıt çıkmıyordu. Güneş yakıyordu. Koca Osmanm avlusunun tozları fırın külü gibi dokunanı yakıyordu. Güneş tepede kaynıyordu. Birden Deli Muslu ayağa kalktı. Çok uzun boylu, koyu esmerdi. Uzun bacaklarıyla bir tazıya benziyordu. Uzun kollarını sallayarak:

Ne demek istiyorsunuz? diye bağırdı. "Akılsızlar! Şahin de küçük ama vermez avını. Dağlarda bir orduyla çarpışmış, bir koca ordunun canına etmiş de oradan geliyor. Ne pustunuz öyle? Ne umudunuzu kırdınız? Geldi ya... Vayvay köyü dedi de geldi ya. Yetişti imdadımıza. Şahin de küçük ama, onunla kartallar dövüşemez. Ocağı batası umutsuzlar!"

Kalabalık kıpırdadı, gene her ağızdan bir ses çıkmaya başladı. Koca Osmanın evinden az sonra bir uğultu yükseldi. Önüne gelen önüne gelenle konuşuyor, içlerindeki umut, sevinç gittikçe büyüyordu. Az sonra, önce kadınlar, sonra erkekler, çocuklar ağız dolusu gülmeye başladılar. Köyün üstündeki yas havası bir anda dağıldı. Üstlerindeki boğucu kara bulut kalktı.

Uyumuş, diyorlardı. "Başına büyük bir iş gelmiş de uyumuş. Dağda bir orduylan dövüşmüş, orduyu bozmuş, azıcık bacağından yaralanmış. Başına olmadık işler gelmiş, kimse bilmiyor. İşte bunun için böyleymiş. Uyurgezer olmuş da uyumuş."

Yavaş yavaş dağıldılar. Cana geliyordu köy. Usuldan, görülür görülmez cırnağını çıkarmış bir kartala benziyordular. O gün bütün evlerde en güzel yemekler pişti. Evden eve şakalar atıldı. Şakayla karışık, yakası açılmadık küfürler çınlattı ortalığı. Akşama doğru olanı biteni duymuş Abdal Aşır davulunu çekmiş, zurnacı oğluyla birlikte köye düştü. Halaylar başladı hemen. Gece de sinsin oynandı. Yaz gecesinin yapış yapış sıcağında, bir harman yeri büyüklüğündeki ateşin yöresinde sıcaktan terleyip dönerek, bu köyde, belki de ilk oynanan sinsindi bu. Yazın düğün dernek olmaz, olsa da yaz geceleri sinsin oynanmazdı. Narlıkışla, Yalnızdut, Öksüzlü, Akmaşat, Şıhmemetli, Dedefakılı köyleri de duydu Memedin Vayvaya geldiğini. Hemen o gün onlar da atlara, arabalara binip Vayvaya geldiler, şenliğe katıldılar. Gelemeyenler de köylerinde sevindiler.

Düğün dernek sevinç bittikten sonra, yediden yetmişe köy j lülerin içine bir ikircik düştü. Bu ikircik Memedin Vayvayda olduğunu bilen bütün köylülerin de içine düştü.

Ne var yani, diyorlardı. "Gece girse de kimse görmeseydi onu. Dalgündüz köye de girmek yiğitlik mi yani? Varsın yiğitlik de geriye kalsın."

Ya bir ağa duyarsa?

Ya bir ağa iti?

Ya bir candarma görürse?

Olur mu bu kadar da tedbirsizlik?

Olur mu, böyle olur mu?

Dalgündüz! Elini kolunu sallaya sallaya...

Adam da köye girer mi?

İnsan safi yürek olsa, gene de dalgündüz, bir eşkıya bir köye girer mi?

Babasının evi de olsa, bir eşkıya bir köye böyle gelir mi?

Kurşun geçmese de bir eşkıya Çukurovanın düzünde böyle de gezer mi?

İnsan şahin de olsa...

Şahin de olsa, Hükümete böylesine meydan okur mu?

Böyle konuşuyorlar ama, böyle konuşmalarıyla bir çeşit övünüyorlardı. Memedin dalgündüz köye girmesinden ne kadar kaygılanıyor, ne kadar korkuyorlarsa o kadar da seviniyor, övünüyorlardı.

Biraz boyu kısa ama varsın olsun, diyorlardı. "Adamda yürek var ki, nah bu kadar, demircilerin örsü gibi."

İnce Memed dediğin de böyle gelir bir köye, dedi Selver Gelin.

Bütün köylüler gözlerini belertip öfkeyle Selver Geline baktılar. Selver Gelin anlaşmayı bozduğunu anladı:

Yani o, dedi. "Yani şahinimiz de böyle gelir."

Baktı ki köylülerin bakışları onu bağışlamadı. "Kocalık batsın," diye yerindi. "Kocalık batsın. Kusuruma kalmayın, bir daha hiç ağzıma almam. O, şahinimiz Çukurovaya böyle dalgündüz girer, kimsecikler de onun kılma dokunamaz. O, şahinimiz."

Muslu ortaya atıldı. Ev ev dolaşıyor konuşuyordu:

Nereye gitti, Zeynel nereye gitti? diyordu. "Haydi bakalım Zeynel nereye gitti? Geldiğini görmedi mi? Ağacın altında değil miydi biz ona bakarken? Koca Osman onu kucakladığında yanında değil miydi? Boynunu uzatmış, yiyecek gibi bakmıyor muydu?"

Deli Muslu, başına altı tane daha askerliğini yapmamış genç topladı, konuşarak Akçasaza doğru yürüdüler. Bir buçuk saat sonra sazlığın kıyısına

varıp, büklüğe girip bir kamışlığa oturdular, Zeyneli konuştular. Zeynel onun köyde olduğunu Ali Safa Beye söylerdi. O da emrindeki köylülerini, candarmalarmı Vayvaym üstüne çekip onu yakalarlardı. Zeynel hakkında karara varıp büklükten ayrıldılar.

Zeynel, Memedi görür görmez bir koşu, yüreği küt küt atarak Ali Safa Beye yollanmıştı. Heyecanından yürürken ayakları ayaklarına dolanıyordu. Hem koşuyor, koştukça da içinde dayanılmaz bir ağırlık duyuyordu. Pişmanlık gibi belli belirsiz bir şey içine dolup dolup geri boşalıyordu. Şu İnce Memed de bir tuhaf adamdı. Canından bezmiş, dünyasından geçmiş bir hali vardı. Anasını, Hatçesini öldürmüşler, çocukcağızı dağlara düşürmüşlerdi. Dediklerine göre onu Asım Çavuş koruyormuş. Arkasında Asım Çavuş olmasaymış, onu çoktan öldürürlermiş.

Çoktan öldürürlerdi. Bir avuç da adam. Tut boynundan sıkıver. Canı çıkıversin.

Konağın avlusuna geldi, orada çakıldı kaldı. İçindeki pişmanlık gittikçe ağırlaşıyordu. Kendini suçlamaya, küçümsemeye başladı. İnce Memedden dolayı onun da içinde küçük de olsa bir umut ışığı yanmıştı. Sevince benzer bir şeyler alıyordu arada pişmanlığının yerini.

Hey büyük Allahım, beni bu dertten kurtar, diye mırıldandı Zeynel. "Ne oluyor bana böyle? Söyleyemeyecek miyim?"

Ne var bu çocukta? Bir büyü, bir keramet mi var? Şimdiye kadar Zeynelin başına böyle bir iş gelmemişti. Sevdim mi, diye düşündü. Bu piç kurusunu sevdim mi? Hiç de sevmemişti. Peki, içindeki bu olan biten neydi? Acıyor muyum acep ola bu eli bileklerine kadar kızıl kana batmış bir karış boylu oğlana? Kendini yokladı, hiç acımıyordu. Yalnız onun adını andıkça içini usuldan bir sevinç, bir güven dolduruyor, içinde küçücük bir umut ışığı yanıp sönüyordu. Allah Allah, bu da ne ki? Ha? Bu da ne?

Zeynel, geri dönsem mi, konağa çıkıp Ali Safa Beyi görsem mi, diye düşünürken, yukardan, konaktan Ali Safa Beyin sesi geldi:

Ne o Zeynel? diye gülüyordu. "Ne durdun kaldın öyle? Amma da uzun düşündün! Gel bakalım yukarı."

Zeynel başını yukarı kaldırdı. Karmakarış bir yüzle Ali Safa Beyine gülümsedi. Ali Safa Bey Zeynelin yüzünü hiç böyle görmemişti, ürktü. Eli sedef saplı nagant tabancasına gitti:

Ne var, ne oldu Zeynel? diye onu merdiven başında karşıladı.

Zeynelin içinden bir an söylemeliyim diye geçti. Şimdi köyü sarar yakalarlar, İnce Memed belası insanların başından böylece kalkar. Sonra,

olmaz olmaz olmaz, diye bağırırcasma içinden geçirdi, olmaz olmaz!

Zeynel geldi, Beyin karşısındaki sedire çöktü, gülümsüyor, konuşuyor, kendini toparlamaya çabalıyordu.

Harman yangınından sonra köylünün beli bıkını kırıldı. Bittiler, dedi. "Bir sabah baktım, köylü nesi var nesi yok torlamış toplamış gidiyor. Evlere de köyden çıktıktan sonra ateş verip yakacaklar. Aralarında öyle konuşuyorlar. Ben de evi topladım, denkleri kapının ağzına koydum. Nereden çıktıysa Ferhat Hoca çıktı geldi, köylünün ağzından girdi burnundan çıktı. Burnundan girdî ağzından çıktı, millet öğleye doğru denkleri içeri taşıyıp çözdü, vazgeçtiler. Bu Ferhat Hoca bir bela. Koca Osman bile kapısının önünde denklerin üstüne oturmuş, boynunu bükmüş, dualar okuyor, kader böyle imiş, diye söyleniyor, Narlıkışladan arabayla gelip kendisini alacak akrabalarını bekliyordu. Bu adamda şeytan tüyü var. Herkese, her istediğini yaptırıyor."

Ali Safa Bey, Zeynel konuşurken kıpkırmızı kesilmiş, yay gibi gerilmişti. Fırladı ayağa kalktı:

Ben, diye gürledi, "ben, ben..." Ayaklarını yere vurarak delice bir yürüyüşe geçti. Ayağının altındaki taban tahtaları zelzeleye tutulmuş gibi titriyordu. "Ben, ben yaparsam yaparım ona. Bir imam parçası! Nereden geldiği, ne olduğu ne idüğü belirsiz bir hoca parçası... Bana, bana... Ben de o köylüyü anasından emdiği süte pişman ederim. Anasından doğduğuna, doğacağına pişman ederim. Dinle beni Zeynel, ya bu kış buradan bu köy kalkmış olacak, ya da onların başına yeryüzünün görmediği bir belayı getireceğim. Satın aldığım, en değerli şeyimi uğruna verdiğim, atımı vererek aldığım topraklarımda daha fazla oturamazlar o köylüler. Buna müsaade edemem. Bu dünyada hak, hukuk, insanlık kalmamış. Şu hükümet, şu Kaymakam da çok zayıf... Bir insanın hakkını koruyamıyorsa hükümetlik yapmasınlar, yapmasınlar, onları zorlayanlar mı var efendim?"

Dişlerini gıcırdatıyor, yüzünün etleri geriliyor, kulağının altı seğiriyordu. Çipil gözleri açılıp açılıp kapanıyordu. Çizmelerini elindeki boğa aleti kamçıyla dövüyordu.

"Onlar beni bilmiyorlar. Benim daha neler yapabileceğimi akıllarına bile getiremiyorlar. O hükümet olacak Hükümet benim hukukumu müdafaa etmezse... Ben, ben, ben kendi hukukumu müdafaa eylemeyi çok iyi, çok güzel bilirim. Ben gölgemi bile adama çiğnetmem, gölgemi, gölgemi bile. Ben o köyü... O köyü... Az beklesinler..."

Konuştu, köpürdü, gitti geldi, Koca Osmana, Ferhat Hocaya sövdü. Köylüyü topraklarından tez günde nasıl atacağını binbir kez söyledi. Yerine ter içinde yorulmuş çökerken, can çekişir gibiydi.

Kan kusturacağım onlara, kan kusturacağım, diyordu. "Kan, kan, kan kusturacağım, kan kan, kan kan... Fitil fitil burunlarından getireceğim o Vayvaylılarm... Fitil fitil, fitil fitil... Bana yaptıkları kötülüklerin bedelini çok ağır ödeyecekler. Ağır, ağır, ağır ödeyecekler. Kan kan, kan kan kusturacağım!"

Cebinden sigarasını çıkardı, itinayla sarı kehribar ağızlığına taktı, Zeynel hemen gitti, küçük bir maşayla ocaktan köz aldı getirdi, Bey gelen köze bastıra bastıra sigarasını yaktı.

Eee, Zeynel, dedi, "aslan kardeşim, sen de başa çıkamadın o akılsızlarla... Değil mi? Halbuki senin düşünceni kabul etseler de köyü boşaltsalardı, şimdiye köy sahibi, ev bark sahibi olmuş gitmişlerdi. Ne var ne yok? Dün gece sizin köyün oralardan, uzaklardan koygun koygun davul sesleri geliyordu. Harmanları yandı diye düğün bayram mı ediyorlar, bu utanmaz alçaklar? Ne o?"

Zeynel:

Bizim köydeki dağlılar var ya, onların oğlu mu gelmiş askerden, ne olmuş, şöyle bir duydum, ona düğün kurmuşlar herhalde. Bir şey değil... diye önemsemez konuştu. Üstünde sanki hiç durmuyordu.

Ben, ben, dedi gene Ali Safa Bey, "o dağlılara da göstereceğim. Benimle birlik olun dedim o köpeklere, tekmil ovayı zapt edelim. Akılsız deyyuslar, akılsız deyyuslar, akılsız... Aldırmadılar bile. Ben, ben onlara... Bana dört beş gün sonra gel Zeynel. Şu işe bir son verelim artık. Bir ömür boyu şu sümsük heriflerle uğraşamam. Kati darbeyi bu günlerde Vayvaya indireceğim."

Baş üstüne Beyim.

Sen de kurtulursun, ben de.

Baş üstüne Beyim.

"Vayvay köyüne bugünlerde biraz daha göz kulak ol. Oralarda bana bir şeyler dönüyor gibi geliyor. Harman yangınından sonra durmayıp gitmelilerdi. İyi dayandılar. Yalnız Ferhat Hoca değil... Başka şeyler de var. Dehşet diretiyorlar. Bir araştır. Köylü korkaktır, böyle diretmez sonuna kadar. Anla bakalım neymiş. Göz kulak ol. Şimdiki aldığım tedbirleri iki üç yıl önce almış olsaydım, ya da alabilseydim, malum ya, Hükümet o zaman şimdiki gibi değildi, bizi daha çok sıkıyor, elimizi kolumuzu bağlıyordu, bu

hayvanlara efendimiz diyordu, bunlar da şişin ha şişin ediyorlardı, onun için yalnız rahmetli Kalaycı eşkıya bunlarla uğraşıyordu. Bir tek Kalaycı eşkıya bunların yarısını köyden uğrattı. Şaşılacak iş, şimdi bu kadar tedbire bana mısın demiyorlar! Atları alınıyor, köyleri kurşunlanıyor, harmanları yanıyor, candarmalar onları öldürünceye kadar dövüyorlar gene bana mısın demiyorlar. Bir göz kulak ol Zeynel... Nereden geliyor bunların bu direnmeleri? Bu yılgınların, korkakların?"

Baş üstüne Beyim. "

Ben çok araştırdım, bulamadım Zeynel. Kim kışkırtıyor onları?

Ben bulurum Beyim.

İçerden kızarmış av etleri, tarhana, kavrulmuş soğan kokusu geliyordu.

Bir iki kadeh atalım mı Zeynel?

Baş üstüne Beyim.

Zeynel daha belalı bir ikircik cehenneminde yanıyordu. Söylesem mi, söylemesem mi? Başkası gelir de Beye söylerse? O zaman Bey ne derdi? Bunca emeciklerim gözüne dizine dursun Zeynel demez miydi? Beyim, derim, köy benden kuşkulandı. Köydeki olan biten her şeyi benden saklıyorlar. İnce Memedi de sakladılar. Ben ne yapayım, ben!

37

Muslu, bir de Sarı Süleyman, bir de Ahmet, üç kişi karaçalılıktaki sel çukurunun üst başındaki ağacın altına oturmuşlar alçak sesle konuşuyorlardı. Muslu askerlikte çavuş olmuştu. Yirmi sekiz yaşlarındaydı. Geniş omuzlu, ince uzun, çarpık bacaklıydı. Bir tazıya benziyordu. Gözleri bir tazının uzun, çekik gözleriydi. Kadife pantolon, körüklü çizme giyerdi. Köydeki atlar çalınmadan önce güzel, yarım kan al bir Arap ata binerdi. Hali vakti yerinde bir ana babanın tek çocuğuydu. Arap atma biner, köy köy Anavarza ovasını dolaşırdı. Evlenmemişti, köyün bu yaşa gelmiş tek bekar erkeğiydi. Sert huylu, kırıcı bir adamdı. Gözüpek bir adam olarak Anavarza ovasında nam salmıştı. Ali Safa Beyin işlerine, köye yaptığı zulümlere hiç karışmamış, şimdiye kadar Ali Safa Bey ne yapmışsa, "cık cık" yapmış geçmişti. Al atı çalınınca birkaç gün kızdı, sövdü saydı, sonra da vazgeçti. Muslu umutsuzdu. Nasıl olsa Ali Safa Vayvay köyünü buradan çıkaracaktı.

Uğraşmak boşunaydı. Bu yüzden de hiçbir şeye karışmıyor, yalnızca olanı biteni uzaktan, hiçbir şeyi kaçırmadan izliyordu

Sarı Süleymanla Ahmet yirmi, yirmi bir yaşlarındaydılar. Onlar da şimdiye kadar hiçbir şeye karışmamışlar, köyü boşaltacakları günü sabırsızlıkla beklemişlerdi. Onlar da Muslu gibi düşünüyorlardı. Ali Safa Beyin arkasında koskocaman bir Hükümet vardı. Bütün candarmalar emrindeydi. Bir de Ali Safa bir sürü silahlı it besliyordu evinde. Bir de Çıkçıklar köyü gibi hırsızlık, eşkıyalıkla geçinen bir köy vardı yanında. Ali Safa Beyin akrabaları oluyordu Çıkçıklar köyü. Bütün bunlarla nasıl başa çıkılırdı? Erinde geçinde nasıl olsa boşaltacaklardı köyü. Bu üç kişinin karışmaz tutumları onun köye geldiği güne kadar sürdü. Memedi görür görmez Muslu kendinden utandı ve ilk olarak, Koca Osmamn avlusunda kendi umutsuzluğuna karşı çıktı.

Muslu:

Sarı kardeş dedi Süleymana. "Sarı kardeş, arkamızı vereceğimiz, dayanacağımız bir kale bulduk. O geldi işte. Çukurovanm ortasına yüce dağlardan düştü. O, orada dursun. Sırasını beklesin."

Ahmet:

Beklesin, dedi.

Süleyman:

O, orada beklesin, dedi.

Muslu:

Önce onun başını sağlama bağlamalıyız. Ağalar, bir de Hükümet onun bizim köyde olduğunu duymamalı.

Ahmet:

Nasıl duymaz? Dalgündüz bizim köye geldi.

Süleyman:

Dalgündüz.

Muslu:

İyi yaptı. Hiçbir köylünün ağzından, çoluğun çocuğun, yüz yaşında kocanın ağzından, etlerini kesseler, hiç kimsecikler bir söz alabilirler mi?

Süleyman:

Alamazlar.

Kıyık kıyık kıysalar bütün köyü, kimse, o bizim köyde demez.

Muslu:

Bir tek kişiden başka.

Ahmet:

Zeynelden başka...
Süleyman:
Zeynelden...
Muslu:
Şimdi biz burada üç kişiyiz. Önce onu kurtaralım. O bize gerek.
O bize çok gerek, dedi Ahmet.
Süleyman:
Ne aslan o!
Muslu:
Aslan, dedi, güldü. "İşte onu kurtarmak gerek. Zeynel onu gördü mü?"
Süleyman:
O, köyün içinde dolanıp dururken Zeynel yanımdaydı. Koca Osman gelip de köyün içinde dört dönen adamın kim olduğunu söyleyince... yüzü sapsarı kesildi Zeynelin. Bir baktım Zeynel yok. Yer yarılmış da yerin dibine gitmiş.
Söyledi mi dersiniz Ali Safaya?
Söylemez mi?
İşi söylemek.
Belki daha söylememiştir, söyleyecek.
Ali Safayı belki bulamamıştır, bulacak.
Söyleseydi, şimdiye bizim köyü candarmalar sarardı.
Ali Safa kasabaya gitmiştir.
Dönecek.
Muslu:
Candarmalar sarmadan, onu bulmadan...
Süleyman:
Onu bulmadan.
Biz Zeyneli bulmalıyız.
Söylememişse...?
Bugün söylemez, yarın söylemez. Günün birisinde...
Söyler.
Biz Zeyneli bulmalıyız.
Musluya çok sert huyundan, bir de çok az konuşmasından, her şeyi açık açık söylemesinden, her kusurunu konuştuğu adamın yüzüne yekten vurmasından ötürü deli diyorlardı. Deli Muslu ince, uzun bacaklı bir tazıya benziyordu. Yüzü de bir tazının uzun yüzü gibiydi. Koşunca da çok hızlı, tazı gibi koşardı.

Sağlam karar verdiler. Bir hançer çıkarıp hançerin üstüne el koyup ant içtiler. Sonra ayağa kalktılar, Çıkçıklar deresinin ovaya inen ucuna yollandılar. Orada Zeynelin yolunu bekleyeceklerdi. Zeynel nasıl olsa bu yoldan geçecekti. Ali Safaya giderken, ondan dönerken derenin ucundaki yoldan mutlaka geçecekti.

Derenin ucunda geniş bir kamışlık vardı, uçsuz bucaksız. Uzun uzun kamışlardı her birisi... Bir orman gibi.

Öğleüstü kamışlığa girdiler yolun üç dört adım yukarısına, bir kamış oylumunun içine saklandılar.

Seyfali Ferhat Hocaya geldi:

Zeynel köyde yok, dedi. "Zeynel gitmiş."

Ferhat Hoca:

İşte bu kötü, diye içini çekti. "Onun da hali hal değil. Hastalanmış fıkara. Vurgun yemiş gibi. Parmağını tetiğe değdirecek gücü yok. Nasıl çarpışırcandarmalarla? O kadar candarmayla?"

Seyfali:

Nasıl saklarız?

Ferhat Hoca:

Kötü zamanı seçti. Bu sıralar Çukura inilecek sıralar değil. Değil ama, fıkara insanlıktan çıkmış. Dişleri kenetlenmiş. Daha yeni açıldı. Ne yiyor, ne içiyor. Nasıl saklarız onu dersin?

Nasıl saklarız?

Koca Osman da duydu, Seyran da... Köyde, Zeynelin ortadan hemen yittiğini bir anda herkes duydu. Onun yitince nereye gideceğini de herkes biliyordu. Köyü bir telaş aldı:

Nereye saklarız? "Nereye?"

Candarmalar geldi gelecek...

Köyü bastı basacaklar.

Vay şahinim vay!

Vay kadersizim vay!

Doya doya yüzünü bile seyredemediğimiz...

Kim bilir nasıl konuşur?

Tatlı dilini bir kez olsun duyamadığımız...

Kara günlerimiz...

Bir kuşcağız da gelmiş bir çalıya sığınmış.

Alıcı kuşların cırnağından yavruyu alamadığımız.

Beraber ağlayıp, beraber gülemediğimiz.
Nereye saklarız?
Nereye?
Nerede bulamazlar?
Nerede?
Hiç mi insanlık yoktu yüreğinde Zeynel?
Hiç mi adamlık?
Koca bir köy bir baş olmuş düşünüyor, üzülüyor, kahroluyor, gelecek candarmayı bekliyordu, şaşırmış. Ona bir sığınacak yer arıyor, bulamıyor, umutsuzlanıyor, umuda düşüyor, kırılıyor, bozuluyor, yüreklenip karşı koyuyor, korkup siniyordu.
"Nereye saklamak, nereye?"
Nereye?
Koca Osman:
Durun bre ocağı batasılar, durun hele... dedi, başka bir şey demedi.
Candarma ne bilir hangi evde olduğunu?
Bu evi ararlarsa ötekine kaçırırız.
Bu evi...
Durun bre ocağı batasılar, durun hele...
Kemiklerimizi kırsınlar...
Un ufak eylesinler...
Dövsünler öldürsünler...
Onun yerini kimse söylemez.
Dilsiz kesilir bütün köy.
Atı iti, kurdu kuşu...
Atı yok.
Kuşu karıncası...
Durun bre ocağı batası, durun hele...
Akçasaza saklayalım.
Anavarza kalesine götürelim.
Öksüzlünün adamı iyi olur.
Dost olur.
"Anavarza kalesinin arkası Hacılar."
Anavarza kalesinin arkası Lek Kürtlerinin yurdu.
Lek Kürtleri kartallara benzerlerdi.
Lek Kürtleri türkülerde kaldı.
Nasıl saklarız?

Nereye?
Eşkıya Kürt Reşit vardı. Girerdi Anavarza kayalıklarının içine, kimse bulamazdı onu.
Bir ormandı bu yöreler eskiden, bir ordu girse içine kaybolurdu.
Netsek neylesek?
Bin arayıp da bir bulduğumuz.
Yoluna kurban olduğumuz.
Durun hele, durun ocağı batasılar. Durun hele, her tepeden bir gün doğacak. Durun hele, azıcık sabırlı olun hele.
Öbek öbek toplanıyorlar, Zeynelin üstüne konuşuyorlar. Zeynelin karısını kadınlar aralarına almışlar, ona ha bire sorular soruyorlar. Onu Ali Safi Beye söyleyecek mi, söylemeyecek mi?
O, kıvrılmış ocağın yanındaki yatağın içinde, uyuyor. Hiç kıpırdamadan, dudaklarını sündüre sündüre uyuyor.
Evden eve gitmeler gelmeler. Çocuklarda, yaşlılarda bir keder, bir bekleme, bir telaş. Herkes sinirli, herkes ateş üstünde oturuyor.
O gece köylüler sabaha kadar gözlerini kırpmadan, köye gelecek candarmayı, kurşun seslerini beklediler, gerilmiş. Ne gelen oldu, ne giden. Sabaha yorgun, mutlu çıktılar.
Bütün gün, bütün gece beklediler. Hiçbir yerden çıt çıkmadı. Zeynelin nerede olduğunu, nerede olabileceğini araştırdılar. Zeynel ortalıkta yoktu. Candarmalar gelmediklerine göre Zeynel nerede?
Ona bir yer bulmalı.
Bütün Çukurovada, Anavarza ovasında, şu düz yazının yüzünde ona bir sığınacak yer arıyorlar, bulamıyorlardı. Buluyor, güvenemiyorlardı. Onu gözlerine, kardeşlerine, analarına, babalarına, güvenemiyorlardı.
Deli Muslu ince, uzun bacaklarıyla bir tazıya benziyordu. Uzun yüzü, basık burnu, çekik gözleriyle toprağı koklayan bir tazı gibiydi. Yoldan beş atlı, yedi yaya geçti. Bir çoban kamışlıktan sürüsünü geçirdi. Zeynel gelmedi. Gün indi, gölgeler uzadı. Zeynel gelmedi. İçlerinden birisini nöbetçi bırakıp uyudular, uyandılar Zeynel gelmedi. Sonra yoldan geçen bir ayak sesi onları yerlerinden sıçrattı:
Dur yolcu, diye yolun ortasına dikildiler. Yolcu durdu.
Muslu:
Merhaba Zeynel, dedi.
Zeynel:
Merhaba!

Seni bekliyorduk Zeynel, geç kaldın.
Zeynel:
Hah? dedi.
Geç kaldın.
Zeynel yere yığılıverdi.
Kalk Zeynel bizimle gel, dedi Muslu.
Zeynel gün ışıyıncaya kadar toparlanıp ayağa kalkamadı. Gün doğarken Muslu:
"Kalk Zeynel, kalk," dedi. "Sana bir şey yapmayacağız. Kalk Zeynel kalk."
Süleymanla Ahmet onun koluna girdiler, kaldırdılar. Zeynelin ayakları ayaklarına dolanıyor, zor yürüyordu.
Zeynel korkma, dedi Muslu. "Başa gelen çekilir. Her insan ettiğini bulur. Hiç korkma. Olur mu? Korkunun bir faydası olmaz ki..."
Öğleye doğru Akçasazı tuttular. Karanlık zıncar büküne girdiler. Zıncardan gök gözükmüyordu.
Muslu:
Yoruldun mu, otur Zeynel, dedi, bir sigara sardı ağzına tutuşturdu. Zeynelin dudakları titriyordu. Yere oturdu.
Öldürmeyin beni, dedi. "Ben çok şey biliyorum. Bundan sonra size faydam olacak. Beni buraya öldürmeye getirdiniz, biliyorum. Nolur öldürmeyin."
Öldürmeye getirdik, dedi Muslu.
Zıncarlar, gök, batak, çiçek, Muslu, ötekiler hep biribirine karıştı. Kocaman turuncu bir kelebek bir böğürtlen dalma konmuş, kanatlarını dikip biribirine yapıştırmış, ayaklarıyla kocaman mavi başını, pörtlek gözlerini sıvazlıyor. Zeynel yalnız turuncu kelebeği, onun gözlerini sıvazlamasını, ince ayaklarını görüyordu. Kelebek de hiç uçmuyordu. Rahat, orada öyle duruyordu. Kelebek de bir ara silindi. Her şey karman çorman oldu. Pembe bir böğürtlen çiçeğinde arıya benzer, uzun, çelik yeşili, sokan bir sinek kaldı. Sineğin mavisi gittikçe çelikleşiyor, parlıyordu.
Öldürmeyin beni.
Muslu tabancasını çekti, Zeynelin kafasına iki el ateş etti. Zeynel olduğu yere devriliverdi. Süleyman da Ahmet de ikişer el ateş ettiler.
Turuncu kelebek tabancaların sesinden havalanmış, bir sığırkuyruğuna konmuş, oradan da kalkıyordu. Konuyor kalkıyor, konuyor kalkıyordu.

Sonra iyice havalandı, yükseğe, büklüğün üstüne çıktı, yükselip alçalarak günbatıya doğru uçtu gitti.
Muslu:
Geberdi, dedi.
Ahmet:
İstediği buydu.
Süleyman:
Yolcu yolunda gerek.
Bataklığın ucuna, çamurlu suyun kaynadığı yerin az ötesine bir derin çukur kazdılar, Zeyneli olduğu gibi çukurun dibine atıp üstünü toprakladılar.
Muslu:
Önümüzdeki, bahara biz bile bulamayız Zeyneli. Kaynar sular örter onu. Yorgundular. Köye girdiklerinde ayakta duracak halleri kalmamıştı.
Muslu ince, uzun bir tazıya benziyordu. Azıcık kamburu çıkmış...
Süleyman Musluyu uyandırdı:
Zorlu bir garbi esiyor, haydi geç kaldık Muslu, dedi.
Ahmet nerede?
Burada, çardağın altında bekliyor, dedi Süleyman.
Muslu hemen uyandı, giyindi, yola düştüler.
Ali Safanın harmanları daha çekilmemişti. Ancak, dünden beri birisinde batos çalışıyordu.
Muslu:
Sen yukarıki tarlaları yakacaksın Süleyman. Önce harmanları, sonra firezleri ateşleyeceksin. Sen de Ahmet, Mıstıkölene doğru inecek, oradaki harmanlara, firezlere ateş vereceksin. Ben de batosu yakacağım.
Gece yarısına doğru Ali Safa Beyin çiftliğinin harmanlarında yalımlar patladı. Akşam sert başlayan garbi yeli durmamıştı. Harmanlardaki yalımları aldı tarlalara serpti. O gece sabaha karşı Ali Safa Beyin bütün tarlaları yalıma kesmiş, yanıyordu. Ovanın düzünde bir yalım gölü çalkanıyordu.
Vayvay köyü, öteki yakın köyler:
Ali Safanın harmanları yanıyor, diye uykularından fırladılar. Kimi çardaklardan, kimi damlardan, kimisi de ağaçlara çıkıp gün ışıyıncaya kadar yanan tarlaları seyrettiler.
Koca Osman kabına sığmıyor, içeri giriyor, dışarı çıkıyor, dolma tabancasını dolduruyor, beline sokuyor, geri çıkarıyor:

İşte böyle Ferhat Hocam, diyordu. "Allahm güzel adamı, sen doğru söylüyorsun. Eden bulmalı. İşte böyle Ferhat Hocam, şahinim geldi böyle oldu. İşte böyle eli top ışıklım, Hocam, ermişim, işte böyle... Daha neler, neler olacak şahinim burada uykudayken. Yeter ki onun gölgesi eksik olmasın Çukurova düzünün üstünden. İsterse kıyamete kadar böylece, sümüğünü çeke çeke uyusun. Onun gölgesi bize yeter. Eden bulacak. Yeter ki toprağımıza bir şahin gölgesi düşsün. Bir gölge... Yeter ki millet, onun ayağının Çukurova düzüne bastığını bilsin. Yeter. Dağları deler yol eyler. Köylü milleti ne kadar korkaksa, o kadar yiğittir. Yeter ki sırtını dayayacak bir şey bulsun, çavdar sapı da olsa olur. Eden bulur."

Gün kuşluğa gelirken başka bir haber de yayıldı köylere. Bu gece, harmanlar yanarken Ali Safa Beyin konağını da kurşuna tutmuşlar, tavlasında da ne kadar atı varsa alıp gitmişler. Haber doğruydu. Ali Safa bu geceki başına gelenleri hiç beklemiyor, kuduruyor, "Ben, ben, ben," diyor. "Hanım ben, ben, ben ne yaptım bu insanlara, bu nankörlere iyilikten başka?" diyor, saçını başını yoluyordu.

Hanım yarı ağlamsı:

Ne gelir bizim elimizden iyilikten başka... Ne gelir, ne gelir, diye kocasına karşılık yetiştiriyor, köylülere beddualar ediyordu.

Koymayacağım bunu onlara. O Vayvay köylüsüne, o kudurmuşlara... Ben de bensem, ben de bensem, koymayacağım.

38

Ali Safa Bey gördüklerine, duyduklarına bir türlü inanamıyor: "Benim," diyordu. "Benim harmanlarımı nasıl yakar, atlarımı nasıl çalarlar? Nasıl, nasıl, nasıl olur? Kimden alıyorlar bu cesareti?"

Karısı:

Kimden alacaklar, diye ona yardım etmeye çalışarak konuşuyordu. "Kimden alacaklar? Var bir güvendikleri, var bir arka verip oturdukları çınarları. Var bir..."

"Düşünüyorum, düşünüyorum bulamıyorum. Kim var arkalarında? Bir korkup siniyor, köyü bırakıp gidecek oluyorlar, derken, bitmiş yılmışken, ne

oluyor ne olmuyor, hemen ayağa kalkıveriyorlar, cana geliyorlar. Dikiliyorlar karşıma, hem de nasıl bir dikilme! Harmanlarımı yakıyorlar. Neredeyse konağımı kurşunlayıp beni öldürecekler. Bunlar, bu alçaklar, nankörler, ekmek bilmezler, ekmek yediği sofraya bıçak sokanlar, bir gün de utanmadan beni öldürmeye kalkarlarsa şaşmayacağım."

"Öldürürler bu gavurlar, iyilik bilmezler. Sen olmasan bu ovada Arif Saim Bey Akmezar köylüsü gibi ederdi hepsini. Vara edeydi, vara önüne geçmeyeydin. Aaah, iyilik! Aaah, insanın insana iyiliği..."

"Zeynel de gelmedi. Ne oldu adama? Zeynel böyle günlerde beni bırakmaz, bana bir haber getirirdi. Ne oldu acaba adama, korkuyorum. Kim, kim, kim yapar bunu bana? Bu alçakları kim kışkırtır? Atlarımı çalacak, harmanlarımı yakacak kadar kimden alırlar bu cesareti? Ferhat Hoca dedikleri Allahsızın, dinsizin buna gücü yetmez. Koca Osman bunağı da bir araba laftan ibaret. Kim, kim, kim?"

Birisi olacak, dedi karısı gerdan kırıp, ciddileşerek. "Birisi olacak. Bizi kimse çekemiyor Bey. Keski bu ovaya düşmeyeydik. Kimse ne çektiklerimizi, burada sıtmanın, sıcağın, sivrisineğin içinde nasıl ölüp ölüp dirildiğimizi, süründüğümüzü kimse bilmiyor. Çekemiyorlar, gözleriyle yiyecekler bizi. Ali Safa Beyin çiftliği diyorlar da başka bir şey demiyorlar, demiyorlar, aaah, demiyorlar. Unutuyorlar, sen adını değiştirip Tayfun Bey olurken, çelik göğsünü Toros kayalıklarında Fransıza siper ederken, düşmanı denize dökerken, kırk kişilik çakmaklı tüfekli çetenle Karboğazında Menil taburunu esir alırken, o günleri unutuyorlar, unutuyorlar aaah... Sen, sürerim sürerim gitmez kadana, Fransız kurşunu geçmez adama derken, canını bir çöp kadar bile nazara almazken, onlar neredeydiler? İki dönüm toprağı sana çok görüyorlar, sen koskoca vatan toprağını kanınla kurtarmışken... Aaah, canınla kurtarmışken... Onlar, bizi çekemeyenler, Fransızlar bu vatanın harimi ismetine yürürken dağlara kaçıyorlar, deliklere giriyorlar, çalıların içine yatıyorlardı... Hepsi, hepsi, hepsi öyleydi. Geçen gün kasabada, Fincancıların kızı gene mi çiftliğe, diye imalı sordu. Gene çiftliğe dedim. Yaaa, gene çiftliğe... Sonra açtım ağzımı yumdum gözümü, kızım kızım, dedim, senin baban Adanada Fransız bayrağı altında Fransız kumandanına göbek atıp, onun önünde kalça kıvırırken, benim Ali, Safa Beyim, koskocaman Tayfun Beyim Fransız askerlerine kurşun atıyordu. Kurşun atıp kan döküyordu. İki dönümlük toprağı çok mu görüyorsunuz bir İstiklal kahramanına, bir Tayfun Beye?

Kızım kızım... Bir sustu, o kadar hanımın içinde kuyruğunu, o kocaman bacaklarının arasına kıstırıp bir dişi köpek gibi gitti. İyi yapmış mıyım?"

Ali Safa Bey dalıp gitmişti. Onu duymuyordu bile.

Kadın:

İyi yapmış mıyım? diye üst üste birkaç kez daha sordu. "Bey, Tayfun Bey, iyi yapmış mıyım?"

Kendine gelen Bey, çabuk çabuk:

İyi yapmışsın Hanım, dedi. "İyi, çok iyi yapmışsın."

Herkes bize düşman. Bizim çiftlik mızrak olmuş da bütün Çukurovanın gözüne batıyor. Suç sende zaten. O kadar söyledim sana. Yaz Mustafa Kemal Paşaya, olup bitenleri anlat ona. Ama bir bir anlat. O da onları, asker kaçaklarını da vatan hainlerini, gözü yemezleri, istiklal düşmanlarını çeksin ipe, çeksin ipe... Sana o kadar söyledim, İstiklal Harbi günlerinde bize, senin Tayfununa bir şey yapamayanlar şimdi dişlerini çıkardılar, çıkardılar Paşam, diye yaz dedim. Aaaah, sen iyisin, yumuşak yüreklisin, dağdaki kurdun, yerdeki karıncanın, sürünen ağılı yılanın incinmesini istemezsin, aaah, istemezsin.

Ağlamaya başladı. Kalın pembe beyaz bacağını kasığına kadar açıp kocasına gösterdi:

Bak şu halime. Baksınlar halime. Şu bacaklarıma, şu gül gibi tenime baksınlar. İnsanın yüreği dayanır mı buna! İnsan olup da şu halimi görüp de yürecikleri parça parça olmaz mı? Sinekler yediler, yediler, paraladılar beni.

Bacak pütür pütür olmuş, sinek yeniği içindeydi. Sinekler Meliha Hanımı yemişler, bütün bedenini yara bere içinde koymuşlardı.

Ali Safa Bey vardı, karısını saçlarından öptü:

Ağlama Meliha, dedi. "Ben bunun da altından kalkarım. Fransızı bu topraklarda nasıl perişan ettimse, düşmanlarımı da öyle, hem de bin misli perişan edeceğim. Hakkımız olan bu ova, bu topraklar bizim olacak."

Meliha Hanım, iri çekik gözlerini silerken:

Arif Saim Bey yağdan kıl çeker gibi Çerkeş köyünü nasıl sürdü çıkardı çiftliğinden! Yaşasın Arif Saim Bey. Biz şu Vayvay köyünün laf anlamaz alçaklarına takıldık da takıldık. Şimdiye kadar vatanımız bir çiftlik kazanacaktı ki aleme numune olacaktı.

"Ağlama Meliha," dedi Ali Safa Bey. "Ben eski bir savaşçıyım. Ben zorlukları severim. Arif Saim Bey gibi de arkamda Türkiye Cumhuriyeti yok. Ben tenezzül etmem, hükümeti kendi işlerime karıştırmaya... Biz İstiklal Harbimizi kendimiz için yapmadık. Bir bulabilsem... Bu köylüleri

kışkırtanı bir... Çok tesirli, köylülerin güvendiği, inandığı birisi var bu işin arkasında. Ama kim? Kim, kim, kim, kimdir bu adam Meliha?"

Herkes, dedi Meliha. "Kimse bize acımıyor. Kimse şu halimizi bilmiyor. Ben böyle mi olacaktım? Babam beni Anavarza ovasında sineklere yensin, pis, beş paralık köylüleri her akşam her sabah karşısında görsün, onlarla konuşsun diye mi bu kadar okuttu? Şu halime bakın, bunun için mi?"

Yine bacağını kasığına kadar açtı, kocasına gösterdi.

Ağlama Meliham ağlama, ben onlara yapacağımı bilirim.

Salonu bir uçtan bir uca gene yürümeye başladı. Meliha Hanım onun huyunu bilir, o yürümeye başlayınca susar, hayran gözlerle bıkmadan yorulmadan kocasının gidip gelmelerine bakar, yalnız o sorular sorunca konuşurdu.

Sarı çizmeleri tozlanmıştı. Çizgili kahverengi külot pantolonu çizmenin ağzını kapatıyordu. Kırbacını küçük küçük, üst üste çizmesine vuruyor, hafif bir davul sesine benzer bir ses çıkarıyordu. Yıllar yılı yürüyerekten, bu sesi çıkararaktan düşünmeye alışmıştı.

Bir de İnce Memedin gene Toroslarda göründüğü söyleniyordu. Geçenlerde Zeynel köyde genç bir kızın İnce Memed üstüne çıkarılmış bir türküyü söylediğini duymuş. Sahi Zeynele ne oldu? Bir aratmah.

Murtaza!

Merdivenin altından bir ses:

Buyur Beyim.

Yukarı çık.

Murtaza, koşar koşar kuşandığı fişekliklerin ağırlığı altında yüzünü buruşturarak, şimdiye kadar hiç bu kadar kurşun taşımamıştı, yukarıya çıktı:

Buyur Beyim.

Murtaza yavrum, bak kaç gündür Zeynel gelmedi. Ne oldu acaba adama? Başına bir hal gelmesin! Zeynel arayı bu kadar açmazdı. Bir şey yapmış olmasınlar zavallıya? Git de Vayvay köyüne bir bakıver bakalım, ne olmuş. Belki de hastalanmıştır.

"Silahlı mı gideyim, silahımı bırakayım mı?"

Bırak silahını.

Murtaza gitti.

İnce Memed Toroslarda görününce bu köylüler cana geliyorlar. İnce Memed ne zaman namlanmışsa Torosta, burada bunlar kudurmuşlardır. Bu geceki ayaklanmanın sebebi bu olmasın? Atları İnce Memed sürmesin?

Ali Safa Beyin is sürülmüş gibi esmerlenen yüzü bir açılıp bir kapanıyordu.

Dağdaki bir adamın verdiği güç bunlara bu rezaleti yaptırabilir mi? Bu insanoğlu, bu reziller belli olmaz ki... Bir yaprak kıpırdasa korkarlar da, üstlerine top güllesi yağsa korkmazlar... Şu İnce Memedi Arif Saim Bey tutuyor. Yoksa çoktan öldürürlerdi onu. Candarmalar yakalayıp yakalayıp geri bırakıyorlar.

Arif Saim Beye çok içerliyordu. O, istese koca Çukurovanm bütün toprağını alabilir, bir tanesi karşısına dikilip de, ne yapıyorsun Bey, diyemezdi. Dağlarda eşkıyaların dolaşması, düzenin bozuk olması onun işine yarıyor. Arif Saim Bey gibi kurtlara bulanık hava gerek. Bulanık hava yoksa, Arif Saim Bey gibi güçlü kurtlar bulanık hava yaratırlar. Ve Arif Saim Beyi çok da kıskanıyordu.

Döndü, karısına vardı, eğildi, onu alnından öptü:

Üzülme Meliha, dedi. "Ben bunun da üstesinden gelirim. Şimdi bizim Çıkçıklar köyüne, akrabalara gidiyo um. İnsanlarsa insanlıklarını göstersinler varsınlar. Bu karanlık günlerde de günlerini görmezsem, ne zaman göreceğim, değil mi?"

Meliha Hanım gülerek dolgun yüzünde gamzeleri çukurlaşarak:

Başka ne zaman günlerini... dedi gülümsedi. İçten, aydınlık. "Kurban olayım Tayfun Bey, yanına çok adam al. Bu alçaklar sana her şeyi yapabilirler. Harmanımızı yakanlar, insanların rızkını, rızkımızı, atlarımızı çalacak kadar alçalanlar, tarlalarımızdan çıkmayanlar bize her bir alçaklığı, kötülüğü yaparlar. Kurban olayım Tayfun Bey kendine dikkat..."

Ali Safa Bey baş salladı, koşarak merdivenleri indi, avluda beklemedi, atını çekmişler, tutuyorlardı. O ata binerken, onunla birlikte üç kişi de atlara bindiler.

Çıkçıklar Ali Safa Beyi daha köyün dışında karşıladılar. Ali Safa Beyin babası Hacı Kahya onların büyüğü, fıkara bir ağaydı. Oğlunu borç harç içinde ancak okutabilmişti. Ali Safa Beyinse Hükümette Çıkçıklara çok yardımı dokunuyordu. Katillerini Hükümetin elinden çekip almıştı. Bu yüzden onu çok severler, onunla övünürler, onun bir dediğini iki etmezlerdi.

Daha merhaba demeden:

Geçmiş olsun Bey, dediler. "Allah kerim. Bizim de elimiz kolumuz armut toplamıyor ya..."

Ali Safa:

Sağ olun, var olun, sizden, siz akrabalarımdan çok memnunum. Musa Kahyayı göndermişsiniz, geldi, gönlümüzü hoş eyledi. Onun yangın sabahı hemen gelmesi bana dünyaları bağışladı. Şimdi iş daha da ciddileşiyor. Fakat arkamda dağ gibi sizler varken..."

Çıkçıklar:

Evelallah, dediler.

Çıkçıklar, Torosun eteğinde, Çıkçıklar koyağının içinde, yalnız hırsızlıkla, eşkıyalıkla uğraşan bir köydü. Kadınları bile at hırsızlardı. İnsanları yedi yaşında tüfek kullanmaya başlarlardı.

Sen hiç küsüm çekme Bey, dediler.

Çukurovada atının ayağının bastığı yer senin olacak.

Allah seni başımızdan eksik etmesin.

Canımız da malımız da sana kurban Ağamızın oğlu.

Senin tırnağına değen taş, bizim yüreğimizi parçalar.

Ali Safa Bey kıvanca batmış, ağzı kulaklarında ellerini ovuşturuyor, "sağ olun, var olun" dan başka söz söyleyemiyordu.

Bir yaşlı:

Ne oldu böyle sana Ali? diye çıkıştı. "Seni Vayvay köyünün ağzına atıp da biz yukardan seyir mi edecektik? Ne bozuldun öyle? Bütün bu köyü senin ayaklarının tırnağına kurban ederim. Var git konağına, rahatına bak. Bu yıl Vayvay köyü senin topraklarını bırakıp gidecektir. Vayvay köyü senin topraklarını bırakıp gitmezse, biz bu köyü bırakır gideriz. Bir daha insan içine de çıkmayız. Anladın mı dediklerimi, duydun mu Ağamızın oğlu? Var git işine. Bize bırak Vayvaylıları. Hemi de canını hiç sıkma."

Ali Safa Bey gözleri yaş içinde, sesi boğularak:

Sağ ol Hacı Veli Emmi, dedi. "Beni mesrur eyledin."

Hacı Veli:

Öyle ol da, rahat ol, dedi.

Ali Safa Beyin şerefine hemen bir keçi kestiler. Büyük bir ateş yaktılar, közde et kızarttılar. Rakı da buldular. Ali Safa Bey öğle yemeğini köyde yedi. Yemekten sonra da Dursun Durmuşu çağırdı:

Oğlum Dursun Durmuş, dedi. "Gün bugündür. Ne yapacaksın Vayvaya?"

Ne dersen.

Ellerinde hiçbir şeyleri kalmadı. Atları gitti, harmanları yandı. Sığırları, öküzleri, inekleri kaldı. Bir de ördekleri, kazları, tavukları... Dursun Durmuş, Vayvayda hayvan namına hiçbir canlı kalmayacak. Hepsini öldürüp fırdolayı Vayvay köyünün yöresine dizeceksiniz.

Baş üstüne Ağam.

Öteki işler sonra...

Vayvaylar çok korkak. Ellerine vur, lokmalarını ağızlarından al!

Ali Safa Beyin aklını şu İnce Memed işi hep kurcalıyor ama çok önem veriyor görünmemek için bir türlü kimseye soramıyor, köylünün İnce Memed konusunu açmasını bekliyordu.

Bekledi, oturdu, konuştu, hiç kimse bir türlü İnce Memedin sözünü etmiyordu. Ali Safa Bey sonunda, kendisi İnce Memedi sormak zorunda kaldı, şöyle tepeden: "Hani," dedi, "bir zamanlar dağlara bir eşkıya çıkmıştı. Bir çocuk, adı neydi hele? Hani bizim Abdi Ağanın katili."

İnce Memed, dediler.

Duydum ki gene dağlarda görünmüş.

Hacı Veli:

Aslan o, dedi. "Kara İbrahimi de geçenlerde vurmuş. Bir candarma ordusuyla üç gün üç gece çarpışmış da sonunda orduyu yarmış çıkmış. Yaman adam o, yaman. Sonra da..."

Bütün başlar öfkeyle Hacı Veliye döndü... Hacı Veli içine düştüğü hatayı hemen anladı:

Sonra da, dedi, düzeltmeye çalıştı. "Sonra da Mustafa Kemal Paşaya tel çekmiş, bu fakir fıkarayı başıma gönderme, yiğitsen sen gel karşıma," demiş.

Ali Safa Bey sorduğuna pişman oldu. Bu köylülerde, bu eşkıya çocuğa karşı derin bir sevgi, saygı vardı. Nereden geliyordu bu? Anlaşılmaz. Bıraksaydı eğer Hacı Veliyi, İnce Memedi bir anda bir efsane kahramanı yapıp çıkacaktı.

Herkes, herkes için tehlikeli bir adamdı İnce Memed. Vayvayı kışkırtsa da kışkırtmasa da çok tehlikeli bir adamdı. Vücudunun ortadan kalkması elzemdi.

İnce Memed hakkında çok deli şeyler düşünüyor, korkuyor, ürperiyordu. Acaba bu oğlan bir halk kahramanı mıydı? Bir halk kahramanı olabilmek için zavallı, yaşlı bir küçük köy ağasını öldürmekten başka ne yapmıştı? Bu çocuğu bu hale getirmelerinin asıl sebebi neydi acaba? İnce Memed sözü geçince, kendi akrabaları, kanı ciğeri, köylüleri bile nasıl susmuşlardı? Hacı Veli, geveze yaşlı, o da konuşmasa kimse konuşmayacaktı. Bir büyü, bir keramet mi?

Korkuyor muyum? Diye kendi kendine sorarken ayağa kalktı:

Kasabaya yetişmeliyim.

Atını getirdiler, bindi.

Korkuyor muyum? Ben onların atlarını çaldırdım, onlar da benimkini... Ben onların harmanlarını yaktım, onlar da benim... Ben onların sığırlarını kestireceğim, onlar da... Ben onları öldürteceğini... Ferhat Hocayı belki de... Onlar da beni?.. Olabilir mi?..

Ürperdi. İlk defa ölümü çok derinden, yüreğinin başında duyuyordu. Bu köylüler acaba onu öldürecekler miydi? Buna cesaret edebilecekler miydi? Bu mümkün müydü?

Kendi kendine gülmeye başladı. Korkuyorum, dedi. Bütün gece harmanların yanması sinirlerimi bozdu. Harmanlan yakabilirler, anladık. Ama atları çalacak adam yok ki Vayvayda...

Gelip gelip İnce Memed takılıyordu aklına. Bütün bu işler İnce Memed yüzünden olmasın? Haa! Yok canım. Bugün gözükür dağlarda, yarın kaybolur, on yıl ortadan silinir... Bir acayip bir eşkıyadır bu. Belki de Hamzayı öldürmeye gelmiştir. Onu öldürecek, gene kaybolup gidecektir. Gene köylüler onun şerefine Dikenli ovasına ateş verecekler, gene dağların tepesinde ateşler yanacak. Ne garip! Bu köylüye çok zulmediyormuş... Ağasının öcü falan ama, ortaçağda değiliz ki! Böyle şiddet, işte böylesi bir neticeyi doğurur. Tatlı canını kurtarsın bakalım Hamza.

İnce Memedin Hamzayı öldürmek için Torosa geldiği düşüncesi akla çok uygun geliyordu. İnce Memed Hamzayı öldürecek, kaybolup gidecek, köylüler de gene onun arkasından ateşler yakacaklardı. Korkulacak bir şey yok. Yok ama...

Böyle düşünerek kasabaya girdi, atını eve çekti, adamlarından birisini yanma aldı çarşıya indi.

39

Yaman adam, diyordu Yüzbaşı. "Yaman ve yiğit."

Hamza, gözleri faltaşı gibi açılmış:

Hiç mi yakalanmayacak?

Eşkıyanın yakalanmazı olmaz ama, bakalım ne zaman?

Asım Çavuş söze karışıyordu:

"Nerden, nasıl vuracağını bilmiyorsun ki! Suda balık gibi... İnsanın elinden kayı kayıveriyor."

Şimdi nereye gitti dersin Çavuşum?

Belli olmaz ki... Bir batıyor, nereden çıkacağı belli olmuyor ki... Bugün Çukurovadadır dersin, bir de bakmışsın ki adam yarın Aladağda. Bugün Aladağda dersin, bir bakmışsın ki devresi gün Çukurovada! Bu adam hiç belli olmuyor. Üç gün üç gece, dinlenmeden, uyumadan, yemeden içmeden rüzgar gibi yürüyor. İsterse gözüküyor, isterse gözükmüyor. Bir tuhaf adam."

Asım Çavuş biraz da Memedle övünüyordu. Ondan söz ederken gözleri parlıyor, sesi daha candan, daha sıcak oluyordu.

Demek hiç yakalanmayacak?

Yakalanacak, dedi Yüzbaşı. "Ama canımızı aldıktan sonra... Bizi peşinden sürükleyip perperişan eyledikten sonra. Yakalanmaz olur mu? On dört yıl Osmanlı ordularını bozan Çakırcalı Efeyi bile vurdular. Yakalanmaz olur mu?"

Hamza gittikçe bozuluyor, kaygılarını, içinde gittikçe büyüyen korkuyu belli etmemeye çalışıyor, Çavuşa, Yüzbaşıya durmadan sorular soruyordu.

Sonunda anladı ki bu İnce Memedle başa çıkmak o kadar kolay olmayacak.

Asım Çavuş coşmuş anlatıyor:

Bir gün gene karşılaştık onunla, diyordu. "Aşağı Andıranda. Bir çeltik tarlasının içinde üç kişi yürüyorlardı. Bir tepsinin içinde yürür gibi, tarlanın yeşilinde, ortada yürüyorlardı. Sabahtı. Biz ateşe başladık. Bir de baktık, çeltik tarlasında bir duman. Az sonra duman açıldı, ortalarda kimsecikler yok, sırrolmuşlar. O gün çeltik tarlasını, bütün yöreyi binden fazla köylü ve bir bölük candarmayla taradık. Yok olmuşlardı. Ertesi gün onu ve çetesini Sarıbahçede görmüşler. Araştırdım, doğruydu. Bu kadar yolu bir gecede insan nasıl alır? İşte hiçbir zaman buna aklım ermedi. Yakalanmaz demiyorum ama, bize kök söktürecek. Ben çok eşkıyayla karşı karşıya geldim, bu kadar ayağına, eline çabuk bir adamı daha görmedim. Bir kere gördüm onu. Küçücük de bir adam. Bütün köylü, ne hikmetse, onu tutuyor. Bunca yıldır eşkıya kovalarım, böylesine sevilen bir adam da görmedim. İnce Memedi köylünün elinden almak zor."

Hamza:

Bizim köylü ona can bir düşman, dedi. "Ona diş biliyorlar. Ellerine geçse onu bir kaşık suda boğacaklar. Meğer diyorlar, biz Ağamızı ne kadar severmişiz! Abdi Ağam için gece gündüz gözyaşı döküyorlar. Hakları var, Abdi Ağam melek gibi, ermiş bir kimseydi. Şimdi de köylüler onu bir kır ata binmiş ışık içinde balkıyaraktan köyün üstünde uçarken görüyorlarmış. On beş gece sabahlara kadar bekledim, göremedim onu. Kızmış bana gözükmedi..."

Asım Çavuş, Hamzanm bu sözlerine güldü. Yüzbaşı Faruk da...

Hamza günlerdir içinde sakladığı korkusunu titreyen, ağlamsı, çaresiz, umudunu yitirmiş bir sesle söyleyiverdi.

"Ama o beni de öldürecek. Ben biliyorum. O beni duydu da buraya geri döndü. Beni öldürmek için döndü. Bilmez miyim ben! Keşki Çukurovadan gelmeseydim. Baba ocağım kör kaldı, ha ocağımız sönmesin dedim de geldim. İşte tatlı canımdan da oldum. Öldürecek beni."

Öldürecek beni derken teker teker Asım Çavuşun da, Yüzbaşının da gözlerinin içine bakıyor, onlardan bir imdat, bir çare, bir umut ışığı sözü bekliyordu.

Asım Çavuşun da, Yüzbaşının da yüzlerindeki gülümseme silinmiş, yüzleri duvar gibi olmuştu. Onlar, Memedin Hamzayı öldürmek için dağlara

geri döndüğünü daha Memedin geldiğini duydukları gun aralarında konuşmuşlardı. Asım Çavuş:

Hiç çaresi yok, Memed onu öldürecek, demişti. "Hamzayı öldürmeden Memed yakalanmaz."

Çarpışmada da Memed, işim var Çavuşum, diye yalvarırken, işinin ne olabileceğini herkes anlamıştı. Memed işini mutlaka görecekti.

Beni öldürecek değil mi Çavuşum? Bunun önüne hiç kimse, sen de, Arif Saim Bey de, Mustafa Kemal Paşa da, koca Allah da geçemez öyle mi?

Çavuş karşılık vermiyordu.

Öyle mi Yüzbaşım?

Yüzbaşı duymamış gibi onun yüzüne boş gözlerle bön bön bakıyordu.

Öldürecek, öldürecek Yüzbaşım. Diliniz varmıyor değil mi?

Karşılıklı büyük kütüklerin yandığı ocağın ötesine oturmuşlar, çatırdayan ateşe gözlerini dikmişler, bir söze varamıyorlardı.

Hamza birkaç kez:

Of, ooof, of! dedi ayağa kalktı, yıldızsız gecenin içine, dereye aşağı yürüdü.

"Tanrım şu taşa bir can ver. Ölmüşe bir can ver. Ocaktaki kıpkırmızı kesilmiş demire bir can ver. Kurumuş ağaca yaprak, kör göze ışık ver. Işık ver..."

Bin pişmandı. İt gibi pişmandı. Şu Pıtırakoğlu, aah şu Pıtırakoğlu! Kocamış köpek! O aldı, o aldı tatlı canımı elimden.

Ölmeden o Pıtırakoğlunu öldüreceğim, diye bağırdı geceye.

Ölümü düşündükçe Pıtırakoğluna öfkesi artıyordu.

"Ulan namussuz, nereden aklına geldim? Gitmiş Çukurovada kendi kendime iyi kötü yaşayıp gidiyordum. İki dönüm tarla kazanmak için kıydın bana. Kıydın tatlı canıma. Ne yapayım ben, ne yapayım şimdi? Şu Yüzbaşı da o kadar tuzumu ekmeğimi, o kadar kuzularımı, yağımı balımı yedi. Şimdi de durmuş da benim halime gülüyor. Asılmış bir adama bakar gibi bakıyor bana. Ulan Pıtırak, ben ölmeden, senin kuş boynu gibi incelmiş yalancı boynunu sıkıp da seni öldürmez miyim? Senin yüzünden... Her şey senin yüzünden!

Küçük bir su çağıldıyordu. Farkına varmadan suyun içine girdi, gene farkına varmadan suyun öte yanma geçti. Silme bir karanlık vardı."

Bu gece bitmeyecek, dedi. "Karanlık da benimle bile yürüyor. Bitmeyecek..."

Geceye karışmış, dert bela içinde, nereye gittiğini bilmeden, sormadan dolaşıyordu. Sonunda kendisini Topal Alinin evinin kapısında buldu. Evde ışık vardı daha. Belli ki Topal Ali de uyumamıştı bu gece.

O da, o fıkara da can telaşında, diye düşündü. "Onun başını da ben belaya soktum."

Kapının budak deliğinden içeriye baktı. Ali bir köşeye büzülmüş, bacaklarını kollarıyla sarıp, çenesini dizinin üstüne koymuştu.

Ali kardaş, Ali kardaş, dedi. Ali hemen sıçradı kapıya geldi açtı.

Öldürecek, oldu ilk sözü. "Bizi öldürecek, öldürecek. Bizim için gelmiş dağlara. Öldürecek!"

Öldürecek, dedi Ali, boynunu büktü. Ali şimdiden ölmüş gitmişti. Öyle bir hali vardı.

Benim için gelmiş.

Ali:

Bizim için.

Keski Çukurovadan dönmeseydim. Seni de yaktım Ali. Seni de... Sana da ben kıydım. Bana da Pıtırak sebep oldu. Keski...

Keski, dedi Ali. "Başkası ağa olur Dikenlidüzüne, başkası ölürdü."

Başkası... dedi Hamza.

"Ellerinden nasıl kaçırdılar onu? Derede sardılar, kaçırdılar. Kulaksızın değirmeninde sardılar, kaçırdılar. Bir tek adama bir bölük candarma... "

Balık gibi, dedi Hamza... "Ele avuca gelmiyor. Bir de uçan kuş gibi, şimdi burada, az sonra Çukurovada. Yel Musa gibi... Ondan da beter!"

Yel Musa diyor ki, bu adam benden de çabuk. Yel Musa diyor ki ben her şeyin izini sürdüm, diyor. Uçan kuşun, kaçan cerenin, sarıca karıncanın, kırkayağın, yaşayan her bir yaratığın izini sürdüm de bu adamın izini süremedim, hem de çıkaramadım, diyor. Bu adamda bir hikmet var ki, muhkem bir hikmet.

Ne yapalım Ali? Bir şey düşün Ali. Bir düşün de şu tatlı canımızı kurtaralım.

"Öldürecek," dedi Ali. "Aaah, öldürecek. Ne yapalım?"

Bir yere kaçalım. Adı sanı duyulmadık ellere.

Ali:

Bulur o, bulur o, diyeAnledi. "Yılanın deliğine girsek, kuşun kanadının altına sığınsak gene bulur o, bulur bizi. Öldürür ikimizi. Kan kustur a kustura öldürür ikimizi. Söndürür ocağımızı, ıssız koyar yuvamızı..."

Candarmalar onu öldüremeyecek mi, Çukurova ağaları, Arif Saim Bey?

"Onu hiç kimse öldüremez. Kurşun geçmez ki ona. Bir gözlerine kurşun geçer onun, diyorlar. Bir gün bir dağda yağmura tutulmuş. Uzun Cabbar, Recep Çavuş da yanında. Bir ulu ağacın altına sığınmışlar. Ağaca durmadan yıldırım düşüyormuş. Ağaç duman içinde kalıyormuş. Ağacın altından kaçmışlar, yandaki bir kayanın altına sığınmışlar. Durmadan yıldırım sağılıyormuş ağacın üstüne, ağaç gittikçe büyüyor bir ışık yuvarlağının içinde kalıyormuş. Işık gittikçe de parlıyor, kimse ışıktan yana bakamıyormuş. Birden Memedin, büyük bir yıldırım ağacın üstüne sağılırken, kayanın dibinden ağaca doğru fırladığını görmüşler. Az sonra da elinde bir düğme kadar, bakınca gözleri kör eden, öyle parlak bir şeyle geldiğini görmüşler. Memed, işte bu yıldırım, demiş. Yıldırımı yakaladım, demiş. Yıldırımı muskasının içine saklamış. Haydi Recep Çavuş bana bir ateş et, demiş. Recep Çavuş ateş edememiş. Çavuş, sen bana ateş etmezsen, ben sana ateş ederim, haydi, demiş, ant içmiş. Çavuş bakmış ki Memed kendisini öldürecek, ne yapsın, Memed orada nişan gibi duruyor, durmadan haydi Çavuş, diyormuş. Çavuş, ne yapsın, nişan almış, şu deli boku öldürmeyim diye bacağına ateş etmiş, gözlerini yumup... Gözünü açmış ki ne görsün, Memed gülüyor. Vuramadım, demiş, bir daha, bir daha, bir daha ateş etmiş. Bakmış ki kurşunlar Memedin bedenine değip tapir tapir yere dökülüyor, geçmiyor. Yalnız bedende pire ısırığı gibi bir iz bırakıyor. Memed, Çavuş demiş, ben yıldırımı yakaladım. Yıldırım kimin üzerinde olursa ona kurşun geçmez. Yıldırımı Çavuşa takmış, başlamış kurşunlamaya... Kurşunlar Çavuşa da değmişler dökülmüşler, değmişler... "

Hamza:

Doğru, dedi. "Yoksa o kadar candarmanın elinden öylesine çembere alınmışken, nasıl kurtulurdu? Doğru. Öldürecek. Hiçbir yolu yok mu bu adamın elinden kurtulmanın Ali? Bir yere saklansak, bir diyara kaçsak... Demirden odalara girsek..." Ali:

Öldürecek.

Yalvarsak yakarsak, eline ayağına düşsek...

Öldürecek.

Hiç mi bir kurtuluş yok?

Var, dedi Ali. "Var ama küçük bir umut. İğne ucu kadar bir ışık."

O da ne? diye azıcık cana geldi Hamza.

O da Hürü Ana. Hürü Ana gider de Memede bağışla Hamzayı derse, belki seni bağışlar. Hürü Ana belki senin için Memede söyler, ama benim içim... Ölse de ağzını açmaz.

Haydi gidelim Hürü Anaya. Hele beni bağışlatsın... Gerisi kolay. Köyün birisini Memede verir, seni de bağışlatırım. Haydi, haydi, kalk yürü, dedi Hamza.

Kalktılar, Hürü Ananın evine yürüdüler. Kapısını usul usul çaldılar.

Hürü Ana:

Dur yavrum, dedi, "dur yiğidim, geliyorum. Çıralığı yakayım da geliyorum. Duydum, duydum, perişan etmişsin o dinsizleri. Yaralıları şu kapıda üç gün inledi kafirlerin. Azıcık bekle, Hürü sana kurban olsun Memedim. Sana kurşunlar da geçmezmiş. Neden söylemedin de Hürü Anana, rahatça uykular uyuyaydım, gül gibi? Haram oldu uykular bana, sen dağda gezdikçe... Adam hiç söylemez mi anasına?"

Kapıyı açtı, açmasıyla:

O neee! diye kapaması bir oldu, elindeki çam çırası da yere düştü. Çam çırasını yerden alırken: "Kimsiniz siz?" diye bağırdı.

Topal Ali Hamzanın kulağına eğildi:

Sen konuş, beni de hiç söyleme, dedi. "Konuş."

Ben Hamzayım, Hamza Ağa, dedi Hamza.

Hürü Ana:

İt, dedi, "sen nereden ağa oluyormuşsun, hele önce köpek ol da, insan değil, it ol da ondan sonra ağa ol! Ne istiyorsun bu gece yarısı bakalım?"

Azıcık konuşmak istiyorum Ana.

Benim seninle hiçbir konuşuğum olamaz. Erimin kanlısıyla, iki eli kollarına kadar kana batmış bir zalimle... Var git kapımdan.

Ana bir şey söyleyeceğim. Çok gerekli.

Var git kapımdan! Senin pis yüzüne bakamam. Çocukları açlarından öldüren sensin. Böyle bir kafirin yüzünü göremem.

Ana kurban olayım.

Var git kapımdan köpek! Köylüyü nan ekmeğe muhtaç eden sensin.

Ana ayaklarını öpeyim aç kapıyı.

Var git Kelce Hamza, var git, açamam kapıyı. Koca Torosun on bin, on beş bin, on altı bin, bir bin bin, dünya kadar insanını üstümüze güldüren sensin.

Bak anam sana ne diyeceğim, bir haberim var ki sana bir haberim... Haber derim ona. Duyunca, duyunca bir sevinecek, deli olacaksın, güzel anam. Deli deli olacaksın.

Var git Kelce Hamza, var git kapımdan. Senin kanlı ayakların, haram gövden bu eşikten içeriye atlayamaz. Var git yoluna, var git Kelce. Haberin

senin olsun. Beni cana getirecekse de, dünyayı bana bağışlayacaksa da senin haberini istemem. Beni öldürsen bile senin yüzüne bakamam, pis yüzüne...

Hamza yalvardı, Hürü Ana, var git, dedi de başka bir şey demedi. Hamzayla Topal Ali orada, Hürü Ananın duvarının dibinde sabahı ettiler. Hürü Ana da uyumadı. Sabaha kadar yatağın içinde döndü, kendi kendine konuştu durdu.

İlk ışıklar köyün üstüne dökülürken kapıyı açtı. Kel Hamzanın yanındaki Topal Aliyi tanıyıp bağırdı:

Demek can telaşına düştünüz, öyle mi, Memedimden ödünüz koptu öyle mi? dedi. Hamza ayağa fırlayıp ellerine sarıldı onun:

Ana benim bir suçum yok. Söyle Memede de öldürmesin beni. Sana üç tane, on tane fistan alırım. Çok alırım. Altın küpe de alırım. On tane de beşi biryerde alırım.

Hürü Ana tiksintiyle ellerini silkti onun elinden aldı:

Var git işine Kelce, dedi. "Var git! Ben de gelin olurum, öyle mi? Senin bana getirdiklerini takar takıştırır, ben de gelin olurum, öyle mi? Gelin olur da Durmuş Alinin mezarında göbek atarım, öyle mi?"

Topala döndü, güldü:

Can telaşına düştün öyle mi? Can telaşına düştünüz? Memed benim hiç kimsem olmaz. Ben de Memedi göremem. Görürsem de sözümü dinletemem. Topal bilir ki Memed sözümü dinleseydi, şu Topal burada olmazdı şimdi, kara topraklarda çürürdü. Varın gidin işinize yavrucaklar, varın gidin. Benden size hayır yok. Benden size imdat olmaz. Olsa olsa... Olsa da olsa...

Kapısını kilitledi köyün içine yürüdü. Aliyle Hamza orada, duvarın dibinde kalakaldılar.

Hürü Ana bu sabahtan sonra bir öfke kasırgası halinde köyün içinde döndü durdu. Köyün her insanına nefretle bakıyordu. Hürü Anayı gören her köylü de, onu görünce başını yere eğiyor, yüzüne bakamıyorlardı.

Hamzayla Topal Alinin Hürü Ananın kapısına gelip, ona sabaha kadar yalvardıklarını Dikenlidüzündeki beş köyün insanı da duydu. Haber korkak fısıltılarla usul usul bütün Torosa yayıldı.

Hürü Ana onlara kapıyı açmamış:

Varın gidin bu kapıdan köpekler, demişti. "O İnce Memed sizi öldürmezse, ben sizi öldürürüm. Şu ellerimle boğarım. Ben bu günü, bu günü bekliyordum yezitler. Ben bu güzel günü... Anladınız mı? Bu eşikten

içeri kızılca kayanın kaplanı, Akçasazın ejderhası, Yılankalenin yılanları, Kırksuyun hortlakları girer de siz giremezsiniz. Memed de tez günde sizi öldürmezse, ben de ona hakkımı helal etmem... Etmem. Etmem, anladınız mı?"

Köylüler Hürü Ananın sözlerini sadece, bire bin katarak, konuşuyorlar, ya iyi ya da kötü hiçbir yorumda bulunmuyorlardı. Seslerinin havasından, yüzlerinin deviniminden de hiçbir şey anlaşılmıyordu. Daha doğrusu artık olaylara karşı nasıl davranacaklardı, onu bilemiyorlardı.

40

Kara İbrahimin ölüsünü de çıplak bir atın üstüne atıp kasabaya getirdiler ve kasaba mezarlığına gömdüler.

Kasaba dağların eteğinde, bir koyağın ucunda, ovanın bittiği yerdeydi. Batısında bir çıplak tepe vardı ve tepenin dibinden Savrun çayı apaydınlık akıyordu. Çayın üstündeki ak kefenk taşlarından yapılmış köprü, yeşilin, mavinin üstüne yapıştırılmış, güzel bir oyuncak köprüye benziyordu. Ermenilerin bırakıp gittikleri mahalle yıkıntıya yüz tutmuştu. Burada şimdi Doğu Anadolundan göç etmiş Kürtler oturuyorlar, kasabadaki en küçük bir olayla bile ilgilenmiyorlardı. Toprak damlı Ermeni evlerinde oturan Kürtlerin mahallelerinden durmadan Kürtçe bağrışmalar geliyordu. Mutlaka her gün akşamüstü Kürtler taşlarla sopalarla biribirlerine giriyorlar, kollar kırılıyor, başlar yarılıyor, bütün kasabayı bir bağrışmadır dolduruyordu. Kasaba artık bu dövüşmelere alışmıştı.

Eski Ermeni mahallesinde ulu zeytin ağaçları, incir ağaçları sıcakta toz içinde kalmış, kavruluyorlardı. Yıkık Ermeni mahallesinde yıkıntılar arasında nar bahçeleri, nar bahçelerinde sevişirlerken ocaktaki demirler gibi kıpkırmızı kesilen kaya yılanları, uzun uzun...

Narların çiçek açımında mahalle donanıyor, arıların, kelebeklerin, kırmızı yılanların cümbüşü nar çiçekleri dökülünceye kadar sürüyordu.

Kasabanın üstünü boz bir bulut gibi, her ikindiüstü gittikçe kabaran, genişleyen, soluk aldırmayan bir toz bulutu örtüyordu. Evlerin, dükkanların içi, insanların giyitleri, iri çakıltaşlarmdan örülmüş ak kaldırımlar kaim bir

toz tabakası altında kalıyordu. Şöyle uzaktan bakınca, kasaba, kırmızı kiremitleri, çiçek açmış nar bahçeleri, zeytin, incir, ulu çınar ağaçları, pencerelerindeki camlan, köprüsü, yarpuz tarlalarıyla apak, lekesiz bir aklıkla gözüküyordu.

Ağızları, burunları toz içindeki insanlar durmadan konuşuyorlar, biribirlerini çekiştiriyorlardı. Memurlar, ağalar, beyler Nazifoğlunun lokantasında kafayı çekip veryansın ediyorlardı söze. Daha az varlıklılarsa, esnaf, zanaatkarlarsa Tevfiğin kahvesinde oturup çay içiyorlardı. Bir de pazaryerinde aylak aylak dolaşan köylüler...

Herkes, herkesin her şeyini biliyordu. Gizli kalmış hiçbir şey yoktu bu kasabada. Arif Saim Beyle İdris arasındaki savaşı, Arif Saim Beyin tutkusunu, İdrisin kötü durumunu şimdiye kadar belki binlerce kişi konuşmuştu. Bu savaşı bir destan gibi yaşıyorlardı. Ali Safa Beyle Vayvay savaşını da en küçük ayrıntısına kadar izliyorlar, her iki savaşın da sonunu büyük bir heyecanla bekliyorlardı. Arif Saim Bey karısının kardeşini bir gün karaçalılığa, tarlalarını vermeyen Çerkeslerle birlikte sürmüş, kırbaçlaya kırbaçlaya öldürmüştü. Sebebini kimse bilmiyordu. Kimi Çerkeslere acıyıp karşı koymak istemiş, Arif Saim Bey de merhametli efendi, al işte, demişti. Kimi de ortada bir kadın meselesi var, diyordu. Türlü türlü sebep söylüyorlardı. Ama ortada bir gerçek varsa, o da delikanlının Arif Saim Beyin kırbacı altında, karaçalılığın dikenleri içinde can verdiğiydi.

Ali Safa Bey bundan sonra Vayvaylılara ne yapacaktı? Şimdi de hangi yıldırma yöntemini kullanacaktı? Kimi şöyle, kimi böyle, diyordu. Ve bundan sonra ne yapacağı, köylülerin de buna karşı nasıl davranacakları büyük bir zevkle tartışılıyordu.

Köylülerin son davranışları herkesi çok şaşırtmış, kasabadaki hiç kimse bu olaylar üstüne bir iki gün hiçbir yorumda bulunamamıştı. Ali Safa Beyin harmanlarının yanışı, atlarının çalınması yeni davranışlardı. Köylülerin böyle bir davranışta bulunacak ne güçleri, ne de gelenekleri vardı. Bu neydi, ne!

İnce Memedin yeniden dağlara dönüşü de bir acayip işti. Şimdiye kadar çok eşkıya işini gördükten, istediğini yaptıktan sonra başını almış gitmiş, ortadan silindikten sonra bir daha dağlara dönmemişti. Yıllar sonra belki de bu eşkıyalardan bir ikisi dönmüştü ama, hiç kimse onların yüzüne bakmamış, dönen eşkıyalardan en kabadayısı dört beş gün, en çok on beş günde vurulmuştu. Bu ince Memedse dağlara bir kartal hışmıyla inmiş,

Kara İbrahim gibi bir eski eşkıyayı ilk çarpışmada öldürmüş, bir sürü candarmayı da yaralamış, gene ortadan silinmiş gitmişti.

Ali Safa Beyden başka herkes Vayvay köylüsünün dirilişini, karşı koyusunu Memedden biliyor, Memed üstüne türlü rivayetler çıkarıyorlardı. Ama ne Çukurovada, ne de dağlarda Memedi, Asım Çavuştan başka gören olmamıştı. Asım Çavuşsa Memedin baş adamıydı. Ona dokunamazdı. Ne malum, belki dağdaki Memed değildi. Memed adı altında şekavet yapan birisiydi. Ama Memed olmasa böylesine savaşabilir, bir bölük candarmayı önüne katıp böylesine Torostan Çukura kadar kovalayabilir miydi?

Tüfeklerini, pabuçlarını dağlarda bırakmış, kaçmaktan imanları gevremiş candarmalar, can havliyle, "Yandık Allah," diye kasabaya doluşmuşlardı. "Yandık Allah şu İnce Memedin elinden."

İnce Memed beş kişi, on kişiyle birlikte gelmiyordu candarmaların üstüne... Yerden biter, gökten yağar gibi yüzlerce insan yürüyordu onunla birlikte. Bir de bir top yıldırım varmış onun koynunda...

Ali Safa Bey kasabada, Tevfiğin kahvesinden Nazifoğlunun lokantasına, oradan candarma dairesine, oradan kaymakamlığa, davavekili Siyasetçi Ahmete, Siyasetçi Ahmetten postaneye mekik dokuyup duruyor, yüreğindeki korku da gittikçe büyüyordu. Köylülerin şu ayaklanmalarının sebebini de bir türlü bulamıyordu. Hiçbir sebebe parmak basamıyor, hiçbir sebep onu kandırmıyordu. İnce Memed mi? O, en sonuncu ihtimal... Bu işi gene yapsa yapsa Arif Saim Bey yapabilirdi. Arkasında Arif Saim Bey olmayan köylü bütün bunları beceremezdi.

Bizim köylümüz, diyordu, "arkasında sağlam bir güç olmadan hiçbir harekette bulunamaz. Hiç kimseye güveni yoktur. En evvel kendisine... Bir İnce Memede güvenip benim harmanlara ateş veremezler, atlarımı çalamaz, adamlarımı öldüremezler. Arkadaşlar, çok dikkatli olmalıyız. Hükümet bence yeni bir siyaset takip etmeye başladı. İlk oyununu da benim başımın üstünde oynuyor. Arkadaşlar, dikkat edelim, bu işi Arif Saim Bey düzenliyor. Şimdi anlıyorum onun Çukurovada çiftlik sahibi olmasını... Ne ihtiyacı var onun çiftliğe, mala mülke... Bütün Türkiye onların değil mi? Şimdi anlaşılıyor Cumhuriyetin adamlarının toprak sahibi olmalarının sebebi... Şimdi anlaşılıyor. Mudanyada zeytinlikler zaptetmenin, Eğede çiftlikler kurmanın sebebi... Şimdi, şimdi anlaşılıyor. İnkılap bitmemiştir. Cumhuriyetin adamları Anadoluya türlü bahaneyle dağıldılar. Tetkik buyuruyorlar. Ondan sonra büyük darbelerini indirecekler, köylüyü efendi

yapacaklardır. İnkılap büyüyor, gelişiyor. Bu işler Arif Saim Beyin başının altından çıkıyor. İnce Memed bile onun eseri."

Dinleyenler Ali Safa Beyle hiçbir tartışmaya girmiyorlar, susuyorlardı. Ali Safa Bey haklı olabilirdi. Cumhuriyet yeniliklere yöneliyordu, bu belli. Belli belirsiz, yeni inkılap kokuları esiyordu Ankaradan. Bu da belli.

Birkaç gün içinde Ali Safa Bey kendini de, kasabadaki ağaları, beyleri de bu işin Arif Saim Beyin başının altından çıktığına inandırdı. Arif Saim Bey bunu niçin yapıyordu? Yukardan bir emirle mi, yoksa kendi başına mı? İşte buna bir karar veremiyorlar, kulaktan kulağa fısıldaşıyorlar, ölü lambaların ışığında sabahlara kadar uyumuyor, konuşuyorlardı.

Tam bu sırada kasabaya Arif Saim Bey geldi. Kasaba sindi, korktu. Ağalar, beyler ödleri koparak, elpençe divan, ancak, onun huzuruna varabildiler. Arif Saim Bey kasabadaki bu ağır havayı, korkuyu sezmekte gecikmedi:

İnce Memed mi? diye güldü. "Bir zavallı çocukmuş. Ondan bu kadar korkacak, çekinecek ne var? Cumhuriyetimiz çok kuvvetlidir. Bir İnce Memed değil, binlerce İnce Memedi bir fiskede yıkar. Aldırmayın canım."

Toplantıda bulunan Karadağlıoğlu Murtaza Ağa:

"Sinek pis değil amma mide bulandırır. Bu İnce Memed bir şey değil ama, eşeğin aklına karpuz kabuğu düşürüyor. Köylüyü kışkırtıp bizim üstümüze salıyor. Köylüyü ayaklandırıyor. Ağalarımız, beylerimiz, koruyucumuz Hükümetimiz üstüne. Köylü ondan öğrendi ağaların atlarını çalmayı, harmanlarını yakmayı, adamlarını vurmayı. Eğer sen doğru dürüst, sahici bir çiftlik kuruyorsan, bugün bize... Yarın sana... dedi, sonra dili diline dolaştı."

Ya ne kuruyorum? diye gürledi Arif Saim Bey.

Hani, hani... Hani dedim ki belki tetkik... Belki muvazaadır.

Ne? Siz deli misiniz? Ben bir servet döktüm o topraklara. Çiftçilik mi oynuyorum sanıyorsunuz?

Hani... Hani... Bağışla Bey, yanlış anlaşıldı... Arz edemedim...

Oradakiler de:

Murtaza Ağadır bu, hiçbir zaman, hiçbir şeyi arz edemez, dediler.

Ali Safa Bey:

Haşa! Sizin çiftliğiniz dünyanın en modern çiftliği olacaktır. Çukurova asırlar boyunca sizin bu asil hizmetinizle İstiklal Harbindeki kahramanlığınız kadar övünecektir. Asil bir evladını böylece de bağrına bastığından dolayı...

Arif Saim Bey bir köşeye sinmiş kocaman Murtaza Ağaya sevgiyle baktıktan sonra:

"Teşekkür ederim, bu asil iltifatınıza teşekkür ederim Ali Safa Bey," dedi. "Demek Murtaza Ağa?"

Murtaza Ağa ayağa fırladı, geldi Beyi omuzundan öptü:

Haşa huzurdan, dedi. "Haşa yüksek huzurlarından! Ben de şu Ali Saf anın dediğini demek istemiştim... Hani var ya, hani o... Hani... Hani..."

Gene dili diline dolaşıp Murtaza Ağa kıpkırmızı kesildi.

Oradakiler Murtaza Ağanın haline gülüştüler.

Arif Saim Bey onu yatıştırmak için:

Telaş buyurmayın Murtaza Bey, ne demek istediğinizi anladım, dedi.

Murtaza Ağa:

Çok memnun oldum anladığına, dedi. "Anlamasan olmazdı. Yandıydım. Yoksa ocağım battıydı. Senin beni bir yanlış anlaman beni öldürür, evimi yurdumu yuvamı yıkar. Var ol, sağ ol Bey, ellerinden öperim."

Gitti rahatça yerine oturdu. İçinden bir daha böyle öfkeli devlet adamlarıyla konuşmamaya antlar içiyordu. Bunlar hep kazı koz anlarlar, diyordu kendi kendine. Ah, bu Ali Safa deyyusu yok mu, nasıl da çevirdi sözü!

Arif Saim Bey, kasaba ileri gelenlerini bir şaşkınlık içinde bırakıp gitti. O gidince, berikilerin telaşlan, korkulan arttıkça arttı. Niçin gelmişti kasabaya Arif Saim Bey? Elbet bir sebebi olacaktı, elbeet!

Dağdan inmiş, günlerdir kasabada dolaşan Hamza Ağanın da hali yürekler açışıydı. Girecek bir delik, canını kurtaracak bir sığınma arıyor, kasabada dört dönüyordu. Davavekili Siyasetçiden, Kozanoğlu Fethi Beye, ondan Deli Fahriye dolaşıp duruyor, her gün Ankaraya tel üstüne tel çekiyor, avuç avuç para döküyordu kasaba çarşısına. Arkasında Topal Ali, postanenin önünden bütün gün ayrılmıyor, önüne gelene:

O beni öldürecek, o kafir. O benim için ininden çıkıp da dağlara geri geldi. Ne yapayım? diyordu. "Bir akıl verin bana din kardeşleri. Ben ne yapayım?"

Ve içini, ayaküstü, bir çırpıda döküveriyordu:

Ben ne yaptım, ben ne yaptım köylülerime, başsız kalmışlardı, baş oldum onlara. Gözünüz üstünde kaşınız, omuzunuz üstünde başınız var demedim. Beni bir sevdi köylü, bir sevdi, deme gitsin. O da, o karnı yemez kıskanç adam da bunu duymuş, köylülerin beni baba gibi, can gibi, çocukları gibi sevdiğini duymuş, saklandığı delikten çıkmış, gelmiş. O köylüyü hiç

sevmez. Köylümüzün can bir düşmanı. Aman Allah ağalarımıza da düşman. Hele Hükümetimize! Ben, diyormuş, o Hükümete yapacağımı bilirim. O, köylüyü de hiç sevmez, köylü bir iyi gün görsün istemez. İşte bu sebepten de beni öldürür. Çünküleyim ben köylüye gün gösteririm. Benim ağalığımda köylünün bir eli yağda, hem de bir eli baldadır. İşte bu sebepten, köylüye düşmanlığından o beni öldürecek...

Arkasındaki Topal Ali de ağlamsı ağlamsı onu onaylıyor:

Öldürecek, diyordu, "aah, o kafir Ağamızı öldürecek. Beni de..."

Bir gün de kasabaya Vali geldi. Ağaları, beyleri, memurları Hacı Halil Ağanın evinde başına toplayıp bir konuşuk yaptı. Ankaraya çekilen teller üstüne konuştu. Zinhar bir daha böyle işler yapılmamalıydı. Ankara bu tellere çok kızıyordu.

Bu kasabayı topa tutarım, diye bağırdı Vali. "Hepinizi sürgün ederim. Hem de ta Fizana... Şu İnce Memed mi nedir, birisi türemiş. Onu da sizden isterim. Yakalayacaksınız. Ağalar himaye etmezse dağda eşkıya yaşayamaz. Anladınız mı?"

Gene Murtaza Ağa ayağa kalkıp söze karıştı:

Anladık ama, biz himaye etmiyoruz. Vallahi de billahi de etmiyoruz. Şimdiye kadar biz de öyle bilirdik. Biz himaye etmeden dağda eşkıya yaşamaz sanırdık. Vali Bey, gel gör ki, biz de şaştık, yaşıyor, yaşıyor işte. Hem de nasıl! Kasabamızın gül adını beş paralık ederek. Yaşıyor, yaşıyor ki yaşıyor. Hepimizi de öldürecek, dedi, gene dili diline dolaşıp ter içinde kaldı.

Vali:

Siz, dedi, "adınız ne?"

Murtaza Ağa.

Siz açık sözlü, mert bir adamsınız.

Mert... dedi Murtaza.

Bu İnce Memedi yakalamanın çaresini söyleyin bana.

Vali Bey, bu itoğlu yakalansa da yakalanmasa da olan oldu zaten. Kurdun ağzına kan değdi. Hem de eşeğin aklına karpuz kabuğu düştü. Bundan sonra bizi de, Hükümetimizi de iflah etmez bu köylüler, dedi Murtaza. "Bu İnce Memed yüzünden."

Vali:

Ben böyle açık sözlü adamları severim, dedi.

İyi yaparsın, has yaparsın, münasiptir, diye övündü Murtaza. "Ben hep doğru sözlü olurum, iğ gibi... "

Gelin şöyle yanıma oturun.

Murtaza gitti onun yanındaki sedire çöktü, ellerini de dizlerinin üstüne koydu.

Vali Bey, dedi, "sana bir hikaye daha anlatayım da sonra varayım gideyim işime."

Vali:

Anlatın bakalım. Rica ediyorum.

İnce Memed üstünedir. Bu böylece biline. Hiç kimse alınmaya. Yılanı küçükken ezmek gerek. İnce Memed büyüdü. Belki şu dağdaki yeni türeyen eşkıya belki de asıl İnce Memed değildir. Artık İnce Memedi hiç öldüremeyiz. İnce Memed ölmez. Durun bakalım, anlatayım. Yılanı bilir misin, kocaman yılanı? Benzetmekte hata olmaz.

Bilirim, dedi Vali.

Yılan nasıl ölür bilir misin?

Bilmem, dedi Vali.

Başını bir taşla ezersin, ölür. Bu bir!

Ölür, dedi Vali. "Bu bir."

Bir de boğarsın yılanı, bu iki. Bir de kurşunlarsın yılanı, bu üüüç! Yılan türlü türlü ölür bir de... Hastalanır ölür, leylek yer ölür, şöyle ölür böyle ölür. Bir de nasıl ölür, bilir misiniz?

Valinin hoşuna gidiyordu Murtazanın konuşması.

Bir de nasıl ölür?

Bir de nasıl mı ölür, sorduğu şeye bak Vali Beyimin! Bir yılan iğne ucu kadar bir yara alırsa... İğne ucu kadar bir yara ne ki! Bir insan, bir hayvan iğne ucu kadar bir yara alırsa ne olur? Hiçbir şey olmaz, düşünmeyin, hemen iyi olur. Halbuysam ki bir yılan iğne ucu gibi bir yara alırsa ölür. Nasıl ölür derseniz, işte onu siz görmediniz, bilmezsiniz. Ben bilirim. Yılan iğne ucu kadar da olsa bir yara alınca, sarıca karıncalar o yaraya üşüşürler. Bir gün içinde yılanı yer bitiriverirler. Anladın mı şimdi Vali Bey?

Vali onun gözlerinin içine gözlerini dikmiş düşünüyordu:

Evet, dedi. "Sözünüzü bitirin."

İşte İnce Memed yılandaki açılan bu iğne ucu kadar yaradır.

Evet.

"Efendime söyleyim ki, İnce Memed Abdi Ağayı öldürdü, toprağını köylüye dağıttı, bu yarayı açtı. Şimdi sarıca karıncalar bedene üşüştüler. İnce Memed ölse de yaşasa da gayri ne biz, ne de bu Hükümet kolay kolay iflah olamayız. Başımız dertten kurtulmaz. Köylü sarıca karıncalar gibidir,

akılsız, yolsuz yordamsız. Amma velakin bir yerde, iğne ucu kadar bir yara açılmasın, yer bitirirler. Bizi işte bu İnce Memed yüzünden önce teker teker, sonra toptan yiyip bitirecekler. Sizi de bizi de Vali Bey. Ben köylüyüm ve de köylü milletimizi de gayetlen iyi bilirim. Bendeniz efendim, köylü milletinin ciğerini ışık gibi, derinden okurum. Sizler akıllısınız ve çok akıllı, okumuş yazmış büyük kişilersiniz. Ben hayatımda, bunlar da bilirler ki, hiçbir şeyden korkmadım, işte bu İnce Memedden ödüm patlıyor. Ölüsünden de, dirisinden de...

"Mübalağa ediyorsunuz Murtaza Bey.""'

Sen öyle san, var sen öyle san Vali Bey. Ben şimdiden kendimi ölmüş sayıyorum. Sarıca karıncalar bedenimde dolaşmaya başladı.

Mübalağa ediyorsunuz.

Murtaza Ağa bağırmaya, ellerini kollarını geniş geniş sallamaya başladı:

Vallahi de billahi de, vallahi de billahi de Ali Safa Beyin başına gelenler İnce Memed yüzünden. Sarıca karınca işi... Ali Safa Bey ne derse desin, nasıl düşünürse düşünsün, sarıca karınca işi.

Murtaza Ağa, senin yüreğini ulu bir korku sarmış, dedi Ali Safa Bey. "Mübalağa ediyor, bir zavallı çocuğu gözümüzde büyütüyorsun."

Sen öyle bil, dedi Murtaza. Ter içinde kalmış, boynunun damarları şişmişti. "Sen öyle bil. Yakında bütün çiftlikler yakılır, bütün ağalar öldürülür, varımız yoğumuz yağma edilirse, görürsün. Sen öyle bil. Hem de sarı karıncalar..."

Akşama kadar konuştular, gülüştüler, bir anlaşmaya vardılar. Vali artık bu kasabadan Ankaraya hiçbir şekilde asayiş üstüne tel çekilmemesini, arzuhal, mektup gönderilmemesini istiyordu. Ağalar, beyler bir daha böyle bir şeyin olmayacağını Valiye söylediler. Ona sağlam, namus sözü verdiler.

Vali:

Gözünüzde büyütmeyin şu zavallı çocuğu. Bu memleket Çakırcalıyı görmüştür, dedi. "Bu Toros dağlan Gizik Duranı, Karayılanı, Yozcuyu, Cötdeleği, Kürt Reşidi görmüştür. Pek yakında İnce Memedin ölüsü bu kasabanın caddelerinde sürüklenecektir."

Otomobiline binip toz duman içinde kasabadan ayrıldı.

Kaymakam hemen o akşam Hamza Ağayı çağırdı:

Derhal köyünüze gidecek, bir daha da yakın zamanlarda kasabaya gelmeyeceksiniz. Kasabanın kuvvei maneviyesini kırıyorsunuz. Nedir o, her gün Ankaraya tel çekiyor, büyüklerimizin başını ağrıtıyorsunuz! Bir daha da hiçbir şekilde Ankaraya tel çekmek yok.

Hamza bitkin:

Ya beni öldürecek, dedi. "Kaymakam Bey, o beni öldürecek. Aaah, ben nerelere gideyim, o beni öldürecek."

Kaymakam başını salladı, Hamzanm acısına ortak oldu:

Öldürecek, dedi. "Biliyorum, seni öldürmek için kayıplardan geriye döndü. Biliyorum ama, ne gelir elden. Hükümetimiz daha çok zayıf. Biliyorum ama... Vali de onu yakalamaya söz verdi ama, hiç zannetmiyorum efendim, iki gözüm, sultanım Hamza Bey... Kadere rıza deyip köyünüze dönecek, bekleyeceksiniz. Ola ki bir mucizat görüle..."

Aaah, öldürecek...

Hamza o gün atına bindi, arkasından Topal Ali dağların yolunu tuttu.

İkindiüstüydü, kasaba bir toz bulutu altında kalmış, dağlara doğru sarımtırak bir toz esiyordu.

Kırmızı, tozlu nar çiçeklerine çokuşmuş anlar... Bir yaşlı nar ağacının bedenine sıvanmış üst daldaki iri bir kelebek ölüsüne doğru çekilen binlerce sarıca karınca...

Çok sıcak vardı.

41

Koca Osman kurban şahine.

Galyeni ağzında, sağ eli dolma tabancasının üstünde Koca Osman dimdik, on beş yaşında delikanlı gibi köyün içinde dolaşıyor, önüne gelene birkaç söz söylüyor, saçlarını okşuyor:

Koca Osman kurban Memede, kurban alıcı kurda, kurban şahine. Kurban kurumuş ağaca can verene, yaprak döktürene. Koca Osman kurban Memede, diyordu.

Köy de Koca Osmanın sevincine katılıyordu:

Vayvay köyü kurban Memede. Anavarza yazıları. Çukurova köylükleri kurban Memede.

Vayvay köyünün Ali Safa Beye aynıyla karşılık vermesi, harmanlarını yakıp atlarını çalmaları bütün Anavarza yazısını cana getirmişti. Herkes bu işi Memedden biliyordu. Neredeyse Muslu da bütün işleri Memedin

yaptığına inanacaktı. Memed üstüne hikayeler, rivayetler, efsaneler, türküler gene almış yürümüştü.

Hikmeti hüda, diyordu Koca Osman, Ferhat Hoca. "Bu köylü milleti anlaşılmaz ki! Sabahtan akşamlara kadar şahinimiz dillerde, ana ne Hükümet duyuyor, ne bir tek ağa, ne bir tek bey. Olacak iş mi? Hiç mi adamları, akrabaları yok şu köylülerin içinde ağaların, beylerin, Hükümetin?"

Var ama köylüler bir ağız olup, onlara, işte böyle bir ağız olup, ağızlarını da dikmişler. Onun üstüne bir tek söz sızmıyor yabana.

Ferhat Hoca, Koca Osman bu geveze köylülerin böylesine ketumluğunu anlamıyorlardı. Şimdi candarmalar herhangi bir köylüyü yakalayıp derisini yüzseler, gözlerini oysalar ağzından onun üstüne bir tek söz alamazlardı.

Koca Osman:

Bu insanoğluna bir var, çöpünü, sineğini güvenemezsin, bir var, canını kaldır at önlerine, canı gibi korur, diyordu.

Köylüleri 'sevinçten deliye döndüren başka bir şey daha oluyordu. Her gece, tam gece yarısı Ali Safa Beyin çiftliği, aynen Vayvaylı köyü gibi kurşuna tutuluyordu.

Şefçe Kahya:

Kaçacak, diyordu. "Ali Safa çiftliğini bırakıp Anavarza yazısından kaçacak."

Candarmalar, Ali Safanm adamları her gece çiftliği bekliyorlar, tam gece yarısı olunca, karanlıkta, nerden geldiği belirsiz kurşunlar çiftliğin üstüne yağıyor, sonra kurşunları sıkanlar yer yarılıyor, yerin dibine geçiyorlardı. Arıyorlar tarıyorlar, bir türlü onları bulamıyorlardı. Safa Bey şaşkına dönmüş, üç kere Arif Saim Beye gitmiş, başına gelenleri anlatmıştı. Arif Saim olanı biteni dinlemiş dinlemiş, sadece gülmüştü.

Ali Safa Bey:

Köylüler ayaklandılar, demişti. "Düpedüz ayaklandılar. Bir irticai hareket hazırlıyorlar."

Arif Saim Bey gene gülmüş:

Köylüler ayaklanamazlar. Türk köylüsünde öyle bir kabiliyet yoktur, diye ona karşılık vermişti. "Ayaklanamaz. Onda öyle bir gelenek yok."

Ali Safa Bey: "Ya benim yanan harmanlarım, ya çalınan atlarım, ya her gece kurşunlanan çiftliğim?" diyememişti. "Bütün bunları yapan Türk köylüsü değil de siz misiniz Arif Saim Bey? Belki de sizsiniz. Köylüler bir büyük yerden kuvvet alıyorlar. Sırtlarını çok sağlam bir kayaya dayamışlar.

Yoksa bu ölüler etlerini kessem, şu yaptıkları işin bir tekine cesaret edemezlerdi. Bu kuvvet siz olabilirsiniz Arif Saim Bey. Bu kuvvet Paşa olabilir. Emniyeti Umumiyenin ajanları olabilir," diyememişti.

Büyük bir şaşkınlığa düşmüştü. İs bulaşmış gibi esmer yüzü domur domur ter içinde kalıyordu. Durmadan gece gündüz düşünüyor, terliyordu. Köylere bir sürü adam salmış, bu işin aslını astarını öğrenip gelin, demişti. Hiçbirisi akla uygun bir şey getiremiyordu.

"Kırklar dağından kırk ermişler çekilmiş gelmiş, Ali Safa Beyin harmanlarını yakmış, atlarına binmiş gitmişler. Bir de yedi tane ermişi orada bırakmışlar, her gece yarısı, Ali Safa Bey çiftliği boşlayıp gidinceye kadar orayı taşlayacaksınız, demişler. O dinsizin konağını... Onlar da, o görünmezler de konağı her gece taşlıyorlar, görünmeden çekip gidiyorlarmış."

Ali Safa Bey öfkesinden kuduruyor:

Saçma, saçma, diye bağırıyordu. "Yakında, yakında konağımı kim kurşunluyor, bulacağım, bulacağım, bulacağım, atlarımı kim çaldı, harmanlarımı kim yaktı pek yakında bulup ortaya çıkaracağım. Köylüleri kim ayaklandırıyor, kim kışkırtıyor, hepsini tespit edeceğim, ondan sonra da Ankaraya gideceğim, görür onlar. Evimi kurşunlayan ermişler irticai bir hareket değil de nedir? Ankarada soracağım, soracağım. Biz bu vatanı bunun için mi kurtardık, evimizi kurşunlayan görünmezleri de düşmanla birlikte denize döktük sanıyorduk. Soracağım, hepsini soracağım."

Neydi bu başına gelen? Kozana, Osmaniyeye, Ceyhana, Payasa kadar gitti. Önüne gelen ağaya başına geleni anlatıyor, sebebini soruyordu. Hiç kimse onun yüreğine su serpecek bir söz söyleyemiyordu. Yalnız bir tek ağa, Ceyhanbekirlide çiftliği olan yaşlı Türkmen beyi Kürt Ali Ağa akla yakın bir sözler etti:

"Ali Safa oğlum," dedi. "Sen köylüleri çok sıkıştırmışsın. Bir odaya bir kedi yavrusu koy, hem de durmadan üstüne git, sonunda kedi yavrusu senin gözünü oyar. Kedi yavrusu kedi yavrusu iken... İnsanoğlu kedi yavrusu değildir. Ne kadar korkaksa, o kadar da yiğittir. Başka sebep arama, bu budur."

Ali Safa Bey buna da inanamıyordu. Çünkü köylüleri avucunu içi gibi biliyordu. Ne kadar sıkıştırırsan sıkıştır, sıkıştıkça pusarlardı. Bunu Kürt Ali Ağaya söylemedi. Arkasında sağlam, büyük bir güç olmadan, Türk köylüsü böylesine ayaklanamazdı. Delice ihtimalleri biribiri arkasına kafasında sıralıyordu.

Köylülerin direnişinin nedenini bulamadıkça öfkeleniyor, öfkelendikçe kuduruyor, dengesini yitiriyordu. Atına biniyor, Anavarza köylerine çıkıyor, köylerin ortasında atının üstünde dimdik duruyor, başına biriken köylülere:

Kan kusturacağım o Vayvay köyüne, kan, kan, kan, diyor, atını üzengiliyor, bir öfke kasırgası gibi doludizgin Anavarza ovasını dolanıyordu.

Şu hayvan misali köylülerde ittifak var da, her gece evimi kurşunluyorlar da,' ayaklanmışlar da, bizde ittifak yok. Hiçbir ağa, bey, hem de Hükümetimiz, halin nicedir Ali Safa Bey, diyor mu? Atmışlar tek başıma beni aslanın dişleri arasına... Bugün bana yarın onlara değil mi? Görsünler? Ben burada mağlup olayım da, görsünler onlar... Bütün Çukurova yağma edilecektir.

Kafası durmadan işliyor, köylüye yapılacak kötülükleri pişirip kotarıyordu. Akla hayale gelmedik korku çeşitleri buluyor, icat ediyordu.

Köylüler de Ali Safa Beyin şaşkınlığının, perişanlığının, çaresizliğinin farkındaydılar.

Koca Osman hayran şahine... Ala gözlüme, yiğidime, alemlerin yakışığına, Muhammedin güzel ışığına...

Koca Osmanm evine gece olsun, gündüz olsun onu görmeye uzak köylerden insanlar geliyordu:

Yok, diyordu Koca Osman. "O bir şahindir, güzel kanatlı. Geldi Anavarza çölüne bir kondu, sonra da uçtu gitti... Alıcı şahin düz ovada ne gezer! Çekti gitti kayalıklarına. Onu bulana aşk olsun. Onu doğuran anaya, gören göze, onun bastığı yola, içtiği pınara, onun üstüne düşen ışığa, yağan yağmura, doğan güne, bulaşan geceye aşk olsun..."

Ve insanlar boyunları bükük, bütün istekleri içlerindex kalmış köylerine geri dönüyorlardı.

Bir tek Sarı Sefer geri dönmemişti. "Göreceğim de, göreceğim şahini," diye dayatmış, üç gündür Koca Osmanm evinin eşikliğine oturmuş bekliyordu.

Sarı Sefer Narlıkışladan kimsesiz, onun bunun kapısında çalışan, dudakları çatlamış, boz kirpikli, saçları kirpi oku gibi dimdik, on dokuz yirmi yaşlarında gösteren bir delikanlıydı.

Onu göreceğim, diyordu. "Bıktım canımdan. Beni kabul ederse onun çetesi olacağım."

Koca Osman, ne yapıyor, ediyor, onu kapının eşiğinden ayıramıyordu.

Varma üstüme Osman Ağa, ben zaten canımdan bezmişim, hem de diriyken ölmüşüm, ya öleceğim bir iyice, ya da onu göreceğim.

Göremeyeceksin, diye bağırıyordu Koca Osman. "O burada yok."

Bir gece çamura batmış Deli Muslu geldi Koca Osmana. Ferhat Hocayı da çağırdılar. Ferhat Hoca sarılıp Musluyu iki gözlerinden öptü. Süleymanı, Ahmedi de öptü:

İyi yaptınız çocuklar, dedi. "Allah yanında mübareksiniz."

Zeyneli sordu. Onlar Zeynel üstüne hiçbir şey söylemediler. Zeynelin ortadan silinişine köyde herkes, Zeynelin karısı bile sevinmişti.

Zeynel şahinin Çukurovaya indiğini Ali Safaya, Hükümete söylerdi, dedi Koca Osman. "Bugün söylemez, yarın söylemez, dayanamaz öbürsü gün söylerdi."

Muslu Memedi görmek istediğini söyledi. Ferhat Hoca:

Onun hali kötü Muslu, dedi. "Köyünü perişan görmek onu yıkmış. Hiç kendinde değil, sayıklayıp duruyor. Ne söylediğini, ne düşündüğünü kendi de bilmiyor. Onu görmeseniz daha iyi olur."

Muslu:

Onu mutlaka görmeliyim. Görmesem olmaz. Neden böyle olmuş, görmeliyim, diye dayattı.

Koca Osman:

Görsün, dedi. "Belki bir soracağı var Muslunun ona. Musluya el veren şahinim değil mi? El verip de Ali Safanın üstüne bir yıldırım yalımı gibi süren?"

Sabaha kadar tartıştılar. Bu yüzden, o gece yarısı Ali Safa Beyin konağı kurşunlanmadı.

Sonunda Ferhat Hoca:

Beş altı gün sonra gel, Kamer Anayla Seyran seni ona götürsünler. Onlar bakıyorlar şahine. Yarasını ilaçlıyorlar, diye yumuşadı. "Belki beş altı gün içinde yarası iyileşir de çocuk kendine gelir. Ama ben onun halinden ürküyorum. Onu iyi görmüyorum."

Ona bir şey olmaz, dedi Muslu.

Bütün Anavarza köylükleri bir göz olmuşlar bekliyorlardı. Ali Safa Bey bu başına gelenlerin altında kalacak bir kişi değildi. Durun bakalım, ne karşılık verecekti. Ferhat Hoca bunu Musluya sordu.

Muslu:

Ne karşılık' verirse versin, on mislini, yüz mislini alacak. Yanımızda, köyümüzde o var ya... diye gürledi.

Sıcaklar çöktü, sinekler yaz gecelerini büyük bir uğultuyla doldurdu. Aşağı yukarı köyün bütün çocuklarını, erginlerin de yarısını sıtma tutuyordu. Köylüler sarı sıcağın altına, köz gibi kızmış toprağın üstüne yatıyorlar, sabahlardan akşamlara kadar üşüyerek tir tir titriyorlardı. Sıtma bile her yılki gibi onlara koymuyordu. Yanarken, üşürken içlerindeki kıvanç onları hiç bırakmıyordu. Ali Safa Beyin konağından her gün onlara haberler geliyordu. Haberler'Vay vay köyünden bir anda bütün Anavarza ovasına yayılıyordu. Onun da nereye gittiğini, nerede durduğunu bilmiyorlardı ama, ondan da haberler eksik olmuyordu. Bir bakıyorsun Kayranlmın dağında bir zalimin evini basmış, bir bakmışsın Haçın dağlarında bir bölük candarmayı önüne katmış, Çukurovaya kadar sürmüş.

Bu arada iki üç kere de İdris Bey geldi köye. Anavarza çarpışmasından sonra artık bir kurt gibi geceleri iniyordu Çukurovaya.

Oda:

İlle de şahini göreceğim, diyor da başka bir şey demiyordu.

Koca Osman, Ferhat Hocaya soruyor, o da:

Mümkünü yok, olamaz, şahini bu adam göremez, diyor dayatıyordu. "Ne idüğü belirsiz, üstelik de bir bey."

O kötü bir kişi olsa, ağa olsa, bey olsa, hükümer olsa köylü ona güvenir miydi? Güvenir de şahinin ovada olduğunu İdris Beye söylerler miydi? Bu adam iyi, dost bir adamdır. Varsın görsün onu, diyor, Ferhat Hocaya karşı çıkıyordu. "İyi bir adam, has bir adam. Belki şahinime bir diyeceği var."

Bir diyeceği olamaz onun, diye bağırıyordu Ferhat Hoca. "Bu adam Memedi görmeyecek. Anladın mı Osman Ağa? Ne olduğu belirsiz bir adam. Hangi akılsız köylüden öğrenmişse öğrenmiş onun yerini."

Sonunda İdris Beye:

Biz onu ne gördük, ne de biliriz, karşılığını veriyorlardı. "O hiç ovaya iner mi, deli mi o? O dağlarda gezer," diyorlardı.

İdris Bey inanmamış, atma biniyor, gecenin içine sürüyordu.

Selver Gelinin uzakta, Endel köyünde bir torunu vardı. Bu çocuk varı yoğu, canı ciğeriydi Selver Gelinin. Bütün kış yemez, içmez, eline ne geçerse biriktirir, torununa saklardı. İri narlar, olgun kavunlar, karpuzlar, Maraş dağlarından gelen bastıklar, kuru dutlar, üzümler, her şey, her şey torunu içindi. Bir de bir kocaman kovan arısı vardı. Ak petekler her yıl balı götüremez olur, petekler kovandan taşardı. Herkesin arısı vardı ama Selver Gelinin kovanı başkaydı. O, başka türlü bakardı arılarına, onun balı safi

püren kokar ve apak olurdu. Arıları da öteki arılara bakarak daha besili, daha parlak renkli, iriydi.

Balını kesmiş, peteklerini süzmüş, büyük nakışlı bir hızmana doldurmuştu. Torununa götürecek günü bekliyordu. Hızmanı duvara asmış, zevkle seyrediyordu. Her yıl böyle yapar, torununun balından bir parmak bile alıp ağzına sürmezdi. Sandığı da kokulu dağ elması, armut, kuru incir, üzüm, bastıklar, kuru dut doluydu.

Balı sağdıktan, hızmana doldurup duvara astıktan sonra uzun bir süre balı seyretti. Bu yıl eli varıp da bal hızmanını duvardan alamıyor, bir türlü torununa götüremiyordu. Bir şeyler, ağrına giden bir şeyler vardı, bu yıl bal hızmanının duvarda duruşunda.

Selver Gelin bir sabah dayanamadı, bal hızmanını duvardan aldı, sandıktaki çerezleri de bir kilim heybeye boşalttı, aldı Koca Osmana götürdü:

Al Osman, dedi. "Çok düşündüm taşındım, bu yıl bunları torunuma götüremedim. Elim varmadı, gönlüm gail olmadı. Bu yıl bunu ona ver. Çok sefillik çekmiş, hiç ekmek yememiş. O dağlarda ne olur ki yesin fıkara... Kurumuş kalmış, boy atamamış. Daha tazecik fıkara, iyi yer içerse belki boy atar, kendine gelir. Bunu ona götür. Anasının sütü gibi helal olsun. Söyle ona Selver Gelin sana kurbanlar olur, de, e mi?"

Koca Osman kabardı, üstüne renkli elişlerinden türlü nakışlar yapıştırılmış bal hızmanını okşadı.

Olur, dedi, "güzelim Selver Gelin, olur. Söylerim. Sana bunu güzelim Selver Gelin gönderdi derim. Ye iç güçlen. Dağlar gibi ol! Seni görenler heybetinden de ürksünler. Şahin de küçük ama vermez avını ya, gene de sen heybetlen derim. Selver Gelin akıllı bir anadır, öyle istiyor, derim."

Selver Gelin ciddileşti:

Öyle söyle, öyle istiyorum, dedi kıvançlı gülümsedi.

Koca Osman bal hızmanını okşuyor:

Hızmana da ne güzel nakışlar vurmuşsun Selverce, diyordu. "Ne de parıl parıl. Dünyayı, Cenneti getirmişsin de bu hızmanın üstünü donatmışsın. Eline sağlık."

Hızmanın karasının üstünde çok mavi, iri bir tüfek vardı elişinden. Tüfeğin yanında da bir el duruyordu, azıcık yumulmuş.

Osman kurban şahine, yavrusuna, aslanına, yiğidine, iki gözünün ışığına, alemlerin yakışığına, dedi. "Güzel elinin tasvirine de..."

Selver Gelin çok sevindi Koca Osmanm bunu böyle anladığına.

Selver Gelin de kurban... dedi.

42

Savrun çayı Akçasazın yukarı ucuna doğru yayılıp çakıltaşlarını yayıyor, sonra da çakıltaşlarınm arasından ince ince çağıldayarak ikiye ayrılıyor, ortada etekleri kumlu bir tümsek bırakaraktan Akçasaz bataklığına iniyor, bataklığın kaynayan çamurlarına büklüğün altından geçerek kavuşuyordu. Her bitki yeşilden patlamıştı. Bataklığa doğru adanın kuzeyini yaşlı söğütler bir perde gibi çeviriyordu. Doğuda, adanın başladığı yerde de küçücük bir çınar ormanı yükseliyordu. Savrun çayı çınarların dibine yer yer çakıltaşlarını yığmıştı. Güneyde zmcarları, berdileri, kamışlarıyla perde perde bir de büklük yükseliyordu. Batıdaysa uçsuz bucaksız Akçasaz bataklığı... Büklük bir kuş cennetiydi. Yılın her gününde büklüğün ağaçlarına başka bir cins kuş kümelenirdi. Büyüklü küçüklü yüz binlerce çeşit kuş... Sabahları gün doğmadan önce, tan yerleri ışırken binlerce kuş birden ötmeye başlıyordu. Büklüğün üstüne bulut gibi kuşlar konuyor, kara bulutlar gibi kuşlar kalkıyordu.

Bu ada Seyfalinindi. Babasından, dedesinden bu yana onlar buraya bostan dikerlerdi. Çukurovanm en iri karpuzları, en ballı kavunları bu mil toprağında yetişirdi. Bir de belki dünyanın en iri kadife çiçekleri, çalı gibi büyük reyhanları olurdu bu bostanda. Yazın sıcağında ta uzaklardan kokuları duyulurdu. Altı yıldır bu bostanı Halilcik bekliyordu. Bir gün Seyfaliye çok uzun boylu, azıcık öne doğru bükülmüş, boynunu da omuzlarının arasına çekmiş patlak gözlü, kaşsız kirpiksiz, yaşını hiç belli etmeyen, bumburuşuk yüzlü bir köse gelmiş:

Ben bu hayattan bıktım arkadaş, Seyfali Ağa, demişti. "Bana şu bostanı ver de bekleyeyim. Boyunca sevaba girersin. Biliyorum, bu bostanı bekleyenler ancak üç yıl dayanabilirler, sonra cartayı çekerlermiş. Zehirli sıtma bostan bekçilerini alır alır götürürmüş."

Seyfali de:

Peki arkadaş, demiş, o yıl bostanın bekçiliğini Köse Halile vermişti.

Köse Halil ölmek değil, sıtmalanmamıştı bile. Netmiş neylemiş sıtmalanmamıştı. Soranlara, "Ben sineğe karşı afsunlandım," diyor, boğazındaki büyük, nakışlı muskayı gösteriyordu.

Köse Halil her bahar, bostan dikiminde geliyor, her güz bostan bozumunda ortadan çekilip gidiyordu. Nereden geldiği, nereye gittiği hiç belli değildi.

Memedin köye geldiğinin üçüncü günüydü, Seyfali bostana indi:

Halilim, dedi, "sana canımı, malımı, ırzımı, namusumu güvenebilir miyim? Sana şu koskoca fıkara milletinin gözünün ışığını güvenebilir miyim?"

Halil hemen işi çaktı, gülmeye başladı:

Uzun söze ne hacet Seyfali Ağa, o benim de iki gözümün ışığıdır, dedi. "Benim şu kötü canım, şu kara topraklara gömülmeden onun kılma hile gelmez. Ona öyle bir yer yaparım ki, onu insan olan göremez, bulamaz."

Başka konuşmadılar. Memed o gece Köse Halilin iki söğüt ağacının dallarına kurduğu geniş çardakta serin, rahat uyudu. Köse Halil sazları ince ince dokumuş, cibinliğe benzer bir şey yapmıştı. Sazlardan örülmüş cibinliğe öyle hava delikleri uydurmuştu ki hem içerisi serin oluyor, hem de sinek giremiyordu. Ve dışarda bulut gibi sivrisinekler uğulduyor, bir tanesi olsun sazlardan dokunmuş cibinliğin içine giremiyordu. Altı yıldır Halilin sıtmalanmamasınm nedeni işte buydu.

Ay ışığı vardı. Halil o gece hiç uyuyamamış, sabaha kadar Memedin soluk alışını dinlemiş, bu küçücük adamın macerası üstüne derince düşünmüştü. İşte bu küçücük adam şimdi yaralıydı, yorgundu. Dünyasından geçmişti.

Köse Halil bu arada Memedin yarasını ilaçlayan Kamer Anaya, Seyran Kıza, Ferhat Hocaya, Koca Osmana elinden gelen yardımı da yaptı. Kamer Ananın merhem için arayıp da bulamadığı otları, çiçekleri, sakızları sazlıkta, Anavarza kayalıklarında, dağlarda aradı buldu. Kamer Ananın, Seyranın ilaçları, Halil olmadan, Memedin yarasını on beş güne varmadan iyileştiremezdi. Yarası iyileşen Memed gittikçe içine kapanıyor, kimseyle konuşmuyor, kimsenin yüzüne bakmıyordu. Halil, Kamer Ana, Seyran Kız bir şeyler soracak olsalar duymuyor, görmüyor, karşılık vermiyordu. Önüne koydukları yemekleri görmeden, tadını almadan büyük bir çabuklukla yiyordu. Yemeğini yiyor, Halilin onun için yaptığı, bir tünel gibi oyarak kokulu mersin dallarıyla döşediği kovuğuna giriyor, yatıyordu. Kovuğundan çıktığında da bostanın, Savrun çayının içinde ayakları taşlara, karpuz kavun

teveklerine takılarak, uyurgezer, düşe kalka yürüyordu. Öyle bir haldeydi ki görmüyor, duymuyordu.

Köse Halil onu soranlara, Seyran Kıza, Kamer Anaya, Koca Osmana, Ferhat Hocaya:

"Onu cin çarpmış," diyordu. "Ben çoook cin çarpmış adam gördüm tıpkı bunun gibiydiler. Tıpkı tıpkı... Bizim köyde bir Ala Mustafa vardı, bir gün... gece..."

Ve Ala Mustafanın hikayesini, onu nasıl cin çarptığını en küçük ayrıntılarına kadar anlatıyordu. Ala Mustafa cinler düğün yapar, şölende yemek yerlerken, ne bilsin, üstlerine işemiş, cinler de onu böyle serseme çevirivermişler. Halil ant içiyordu ki Memed de bir dağda, bir mağarada cinlerin üstüne işemişti. Hoca, doktor para etmezdi. Ancak, onu böyle yapan cinler merhamete gelip iyileştirebilirlerdi.

Koca Osman gözleri yalım yalım, bir eli tabancasının kabzasında, bir eli de Köse Halilin boynunda:

Bana bak Köse, diye bağırıyordu. "Anam avradım olsun ki seni öldürürüm. Onu cinlerin çarptığını kul olana söylersen senin kanını içerim."

Köse soğukkanlı:

Söylenir mi hiç Osman Emmi, diyordu. "Hiç söylenir mi? Söylenir de milletin şevki kırılır mı? Köylüler duysa ki o bu halde, çöküverir de köyü bırakıp kaçarlar. Hiç kimseye söylenir mi? O kadarlığını biz de biliriz emmi, ohhooo sen de! Biz kaçın kurası Köse Haliliz! Biz bu sakalı değirmende ağartmadık."

Köse Halil bir gün Seyrandan büyük bir kazan, bir kalıp sabun, bir kat da yepyeni çamaşır istedi. İkinci gün Seyran istenileni getirdi. Sabun pembe, kokulu bir sabundu. Ta Harmancadan bu yana bohçasında taşımış, kullanmaya kıyamamıştı. Halil hemen oracıkta bir ateş yaktı, su ısıttı, Memedi bir kamış kökünün arkasında soydu, onu bir kalıp sabunla çocuk gibi ovo ova yıkadı, kuruladı, giydirdi. Koca Osman ona bir yeni kara şalvar, bir de çizgili Maraş inanışından mintan yaptırmıştı. Bir de arkası basık Adana ayakkabısı almıştı. Halilin giydirdikleri Memede yakıştı. Yeni, alışmadığı giyitlerin içindeki Memed biraz küçülmüş, biraz da çocuk gibi kalmıştı. Uzamış kıvırcık sakalı da olmasa, şu çocuğun İnce Memed olduğuna bin tanıkla kimseyi inandıramazsın.

Halil, "Elim değmişken .şunu bir de güzelce tıraş edeyim," dedi.

Çakısını uzun uzun kılavladı, keskinleştirdi, ikindi serinliğinde de Memedi bir güzelce de tıraş etti, karmakarış saçlarını da şöyle yana özenle

taradı. Bir ara Memed Halile baktı, ona gülümsedi, elini tuttu sıktı. Halil koşarak çınarların altında oturan Seyranın yanına geldi, heyecandan tıkanıyordu:

Seyran Bacı, Seyran Bacı, dedi, "gördün mü olanı? Cana geldi, cana geldi! Vallahi billahi elimi sıktı. Hem de bana bir iyice güldü."

Güldü mü? diye sordu Seyran. "Sahi güldü mü?"

Ayağa kalktı, Memede doğru yürüdüler.

Memed ayaktaydı. Gelenlere bakıyordu. Bir hoş, hiç görmemiş gibi, gözlerini iyice açmış hayretle bakıyordu. Bakıyor, gülümsüyordu.

Seyran onun elini tuttu, yüzü yalımlandı, kıpkırmızı kesildi:

Geçmiş olsun kardaş, dedi.

Memed hayran hayran Seyrana bakıyor gülümsüyordu.

Halil:

Tanıdın mı ağam? dedi. "Bu kız Seyran Kız. Kamer Anayla birlikte senin yaranı bu kız iyileştirdi. Ben de Köse Halilim. Bu bostanın bekçisiyim."

Halil Memedin bir şeyler arandığını sezdi. Bir acayip boşlukta kayıyor gibiydi:

Ne arıyorsun kardaş? diye sordu Halil.

Memed yanını yönünü yokluyordu.

Tüfeğini mi arıyorsun? İşte burada.

Elinden tuttu, çardağın altına götürdü. Çardağın altındaki ot yığınını bir yana çekti. Yığının altındaki çukur meydana çıktı. Çukurun ortasına durulmuş bir hasır uzatılmıştı. Halil eğildi hasırı açtı. Tüfek, fişeklikler, dürbün, tabanca, ne var ne yoksa oradaydı. Memed Halilin elini var gücüyle bir daha sıktı.

Hep gülümsüyordu.

Söğüdün altında oturup bellerini söğüt gövdelerine dayadılar. Seyran gözlerini Memedden ayıramıyordu. İçinde ılık ılık, sıcak bir şeyler kaynıyordu. Bu duyguyu uzun bir süredir unutmuştu. Memedin yüzüne baktıkça içine uzak bir yerlerden sıcak bir şeyler damlıyordu. Seyran gözlerini yere indiriyor, sonra bir de bakıyor ki gözleri Memedin yüzünde... Seyran ne yapacağını bilemiyordu. Bir tuhaf duyguya düşmüştü. İkide birde göz ucuyla bir şeyler anlamış mı, diye Halile bakıyordu. Halil oralı bile değildi. Bu, Seyranın yüreğine su serpiyor, dalıyor, doya doya Memedin yüzüne bakıyordu. İçinde bir şeylerin kıpırdadığını, bir başka duygunun yeşerdiğini sezinliyor, merhamete, sevgiye, analığa, dostluğa benzer karmakarış duyguların içinde çalkanıp duruyordu.

Halil iki üç kere bostanı dolaştı, iki deste kadife gülüyle reyhan kopardı, birisini Seyrana, birisini Memede verdi. Memed çiçekleri kokladı, kokuyu derin derin içine çekti. Hiç çiçek koklamamış bir hali vardı.

Garbi yeli çıkmış, tozlu yollarda Anavarza kalesinin oraya aşağılarda uzun toz direkleri koşuşturuyorlardı. Seyran hemen ayağa kalktı:

Bir ateş yakayım da, dedi, "size sıcak bir çorba yapayım."

Çalı çırpı toplamaya başladı. Halil de ona yardım etti, hemen bir ateş yaktılar. Ocağa koydukları tencerede yağ cızırdadı, soğan koktu.

Seyran çarçabuk sofrayı serdi, sahanları koydu:

Buyurun, dedi.

Memedle Halil bağdaş kurdular oturdular.

Memed ilk olarak bugün dura dura, sindire sindire çorbasını rahat içiyordu. Gözlerini yumuyor, çorbanın bütün tadını çıkarırcasına, kendinden geçmiş, kaşığı ağzına sokuyordu. Bu, Halilin gözünden kaçmadı.

Çorba bitince Memed yanına yönüne birkaç kere bakındı. Ağır ağır büyüsü çözülen, sonsuz bir uykudan ayılan, büyük bir düş dünyasından bir gerçek dünyaya düşen bir insanın inanamaz hayretindeydi. Sonunda gözleri geldi Seyranın üstünde durdu. Bir an göz göze geldiler. Seyran gözlerini kaçırdı.

Memed konuştu:

Eline sağlık bacım, hiç böyle bir çorba içmedim, dedi. Sesi Seyranı tepeden tırnağa ürpertti. Bütün bedeninden, bir insanın ancak ömründe bir kere duyabileceği bir çımgışma geçti. Eli ayağı çözüldü. Memedin sesi çok uzaklardan, başka bir dünyadan geliyordu. Acayip bir büyüden.

Akşamın alaca gölgeleri düşmeye başlamıştı. Gölgeler içinde bir an Memedin yüzünü yitirdi, ayağa kalktı, sağa sola yürüdü, vardı söğüdün köküne asılmış hızmanı aldı getirdi:

Bal, dedi. "Sana Selver Gelin gönderdi. İyi bal. Kimseye vermez. Bir sana verdi."

Alelacele yıkadığı Memedin sahanına balı akıttı.

Memed:

Sağ ol bacı, dedi. "Yaramı ne çabuk iyi ettiniz."

Seyran utandı, kızardı, sesi titredi:

Kamer Ananın soyu hep cerrah. Kamer Ana yukarı dağlardan, Sarıtanışmanlıdan olur. Onlar kurşun yarasına ilacı iyi bilirler. Ben de dağlardan olurum. Bizimkiler hep kurşunla yaralanırlar, dedi, sustu. Konuştuğuna da bin pişman oldu. Hep eli ayağı zangır zangır titriyordu.

Memedle Halil de bu halini sezerler diye ödü patlıyordu. Bereket versin gün batmış, karanlık kavuşmuştu. Bulut bulut sivrisinekler kulaklarının dibinde, başlarının üstünde ötüşüyorlardı.

Seyran hem buradan hemen kaçmak, hem de hiç ayrılmamak istiyordu. Şimdiye kadar hiç bu kadar da karanlığa kalmamıştı. Artık Memedin yüzünü de karanlıkta iyi seçemiyordu. Hemen ayağa kalktı. Memed de Halil de onunla birlikte kalktılar.

Seyran:

Geç kaldım, dedi. "Sağlıcakla kalın."

Memed:

Bu gece yarısı... Tek başına... diyecek oldu.

Halil güldü:

Ohhooo, Memed kardaş, dedi. "Sen Seyran Kızı bilmiyorsun. O şimdi bu gece bir ordunun içine girer. O hiçbir şeyden, hiç kimseden korkmaz ki..."

Seyran koşarcasına uzaklaşmış, Savruna varmıştı bile. Ayaklarını çıkarmış suyu geçiyordu. Suyu hemencecik geçti, ayakkabılarını ayağına geçirdi, tozlu yola düştü. Yıllardır unuttuğu bir duygunun içinde ürperiyor, eriyor, daha da titriyordu. Bazı kendisini büyük bir coşkunluğun içinde buluyor, bazı rahat bir sevince kaptırıyordu.

43

O gece Seyranın gözüne hiç uyku girmedi. Sevincinden içi içine sığmıyor, dolup dolup boşanıyordu. Bir tatlı, büyülü, yumuşacık, sıcacık bir düş içinde yüzüyor, ağır, kokulu, ılık bir şeyler, sevgiye, şefkate, merhamete, dostluğa benzer bir şeyler damarlarında hızla dolaşıyor, kanı çektiği acılardan temizleniyor, rahatlıyordu.

Seyran gün doğmadan yataktan çıktı. Bütün bedeni, saçları, derisi tırnakları, gözleri kulaklarıyla doğan güne karşı gerindi. Sonsuz bir mutluluk düşündeydi. Bostan, ayak bileklerine kadar gelen, çakıltaşlarının arasından cığıl cığıl akan su, söğütler, mavi bir bulut gibi gelip sazlığın yeşilinin üstüne inen kelebekler, çınarlar, kuşlar. Köse Halil, her şey, her şey bir mutluluk kıvılcımında onun yöresinde kımıldanıyordu.

Sonsuz bir ürpermede gerinirken, bazı bütün bedeni yalıma kesiyor, ateşler içinde kalıyordu. Dokunsan elini yakan.

Doğudaki dağların başı ağardı. Şimdiye kadar gün doğmadan önce dağların başının ağardığını hiç görmemişti. Gün doğmadan önce usuldan seher yeli esiyor, toprak buğulanıyordu. Kuşlar ötüşüyorlardı. İri, kanatları ıslanmış gözüken mavi, sarı, mor, kırmızı kelebekler uçuşuyorlardı. Arılar, çekirgeler, karıncalar uyanıyorlar, yuvalarından dışarıya, ıslak toprağın üstüne çıkıyorlar, doğan günü bekliyorlardı. Yeryüzü, gökyüzü, ağaçlar, sular, çiçekler, hayvanlar, kuşlar, böcekler sabırsız bir uyanmanın telaşında, doğacak günün sevincindeydiler. Her şey güzeldi, her şey sevinçten uçuyordu. Az sonra gün doğdu. Seyran günün doğuşunu da böylesine hiç görmemişti. Gökyüzü açıldı, hayal meyal tatlı bir mavide. Tertemiz, pırıl pırıl, yunmuş arınmış, gıcır gıcır bir gökyüzü. Gökyüzünde hiçbir bulut yoktu. Bir tek kuş bile geçmiyordu.

Seyran Savruna doğru yürüdü. Söğütler arasındaki büvete koştu. Bir anda anadan doğma soyundu, kendini kaldırdı Savrunun büvetine attı. Yüzdü. Harikulade biçimli, ince uzun bedeni çakıltaşlarınm aklığında, sereserpe... Bütün sevinciyle yatıyordu. Soluk soluğaydı. Bir gören olur diye hemen giyindi. Hiç böyle güzel bir su, hiç böyle doğan güneş, hiç böyle bir gökyüzü görmemişti. Hiç böyle bir dünyaya doğmamıştı. Bütün dünya bir dost kıvancı içinde kaynaşıyordu. Pul pul bir sevinç yağıyordu dünyanın üstüne.

Köy de uyanmıştı. Islak saçlarını örerek köye girdi. Karşısına ilk olaraktan Ali Ahmet çıktı. Beli genç iken bükülmüş, yetmişlikti. Durdu, Seyranın yüzüne baktı baktı:

Ne olmuş sana böyle kız? dedi. "Gülüyorsun kız. Bir de meleklere benzemişsin. Ne oldu sana?"

Seyran vardı onu omuzlarından kucakladı.

Deli kıza, hele hele deli kıza! Ne oldu sana böyle? Ne de güzelleşmişsin! Seni hiç kimse böyle görmedi. Amma da güzelmişsin sen Seyran Kız! Hürü melek var mı senin soyunda?

Ali Ahmedin yüzü de, kınalı sakalları, kambur sırtı, çapaklı gözleri de ne güzel! Öfkeli, sabahtan akşama kadar çocukları döven Ali Ahmet ne iyi adam!

Seyran evine girdi, sandığını açtı. Dışarıya dağ elması, kadife çiçeği, kurumuş reyhan, nergis, yarpuz kokusu karmakarış fışkırdı. Sandıktan şimdiye kadar yalnız bir kez giydiği, en sevdiği kızlık fistanını çıkardı,

giydi. Bu fistanı çok sevmişti. Bu fistan böyle değilse de, bir hoş, bir sevinç gününün fistanıydı. Boynuna yıllardır unuttuğu mercan, gümüş, altın karışığı gerdanlığını taktı, parlak kundurasını ayaklarına geçirdi, beline lahuri şal kuşağını doladı. Kulaklarına altın küpelerini, bileklerine altın bileziklerini taktı, aynalara baktı. Baktı, baktı. Amma da güzelleşmişti. Köyün içine çıktı. Onu böyle ilk olaraktan.Selver gelin gördü:

"Aboooov kız!" dedi. "Bu ne güzellik! Yüzün gülüyor kız, haberin var mı Seyran, senin yüzün gülüyor. Yüzün gülünce de sen ne kadar güzel olurmuşsun meğer! Seyran yüzün gülüyor kızım."

Uzun kirpikleri, gözleri, yüzü pırıl pırıldı.

Aboоov, ne güzelmişsin meğer Seyran."

Seyran onun da omuzlarına sarıldı, boynundan öptü, sıcacık. Seyranın içinden öpmek geliyordu. Taşıyor, coşuyordu. Önüne gelen insanı, dostu düşmanı, ağacı, böceği, arıyı öpmek istiyordu. Bütün dünyayı öpse doymayacaktı. Yıllar yılı coşkun, sıcacık sevgisini içine tepmiş, çıkaramamıştı. Şimdi içindeki sevgi bendini yıkmış taşıp gidiyordu. Onu görenler, onun elini tutanlar ılık ılık bir sevginin onun elinden ellerine, gözlerinden gözlerine aktığını duyuyorlardı. Duyuyor, bir sevgi havasında rahatlıyorlardı.

Seyran gülüyor, okşuyor, öpüyordu.

Bir ara yüzünü inceden bir keder örttü. Bir anda da Seyran yüzündeki kederi silkti attı. Köyün öteki mahallesindeki anasının, kardeşlerinin evlerine yürüdü. Anası onun eve doğru geldiğini duymuş dışarıya, onu karşılamaya çıkmıştı. Kardeşleri, kardeşlerinin karıları, akrabaları, çocuklar, kadınlar, kim varsa Seyranı karşılamaya yola dökülmüşlerdi. Seyran gülerek geldi anasına sarıldı, sonra da aldı elini öptü. Anası durmadan ağlıyor, kızının saçlarını, yüzünü durmadan öpüyor, onu kokluyordu.

Demek bizi bağışladın, Seyranım, diyor, ağlamaktan boğuluyordu. "Keşki baban sağ olaydı da bu günümüzü göreydi. Baban son soluğuna kadar senin hasretini çeke çeke öldü. Şimdi babanın kemikleri mezarında rahatladı. Biz sana çok ettik kızım. Sen gene insanlık edip bizi bağışladın."

Ana durmadan yağmur gibi döküyordu.

Kardeşler, çocuklar, akrabalar Seyranla kucaklaştılar. İçlerindeki büyük dert bugün onmuştu. Bunun sebebi neydi, Seyrana ne olmuştu? Gülmeyen yüzü, gözleri yaş dökerken bile, neden durmadan gülüyordu? Bunu soracak, düşünecek sıra değildi.

Ana, kardeşler, gelinler bayram ediyorlardı. Seyranın yüzü gülmediği sürece onlar da pek öyle ahım şahım gülmemişlerdi. Nedeni ne olursa olsun, bunca yıl yalvardıkları, onu azıcık görebilmek için yurtlarını yuvalarını terk edip ardınca yanan Çukurovaya düştükleri, onlara bir kere olsun bir tek söz söylemeyen, hiç gülmeyen, yüzlerine bakmayan Seyran, işte gülerek kendi gönlüyle, hem de bir mutluluk içinde gelmişti.

Ana evin ortasında duruyor, şaşırmış ne yapacağını bilemiyor, hayran olmuş, güzel kızından bir türlü gözlerini ayıramıyordu.

Seyranı bu bile dindirememişti. Anasının, kardeşlerinin, çocukların sevinci bile boşaltamamıştı. Tam tersi gittikçe doluyor, taşıyordu. Birden dışarı fırladı, gülerek:

"Ben gene gelirim," dedi gitti.

Ondan sonradır ki anası, kardeşleri bu coşkunluğun, bu hiç beklemedikleri bağışlanmanın sebebini düşünmeye başladılar. Düşünüyorlar, hiçbir şeye, bir nedene yoramıyorlardı.

Ana:

Düşünmeyin, diye bağırıyordu. "Ne olursa olsun başım üstünde yeri var. Ne yaparsa yapsın Seyran. Son günlerimde yüzümü güldürdü ya. Güzelim kızım, Seyranım."

Kardeşleri de cana gelmişlerdi. Seyranın hali Çukurovaya geldi geleli onların yüreğini paralıyor, yüzlerine bakmaması, onları bağışlamaması ve felaketini onlardan bilmesi hepsini kahrediyordu. Babalan bu yüzden içine ata ata ölmüştü. Çukurovada kardeşler, akrabalar salt Seyran yüzünden yılgın duruyor, hiçbir işe karışmıyorlardı. Bugün onlara bir gün doğmuştu. Seyranın yüzü gülmüştü. Herkese de can vermişti Seyran.

Seyran koşarak Kamer Anaya gitti. Kamer Ana onu korkuyla karşıladı:

Ne oldu sana kızım? dedi. "Ne oldu sana? Köylü hep seni konuşuyor. Takmış takıştırmış, anana gitmişsin, öyle mi? Ne oldu sana?"

Seyran, yanakları çukurlaşarak, tatlı bir düş içinde çocuksu sevincinde daha da güzelleşerek gülüyordu.

Ne oldu kız sana?

Kamer Ana onun saçlarını okşadı, yüzüne uzun uzun baktı:.

Seyran kızım, sen ne güzelmişsin meğer, kimsecikler farkında değilmiş. Ne oldu sana? diye sordu.

Seyran gözlerini yere dikmiş karşılık vermiyordu. Neden sonra başını kaldırdı, yüzü ateş içinde kalmış, kıpkırmızıydı.

Kamer Ana... dedi, arkasını getiremedi. "Kamer Ana..."

Kamer Ana sabırsızlandı:

Söyle kız, hörtük. Ne o, adımı mı belliyorsun? Kamer Ana, Kamer Ana!

Seyran yeniden başını yere dikmişti.

Kamer Ana yumuşacık, şefkatle:

Söyle kızım, başındaki hali bana. Senin başında bir iyi hal var. Söyle anana... Seyran gene başını kaldırdı, iri, kara gözleri ışıltı içindeydi. Tüm göz sevgi olmuş bakıyordu.

Ana, dedi. "Ana, oraya gidelim, gel de seninle, bostana."

Kamer Ana sevindi, güldü:

Demek öyle ha! Demek senin yüzünü güldüren... Deli kız, dedi, onu candan kucakladı. "Amanın kimsecikler duymasın, sezmesin. Deli kızım, deli kızım, deli kızım."

Hem deli kızım diyor, hem de sırtına usul usul vuruyor, kucağındaki Seyranın saçlarını öpüyordu.

Deli kızım şimdi hemen oraya gidersek, herkes her şeyi anlar. Bütün köy zaten seni konuşuyor. Ne oldu bu Seyrana, yüzü güldü, diyorlar. Bir yolunu bulur, gideriz.

"Duramıyorum Ana... Duramıyorum. Bana yardım et Ana, başıma da hiç böylesi gelmediydi."

Kamer Ana güldü:

Hep böyle olur, dedi. "Bu işin sağlamı adamı yerinde durdurmaz. Hep böyle olur. Adamın kanını yakar."

Seyranın elini tuttu sıktı.

Seyran:

Ana kurban olayım, gidelim, diye yalvardı. "Ana sen halimden anlarsın. Ana, Kamer Ana ölüyorum. İlk gördüğüm günden beri."

İçeriye Koca Osman girdi, Seyranı görünce:

Kamer Ana, dedi sevinerek, "ne olmuş bu bizim deli kıza, gülmüş. Bütün köy onu konuşuyor. Gülmüş de anasına, kardeşlerine gitmiş. Ne olmuş dersin?"

Kamer Ana sert:

Hiçbir şey yok, dedi. "O köylü de batsın, işleri güçleri kalmamış da kızın güldüğünü mü konuşuyorlarmış? insanoğlu bir kararda durmaz ki... Güler de ağlar da... Değil mi Koca Osman? Bunda konuşacak ne var? Bu köylü batsın. Kötü mü, kızcağız anası, kardeşleriyle barışmış. Kötü mü?"

Koca Osman:

Ateşlenme bre Kamer Ana, köylü Seyranı konuşuyor diye Vayvayın da köylünün de tekmilini kurşundan mı geçireyim? Seyranda bir değişiklikler görmüşler, sebebini konuşuyorlar. Bunda alınacak, kızacak ne var Kamer Ana! Kötü bir şey düşünmez ki köylü Seyran Kız için. Seviniyorlar onun bu haline, bu gününe, dedi.

Kamer Ana:

Bir de kötü mü düşüneceklerdi Seyran için! Daha da nesi! diye sert çıkıştı.

Koca Osman:

Seninle konuşulmaz şimdi Kamer Ana, dedi yumuşacık. "Tam yalımın üstünde." "Üstümde," dedi Kamer Ana. "Ne olacakmış!"

Sonra kapıya yürüdü. Seyranı da elinden tutmuş ardısıra sürüklüyordu.

Koca Osman, sen bu akşam git oğullarında yemeği ye. Ben bu akşam evde olmayacağım. Seyranla şuna aşağı sazlığa gideceğiz, dedi yürüdü.

Hemen evin arkasına, yola kayıverdiler. Yol tozluydu. Toz ayak bileklerine kadar çıkıyor, köz gibi tozlar ayakkabılarının içine doluyor, ayaklarını yakıyordu. Arkadan gelen güneş sırtlarını, boyunlarını yakıyordu. Yolun kıyısındaki otların, çiçeklerin yaprakları apak toz altında kalmış, buruş buruştu. Sığırkuyruklarına, yangında yanmamış yaş çalılara tepeden tırnağa ak, düğmeler gibi sümüklüböcekler yapışmıştı. Seyran sümüklüböcekleri hiç sevmezdi. Şimdi onlar bile gözüne güzel gözüküyordu.

Seyran önce koşarcasına yürüyor, Kamer Ana da ona var gücünü harcayarak yetişmeye çalışıyordu. Kamer Ana soluk soluğa kalmıştı. Bir de su gibi durmadan terliyordu. Sonunda Seyranın arkasından bağırdı:

Dur kızım, dur! Arkandan yetişemiyorum, dur! dedi.

Seyran arkasına döndü ki Kamer Ana çok gerilerde kalmış. Halinden utandı. Durduğu yerde Kamer Anayı bekledi. Kamer Ana ayaklarını sürükleyerek ağır, bitkin ona epey bir zaman sonra ulaşabildi. Tıkanıyordu.

Sana yetişeyim diye öldüm kızım, ölüyorum. Vay dizlerim vay! Yaşlılık batsın.

Seyran Kız bu dalgınlığından utanmış, Kamer Ananın yüzüne bakamıyordu.

Kamer Ana havayı yumuşatmak için:

Kızım, diye güldü, "acelen ne? Nasıl olsa varacağız bostana. Hem de gün batmadan..." Seviniyor gülüyordu.

Daha yornuklarını almadan, oturur oturmaz Seyran ayağa kalktı dikildi. Bir türlü oturamıyor, yerinde duramıyor, sabrı taşıyordu. Kamer Ana daha

fazla oturamazdı. O da ayağa kalktı. Sıcağın altında gene düştüler yola. Seyran az sonra gene daldı, Kamer Anayı yolda bırakıp aralaştı gitti. Kamer Ana artık ona bağırmadı. Seyran tozu dumana katmış uçuyordu. Az sonra gözden iradı, yitti.

Kamer Ana neden sonra bostana geldi. Seyran onun yüzüne bakamıyordu.

Köse Halil:

Ana, diye ona doğru koştu, "iyi ki geldiniz. Bugün iki tane turaç avladım. Birisini bize pilav yap, birisini de Osman Emmime götür, olur mu? Turaçlar bir de yağlı ki..."

Memed de koştu geldi Kamer Ananın elini aldı öptü. Kamer Ana baktı, Memedin yüzüne kan gelmişti. Gözleri de, o ölü gözü halinden çıkmış, azıcık parıldıyordu.

"Ana hoş geldin. Seni göreceğim geldi. Osman Emmim nasıl? Köyde ne var ne yok?"

Kamer Ana:

İyilik, dedi.

Göz ucuyla da Seyranı süzüyordu. Seyran heyecandan kıpkırmızı kesilmiş, soluğu daralıyor, göğsü inip inip kalkıyor, titriyordu. Memedse oralı bile değildi. Bu hal Kamer Ananın gözünden kaçmadı. İçinden, "Vay kızım, kınalı kızım, demek haberi bile yok! Demek senin işin böyle imiş. Şu güzel güzel yüzüne, şu suna boyuna, şu ala gözlerine bile bakmıyor, şu giyim kuşamını bile görmüyor o. Yaprak gibi karşısında titriyorsun, onun bile farkında değil... Yanakların al al olmuş, domur domur terlemişsin, onun bile farkında değil... Kadersizim, Seyranım, gene yanacaksın. Ben böyle olduğunu bilmiyordum ki... Onun haberi var sanıyordum. Aaah, kınalı kızım aaah! Aaah, gün görmemiş aaah! Şimdi ne yapacaksın sen? Köse Halil bile farkına varmış da, o farkında bile değil, gül kızım, kadersizim," diye geçiriyordu.

Seyransa onun farkına varıp varmadığını düşünmüyordu bile. Büyülenmiş, gözlerini Memedin yüzünden ayırmıyordu, hayran. Konuşmuyor, duymuyor, başka hiçbir şeyi görmeden yalnızca ona bakıyordu.

İkindiye kadar söğütlerin serininde oturdular. Memed azıcık kendine gelmişti ama, gene konuşmuyor hep düşünüyordu. Korkutucu bir dalgınlıkta. Kamer Ana, insan böyle delikanlı olur, genç olur, bekar olur, Seyran gibi bir güzeli, giyinmiş kuşanmış, gözlerinin içine bakar bulur da, hiç yüzüne bakmaz mı, farkında olmaz olur mu? Bu adamı periler çalmış,

cin çarpmış, diye düşünüyordu. Aklı başında bir adam, yanı başında Seyran gibi bir kız durur da hiç farkında olmaz mı? Vay Memedime vay! Vay da aslanıma vay! Dağlar beller, açlıklar yokluklar, dinsiz ağalar, imansız candarmalar fıkarada hal bırakmamışlar ki...

Seyrana bir acıyor, bir acıyor, yüreği parçalanıyordu. Allah bir insanı ondurmazsa ondurmaz. Önce Aziz sevdası, onmamış, başa kadar gitmemiş bir sevda. Sonra Memed sevdası... Yanacak kız, ölene kadar yanıp tutuşacak, bomboş. Fıkara Seyran, nasıl da bakıyor yüzüne! Hayran, deli, kendinden geçmiş. Nasıl da görmüyor öteki...

Memed birden başını kaldırdı, gözlerini Kamer Ananın gözlerine dikti:

Ana, dedi heyecanlı, titrek bir sesle, "sen akıllı, gün görmüş bir anasın. Sana bir şey soracağım."

Başından geçenleri, anasını, Hatçeyi, çocuğunu, şu aşağıda Akçasazın batağında yatan Recep Çavuşu, Cabbarı, Topal Aliyi, Koca Süleymanı, Durmuş Aliyi, Hürü Anayı, Hamzayı, köyün şimdiki durumunu, Kulaksız İsmaili, her şeyi, her şeyi bir bir, bir çırpıda saydı döktü. Sonunda da gene:

Ana, dedi, "sen ömür görmüş, gün geçirmiş altın yürekli bir anasın. Söyle bana ben ne yapayım? Abdi gitti, Hamza geldi. Hamza gidecek Bekir gelecek. Ali Safa Bey gidecek..."

Kamer Ana:

Kenan gelecek, dedi.

Vayvay köyü de bana düşman olacak, üstüme lanet yağdıracak, her cuma da Ali Safanın ruhuna mevlut okutacak...

Kamer Ana düşündü kaldı. Çok düşündü, sonunda:

Benim buna aklım ermedi Memedim, dedi. "Kusuruma kalma."

Memed Seyrana döndü:

Bacı, dedi, "sen ne diyorsun bu işe? Seyran bacı?"

Seyranın güzelliğinin ilk olarak farkına vardı. Giyiminin kuşamının da farkına vardı. "Bu kadar da güzel insan olur mu," diye içinden geçirdi. "Bu kadar da, bu kadar da güzel insan olur mu?"

Seyran titredi, konuşamadı. Alı al, moru mor, terledi. Elleri uyuştu, ağzı kurudu.

Sen ne diyorsun bacı? Koca Süleyman, uğraşmak, dövüşmek, zalime karşı durmak haktır, dedi. Sen ne diyorsun? Hiçbir sona varmayacaksa, zalimle dövüşmüşsün, onu alt etmişsin kaç para eder? Sen ne diyorsun bacı?

Seyranın çok söyleyeceği vardı ama, söyleyemiyor, tıkanıyordu. Konuşsa sesi onu ele verecekti. Ödü kopuyordu bundan da. Edemedi, gözlerini yere

dikip:

Bilemem kardeş, bilemiyorum, dedi usulca. "Hiç bilemiyorum. Sen hepimizden, herkeslerden daha iyi bilirsin. Sen İnce Memedsin."

Kamer Ana kalktı, hemen oracığa bir ateş yaktı. Halil bulgur torbasını, kalaylı tencereyi getirdi Kamer Ananın yanma koydu. Köse Halilin tenceresi tertemiz, pırıl pırıldı. Kamer Ana şu Kösenin tenceresinin temizliğine imrendi. Tuz, yağ, yolunmuş yağlı, bir tavuk kadar iri turaç... Kamer Ana keyifle pilavı pişirdi, yağı pişmiş pilavın üstünde cızırdattı. Usuldan dalga dalga bir garbi yeli esiyordu. Garbi yeli pilavın kokusunu çok uzaklara götürdü.

Seyran oturduğu yerden hiç kımıldamamış, orada, gözleri Memedde öyle kalakalmıştı.

Memed derin derin, "ooh," diyerek pilavın kokusunu içine çekti. "Eline sağlık Ana," dedi. "Böyle güzel kokan pilavları işte böyle iyi analar yaparlar."

Kamer Ana, Seyrana:

Kalk kız, diye çıkıştı. "Ne oturdun kaldın orada. Kalk da sofrayı ser."

Seyran hemen fırladı, sofrayı çardaktan aldı getirdi, ötedeki çimenliğin üstüne serdi. Çam bardakta soğuk su da vardı. Halil az önce uzaktaki çaykaradan getirmişti.

Dördü de sofranın başına bağdaş kurup oturdular, turaçlı pilavı bir güzel yediler. Yemek yiyişine bakarsan Memed iyice kendine gelmişti. Kendine gelmişti de, şu yanan tutuşan güzel kadından niçin haberi yoktu? Bu oğlanda bir şey, bir eksiklik vardı ama, ne?

Yemek yiyip bittikten sonra Kamer Ana bulaşıkları yıkamak istedi, Halil izin vermedi. Kendisi yıkayacaktı.

Gün kavuşacaktı nerdeyse, alaca gölgeler çoğalıyordu. Güneş Anavarzanm arkasına sarkmış, bir ucu ovaya değdi değecek. Seyran Kız dalmış gitmiş, gözleri Memedde. Allah kimsenin başına vermesin böyle bir karasevdayı. Kamer Ana kalkacak oluyor, Seyranın haline bakıp vazgeçiyordu. Azıcık daha görsün sevdiğinin yüzünü fıkara, diye düşünüyordu.

Derken gün battı, karanlık kavuştu. Memedin yüzü hayal meyal ancak gözüküyordu ama, Seyran daha gözünü ondan ayıramıyordu.

Kamer Ana, artık ne görecek, diye düşündü. Oğlanın haberi bile yok. Haberi olsa ne olur ki, kefeni boynunda bir eşkıya... Ne yönden ele alsan, bir çıkar yolu yok.

Hadi kalk kızım, geç kaldık, diye Kamer Ana birden ayağa kalktı, yürüdü. "Sağlıcakla kaim yavrular. Bir isteğiniz olursa, biz yarın öbür gün gene geliriz."

Memed koşarak çiçekliğe gitti, iki deste reyhanla karışık kadife gülü kopardı, birisini getirdi Kamer Anaya, ötekini de Seyrana verdi.

Yola düştüler. Seyran arkasına dönüp dönüp bakıyordu. Bir, bir adım atıyor, bir dönüp bakıyordu. Karanlık basmış, ay doğmuştu. Değil Memed, koskocaman bostanlık bile gözükmüyordu. Ama daha Seyran dönüp dönüp bakıyordu. Ayaklan onu geri geri çekiyordu. Bu sefer de Kamer Ana çabuk gidiyor, bakıyor ki çok aralaştılar, duruyor, Seyranın gelmesini bekliyordu. Böyle dura yürüye köye yaklaşmışlardı ki Seyran:

Dur Kamer Ana, dur, dedi arkadan. "Korkuyorum."

Kamer Ana durdu. Onun yanma gelmesini beklemeden:

Neden korkuyorsun? diye sordu.

Seyran geldi onun koluna yapıştı.

Öldürecekler, diye inledi. "Onu öldürecekler Ana. Bir eşkıyanın başa kadar gittiğini hiç gördük, duyduk mu? Gizik Duranı bile öldürdüler. Öldürecekler onu Ana."

Kamer Ana susuyordu. Öteki durmadan konuşuyor. Kamer Ana hiçbir karşılık vermiyordu. Sonunda:

Ağzını hayra aç kızım, diye konuştu Kamer Ana. "Hayra aç ki hayırla karşılaşasın. Kim öldürecekmiş onu?"

Herkes, herkes, dedi Seyran. "Ağalar, candarmalar, Hükümet. Onu herkes öldürecek."

Kamer Ana şaşkına dönmüştü. Böyle bir konuşmayı hiç beklemediği için hazır değildi. Bir de tam Seyran gibi düşünüyordu. Bir eşkıyanın uzun bir süre yaşadığı görülmüş müydü? Hele İnce Memed gibi bir eşkıyayı yaşatırlar mıydı hiç? Dağ taş, kurt kuş silah olur da üstüne yürürdü. Ağalar beyler...

Ona kurşun geçmez ki... Onun koynunda yıldırımı var, muskası var. Hızır da sırtını sıvazlamış.

Kamer Ananın can kurtaran olaraktan sarıldığı bu sözler etkili olmalıydı, ama o dinlemiyor, aldırmıyordu ki...

Öldürecekler onu. Onu öldürecekler, diyordu boyuna.

Yıldırımı var onun yaaa... Yaaa, yıldırımı var.

Kamer Ana buna kendi de inanmıyordu.

Gözlerinden başka yerine kurşun geçmez.

Seyran onun koluna girmiş köye sürüklüyordu.
Kurşun geçmez ki ona. Bir gözleri... Gözlerini de korur...

44

Ali Safa Bey düşündü taşındı, baktı ki hiçbir yerden bir umut yok, başının çaresine kendi bakmaya karar verdi. Kaymakam da, Vali de Vayvay köyünü yerinden kaldırmaya yanaşmıyorlar, ne olur ne olmaz diye korkuyorlardı. Kaymakam Vayvayda verdiği kararı, Vayvaydaki sözlerini çoktan yalamıştı.
Ali Safa Bey onlara tepeden bakıyor:
Hadi canım, diyordu. "Bu da hükümet mi? Şu adamlarına bakın, şu Kaymakama, şu Valiye! Ulan onları şu çiftliğe yanaşma diye bile almam! Vallahi de almam, billahi de. Paşa da, Arif Saim de hükümet kurduklarını sanıyorlar da gep gep geriniyorlar, öyle mi? Böyle bir hükümeti bizim Karadağlıoğlu Murtaza da kurardı. Hem de daha akıllıca."
Çıkçıkların yiğitlerini, beceriklilerini, eli silah tutanlarını çağırmış, gece gündüz onlarla Vayvay köyüne son darbeyi indirmek için planlar kuruyordu. Bir de çiftlik konağını bir müstahkem mevki haline getirmişti. Yepyeni Alaman filintaları, sandık sandık mermiler, tabancalar, kamalar, dürbünler, kırmızı fesler, asker giyitleri... Kapılara, pencerelere de kum torbalan yığdırmıştı. Zeynelin, Ademin kaybı onu çok korkutuyordu. Şu Vayvaylılar iyice azıtmışlar, cana kastetmeye başlamışlardı.
Zekeriya:
"Aramadık yer, sormadık insan bırakmadım, ne Zeynelden bir iz var, ne Ademden... Zeyneli köylüler, karısı da içinde, boğmuşlar, Akçasaza gömmüş, imini timini bellisiz eylemişler, Ademi de Yobazoğlu öldürmüş diyorlar. Çok aradım, ikisinin de ne ölüsünü, ne de dirisini bulabildim, diye haber getirmişti."
Safa Bey uyandığından bu yana hazırlıktaydı. Vayvay köyüne bugün için, beklesinler geleceğim diye haber yollamıştı.
Bugün Zekeriyaya özenle pırıl pırıl boyattığı sarı çizmelerini, İstiklal Savaşı günlerinden kalma daha yepyeni haki zabit pantolonunu" giyecekti.

Yıllardır hiç takmadığı altın kordonunu takacak, başına da büyük, kara lenger şapkasını geçirecekti.

Giyindi kuşandı, bıyıklarını burdu, sapı fildişi nagant tabancasını sol kasığının üstüne astı, ince sırma işleme fişekliği de beline bağladı. Parmaklarına da iri altın yüzüklerini taktı. Köylü altına, silaha, bir de askere saygı duyardı. Bacağında asker pantolonu, sarı çizmesinin koncuna sokulmuş gümüş savatlı kırbacı, İstiklal Madalyası, tabancası, kara şapkası, kordonuyla göz kamaştırıcı bir heybet gibi baktı kendine aynada. Bu kılık yeteri kadar ürkütücüydü. Köylüler bu kılığın etkisinde kalırlar, saygı duyarlardı. Köylü milletinin hiçbir zaman aklı olmamıştır. Akıl suni bir şeydir. Köylünün her zaman bakmaya gözü olmuştur. Yapabilse, Arif Saim Beyin duymayacağını bilse, baştan aşağı zabit elbisesi giyer, köylülerin karşısına öyle çıkardı. Şu Arif Saim de Çukurovanm başına bir bela kesilmişti ki ne bela.

Dursun Durmuşa asker giyiti giydirdi. Zekeriyanın da külot pantolonu hakiydi. Onunla birlikte Vayvaya gidecek on sekiz adamının her birisinde küçük de olsa askerliği ansıtan bir işaret vardı. Kiminin şapkasında bir candarma yıldızı, kiminin bacağında bir tozluk, kiminde bir kasatura, kiminde bir palaska, ceket, apolet...

Çalınan atlarının yerine baba dostu Yağmur Bey ona on beş kadar güzel, dört beş yaşlarında at göndermiş, bir kuruş da para istememişti. Yağmur Beyin gönderdiği atlar gerçekten çok güzel, soylu atlardı.

Ali Safa Bey atlara binmeden önce adamlarına son talimatı verdi:

Ben köylüyle konuşurken hepiniz arkamda ayakta duracak, gözlerinizi bir noktaya dikecek, sağ elinizi tüfeğinizin namlusunun ağzına koyacak, hiç kıpırdamayacaksınız, dedi.

Atlara bindiler sürdüler. Köylü onları ulu, dallan dev kanatlar gibi açılmış dut ağacının altında bekliyordu. Hepsinde bir sabırsızlık, gözle görünen bir heyecan vardı.

Ali Safa Bey ve ardındaki atlılar bir toz duman içinde köye doludizgin girdiler. Ali Safa Bey atının hızını daha iyice kesmeden ağacın altında atından aşağı atlayıp:

"Selamünaleyküm," diye bağırdı.

Köylüler kendilerini tutup, yumuşacık, heyecanlarını göstermemeye çalışarak: "Aleykümselam," dediler. Sonra da Ali Safa Beyi bir ucu ağacın gövdesine çivilenmiş, üstüne bir kalın döşek atılmış, döşeğin üstüne de bir Türkmen halısı serilmiş kerevete buyur ettiler. Ali Safa Bey, önünde

açılarak kendine yol veren kalabalığa gülümseyerek, gitti kerevete ayak ayak üstüne atıp oturdu. Ceketinin düğmesini de, sapı fildişi tabancası, tabancasının sırma işleme fişekliği görünsün diye açtı. Herkesle teker teker merhabalaştıktan sonra sustu. Adamları da gelmiş, tek sıra halinde, karın içeri, göğüs dışarı, gözler bir noktaya dikili, sağ elleri tüfeklerinin namlu ağzında, sol elleri de işleme pırıl pırıl fişekliklerine takılı, put gibi duruyorlar, hiç mi hiç kıpırdamıyorlardı.

Uzun bir süre başını önüne eğip düşünen Ali Safa Bey başını kaldırdı, yalım gözlerini teker teker köylülerin üstünde dolaştırdı. Tanıdığı bütün köylüler buradaydı. Seyfali elini koynuna sokmuştu. Korkudan titrer gibiydi. Buna sevindi. Koca Osman olup bitene fütursuzca durura benziyordu ama, çocuk yüzünden hiçbir şey belli olmuyordu. Çok ağır deneylerden geçmiş bir yüzdü yüzü. Sayılamayacak kadar kırışık içinde. Bu kadar kırışık içindeki bir yüzden hiçbir şey anlayamazsın ki... Ferhat Hoca boynunu sağa yatırmış, iki eli göbeğinde kenetlenmiş, gözlerini kapayıp kendisini Allahm lütfü keremine bırakmış, mütevekkil, sakin duruyordu.

Şefçe Kahyada bugün bambaşka bir şeyler vardı. Bir acayip giyinmiş, şu yaz gününde bacaklarına kaim, çok nakışlı dizleme yün çoraplar çekmiş, şayak bir şalvar giymiş, sırma işleme iki tane kuburu üst üste beline bağlamış, dolma tabancasını da iki kuburun ortasına sokmuştu. Çizgili manıs mintanı çivit mavişiydi. Başına da keçeden ak bir lenger şapka geçirmişti. Uzun saçını iki parmak kalınlığında örmüş, şapkasının altından ensesine doğru çıkarmış, apak gümüş örgülü beline aşağı sarkıtmıştı. Kalabalığın ardında, dudaklarını sarkıtmış, kendi kendine homurdanarak gidip geliyordu. Selver Gelin de oradaydı. En beyaz, bulut gibi ak başörtüsünü bağlamıştı. Seyran sağ yanda, güzeller güzeli, yeşiller içinde, yüzünde sonsuz bir mutluluk balkıyıp duruyordu.

Ali Safa Beyin şaştığı, midesini bulandıran, onu korkutan, Seyranın kardeşlerinin, akrabalarının da toplantıya gelmiş olmalarıydı. Bu dağlılar gözüpek adamlardı. Hem de okumuş yazmış. Şimdiye kadar köyün hiçbir şeysine, girdisine çıktısına karışmamışlar, bir konuk gibi, bugün var yarın yok gibi Vayvayın dışında yaşamışlardı. Onlar Vayvay işine karışmış olsalardı, durum çok başka olur, Ali Safa Bey daha büyük zorluklarla karşılaşabilirdi. Şimdi durum öyle gösteriyordu ki bunlar da işe karışmaya karar vermişler.

Ali Safa Bey sustukça, köylülerin yüzüne baktıkça kendisini dayanılmaz bir kızgınlığa kaptırıyordu. Başka zaman olsa Ali Safa öfkesinin önüne

geçmeye çalışır, öfkesini yenerdi. Şimdiyse kendisini kapıp koyvermişti. Öfkeli bir sesle konuşmak, köylüler üstünde daha büyük bir etki yapardı.

Boğazını temizledi, öksürdü. Herkes bir beden kesilip öksürüğün sonunu bekledi.

Ali Safa Bey:

Ben bu köye adımımı atmazdım, diye başladı. "Bana bu kadar kötülük yapıldıktan sonra. Sizin hiçbirinizin yüzüne bakmazdım, beni böylesine Çukurovanın diline düşürdükten sonra. Size son bir sözüm var da onun için geldim. Günah benden kalksın diye geldim. Suç benden gitsin diye geldim. Sonra, Ali Safa Bey, Tayfun Bey söylemedi demeyesiniz diye geldim. Emmiler, kardeşler, size emmi, kardeş demeye de dilim varmıyor ama, neyse... Bana çok kötülük ettiniz, altınlar dökerek, biricik atımı vererek elde ettiğim tarlalarımdan inat edip çıkmadınız. Neden? Başka yerde boş tarla mı yok? Bu sinekli, bu pis, bu her sineği bir alıcı kurt olan toprağı inadına seçtiniz. Köy kurulacak, yurt edinilecek o kadar verimli, o kadar hali toprak var ki Çukurovada, daha üstüne bin tane köy kurulur. Siz kanunsuzluk yaparak, hükümetimizin kanunlarını çiğneyerek, gücünüze güvenerek topraklarımdan çıkmadınız. Söyleyin, neden çıkmadınız? Bu mülk benim değil mi, tapusu elimde değil mi?"

Delici bakışlarını köylülerin üstünde gezdirdi. Köylüler susmuşlar, dalmışlar dinliyorlar, başkaca en küçük bir harekette bulunmuyorlardı. Ali Safa, işte bu kötü diye içinden geçirdi. Bu işte bir bokluk var.

Şefçe Kahya:

Senin değil yavrum, Ali Safa Efendi. Bu mülk bizim, bu köy bizim, bu yurt bizim kışlağımız dedemizin dedesinden bu yana. Sen nereden çıktın? Tayfun Bey olmadan sen neredeydin yavrum?

Eli arkasındaydı. Daha fazla konuşmadı, arkasındaki elini çözüp galyenini ağzına yine yerleştirdi, gidip gelmeye başladı.

Ali Safa Bey bunu hiç beklemiyordu. Şefçe Kahyanın bu davranışı onun öfkesini, öfkesiyle birlikte korkusunu da bir kat daha artırdı:

Söylemesi benden, diye bağırdı. "Yüz elli yıllık şeceresi olan atımı Yobazoğluna vererekten bu toprakları alan ben değil miyim? Bu topraklar benim hakkım değil de köylünün yarısı neden bıraktı da köyü gitti? Yobazoğlu neden gitti?"

Gidip gelmekte olan Şefçe Kahya gene zınk diye durdu. Bükülmüş belini doğrulttu, bir an dimdik durdu:

O gidenler, diye bağırdı, "o gidenler sütü bozuklardır. Korkularından gittiler. Yobazoğlunu da öldürünceye kadar dövdürdün. Garip bir kızılbaş, dayanamadı da kaçtı:

Ali Safa:

Sen kaçma, diye bağırdı. "Var sen kazık çak şu dünyaya. Topraklarıma çiftlik kur. Zeytin ağacı dik ki meyvelerini yiyesin."

Kaçmam, dedi Şefçe Kahya. Kalın dudakları titriyor, köpürmüş gibi ağzından, deve ağzından saçılır gibi köpükler saçılıyordu.

Gidip geliyor, gidip gelirken durmadan içinden konuşuyordu. Alsın Koca Osman, boynu uzun Seyfali, kara gözlü Ferhat Hoca! Hiçbirisi böyle aslanca konuşabilir mi Ali Safanın karşısında, deyin bakalım, konuşabilir misiniz? Vallahi, zaten benim bir ayağım çukurda... Adamın ocağına incir dikerim. Dek dur oğlum Ali Safa Efendi, hem de kahraman Tayfun Bey! Dek dur oğlum.

Hem de zeytin ağacı dikerim. Hem de çınar dikerim. Güllüce portakal, allıca kiraz dikerim. Adam diker, insan yetiştiririm.

Ali Safa Bey sinek kovar gibi:

Ne yetiştirirsen yetiştir, dedi, elini salladı. "Bana ne? Ben buraya bir insaniyetlik için geldim. Size haber vermeye geldim. Harmanlarımı yaktınız, sustum. Harman yakmak insanlıkta, hem de Müslümanlıkta mı var? Atlarımı çaldınız, her gece evimi de üstüne üstlük kurşunluyorsunuz, bütün bunlar Türkiye Cumhuriyeti kanunlarında, İslamlık, insanlık kanunlarında var mı? Ben sabrettim, bağrıma taş bastım. Sabırtaşı oldum, sabırtaşı. Bütün bu kötülüklere katlandım, karşılık vermedim. Korktu sandınız. Ha ben insanlık bozulmasın, emmi dayı arasına kötülük girmesin, dedim, siz bunu anlamadınız. Hiç anlamadınız. Ayaklanmakta direttiniz, devlete millete isyana devam ettiniz. Sizin yaptığınız düpedüz Şeyh Said isyanıdır. Ben bunu hükümete bildirmedim. Olduğu gibi bildirseydim, şimdi her biriniz ipte olurdunuz, sallanırdınız."

İki parmağını aşağı doğru sarkıttı, bir sallanan bacak işareti yaptı.

İşte böyle. Sonra efendiler kendinize geliniz. Efendiler!

Sesi çın çın ötüyor, ta uzaklara kadar gidiyordu. Sıcak ipiliyordu. Ulu dutun gölgesi serindi. Safa Bey gene de ter içinde kalmış, ter koltuk altlarından, kuluncundan fışkırmıştı.

Sonra Efendiler siz...

Sesinin etkisini ölçtü.

Siz efendiler siz, sonra ne yaptınız?

Gene sustu, gözlerini belertti. Boyun damarları parmak parmak şişmişti. Gözlerini köylülerin gözlerine dikti geçti, dikti geçti.

"Siz, siz, sizler, hepiniz cinayet işlediniz. Adamlarımı öldürdünüz. Evveeet, adamlarımı öldürdünüz. Efendiler, Zeynelle Ademi öldürdüğünüzü bütün Çukurova biliyor. Cinayetinizi Adanadaki Vali, Ankaradaki Hükümet, yanı başımızdaki Arif Saim Bey de biliyor. Dostumuz, kardeşimiz Arif Saim Bey. Ve buna deli divane oluyor. Adem size ne yaptı, Zeynel size ne yaptı da zavallıları öldürdünüz? Üstelik Zeynel sizin köylünüz olur. Üstelik beş de çocuğu yetim kaldı. Efendiler, efendiler, efendiler bu cinayetleri sizin yanınıza bırakmayacağım. Adamlarımın kanını yerde bırakmayacağım. Eğer bu memlekette hak hukuk, kanun varsa, onların kanı yerde kalmayacak."

Birden ayağa fırladı, deli gibi elini kolunu sallamaya, ayaklarını küt küt yere vurmaya başladı.

Kalmayacak, kalmayacak! Bu can bu tende durdukça kalmayacak. Siz arkanızdakine güveniyorsunuz. Arkanızdaki kim olursa olsun, benim arkamda da koca Allah var.

Arkasına döndü, dimdik donmuş kalmış adamlarını gösterdi. Sesini alçaltıp:

İşte bunlar da var, dedi duyulur duyulmaz. Göz kırpar gibi de bir işaret yaptı.

"Kimseye güvenmeyin. Güvenip de haksız işler yapmayın."

Sesi perde perde iniyordu.

Sizi kanunun pençesinden hiçbir kuvvet kurtaramaz.

Sesi iyice inmişti. Kuru, tok, kararlıydı.

Şimdi diyeceğime gelelim. Size on günlük bir mühlet veriyorum. On gün içinde bu köyü boşaltıp gideceksiniz. Boşaltıp gitmezseniz sizinle canalıcı mücadeleye karar verdim. Bu köy benim. Bu köyün toprakları benim. Hakkımı kimseye yedirmem. On gün içinde köyü boşaltıp gitmezseniz, size karşı bütün varımı ortaya koyacağım. Sizi zorla topraklarımdan dışarı atacağım. Öldürürmüşsünüz beni, varın öldürün. Kan dökülecek, hanumanlar sönecekmiş, varsın sönsün. Evler yakılacak, imamlar, hocalar sakallarından ateşe verileceklermiş, verilerekten öyle canları çıkacakmış, varsın çıksın. Evleri gece basacaklar, avratları, kızları dağa kaldıracaklarmış, varsın kaldırsınlar, köyleri ateşe vereceklermiş, varsın versinler. Gözümü kırpmam. Üstüme gelen ateş, su olsa da, ecel olsa da, ejderha olsa da, hükümet olsa da gözümü kırpmam.

Arkasına döndü, kasılmış kalmış, put gibi dikilmiş adamlarını parmağıyla gösterdi:

İşte bunlar da, üzerlerine gelen, kapkara ölüm olsa da gözlerini kırpmazlar.

Dursun Durmuş:

Evelallah, diye bağırdı.

Evet efendiler, bu on gün içinde topraklarımı bırakıp gitmeyecek olursanız daha akla hayale gelmez işler olacaktır. Bu köy Kerbela olacaktır. Kulak verin bana, kulak verin de beni can kulağıyla dinleyin, bu köy Kerbela olacaktır. Kerbelayı duydunuz mu, bilir misiniz? İşte öyle, bu köy tıpkı Kerbela gibi Kerbela olacaktır. Kerbela...

Köylü susuyor, yüzlerinden hiçbir şey belli olmuyordu. Demek çok kararlıydılar. Şefçe Kahyaysa gidip geliyordu durmadan. Dişsiz ağzında galyeni. Hem de tütünsüz. Ali Safa Beyin onun haline gülesi geldi. Şu ihtiyarcık acaba neden kuruluyor böyle? Boynu da çöp kadar ince, on yaşında hasta bir çocuk gibi olmuş. Kubarıp duruyor. Yüz yaşını da aşkın gösteriyor.

İşte efendiler, bugün buraya size bütün bunları söylemeye, esecek fırtınayı, olacak zelzeleyi, gelecek tufanı size bildirmeye geldim. Ya on gün içinde köyümü boşaltır gider, ya da mücadeleyi, arkanızda kim varsa, ona güvenerekten kabul edersiniz. Dövüş bu sefer kıran kırana olacaktır. Ta ki...

Gidip gelen Şefçe Kahyaya baktı, bir karşılık verecek diye bekledi, Şefçe Kahya da başını kaldırmadı. Ali Safa Bey sedire oturdu, kırmızı, pırıl pırıl, üstünde büyücek bir inci bulunan altın iğneli kravatını gevşetti, ak mendiliyle boynunun, yüzünün terini sildi, mendil suya batırılmış gibi ıpıslak oldu.

Şefçe Kahya ona kaş altından bakıyor, köpeksiremiş, diyordu içinden. Köpeksiremiş, yılmış. Gözü korkmuş. Gözü korkmuş da yalvarıyor. Bu da yalvarmanın başka bir çeşidi. Bir de onun burda, köyümüzde olduğunu bilseydi, ödü bokuna karışırdı deyyusun, ödü bokuna karışırdı deyyusun, ödü bokuna, ödü bokuna...

Durdu, uzun uzun, belli ederekten Ali Safayı süzmeye başladı. Şimdi varsam, diye düşünüyordu, şimdi varsam da ona, o ite, o Ali Safaya, ulan Ali, İnce Memed Çukurovada, hem de bizim köyümüzde, hem de şu anda, şimdi, şimdi benim evimde... Ödü, ödü, ödü bir iyice bokuna karışırdı.

Gidip gelmeye başladı gene, kendi kendine mırıldandı: Söyleyeceğim, onun Çukurovaya bir boz şahin gibi indiğini Ali Safaya duyuracağım.

Korkusundan gebersin namussuz. Bu iyiliği ona yapacağım. Bakalım Çukurova ona nasıl dar gelir! Bakalım hele şu koca ovada saklanacak delik bulabilir mi?

Kurnaz, kısılmış, gülen gözlerle hala yüzünü kurulamakta olan Ali Safaya durup bakıyor, onu süzüyor, sonra yürüyordu.

Ona varıp diyeceğim ki, bir gece yarısı, ben senin dostunum Ali Efendi. Baban da benim arkadaşımdı. İnce Memed burada, Çukurovada saklanıyor. Köylüler ondan güç alıyorlar. İnce Memed de seni öldürmeye hazırlanıyor. Araştırıyor, kurşun nerenden girerse, sen en çok acı çekermişsin, onu bulmaya çalışıyor.

Nerede, nerede, nerede, nerede İnce Memed? Nerede saklanıyor?

Ali Safaya baktı, bir iyice güldü. Kahkaha attı. Ali Safa ona doğru döndü, baktı. Ne oluyordu bu ihtiyara? Aklını mı oynatıyordu? Köylüler de baktılar.

Şefçe Kahya bir daha güldü:

İşte orasını bilmem, dedi, gene yürüdü.

Haber vermemeliyim, onun burada olduğunu varıp da Ali Safaya söyleyeceğimi Koca Osmana, Hocaya, Seyrana, kul olana, kimseye haber vermemeliyim. Önüme geçerler.

Nereye saklanıyor emmi?

İşte orasını bilmem Ali Safam, diye bağırdı Şefçe Kahya...

Orasını bilsem, kulağından tutar da o eşkıya çocuğu, alır sana getirirdim.

Koca Çukurovada nasıl bulmalı onu? Adam yitiği öküz yitiğine benzemez ki... Nasıl bulmalı, nerede?

Orasını bilmeeem.

Seyfali, ellerini önüne bağlamış, boyun kırarak Ali Safa Beye yaklaştı:

Bey, dedi, "öğlen oluyor. Senin geleceğini öğrenince bir koyun kestirdim de... Bir yemeğimizi yiyin de öyle gidin."

Ali Safa Bey, şaşkın bakışlar arasında ayağa kalktı, atına doğru yürüdü. Bir delikanlı atını tutuyordu, üzengiye sarıldı. Ali Safa Bey ata atladıktan sonra:

Sizin yemeğiniz... İstemez! diye bağırdı.

Adamları da atlara atlamışlardı. Büyük bir toz bulutu kaldırarak köyün içinden doludizgin çıktılar.

Koca Osman arkalarından baktı baktı da:

Bu adamda hiç insanlık kalmamış, dedi. "İnsan ellik gavurunun bile yemeğini yer... Bin yıllık düşmanının bile..."

Köylüler de ona katıldılar:
Kalmamış... İnsanlık... dediler.
Seyran Kız bir mutluluk, bir güzellik yeli gibi kalabalığın önünden esti, bir anda o da köyü çıktı, bostanın yolunu tuttu.

45

Aşağıdan, Anavarza kalesinin altındaki yoldan uzun bir göç yolu tozutarak geliyordu. Köylüler, Koca Osman, Ferhat Hoca umuda kapıldılar. Bu gelenler köyü bırakıp gidenler olmasınlar? Kuşluğa kadar merakla beklediler. Kuşluklaym köye doludizgin bir atlı girdi. Bu bir delikanlıydı, adı da Çekirge Süllüydü. Bindiği at çıplaktı, yularsız, bellemesiz.
Canımıza tak dedi gurbetlik, diye başladı. "Onun da köye geldiğini duyunca yıktık evleri, torlandık toparlandık düştük yollara. Elle gelen düğün bayram. Dedik ki, köylümüz ölürse biz de beraber. Aç kalırsa, biz de beraber. Evlerimiz, harmanlarımız beraber yansın."
Öğleye doğru da göçün ucu köye girdi. Gelenler çok mahcuptular, kimseciklerin yüzüne bakamıyor, konuşmuyorlardı. Halbuki köylü gelenleri büyük bir coşkunlukla karşılamıştı.
Herkes yükünü götürdü kendi evinin önüne çözdü. İkindiye kadar köylülerin de yardımıyla herkes evine yerleşti. Akşam yemeğini ulu dutun altına çulları serip hep birlikte yediler. Her ev bir çeşit yemek yapıp dutun altına taşımıştı.
Çok çektik, diyorlardı.
Allah kimsenin başına vermesin gurbetliği.
Gurbetlik dersen de ölümden beter.
Bir yer ki aman Allah...
Cennet olsa da yaramaz.
Cenneti istemem, bana ana baba yurdumu verin.
Çok çektik ki, ne çektik.
Dost yok, akraba yok.
Hiç kimse yok.
Daha erken gelirdik, neden gelemedik, utancımızdan yüzünüze nasıl bakardık!

"Çaremiz kalmadı da, nah buramıza geldi de, düştük yollara..."

Biz ettik, siz etmeyin kardaşlar.

Bizi iyi, bizi dost karşıladınız.

Bizi dost...

Olmaz olsun böyle gurbet.

Gurbet dedikleri de bir rezillik...

Yerin dibine batsın gurbet el.

Hem de cehennemin dibine.

Batsın.

Bizi korkuttular.

Bizi kandırdılar.

Hükümet korkusu.

Hükümet zor.

Dedik ki varalım, dedik.

Dedik ki varalım gidelim köyümüze de, öleceksek elimizle obamızla birlikte ölelim, dedik.

Düştük de tozlu yollara geldik.

Yüzümüz yok yüzünüze çıkmaya.

Gözümüz kör gözünüze bakmaya.

Hükümet zor. Korkusu büyük.
Başa çıkılmaz Hükümetlen.
Hükümet beterin beteri.
Hükümet onun arkasında, eşkıyalar onun. Ağalar beyler onun arkasında, kasabalılar onun... Zengini onun arkasında, fikarası...
Bunaldık.
Bunaldık da yurdumuzu yuvamızı bırakıp kaçtık. İyi yapmadık.
Akrabalar, dostlar, bir pişmanlığın, özlemin, kavuşmanın tadındaydılar. Dutun altında gece yarısına kadar oturdular, konuştular.
Koca Osman, Ferhat Hoca köylünün gelişine şaşmışlardı.
O kadar yalvarmış yakarmışlardı da o zaman niçin getirememişlerdi?
Koca Osman:
Bunun, bu şahinin de, bu boz kuşun da adında bir keramet var. Hem de büyük bir keramet, diyordu.
Ferhat Hocaysa alttan alta gülümsüyor, Koca Osman, ötekiler ne söylerse hiç karşı koymuyor başıyla onaylıyordu. Bu gelenlerin atları da vardı.
Gelenler o gece uyumadılar, köylülerin de bir bölüğünü birlikte uyutmadılar. Merakla onu soruyorlar, bıkıp usanmadan onun hakkında ne söylerlerse dinliyorlardı. Aynı hikayeyi belki beş altı adamdan duyuyorlar, gene de hikayeyi dinlemiyorlar yutuyorlardı.
Nasıl, nasıl bir adam?
Gözleri, elleri ayaklan?
Saçları nasıl, kaşı kirpiği?
Sesi nasıl, nasıl konuşuyor?
Boyu posu?
Köylüler onun ne boyunu posunu, ne konuşmasını, hiçbir şeyini söylemiyor, "Yiğit, şahin, alıcı kuş gibi, kurşun geçmez ona, yıldırım çiçeği var onda. Muskasının içinde..." diyor geçiştiriyorlardı.
Daha çok kadınlar, daha da çok genç kızlar durmadan onun boyu poşu, gözü kaşı üstüne sordular da, onu görenlerden doğru dürüst bir karşılık alamadılar. Kimsenin dili varıp da: "Onu görseniz, bir çocuk kadar küçücük, yüzü de yalnız kocaman bir çift göz," diyemiyordu. "Elleri de küçücük," diyemiyordu. Oysa Memedin elleri küçücük değildi. Omuzları da dar değildi. Ama onlara Memedin her şeyi küçücük geliyordu.
Sesi için de, konuşması için de bir şey söyleyemiyorlardı. Sesini, konuşmasını hiç duymamışlardı ki... Yalnız Kamer Ana duruyor: "O,

adamın hası," diyor, ağız dolusu, mutlu gülüyordu. Gülüyor, yanında duran tepeden tırnağa sevda kesilmiş Seyrana bir göz atıyordu.

Birkaç gün içinde köy eski haline geldi. Sanki bu köyün yarısı göçüp de yıllarca Sarıçamın kepirinde yaşamamıştı. Sanki hiç kimse hiçbir zaman bu köyden ayrılmamıştı.

Yalnız azıcık hayal kırıklığına uğramışlardı. Köye gelir gelmez, karşılarında pür silah, burma bıyıklı, dağ gibi Memedi bulacaklarını sanıyorlardı. Oysa onun kimse yüzünü bile göremiyor, kimse yerini bile bilemiyordu. Birkaç gün sonra da köye Yobazoğlu geldi, karısı, çocuklarıyla. Onun evi yanmıştı, yükünü ulu dutun altına indirdi. Hemen bir ahır boşaltıp Yobazoğlunu da yerleştirdiler. Yobazoğlu, çocukları, karısı perişandılar. Hemen ona yardım ettiler, eksiklerini elden geldiğince tamamladılar.

Hükümet değil, candarma, ağa değil, Azrail gelse yurdumdan bir yere bir daha ayrılmam. Öldürsünler beni. Boynumu kılıçlarının altına uzatırım, boynum kıldan incedir, vurun, vurun ki kanım baba yurdumun toprağına saçılsın derim, diyordu.

Durmadan ah vah ediyor, Koca Osmandan, Ferhat Hocadan özür üstüne özürler diliyordu.

Olanı biteni Ali Safa Bey duydu. Önce inanmadı, güldü geçti. Sonra Vayvaya en güvendiği adamlarını Zekeriyayı, Dursun Durmuşu gönderdi. Onlar da olayı doğruladılar. Ali Safa Bey küplere bindi, ağzı köpürdü. Bir gün sabahtan öğleye kadar konağın sofasında:

Ben ben, ben ben, ben ben, diye gitti geldi. "Ben ben, ben yaparsam yaparım onlara! Demek meydan okuyorlar? Demek meydan... Ben ben... Ben ben, ben ben... Görecekler o köppekler... Köppekler... Köppekler! Ben ben..."

Yoruldu. Bedeni çözüldü. Gözleri yaş içinde kaldı:

Yarabbi, diye mırıldanmaya başladı, "benim ne taksiratım var? Hulusu kalple memlekete bir çiftlik kazandırmaya çalıştım. Halbuki onların bu topraklara hiçbir ihtiyaçları yok. İnat ediyorlar. Halbuki ben onlara bu topraklardan bin kat daha iyi bir toprak bulurdum. Ne yaptım onlara da benim başıma yıllardır bu işleri açıyorlar? Hakkımı gasp ediyorlar. Çiftliğim güdük kaldı yıllardır onların yüzünden. Eşek kuyruğu gibi ne uzuyor, ne kısalıyor... İstanbulda, Ankarada bir işe girip, yan gelip yatmak dururken, canımı dişime takmışım, memleketim, asil vatanım için... Anlamıyorlar, insanlıktan anlamıyorlar, anlamıyorlar bu köylüler,

anlamıyorlar. Anlatamıyorum. Sürünüyorum, sürünüyorum Melihayla birlikte. Kadını da getirdim bu cehenneme kilitledim. Bütün bedeni çıban içinde."

Karısının yara bere içindeki tombul bedeni gözünün önüne geldi:

Zulüm, diye inledi. "Şu köylülerin bana yaptıkları işkence. Zulüm... İnsanlığa yakışmaz hakaretler. Çekemiyorum insanlar, artık taşıyamayacağım bu yükü, bu ağır zulüm altında inliyorum, inliyorum, inliyorum a dostlar, a can dostları, a kavga arkadaşları, a dostlar a! Kaldıramıyorum, götüremiyorum bu ağırlığı artık. Şu dünya dünya olalı şu benim başıma gelenler, şu bana yapılan alçaklıklar hiçbir mahlukata yapılmamıştır."

Senin yumuşaklığından, insaniyetliğinden, merhamet dolu yüreğinden dolayıdır başına gelenler...

Başını kaldırdı, yandaki sedire çökmüş karısının yaş içindeki gözlerini gördü. Kirpikleri de top top olmuş, yüzü ıpıslaktı.

Eteklerini gene göbeğine kadar açtı:

Bunun için mi babam beni o kadar yüksek mekteplere gönderdi, İstanbullarda okuttu? Bunun için mi canım Safa Bey, bunun için mi? Yakında bu etler çürüyüp parça parça dökülecek.

Bacakları sivrisinek ısırıklarının yerinden başka da simsiyah kesilmişti.

Bütün bunlar için mi bu Vayvay zalimlerinin bize zulmü, işkencesi? Haberleri yok mu halimizden, çektiklerimizden? Bu topraklar inşallah onlara mezar olacak, inşallah, hepsine, çocuklarına, karılarına, hepsine mezar olacak!

Ali Safa Bey karısının haline candan acımıştı. Yüreği kan ağlıyordu.

Olacak! diye bağırdı. "Bu topraklan onlara mezar edeceğim, mezar, mezar... Ben, ben, beeeen! Ben yaparsam yaparım onlara... Senin şu döktüğün her damla yaş için onlardan bir can gidecek. Bir can! Bu yaptıkları zulmü, bana ve de sana... Yanlarına koymayacağım. Bütün mukaddesatımın üstüne, milletimin, vatanımın kutsal başı üstüne yemin ediyorum ki, bu aşağılık zulümlerini onların yanlarına bırakmayacağım. Bin misliyle ödeteceğim."

Meliha Hanıma doğru yürüdü, saçlarını okşadı, en şefkatli, sevgi dolu sesiyle:

"Afedersin Meliham," dedi. "Seni bu vahşete getirdim. Tabiatın ve insanların zulmünün içine getirdim hapseyledim. Kusuruma kalma. Ama görüyorsun ki epeyce de başarılı oldum. Zapt ettiğimiz toprak az buz değil,

milyonlar eder. Asimi sorarsan biraz da memnunum. Bu kadar kıymetli bir şey öyle kolay elde edilmemeli ki bir kıymeti olsun. Hayat savaştır. Hayat savaş değilse hiçbir şey değildir Meliham. Savaşların en kutsalı da toprak savaşıdır. Bir çiftlik kazanmak bir vatan kazanmakla birdir. Hiç farkı yoktur. Ağlama Meliham, daha çok genciz, önümüzde geniş, büyük bir hayat var. Şimdi ben gideyim de şu Vayvaydan, şu senin güzel gözlerinin intikamını alayım. Her damla yaş için onların başına bir tane bela çorabı öreyim. Analarından doğduklanna da doğacaklarına da onları bin pişman edeyim."

Eğildi, saçlarını kaldırıp karısını ekşi ekşi kokan terlemiş ense kökünden öptü.

"Meliham, sevdiğim, bu vahşete getirip de süründürdüğüm, perişan eylediğim, bütün bu Çukurova senin bir tırnağına değer mi ki! Ne yaparsın ki hayat... Mücadeleye mecburuz."

Merdiven başına yürüdü. Kendine gelmişti artık. Zekeriyayı, Dursun Durmuşu çağırdı:

Yanınıza birkaç adam alın da gelin. Mutemet adamlar olsunlar. Kasabaya gideceğiz.

Atlandılar. Kasabada herkes köylülerin Vayvaya döndüğünü duymuştu.

Zavallı Ali Safa Bey, diyorlardı. "Kimsiz, kimsesiz, arkasız. Köylüler gene gelip tarlalarını işgal etmişler."

Ali Safa Bey kasabaya ulaştıktan az sonra da ortalığa başka bir söylenti yayıldı. Herkes konuşuyor, Safa Beye daha çok acıyorlardı.

"Bir adam zavallı olursa, talihsiz olursa Ali Safa Bey gibi olur. Vayvay köylüsüne yemedi yedirdi, içmedi içirdi. Bir hastaları olsa hemen doktor, hoca başlarında. Tırnaklarına taş değse Ali Safa Beyciğin yüreği paralanırdı. Ali Safa Beyin tüm kazancı, varı yoğu Vayvay köylüleri içindi. Etme bunu Ali Safa Bey, başına sıçırma bu köylüleri, sonra kötü olur diyenlere, yoook, diyordu, onlar iki gözümdür, kardeşlerimdir, onlar bizim efendimizdir, diyordu. Koynunda besledi ki yılanı, yüreğinden soksun. Besledi ki kargayı gözünü oysun. Vay fıkara Ali Safa... Köylüler bir gece çiftliğini basmışlar, ver etmişler kurşunu. İki adamını da yakalamışlar, ağaca asıp, diri diri derilerini yüzmüşler. Sonra parça parça doğrayıp parçalarını Ali Safa Beyin konağına atmışlar."

Ademle Zeynelin türlü türlü hikayeleri, öyle acıklı öyle candan anlatılıyordu ki... Kasaba kadınları dövünüyorlar:

Vay Meliha Hanım vay, diyorlardı. "Bu akılsız Ali Safa yüzünden onun da başına çok, daha çok belalar gelecek."
İnsan hiç köylülere güvenir mi? Bu canavarlara!
Bu ekmek yedikleri sofraya bıçak sokanlara...
Bu kan içicilere!
Bu cellatlara!
Bu vahşeti müşekkellere!
İnsan hiç güvenir mi?
Hükümette de iş yok.
Vay Meliha Hanım vay! Kadersiz, garip, kimsesiz.
Kasaba bir merhamet kesilmişti. Herkesin gözü yaşlı. Kasaba pazarında dolaşan köylülere iğrentiyle, korku, ürküntüyle bakıyorlardı. Bakıyor, bu paçavra yığını gibi, boyunlarını sündürmüş, alık alık dolaşan canavarlara diş gıcırdatıyorlardı.
Ali Safa Bey olayı önce candarma komutanı Yüzbaşı Faruğa en acıklı, gücünün yettiği, dilinin döndüğü kadar acıklı anlattı. Yüzbaşının yüzü duyduğu korkunç canavarlık karşısında allak bullak oldu. Akşam olup Nazifoğlunun lokantasında iki kadeh attıktan sonradır ki olayların ağır etkisinden kurtulup ancak kendine gelebildi. Savcıların, hakimlerin hali de Faruk Beyden beterdi. Yalnız Kaymakam Bey ellerini ovuşturuyor, büyük bir kıvanç içinde: "İyi, güzel, memnuniyet verici bir hal," diyordu. "Yesinler biribirini, yesinler bu kafirler. Padişahımız efendimizin saltanatları devrinde böyle canavarlıklar olur muydu efendim, nur-i aynım?"
Ali Safa Bey Siyasetçiye, Fethi Beye, Deli Fahriye, Adanaya, Ankaraya tel üstüne tel yazdırdı. Köylüler ayaklanıyor, çiftlikleri yakıyor, hanumanları söndürüyor, kan döküyorlardı. Çukurova topraklan suyla değil kanla sulanıyordu, kanla!
Vali de ne derse desin. Bütün bu yazdıkları gerçek değil miydi?
Hemen o gün Vayvay köyüne bir manga candarma gönderildi. Candarmalar Ademin katili olarak Yobazoğlunu, Zeynelin katili olaraktan "da Ferhat Hocayı yakaladılar. Ali Safa Beyle Savcı açık açık, her şeyi kardeş kardeş konuşmuşlar, katillik için bu iki kişiyi daha münasip bulmuşlardı. Hasanın Çukurovada kimi kimsesi, arkası akrabası yoktu. Ferhat Hocanın da nereden geldiği bellisizdi.
Savcı:
Safa Bey, dedi. "Bu Hoca esrarengiz bir adam. Bir de bunun casusluğunu ortaya atabiliriz, tutar. Onun casusluğuna Vayvay köyü bile inanır. Haydi

kolları sıvayın. Sağlam delilller bulun casusluğa ait. Ferhat Hocayı idam ettirebilirim. Ferhat Hocayı çok iyi seçtik. Unutmayın ki o bir hocadır ve Ankarada herkes hocalardan ürker. Hele bugünlerde... Safa Bey, tam attık, turnayı gözünden vurduk."

Ali Safa hararetle Savcının elini sıktı:

Çok isabet buyurdunuz Müddeiumumi Bey. Hoca ve Kızılbaş... Beli kırılacak köylülerin, alçakların. Siz mizanseni bana bırakın, dedi kasabaya daldı.

Vayvay köylüleri elleri kelepçeli Ferhat Hocayla Yobazoğlunu köyün dışına kadar uğurladılar:

Tez günde gidin, tez günde gelin, diye alkışlar ettiler. "Koca Allah yardımcınız olsun."

Yobazoğlu köyün dışında durdu:

Bile bile geldim. Böyle olacağını bile bile. Ama şuna inanın ki, insan öldürmek kötüdür, kimse inanmayacak, bari siz inanın, ben Ademi öldürmedim, dedi. "Çocuklarım hepinize emanet."

Ferhat Hoca önce konuşmak istemedi. Sonra nedense acı acı gülerek köylülere döndü, göz çukurlarında yaşlar:

Siz benim kim olduğumu biliyorsunuz, dedi boğulan bir sesle. "Söylemeye hacet yok. Ben bir daha köye dönemeyeceğim. Beni asacaklar. Hakkınızı helal edin kardeşlerim."

Kapkara, yalım karası gözleri, gün vurdukça yanar döner yeşil olan sakallan bir pırıltıda şimşeklendi, parladı. Ferhat Hoca dudakları kıpır kıpır dualar okuyordu, yüzünde aynı acı gülümsemeyle.

Kasabaya ertesi gün, kuşluk vakti girdiler. Ferhat Hocanın güzel gözleri mosmor şişmişti. Yüzü de mosmordu. Bütün çenesinde kan kurumuştu. Paramparça olmuş giyitleri de kan içindeydi. Şalvarı liyme liyme edilmişti. Ayakkabıları kim bilir nerde kalmıştı. Ayaklarından, bacaklarından yolun kül gibi tozlarına kan sızıyordu.

Yobazoğlunu dersen Hocadan bin beterdi. Bakılacak hal bırakmamışlardı. Bir kanlı paçavra yığınıydı.

Kasabaya yaklaşırken her ikisinin boğazına da birer kara, kalın kıl örme taktılar. Kasabada ellerinde karpuz kabukları, pislik, çamur, sopa, taş, çürük yumurta, çürük domates, kova kova ekşimiş ayran, büyük bir kalabalık onları bekliyordu.

Dereden aşağıdan başlan gözükür gözükmez bağrışmalarla karşılandılar. Kabuk, çamur, çürük yumurta, taş, yağmur gibi yağdı üstlerine. En ağıza

alınmayacak sövgüler, aşağılamalar...

Ferhat Hoca önde, başı önüne iyicene sarkmış, Yobazoğlu arkada, o da öyle, görmüyorlar, duymuyorlardı. Bağrışan, söven, taşlayan kalabalığın arasında önce pazaryerine getirildiler. Tellal Kambur Ahmet burada caniler üstüne, insanlık, kan üstüne uzun bir nutuk çekti, gözleri yaşartan. Sonra taş, pislik, çamur, küfür yağmuru gene başladı.

Boğazlarında ip, arkalarında yüzlerce kişi Ferhat Hocayla Yobazoğlu bütün kasabayı dolaştırıldılar. Kambur Ahmet her mahallede bir iki kere durdu dehşet nutkunu tekrarladı.

Mahpusaneye getirildiklerinde ikisi de ayakta duracak halde değildi. Yarı baygın duvarın dibine yığılışıverdiler.

Ali Safa Bey o gece Nazifoğlunun lokantasında kasabanın adli ve mülki erkanına büyük bir rakı ziyafeti çekti. Ziyafette Zeynelin ve Ademin ne kadar iyi, dost, sadık insanlar olduklarını söyledi. Onların insanlıklarını, faziletlerini saydı döktü. Onlar böylesi alçakça, rezilce, canavarca bir ölüme layık insanlar değillerdi.

Ali Safa Bey öyle candan, öyle güzel konuştu ki bu gece herkesi dilhun eyledi.

46

Daha günün doğmasına çok vardı ama ortalık ağarmış gibiydi. Cığıl cığıl akan Savrun suyunun çamurlu kıvrımının kıyısında bitmiş mavi çiçekle sıvanmış yarpuzların yaprakları terlemişti. Çiçeklerdeki bal arıları, öteki arılar kanatlarını sırtlarına yatırmışlar uyuyorlardı. Arada sırada da anlar şöyle bir ürperiyorlar, titrer gibi yapıyorlardı.

Bostan çardağının dibi, yöresi karpuz kabuklarıyla doluydu. Kesilmiş, kemirilmiş, parçalanıp hiç dokunulmamış karpuz kabukları... Çürümüş karpuzların kokusu bütün bostana, yöreye sinmişti.

Memed çoktan uyanmış bostanın içini dolaşıyor, düşünüyordu. Şu başıma gelenler diyordu kendi kendine. Bütün başından geçenler teker teker gözlerinin önünden geçiyordu. Nereden başlamış, nereye varmıştı. Koskoca Hükümet, Çukurova ağaları canlarını dişlerine takmışlar, onu arıyorlardı.

Bölük bölük candarmalarını üstüne yolluyorlardı. Bir de eşkıya gibi eşkıya olsa kim bilir ne olacaktı! Ne istiyorlar benden, diye içinden geçiriyordu.

Koca Osman birkaç gün önce bir mutluluk halinde bostana düşmüş:

Şahinim, demişti, "bu işin üstesinden geldik artık, Ali Safanın belini kırdık. Senin adını duyan köylüler, kaçmışlar da korkmuşlar, senin burada olduğunu duyar duymaz yüreklerine bir yiğitlik ateşi düşmüş, duramamışlar, koşmuşlar köye geldiler. Yobazoğlu da geldi. Sen burada, şu durduğun yerde durdukça köylü dağları düz edecek. Ali Safa bugünlerde erinde geçinde belasını bulacak. Deli Muslu oğlan iyi çalışıyor. Herkesler de Deli Muslu oğlanın yaptıklarının senin başının altından çıktığını biliyor. Doğru, sen olmasan, sen bize yürek vermesen biz avratlar gibi Safanın altına pısardık. Doğru doğru, dosdoğru. Anavarza binekleri, kurda benzer sinekleri, Memed sana oğul demem, yıkmayınca konakları..."

Bu ağıdı Koca Osman ağzından kaçırmış, sonra da pişman olmuştu.

Yani yani konakları biz yıkacağız. Sen işte böyle burada duracak, yiyip içip yatacak, bize gölge olacaksın. Bes, bu kadarlığı bize yeter. Sen burada dur, biz kendi işimizi kendimiz görürüz.

Koca Osman ciddileşmişti, gözlerinde umutsuzluk, korku:

Şahinim, demişti, "şunu bil ki, hiç aklına küsüm düşmesin, senin Çukurovada olduğunu tüm Anavarza ovası biliyor. Ama nerede olduğunu kimse bilmiyor. Senin Çukurovaya indiğini de hiçbir köylüden hiçbir ağa, hükümet adamı duyamaz. Köylü milleti sırasında taş gibi ketumdur. Taş gibi oğul. Sen burada rahat et."

Memed bunların da kendisinden çok şey beklediğini, hele Koca Osmanın söylediği ağıttan sonra iyice anlamıştı. Onu ne sanıyorlardı acaba? Birkaç yıl dağda gezmiş, zorla dağa itilmiş, başına olmadık işler açılmış, yıkılmış, köy köy, dağ dağ dolaşmış, başını sokacak bir delik bulamamış da gelmiş buraya sığınmış birisiydi.

Memed yanında yöresinde olanı biteni anlamaya çalışıyor, sabahlardan akşamlara, akşamlardan sabahlara kadar kafa yoruyordu. Olanın bitenin birtakımını geçirdiği deneylerden dolayı anlıyor, bir kısmına da hiç akıl erdiremiyordu. Şu koca Osman boşuna yeliyor uğraşıyordu. Ali Safa Bey onları köylerinden sürecekti. Arkasında Hükümet, yanında ağalar, başında bir sürü silahlı adamı. Koca Osmanın da güvendiği kendisi, İnce Memed! Bir tek adam. Koca Osman bilmiyor muydu ki candarmalar bir haber alsalar, burada, Akçasazm bataklığında sıkıştırsalar, bir bölük candarmayla onun İnce Memedini keklik gibi avlarlardı?

Teslim olmayacağım, öldürecekler beni, diye gülümsedi.

Ali Safayı öldürdüler diyelim, daha kötü bir Ali Safa çıkmayacak mı karşılarına? Hem de beterin beteri. Hamzanın Değirmenoluk köylüsüne yaptıklarını kılı kılma öğrenmişti. Bir iş yapalım, bir iyilik edelim derken zulüm olduk fıkaralarm başına. Köylü ne kadar bana küsse, sövse, beni yerse hakkı var.

Bir daha diye düşünüyordu, bu Çukurdan diri çıkamayacağım. Şu bostanda rahatlıkla ölümü bekliyorum. İdam fermanımı boğazıma takmışım, Anavarza ovasında dolanıp duruyorum. Abdi gidince Hamza gelmese iş kolay... Bir Abdi gidiyor bin Hamza geliyor. Her dövüş boşa. Koca Osmanın, Vay vay köyünün de dövüşleri boşa. Tez günde burasını bırakıp başka bir yere yerleşseler... Başka bir yerde de karşılarına başka bir Ali Safa çıkmayacak mı?

Güze varmadan beni burada candarmalar yakalayacaklar. Hem de Vayvay köylüsü yerimi haber verecek Yüzbaşıya. Ala kanım Akçasazm çürümüş toprağına saçılacak.

Burada uyuşmuş, yarı uykulu, yarı ölü yaşamaktan başka çare yok. Köse Halilin yanında.

Köse Halille durmadan da, giden Abdinin yerine gelen Hamzayı konuşuyorlar, kafa yoruyorlar, bir çıkar yol bulamıyorlardı. Bir kaçacak, sığınacak delik de bulamıyorlardı. Nereye gitsen ağa var, candarma var. Nereye gitsen İnce Memedi tanırlar. Hay İnce Memed batsın. Hem de yerin dibine. Burada durup ölümü bekleyecekti. Nereye gitse, başını hangi taşa vursa ölüm ardından gelecekti.

Köse Halil canlı, terütaze bir adamdı. Gözüpek. Ha desen Ali Safanın konağına bir anda yürüyecek yüreklilikteydi. Memed, Halile hayranlıkla bakıyor, Halilse onun yılgınlığını, yitmişliğini, burada oturmuş ölümü tevekkülle beklemesini bir türlü anlamıyordu. Böyle de İnce Memed mi olurmuş, diye düşünüyordu. Kim bilir, zaar İnce Memedler de böyle olurlarmış.

Evvelsi gün Ferhat Hocayla Yobazoğlunu candarmaların alıp götürdüklerini duydukları an, Memedin yüzünü gören Halil onun hakkındaki düşüncelerini değiştirdi. Memedin yüzü, gözleri, elleri, sesi, her şeyi birden değişivermişti. Bedeninin yapısı bile bir anda değişmişti. Köse Halil kendi kendine, işte İnce Memed dedikleri de bu olsa gerek, demiş, sevinmişti.

Ferhat Hocanın, Yobazoğlunun başına gelenleri en küçük ayrıntılarına kadar onlara Seyran anlatıyordu. Ellerindeki ağır zincirleri, kasabadaki aşağılamaları... Memed susuyordu. Halil birden onun yüzünün bambaşka olduğunu, keskin bir bıçağın ağzına benzediğini gördü. Gözlerinde bir iki kez küçücük ışıklar çaktı. Sonra bir çelik ışıltısı geldi gözbebeklerine oturdu.

Seyran birden konuşmasını kesti, bir tuhaf, gözlerini daha şimdi görüyormuş gibi Memede dikti. Şimdi şimdi, bu adam yitiklerden gelmiş gibiydi. Gözlerindeki çelik pırıltı oraya çakılmış kalmıştı.

Ortalıkta derin bir sessizlik vardı. Derin, korkulu... Sinek kanatlarının sesleri duyulur. Sıcaktı. Her şey bir kamaştırıcı ışıkta yanıyor, eriyor, akıyordu.

Memedin başında sarı ışıklar çakıyordu. Kıvılcımlanıyor, saçılıyor, büyük bir hızla gözleri kör eden sarı ışıklar savruluyor, dönüyorlardı. Dünya sapsarı kesilmiş, savrulan, akan, uğunan, saçılan, kıvılcımlanan sarı ışık içinde balkıyıp duruyordu.

Memed sendeleyerek çaykaraya kadar yürüdü, başını çaykaranm buz gibi suyuna daldırdı çıkardı, daldırdı çıkardı, sonra hızla bostanın içinde yürüyerek, bastığı yeri bilmeyerek, ayakları teveklere takılarak yürümeye başladı. Şimdi ortadan her şey silinmişti. Otlar, ağaçlar, Anavarza kayalıkları, su, toprak, Akçasazın bükleri, karşıdaki yatık dağlar, her şey silinmiş, ortada yalnız bir öfke heybeti gibi Memed kalmıştı. Halil, Seyran ondan gözlerini ayıramıyorlardı. Memed uzun bir süre gitti geldi, gitti geldi. Sonra bostanın ortasında dikildi kaldı. Dimdik. Yere saplanmış keskin bir kılıç gibiydi.

Halil onun yanına vardı:

Kardeş, dedi, "Memed, burada dikilip kalma. Çok sıcak var. Sonra güneş çarpar, hasta olursun."

Çardağın altına geldiler. Karpuz kabuklarının üstüne çokuşmuş binlerce kırmızı eşekarısı, sarıca arılar, balarıları, boncuklu arılar, karaca arılar havalandılar. Saydam kanatları ağır güneşte binlerce titreşimde ipileşti.

Memed, Seyrana baktı, onu gördü. Bu sefer yüzü daha başka oldu. Ilık, dost, tatlı, bir hoş bir yüz. Gülümsedi.

Çardağın altına otururken:

Vay Ferhat Hoca vay! dedi. "Aslan gibi de adamdı. Ben hiç böyle bir hoca görmedim. Koca Süleyman ne dedi, biliyor musun Halil?"

Halil:

Yoook, dedi.
"Koca Süleyman bana, Abdi gider de yerine Hamza gelirse, dedi... İşte öyle dedi. Dünyada boş olan, işe yaramaz olan hiçbir şey yok, dedi. Uğraşmak haktır. Savaşmak haktır. Dövüşmek, boş olmaz, haktır, dedi."
Yüzü azıcık güldü, sonra kapandı.
Burayı bırakıp gitmeli, nereye gitmeli? Zararım oluyor fıkaralara. Ferhat Hoca içerde, boş yere belki fıkarayı asacaklar. Onlar benim yüzümden karşı çıkınca Ali Safa da atının başını çekmeyecek, bindirecek. Kıyasıya bir dövüş başlayacak. Sonu neye varacak bunun sonra, hiç! Vay vay köyünün ezildiği yanına kar kalacak...
Ama nereye, ne yana gitmeli? Dağlar, köyler, insanlar, çalılar kabul etmez oldu bizi.
Derin derin içini çekti.
Şu Koca Osman ona çok şeyler anlatmıştı. Cin fikirli bir adamdı. Ali Safa Beye de yenileceklerini avucunun içi gibi biliyordu. Ali Safa giderse onun yerine Kenan Safanm geleceğini de biliyordu. Tepelerine bin misli bir bela, bir hışım gibi ineceğini de... Ama gene cebelleşmekten geriye kalmıyordu, ölümü de göze alaraktan. Yaşlıların canı kıymetli olur, Koca Osmana canı da vız geliyordu. O olmamış olsaymış, bu köyde değil insan, siniler sinek bile kalmayacak, Ali Safaya çoktan teslim olacaklarmış.
Binlerce ceren gelirmiş güneyden, çölden her şubat Çukurovaya, Anavarza yazılarına. Sürü sürü dolaşırlarmış yazıda. Ceren sürüsü üstünde sivri kanatlı, hızlı karakuşlar... Karakuşlar cerenlerden de hızlı uçarlarmış. Varır cerenlerin sırtına konar, arkadan gagalarını cerenlerin gözlerine saplarlar çıkarır yerlermiş.
Koca Osman diyordu ki:
Kör cerenlerin hali yürekler açışıydı. Anavarza yazısında yüzlerce kör olmuş, çaresiz ceren döner dururdu, bizim gençliğimizde. Kör cerenleri kimse tutup kesmeye de kıyamazdı. Öyle ölür giderlerdi.
Kör cerenleri düşünmek, sonra da sesli: "Ben bir kör cerenim, Anavarza yazısına düşmüş," demek hoşuna gidiyor. "Çaresiz bir kör cerenim karakuşun pençesinde..."
Anavarza yazıları ağarıyordu. Bir insanın göbeğine gelecek kadar koyu bir pus çökmüştü toprağa. Ağaçlar pusun üstüne gövdesizlermiş gibi oturmuşlardı.
Alacakaranlıkta, söğütlerin bu yanma, tümseğin üstüne karartı gene geldi usulca kondu. Memed bir haftadır gelip buraya konan karartıyı artık iyice

tanıyordu. Gecede, uzaktan uzağa bir yakınlıkları olmuştu.

Bu at yağız donlu bir Arap atıydı.

Yağız at bütün gece Narlıkışlanın altındaki düzlükte koşuyor, yayılıyor, kişniyor, bir ışık görürse kendi yöresinde topaç gibi dönüyor, sonra da tanyerleri ışımadan çok önce bostana geliyor, usulca, hiç ses çıkarmadan, söğütlerin önündeki tümseğin üstüne çıkıyor, orada öylece hiç kıpırdamadan duruyordu. Memed de at gelmeden çok önceleri Halilin yaptığı sinek sarayından çıkıyor, ötelerden, uzaktan her gece aynı zamanda bostana gelen atı seyreyliyordu.

Yağız at gittikçe çoğalan sabah ışığında usul usul ortaya çıkıyordu. Gün doğarken ışık içindeki at bir güzellik oluyor, bu görülmedik güzellik karşısında Memedin yüreği atıyor, gözünü güzel attan ayıramıyordu.

Gene gözleri attaydı. Onun karanlığın içinden ağır ağır sıyrılışını soluğunu tutmuş, hiçbir ayrıntısını gözden kaçırmadan izliyordu. At, ışık içinde kalıp da tam belirince gene yüreği çarpmaya başladı. Bir güzellik karşısında uzun yıllardan bu yana yüreği böyle çarpmamıştı. Bu at soyu insan soyundan da güzel, diye konuşuyordu kendi kendine, her gün atışında.

Uzun beli daha da incelmişti. Kalem kulaklarını dikmişti. Uzun, gür, ta ayak bileklerine kadar inen kuyruğunu belli belirsiz sallıyordu. Uzun yelesi sağa yatmıştı. Düz, cilalanmış gibi yatmış, tertemiz tüyleri yıldırdıyordu. Yağız atın donu ışıktan ışığa değişiyor, bazı gümüş gibi oluyor, bazı da kapkara kesiliyordu. Işığına göre. Gergin derisinde, üstüne sinekler konmadığından dolayı, seğirmeler olmuyordu.

Şimdi az sonra, güneş kızdırırken yağız at kımıldayacak, başını bir sağa bir sola güçlüce sallayacak, sonra upuzun, belki boyunun iki mislr uzayacak, bostanın üstünden bir bulut gibi akacak, uzayacak, genişleyecek, büyüyecek, Akçasazm üstüne ağacak, donu ağır ağır gümüş rengine dönecek, gittikçe açılacak, açılacak gözden silinecek, havaya, büke, suya, ağaçlara karışıp gidecekti.

Memed bu her sabah gördüğü atı Köseye söylememişti. Ha şimdi, ha birazdan Köseyi uyandırayım da atı ona göstereyim derken unutuyor, bu arada at da akıp gidiyor, Akçasazda bir anda ortadan siliniyor, sazlara karışıyor gidiyordu.

Koşarak çardağa vardı, kısık bir sesle, heyecanlı:

Halil, Halil, dedi, "uyan!"

Halil hemen ayağa fırladı, iki yumruğunu gözlerine götürdü, uykusundan uyandırılmış, dudaklarını sundurup ağlamaya hazırlanmış bir çocuk gibiydi.

Sonra donunu çekiştirmeye başladı.

Memed:

Gel Halil, diye onu kolundan tutup ardınca sürükledi. "Burada duralım."

Azıcık kendine gelen Halil:

Ne var, ne oldu? diye uykulu sordu.

Memed parmağıyla atı gösterdi:

At, dedi, "orada..."

Beklediler. Kendine iyice gelen Halil, gözleri karanlığa alışınca:

Biliyorum, dedi, "bu atı. Çok yakından tanıyorum."

Sustu sustu. Bir daha konuşmadı. Yan yana atı seyretmeye başladılar. İkisi de ne olup biteceğini biliyordu.

Günün ucu gözüktü. Yağız at bütün güzelliğiyle ortaya çıktı, kımıldadı, uçacakmış gibi ön ayaklarını iki üç kez havaya kaldırıp şahlandı, sonra da söğütlerin altından Akçasaz üstüne süzüldü, aktı, büklüğe karıştı.

Halil:

Ben bu atı tanıyorum, dedi. "Bu at..."

Atın macerasını Memede anlatmaya başladı.

Memed:

Bu atı yakalayalım Halil, dedi. "Ben de bu atı biliyorum. Yobazoğlunun evi yandığı gece köydeydim, Vayvayda... Şu atı bir yakalayabilsek..."

Köse Halil kestirdi attı:

Bu atı kimsecikler yakalayamaz, dedi. "Hiç kimse bu atın yanına bile yaklaşamaz. Bir hoş bir at bu. Bakıyorsun bir batmış, günlerce ortada yok. Bakıyorsun hiç beklemediğin bir anda karşında. Nereye gittiğini, nereden geldiğini kimse bilemez."

Memed:

Aaah, bu atı bir yakalayabilsek, diye iç geçirdi.

Halil:

Onu aklından çıkar, dedi. Ve atın hikayesini sürdürdü.

Memed yeni uykuya dalıyordu ki yeri göğü sarsan bir at kişnemesiyle uyandı. Kişnemenin ardından üç el kurşun sesi geldi. At durmadan, delicesine üst üste korkmuş bir atın kişnemesiyle kişniyordu. Memed çardaktan aşağı indi, giyinmeden alelacele tüfeğini aldı Savrunun kıyısına vardı, karşıya geçip yarın ardına siperlendi. Halil de don gömlek arkasından gelmişti. Halili böyle görünce Memed kızdı.

Gel buraya, diye ona seslendi. Halil geldi, yanına diz çöktü. Uzaktan iki el daha ateş edildi, atın kişnemesi daha büyüdü, daha delileşti. Gene çın çın öttü.

Memed karşıdaki tüfeğin yalımını nişanladı, beş el boşalttı. Gece yarısı bilmediği bir tüfeğin yalımına ateş etmek onu bir tuhaf eylemişti.

Az sonra önlerinden, burunlarının ucundan doludizgin sünmüş bir at karartısının geçtiğini gördüler. Memedle Halil bir süre orada beklediler. Atın karartısı gözden yitti gitti, ta uzaklardan ayaklarının güpürtüsü geliyordu. Güpürtüyü dinlediler. Güpürtü uzaklaştı uzaklaştı, sonra da duyulmaz oldu.

Toprağı dinliyorlardı. Bu kurşun sesleri neydi? Acaba Memedin yerini candarmalar bulmuşlar mıydı? Bulmuşlarsa kim haber vermişti? Burasını bir Kamer Ana, Koca Osman, Ferhat Hoca, bir de Seyran biliyordu. Bir de boynu uzun Seyfali... Hiç kimse de, öldürseler burasını candarmalara haber vermezdi. Belki mahpusanede Ferhat Hocayı sıkıştırmışlardı da o söylemişti.

Ya Halil? Memed ay ışığına döndü, Halilin yüzüne uzun bir süre baktı. Halil haber verir miydi?

Kim haber verdi dersin yerimizi, Halil?

Halil:

Bilemiyorum, dedi. "Bilen yok ki birisi haber versin. Bilenleri de kesseler söyletemezler."

Seyfali?

Bakma onun kaz boynu gibi uzun boynuna. Çok yiğit bir adamdır Seyfali.

Burada sarılırsak kurtuluş yok Halil. Burası dağlara benzemez. Dağlarda insanı her kaya, her çalı saklar. Bu ovada her şey insanı ele verir. Çukurovaya güven olmaz. Hadi kalk Akçasaza girelim. İstersen sen burada bekle.

Ben de seninle geleceğim, dedi Halil. "Ah bir de silahım olsaydı."

Git de çardağın altından benim tabancamı al, gel!

Halil koşarak çardağa gitti, elinde tabancayla hemen geriye döndü.

Bak, diye Memed eğildi. "Bak orada... Bir karartı geliyor."
Halil baktı: "Tüfeği var ama, bu bir candarma değil," dedi.
Adam üstlerine geliyordu.
Memed:
Ben şuraya kamışların içine gideyim, sen geleni karşıla. Merak ettim. Kimmiş bakalım?
Savrunu geçti, kamış kümesinin içine girdi, oturdu.
Birden aşağıdan at ayaklarının güpürtüleri gene gelmeye başladı. Bunu duyan karartı bir an durdu, sonra da hemen bir tümseğin arkasına yattı. Oradan kulaklarına bir mekanizmanın şakırtısı geldi.
Atın ayaklarının güpürtüleri gittikçe yaklaşıyordu. Tümseğin arkasından arka arkaya üç yalım parladı, kurşun sesleri geceyi yırttı. Arkasından da var gücüyle at kişnedi. Atın ayaklarının sesi de az sonra duyulmaz oldu.
Karartı Halilden iki yüz adım kadar uzaklıktaydı. Halil onun ayağa kalktığını gördü. O da kendinde olmadan karartıyla birlikte ayağa kalktı. Karartı Halili gördü. Halile doğru birkaç adım attı, sonra nedense durdu, sonra da arkasına dönüp geldiği yöne doğru aldı yatırdı.
Halil:
Ağam, Memed Ağam, dedi, "adam kaçıyor, ne yapayım?"
Memed kamışlıktan çıktı, koşarak Halilin yanma geldi. Karartı bir sel çukuruna girmiş, gözükmez olmuştu.
Ay Anavarza kayalıklarının üstüne iniyordu. Anavarza kayalıkları uzaktan, ay ışığında gümüşten, donatılmış pırıltılı bir büyük gemiye benziyordu. Duman içinde ağır ağır ilerliyor, altındaki Akçasaz bataklığı da bükleri, kamışlıkları, sazlarıyla kapkara, dumanlı, dalgalı bir denize benziyordu.
Az sonra ay batacak, uzaktaki Anavarza kayalıkları karanlığın içine gömülecek, belli belirsiz bir gölge gibi akıp gidecekti.
Memed:
Hiçbir şey yapma, dedi. "Gördün mü kurşunu nereye sıkıyordu?"
Halil:
Gördüm, dedi. "Altın güpürtülerinin geldiği yöne döndü, sıktı."
Memed:
Atın binicisi var mıydı? diye sordu. "Ben göremedim."
Halil:
Ben de göremedim, dedi.
At hangi yöne gitti? Bizim at olmasın?

Halil kesinlikle:
Bizim at, dedi.
Gece sıcaktı. Zor soluk alıyorlardı. Bir tuhaf bir kuş sık sık ötüyordu. İnsanın tüylerini ürperten uğursuz bir sesle. Gece cikiliyordu. Sivrisineklerin sesinden gece ötüyordu. Bulut bulut çullanıyorlardı Memedle Halilin üstüne.
Memed:
Şaştım, dedi. "Bu Çukurova bir hoş bir yer. Gecenin karanlığında bir adam bir ovaya düşmüş bir atı kurşunluyor. Olacak iş mi? Üstelik de avı vuramıyor, olacak iş mi?"
Halil gene kesinlikle:
Bizim atı, dedi.
Konuşarak çardağa geldiler, sinek saraylarının içine girdiler. Ay battı. Yıldızlar çoğaldı, büyüdü. Yıldızlar bir mavide çakıyorlardı. Gökyüzü yıldız döşeliydi. İğne atsan yıldızdan göğe düşmezdi. Hiç yıldız da akmıyordu, durgun, esintisiz bir geceydi, silme.
Savrunun ince çığıltısı kulaklarına geliyordu.
Kulaklarına at ayaklarının güpürtüsü gene gelmeye başladı. Ama at çok uzaklarda olmalıydı. Güpürtü gittikçe de yaklaşıyordu.
Memed sinek sarayından çıktı, çardaktan aşağı indi:
Halil kardaş, dedi, "çok merak ettim. Acep bizim atın üstünde birisi mi var?"
Halil:
Ben de geliyorum, dedi, çardaktan atladı. Gene eski yerlerine vardılar, yarı siper aldılar.
Atın güpürtüleri gecede yaklaştı, büyüdü, at önlerine geldi, tam geçerken onları gördü, ürktü. Arka ayakları üstüne dikildi. Göğe doğru birkaç kez atın karartısı uzadı uzadı söndü. At gözden iradı gitti, uzaklardan güpürtüsü geldi.
Bizimki, dedi Memed.
Halil:
Bizimki...
Birisi öldürmek istiyor atı.
Halil:
Ali Safa Bey.
Memed:
Belki.

Çardağa çıktılar, sinek sarayına girdiler. Bütün gece boyunca seher vaktine kadar atın güpürtüsü uzaklaştı küçüldü, yaklaştı büyüdü.

Kuyrukyıldızı çıktı. Gece serinledi. Kuyrukyıldızı çok parlaktı. Dört beş yıldız büyüklüğündeydi. Bazı bir güneş gibi parlıyor, bazı ışığı donuklaşıyordu. Bazı ışığı sapsarı oluyor, bazı aklaşıyordu. Dönüyor, büyüyor, yalp yalp balkıyor, buz gibi donuyordu.

Çardaktan indiler, söğütlerin oraya varıp bir kamış kökünün ardına sindiler. At yavaş yavaş, tırnaklarının ucuna basarcasma uzun adımlarla yürüdü, geldi eski yerinde durdu.

Ortalık usul usul ağardıkça at da ortaya çıkıyordu. Terlemişti, boynunda, sağrısında köpük izleri vardı. Yağız at kapkara kesilmiş, ıpıslak, günün ilk ışıklarında parlıyordu. Yorulmuş, boynu düşmüştü, uyuklar gibiydi.

Halil:

Şuna yaklaşayım mı? diye sordu. "Belki bana gelir. Hayvanlar benden kaçmazlar. En yabanılları bile. Çakallar, tilkiler bile."

Memed sustu.

Halil ayağa kalktı, ayakkabılarını çıkardı, kayar gibi ata doğru ilerlemeye başladı, ata yaklaştı. Ata yaklaşırken, cuk cuk cuk yapıyordu. Atsa hiç durumunu bozmuyordu. Halilin ata yaklaştıkça umudu büyüyor, Memed olanı biteni can gözüyle izliyordu. Halil ata yaklaştvyaklaştı, üç adım yanına kadar geldi. Tam üstüne atılıp tutacakken at kulaklarını dikti, Halile döndü, bir insan gibi baktı, başını kaldırdı, birden gerildi, Memed onun upuzun uzadığını, ta buradan oraya kadar uzadığını gördü. At bir anda bostanın içinden süzüldü, kaydı gitti. Bostanın üstünde, boşluğunda upuzun kara bir gölge bir süre Memedle Halilin gözlerinde salındı kaldı.

48

Ana, Ana, diyordu Seyran. "Kamer Ana, böyle de iş mi olur, yanıyorum. Başım dönüyor, ayakta duramıyorum. Korkuyorum Ana!"

Kamer Ana anlayışlı, mutlu mutlu gülüyordu. Yüzünde bir acı. Muradına erememişim, dünyanın en güzel yaratığı, gene yolunu sarpa sürdün. Korkun boş değil. İnce Memed dedikleri bir eşkıya. Eşkıyayı dersen de bugün var

yarın yok. Gene yangının, yalımın yüreğinde kalacak, güzeller güzelim, diye düşünüyor, içindekini Seyrana söyleyemiyordu. Azizden sonra Memed... Güzellerin talihi güzel olmaz. Analarından kötü kaderleriyle doğarlar. Yıllardır ona şu köyde vurulmayan erkek kalmadı da hiçbirisine bakmadı, Azizin yatağına erkek giremez dedi de... Sonunda varıverdi Memede sevdalandı. Sevdanın böylesi, umutsuzu beter olur. Oğlanın da, Memedin de ona hiç aldırdığı yok. Kız günlerdir yanıp tutuşuyor, gözünün içine bakıyor, ne yapıp yapıyor, bir yolunu buluyor, gece olsun gündüz olsun onu görüyor, sesini duyuyor, fırsatını bulunca da oturup akşamlara kadar gözlerini yüzüne dikip seyrediyor. Bunu bir erkek anlamaz mı, hele Memed gibi cin bir adam? O da anlıyor da, bu sevdanın sonu olmadığını biliyor da, kızı daha çok üzmemek için aldırmaz görünüyor belki...

Üzülme kızım, diyordu ona Kamer Ana. "Senin yüzünü gören her erkek sana vurulur. Mümkünü yok vurulur. Şu koca köyde sana vurulmayan kaldı mı? Genç olsun koca olsun, hasta sayrı olsun, sana vurulmayan erkek kaldı mı? Sana gökteki kuşun, yerdeki karıncanın, yılanın erkeği bile vurulur. Bu Memedin başındaki hal büyük. Başı kayısı olmuş fıkara."

Bakmıyor Ana, hiç yüzüme bakmıyor. Benden haberi bile yok. Oralı bile değil. Yüzüme baktığında da hep bana soruyor. Abdi gitti Hamza geldi, bunun bir yolu yok mu? Başka hiçbir şeyi düşünmüyor. Bu düşünce onun başını almış gitmiş, aklından çıkaramıyor. Belki de Hatçeyi düşünüyor hep. Hatçe benden güzel miydi ki? diye yakınıyordu.

Köyün içini dört dönüyor, boyuna da köyün dışına çıkıp bostandan yana bakıyor, ancak azıcık böyle rahatlıyordu. Ya haberi olur da beni hiç sevmezse, sevmediğini söylerse, ölürüm, öldürürüm kendimi, diye gözüpek bir duyguda kıvranıyordu. Yüzü, çocuksu erkek bedeni hiç gözlerinin önünden gitmiyordu.

Onu görmek isteği saçlarının köküne kadar bütün bedenini sarınca, yerinde duramaz olunca Kamer Anaya geliyor:

Ana ölüyorum, Ana bir şey bul da ona götüreyim, diye yalvarıyordu. Kamer Ana gülüyor:

Deli kız, diyordu, "bostana taşıya taşıya evde bir şey bırakmadın ki..."

Gene de Seyranın bostana götüreceği bir şeyi buluyordu.

Deli kızım, güzeller güzelim, kadersizim, kimsesizim, umutsuzum, ne olacak senin sonun?

Seyran başını sonunu hiç düşünmüyor, yalnız Memedi düşünüyordu. Ona bir şey olmasın, onun tırnağına taş değmesin de Seyran varsın ölsün.

Sevdadan ölsün, üzüntüden, Memedin başına gelecek kötülüklerin korkusundan ölsün...

Seyran bir sabah Kamer Anaya gene geldi, o gece sabaha kadar gözlerine bir damla uyku girmemişti:

Ana duramıyorum. Ana bir şey bul da ona götüreyim.

Aradılar, düşündüler taşındılar, bir şey bulamadılar. Ne varsa köyde, ne buldularsa evde hepsini bostana taşımışlardı. Süt, tereyağı, bal, çorap, mintan, teşbih... Seyran her gün bir şey götürme bahanesiyle ancak bostana gidebiliyordu.

Bu sefer de bir şey götürmeden git. Daha iyi olur. Bir şey götürmeden gidersen her gün neden bostana geldiğini daha iyi anlar. Birkaç gün de eli boş git, bu kız her gün niçin böyle geliyor, diye düşünür.

Seyran bunu yapamıyordu. Eli boş, bahanesiz bostana gitmek onun için ölüm gibi bir şey olurdu. Gururunu inciten bir şey vardı eli boş gitmede. Memedin karşısına çırılçıplak çıkacakmış gibi bir duyguya kapılıyordu.

Evin içini epeydir arıyor, tarıyor düşünüyorlar, bir şey bulamıyorlardı. Sonunda Kamer Ana:

Buldum, diye bağırdı, hemen oymalı ceviz sandığa gitti, alelacele sandığı açtı, arandı, hemencecik de aradığını buldu. Sarı kehribar emziği elinde sallayarak getirdi Seyrana verdi: "Al," dedi, "bugünlük bu yeter. Yarına Allah kerim. Başka bir şey buluruz. Bu emziği biz yeni evlendiğimizde Osman Emmine Yörük Ağası Kerimoğlu getirmişti."

Seyran, Kamer Ananın boynuna sarıldı, onu öptü.

Kurban olurum Kamer Anama, insanlıklı Anama, altın yüreklime, dedi, sonra birden, daha sözünü bitirmeden yüzü kederlendi. "O sigara içmiyor ki," diye elindeki emziği Kamer Anaya uzattı.

Deli kız, dedi, "biz ne bilelim onun sigara içmediğini. Al götür."

Seyranın aklı yattı, hemen yola düştü. Sıcakta toz toprak içinde kalmış, hızla, yarı koşar yarı yürüyerek yola düştü. Soluk soluğa kalıyor, terliyor, terler giyitlerinden dışarıya fışkırıyor, o bir an önce bostana yetişmeye can atıyordu.

İkinci gün de bir tavuk kızarttılar. Üçüncü gün kaymak götürdü Seyran...

Sonra Seyran, Kamer Anaya gitmekten utanır oldu. Akşam basar, gün kavuşur kavuşmaz Seyran usulca kimseye gözükmeden evden çıkıyor, bostana geliyor, gözünü Memedin uyuduğu çardağa dikiyor, gün ışıyıncaya kadar orada öylece bekliyordu.

Sivrisinekler yığın yığın üstüne geliyor, Seyranın sinek kovmaktan kolları yoruluyordu. Sinekler hortumlarını giyitlerinin üstünden bedenine bile geçiriyorlardı.

Bir gece Seyran olanca gücünü yüreğinde topladı, sürünerek çardağın altına geldi, gece boyunca Memedin soluk alışını dinledi, rahatladı.

Bostanın yöresinde sabaha kadar silahlı bir adam dolaşıyordu. Kısa boylu, yere bastığında hiç ses çıkarmayan bir adam. Arada sırada çardağın yanına geliyor, kulak verip çardağı dinliyor, sonra da Narlıkışla üstüne doğru koşarak uzaklaşıyordu. Seyran bunu Memede söyleyemiyordu. Bir de, bu silahlı adamdan dolayı kendini Memedin koruyucusu sanıyordu. "O uyusun, yiğidim, aslanım, ben onu beklerim," diyordu.

Silahlı karartı bir gece geldi, geldi tam çardağın karşısında Savrunun kıyısında durdu, sonra da yardan aşağı ayaklarını uzatıp oturdu. Kısa boylu bir adamdı. Seyran onu karanlıkta hayal meyal seçiyordu.

Ayağa kalktı, adamın üstüne yürüdü, adam hemen ayağa fırladı, arkasını döndü, kaçmaya hazırlandı. Seyran:

Dur, dedi. "Kimsin sen?"

Adam bir kadın sesi duyunca durdu, bekledi. Seyran suyu geçip karartının yanma vardı, sert sordu:

Kimsin sen? Ne arıyorsun burada her gece?

Adem:

Ben Ademim, dedi. "Ali Safa Beyin seyisbaşısı... Bir atı kaçırdık da, Bey bana dedi ki... Bey bana dedi ki... Atı yakalamadan gelme. Kaç ay oldu bilmem."

Seyrana azıcık yaklaştı:

Bacı, dedi, "biliyor musun bu at, at değil... Yaaa, hiç at değil. Bu at cin... Bu at bir iyi kimse, bir peri, bir görünmez... Bir bakıyorsun karşında, bir bakıyorsun kayboluvermiş."

Seyran şaşkınlığını üstünden atıp:

Hani seni öldürdülerdi? Sen öldürüldün diye Yobazoğlunu mahpusa attılar.

"Bilmem," dedi Adem. "Ben hiçbir şey bilmem. Bu at cin, peri..."

Arkasını döndü, var gücüyle sel yatağına doğru koşmaya başladı. Onların konuşmalarına uyanan Memed, çardaktan aşağı atladı:

Kim o? diye bağırdı.

Seyran hemen titreyerek yere yattı. Memedin sesini duyunca eli ayağı boşanmıştı.

Memedle Halil seslendiler, bostanın kıyısını baştan aşağı araştırdılar, kimseyi bulamadılar.

Seyran dağların başı ağarıncaya, kuyrukyıldızı gözükünceye kadar yattığı yerden kalkamadı. Orada eli ayağı boşanmış titredi kaldı. Sıcak toprak şehvetli, yalıma kesmiş bedenini daha da kızdırıyordu.

49

Derin uykularından silah sesleriyle uyandırıldılar. Köy kuşatılmış, köyün her yanından silah sesleri geliyordu. Köylüler bunu hiç beklemiyorlar, bu işler bitti sanıyorlar, rahat rahat uyuyorlardı. Kurşun seslerigittikçe yaklaşıyordu. Az sonra köyün içinde duyulmaya başladı.

Bir yaylım ateşi bir süre köyün içini taradı. Sonra birden kadın çığlıkları doldurdu geceyi. Atlar kişniyor, köpekler ürüşüyor, horozlar ötüyor, kadınlar bağırıyor, çocuklar ağlaşıyorlardı. Kurşun sesleri sustu. At güpürtüleri çekildi, uzaklaştı gitti.

Sabaha karşı bir kurşun sağnağı daha geldi. Gene atlar kişnedi, köpekler ürüştü. Uzun kadın çığlıkları köyü, ovayı doldurdu. Kadın çığlıkları gittikçe uzaklaştı, gecede söndü.

Köylüler evlerden dışarıya döküldüler. Köye yeni gelenlerden üç kızı saçlarından sürükleyerek almış kaçırmışlardı. Kızların anaları, öteki köylü kadınlar ulu dutun altına gelmişler, yanaklarını yolup dövünüyorlardı. Dövünüyorlar, Ali Safaya beddualar ediyorlardı.

Gece köyü basanlar köyde ne kadar sığır varsa sürmüşler, yeni gelen köylülerin de atlarını çalmışlardı.

O gün köylüler hiçbir şey yapmadan, konuşmadan, kolları yanlarına düşmüş, köyün içinde dolandılar durdular.

İkinci gece atlılar gene geldiler, köyü kurşunladıktan sonra üç huğa ateş verdiler.

Ertesi sabah Ali Safa Bey Durmuşu köye gönderdi.

Yetmedi mi? diye sordu Seyfaliye Dursun Durmuş. "Bey diyor ki, eğer yetmediyse, eğer daha köyü bırakıp gitmeyeceklerse bizim de daha birçok düşündüğümüz var. Hani biz size kardaş dedik, akraba dedik..."

Dursun Durmuş elinin birini beline koydu, Safa Bey gibi arkaya kaykıldı, onun gibi konuşmaya başladı. "Bir köy, beş köy, şu Adana Vilayeti bizimlen başa çıkamaz. Şunu bilin ki köylüler, vatandaşlar, hem de kardaşlar, bir hafta içinde bu köyü bırakıp buradan gitmezseniz, hem de diretirseniz, bu köyü yok bilin. İçindeki adamları, çocukları, kuşları, kırlangıçları, tekmil canlıları yok bilin. Bir gece köyü kuşatacağız. Köyü kuşattıktan sonra, rüzgarlı bir gecede hem de, köye ateş vereceğiz. Köyden hiçbir canlı dışarı çıkamayacak. Çıkmaya uğraşanları vurup ateşe atacağız. Ne vicdansız köylülermişsiniz siz, alçaklar. Herkesin tarlasını neden bırakıp gitmiyorsunuz?"

Atına atladı gitti.

Az sonra köyü büyük bir heyecan sardı. Kaçırılan kızlar bitkin, çırılçıplak, memeleri kan, bedenleri çürük içinde köyün dışına bırakılmışlardı. Kızlar bir elleriyle önlerini, bir elleriyle de kanlı memelerini kapamaya çalışaraktan sürüne sürüne köye gelmeye çalışıyorlardı. Üstlerine çarşaflar örtüp evlere aldılar. Kızların üstünden sayısını bilmedikleri kadar erkek geçmişti. Üçü de hastaydı.

Karakoldan candarmalar geldiler. Köylüler candarmalara hiçbir olayın geçmediğini, hiçbir şikayetleri bulunmadığını söylediler.

Şefçe Kahya kendi kendini yiyordu. Ne dedim de söylemedim ona Memedin burada olduğunu, diye öfkeden kuduruyordu. Geceyi bekledi. Oğlu, kızları, torunları, evde kim varsa hepsi uyuduktan sonra yataktan usulca sıyrıldı, giyinmesinin gerekliği yoktu, akşamdan giyinmiş yatağa öyle girmişti, hemen yola düştü. Çiftlik de köye ne kadar uzaktı? Sabaha kadar oraya varabilir miydi acaba?

Gün doğduğunda daha yarı yoldaydı. Düşe kalka ancak ikindiye doğru Ali Safa Beyin çiftliğinin konağına varabildi. Ali Safa Bey evdeydi. Şefçe Kahyayı görünce onda bir iş olduğunu anladı.

Şefçe Kahya:

Yorgunum, ölüyorum, açım, bitkinim Ali Efendi yavrum, dedi. "Seninle konuşacaklarım var. Hele kendime geleyim."

Çok sıcak vardı. Şefçe Kahya ancak akşama kendine gelebildi. Ona soğuk, buzlu ayran, türlü, bir de turaç pilavı ikram ettiler:

Şefçe Kahya yemeği yiyip bitirdikten sonra:

Konuşacaklarımız gizli, dedi. "Benim buraya geldiğimi de bizim köyden kimse duymayacak. Yoksa beni öldürürler, hem de o canavarlar beni parça parça ederler. Ben şu ömrümde canavar gördüm ama şu bizim Vayvay köyü

gibi canavar görmedim. Allah onlara diş versin de tırnak vermesin. Tırnak versin de diş vermesin."

Ali Safa Bey onu elinden tuttu kaldırdı, öteki odaya götürdü. Çok sıcak vardı.

Söyle Ağam, dedi Ali Safa. "Seni dinliyorum."

Sen beni tanımazsın Ali Efendim, diye başladı Şefçe Kahya. "Senin baban benim en yakın bir dostumdu. Bir sıralar ikimiz de kahyaydık. Ben Vayvayda, baban Çıkçıklarda... Kahya demek, yani şimdiki muhtar demek. Siz çocuksunuz yani, kahyalık devrine yetişmediniz. O devirler Al Osmanın dünyayı zapt ettiği devirlerdi. İşte şimdi senin başında büyük bir tehlike var. Onu haber vermeye geldim."

Ali Safa Bey heyecanla:

Söyle emmi, dedi.

Seni öldürecekler.

Kim? '

Hem de tez günde.

Kim?

Telaşsız bir sesle:

İnce Memed, dedi Şefçe Kahya. "Seni İnce Memed öldürecek Ali Efendim."

İnce Memed nerede, ne zaman, ne oldu, kim, kaç kişi? diye telaşlandı Ali Safa Bey. Korktuğu başına geliyordu.

Çok düşündüm, iki aydır düşündüm. Söylemeyeyim dedim ama dayanamadım. Ölümünü istemedim. İşte şimdicik de senin evine geldim, hem de kara haberi veriyorum.

Anlamıştım, dedi Ali Safa Bey. "Arkasında böyle birisi olmasa köylü bu kadar diretemezdi. Şimdi anlaşıldı."

Anlaşıldı ya...

Onlar nerede şimdi, nasıl, ne yapıyorlar?

Dur Ali Efendi, sabırlı ol! Bir geceydi. İki mi, üç ay mı ne önceydi. İnce Memed köye gelmiş dediler. Dut ağacının altına vardım ki, ne görürsün, ortalık mahşer... Kalabalığı yardım, yanlarına vardım. Ortaya ateş yakmışlar. Halılar, kilimler sermişler dutun altına. Seyfali üç koyun kesmiş. Konuşuyorlar. İnce Memed dedikleri bir ince, sırık gibi uzun adam. Allah boy vermiş ki, boy vermiş. Kavaklar gibi ığranıp durur. Niye geldin diye sordu Seyfali, hoş gelip safalar getirmişsin ya, hacetin ne diye sordu Seyfali. Uzun boyunlu Seyfali. O da Ali Safayı öldürmeye geldim dedi.

Köylülere zulmettiğini duydum, onu öldürmeye dağlardan Çukurovaya indim, dedi.

Demek böyle dedi ha?

Böyle de dedi, daha çok şeyler de söyledi. Bana Memed demesinler, yıkmaz isem konakları, dedi. Abdiyi öldürdüm, dedi, Abdi hiç, Ali Safayı öldüreceksin ki dünyaya, tekmil dağlara, Ankaraya kadar namın yürüyecek. Güldü, çok güldü. Şimdi onun, o Ali itinin hiç haberi yok, diyordu. Öleceğinden, onun Azrailinin dağlardan indiğinden hiç haberi yok, diyordu.

Desin, dedi Ali Safa. "Ben ben, ben ben ben... Kaç kişiydiler?"

Çok, çok... Hepsi de silahlıydılar, sırma fişeklik kuşanmışlardı. Çok kişiydiler. Gözleri çelik gibiydi. Yemin ediyordu boyuna. Korkmayın köylüler, diyordu. Ben yaşadıkça korkmayın. Ben sağiken şaha sultana eyvallah etmeyin. Hepsinin hakkından gelirim. Elleri kocamandı. Bir elleri vardı, alıcı kuşun pençesine benziyordu. Ben bir Ali Safayı öldüremedikten sonra ne demeye İnce Memed olmuşum da dağlara düşmüşüm, diyordu. Dağlar şahini olmuşum. Ona, yanındakiler bir de ad takmışlar. İnce Memed demiyorlar ona, hep şahin diyorlar.

Şimdi nerede, köyde mi?

"Ne kurnazdır o, ne kurnaz! Köyde kalır mı hiç o? Bizim köyde bile bir o gece kaldı. Ben, diyordu, zaten bu Çukurovada kalmayacağım. İşimi göreyim, tez günde şu Ali Safanın kanını içeyim de şu yaz sıcağında yüreğim soğuşun da dağlarıma çekileyim. Eşkıya adamın bir yanı dağda, bir yanı bağda olmalı. Onu öldürünceye kadar Çukurovadan çıkmam, diyordu da başka bir şey demiyordu."

Şimdi nerede olabilir, bir duymuşluğun var mı?

Sesi iyice titriyordu.

Var, dedi Şefçe Kahya. Aaah, diye geçiriyordu içinden, aaah! O gün, köye geldiğini söyleseydik, İnce Memedin Çukurovaya indiğini... Bu mendebur bütün bu işleri, korkar da başımıza getiremezdi. Ali Safa Beyin is karası yüzü gittikçe yeşile dönüyor, Şefçe Kahya da bundan dolayı sevinç içinde kalıyordu.

Şimdi o, bir, Hemite dağında olabilir. Hemite dağında top ziyaret ağacının altında... İki, Anavarza kalesinde olabilir. Üç, Karatepeye doğru geçebilir. Onu bu ovada aramamalı. Çok kurnaz bir eşkıya bu ince, uzun herif.

Ali Safa Bey durdu, düşündü, gözleri parladı. Bütün bedeni bir sıtmada yandı, is bulaşmış gibi kararmış yüzü kızardı. Sonra da soğuk terler döktü.

Şefçe Kahya:

O kan içici öldürecek seni, dedi. "Mukayyet ol. Bir de diyordu ki, benim arkamda çok büyük bir adam var. Ali Efendi ne bilsin benim arkamdakini, diyordu. Benim sırtımı dayadığım adamı Ali iti bilse, diyordu, haşa huzurdan, Ali iti, diyordu! Ali itinin dudağı çatlar da korkusundan, sizin köyü değil, şu Çukurovayı, Anadolu toprağını bırakıp da Akçadenizin ötesine kadar kaçar. Ama duymasın, kaçar da onu öldüremem. Amanın, amanın, amanın ha duymasın! Bu itler korkaktırlar, bu alçaklar tavşan gibidirler, yüreksizdirler. Amanın kaçar, duymasın. Her şeyi duysun da bes bunu duymasın, diyordu."

Ali Safa hemen atıldı, gözleri yerlerinden dışarıya fırladı:

Söyledi mi? diye bağırdı. "Kimmiş o?"

Söylemedi, dedi Şefçe Kahya gerinerek. "Ne kurnazdır o! Hiç söyler mi? Ama çok büyük bir adam olduğunu, Ankarada oturduğunu duydum."

Biliyorum, diye ayağa fırladı Ali Safa Bey. "Biliyorum."

Sonra geldi Şefçe Kahyanın karşısında durdu, yaşlı adamın elini aldı öptü, başına koydu.

Sen hayatımı kurtardın babamın arkadaşı, dedi. "Her şeyi tahmin etmiştim ama, İnce Memedin beni öldürmek için Çukurovaya indiği aklıma gelmemişti."

Şefçe Kahya:

Sen haksızlık ettin, diye onun elini tuttu okşadı. "Sen çok haksızlık ediyorsun insanlara Ali Efendim. Haksızlık hiçbir zaman iyi değil."

Ali Safa elini ondan çekti aldı, sözün sonunu neye bağlayacak diye taş kesilip bekledi.

Yobazoğluyla Ferhat Hocayı hapsettirmekle iyi etmedin. Birisi Allahın has adamı, öteki fıkara bir garip. Zeynelle Ademi de onlar öldürmediler, İnce Memedin çeteleri öldürdü. Senin evini de her gece kurşuna tutanlar onun çeteleri. Bizim köyün de kızlarını kaçırtıp ırzlarına geçirdiğin iyi değil... Yapma bir daha Ali Efendim. Seni öldürürler. Bu gece de iyice saklan. Bu gece değilse yarın gece konağını uçuracaklar. Duydum ki İnce Memed yüz kişilik bir çeteyle gelip senin konağını basacakmış. Ferhat Hocayı bıraktır. Atlarımızı, ineklerimizi geri ver.

Ali Safa:

Vermem! diye bağırdı. "Ya Vayvay köyünü topraklarımdan kaçırırım, ya da ölürüm."

Sonra döndü, odanın kapısını açıp aşağıya bağırdı:

Atları çekin!

Şefçe Kahyaya gene geldi. Şefçe Kahya ayaktaydı, onu kucakladı.

Sağ ol, var ol, dedi, fırladı. Aşağıda atlar hazırdı. Sekiz kişi birden atlara atladılar, kasabanın yolunu tuttular.

İnce Memedin Anavarzada görüldüğü, başında otuz kişisi olduğu bir anda bütün kasabaya, kasabadan da bütün Çukurovaya birkaç gün içinde yayıldı. Haber geri Ali Safaya ulaştığında değişmiş, bambaşka olmuştu. Memedin başındaki çetesi otuz dört kişi değil yüz seksen dört kişiydi. Memed Anavarzada görülmüş değildi yalnız, oraya karargah da kurmuş, bütün ağalara beylere, hükümete meydan okuyordu.

Diyormuş ki, "Benim canım sağ oldukça şu fakir fıkarayı, tüyü bitmemiş yetimleri şu hükümete, kan içici ağalara beylere yoldurmayacağım, icap ederse de onların hepsini ortadan kaldıracağım. Ağalara son!"

Ağalar, beyler korkmaya başladılar. Şu yoksul köylüler, bu canavarlar sürüsü zaten bir kıvılcım bekliyordu. Ağaların beylerin ta derinlerdeki, açığa vuramadıkları ezeli korkularıydı bu.

İnce Memed der ki diye başlayan türküler de gelmeye başladı kulaklarına. Halk bir şeyi türküye sokarsa, çok bir tehlikeliydi bu. Şu Çukurovadan çıkmam, yıkmayınca konakları... İnce Memed der ki dağlar başında, candarmalar koç yiğidin peşinde, gece gündüz ağaların düşünde, beyler korkar yüce dağda kartaldan.

Ali Safayı bu türküler daha korkuttu.

Vayvay köylüleri seviniyorlardı. Helal olsun İnce Memede, şahine, yüce dağ kartalına, helal olsun. Canımız, varımız, çoluğumuz çocuğumuz ona kurban olsun, diyorlardı.

Kızlarının namusu gitmiş, sığırları sürülmüş, atları çalınmış, evleri yanmış, adamları hapsedilmişti ama, vızgelir, İnce Memed Anavarza kayalıklarına çıkmış meydan okuyordu ya... Ali Saf anın canını almaya ahdetmişti ya... Gerisi ne olursa olsun. Dağlar kartalı, şahinler şahini.

İnce Memed üstüne çıkan türkülerin en güzelleri, en dilden düşmeyenleri Vayvay köyünden geliyordu. Kim yakıyordu bu türküleri hiç belli değildi.

Koca Osmansa, Allah Allah, diyordu, kaç tane İnce Memed var şu dünyada acep? Bizim bildiğimiz İnce Memed bostanda yatıyor, Köse Halilin yanında. Gündüz külahlı, gece silahlı mı acaba bizim oğlan?

Bir sabah Anavarza kayalıklarında candarmaların İnce Memedi kuşattıkları duyuldu. Yer gök candarmayla dolmuş, İnce Memede kurşun düşüyorlardı. O gün İnce Memed bu kadar candarmayla tek başına dövüşmüş. Adamları da yanında yokmuş. Kozan üstüne gitmişlermiş.

Memed onlara siz gidin demiş, başınıza bir hal gelmesin. Ben bunlarla bir başıma dövüşürüm. O gün candarmaları kayalıklardan Ceyhan ırmağına kadar tek başına üç kez ovaya sürmüş İnce Memed.

Anavarzada savaş sürüyor, durmadan da köylere böyle güzel, umutlu, iç açıcı haberler ulaşıyordu.

Vayvaylılar o gece sabaha kadar uyumayıp Anavarzadan haber aldılar. Memed bütün gece de tek başına candarmalara karşı koydu. Analarından emdiği sütü burunlarından getirdi. Memed ağalardan başka insan öldürmezdi. Yoksa isteseydi bu candarmaların hepsini öldürürdü.

Bostandaki İnce Memede de Koca Osman, Seyran olanı biteni bir bir haber veriyorlardı. O da sabaha kadar gözünü kırpmadan Anavarzada yüzlerce candarmayla dövüşen İnce Memedin akıbetini bekledi.

Sabahleyin candarmalar bütün Anavarzayı ele geçirdiler. Silahlar susmuştu. Savaşanlar da vurulmuşlar, ya da kaçmışlardı. Candarmalar Anavarza kalesinin kayalıklarında her deliği, her kovuğu aradılar, hiçbir canlıyla karşılaşmadılar. Bir yılan, bir kertenkele bile görmediler. Aradılar taradılar, Torosun kalesinin içinde biribirlerine sokulup titreyen iki delikanlıyı buldular. Candarmalarla dövüşenler bunlardı. Yandan yönden başka tüfek sesleri de duymuşlardı ama kim olduklarını bilmiyorlardı.

Delikanlılar ilk gün candarmalara karşılık vermişler, sonra kaçmış buraya sığınmışlar, burada bir ölüm kalım titremesine tutulmuşlardı. Üstlerine, yanlarına yönlerine bir buçuk gün durmadan kurşun yağmıştı. Aşağıya bağladıkları dört atın dördü de vurulup ölmüş, işte orada yatıyorlardı.

Sarışın, uzun boylusu konuşuyor, esmer olanı bir titremeye tutulmuş, dişleri biribirine çarpıyordu.

Sarışın delikanlı:

Biz, diyordu, "Yüzbaşım, Yağmur Ağanın hırsızlık çetesine iki ay önce girdik. Bizi bir usta hırsızın yanma verdi Yağmur Ağa, talim ettik. Bu atları Endel köyünden hırsızladık, gelirken yolda candarmaları uzaktan gördük, kayalıklara sığındık. Tövbe bir daha at hırsızlığına. Bin tövbe."

Bu silahları size kim verdi?

Yağmur Ağa.

Yüzbaşı Faruk, konuşan delikanlıya bütün gücüyle bir tokat attı.

Yağmur Ağanın adını bir daha ağzına alırsanız sizi öldürürüm, dedi.

Yüzbaşı Faruk deliriyordu. Bu İnce Memedi nasıl, nasıl ele geçiremiyor, her seferinde kaçırıyordu? Çukurovamn ortasındaki, şu ada gibi

kayalıklarda da bu adam böyle elden kaçar giderse. .. Demek ki hiç yakalanmayacak.

Yüzbaşı, şu yaz sıcağında, tozun toprağın içinde Çukurovada dört dönüyor, Hemite dağından bir haber alıyor, oraya koşuyor. Karatepeden, Kazmacadan, ta Nurhak dağlarından, Akdenizin kıyısındaki Payastan bir haber alıyor, oralara koşuyordu. Onun Çukurovada bu koşuşturmaları bir tek işe yarıyordu, o da Memed hakkında türlü efsanelerin çıkmasına...

Her çarpışmadan sonra, kayalıklardan bir ak şahin fırlıyordu göğe, ışık gibi parlak, apak bir şahin... Çok hızlı uçuyordu, kurşun ulaşmaz, göz görmez.

Bütün bu efsaneleri bostandaki Memed de duyuyordu.

Bu arada Yüzbaşı, Memedi arar, onunla çarpışırken, on sekiz tane at hırsızı, altı tane de küçük eşkıya yakaladı.

Memedi bir türlü bulamayan, karşılaştığı zaman da onu elinden kaçıran Yüzbaşı Faruk çileden çıktı. Memed efsanesi de gittikçe büyüyordu. Bu da onu daha çok çileden çıkarıyordu. Bundan dolayı da önüne gelen köylüyü yatırıyordu dayağın altına.

İki gün iki gece Anavarza kalesinin dibindeki Anavarza köyünde kaldı. Köylülerin hepsini, genç, yaşlı demedi, sıra dayağından geçirdi. Ve iki gün sonra candarmalarıyla köyden ayrıldığında hiçbir köylü yere basamıyor, ayaklarını havaya dikmişler durmadan oflayıp inliyorlardı.

Memedin yerini bilseler söylerlerdi, bilmiyorlardı ki... Ama Yüzbaşı inanmıyordu. Bu asi, bu alçak köpeklerin hepsinin, hepsinin haberleri vardı, onun nerede olduğundan. Ona tapıyorlar, onu ilahi bir güç haline getirmişler. Onun hakkında her gün, onun insan üstü bir yaratık olduğunu gösteren bir hikaye uyduruyorlardı.

Yüzbaşı, Memedin tepesinin üstünde dolanan şahin hikayesine, yıldırım muskasına kahkahalarla gülüyor, hiçbirisine inanmıyordu ama, gene de Memedle çarpışmaya başladığı yerlerin göğünde gözleri bir ak şahin arıyordu.

İnce Memed nerede?

Ne gördüm, ne bilirim, ne de adını duydum.

Adını da mı duymadın?

Duymadım.

Yatırın şunu!

Adamı yatırıyorlar. Ayakları kan içinde kalıyor, yüzünde gözünde çizme yaraları... Bedeninde süngü izleri...

Duymadım. Hiç, hiç bilmem.

Tozlu köyü, Mecidiye göçmenleri, Öksüzlü Türkmenleri, Narlıkışla köylüleri, Dedefakılar... Hiçbirisi ne İnce Memedi görmüşler, ne de onun adını duymuşlardı.

En sonunda sıra Vayvay köyüne geldi. Yüzbaşı Faruk Vayvay köyünde bir hafta kaldı. Herkesi birkaç kez sopa altına çekti. Çocukları, kadınları bile dövdü. Koca Osman bir hafta kan işedi. Ölecek diye korktular. Bir hafta sayıkladıktan sonra ancak kendine gelebildi. Yüzbaşı Seyfalinin tırnaklarını kendi eliyle söktü.

Köyde bir tek kişiyi, yalnız Şefçe Kahyayı dövmediler, yalancıktan olsun ona bir tek fiske bile vurmadılar. Köylü bundan hiçbir şey anlamadı.

Ya İnce Memedin yerini bana haber vereceksiniz, ya da sizin hepinizi döve döve öldüreceğim.

İnce Memedi ne gördük, ne biliriz, ne de adını duyduk.

Köylüler ağlıyorlar sızlıyorlar, çırpmıyorlar bağırıyorlardı ama ağızlarından da bundan başka bir söz çıkmıyordu.

İnce Memed, şahinim.

50

Her sabahki gibi bu sabah da gün açılırken Halil eline bir tutam yeşil ot alıp ata doğru ayaklarının ucuna basa basa gitti. Yeşil otu ta ileriye uzatmış, gözü atta... At hiç kıpırdamıyor. Her şeyden habersizmiş gibi sağ art ayağını karnına çekmiş duruyor. Kulaklarını düşürmüş, yelesi taranmış gibi düzgün, kuyruğunun bir kısmı sağrısının üstünde kalmış. Bugün her günkünden daha çok teslim olacağa benziyor. Memed soluğunu tutmuş bazı duran, bazı ata doğru yürüyen Halile bakıyor. Halil, geh geh, geh, diye elindeki otu usul usul ata doğru sallıyor. Bir adım atıyor, duruyor, atın yeşil ota gelmesini bekliyor. At bakmıyor bile.

Halil vardı vardı, sağ elindeki otu soluna geçirdi, atın bir adım ötesinde durdu, elini uzattı, atm boynuna dokundu. Uzun, parlak, düzgün yağız boynu okşamaya başladı. At başını Halile çevirdi baktı. Halil, kendini ata beğendirmek için olacak, geniş geniş, ağzı kulaklarına vararak ata güldü.

Biraz da dalkavukça bir gülüştü bu. Memed de onunla birlikte ata güldü. Halil o bir adımı da atıp yeniden atm boynunu okşamak isterken at birden doğruldu, kulakları dikildi, tam bu sıralar Halil onun yelesinden yakalamıştı, at iki üç kez şaha kalktı. Halil iki kolunu boynuna kenetlemişti, at birkaç kez var gücüyle silkindi, Halili düşüremedi. Kendi yöresinde fırıldak gibi dönmeye başladı bütün hızıyla. Halilin ayakları, gövdesi havada uçuyordu. Atın hızına, gücüne Halilin gücü daha fazla dayanamadı, kolları çözüldü, ta uzağa fırladı, yere düştü. Baldırı acıdı. At biraz daha kendi yöresinde döndükten sonra durdu, yerden kalkmaya uğraşan Halile bir göz attı, sonra bostanın ortasından, ayakları yumuşak toprağa gömülerek geçti gitti yemyeşil, taze, yunmuş arınmış sazların içinde durdu. Sazlar onun karnını, sağrısını örtüyor, yalnız dik, uzun boynu, dikilmiş kuyruğu dışarıda kalıyordu. Sabah aydınlığında, koşmuş atın sırtı da inceden buğulanıyordu.

Köse Halil bitkin, soluk soluğa geldi.

Bugün teslim oluyordu, teslim olmuş gitmişti ama gözüne bir şeyler ilişti de korktu. Burnunu gördün mü Memed, dedi, "amma da kocaman açılıyor, körük gibi soluyordu."

Memed gülüyor:

Teslim olacak, diyordu. "Usul usul alışıyor, ilk günler böyle miydi? Belki yarın yakalarsın."

Halil:

Yakalayacağım, diye geriniyor, köse çenesini okşuyor. "Yarın sabah onu yakalayacağım. Bak uzağa da gitmedi bugün, orada duruyor, gel Halil beni yakala diyor. Yağma mı var! Yakalanacaksa ayağıma gelsin. Bu hayvan milleti var ya, beni bir sever, bir severler... Hepsi. Bana yılan bile dokunmaz. Yılan bile."

Memed:

Sivrisinekler bile, diye güldü.

Halil çok ciddi:

"Bana sivrisinekler bile dokunmaz. Ben cümle mahlukatın derdinden anlarım. Memed:

Dilinden de... Sultan Süleyman gibi."

Süleyman gibi, diye tekrarladı Halil. "Süleyman gibi... Her adamın bir hüneri var. Beni de kurt kuş sever. Benim hünerim de bu."

Kendi kendine konuşarak çardağa gitti, çardağın direğinde asılı palaskasını çividen aldı, bir ince söğüdün gövdesine iyice bağladıktan sonra

cebinden Elbistan çakısını çıkardı, hayranlıkla bakıp: "Halis çelik," dedikten sonra çakıyı açtı, palaskaya bir iyice tükürdü, kılavlamaya başladı.

Bir haftadır Halil her sabah kalkıyor, önce atla cebelleşiyor, sonra da bıçağını akşama kadar kılavlıyordu.

Bugün kazıyacağım sakalını, az sonra, dedi Memede. "Öyle bir keskin oldu ki değmeyecek bile. Bir de sabun buldum, kokulu. Seyran bacının getirdiği kolonyayı da süreceksin."

Memedin sakalı uzamış, kaşınıyordu. Çok sakallı gezmişti, ister istemez. Ama bugünler hiç sakallı olmak istemiyordu. Bu lanet Köse de bir'türlü çakısını keskinleştiremiyordu ki... Bu gidişle çakının kılavlanması bir yıl sürebilirdi.

Köse tam kuşluk vakti: "Tamam," dedi. "Oldu ki, çir gibi oldu."

Memedi çardağın merdivenine oturttu, boynuna bir havlu bağladı, su zaten ılıktı, sabunladı yüzünü, sabunladı köpürttü. Usta bir berber gibi çakıyı iki parmağı arasına aldı, yukarı kaldırıp baktıktan sonra başladı. Memedin uzamış sakalının bir parçasını, yüzü hiç incitmeden götürdü.

Memed:

Yaşa Halil kardaş, dedi. "Eline sağlık. Çok çalıştın ama, ne de keskin yaptın, duymuyorum bile. Elin çok hafif."

Gözlerini kapayıp kendini Halilin keskin çakısına bıraktı.

Halil az sonra bütün yüzü kazıdı bitirdi, yıkadı sildi. Seyranın getirdiği kolonyadan da bol bol sürdü.

Kalk artık, geçmiş olsun arkadaş, dedi.

Memed:

Sağ ol Halil, dedi. "Ne de güzel. Hiç duymadım."

Yürüdü. Sonra aklına düşmüş gibi arkasına döndü:

O adamı bugün gördün mü? diye sordu.

Halil:

Gördüm, dedi. "Gece yarısına doğru çok uzaktan geçti, yukarıya doğru gitti."

Memed sorusuna karşılık aldığı halde yürümüyor, duruyordu.

Halil onun neyi beklediğini anladı:

Seyran bacı bu gece gelmedi, diye çabucak söyledi. "Bugünler köyün başında çok işler var. Bu gece onu göremedim."

Adem at bostanlığa dadandı dadanalı her gece sabaha kadar bostanın yöresini uzaktan dolanıp duruyor, bostana bir türlü yaklaşamıyordu. Atın her gün tanyerleri ışımadan bostana gelip, orada ağaçların altında

durduğunu biliyor, gene de bostana yaklaşamıyordu. Bostandan ölümden korkar gibi korkuyordu. Adem bütün hayatında bostandaki adam kadar nişancı bir adamla karşılaşmamıştı. O kadar uzaklıktan neredeyse tüfeğin yalımına ateş eden adam onu vuracaktı. Kıl payı kurtulmuştu. O gün bugündür de bu adamın kim olabileceğini izliyor, bulamıyordu. Birisi Köse Halildi. Onu yıllardır tanıyordu. Ötekisi bir yabancıydı. Çocuk kadar cüssesi vardı ama, kurşunları sıkan Köse Halil olamazdı. O yabancı turnayı gözünden vurur bir bela adamdı.

Merakı İnce Memedin Çukurovada olduğunu duyduğu güne kadar sürdü. Sonra düşündü. Böylesine belalı bir nişancı olsa olsa İnce Memed olabilirdi. Bu adam İnce Memed de olsa, Adem de gitse onun yerini Ali Safa Beye söylese, candarmalar da bir gece bostanı sarsalar, yakalasalar onu, işte o zaman bu cin, peri soyu, bu pis atı kovalamaktan da kurtulur, eski itibarını gene kazanır, karısının hasret kaldığı sıcak koynuna, çiftliğin rahatına gene kavuşurdu. Ya bu adam İnce Memed çıkmaz da candarmalar boşu boşuna gelir de bostanı sarar, eli boş dönerlerse, işte o zaman seyreyle sen gümbürtüyü. Bir de kadın vardı bu bostanın yöresinde her gece dönüp duran. Bir tuhaf bir şey bu bostan. Korkulu bir yer. At da gidiyor oraya sığınıyor.

Adem ikircik içinde günlerdir kıvranıyor, korkuyla bostanın yöresini sabahlara kadar uzaktan dolaşıyor, oraya iki adım daha yaklaşmaya cesaret edemiyordu.

Memed Savrun çayının başına gitti, bir yaşlı söğüdün köküne sırtını verdi oturdu. Su aydınlıktı. Küçük ipiltilerle ak çakıl taşlarının üstüne serilmiş akıyordu. Memed gözünü bu aydınlık içindeki suya dikti. Su ancak ayak bileklerine çıkacak kadardı. Yarısı dışarıda kalmış iri çakıltaşlarınm sırtları kurumuştu. Yalnız Memedin önündeki yer dahaca bir derindi. Altı da çakıltaşlarıyla değil, kalın, renkli kumlarla döşeliydi. Küçük balıklar suyun dibinde daha aydınlanıp ışıklanarak yukarılara doğru arka arkaya ürkek kayıyorlardı.

Suyun yüzünden önce bir yaprak geçti. Sonra çok iri kırmızı bir eşekarısı ölüsü... Sonra da kocaman bir turuncu kelebek, bir kuş kadar, kanatlarını suyun yüzüne indirip sermiş, öylece geçti. Turuncu kelebek ölü değildi. Ya da Memede öyle geldi. Suyun dibine düşmüş gölgesi kendisiyle birlikte akıyor, aşağıda, ak çakıltaşlarınm üstünde büyüyor, küçülüyordu.

Çok güneş vardı, ağır bir sıcak ovayı kasıp kavuruyordu. Göz açıp da kimse uzun bir süre bu toprağı eriten sıcağa bakamıyordu. Yol yol, iplik

iplik çekilen, değdiği yeri eriten bir sıcak çökmüştü. Az sonra şu akan su duman olup uçacak, çakıltaşları eriyip çatlayacak, suyun toprağı yarık yarık olacaktı, sıcaktan... Bu su böyle aydınlık, böyle güzel, şu hayal meyal gözüken dağlardan geliyordu. Kayalıkların, çamların, gürgenlerin, ulu sedirlerin arasından süzülüp kaynayarak, durgunlaşıp coşarak, köpüklenerek, düzlüklerce çakıltaşlarmı yayıp, derin koyaklarda sıkışarak...

Memed bu Savrun suyunu çok iyi tanıyordu. Eşkıyalık, çocukluk günlerinde bu suyu boydan boya izlemişti. Suya bakıyor hayal kuruyordu. Günlerdir de ilk olarak hayal kuruyordu. Abdi gitti Hamza geldi, günlerdir ilk olarak aklından çıkmıştı. Bir burgu gibi beynine işleyen bu düşüncenin aklından çıktığının farkına varsa kim bilir ne kadar şaşardı.

Seyran onu seviyordu. Bunun farkına daha ilk gününden varmış, birkaç gün ikircik içinde kalmış, sonra da onun kendisini sevdiğine bir iyice inanmıştı. Kız yanıp tutuşuyor, deli oluyordu. Bu kadar onurlu bir kız kendisini verse verse ancak bu kadar ele verebilirdi. Sabaha kadar gelip bostanın yöresinde dolaşması Memedin çok hoşuna gidiyor, damarlarındaki kanı coşturuyordu. Seyranı düşündükçe delirmiş kanı damarlarında koşturup duruyordu.

Seyranın bostanın yöresinde döndüğünü, hem de kendisi için, sevdadan dört döndüğünü gördüğü geceden beri de uyumuyor, gözleri karanlık yollarda onun karartısını arıyor, bulunca da tattan mestoluyor, kendinden geçiyordu. Bir de Seyran için çok korkuyordu. Fıkaranın başına çok işler gelmişti zaten, bir de bu gecelerde ona bir şey olmasa bari.

Bir gece Seyrana gözükmek, onun elini tutmak... Bunu deli gibi istiyordu ama bir türlü de yapamıyordu. Sevilmek duygusu onu bambaşka bir insan etmişti. Şimdi o da yalnız Seyranı düşünüyordu. Kadife gibi yumuşak, lacivert gözlerini... Böylesi sıcak, yakıcı, sevgi dolu, dost, insan, saf bir gözü insan soyu görmemişti. Yüzü, gamzesi, dudakları, inanılmayacak kadar güzel teni... Uzun boyu, yürüyüşü, salınışı... Sanki toprağa basmadan yürüyordu.

Seyran gözünde büyüyor, daha da güzelleşiyordu. Her gece uyanıyor, Seyranın ayak seslerini dinliyor, içi içine sığmıyor, sonsuz bir sevginin sıcaklığında kendinden geçiyor, çardaktan iniyor, ona varmak, elini tutmak istiyor, bir türlü yapamıyor, sığındığı ağacın kökünün orada büzüldükçe büzülüyor, bir sevgi fırtınasına tutuluyor titriyordu, usuldan, için için, ılık ılık... Seyrana nasıl dokunulur, öyle bir güzelliğin nasıl eli tutulurdu, Memedin bir türlü aklı almıyor, onu düşündükçe de hep başı dönüyordu. Bir

de Seyrana çok acıyordu. Onu, onun sevgisini düşünüyor, gözleri yaş içinde kalıyordu. Nasıl olsa bir gün öldürülecekti. Öldürmeseler de uzun bir süre burada kalamazdı. Bir başkaldırmanın ateşinde kavruluyor, kafası, yüreği, elleri ayaklan, saçları, bütün bedeni bir ateşte zangır zangır sarsılıyordu.

Böyle zamanlarında bir sıtmanın hummasında bedeni yalıma kesmişken o çelik pırıltı geliyor gözlerine oturuyor, kafasında da sarı altın, güneş pırıltısı savrulup duruyordu.

Anavarzanın üstünde bir gökyüzü gördü. Bir de hiç kımıldamayan bir ak bulut... Gök ne kadar mavi, bulut ne kadar aktı... Eğildi elini suya daldırdı, su parmaklarından süzüldü. Su ne kadar aydınlık, su değildi akan, ışıktı. Köse Halil bostanın içinde yürüyor, teveklerin kökünü kazıyor, dolduruyordu. Köse Halil ne iyi, ne dost, ne can adamdı.

Yüzbaşı Faruk, Anavarza savaşı... Savaşta üstlerinde dönen ak şahin, Yüzbaşının Çukurovada kayadan kayaya, dağdan dağa koşması... Sonra köylüleri sopanın altına yatırıp kan işetmesi... Kendi yüzünden. Koca Osmana adam kıyar mı? Belki yüz yaşında var. Bunları düşünmeyi hiç istemiyordu. Yüreğindeki acının bazı günler derisinin altından dışarıya taştığını duyuyordu.

Bunalıyor, çaresizlikle kıvranıyor, Köse Halilin duyacağına bile aldırmadan bas bas bağırıyordu:

Öldür beni, öldür beni, öldür beni de kurtar, diyordu. Ya bana bir çıkış yolu göster, ya da beni öldür yarabbi. Beni içine attığın bu cehenneme dayanamıyorum. Çatlayacağım.

Koca Osmanın yediği dayağı ta yüreğinde duymuş: "O kocayı dövmeselerdi de beni, beni öldürselerdi. Nolur, nolur beni öldürselerdi," diye sabaha kadar inlemiş, toprakta debelenmişti.

Birden gecede delice ayağa fırlıyor, tüfeğini kapıyor, koşarak bostanı çıkıyor, Anavarzaya aşağı gidiyor, sonra birden aklına, Abdi gitti Hamza geldi düşüncesi saplanıyor, eli ayağı çözülüyor, çaresizliğin toprağına, ateşine oturuyor, orada kalakalıyordu. Böyle kaçtığı gecelerde onun arkasını bırakmayan Halil, onu bir çukurda, bir çalı dibinde yumulmuş, kendinden geçmiş buluyor, koluna girip bostana geri getiriyordu.

Tıraşlı çenesine aynen Köse Halil gibi eliyle dokundu. Gölgesi suyun dibine düşmüştü. Gölgesinin üstünden bir balık sürüsü geçti. Gölgeden çıkan balıkların uçan gölgeleri aydınlık çakıltaşlarının üstüne serpildi. Ortalık hayıt koktu. Çukurovaya indi ineli Memedin burnu ilk olarak da bugün koku alıyordu. Kokuya hasret kalmıştı. Hayıt kokusunu doya doya

içine çekti. Belli belirsiz esen bir yel dalgası bir su püreni kokusunu da getirdi hayıt kokusunun ardından. Çocukluğu geçti hayal meyal gözlerinin önünden. Kulaksız İsmailin değirmeninin oralarda çok su püreni olur, güzel kokar, anası su püreni çalısından süpürge yapardı. Memed, Kulaksız İsmailin vurulduğunu daha duymamıştı. Hep yakaladıklarında Kulaksıza ne yaptıklarını düşünmüştü. Kulaksızın onu karşılayışını, sonraki davranışını düşündükçe, şu insanoğlu anlaşılmaz bir yaratık diyordu. Kulaksızı düşündükçe mutlanıyordu.

Sonra ortalık pıtırak koktu. Pıtırak Çukurova kokuşuydu. Sıcakta Çukurova hep acı acı pıtırak kokardı. Bu yangın toprağı...

Ayağa kalktı, yönünü köye döndü, usul usul tozutan yola baktı, kimse gelmiyordu. Şimdi şöylece yola düşse, Seyranın evine varsa "Ben geldim Seyran," dese ne olurdu? Seyran ne yapardı? Yanakları al al olur, yüzüne bakamazdı. Güzel gözlerini yere diker, bir daha kaldırmazdı. Uzun, güzel boynu...

Oturup gözlerini gene suya dikti. Seyran karşısındaydı. Seyranın yüzünden başka hiçbir şey görmüyordu. Seyranın yüzü türlü türlü oluyor, ağlıyor, gülüyor, bağırıyor, öfkeleniyor, yumuşuyor, sertleşiyordu. Memed hayran, yalnız bu gözleri görüyor, başka hiçbir şeyi düşünmüyor, konuşmuyor, duymuyordu. Bir yumuşak büyüde kendini yitirip, sonsuz bir tatta ılık ılık sevgisinin dibine çöküyor, bir düşten büyüye, bir büyüden düşe gidip geliyordu.

Dayak yiyenleri, Koca Osmanı, beklediği Topal Aliyi, Ali Safanın zulmünü, candarmaları, Abdiyi, Hamzayı, ölümü, ayrılığı, her şeyi unutmuş gitmişti.

Karşıda, otların arkasında uzun, kırmızı bacaklarıyla sallana sallana leylekler dolaşıyorlardı.

O gün akşama kadar kalktı kalktı köyden yana baktı, geldi suyun başında oturdu, suyun aydınlık dibini, suyun üstünde akıp gidenleri izledi. Akşamı dar etti. Seyran akşamları gelmiyordu. Çoğu zaman gece yarısından sonra bostana geliyor, oraya her zamanki yerine büzülüp uyuyordu.

Memed o gün Köseyle de hiç konuşmadı. Köse Halil Memedin bu halini anlıyordu. Yatağa girdi uyuyamadı. Yataktan çıktı, bostanı dolaştı. Köyün karanlık yollarına döndü döndü baktı. Anavarzanın üstüne doğru sarkmış ay, daha batmamıştı ama, neredeyse kayalıkların arkasına inecekti. Bostanın dışına çıktı, Ademin dolaştığı gibi oralarda dolaşmaya başladı. Bazı geceler bu vakitlerde at doğu yönünden doludizgin gelir, Anavarzaya aşağı akardı.

Sonra şafağa karşı da bostanı birkaç kere dolandıktan sonra, suyun derinleştiği çınarın altında durur uzun uzun sulanır, sonra da gelir ilerdeki ağaçların yanındaki tümseğin üstünde dikilirdi.

Adem gene dolaşmaya çıkmıştı. Memed onu görmeden çok önce o Memedi görmüş kaçıyordu bile.

Adem uzaklarda, solup giden ay ışığında çok uzun bir adam göründü Memedin gözüne.

Derken ay battı. Memed gündüz oturduğu yere vardı oturdu. Ayaklarını da suyun içine soktu. Su azıcık serinlemişti. İkindiüstü çıkan garbi yeli daha usul usul esiyordu. Arada bir duruyor, sonra gene usuldan esiyordu.

Memed bir ayak sesiyle irkildi ama yerinden kıpırdamadı. Seyranı ürkütebilirdi. Seyran usulca geldi, suyu geçti, vardı her zamanki oturduğu yerde büzüldü. Yıldız ışıkları az önceki fersiz ay ışığından güçlüydü ya, Memed, Seyranın karartısını ancak hayal meyal görüyordu. Seyranın ayak sesini duyar duymaz eli ayağı, bütün bedeni boşanmış, yüreği küt küt atıyordu. Birkaç kez ayağa kalkıp Seyrana gitmeye yeltendi, yüreği öylesine çarpıyor, öylesine bir titriyordu ki, kalkmışken gerisin geri oturmak zorunda kaldı. Neden sonradır ki zar zor kalkabildi. Seyrana yürüdü. Seyran kendine doğru geleni gördü, ağaç gövdelerinin arkasına ayağa kalkmadan kaydı, suya doğru sürünerek çekildi.

Memed ona bir şey söyleyecek oldu, sesi bozuldu. Ne söylediğini kendi de bilmedi, sustu. Seyran sesi tanıdı durdu. Memed heyecandan uçarak vardı, Seyranın elini tuttu. Seyranın eli kızgın demir gibi yanıyordu. Memed onu kaldırdı, kendine çekti. Seyran kendisini Memede yumuşacık, cansızmışcasma bıraktı, göğsüne doğru sağıldı. Memed onu kucakladı, boynundan öptü. Dudakları yanar gibi oldu.

Bir anda geceyi, ağaçları, gelip yanlarında duran atı, dünyayı unutmuşlardı. Ne zaman soyundular, iki beden ne zaman bir yalımda biribirine kenetlendi farkında bile olmadılar. Ne yörelerinde vızıldayarak bulut gibi dönen sivrisinekleri işitiyorlar, ne çıplak bedenlerini yolan dikenlerin, pıtıraklarm acısını duyuyorlardı. Bir sevişmenin değil, iki hasret bedenin bitişmesinin ateşinde, tadında, büyüsündeydiler.

Birkaç kez suya girdiler çıktılar. Bedenleri hiç ayrılmayacakmış gibi sonsuz bir yalımda birleşti. Bir birleşmede toprak gibi, ışık gibi, gelişen büyüyen hayat gibi zengin bir tattaydılar. Dünyanın ortasında tek başlarına kalmış, dayanılmaz bir özlemde, sevgide birleşmiş insan soyunun ilk kadınına erkeğine benziyorlardı.

Dağların başı ağarırken Memed kendine geldi. Seyran daha soluk soluğa, ağzı yukarı suyun kıyısındaki kumların üstüne serilmiş yatıyor, topuğunu sular yalayıp geçiyordu. Memed onu elinden tutup kaldırmasa böyle delice bir istekte soluyarak gün kızdırıncaya kadar yatıp kalacaktı.

Suya daldılar. Ayrı ayrı yerlerde, biribirlerine kaş altından bakarak aptes alıp, giyitlerine koştular, telaşla hemen giyindiler. Biribirlerinin yüzüne bakmadan suyun kıyısından aşağılara yürüdüler, sonra geriye döndüler. Memed bostana daldı, olmuş bir karpuz kopardı, kırdılar kemirerek yediler. Karpuz serindi. Seher yeli esiyordu. Serinlikten, bir de doymuşluktan ürperip usultan titrediler.

Ortalık ağarıp da göz göze gelince birden gülüştüler. Biribirlerine bakıyor bakıyor, hayran bir şaşkınlıkta, bir büyüde, mucizede gülüşüyorlardı.

Atı gördüler. Gene olduğu yerde duruyordu. Sağ arka ayağını da karnına çekmiş, kulaklarını düşürmüştü. Seyran ata doğru gitti. Sanki bin yıllık dostmuş gibi ona yaklaştı, boynunu okşadı, sonra da yelesinden tuttu çekti getirdi. At arkasından kuzu kuzu geliyordu.

Memed çardağa bağırdı:

Halil, Halil, Halil!

Halil, yarı uyur yarı uyanıktı. Gözlerine inanamadı. Düş mü görüyorum diye kendi kendine söylendi.

Halil, Halil, bak!

Halil gözlerini ovuşturdu bir daha baktı.

Allah Allah!

Seyran atı çekti getirdi, çardağın yanına bıraktı. At yerinden kıpırdamadı. Seyran atın boynunu, sağrısını, alnını durmadan okşadı. Yüzünü yağız atın yüzüne dayadı, bir süre atla yüz yüze kaldılar.

Memed düşündü, bu dostluk geceleri kurulmuş olsa gerek, dedi kendi kendine. Geceleri yan yana durmuşlar, böyle sarmaşmışlar da at onun kokusuna alışmış. Yoksa bir anda bir atla bir kadın dost olamaz. Ya da Seyran başka bir insan.

Halil hemen bir kalın ip getirdi atın boynuna taktı. Sonra da ipin bir ucunu götürdü, yandaki ağaca bağladı.

Ali Safa Beyin çiftliğine doğru durmadan koşan Adem:

Vallahi de o, billahi de o, diyordu. "Billahi de o!"

Kurtulduk. Atı vurmaktan da, kır atın ölümünden de kurtulduk. Bey beni artıkAyere göğe bastırmaz. Kim bulabilirdi ki böyle bir adamın yerini, kim haber verebilirdi ki...

"Vallahi de o, billahi de o."

Az sonra, daha gün ışımadan candarmalar, başlarında Yüzbaşı, bizimkilerin başında Ali Safa Bey, bir o kadar da köylü... Çevirecekler bostanı, daha o tüfeğine bile davranamadan... Teslim teslim, teslim diye bağıracak.

Ya o değilse?

Ayakları zınk diye duruyordu. Gecede dönüp dönüp bostana bakıyor, adını duyduydum, diyordu, onun adını da. Ama böyle ünlü bir eşkıya gelir de Kösenin yanında karpuz bekler miydi aylar ayı? Hiç mi işi gücü yoktu onun? Sazın sineğin içinde bir de... Beyi öldürecekmiş de. Öldürecek adam onun yolunu beklemez mi?

Bu yerinden bile kıpırdamıyor. Beyi öldürecek adam hiç yerinden kıpırdamaz mı? İnce Memed hiç yerinden kıpırdamaz mı?

O değil, o değil...

Ter içinde kalmıştı. Geceye ekşi ekşi ter kokusu yayarak geri dönüyor, sallanarak ağır ağır yürüyordu.

Bey kandırılmayı hiç sevmez. Yalan söyleyenin tırnaklarını söker. O, gecedeki güzel sesli kadm ne demişti hele? Sen demişti, sen öldürüldün Adem. Kim öldürdü beni? Öldürse öldürse beni bu yağız at öldürür. Yağız at öldürdü beni, canımı aldı. Cin bu! Peri bu! Büyülü bu! Beyim vallahi de billahi de büyülü. Vurulmaz. Kimse vuramaz onu. İnsan olan, kul olan vuramaz onu. Hiç vuramaz. Vuranın eli çont, gözü kör olur. Yüz elli yıllık soyluk kağıdı var onun. Hiç yalan değil, peri soyundan, iyi kimselerden olduğunu gösteren soyluk kağıdı olacak o. Sen yanlış görmüşsün Beyim. Çok yanlış görmüşsün de beni bu atın ardı sıra göndermişsin. At değil bu.

Karısı, onun iri memeleri, hep ıslak, kalın kırmızı dudakları, durmadan gerinmesi gözünde tütüyordu. Bu at var ya, Ademin yurdunu yuvasını yıkmıştı. Karısı aklına geldikçe bütün çektiklerini, yorgunluklarını unutuyor, tepeden tırnağa şehvet kesiliyor, karısının sert, ıslak kalçaları hiç

aklından çıkmıyor, gözlerinin önünden gitmiyordu. Karısının kalçası gözünün önüne gelince elleri yanıyordu.

Vallahi de o, billahi de o.

Geriye dönüyor, gene çiftliğe doğru koşuyordu.

O Köse Halili de öldürecekler. İnsan sıcaktan yanar ağzı kurur da yıllardan bu yana tanış olan bir adam, gel arkadaş şu bostandan bir karpuz al, kır ye de yüreğin soğuşun demez mı? Köse Halili de öldürecekler. Nekes! Varsın öldürsünler.

Sabaha kadar ovada bir çiftliğe yürüdü, bir sazlığa. Gün ışığında ovanın ortasında daha dönüp duruyordu.

Tam üç gün üç gece, çıkınındaki azığı bitinceye, matarasındaki suyu tüketinceye kadar bir çiftliğe, bir sazlığa, bir çiftliğe, bir sazlığa yürüdü. Üç gün üç gece bir ikircik cehenneminde yandı. Bir gece yarısı kendisini Beyin merdiveninin altında buluncaya kadar.

Merdivenin basamağına oturdu, sabahı, Beyin uyanmasını bekledi.

Konağın nöbetçileri gün ışırken, "Kimsin sen?" diye bağırarak onun üstüne yürüdüler. Adem hemen ayağa fırladı, "Benim," dedi. "Bey uyandı mı?"

Bey de tam bu arada onu görmüştü. Merdivenleri hışım gibi indi. Onu gören Adem, "Beyim, Beyim," diye söylendi. "Beyim, Beyim... Ben..."

Ali Safa Bey:

Dursun Durmuş, oğlum, gelsene, dişlerinin arasından ıslık gibi bir ses koy verdi. Dursun Durmuş oradaydı.

Buyur Beyim, diye karşısına dikildi.

Gel, gel, diye merdivenlerden yukarı yürüdü. Merdivenin başına gelince durdu, aşağıda kalakalmış, durmadan gözlerini kırpıştıran, şalvarı dizlerine kadar yırtılıp salkım saçak olmuş, elleri, yüzü, ayakları bacakları kerme bağlamış, yara içindeki, bu insanlıktan çıkmış, görülmemiş bir yaratığa benzemiş Ademi gösterdi.

Dursun Durmuş oğlum, dedi, "bu öldürülmemiş miydi? Bunun için insanlar hapiste yatmıyorlar mı, hem de idam talebiyle? Ne yapacağız bunu şimdi?

Ne yapalım Beyim?

Bir süre gözlerini Ademe diktiler, tiksintiyle onu süzdüler. Ali Safa Bey durgun, telaşsız bir sesle:

Dursun Durmuş oğlum, dedi, "bu kadar düşünecek ne var, bu zaten öldürülmemiş miydi? Biz öldürmedik ya bunu. Değil mi?"

Öyle Beyim.

Öyleyse kimse farkına varmadan bunu Akçasaza bir götürüver. Kazma kürek de al kimseye fark ettirmeden. Yanma kimseyi de alma, tek basma gör bu işi. Öyle göm ki bataklığa kimse bulamasın. Yerini de belle. Belki bir gerekliliği olur.

Baş üstüne Beyim.

Kusura kalma oğlum Dursun Durmuş, seni böyle ufak tefek işlerle yoruyorum ama, bunun sağ olduğu bir duyulsa, kasabadaki itibarım sıfıra iner. Durup dururken şimdi nerden çıktı da bu mendebur başımıza iş açtı? Bunlarda insan mı? diye söyleniyordu. "Aylarca görünmezler, sonra bir gün bakmışsın ki... İğreniyorum, iğreniyorum bunlardan, ben ben, ben ben, ben! Haydi oğlum, kusura bakma, başa gelen çekilir. Daha, çok bu akılsız köpeklerin belasını çekeceğiz."

Çekeceğiz Beyim, sen sağ ol Beyim.

Merdivenleri indi, Ademin tüfeğini, fişekliklerini aldı, oradaki bir adama verdi:

Gel arkamdan, diye sert emir verdi Ademe.

Adem:

Dursun kardeş dedi, Beyi görmeliyim. Ona bir müjde getirdim."

Müjden batsın, gel! diye bağırdı Dursun. "Başımın belası..."

Beyi görmeliyim.

Sus, diye bağırdı Dursun. "Bey seni görmek ister mi sanıyorsun? Düş önüme."

Adem onun önüne düştü, yürüdü:

Gidelim, diyordu. "Gidelim de gözlerinle gör, sen de gör. Bak bakalım bu ata kurşun değiyor muymuş? İyi oldu. Atın yerini de biliyorum. Şimdi varınca elimle koymuş gibi bulurum onu. Ona kurşun değmiyor ki, değerse de geçmiyor ki. Benim diyeceğim başka... Hani İnce Memed var ya, işte ben onu gördüm. Bir de kız... İstersen sen de bir tek kurşun sık yağıza, bakalım vurabilecek misin? Onu kimsecikler vuramaz, peri soyu o. İyi kimselerden... Hani demem o değil. İnce Memed var ya, ben onu gördüm işte. Atı göstereyim sana, ondan sonra da onun yerini göstereyim sana. Bey seni de sever, beni de sever bunu duyunca, öyle değil mi Dursun kardeş?"

Dursun Durmuş bu sayıklar gibi hım hım konuşan adama kızmış, ifrit olmuştu zaten. Durup dururken elini kana bulayacaktı, şu pisin yüzünden. Bunlar da öldürülmeyi öyle hak ediyorlardı ki, öyle bir... Dursun onu dinlemiyordu bile.

Adem atın önünde yürürken durdu, gülümsedi:

Öyle değil mi Dursun kardeş, yerini Beye gösterirsek Bey seni de çok sever, dedi, "beni de, beni de..."

Dursun:

Çok sever, dedi. "Yürü" diye de bağırdı.

Gün kavuşurken Akçasaza girdiler. Adem:

Dursun kardeş, dedi, "Az sonra at gelir, doludizgin tam şuradan geçer. Bekleyelim. Sen de bir dene, belki vurabilirsin. Amma hiç ummam. Senin emeciklerin de benimki gibi boşa gidecek. Biz buradan sonra bostana gidelim. Bir kez de sen kendi gözlerinle gör, olur mu? Sen İnce Meme..."

Sözü ağzında kaldı, bir kurşun göğsünü deldi geçti.

Dursun kardeş öldürme beni. Neden? Avradımı göremedim ki...

Sallandı yere düştü. Dursun yerde kıvranan Ademe üç el daha ateş etti. Ademin sol bacağı durmadan bir süre seğirdi seğirdi, sonra da kaskatı kesildi.

Adem yüzükoyun uzanmış, kollarını bacaklarını açmış serilmişti. Çenesinin altına doğru da kan göllenmişti.

52

Temmuz sıcakları Çukurovada beter olur, yeryüzü, gökyüzü yalıma keser. Toprak yarılır, otlar sararır, dünya yanık bir sarıya dönüşür. Sümüklüböcekler, kurumuş, yanmış çöplere sıvanırlar. Böceklerin renkli sert sırtları renklerini yitirip bir ak pırıltılı yalımda parlarlar. Arılar, sinekler, tek tük bahardan kalmış kelebekler kocamanlaşır, kartlaşırlar, bir böceğin, sineğin, kelebeğin birkaç misli olurlar. Kuşlar bile öyle keyifli uçamazlar temmuz sıcağında. Hele öğleleri sıcakta, havada bir tek kuş bile gözükmez. Kuşları havadan alan, tap diye yere düşüren sıcaklar derler bu sıcaklara.

Dağlar tepeler bir sıcak, ışık sisinde tüter, erir gibi olurlar. Bomboz kesilmiş gökten yere binlerce milyonlarca ancak gözün görebileceği kadar ince iplikler sağılır. Ovayı çepeçevre sarmış yatık Toroslar, Hemite dağı, Nurhak, Gavurdağları, Yılankale, Dumlukale, Anavarza kalesi, irili ufaklı

yüzlerce tepe, hüyük uzaklarda hayal meyal, bir sıcak, ışık dumanının içinden ancak seçilirler. Belli belirsiz, bir tül ardından gözükür gibi.

Bütün ova sabahtan ikindine kadar çatır çatır eder, ortalıkta pek canlıya benzer bir yaratık gözükmez. İnsan bu sıcaklarda durmadan terler. Terlemesiyle de kuruması bir olur.

Toprak, kaya, taş buğulanır, erir gibidir. Yalnız büyük sıcaklarda sular buğulanmazlar. Durgun, donuk sıcağın altında öylece serilir, aktıklarını belli etmeden süzülür dururlar.

Memed böyle bir sıcağı ilk olarak görüyor, bazı boğulacak bir duruma geliyordu. Köse Halilse alışmış hiç aldırmıyor, "Memed kardaş, zor değil, zor değil alışacaksın," diyordu.

İkindi üstleridir ki Anavarza ovası canlanıyordu. Uzakta Akdenizin üstünde ak yelken bulutları kabarıp göğe doğru ağıyor, ağan bulutlarla birlikte de serinletici garbi yeli esmeye başlıyordu. Yel önce bir esiyor, sonra kesiliyor, esiyor kesiliyor, sonra birden böşanıyordu. Akdenizin oralarda, yollarda bellerde uzun kavaklar gibi dönerek toz direkleri ovayı dolaşıyorlardı. Şurada patlayıp, burada sönerek, büyüyüp küçülerek, uzayıp kısalarak ovayı dönüp duruyorlardı. Birden bütün yollar beller, tepeler hüyükler, yeryüzü gökyüzü büyük bir toz bulutuna gömülüyor, koca ova uzun bir süre bu bulutun içinde kalıyordu. Tozdan hiçbir yeri, burnunun ucunu bile göremiyordun. Bazan da garbi yeli öylesine esiyordu ki bir damla toz kaldırmıyordu. Bir yağmur sonu yeli gibi...

Bazı öyle sıcaklar olurdu ki arılar peteklerinde, kuş yavruları yuvalarında, kaplumbağalar çanaklarında, çiçekler tomurcuklarında, karıncalar körelerinde kuruyup kalırlardı. Yangın toprağının ayrı bir kokusu, kuru, acı, buruk, ayrı bir tadı vardı. Hıltanlar, kurumuş, acı pıtıraklar, su pürenleri çatır çatır eden dökülen kurumuş kokularıyla kurumuş Çukurova toprağının hoş bitkileriydi.

Temmuz ayında Akçasazın batağı da kaynardı. Öylesine sıcak olurdu ki batak, parmağının ucunu sokamazdın içine. Kaynayan bataklıktan fokurtular gelirdi. Bir kazanda sular nasıl fokur fokur kaynarsa, bataklık suyu da öyle fokurtularla gece gündüz kaynar, bir ulu dev gibi derinden derinden sarsılarak, büyük gürültülerle soluk alırdı. Bataklığın soluklanışı, durmadan fokurdayarak kaynaması, bu ağır, derinden gelen gümbürtü buralarını yaşamamış bir kişiyi ürkütür, hele geceyse, hele karanlıksa tüylerini diken diken ederdi.

Yanında Halil gibi bu toprakların ustası bir kişi olmasaydı Memed Anavarza toprağını, Akçasaz bataklığını bu kadar kolay yaşayamazdı.

Her zamanki gibi Memed gene erkenden uyandı, suya gitti, yıkanacaktı. Gözlerine inanamadı. Düş mü görüyordu? Ortalıkta su falan bir şey gözükmüyordu. Eğildi suyun yerine dokundu. Kumlar, çakıltaşları eline geldi. Acaba yanılıyor muyum diye sağa sola, aşağı yukarı seğirtti. Tanıdığı, suya girdiği yerlere baktı, yanılmıyordu. Su çekilip gitmişti. Ama akıp dururken bir kocaman su nereye çekilip giderdi? Kim bilir, bu Çukurovanm da huyu böyle diye düşündü. Sonra Halili uyandırıp sormak aklına geldi:

"Halil, Halil, Halil," diye bağırdı, "su kurumuş, Halil."

Halil uyanmıştı:

Ne olmuş? diye sordu.

Memed:

Su kurumuş, dedi.

Halil koşarak geldi, suya baktı. Su yoktu.

Her zaman bu su böyle kurur mu? diye sordu Memed.

Köse Halil:

Bazı, bazı, dedi düşünceli. "Çeltik ekerler. Ama böyle kökten kesildiğini hiç görmedim."

Suyun kıyısına oturdular, bacaklarını küçük yardan aşağı sarkıttılar. Konuşmadan gün doğuncaya kadar yan yana öyle düşündüler kaldılar.

Ağır, bir köz yığını gibi doğdu güneş. Hemen çiyleri bir anda kurutup ortalığı kavurdu. Savrunun yatağının ıslak toprağı da o gün öğleye kadar kurudu. Dik yerler küçük, örümcek ağları gibi yarıldı da.

İkindiye doğruydu ki, heyecan içinde, alı al moru mor, saçları, kaşı kirpiği, eli ayağı toza batmış, yalnız dişleri ışılayan Seyran geldi. Koşmuş, soluk soluğaydı.

Kesti, dedi. "İşte şimdi ne yapacağız? Ali Safa suyumuzu kesti. Her şeye dayandık, şimdi ne yapacağız?"

Memed anlamadı. Koca bir su nasıl kesilirdi? Seyran anlattı. Yıllar önce ovaya bir Maraşlı gelmiş. Adı da Pişmanoğlu Mustafaymış. Savruna arklar açıp bentler yapmış, ovayı bataklık eyleyip pirinç ekmiş. Ama hiçbir zaman suyu kurutamamıştı. Az da olsa, pirinç tarlalarından geçip sapsarı da kesilse bir değirmenlik su akmış gelmişti.

Seyran:

Dün, dedi, "köye üç atlı doludizgin girdi. Başlarında Dursun Durmuş. Dursun Durmuş köylüyü başına topladı. Beyden haber getirdim dedi. Safa

Beyin selamı var, toprağımdan çıksınlar, köyümü bıraksınlar diyor. Onlar eğer köyümü bırakıp gitmezlerse, o sümüklü İnce Memede güvenip de topraklarımdan çıkmazlarsa, açlıkla, ırzlarıyla terbiye edemedim onları, susuzlukla terbiye edeceğim. Kerbela gibi olacak Vayvay. Hem de öteki köyler. Onların yüzünden öteki köyler de yandı ama, ne yapalım yansmlar. Suç bende değil. Vayvay köyünde. Gelsinler, susuz kalan öteki köyler kozlarını Vayvaylılarla pay etsinler. Çıkarsınlar Vayvayı toprağımdan, suları hazır. Bey dedi ki, inat etmesinler, her şeye dayanılır da susuzluğa dayanılmaz. Çocuklara bataklık suyu da içirmesinler. Hepsi kırfacan gibi kırılırlar. Ben böyle söylüyorum işte, suç benden kalktı. Dursun Durmuş böyle dedi, sonra atına bindi, çekildi gitti."

Seyran suçluymuş gibi Memedin yüzüne hiç bakamıyordu.

Birkaç gün sonra iş iyice anlaşıldı. Ali Safa, Pişmanoğluna gitmiş, "Mustafa Bey," demişti, "bütün Savrunun suyunu keserseniz, bu yüzden de Vayvaylar topraklarını bırakıp giderlerse, size çeltik ekmeniz için üç yıl topraklarımı kirasız veriyorum."

Pişmanoğlunun canına minnetti. Hemen gitti, bentleri biraz daha kalmlaştırdı, bentlerden aşağı bir damla su bile akıtmadı.

Ali Safa Bey gülüyor:

Ben ben, ben ben, ben işte böyle yaparım, yaparsam adama. Güvensinler bakalım o hayali İnce Memedlerine, diyor övünüyordu.

Çünkü Yüzbaşı Faruk ovayı aramış taramış, İnce Memedin izine rastlamamış, köylülerin bir hayali İnce Memed yarattıklarına inanmış, inancını da herkese söylemişti. Söylemiş değil, rapor olarak Vekalete bildirmişti.

Ali Safa Bey, Yüzbaşıya inanmıştı ama, tedbirli olmakta da kusur etmemiş, çiftliğin idaresini az bir süre için, şu İnce Memed muamması çözülünceye kadar Dursun Durmuşa bırakmış, kendisi de kasabadaki evine çekilmişti. Hayal meyal, ne olursa olsun, canını tehdit eden bir bela vardı ve bu bela da başının üstünde dönüp duruyordu.

Suyu kesmeyi akıl etmekle köylüye karşı şimdiye kadar bulduğu en iyi yıldırma biçimini bulmuştu. Bundan dolayıdır ki çok kıvançlıydı. Hem de temmuz ayında, dayansınlar bakalım...

Birinci, ikinci, üçüncü gün göleklerden içtiler. Bir hafta sonra gölekler de kurudu. Çaykaralar açtılar, köylüler çaykaraların başında kuyruk olup akşamlardan sabahlara, sabahlardan akşamlara dek beklediler. Az bir sürede

çaykaralar da kurudu. Çayın yatağında, yarlarında açtıkları çukurlar bir damla su vermedi.

Kuyular açtılar. Köylerin toprağının bir kulaç aşağısı çakıllı kum çıkıyor, ne kadar kuyu açarlarsa açsınlar hemen, bir iki kova su almadan çöküyordu. Kuyu kazmaktan köylülerin ellerinin içine kan oturdu, yara oldu. Vayvay köyünde bir günde sekiz çocuk ölüsü birden kalktı.

Köylerin üstüne sıcak, sarı bir toz durmadan yağıyor, evlerin içlerine, en kuytu yerlerine kadar, insanların derilerinin altına kadar işliyordu.

Bir damla su için Aşağıçiyanlıda birisi en yakın arkadaşını vurdu, öldürdü.

Memed sabahtan uyanıyor, suyun yatağına düşüyor, saatlarca yukarı doğru, kasabanın altına kadar yürüyor, geri dönüyordu. Suyun yatağı gün geçtikçe daha çok yarılıyor, yarıklar büyüyordu. Yatağın bazı yerleri kül gibi sıcak toza dönüşmüştü. Bazı yeşillenmiş, kokmuş gölekler, yarılmış toprakta balık ölüleri, kaplumbağa ölüleri...

Yeşillenmiş, pis, balık ölüleriyle kokuşmuş bir gölekten umutsuz bir kaplumbağa susuzluktan ölmemek için çabalıyor, başını çamurlu sudan dışarı çıkarıp dört bir yana bakmıyor, umutsuz başında çamurlar kuruyordu.

Memed bu suyun ölüsüne, sevdiği bir insanın ölüsüne acır gibi acıyordu. Perperişan kokuşmuş, ölmüş, milyonlarca yarıkla parça parça bölünmüş bir su yeri. Memed bu suyun yatağını her gün bir ağıt gibi dolaşıyordu. Köylülerin durumlarını hiç düşünmek istemiyor, onları kafasından kovuyor, yalnız içini çekerek:

Bela kesildik adamların başına diyordu. "Bela."

Aşağıçiyanlı, Kümbet, Amberinarkı köylüleri bir araya geliyor, buna bir çare bulmaya çalışıyor, bir türlü işin içinden çıkamıyorlardı.

Eğer Ali Safa Bey Memedden korkup da kasabaya çekilmiş olmasaydı belki Vayvay köyü bir öğle sıcağında, susuzluk imanlarına tak dediğinde, bir yılgınlık anında ayağa fırlarlar, köyü boşaltıverirlerdi. Öteki köylerden, ne Çiyanlıdan, ne Dedefakılıdan, ne de Narlıkışladan bir tek kişi çıkıp da:

Arkadaş siz de terk ediverin şu köyü de biz de şu susuzluk belasından kurtulalım, demedi. "Siz de kurtulun, biz de kurtulalım," demedi, "bak çocuklarımız kırfacana tutulmuş gibi kırılıyorlar," demedi.

Her köyden bir adam alıp birkaç kez Kaymakama gittiler, durumlarını, kötü hallerini, çocuklarının ölümünü uzun uzun anlattılar. Kaymakam her seferinde de yapma bir acımanın altındaki büyük bir kıvançla ellerini ovuşturdu:

Çok üzüldüm, geçmiş olsun, geçmiş olsun, başınız sağ olsun... Çok üzüldüm. Ama ne yapalım çeltik ekmiş Pişmanoğlu Mustafa Bey... Milli servet, kurutamayız ki... dedi.

Peki biz ne yapalım?

Çok üzüldüm, çok üzüldüm, bir çaresine bakın efendim. Bir çaresini bulun. Size su mu taşımamı istiyorsunuz, ben Kaymakam mıyım sucu muyum? diye köylülere bağırdı.

Mahsustan, bizi kaçırmak, topraklarımıza oturmak için Ali Safa Bey mahsustan yaptı. Suyun aktığı yerde çeltik yok ki... O yanda da başka köyler su içinde kaldılar. Çamur içinde...

Karışmam, diyordu Kaymakam. "Karışmam efendim, hele Ali Safa Beyin işlerine hiç karışmam. Ben kahyası mıyım, yoksa yoksa bir kanun adamı mı? Gidin Ali Safa Beyle anlaşın, sonra bana gelin. Ali Safa Beyle anlaşmak dururken bana niçin geldiniz? Ali Safa Beye gidiniz, oraya, evine. Hem siz çamur içinde kalan köylülerin avukatı mısınız? Bir şikayetleri varsa bize gelsinler. Hem şurada ne kaldı ki Ağustos, Eylül... Dayanın efendim. Dayanmak vücudu mukavim kılar. Az su içmek sıhhate daha faydalıdır efendim. Çok üzüldüm, susuzluğunuza çok çok üzüldüm. Bu sizin memleket de çok sıcak, çok sıcak, insan bir an terden ibaret kalıyor iki gözüm. Kemiklerim bile ter olup akacak. Çok sıcak, çok sıcak," diyordu.

Ankaraya, Adanaya teller de çektiler, hiçbir karşılık gelmedi, hiçbir tepkisini duymadılar.

Memedle Halil de arada sırada susuz kalıyorlar, Halil ne edip ne eyliyor bataklıktaki bir çaykaradan soğuk sular bulup getiriyordu. Her zaman taze ve soğuk...

Seyran fırsat buldukça Memede geliyor, geceleri Savrunun kuru yatağında gene öyle ateşli, candan sevişiyorlardı.

Köylü hafiften de olsa Memedin aleyhine dönmüştü. Konuşanlar, yılmışlar, çaresizler sözlerinin arasına istemeden de olsa Memedi yeren birkaç sözcük sıkıştırıyorlardı. Seyranı bu sözler ta yürekten yaralıyordu. Memede toz kondurmak istemiyordu. Elinden geldiğince de köydeki bu durumu Memede sezdirmemeye çalışıyordu. Bu laf arasındaki iğneli sözlere karşı Koca Osman köpürüyor, küplere biniyor, sözü söyleyeni anasından doğduğuna bin pişman ediyordu. Ediyordu ama elin ağzı torba değil ki çeke bağlayasın.

Ne oldu yani İnce Memed Çukurovaya indi de?

Yedi bitirdi bizi Ali Safa.

Adını duyduk da geri döndük köye.
Adı batsın.
Ondan da bir umut olur sandık.
Umudu batsın.
Atımız gitti.
Malımız gitti.
Irzımız gitti.
Canımız gitti.
Adını duyduk da köyü bırakıp gitmedik.
Adı batsın.
Köyde susuzluk, hastalık arttıkça da Koca Osmana, İnce Memede yüklenmeler artıyordu.
Fıkara Ferhat Hoca da, Allahm adamı da hapislerde çürür, onların yüzünden...
"Onlara uymasaydı..."
Asacaklar fıkarayı...
Bütün bunların Memedin kulağına gitmemesi, bu ağır havayı Memedin sezmemesi gerekti. Bütün bunlar Seyrana zor geliyordu. Memed gene de bir şeyler sezinliyor, bir şeyler kuruyor, sinirleniyor, kahroluyordu. Bu, durmadan Seyranın ağzını aramasından belliydi.
Onun bütün bu rahatsızlıklarına sebep belki geçen gün Kamer Ananın ağzından kaçan sözlerdi.
Kamer Ana:
Bre oğlum Memed, burada yattın kaldın, hiç canın sıkılmıyor mu?' Suyun, hem de soğuk suyun var değil mi? Biz köyde yandık. Bir damla su için can veriyoruz, demişti.
Kamer Ana belki de bu sözleri kötü bir niyetle söylememişti ama, gene de bu sözler düz bir söze benzemiyordu. Altında kızgın bir taş vardı. Kamer Ananın sözleri Memedin yüreğine kurşun gibi saplandı.
O da bu sözleri söylediğine bin pişman olmuştu ama bir kez ok yaydan çıkmıştı.
O gün bu gündür Kamer Ana bostana uğramıyordu.
Adamların başına bela olduk. Susuz koyduk, aaah! Aç koyduk. Perişan eyledik, aaah! Irzlarını ayakaltına aldırdık, umutlarını kırdık, güvenlerini aldık yüreklerinden. Aldık, aaah, ah ki aaah!

53

İdris Bey geceleri bir alıcı kurt gibi Çukurovada dolaşıyor, üstüne ne kadar candarma gelirse gelsin bozuyordu. Böylesine gözüpek bir adamı bu ova çok az görmüştü. Onun yiğitliğini, gözünü daldan budaktan sakınmazlığmı, ölümü hiçe saydığını bilen candarmalar da ona pek öyle yaklaşamıyorlardı. İdris Beyin bu yanda olduğunu duyunca onlar öteki yana gidiyor, İdris Beyi oralarda arıyorlardı. Bir de onun başına gelenleri herkes biliyor, bundan dolayı da ona saygı duyuyorlardı.

İdris Bey uçan kuştan car umuyordu. Çukurovada gitmedik ağa, bey, hatırlı kişi bırakmamıştı. Ta Antepteki çok koyunlu Kürt Hurşit Beye bile gitmişti. Hurşit Bey, "Tanırım tanırım Arif Saimi, onunla birlikte savaştık ama çok şımarmış, ne oldum delisi olmuştur. Ona insan sözü anlatmak zordur," demişti. "Senin şimdiki söylediklerin ona hiç anlatılamaz."

Gene de atına binmiş ta Antepten Arif Saim Beye gelmiş, İdris Beyle barışması dileğinde bulunmuştu.

Arif Saim Bey ona da ötekilere verdiği karşılığı vermiş, onu da eli boş çevirmişti.

Daha kışın Çukurova kışlağı, yazın Toros yaylağı olan, üç eteğini çıkarmamış Türkmen Beyi saygıdeğer Kürt Ali Ağayı da üç sefer Arif Saim Beye gönderdi. Onurlu Ali Ağa her gidişinde eli boş döndüğü halde İdris Beye dayanamamış, ona üç sefer gitmişti.

Sonra Kozandaki okuryazar Kurdoğlu gitti. Soyu ta Osmanlıya, Kayıhanlıya çıkardı. O da eli boş döndü.

Koca konağının içinde tek başına yaşayan, yoksul, soyu büyük Payaslıoğlunu da gönderdi. O da eli boş döndü.

Adanadaki Ramazanoğlu, atçılar başı Yağmur, Karamüftüoğlu Tevfik Ağa, Çokaklı uzun bıyıklı Ahmet Efendi, oğlu çok, cin fikirli boynu eğri Bolat Mustafa da gitti. Bunların hiçbirisi İdris Beyi kıramıyor, boş döneceklerini bile bile Arif Saim Beye uğruyorlardı. '

Arif Saim Bey bütün bu barış elçilerine aynı karşılığı veriyor:

Demek sonu kötü olacakmış, hele şunun sonunu bir görelim, diyor, başkaca konuşmuyordu.

Arif Saim Bey İdris Beye çok acıyor, ona yüreği paralanıyordu, ama ne yapsın. Bu adam bu çağda soyu tükenmiş saf, mert, yiğit kişilerden

birisiydi. Böyle bir düşmanı olmak bir insan için ne şerefti. Arif Saim Bey, İdris Beyin düşmanlığıyla gerçekten övünüyordu.

Yazık yazık, ama ne kadar yazık, şu dünyada yalnız onunla dost olunabilirdi.

Başvurmadık insan bırakmayıp umudunu iyice yitiren İdris Bey bir akşamüstü Koca Osmanın evine geldi, atından inmeden içeriye seslendi:

Osman Ağa, Osman Ağa!

Koca Osman onu Çerkeş şivesinden tanıdı, dışarıya çıktı. Ne için geldiğini de biliyordu.

Haydi gidelim, dedi, İdris Beyin atını çardağın merdivenine çekip, merdivenden onun terkisine atladı. "Sür," dedi.

Bostana vardıklarında Memed daha uyumamıştı. Attan indiler. Karanlıkta Memedle İdris Bey kucaklaştı.

Hele bir ateş yakın da biribirimizin yüzünü görelim.

Hemen kurumuş hıltan sapı topladılar, bir büyük ateş yakıp uzağına oturdular.

İdris Bey hemen söze girdi. Memede bakmıyormuş gibi davranıp onu kaş altından durmadan süzüyordu: Memed de bu bakır yüzlü yakışıklı adamın hiçbir davranışını gözden kaçırmıyordu. Çok güven verici bir hali vardı. İdris Bey de Memedi tam anlattıkları gibi bulmuştu. Ama biraz saf, çocuksuydu yüzü. Elleri ayaklan bir yaramaz çocuğun ellerine ayaklarına benziyordu. Az önce topacını, oyuncaklarını kırmış da koşarak buraya gelmiş bir çocuğun ellerine... Memedin hiçbir hali İdris Beyi şaşırtmadı.

Memed kardaş, dedi, "seninle işbirliği yapmak istiyorum. Sana bunu teklife geldim. Senin emrine girmek istiyorum. Çünkü sen çok ünlü, çok yiğit, temiz, soylu bir insansın. Senin kumandan altında düşmanlarla savaşmak benim için şeref olur."

Çok uzun konuştu. Memedin hiç duymadığı sözler kattı sözlerine, Memedi övdü, sevdi.

Memed susuyor, hiç karşılık vermiyordu. Gece yarıya doğruydu ki, onun sürekli ısrarlarına dayanamadı, Abdi gitti Hamza geldi meselesini uzun uzun, en küçük ayrıntısına kadar anlattı, sözlerini de:

Hatçenin kanı, anamın ölümü, benim dağlara düşmem işte buna yaradı, diye bitirdi. "Abdi gitti Hamza geldi."

İdris Bey:

Hamzayı da öldür, dedi.

Memed, İdris Beyin saflığına gülümsedi.

Gene Hamza gelecek. İlde Hamza çok. Hamzanın kökünü kurutmak yok mu?

İdris Bey:

Onu bilmem, dedi. "Ben önce Hamzayı ortadan kaldırırım, gelecek Hamzayı da geldiği zaman düşünürüm."

Koca Osman, Halil, öteki Çerkesler hiç söze karışmadan onları dinliyorlardı.

Memede de hak veriyorlardı. Birisini öldürsen yerine bini çıkıyordu. Hepsini toptan öldürsen, onların yerine gene toptan geleceklerdi.

Memed sözünü:

İşte benim elimi kolumu bağlayan, beni öldüren bu. Çabamın hiçbir işe yaramaması, işe yaramaması değil, sonun daha kötü olması, beterin beteri olması, işte beni kahreden, bana uykuları haram ettiren bu. Ben kaş yapayım derken göz çıkardım. Hem de kocaman bir köyün gözünü. Benim yüzümden köylülerim zulüm gördüler, açlıktan şişerek öldüler, benim yüzümden... Benim yüzümden gül gibi kızların ırzına geçtiler. İşte elimi kolumu bağlayan bu, diye bitirdi.

İdris Bey, Memedin derdinden hiçbir şey anlamamıştı.

Şimdi ben gidiyorum, diye ayağa kalktı. "İki gün sonra geleceğim. En mühim işimi görüp geleceğim. Şimdi vakit yok. Ben geldikten sonra dağa çıkarız, orada bana bütün bunları yeniden iyice anlatırsın. O zaman ben de anlar, senin yarana merhem olurum."

Memed hiç karşılık vermedi. İdris Bey atma atladı:

Allahaısmarladık, dedi: "İki gün sonra..."

Memed:

Güle güle... diye söylendi, onun ardından tuhaf bir hüzünle baktı.

Koca Osman, Memedin yüzüne hiç bakmıyordu. Ona hiç şahinim dememişti. Gözlerinde derin bir acı, bir güceniklik vardı. Yüzüne ağı gibi bir keder çöreklenmiş oturmuştu. Kırışıklıklar daha çoğalmış, üst üste bindirilip karıştırılmış bir örümcek ağı yığınına benziyordu yüzü.

Sabahleyin bostandan ayrılırken:

Memed oğlum, dedi Koca Osman, "bu Safa bizi bitirdi, yıktı, ona bir şey yapmak da elimizden gelmedi." Döndü, arkasına bakmadan, yürüdü gitti.

Çürümüş, yıkılmış bir ağaç gibi çürüklerini döke döke, acı bir türkü gibi sıcağın altında yuvarlanıyordu.

Memedin boğazına bir şeyler tıkandı kaldı.

İdris Bey ertesi sabah daha gün ışımadan Arif Saim Beyin konağına vardı. Konağın silahlı bekçileri onu gördüler. Dur diyemediler. İdris Bey atını sürdü, avlunun ortasında konağın yirmi adım ötesinde durdu:

Arif Saim Bey, Arif Saim Bey, diye bağırdı. "Ben İdris, ben İdris. İşte geldim." Arif Saim Bey yatağından fırladı, pencereye geldi, perdeyi araladı dışarıya baktı.

İdris Bey arkasındaki üç adamıyla atının üstünde dimdik, sarı saçları, savatlı gümüş takımları, kara kalpağının altından taşmış altın sarısı saçları, bir yırtıcı kuşun gözlerine benzeyen mavi ışıklı gözleriyle bir onur, bir yiğitlik heykeli gibi duruyordu.

Arif Saim Bey, Arif Saim Bey, ben İdris. Geldim işte.

Arif Saim Bey pencereyi açtı:

Buyurun İdris Bey, dedi en yumuşak, en sıcak, dost sesiyle. "Buyurun yukarı, hemen giyiniyorum."

Yukarı gelemeyeceğim Arif Saim Bey, siz aşağı buyurun. Hem de tabancanızı alıp öyle buyurun. Siz bir askersiniz. Sizinle çarpışmaya, kozumuzu pay etmeye geldim. Tabancanızı alıp buyurun aşağı...

Arif Saim Bey pencereyi kapadı, içeriye çekildi.

İdris Bey orada atının üstünde sabırsızlıkla duruyor, gözleri konağın kapısında, gelecek Arif Saim Beyi bekliyordu. Bekledi bekledi, sabırsızlandı. Güneşin ilk ışıkları ovayı yaladı geldi. Gün bir kavak boyu yükseldi, İdris Bey daha bekliyordu. Sonunda dayanamadı:

Arif Saim Bey, Arif Saim Bey...

Sözünün arkasını getiremedi, arkadan gelen bir kurşun ensesinden girdi, boğazını parçalayıp çıktı. İdris Bey atının üstünden yere usulca cansız süzülüverdi. Kalpağı yana, başının az ötesine kaydı, sarı saçları toza serildi, karıştı. Kanı omuzlarının yanına göllendi, saçlarına kadar geldi, bulaştı.

Arkadaşları atlarından indiler, kalpaklarını çıkardılar, kalpaklı sağ ellerini göğüslerine bastırıp Beylerinin huzurunda bir süre sessiz durdular. Sonra ödevlerini yerine getirdiler. Sonra da ölüyü incitmekten korkarak atının üstüne koydular, oradan sessizce uzaklaştılar. Arif Saim arkalarından baktı baktı:

Yazık, dedi. "Çok yazık. Onunla dost olunabilirdi."

İdris Beyin vurulma haberini Memede Topal Ali getirdi. Memed İdris Beyin öldürülmesine ne kadar üzüldüyse Alinin gelişine de o kadar sevindi.

54

Bir sabah daha ortalık yeni işiyordu ki Anavarza kalesinin kuzeyindeki ovadan bir bölük insan doğuya doğru yürüdü. Ne için yürüdüklerini, nereye gittiklerini kimse bilmiyordu. Sonra Savrun üstü köylerinden, Çiyanlıdan, Narlıkışladan, Dedefakılıdan köylüler geldiler bu kalabalığa katıldılar. Kovanlarından uğramış arılar gibi köyler boşalıyor, çoluk çocuk, kadın erkek, hasta sayrı, genç yaşlı kalabalığa katılıyorlardı. Azaplı köyü

yörelerinin de köyleri yürüyen kalabalığı duyup gördüler, onlar da köylerinden dışarı uğradılar. Şimdi kalabalığın nereye, niçin gittiği belliydi. Kasabaya doğru uzun, geniş bir toz bulutu çekiliyordu. Bu uzun bulut gittikçe de uzuyor, genişliyordu. Halil bir ağacın tepesine çıkmış, kalabalığı izliyor, aşağıdaki Memede olanı biteni söylüyordu. Az sonra alelacele ağaçtan indi, Memede:

Saklan, 'dedi. "Bir bölük insan da bizim köyden bu yana geliyor."

Vayvay köyü de yola düşmüştü. Önde kadınlar, arkada çocuklar, daha arkada da erkekler, geldiler bostana girdiler, her birisi bostandan birer, ikişer karpuz koparıp koltuklarına aldılar, durmadan, konuşmadan geçtiler gittiler, az ilerdeki büyük kalabalığa katıldılar. Halil de onlara karışmıştı.

Kalabalığın yarısı çamur içindeydi. Tepeden tırnağa kadar, Pişmanoğlu suyu arklarından aşağı ovaya salıvermiş, bir sürü köyü su altında bırakmıştı.

Nedir bu hal ey Pişmanoğlu? diye soranlara, "Ne yapayım bu kadar suyu, içecek değilim ya, elbet bir yere bırakacağım," diye gülerekten karşılık veriyordu. Pişmanoğlu kocaman göbekli, hep gülen bir adamdı.

Varsın şu yaz gününde bir iyice suya doysun teresler, diyordu. "Ya susuzların yerinde olsalar ne yapacaklardı? Millet aşağıda bir damla su için can veriyor, bu teresler de ayaklarına gelmiş nimeti tepiyorlar. Basacağım suyu, basacağım üstlerine. Bu sıcakta gözleri suya doysun."

Durmadan kasabada çarşı çarşı, dükkan dükkan böylece konuşuyor, milleti güldürüyordu. Daha da çok onun sözlerine Ali Safa Bey, Kaymakam, Yüzbaşı Faruk kasıklarını tuta tuta gülüyorlardı.

Uzun, geniş, gittikçe de uzayan, genişleyen toz bulutunun içindeki kalabalık kasabanın altındaki kubbeye gelince bir an durdu. Azıcık karıştı ortalık, büyük bir gürültü ta kasabaya kadar ulaştı. Buraya gelinceye kadar kalabalıktan çıt çıkmamış, susmuşlardı.

Savrun boyu köylüleri, su altında kalmış çamur içindeki Azaplı yöresi köylüleri elleri ayaklan, yüzleri gözleri, saçları, tüm bedenleriyle bir toz deryasına batıp çıkmışlar, tozdan adam olmuşlardı.

Kasabalılar, köylüler kubbenin oraya gelip durduktan, dünyayı gürültüye boğduktan sonradır ki ancak, büyük öfkeli bir köylü kalabalığının kasabaya doğru yürüdüğünü duydular. Önce şaşkın şaşkın biribirlerinin yüzlerine baktılar, inanmadılar. Bir sessizlik oldu. Sonra güldüler, şakalaştılar. Sonra bir de baktılar ki kubbenin altındaki gedikten görülmemiş, bitmeyen tükenmeyen bir kalabalık sökün etti. Hemen gürültüyle kepenkler indirildi, herkes evine kaçtı sığındı. Kapılar kapatılıp ardından muhkem sürgülendi.

Yüzbaşı Faruk ne yapacağını bilemiyordu. Kaymakam, öteki memurlar, ağalar, candarma komutanlığına sığındılar.

Yüzbaşı sonunda candarmalara sert:

Süngü tak, emrini verdi.

Bu bir ayaklanma mıydı? Ağaların çoğu tir tir titriyordu. Hepsinin de yüzleri ölü yüzü gibi. Kaymakam yere, bir duvarın dibine yığılmış, teşbihini çıkarmış, dudakları kıpır kıpır durmadan dualar okuyor dört bir yana üflüyordu.

Kalabalık tepenin dibindeki, kasabanın ayakucundaki ak taştan örülmüş güzel, büyük köprüyü görünce koşmaya başladı. Bentler köprünün altındaydı. Pişmanoğlu Savrunun suyunu buradaki bentlerle kesmişti. Kalabalık geldi, bentlerin başında durdu, geldi durdu, geldi durdu. Çıt çıkmıyordu. Gelenler geliyor, gözlerini bentlerin üstündeki göllenmiş sulara dikiyor bekliyordu.

Birden hiçbir şey olmamış gibi kalabalık ağır ağır suya indi. Bir anda da ortalık karıştı. Suyun içinde insandan başka bir şey gözükmedi bir süre. Kalabalık açıldığı zaman bentlerin yerinde en küçük bir şey, bir taş, bir tahta, bir çalı bile kalmamıştı. Kalabalık kapkara bir kapanmış, bir açılmıştı.

Sular aşağı doğru çağlıyordu. Suların çağlamasıyla birlikte de bir sevinç gümbürtüsü koptu kalabalıktan. Sesler öylesine gürdü ki, kasaba sarsıldı, titredi. Çağlayıp aşağı akan sularla birlikte aşağı doğru köylüler de aktılar, sonra toptan suya eğilip köpüklenen akan sudan içtiler. Suyla birlikte aşağılara iniyorlardı. Bir zaferin deli sarhoşluğundaydılar. O kadar gülüyorlar, eğleniyorlar, o kadar gürültü yapıyorlardı ki, kimse kimsenin ne dediğini anlamıyordu. Kulakları sağır gibi olmuştu.

Çağlayıp akan su böyle birkaç kilometre aynı hızla aşağılara indi, sonra yavaşladı durdu. Suyun yatağı, insan bacağı girecek kadar binlerce yarıkla yarılmıştı. Sular geliyor yarıklara doluyor, yarıkları doldurduktan sonradır ki akıyor, başka bir yarığa gelince gene duruyor, onu dolduruyordu. Kalabalık gözünü dikmiş yürümeyen, akmayan bu lanet suyu izliyordu. O gece uyumadan sabaha kadar suyun başını beklediler. Su akşamdan sabaha kadar ancak bin, bin beş yüz adımlık bir yol alabilmişti.

Su geliyor, geliyor, hooor diye gürültülerle yarıklara doluyordu.

Kasabalılar işin aslını anlayınca sevinç içinde dışarı fırladılar, onlar da geldiler, durmadan gelip yarıkları dolduran, akmamakta ayak direyen suyun başına birikiştiler. Köylüler gibi gözlerini suya dikip beklediler.

Kaymakam o kadar korkmuştu ki, haberi alınca çok öfkelendi:

Bunların hepsini tevkif etmeli, diye bağırdı. Ali Safa Beyin can attığı bir şeydi bu, Kaymakamı kışkırttı. Yalnız Yüzbaşı Faruk buna razı gelmedi. Adamlar susuz kalmış, gelmiş bir kişinin bendini bozmuştu. Bunda ne vardı?

Ali Safa Beye göre bu bir ayaklanmaydı. Köylü ayaklanmış, kasabanın üstüne yürümüştü.

Bunlar, bu hareket cezasız kalırsa, çok ağır bir şekilde cezalandırılmazsa, neticede çok büyük hadiseler olur. Bu bir ayaklanmadır. Bu harekete katılan bütün köylüler tevkif edilmelidir, diye ayak diretti.

Savcı orada öyle duruyor, söze hiç karışmıyordu. Ali Safa Bey onu köşeye çekti, kulağına bir şeyler söyleyip eline şişkin bir zarf tutuşturdu.

Biraz sonra savcı:

Bunların hepsini tevkif için mahkemeye yazıyorum, dedi. "Az sonra tevkif için karar çıkacaktır."

Yargıcın koluna girdi, dışarıya çıktılar.

İkinci günün ikindisiydi. Garbi yeli esiyor, ortalığı toza boğuyordu. Bir bölük candarma, başlarında Yüzbaşı Farukla geldi, gözlerini yarıklara dolan, bir türlü ilerlemeyen suya dikmiş kalmış bekleşen köylülerin üstüne, havaya ateş etti. Köylüler biribirlerine sokuluştular. Candarmalar bir daha ateş etmek gerekliliğini duymadılar. Köylüleri toparladılar candarma komutanlığının avlusuna doldurdular. Orası almadı camiye, cami avlusuna doldurdular. Orası da almadı, Ala Camiye götürdüler... İlkokula, Ermeni örenine doldurdular. Kasabanın boş avluları köylülerle doldu taştı. Başlarında birer ikişer candarma, sıcağın alnında aç susuz piştiler. Susuzluktan, açlıktan kıvranan köylülere kimse yaklaşıp bir damla su, bir lokma ekmek veremiyordu.

Bu sırada Ali Safa Bey durmuyor, Vayvaylılara haber üstüne haber yolluyordu:

"Köyümü bırakır giderseniz sizi affettiririm, yoksa Hükümete isyan bayrağı açtığınızdan dolayı ileri gelenleriniz asılacak, ötekiler de on beşer yirmişer yıl hüküm giyecektir."

Köylüler birkaç gün daha direttiler, razı gelmediler. Ama açlık, susuzluk öyle bir hal aldı ki susuz çocukların bağrışları, kadınların inlemeleri sabaha kadar kasabayı çınlattı. Bu çığrışmalara dayanamayan kasabalılar sabaha karşı mahpuslara su, ekmek verdiler.

Koca Osman Ali Safanın karşısına çıkmadı.

Ölürüm de o herifin pis yüzüne bakmam, diyordu.

Dahası yarası iyi olmayan boynu uzun Seyfali, Koca Osmanın oğlu Hüsam, bir de Veli, Safa Beyin konağına gittiler. Savcı, Kaymakam da "oradaydı. Kafayı çekiyorlardı. Gittiler, köşeye bir sedirin üstüne oturup terbiyelice iki ellerini dizlerinin üstüne uzattılar, öyle durdular. Başlan önlerindeydi.

Savcı:

Siz, dedi, "çok kötülük yaptınız Ali Safa Beye. Zulmediyorsunuz adama."

Seyfali:

Haşa, diye ayağa kalktı. Başı tavana değiyordu.

Savcı:

Sus! dedi, "Otur yerine. Daha bu gece sizden beş delikanlı Safa Beyin çiftliğini yakarken yakalandı."

Ali Safa Bey söze karıştı:

Deli Muslu, öteki birisinin adı da Süleyman. Beş kişi, dedi. "Benden ne istiyorsunuz arkadaşlar, ben ne yaptım size?"

Seyfali ayağa kalktı:

Bırakın bizi, Vayvayı bırakıp gideceğiz. İskandan beri baba toprağımızı... Ne yapalım, kader böyle imiş, dedi, sesi ağıt söyler gibiydi. "Baba toprağımızı..."

Ne zaman? diye heyecanla sordu Ali Safa Bey.

Gene ağıt söyler gibi bir sesle:

Hemen, dedi Seyfali. "Bizi bırakır bırakmaz. Başımızı alıp gideceğiz."

Savcı:

Haydi gidin öyleyse, yarın sabah serbestsiniz, dedi.

Köylüler çekildiler gittiler ve sabahleyin erkenden de bırakıldılar.

Vayvaylılar dilleri boğazlarına akmış, suskun, köylerine dönerlerken Savrun çayı boyunca yürüdüler. Su ancak Amberinarkı köyüne kadar yürümüştü. Amberinarkının altında su daha hooor diye yarıkları dolduruyordu.

Kafasındaki sarı pırıltı genişledi, çoğaldı, iplik iplik uzaklardan geldi, sağıldı, sonsuz bir hızla döndü, savruldu, kıvılcımlandı, saçıldı, sonra da derinden derine balkıdı.

Çok sıcak vardı. Memed çayın kuru yatağına baktı, incecik bir su gelmiş yarıklara sessiz doluyordu. Demek Vayvay köyü göç ediyor ha, diye düşündü. O çelik ışıltısı gene geldi gözlerine oturdu, gözbebeklerine çakıldı kaldı. Koca Osman, Seyran, boynu uzun Seyfali, güzel gözlü Ferhat Hoca, inatçı Yobazoğlu, Kamer Ana, Selver Gelin geldi gözlerinin önüne. Demek artık bunların hepsi Vayvayı bırakıp gideceklerdi. Ya da çoktan çekip gitmiş, Vayvay köyünü bomboş bırakmışlardı. Seyran da iki gündür uğramamıştı. Son geldiğinde de söz söylememiş, ama öylesine bir gücengin bakmıştı ki, Memedi iliklerine kadar ürpertmişti. Yenilmişlik, yılgınlık damgasını Seyranın da alnına vurmuştu. Er geç onu da çürütecekti.

Topal Ali orada duruyor, topal ayağını altına çekmiş, söğüt dalından bir tuhaf bir düdük yapıyordu. Köse Halilse çayın kıyısına gitmiş, suların yarıkları dolduruşunu seyrediyordu.

Ali neden sonradır ki başını kaldırdı Memedin yüzüne baktı, bakar bakmaz da gözlerindeki ışıltıyı gördü. Yüzünden sevinçle acı, gülmekle ağlamak arası bir hava geldi geçti. Memed kalktı oraya gitti, Alinin yanı başında durdu. En dost bakışlarla ona baktı. Elini de omuzuna koydu. Bir süre kaldırmadı. Sonra çardağa gitti, bohçasını yatağın altından çekti aldı. Üstündeki şalvarı mintanı çıkardı bir yana koydu, kendi giyitlerini de çabucak, göz açıp kapayıncaya kadar giyindi. Tabancasını, hançerini, dürbününü taktı, fişekliklerini bağladı. Filintasını omuzuna astı, üstüne de sırmalı Maraş abasını geçirdi. Fesini elinde bir süre evirip çevirdikten sonra giymeyip abasının içindeki cebe koydu. Çorapları dizine kadardı. Ayakkabısı kurumuş, azıcık sıkıyordu ama açılırdı. Şimdi kılığı Çukurovaya nasıl gelmişse öyleydi.

Topal Alinin önüne geldi durdu. Gözlerindeki parıltı daha parlayıp büyümüştü. Kafasındaki sarı ışık seli durmadan akıyor, yarıklara doluyor, balkıyordu.

"Sağ kalsa da, bin yıl yaşasa da bu korku Hamzayı iflah etmez. Efendime söyleyim hiç etmez. Böyle bir korku hangi adamın kanına girmiş, yüreğine işlemişse, o adam bitmiştir arkadaş. Efendime söyleyim, dağdan taştan uçan kuştan can umuyordu Hamza. Üstünde bir kuş kanadı görse, bir arı vızıltısı duysa sıçrayıp ayağa kalkıyor, Memed geliyor, diye bağırarak dışarı uğruyordu. Sonunda evlere, damlara, köye sığamaz oldu. Dağlara düştü.

Her gün bir mağarada, bir kovukta saklanıyordu. Gidiyor kovuğun en karanlık yerine gizleniyor, yemek yemeden, su içmeden, uyumadan orada büzülüp kalıyor, birden sıçrayıp dışarıya fırlıyor, 'geliyor Ali, beni kurtar, geliyor,' diye var gücüyle bağırıyor, bana sarılıyordu. Böyle böyle, günlerce Alidağında bir kovuk, bir tek mağara koymadık, dolaştık. Senin Çukurovaya indiğini bir çobandan duyduğu sabahı tarif edemem. Bir seviniyor, bir seviniyordu dille anlatılamaz. Bayağı yüreğim acıdı Hamzaya."

Yüreğin mi acıdı Hamzaya? diye sordu Memed.

Vallahi yüreğim acıdı dedi Topal Ali. "Duruyor duruyor, o Çukurovadan sağ çıkamaz diyordu, Çukurova eşkıyanın ölüm fakıdır. Kurtulsa bile yarı canlı kurtulur, burada da benim elime düşer, ben de İnce Memede hiçbir şey yapmam. Canını bağışlarım, iki de köyümü ona veririm, o da benim canımı bağışlar, diyordu. Başını yastığa koyar koymaz uyudu, üç gün uyanmadı, uyanır uyanmaz da beni çağırdı, çabuk ol Ali, dedi, çabuk çabuk ol, bin benim atıma hemen in Çukurovaya, yardım et Ali Safa Beye, Yüzbaşıya, sen olmazsan onun izini kimse sürüp de koca Çukurovada bulamaz... İnce Memedi, o şeytanı... Ata bindim geldim Çukurovaya, Ali Safa Beyin evine indim. Böyle böyle dedim, Hamza Ağanın selamı var, mübarek ellerinden öpüyor. Bey beni çok sevdi, günlerce yanından ayırmadı, beni padişah konuklar gibi konukladı. Bana izciliğin sırrını anlattırdı durdu. Sonunda ben ona, Bey ağam, dedim, ben buraya vazifeyle geldim, gideyim de şu İnce Memed mendeburunun izini süreyim de size şu iflahsızı yakalattırayım. O sağ oldukça bize rahat yok, dedim. İşte geldim, hem de efendime söyleyim ki, şu İnce Memed rezilinin izini de sürdüm buldum."

Memedin yüzünü Ali hiç böyle acılı, kaya gibi de sert görmemişti. Gözlerine çakılmış kalmış çelik ışıltısını da böyle görmemişti.

İkindiyi geçiyordu. Uzakta, güneyde, Akdenizin üstünde ak yelken bulutları usul usul kabarıyor, göğe doğru yükseliyordu. Az sonra sert bir garbi yeli dalgası geldi, ortalık birazıcık serinledi. Sonra durdu. Bir süre durdu esti, esti durdu. Sonra yelken bulutları iyice kabarıp yükseldiler, yükseldikçe de ışıklanıyor, büyüyorlardı.

Derken garbi yeli bütün hızıyla başladı, tozu dumana kattı. Toz direkleri yer yer yollarda patladı, güneyden Toroslara doğru akmaya başladılar.

Memed, Topal Alinin elini tuttu, gözlerini de gözlerinin içine dikti sustu.

Ali:

İyi, dedi kendi kendine konuşur gibi.

Memed:
Ben Vayvaya bir uğrayacağım...
Ali:
Öyleyse seni kasabanın dışında beklerim, dedi. "Bak, beni iyi dinle, kasabanın dışındaki kuru dereyi bilirsin."
Bilirim.
İşte tam yolun sağında, dereyi aşağı inerken çok eski kocamış bir sakızlık ağacı var. Dibinde de bir tek mezar. Bu ağaç zifiri karanlıkta bile gözükür. Seni onun altında beklerim.
Memed çıplak ata atladı. Halilin günlerce örerek yaptığı yuları tuttu çekti. Köse dalmış gitmiş daha yarıklara dolan sulara bakıyordu.
Hakkını helal et Halil, dedi Memed, atı sürdü, bostanın içinden çıktı. Bir toz bulutunun içine daldı, biraz sonra da atin başını Vayvay köyünün ortasında, ulu dut ağacının altına çekti.
Koca Osman hastalanmış, yataklara düşmüştü. Yatağını da evine değil, ulu dut ağacının altındaki sedirin üstüne yaptırmıştı. Kamer Anayla Seyran onun başını bekliyorlardı. Koca Osmanm ayaklarının oraya doğru da başka bir sedirin üstüne Seyfalinin yatağını sermişlerdi. Çınarın altına geçen gün yakalanan Deli Muslunun anasıyla Seyranın anası da gelmişti. Köyde bunlardan başka kimsecikler kalmamış, köylü ardına bile bakmadan nereye olursa olsun başını almış gitmişti.
Seyfali diretmiş, gitmem de gitmem. Ben baba toprağımda öleceğim. Başka yerde ölmekten korkuyorum, demiş ağlamıştı. Karısı da çocukları da onu böyle hasta hasta bırakıp gitmişlerdi.
Bir de dağlılar, yani Seyranın kardeşleri, akrabaları çıkmamışlardı evlerinden. Ferhat Hocanın karısı da onlara sığınmıştı.
Memed attan indi Koca Osmana doğru yürüdü. Koca Osman onu görünce yastıktan başını ağır ağır kaldırdı, baktı, sonra başını yastığa geri koydu gözlerini yumdu.
Yüzü solmuş, her zamankinden daha çok kırışmıştı. Kırışıktan gözleri bile gözükmüyordu. Memed geldi, onun elini tuttu avuçlarının arasına aldı. Koca Osman zorla gözlerini açtı, Memede baktı. Memed onun gözlerinde bağışlamaz bir güceniklik okudu.
Nasılsın Emmi, geçmiş olsun, dedi kırık bir sesle.
Koca Osman 'ona karşılık vermedi. Memed bekledi bekledi Koca Osmandan bir ses çıkmadı.
Yeniden:

Nasılsın diyorum Osman Emmi sana, dedi, Koca Osman gene karşılık vermeyince Kamer Ana araya girdi:

Osman, Osman, dedi, "bak Memed seninle hellalaşmaya gelmiş, çocuk gidiyor. Sana nasılsın diyor."

Koca Osman gözlerini açtı Memedin yüzüne dikti, baktı kaldı. Neden sonradır ki duyulur duyulmaz bir sesle:

Kocadım İncem kocadım, dedi. "Yoruldum Memed yoruldum, yenildim oğul yenildim... "

Gözlerini yumdu. Memed anladı ki Koca kendisine bir iyice küsmüş. Eğer gücenmemiş olsaydı ona şahinim derdi.

Memed, Seyfalinin de yanma vardı, ona da geçmiş olsun dedi. Seyfalinin uzun boynu biraz daha uzamış, yüzü gözü yara bere içinde kalmış, şişmiş, morarmıştı.

Ayağa kalktı, bomboş kalmış, ıpıssız köye şöyle bir göz gezdirdi. Bakışları geldi Seyranın üstünde durdu. Sonra gene Koca Osmana yürüdü, vardı onun elini yeniden tuttu, iki eli arasına aldı, okşadı öptü. Ağlamsı, bozuk bir sesle de:

Hakkını helal et Osman Emmi, dedi.

Koca Osmanın dudakları kıpırdadı. Memed Kamer Anaya gitti, aldı onun da elini öptü. Kamer Ana da onu kucakladı boynundan öptü: Memed teker teker orada bulunan herkesle helallaştıktan sonra geldi Seyranın yanında durdu. Bir türlü başını kaldırıp Seyranın yüzüne bakamıyordu. Seyranın sağ yanına sarkmış elini usulca tuttu sıktı. Sonra gene usulca, incitmekten korkarmışcasma Seyranı kucakladı, başı yerde atına atladı, doldurdu, doludizgin bir toz bulutu içinde köyden uzaklaştı gitti. Seyran ona güle güle, uğur ola diyemedi, arkasından bakamadı, ağlayamadı, gülemedi, orada öyle koca dutun yanı başında, güneşin altında kurudu kaldı.

Kasabanın kıyısındaki sakızlık ağacına vardığında gün çoktan batmıştı. Ali onun savrulup gelen karartısını daha uzaktan görmüş, yoluna çıkmıştı.

Memed:

Ali, dedi.

Ali:

Benim.

Memed atın başını çekti.

Ali:

Şimdi gideceğiz, Bey evdedir. Evde değilse de sen yukarı çıkıp Beyi bekleyeceksin. Diyeceksin ki beni çiftlikten Dursun Durmuş gönderdi,

diyeceksin. Unutma, Dursun Durmuş.

Memed:

Unutmam, dedi.

Senden hiç şüphelenmezler. Onlara her gece senin gibi silahlı çok adam gelir gider.

Kasabanın ışıksız, karanlık sokaklarını geçtiler, yüksek bir avlu duvarının kapısı önüne geldiler. Kapı büyük ve kemerliydi. Ali atından indi tahta kapıyı açtı. Kapı gıcırdadı. Memed atı içeriye sürüp yere atladı.

Ali atın başını tutup ona az ilerdeki merdiveni gösterdi. Memed koşarak merdivenleri çıktı, kapıyı çaldı, içerden bir kadın:

Kim o? diye sordu.

Memed soğukkanlı:

Benim, dedi. "Çiftlikten geliyorum. Dursun Durmuş Ağa gönderdi. Bey evde mi?" Kadın:

Bir adam geldi. Çiftlikten geliyormuş. Dursun göndermiş, diye içeriye Beye seslendi.

Memed, Beyin: "O adamı içeriye al," dediğini duydu, ilk olaraktan soğukkanlılığını yitirip yüreği çarpmaya başladı. Bey yataktaydı, elinde bir gazete tutuyordu. Memed içeriye girince kapıyı usulca arkasından kapattı. Bey gazeteden başını kaldırıp:

Ne var, ne oldu gene? diye umursamaz sordu.

Memed:

Benim adım İnce Memed, dedi birden. Tok, meydan okuyan bir sesle. "Beni bilebildin mi?"

Ali Safa Beyin elindeki gazete düştü, yatakta yarı doğrulmuş öyle kalakaldı. Yüzü apak oldu, gözlerinin karası bile aka kesti. Dudakları titredi. Ağzını birkaç kez açtı açtı kapadı, sesi çıkmadı.

Memed elindeki filintasını ona doğrulttu, üç el ateş etti. Kurşunların yelinden odadaki lamba söndü. Hemen o anda konağın içinde bir kıyamettir koptu. Memed ağır ağır merdivenleri indi, Alinin elindeki atını aldı, atladı doludizgin kasabayı çıktı. Bir süre gittikten sonra atın başını çekti, kulak verdi kasabayı dinledi. Kasabadan koygun bir uğultudan başka hiçbir ses gelmiyordu. Ne bir kurşun sesi, ne de başka bir ses... Atını yeniden doldurdu.

Gün doğuyordu ki Değirmenoluk köyüne girdi. Doğru Abdi Ağanın evine sürdü, kapıda durdu:

Hamza Ağa, Hamza Ağa, diye bağırdı. Sesi duyan Hamza dışarıya fırladı, Memedin yanına geldi, Memed tabancasını çekip yumuşak bir sesle ona:

Düş önüme, dedi.

Hamza durdu, bir süre gözlerini kirpiştirerek atın üstündeki adama baktı, onu tanıdı, sonra da köyün içine doğru, "Öldürüyorlar, öldürüyorlar," diye bağırarak aldı yatırdı. Boğazlıyorlarmış gibi bir sesle durmadan, "İnce Memed beni öldürüyooor, öldürüyooor, öldürüyooor!" diyor, bağırarak oraya buraya koşuyor, başını kapıdan kapıya vuruyor, kapılar açılmıyordu. Memed de biraz uzağından atın üstünden onu izliyordu. Bir çığlık, bir umutsuzluk, bir ölüm kasırgası halinde Hamza bir süre var gücüyle koşarak düşe kalka köydeki her kapıya vardı:

Öldürüyorlar, öldürüyorlar, kurbanınız olayım öldürüyorlar, diye yalvardı.

Kendi evinin kapısına bile vardı. Yalvardı. Kendi evi de yüzüne kapanmıştı, açılmadı.

Saçlarına kadar terlemiş, gözleri görmez olmuş, başı kesilmiş tavuk gibi yönsüz, oradan oraya koşuyor, çırpmıyor, bir vardığı kapıya bir daha bir daha gidiyor, çaresiz, bitkin köyün içinde dört dönüyordu. Bir an durdu, azıcık düşündü, sonra var gücünü toplayıp köyün dışına doğru koşmaya başladı. Köyü dışarı çıkıncaya kadar belki on kez tepesi üstü yere kapaklandı kalktı, kapaklandı kalktı.

Memed hiç soğukkanlılığını bozmadan, arayı açıp kapamadan, o hızlanırsa hızlanarak, yavaşlarsa yavaşlayarak ardınca at sürüyordu. İşte böylece Hamza önde Memed arkada köyün yöresini üç kez döndüler. Hamza bir ara durdu, döndü, boş gözlerle Memede baktı. Sonra birden gene delicesine koşmaya başladı. Köyün içine saptı. Ayakta duracak hali kalmamış, her iki üç adımda bir kez yere düşüyor, toprağa boylu boyunca seriliyor, sonra büyük bir çabayla geri kalkıyor, kaçmaya uğraşıyordu. Memed onu böylece süre süre köyün alanına kadar getirdi:

Dur burada, diye bağırdı.

Ortalıkta kimsecikler yoktu. Hiçbir canlı da gözükmüyordu. Ne kedi, ne köpek, hiçbir canlı... Ne de gökten bir kuş geçiyordu.

Hamza son bir gayretle:

Yetişin öldürüyorlar, öldürüyorlar, diye bir daha bağırdı, sonra da olduğu yerde durdu. Sağa sola sallanıyor, yaprak gibi titriyordu.

Dişleri biribirine çarpa çarpa:

Beni öldürme efendim, dedi. "Şu köyün beşini de sana vereyim. Allahaşkına."

Sözü ağzında kaldı. Memed onun kafasına tabancasındaki kurşunları boşalttı. Hamza hemen ölmedi, toprağı pençeleriyle çırmalamaya, yırtmaya başladı. Kendi yöresinde fır dönüyor, toprağı yırtıyordu.

Memed omuzundan ağır ağır filintasını aldı doğrulttu, bir tarak fişeği daha Hamzanın üstüne boşalttı. Hamza olduğu yere yüzüstü yumuldu kaldı. Memed at üstünde onun yöresinde dönüyor, filintasını doldurup doldurup yumulmuş kapkara yatan ölünün üstüne boşaltıyordu. Ölünün yöresinde deli gibi at sürüyor, gidiyor geliyor, hırsını alamıyor, onun üstüne bir tarak daha kurşun boşaltıyordu.

Dışardan Memede bakanlar onun bir acayip, bir eski at oyunu oynadığını sanıyorlardı.

Memed sonunda yoruldu, atının üstünde alanın ortasında, ölünün yanı başında dimdik durdu. Terlemiş, ter kara perçemlerinden şıp şıp diye atın boynuna damlıyordu. Sırtından, abasının dışına da ter fışkırmıştı. At da köpük içinde kalmış, yağız at biraz daha kapkara kesilmiş, kömür karası olmuştu.

Köylüler birkaç kez evlerinin kapısından, pencerelerinden korka korka başlarını dışarıya uzatıp geri çekildiler. Onu öyle atı üstünde dimdik, kaya gibi gördüler.

Yağız at daha körük gibi soluyor, üstündeki Memed de öyle dimdik, dalıp kalmış kıpırdamıyordu.

Gün bir kavak boyu yükseldi. Kara perçemi, yüzü su gibi ter içinde kalmış Memedi, köpüğe batmış uzun boyunlu, büyük gözlü yağız atı ışığa boğdu. Gölgeler çekildi. Köyden hiç çıt çıkmıyordu. Bir sinek uçsa kanadının sesi duyulurdu. Her yan ıpıssızdı. Bu köy kuruldu kurulalı sanki buraya hiçbir canlı uğramamıştı. Ortalık sessizlikten öylesine çm çm ötüyordu. Bir yağız at, bir de üstündeki Memed, bir de aşağıda yumulmuş kapkara yatan ölü... Başkaca, dünya bomboş kalmıştı. Bir kuş bile ötmüyor, bir arı bile vızıldamıyordu. Uzakta, ötede kabarıp soluklanan masmavi Dikenlidüzüydü. Dikenlidüzü apaydınlık serilmiş yatıyordu. Ve gittikçe güzelleşen yağız atın sağrısına pul pul düşen ışıklardı...

Memed atının üstünde durmuş kalmış, gözleri bir atmacanın gözleri gibi köyün ev aralarını dolaşıyor, bomboş alanlarda boşu boşuna bir kıpırdanma, bir ses arıyordu. Bir kapı, beş kapı, on kapı açılacak, köyün bütün kapıları açılacak, insanlar ha şimdi, ha birazdan şu alana doluşacaklardı. Memed bunu niçin bekliyordu, kendisi de bilmiyordu ama bekliyordu.

Uzun bekledi. Köy daha ıssızlaştı, daha boşaldı. Ne gelen vardı ne giden. Memed bir çıtırtı duymaya bile can atıyordu.

Birden, usul usul uzaklardan gelen bir ayak sesiyle irkildi. Başını yana çevirince giyinmiş kuşanmış, ak başörtüsü bağlayıp, küpelerini, mercan gerdanlığını takmış, renk renk ipekli Tarabulus kuşağını özenle beline dolamış yukardan aşağı gelen Hürü Anayı gördü. Atının başını onun geldiği yöne çevirip sürdü. Az sonra karşı karşıya kaldılar. Memedin yüzü açıldı, gülümsedi, bakıştılar. Sonra başlarını çevirip yerde yumulmuş yatan ölüye baktılar. Hürü Ana da gülümsedi. Sonra bakışları bir süre köyün içini taradı durdu, geldi gene ölünün üstünde durdu. Ölünün yanında yattığı taş çukura kanı dolmuş, göllenmişti. Kanın üstünde şimşek gibi bir yeşil sinek çaktı.

Bir daha göz göze gelip bakıştılar. Memed atını Hürü Anaya doğru iki adım daha yürüttü.

Ana, Ana, dedi, "Hürü Ana, hakkını helal et."

Başka bir şey söylemedi. Hürü Ana da konuşmadı. Atının yularını çekti, başını Alidağına doğru çevirdi, doldurdu. Yağız at yıldırım gibi köyden çıktı. Alidağmdan yana bir kara ok gibi aktı, bir anda da gözden iradı kayboldu gitti.

Hamzanın ölüsü yattığı yerde, orada taş çukurunun yanı başında iki gün öylece yumulmuş kaldı. Köylüler evlerinden dışarı çıkmadılar. Sadece, o da çok meraklılar, başlarını evlerinin kapısından dışarıya çıkarıp, görebildikleri kadar alanın ortasındaki ölüye bakıp başlarını hemen içeriye geri çektiler. Üçüncü günün sabahı Pancar Hösük evinden elinde bir iple çıktı, alanın ortasına geldi, ipi ölünün ayağına bağladı, ölüyü köyün dışına sürükledi, uzaklara götürdü, Kulaksızın değirmeninin altındaki uçurumdan aşağı yuvarladı.

"Müstahakını buldun teres," dedi, arkasından da güldü. "Kel kafir. Aradığını buldun işte. Var git şimdi de kel kerkezlere yem ol!"

Bundan sonra köylüler bir süre hiçbir şey yapmadan, ellerini ılıktan soğuğa vurmadan, biribirleriyle hiç konuşmadan, korkarak köyün içinde tembel, aylak, ellerini kollarını sallaya sallaya dolaştılar...

Sonra bir gün usulca vardılar Kel Hamzanın kilerinin kapısını açtılar. Hamzanın karıları hiç ağızlarını açmadan uzaktan kileri açan köylüleri, oralı değilmişcene seyredip durdular. Kiler hızman hızman yağ, bal, pekmez, sandık sandık kuru üzüm, badem, ceviz, incir, kuru dut, armut, elma kurularıyla, balkabaklarıyla ağzına kadar doluydu. Bütün köyün gözünün

önünde kileri, hiçbir sızıltıya meydan vermeden kardeşçe paylaştılar. Bir pay da Hamzanın karılarına ayırıp, "Alın bu da sizin payınız," dediler.

Sonra da, kiler paylaşmasından uzun bir süre sonra da Hamzanın evinin önüne yığılıp karılarından paraları istediler. Kadınlardan birisi ağzına kadar basa basa doldurulmuş bir torbayı getirdi onlara verdi. Oturup onu da kardeşcene pay ettiler. Bir pay da Hamzanın karılarına verdiler. Sonra herkes Kel Hamzanın bir çoğunu satamadığı, atını, eşeğini, keçisini, öküzünü, ineğini gidip Hamzanın evinin kapısından aldı evine getirdi. Sonra yıllardır buğday, arpa, darıyla doldurulmuş ambarları açıp onu da kardeşçe pay ettiler. Bir payını da Hamzanın karılarına verdiler.

Bütün bunları çok sessiz, azıcık korkarak, çekinerek, azıcık da utanarak, çıt çıkarmadan uslu uslu yaptılar.

Güz geldi çattı, hiç kimsede bir kıpırdanma olmadı. Soğuk yeller esti, gölgeler yayılıp soldu, çakırdikenliği kurudu, çatırdadı gene hiç kimsede en küçük bir kıpırdanma olmadı. Nerdeyse çift koşma zamanı da gelip geçecek, gene köylüler ellerini arkalarına bağlamış, geriye doğru kaykılmış, biribirlerinin gözlerinin içine bakarak köyün içinde dolaşıp duracaklardı. Eğer Abdaloğlu Bayramın tan davulu imdatlarına yetişmeseydi.

Bir sabahtı, daha gün ışımamıştı ki kulaklarına köyün ortasından bir tan davulu sesi geldi. Davul ağır, güvenli, koygun koygun ötüyordu.

Davulcunun Abdaloğlu Bayram olduğunu hemen anladılar. Zurnayı da oğlu Cümek çalıyordu. Onu da bildiler. Çünkü Torosta hiçbir Abdal böyle bir davul çalamazdı.

Abdaloğlu Bayram oğluyla birlikte davulu vur ediyor, yatıyor, kalkıyor, sıçrıyor, kükrüyor, çığlıklar atıyor, dolanıyor, oynuyordu. Kendini büyük bir coşkunluğa kaptırmış, bir sevinç kasırgası olmuş köyün ortasında uğunuyordu. Abdaloğlu Bayram kendini bildi bileli böyle bir coşkunluk içine düşmemişti.

Kuşluk zamanıydı ki, köylüler teker teker alana geldiler. Tertemizdiler, yunmuş arınmışlar. En güzel bayramlık giyitlerini giyinmişler.

Yaşlı kadınlar sütbeyaz başörtü, genç kızlarsa başlarına al vala bağlamışlardı. Alından, yeşilinden, morundan donanmışlardı. Hürü Ana bugün öylesine çiçek gibi olmuştu ki, bu kadar kalabalığın içinde bile seçiliyordu.

Geldiler, toplandılar, köyün alanına doldular. Alanda insandan iğne atsan yere düşmezdi. Az sonra kalabalık da Bayramla Cümekin oyunlarına

katıldı. Köyün alanında büyük bir sevinç uğuntusunda döndüler durdular, sonra da oynayarak çakırdikenliğe doğru çekildiler.

Bayramın davulunun sesini öteki Dikenlidüzü köylüleri de duymuş, oralarda da davullar dövülüyordu. Onlar da çakırdikenliğe doğru çekildiler. Beş köyün beşi de çekilip geldiler, doğuda, çakırdikenliğin ucunda Alidağının eteğinde buluştular. Delikanlılar tırpanlarını çektiler çakırdikenlerini biçtiler, genç kızlar biçilmiş çakırdikenlerini topladılar büyük öbekler yığdılar. Bayram davuluyla bir öbeğin üstüne fırlayıp, köylülerin şimdiye kadar hiç görmedikleri bir oyuna başladı. Uzuyor, kısalıyor, dönüyor, ellerini kollarını kıvırarak bir eski zaman oyunu oynuyordu. O oynarken, köylüler, onun bir işmarı üstüne altındaki öbeği tutuşturdular. Bayram bir süre de yalımların ortasında, yalımlara uyarak oynadı. Dalgalandı, esti. Sonra dimdik ateşin içinden çıkıp geldi kalabalığa karıştı.

Yalımlar diken öbeklerinden ovaya atladı. Kurumuş çakırdikeni ovası tepeden tırnağa bir anda yalıma kesti. Bir de poyraz esiyordu. Yalımları aldı, saçarak, döküp savurarak ta güneye götürdü. Çakırdikenlikten çatırtılar geliyor, çığlıklar geceyi dolduruyor," yalımlar bir uçtan bir uca ovada koşturuyordu. Sabaha karşı bütün Dikenlidüzü yalıma kesti, ova bir yalım selinde çalkalandı.

Bir daha İnce Memedden haber alınmadı. İmi timi bellisiz oldu.

O gün bu gündür, Dikenlidüzü köylüleri her yıl toprağa saban atmazdan önce çakırdikenliğe gelir, büyük bir toy düğünle dikenlere ateş verirler. Yalımlar üç gün üç gece bir sel gibi düzde dolanır, akar durur. Ova bir yalım fırtınasında çalkanır, yanan dikenlikten çığlıklar gelir. Bu ateşle birlikte de Alidağının doruğunda bir top ışık patlar. Dağın doruğu üç gece ağarır, apaydınlık, gündüz gibi olur.

ARKA KAPAKTAN

Otuz iki yıllık bir zaman diliminde yazılan *İnce Memed* dörtlüsü, düzene başkaldıran Memed'in ve insan ilişkileri, doğası ve renkleriyle Çukurova'nın öyküsü.Yaşar Kemal'in söyleyişiyle "içinde başkaldırma kurduyla doğmuş" bir insanın, "mecbur adam"ın romanı.

Öldürülen Abdi Ağa'nın yerini kardeşi Hamza alır. Memed, topraklarını ele geçirmek için Vayvay köylülerine zulmeden Ali Safa Bey'i ve Hamza'yı öldürür. Ancak köylüler için tam bir efsaneye dönüşmesine rağmen zulmedenlerin öldürmrklr bitmeyeceği konusunda kuşku duymaya başlar. Abdi Ağa gitmiş, yerine Hamza gelmiştir, onun yerini de bir başkası alacaktır.

"Kalemi insanlığın hizmetinde bir yazar..."

Henry Lundström,Sundvalls Tidning,(İsveç)

"Yaşar Kemal, görkemli bir destan akıcılığı içinde, tüm ayrıntıları titizlikle yansıtarak dile getirmiş ülkesini."

Paul Theroux,The New York Times,(A.B.D)

"Korkusuz bir toplum eleştiricisidir Yaşar Kemal. Ve eşsiz bir şair."

Dagens Nyheter,(İsveç)

"Bir gökkuşağı gibi,toprağa hiç dokunmadan bir ufuktan diğerine kayan büyük bir efsane geleneğine dayanıyor."

Sunday Times,(İngiltere)

"Kemal'in Hardy ve Tolstoy ile karşılaştırılmasına yol açan zengin üslup, konunun zenginliği ve çeşitliliği, sıradan insanların yaşamıyla insanlığın bağlantısı,insanı içine çeken bu romanda da aşikar."

The Times,(İngiltere)

"Baş döndürücü bir hızla ilerliyor."

The Guardian,(İngilter)